

دانشنامه امام محمدی علیه السلام

بر پایه قرآن، حدیث و تاریخ

فارسی - عربی

محمدی

جلد دهم

ترجم
عبد الهادی مسعودی

با همکاری
محمد کاظم باطنی
و جمعی از پژوهشگران

تیسرا باب

دانشنامه امام محمدی عجل الله فرجه

بر پایه قرآن، حدیث و تاریخ

فارسی - عربی

محمد دگر می شکر

Shiabooks.net

جلد دهم

ترجم

عبدالهادی سعودی

بایبکاری

محمد کاظم طباطبائی

و جمعی از پژوهشگران

سرشناسه : محمدی ری شهری. محمد، ۱۳۲۵
عنوان رنام پدیدآور : دانشنامه امام مهدی (عج) بر پایه قرآن، حدیث و تاریخ (فارسی - عربی).
محمدی ری شهری، با همکاری سید محمدکاظم طباطبایی، ترجمه عبدالهادی مسعودی.
مشخصات نشر : قم: موسسه علمی فرهنگی دارالحدیث، سازمان چاپ و نشر، ۱۳۹۳-
مشخصات ظاهری : ۱۰ ج .

ISBN(set): 978 - 964 - 493 - 754 - 5

ISBN: 978 - 964 - 493 - 764 - 4

وضیعت فهرست نویسی : فیبا

یادداشت : ج. ۲-۱۰ (چاپ اول : ۱۳۹۳) (فیبا)

موضوع : امام مهدی (عج)، امام دوازدهم، ۲۵۵ ق -

موضوع : امام مهدی (عج)، امام دوازدهم، ۲۵۵ ق -- غیبت

شناسه افزوده : طباطبایی، سید محمدکاظم، ۱۳۴۴-

شناسه افزوده : مسعودی، عبدالهادی، ۱۳۴۳- مترجم.

رده بندی کنگره : ۱۳۹۳ د۲/۳۳۲ م/۵۱ BP

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۹۵۹

شماره کتابشناسی ملی : ۳۴۴۳۷۷۱

دانشنامه امام مهدی عج بر پایه قرآن، حدیث و تاریخ (فارسی - عربی) / ج ۱

محمد محمدی ری شهری

با همکاری: سید محمدکاظم طباطبایی

مترجم: عبد الهادی مسعودی

با همکاری:

نقد علمی: رضا استادی و دیگران

أخذ روایات: محمود کریمیان، محمدرضا سجادی طلب، سید روح الله سید طبایی، احمد غلامعلی، غلامحسین منجیدی،

محمد رضا سبحانی، حیدر مسجدی، محمدحسین صالح آبادی

تحقیق و تکمیل مصدربایی: محمود کریمیان، محمدرضا سجادی طلب

مقابله با مصادر: عبد الکریم مسجدی، عبد الکریم حلقی، وعد بهبهانی و دیگران

اعراب گذار: رسول افقی

رجال و تراجم: محمدکاظم رحمان ستایش، محمد فتیری

اعتبارسنجی روایات: محمود کریمیان

همکاری در نگارش تحلیل و بیان: رضا برنجکار، رسول جعفریان، قاسم جوادی، سید حمید حسینی، علی راد، محمدکاظم

رحمان ستایش، علی اصغر رضوانی، احمد رنجبری، غلامحسن شانه چی، علی الشیخ، هادی صادقی، مصطفی صادقی، ضیاء الدین

مرتضوی، مهدی مهریزی

بازبین ترجمه: رسول افقی

بازبینی: سید حسن فاطمی موحد، مرتضی خوش نصیب

پیگیری نهایی: سید روح الله سید طبایی، سید محمود طباطبایی نژاد

همکاران دیگر: محمد هادی خالقی، محمدحسین صالح آبادی

سرپرستار فارسی: محمد خنیفرزاده

ویراستار فارسی: محمدباقری زاده اشعری، حسین پورشریف، سید محمدعلی طباطبایی، سید محمد دلال موسوی

سرپرستار عربی: حسنین دباغ

شرح لغات و ویراستاری عربی: حسین انصاری (حمیداوی)

نمونه خوان عربی: محمدعلی دباغی، عبدالکریم حلقی، وعد بهبهانی

نمونه خوان فارسی: علینقی نگران، محمود سیاسی، سید هاشم شهرستانی

صفحه آرا: سید علی موسوی کیا

حروفچین: حسین افخمیان، علو اصغر قریاب، علی اکبری

خوش نویس: حسن فرزندگان

مدیر آماده سازی: محمد باقر نجفی

ناشر: سازمان چاپ و نشر دارالحدیث

چاپ: اول / ۱۳۹۳

چاپخانه: دارالحدیث

شمارگان: ۱۰۰۰

دفتر مرکزی: قم، میدان شهدا، خیابان معلم، پلاک ۱۲۵ / تلفن: ۰۲۵ - ۳۷۷۴۰۵۲۳ / فاکس: ۰۲۵ - ۳۷۷۴۰۵۷۱ / ص.ب ۳۷۱۸۵ / ۴۴۶۸

نمایشگاه دائمی علوم حدیث (قم، خیابان معلم) / تلفن: ۰۲۵ - ۳۷۷۴۰۵۴۵ / فروشگاه شماره «۲» (قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه همکف پلاک ۲۹) / تلفن: ۰۲۵ - ۳۷۸۴۲۳۰۹ / ۰۲۵ - ۳۷۸۴۲۳۱۰

فروشگاه شماره «۳» (شهر ری، حرم حضرت عبدالعظیم حسنی ع درب شرقی ۷) / تلفن: ۰۲۱ - ۵۵۹۵۲۸۶۲

فروشگاه شماره «۴» (مشهد مقدس، چهار راه شهدا، ضلع شمالی باغ نادری، مجتمع فرهنگی تجاری گنجینه کتاب، طبقه همکف: ۰۵۱۱ - ۲۲۴۰۰۶۲ - ۳)

<http://darolhadith.ir>

darolhadith.20@gmail.com

ISBN(set): 978 - 964 - 493 - 754 - 5

ISBN: 978 - 964 - 493 - 764 - 4

«کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است»

فهرست اجمالی

بخش سیزدهم: امام مهدی علیه السلام از دیدگاه شاعران

۹	درآمد
۱۹	فصل یکم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن نخست
۲۳	فصل دوم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دوم
۲۴	فصل سوم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن سوم
۶۱	فصل چهارم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن چهارم
۷۳	فصل پنجم: نمونه‌ای از سروده‌های قرن پنجم
۷۷	فصل ششم: نمونه‌ای از سروده‌های قرن ششم
۷۹	فصل هفتم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن هفتم
۸۵	فصل هشتم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن هشتم
۹۵	فصل نهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن نهم
۱۱۱	فصل دهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دهم
۱۲۵	فصل یازدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن یازدهم
۱۴۹	فصل دوازدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دوازدهم
۱۵۹	فصل سیزدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن سیزدهم
۱۷۷	فصل چهاردهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن چهاردهم
۱۹۱	فصل پانزدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن پانزدهم

بخش چهاردهم: کتاب‌شناسی مهدویت

۲۲۵	درآمد
۲۳۱	فصل یکم: مهدویت‌نگاری تا قرن دوازدهم
۲۸۴	فصل دوم: مهدویت‌نگاری پس از قرن دوازدهم
۳۰۳	فهرست‌ها

بخش سیزدهم

امام مهدی علیه السلام از دیدگاه شاعران

درآمد

شعر، یکی از مهم‌ترین جنوده‌های فرهنگی جامعه‌های انسانی به شمار می‌رود. شعر، دغدغه‌ها، مسئله‌ها، آرزوها و آرمان‌های جامعه را به نمایش می‌گذارد. در پرتو اشعار یک جامعه می‌توان تحولات فرهنگی آن را بررسی کرد. مسئله مهدویت که یکی از عقاید مسلم همه مسلمانان و یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های پیروان اهل بیت^{علیهم‌السلام} پس از آغاز غیبت امام مهدی^{عج} است از این قاعده مستثنا نیست. در این نوشته - که به عنوان مدخل و درآمدی بر اشعار مهدویت نگارش شده - تلاش می‌شود در نگاهی اجمالی، شعر مهدوی در طی قرون متمادی بررسی شود. مباحث این نوشتار در قالب سه مبحث ارائه می‌گردند:

۱. پیشینه تاریخی و گزارش کمی اشعار مهدوی؛

۲. گزارش مضمونی و محتوایی اشعار؛

۳. تحولات شعر مهدوی.

۱. پیشینه تاریخی شعر مهدوی

نزدیک به ربع قرن است که کتاب‌هایی در گردآوری اشعار مربوط به مهدی^{علیهم‌السلام} تدوین می‌شود. برای پی بردن به پیشینه تاریخی شعر مهدوی و نیز اطلاع از کمیت این اشعار نخست به معرفی چهار اثر در این زمینه می‌پردازیم:^۱

※ به قلم پژوهشگر ارجمند، حجة الاسلام والمسلمین مهدی مهریزی.

۱. برخی از آثار دیگر در زمینه شعر مهدوی عبارت‌اند از:

الف - آه عاشقان در انتظار موعود، گردآوری: محمد علی مجاهدی (پروانه)، قم، انتشارات سرور، ۱۳۷۴ ش.

در این نوشته از ۷۸ شاعر، ۱۴۶ شعر گردآوری شده است. اشعار شاعرانی از دوره‌های مختلف تاریخی چون گنجوی (م ۱۴۱۴ق)، حافظ (م ۷۹۲ق) اهلی شیرازی (م ۹۴۲ق)، فیض کاشانی (م ۱۰۹۱ق) و کمپانی (م ۱۳۶۱ق) تا شاعران معاصر انتخاب شده است.

گفتنی است انتخاب برخی از اشعار در این مجموعه و تطبیق آن بر امام مهدی (عج) شاید خالی از تکلف نباشد.

ب - سیمای امام مهدی (عج) در شعر عربی، دکتر محمد عبداللهی، قم: انتشارات مسجد جمکران، ۱۴۱۹ ق / ۱۳۷۷ ش.

این اثر، پایان‌نامه دکتری نویسنده در رشته زبان و ادبیات عرب در دانشگاه تهران است.

۱. یک. خوشه‌های طلایی، به اهتمام: محمد علی مجاهدی (پروانه)، قم: مسجد مقدس جمکران، ۱۳۶۸ ش. اشعار گردآوری شده در این کتاب، در چهار قالب شعری تقسیم‌بندی شده است: غزل‌ها (۹۴ شعر از ۴۷ شاعر)، قصاید (۵۱ شعر از ۲۵ شاعر)، مثنویات (۹ شعر از ۹ شاعر) سایر قالب‌ها (۱۶ شعر از ۱۳ شاعر). مجموع اشعار گردآوری شده در این اثر، ۱۷۰ شعر و از حدود یکصد شاعر است.

۲. سیمای مهدی موعود در آینه شعر فارسی، محمد علی مجاهدی (پروانه)، ۱۳۸۰، قم: مسجد جمکران. این کتاب از هفت بخش تشکیل شده است: بخش‌های اول و دوم، کلیاتی درباره شعر آیینی و مناسقی است، بخش سوم، اشاره‌ای به شعر مهدوی در ادوار تاریخی دارد. در بخش چهارم، مضمون‌ها و محتوای اشعار مهدوی را گزارش می‌کند. بخش پنجم، با عنوان انواع شعر مهدوی. این اشعار را از جهت محتوایی و ساختاری دسته‌بندی می‌کند، و در آخرین بخش، نمونه‌هایی از اشعار را می‌آورد.

۳. آفتاب انتظار، بابک نیک‌طلب و سیمک نیک‌طلب، تهران: زیتون، ۱۱۹ ص، ۱۳۸۰ ش. در این کتاب ۸۹ شعر از ۷۹ شاعر گردآوری شده که به ترتیب الفبایی نام شاعران تنظیم شده است. چهار بار غایب از نظر، محمد حجتی، قم: مسجد جمکران، ۱۳۸۰ ش.

در این کتاب، اشعار فراوانی به زبان فارسی از شاعران دوره‌های مختلف انتخاب و گردآوری شده و در پنج بخش: غزلیات، قصاید، مثنوی، مسمط، مخمس و اشعار نو تنظیم شده است. مجموع اشعار گردآوری شده در این کتاب، ۳۲۴ شعر از حدود ۲۵۰ شاعر است.

کتاب دارای چهار فصل است:

فصل یک: نوید ولادت مهدی در اندیشه بشری؛ فصل دو: طلوع خورشید ولایت قبل از ولادت؛ فصل سه: تجلی خورشید ولایت بعد از ولادت؛ فصل چهار: درون‌مایه‌های شعر مهدوی.

در فصل نخست، ضمن اشاره به نوید و بشارت مهدی در کتب آسمانی و انعکاس آن در شعر شاعران شیعه، عمده فصل را به گزارش اشعاری از شاعران اهل سنت اختصاص داده است. در این فصل، از یازده شاعر زیر یاد، و از هر کدام شعری آورده شده است:

ابن ابی الحدید (م ۶۵۶ق)، ابن عربی (م ۶۳۷ق)، ابن طلحة شافعی (م ۶۵ق)، صدرالدین قونوی (م ۶۷۳ق)، بسطامی (م ۵۸۵ق)، فضل بن روزبهان (م ۹۰۹ق)، یحیی بن سلامه خصفکی (م ۵۵۳ق)، ابن طولون (م ۹۵۳ق)، عبدالکریم یمانی، عامر بن عامر بصری و عبدالوهاب بدری (معاصر).

در فصل دوم، نخست اشعار منسوب به امام علی علیه السلام و دیگر امامان را به اختصار می‌آورد و سپس به شاعران شیعی پیش از ولادت امام مهدی علیه السلام اشاره دارد و دوازده شاعر را نام برده است که عبارت اند از:

کَمَیت اسدی (م ۱۲۶ق)، ورد بن زید اسدی، زید بن علی (م ۱۲۲ق)، سید جمیری (م ۱۷۳ق)، عبدی کوفی، دَعِبَل (م ۲۴۶ق)، علی بن ابی عبد الله خوانی (م ۲۰۳ق)، عبد الله بن ایوب حزیبی (م ۲۲۰ق)، مصعب بن وهب، اسماعیل بن صالح (م ۲۵۲ق)، ابوالغوث اسلم (م ۲۵۴ق)، ابن رومی (م ۲۸۳ق).

در فصل سوم، شعر شاعرانی را آورده و تحلیل کرده است که به عربی بعد از ولادت امام مهدی علیه السلام شعر گفته‌اند. در این فصل از چهارده شاعر زیر سروده‌هایی ذکر شده است:

بهاء‌الدین اربلی (م ۶۹۲ق)، شیخ بهایی (م ۱۰۳۱ق)، سید حیدر حنی

(م ۱۳۰۴ق)، سید جعفر حلّی (م ۱۳۱۵ق)، میرزا ابوالفضل تهرانی (م ۱۳۱۶ق)، کمپانی (م ۱۳۶۱ق)، محمدباقر فقیه ایمانی (م ۱۳۷۰ق) عبدالغنی الحر (م ۱۳۵۸ق)، هاشمی، سید رضاهندی (م ۱۳۶۲ق)، محمد جواد بلاغی (م ۱۳۵۲ق)، کاشف الغطاء (م ۱۳۷۳ق) و سید محسن امین (م ۱۳۷۱ق)، محمد حسین میرجهانی (م ۱۴۱۳ق).

مؤلف در فصل چهارم با عنوان «درون‌مایه‌های شعر مهدی»، موضوعات اشعار را آورده است و این عناوین در آن به چشم می‌خورد:

اصل و نسب، ولادت، غیبت صغرا و نایان، غیبت کبرا، فلسفه غیبت، طول عمر، اسامی و القاب، نشانه‌های ظهور و انتظار.

ج - الموسوعة الشعرية المهدوية (۱۰ جلد)، عبدالقادر علی ابوالمکارم، بیروت: دارالعلوم، ۱۴۳۱ق / ۲۰۱۰م، ۱۰ جلد.

این موسوعه ده جلدی، در سه بخش دسته‌بندی، و اشعار هر بخش به ترتیب الفبایی نام شاعران تنظیم شده است. این اقسام سه‌گانه و آمار اشعار و شاعران بدین صورت است:

۱. شعر فصیح (جلدهای یکم تا نیمی از جلد هفتم)، شامل ۱۱۲۱ شعر از ۴۳ شاعر معلوم و پنج شعر بدون نام شاعر؛
  ۲. سرود (نیمی از جلد هفتم)، شامل ۶۷ شعر از ۴۲ شاعر؛
  ۳. شعر مردمی (جلدهای هشتم، نهم و دهم)، شامل ۵۴۹ شعر از ۱۳۴ شاعر معلوم و نه شعر بدون نام شاعر.
- مجموعه اشعار گردآوری شده در این موسوعه ۱۷۵۱ شعر از حدود ۵۷۹ شاعر است.

د - دانش‌نامه شعر مهدوی (۲ جلد)، طاهره مسلمی‌زاده ۱۳۶۲ش.

این دانش‌نامه هنوز به چاپ نرسیده و چنانچه مدیر طرح در مقدمه گفته در ده

مجلد عرضه خواهد شد که جلد دهم، شامل نمایه‌ها و فهرس فنی خواهد بود. تنظیم این دانش‌نامه بر اساس زمان و تاریخ وفات شاعران است. در این دو مجلد؛ مجموعاً ۲۴۱ شاعر با ۱۰۸۹ شعر (جلد اول شامل ۱۲۳ شاعر و ۴۵۳ شعر، جلد دوم شامل ۱۱۸ شاعر و ۶۳۶ شعر) ارائه شده است.

این آمار تا متولدگان سال ۱۲۷۴ شمسی را در بر می‌گیرد؛ یعنی اشعار شاعران این یکصد سال هنوز در این دو مجلد نیامده است. چنان‌که نویسنده گفته، مجموعه این دانش‌نامه بالغ بر ده مجلد است و این آمار فقط مربوط به دو جلد است. با محاسبه این که جلد دهم به نمایه‌ها و فهرس اختصاص دارد، هفت جلد دیگر هنوز باقی مانده است. اگر میانگین هر جلد را پانصد شعر بگیریم حدود سه هزار و پانصد شعر دیگر به زبان فارسی در موضوع مهدویت وجود دارد و با محاسبه این دو جلد به حدود پنج هزار شعر بالغ می‌شود.

اینک پس از معرفی این آثار به تحلیل پیشینه و کمیت اشعار می‌پردازیم:
پیشینه شعر فارسی در باره مهدی علیه السلام به قرن پنجم و شعر شاعرانی چون عنصری بلخی (م ۴۳۱ ق) و قطران تبریزی (م ۴۶۶ ق) برمی‌گردد.^۱

در قرن‌های ششم تا سیزدهم شعر فارسی مهدوی با کندی در شعر شاعرانی چون: رونی (م ۵۰۸ ق)، انوری (م ۵۸۵ ق)، خاقانی (م ۵۹۷ ق)، سنایی (م ۵۴۵ ق)، نظامی (م ۶۱۴ ق)، عطار (م ۶۲۷ ق)، خواجه‌ی کرمانی (م ۷۵۳ ق)، ابن‌یمین (م ۷۶۹ ق)، ابن‌حسام (م ۸۷۵ ق)، قاسم انوار (م ۸۳۷ ق)، فنای شیرازی (م ۹۲۵ ق)، اهلی شیرازی (م ۹۴۲ ق)، طالب‌آملی (م ۱۰۳۶ ق)، فیض‌کاشانی (م ۱۰۹۱ ق)، ملا رفیع قزوینی (م ۱۱۰۵ ق)، جوئی‌ای کشمیری (م ۱۱۱۸ ق)، و حزین لاهیجی (م

۱. گفتنی است اشعار این قرن در حد نام بردن از امام مهدی علیه السلام و تشبیه حاکمان زمان به ایشان است. از این رو این اشعار را در پیشینه آورده‌ایم. گرچه در گزارش و انتخاب اشعار از ذکر آنها صرف نظر شده است.

۱۸۱ق) تداوم می‌یابد.

اما در قرن سیزده و به ویژه قرن چهارده شمسی، رشد چشمگیری در شعر فارسی مهدوی دیده می‌شود.

پیشینه شعر عربی مهدوی به قرن نخست هجری بر می‌گردد و برخی از نویسندگان، آن را به دو دوره پیش از تولد امام مهدی و پس از تولد ایشان تقسیم کرده‌اند.

پیش از تولد و در دوران حضور امامان، از شاعرانی چون کُمیت اسدی (م ۱۲۶ق)، سید جمیری (م ۱۷۳ق)، و دعبل (م ۲۴۶ق) یاد کرده‌اند.

اما پس از ولادت، شعر عربی تا پیش از قرن چهاردهم قمری در فقره سر می‌برد و تنها از شعر کسانی چون: ابن ابی الحدید (م ۶۵۶ق)، طلحة شافعی (م ۶۵۰ق)، ابن عربی (م ۶۳۷ق)، صدرالدین قونوی (م ۶۷۳ق)، بسطامی (م ۸۵۸ق)، اربلی (م ۶۹۲ق) و شیخ بهایی (م ۱۰۳۱ق) یاد می‌شود.

اما از قرن چهارده، شعر عربی مهدوی گسترش می‌یابد و تا قرن پانزده همچنان سیر صعودی دارد.

از جهت کمیت، بر پایه دو دانش‌نامه معرفی شده، آمار اشعار عربی و فارسی به این صورت است: شعر فارسی قریب به پنج هزار شعر از حدود پانصد شاعر؛ شعر عربی ۱۷۵۱ شعر از حدود پانصد شاعر.

۲. مضامین شعر مهدوی

مضامینی که در اشعار مهدوی اعم از فارسی و عربی در طی قرون متمادی تبلور یافته است، عبارت‌اند از:

الف - توصیف امام مهدی، شامل: اصل و نسب، ولادت، نیمه شعبان، و القاب؛

ب - فضایل و مناقب، شامل: ولایت تکوینی، توصیف و تمجید؛

ج - غیبت صغرا و نواب اربعه؛

د - غیبت کبرا، شامل: فلسفه غیبت، طول عمر، نیابت عامه، نشانه‌های ظهور، انتظار، رسالت جهانی مهدوی؛
ه - پاسخ به شبهات مهدویت و نقد مهدیان دروغین.

۳. سیر تحول شعر مهدوی

شعر مهدوی، مانند همه پدیده‌های اجتماعی، از تحول در طول چهارده قرن تاریخ اسلام برخوردار بوده است. این تحول را هم در بُعد کمیت شاهد هستیم و هم در محتوا و مضمون.

در بُعد کمیت، وقتی به پیشینه شعر فارسی نگاه می‌کنیم، از قرن پنجم - که آغاز شعر فارسی است - تا ابتدای قرن چهاردهم، بر اساس آثاری که در ابتدای این نوشته معرفی شد و یافته‌های ما، با این نتایج مواجهیم که البته نمی‌توان آن را آمار قطعی به حساب آورد:

قرن ششم: یک شاعر (قوامی رازی)؛

قرن هفتم: دو شاعر (عطار، نظامی گنجوی)؛

قرن هشتم: شش شاعر (ابن یمین، حافظ، حسن کاشی، حمزه کوچک،

خواجوی کرمانی)؛

قرن نهم: ده شاعر (آذری طوسی، ابن حسام، جعفری فراهانی، امیر نصرت

رازی، اشرف شروانی، شاه نعمت الله، قاسم انوار، کمال غیاث شیرازی، لطف الله

نیشابوری، هلالی)؛

قرن دهم: هشت شاعر (اهلی شیرازی، بابا فغانی شیرازی، صدقی استرآبادی،

شعبان کاشی، وحشی بافقی، فنای شیرازی، دوانی، نظام الدین استرآبادی)؛

قرن یازدهم: شانزده شاعر (حسینی فراهانی، حکیم شفایی، سلیم تهرانی، طالب

آملی، فیض کاشانی و فیاض و...)

قرن دوازدهم: دوازده شاعر (اثر شیرازی، آذر بیگدلی، جویای تبریزی، حزین

لاهیجی، ملا رفیع قزوینی، جویری کشمیری، و ...؛

قرن سیزدهم: ۲۴ شاعر؛

قرن چهاردهم، یکباره آمار به حدود دویست شاعر می‌رسد.

همین سیر صعودی را در شعر عربی نیز شاهد هستیم.

از قرن اول تا قرن یازدهم قمری آمار شاعران بدین قرار است:

قرن اول: یک شاعر (امام علی (ع))؛

قرن دوم: هفت شاعر (امام صادق (ع)، زید بن علی، سید جمیری، سفیان بن

مصعب، کمیت، مصعب بن وهب، الورد بن زید)؛

قرن سوم: هشت شاعر (امام رضا (ع)، دعبان، ابو تمام، ابن رومی، خوافی، حزینی،

اسلم، محمد بن اسماعیل بن صالح)؛

قرن چهارم: پنج شاعر (ابو فراس حمدانی، زاهی، صاحب بن عبّاد، گشاجم،

محمد بن حبیب)؛

قرن پنجم: یک شاعر (سید رضی)؛

قرن ششم: یک شاعر (خصفکی)؛

قرن هفتم: هفت شاعر (ابن ابی الحدید، ابن عربی، قونوی، عامر بن عامر، ازبلی،

عمر بن شجاع الدین موصلی، ابن طلحة شافعی)؛

قرن هشتم: یک شاعر (خلیعی)؛

قرن نهم: دو شاعر (ابن عرندس، بسطامی)؛

قرن دهم: دو شاعر (فضل بن روزبهان، ابن طولون)؛

قرن یازدهم: دو شاعر (شیخ بهایی، سید علی خان)؛

قرن دوازدهم: یک شاعر (سید عباس عاملی)

قرن سیزدهم: چهار شاعر (احمد عطار، قفطان، حویزی، آل کمونه)؛^۱

۱. این آمار، بر اساس کتاب الموسوعة الشعرية المهدوية و کتاب سیمای امام مهدی (عج) در شعر عربی و جستجوی محققان دانش‌نامه، به دست آمده است.

قرن چهاردهم و پانزدهم قمری، آمار شاعران، یکباره به حدود پانصد تن می‌رسد.

مشابه این تحوّل را در بُعد محتوا و مضمون هم می‌بینیم. تا پیش از دوره معاصر، مضمون اشعار عمدتاً بر محور توصیف امام مهدی، شکوه از نابه‌سامانی‌های روزگار و احیاناً تشبیه ممدوحان شعرا (یعنی پادشاهان) به امام مهدی می‌چرخد؛ اما در دوره معاصر به این مضامین، درون‌مایه‌های جدیدی همچون پرداختن به فلسفه غیبت، مصلح جهانی، دادگستری، نواب عامه و ... افزوده می‌گردد.

روشن است که این دگرگونی، با تحولات فکری صورت گرفته در جهان مدرن (پیش رفته) بی‌ارتباط نیست؛ چنان که نباید شرایط منطقه‌ای را نیز نادیده گرفت. به هر رو، شاعران شیعی‌ای که در عراق و دوره حکومت و استبداد صدام به سر می‌بردند، با شاعران شیعی در دوره پس از سقوط صدام، گفتمانی متفاوت دارند، چنان که شاعران شیعی عراق با شاعران شیعی در دوره انقلاب اسلامی و جمهوری، اسلامی ادبیات یکسانی ندارند.

در پایان، یادآوری می‌شود که در این دانش‌نامه، برای پنج قرن نخست که اشعار فارسی وجود نداشت، اشعار عربی با ترجمه فارسی، و از قرن ششم به بعد، اشعار فارسی انتخاب شده است.^۱

و اینک نمونه‌هایی از شعرهایی که از قرن نخست تا روزگار معاصر در باره امام مهدی علیه السلام سروده شده است:

۱. اشعار عربی این بخش، توسط پژوهشگر ارجمند حجة الاسلام و المسلمین علی حَچیمی نجفی و اشعار فارسی نیز توسط پژوهشگر ارجمند حجة الاسلام و المسلمین مهرداد محمود طباطبایی تواد انتخاب شده‌اند.

الفصل الأول

مَازِجٌ مِنْ أَشْعَارِ الْقَرْنِ الْأَوَّلِ

١ / ١

الإمام علي عليه السلام

فَلِلَّهِ دَرَّةٌ مِنْ إِمَامٍ سَمِيدٍ   يَذِلُّ جُيُوشَ الْمُشْرِكِينَ بِصَارِمٍ
وَيُظْهِرُ هَذَا الدِّينَ فِي كُلِّ بُقْعَةٍ   وَيُرْغِمُ أَنْفَ الْمُشْرِكِينَ الْقَوَاشِمِ
فِيَا وَيْلُ أَهْلِ الشُّرْكِ مِنْ سَطْوَةِ الْقَنَا   وَيَا وَيْلُ كُلِّ الْوَيْلِ كَانَ لِظَالِمِ
يُنْقِي بِسَاطِ الْأَرْضِ مِنْ كُلِّ آفَةٍ   وَيُرْغِمُ فِيهَا كُلَّ مَنْ كَلَّ غَاشِمِ
وَيَأْمُرُ بِمَعْرُوفٍ وَيَنْهَى لِمُنْكَرٍ   وَيَطْلُعُ نَجْمَ الْحَقِّ بِالْحَقِّ قَائِمِ
وَيَنْشُرُ بِسَاطِ الْعَدْلِ شَرْقاً وَمَغْرِباً   وَيَنْصُرُ لِدِينِ اللَّهِ وَالْحَقِّ عَالِمِ
وَمَا قُلْتُ هَذَا الْقَوْلَ فَخْراً وَإِنَّمَا   قَدْ أَخْبَرَنِي الْمُخْتَارُ مِنْ آلِ هَاشِمِ

١. في طبعة «كتاب فروشي بصيرتي» ص ٢٣٩ «كان عاشم» بدل «كل غاشم» وفي طبعة الاعلمي، بيروت، ج ٢ ص ٩٦ «ويرغم» انف كل انف غاشم».

فصل یکم نمونه‌هایی از سروده‌های قرن نخست

۱ / ۱

امام علی علیه السلام

آفرین بر امام شیرمرد

که سپاه مشرکان را با شمشیر، به خواری می‌کشاند

و دین اسلام را در همه جا آشکار می‌سازد

و بینی مشرکان ظالم را به خاک می‌مالد.

وای بر مشرکان از هجوم نیزه‌ها!

و وای تمام بر هر مستمگرا!

زمین را از هرگونه آفتی پاک می‌کند

و در آن هنگام، بینی هر ناپکاری را به خاک می‌مالد.

امر به خوبی و نهی از بدی می‌کند

و ستاره حق بر می‌افروزد و به حق بر می‌خیزد.

بساط عدالت را در خاور و باختر می‌گستراند

و عالم است و دین خدا و حق را یاری می‌دهد.

این حرف را من برای فخر و مباهات نگفتم؛

بلکه پیامبر برگزیده از خاندان هاشم مرا از آن خبر داد.^۱

وله أيضاً:

سَقَى اللّهُ قَائِمَنَا صَاحِبَ ال	قِيَامَةِ وَالنَّاسِ فِي دَائِبِهَا
هُوَ الْمُدْرِكُ النَّازِلِي يَا حُسى	نُ بَلِّ لَكَ فَاصِرٍ لِاتِّعَابِهَا
لِكُلِّ دَمِ أَلْفِ أَلْفٍ وَمَا	يُقَصِّرُ فِي قَتْلِ أَحْزَابِهَا
هُنَالِكَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِي	نَ قَوْلٌ بِعُذْرِ وَإِعْتَابِهَا.

١٩٣٥ . وله أيضاً:

بُنِي إِذَا مَا جَاءَتِ التُّرْكُ فانتظر	وَلَايَةَ مَهْدِيٍّ يَقُومُ وَيَعْدِلُ
وَذَلَّ مُلُوكُ الْأَرْضِ مِنْ آلِ هَاشِمِ	وَيُوبِعُ مِنْهُمْ مَنْ يَلْدُ وَيَهْزُلُ
صَبِيٍّ مِنَ الصَّبِيَانِ لَا زَائِي عِنْدَهُ	وَلَا عِنْدَهُ جِدٌّ وَلَا هُوَ يَعْقِلُ
فَتَمَّ يَقُومُ الْقَائِمُ الْحَقُّ مِنْكُمْ	وَبِالْحَقِّ يَأْتِيكُمْ وَبِالْحَقِّ يَعْمَلُ ^١
سَمِيٍّ نَبِيٍّ اللَّهُ نَفْسِي فِداؤُهُ	فَلَا تَخْذُلُوهُ يَا بَنِي وَعَجَّلُوا

١. في المصدر: «ذكر» بدل «ذل»، «يلد» بدل «يلد»، و«هو ذو» بدل «عنده»، و«ينعل» بدل «يعمل».

و نیز از ایشان است:

خدا، قائم ما صاحب قیام را [از پاداش] سیراب کند!
 در حالی که مردم در خوی و خصلت خودشانند.
 او انتقام گیرنده خون من است؛ بلکه ای حسین!
 انتقام گیرنده خون تو نیز هست. پس در برابر رنج‌ها شکیا باش.
 برای هر خونی، هزار هزار [انتقام می‌گیرد]
 و در کشتار [آن] احزاب، هیچ کوتاهی نمی‌کند.
 آن جاست که برای ستمگران،
 هیچ عذر و طلب رضایتی سودی ندارد.^۱
 نیز از ایشان است:

پسر جانم! وقتی ترک‌ها به هیجان آمدند، به انتظار بنشین
 ولایت مهدی را که بر خیزد، و عدالت به پا کند
 و پادشاهان خاندان هاشم در گیتی خوار شوند
 افرادی از آنان به حکومت رسیدند که در پی خوشی و خوشگذرانی بودند.
 همانند کودکان می‌اندیشند و هیچ فکری نداشتند
 نه یارای تصمیم‌گیری جدی داشتند و نه عقلانیتی.
 این جاست که قائم حق از شما بر می‌خیزد.
 و حق را برایتان می‌آورد، و به حق عمل می‌کند.
 هم‌نام پیامبر خدا - جانم فدای او باد -
 فرزندانم، او را تنها گذارید، و پشیمانید.^۲

۱. الدیوان المنسوب إلى أمير المؤمنين عليه السلام: ص ۵۹.

۲. الدیوان المنسوب إلى أمير المؤمنين عليه السلام: ص ۳۵۵، الصراط المستقیم: ج ۲ ص ۲۶۴، بحار الأنوار: ج ۵۱ ص ۱۳۱.

الفصل الثاني
مَآذِجٌ مِنْ أَشْغَارِ الْقَرْنِ الثَّانِي

١ / ٢

الإمام الصادق عليه السلام

لِكُلِّ أَنَاثٍ دَوْلَةٌ يَرْقُبُونَهَا
وَدَوْلَتُنَا فِي آخِرِ الدَّهْرِ تَطْهَرُ.

٢ / ٢

زيد بن علي بن الحسين عليه السلام

نَحْنُ سَادَاتُ قُرَيْشٍ
وَقِسْوَامُ الْحَقِّ فِينَا
نَحْنُ أَنْوَارُ الْآتِي مِنْ
قَبْلِ كَوْنِ الْخَلْقِ كُنَّا

١. زيد بن علي بن الحسين عليه السلام أبو الحسين الهاشمي، المدني يعرف بزيد الشهيد ولد في حدود سنة ٧٥ أو ٨٠ على اختلاف ونشأ في حجر أبيه الإمام السجاد عليه السلام كان فقيهاً، قارئاً، مناظراً، خطيباً، معروفاً بفصاحة المنطق، وسرعة الجواب، وقد ورد مدحه في روايات كثيرة عن الائمة عليه السلام لَمَّا اسْتَشْهَدَ زَيْدٌ (سنه ١٢٢)، حمل رأسه إلى الشام، وكتب هشام إلى يوسف بن عمر، أن اصلبه عريانياً، ففعل، ولزيد جملة من الروايات تبلغ ستة وستين مورداً، له مصنفات نسب إليه، منها كتاب التفسير الغريب وكتاب المجموع في الحديث وكتاب المجموع في الفقه وكتاب الحقيق وغيرها (راجع: الطبقات الكبرى: ج ٥ ص ٣٢٥، التاريخ الكبير: ج ٣ ص ٢٨٨ الرقم ١٢٩٢، مقاتل الطالبين: ص ٨٩، سير اعلام النبلاء: ج ٦ ص ٨٨، موسوعة الطبقات الفقهاء: ج ٣ ص ٢٢٢، معجم رجال الحديث: ج ٨ ص ٢٥٧، الرقم ٢٨٨٠).

فصل دوم

نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دوم

۱/۲

امام صادق علیه السلام

هر گروهی دولتی دارند که انتظارش را می‌کشند
و دولت ما در پایان روزگار، ظهور می‌کند.^۱

۲/۲

زید بن علی بن حسین^۲

ما سروران قریشیم

و پایداری حق در وجود ماست.

ما نورهایی هستیم که

پیش از آفرینش بوده‌ایم.

۱. الأملی، صدوق: ص ۵۷۸ ح ۷۹۱، روضة الواعظین: ص ۲۳۴ و ۲۹۳، بحار الأنوار: ج ۵۱ ص ۱۴۲ ح ۳.

۲. ابو حسین هاشمی، معروف به زید شهید، فرزند امام سجاد علیه السلام در حدود سال ۷۵ یا ۸۰ ق به دنیا آمده است. در مورد وی آمده است: «او فقیه، قاری قرآن، اهل مناظره و سخنران بود و زبانی گویا داشت و حاضر جواب بود. در تجلیل او روایت‌های زیادی از ائمه علیهم السلام رسیده است.»

مردی با جلالت قدر و با ورع و تقوا بود. پیوسته بنی امیه از قیام وی خائف بودند و در سال ۱۲۲ ق در جنگ با امیر کوفه به شهادت رسید و سر او را برای هشام به شام فرستادند. ۶۶ روایت از او نقل شده است. وی صاحب تألیفاتی است؛ از جمله: کتاب التفسیر الغریب و کتاب المجموع فی الحدیث و کتاب المجموع فی الفقه و کتاب الحقوق و....

نَحْنُ مِنَّا الْمُصْطَفَىٰ آلِ
مُخْتَارِ وَالْمَهْدِيِّ مِنَّا
فَمِنَّا قَدْ عُرِفَ اللَّهُ
وَبِالْحَقِّ أَقَمْنَا
سَوْفَ يَصْلِي سَعِيرًا
مَنْ تَوَلَّى الْيَوْمَ عَنَّا

٣ / ٢

السَّيِّدُ الْحَمِيرِيُّ ٢

أَيَا رَاكِبًا نَحْوَ الْمَدِينَةِ جِسْرَةً
عُذافِرَةً يَطْوِي بِهَا كُلَّ سَبَبٍ
إِذَا مَا هَدَاكَ اللَّهُ وَعَايَنْتَ جَعْفَرًا
فَقُلْ لِوَلِيِّ اللَّهِ وَابْنِ الْمُهَذَّبِ
أَلَا يَا أَمِينَ اللَّهِ وَابْنَ أَمِينِهِ
أَتُوبُ إِلَى الرَّحْمَنِ ثُمَّ تَأْوِي
إِلَيْكَ مِنَ الْأَمْرِ الَّذِي كُنْتُ مُبْطِنًا^١
أَحَارِبُ فِيهِ جَاهِدًا كُلَّ مُعَرِّبٍ

١. هو الصحيح وفي المصدر «نصلي» وفي بحار الأنوار «بصلاه» بدل «يصلني».

٢. أبو هاشم إسماعيل بن محمد بن يزيد بن ربيعة الحميري، المعروف بالسيد الحميري مع أنه ليس بهاشمي، الشاعر المشهور، ولد بعمان سنة ١٠٥ هـ ونشأ بالبصرة، وتوفي سنة ١٧٣ ق، ودفن بالجينية ببغداد، وكانت وفاته في خلافة الرشيد. هو صاحب العينية المشهورة، وأحد الثلاثة الذين قيل في حقهم: إنهم أشعر الناس. كما في الأغاني.

قال [السيد الحميري]: كنت وأنا صبي أسمع أبوي يثلبان أمير المؤمنين (ع)، فأخرج عنهما وأبقى جانبا، وأؤثر ذلك على الرجوع إليهما، فأبيت في المساجد جانبا لعتي لفرأتهما وبغض لهما. والذي يجمع عليه المؤرخون أنه اعتنق - أول ما اعتنق - المذهب الكيساني، ولكنه اعتنق مذهب الإمامية بعد أن تلقى الإمام الصادق (ع) فتأثره وألزمه الحجة (راجع: ديوان السيد الحميري: ص ٥ والذريعة: ج ٩ ص ٢٦٧ وج ١٧ ص ١٢٢).

٣. في بعض النسخ: مطنياً

ماییم که مصطفای برگزیده
از ماست و مهدی از ماست و حق را ما به پا داشتیم.
خداوند با ما شناخته شد
و حق را ما به پا داشتیم.
به همین زودی در آتش شعله‌ور قرار خواهد گرفت
هر کسی که از ما روی گرداند.^۱

۳ / ۲

سید حمیری^۲

هان ای که رهسپار مدینه‌ای
با شتر تنومند که هر ناهمواری را سر می‌گذاری!
اگر خداوند تو را توفیق داد و جعفر را دیدی،
به ولی خدا و پسر تهذیب‌شده بگو:
ای امین خدا، و پسر امین خدا!
به سوی خدای مهربان توبه می‌کنم و بازگشتم به سوی اوست.
به سوی تو بازگشتم از وضعیتی که در آن قرار داشتم
و در آن با هر شیوا گویی می‌جنگم.

۱. کفایة الأثر: ص ۲۹۶، بحار الأنوار: ج ۴۶ ص ۲۰۲.

۲. ابو هاشم اسماعیل بن محمد بن یزید بن ربیعہ جَمَیْرِي، معروف به «سید جمیری» است، هر چند از بنی هاشم (سادات) نبوده است. وی شاعری پرآوازه است و به سال ۱۰۵ ق. در عمان به دنیا آمد و در بصره زیست و در سال ۱۷۳ ق. در گذشت و در جنبه بغداد، دفن گردید. درگذشت وی در زمان حکمرانی هارون الرشید، روی داد. او سراینده قصیده معروف «عَیْثِیْه» است و چنان که در الاغانی (ج ۷ ص ۲۶۷) آمده، یکی از سه شاعری است که برترین شاعران دانسته شده‌اند.

وی می‌گوید: در نوجوانی می‌شنیدم که پدر و مادرم به امیر مؤمنان علیه السلام، توهین می‌کنند. از این رو، من از خانه خارج می‌شدم و گرسنه می‌ماندم و این گرسنگی را به برگشتن نزد آن دو، ترجیح می‌دادم. من شب‌ها در مساجد، گرسنه می‌خوابیدم؛ زیرا از آنها [به سبب لعن امام علی علیه السلام] نفرت داشتم و از ندیدنشان لذت می‌بردم. مورخان بر این نکته هم داستان‌اند که وی، نخست، مذهب کیسانی داشت؛ اما پس از آن که با امام صادق علیه السلام دیدار کرد، به مذهب شیعه گرایید. وی با امام علیه السلام مناظره کرد و دلایل محکمی از ایشان شنید و سرانجام، حقیقت تشیع را پذیرفت.

وما كانَ قولِي في ابنِ خَوْلَةَ مُطَنباً^١   مُعَانِدَةً مِنِّي لِلسَّلِ الْمُطَيَّبِ
ولَكنَ رُوينا عَن وَصِيِّ مُحَمَّدٍ   وما كانَ فيما قالَ بِالمُتَكذِّبِ
بأنَّ وَلِيَّ الأمرِ يُفقدُ لا يُرى   سَتيراً كَفَعَلَ الخائِفِ المُتَرَقِّبِ
فَتُنسَمُ أموالُ الفَقيدِ كَأَنا   تَغَيَّبَهُ بَينَ الصَّفيحِ المُنصَّبِ
فَيمَكُتُ حيناً ثُمَّ يَتبعُ نَبعَهُ   كَنَبَعَةِ جَدِي مِنَ الأفقِ كَوَكِبِ
يَسيرُ بِنصرِ اللَّهِ مِن بَيتِ رَبِّهِ   عَلى سُوْدِدٍ مِنهُ وَأمرٍ مُسَبِّبِ
يَسيرُ إلى أَعَدائِهِ بِلِوائِهِ   فَيقْتُلُهُم قَتلاً كَحَرَانِ مُغضِبِ
فَلَمَّا رُوي أَنَّ ابنَ خَوْلَةَ غائِبُ   صَرَفنا إِلَيهِ قَوْلنا لِم تُكَذِّبِ
وَقُلنا هُوَ المَهديُّ والقائِمُ الَّذي   يَعيشُ بِهِ مِن عَدِيبِهِ كُلُّ مُجَدِبِ
فَإِن قُلْتَ لا فَالحَقُّ قَوْلُكَ وَالَّذي   أَمِرتَ فَحَتَمَ غَيرَ ما مُتَعَصِبِ
وأشهُدُ رَبِّي أَنَّ قَوْلَكَ حُجَّةُ   عَلى النَّاسِ طَراً مِن مُطيعِ ومُذنبِ
بأنَّ وَلِيَّ الأمرِ والقائِمِ الَّذي   تَطَلَّعَ نَفسِي نَحوَهُ بِتَطَرُّبِ
لَهُ غَيبَةٌ لا بَدَّ مِن أن يَغيبها   فَصَلَّى عَلَيهِ اللَّهُ مِن مُتَغَيَّبِ
فَيمَكُتُ حيناً ثُمَّ يَظهِرُ حينَهُ   فَيمَلِكُ مِن فِسي شَرقِها والمُعَرَّبِ

گفتار طولانی من دربارهٔ پسر خوله [محمد حنفیه]
 برای دشمنی من با ذریهٔ پاک [پیامبر] نبود؛
 اما برای ما از وصی محمد ﷺ روایت شده
 و آنچه او گفته قابل تکذیب نیست
 که ولی امر پنهان می‌شود، و دیده نمی‌شود
 در پس پرده می‌رود، همانند ترسان چشم به راه،
 اموال شخص مفقود تقسیم می‌شود
 چنان که گویی او را بین فضای آسمان پهن‌آور پنهان کرده‌ای.
 روزگاری را درنگ می‌کند، سپس سر بر می‌آورد
 همانند طلوع ستارهٔ جدی از افق ستارگان.
 به یاری خداوند از خانهٔ خدایش حرکت می‌کند
 با سیادت از جانب خدا و فرمانی قطعی.
 با پرچم خود به سمت دشمنانش به حرکت در می‌آید
 و آنها را خشمگین آتشین می‌کشد.
 وقتی روایت شد که پسر خوله غایب است
 ما حرفمان را به سوی او (مهدی) برگردانیم و او را تکذیب نکردیم
 و گفتیم: او مهدی است؛ قائمی که
 از عدالتش هر قحطی زده، زنده می‌شود.
 اگر بگوییم: نه! حق با توست
 و به آنچه فرمان داده شده‌ای، بی‌برو برگرد، قطعی است.
 پروردگارم را به گواهی می‌گیرم که گفته تو حجت است
 بر همهٔ مردم، از فرمان‌بردار و متمرد؛
 که او ولی امر است و قائمی که
 جانم با نشاط و طرب چشم به راه اوست.
 او دوران غیبتی دارد که از آن ناگزیر است
 خداوند بر او در همان حال غیبت صلوات می‌فرستد.
 زمانی را در پشت پرده غیبت می‌ماند و بعد ظهور می‌کند
 و فرمان‌روای تمامی مردم خاور و باختر می‌شود.

بِذَلِكَ أَدِينُ اللَّهَ سِرّاً وَجَهْرَةً

وَلَسْتُ وَإِنْ عُوْتِبْتُ فِيهِ بِمُعْتَبٍ

وله أيضاً:

إِنِّي أَدِينُ بِمَا دَانَ الْوَصِيَّ بِهِ

يَوْمَ الْخَرِيْبَةِ مِنْ قَتْلِ الْمُخَلِّيْنَا

وَمَا بِهِ دَانَ يَوْمَ النَّهْرِ دِنْتُ بِهِ

وَشَارَكْتُ كَفُّهُ كَفِّي بِصِفِّيْنَا

فِي سَفِكِ مَا سَفَكَتَ فِيهِ إِذَا حَضَرُوا

وَأَبْرَزَ اللَّهُ لِإِلْقَاطِ الْمَوَازِينَا

يَلِكُ الدَّمَاءُ مَعاً يَا رَبُّ فِي عُنُقِي

ثُمَّ اسْقِنِي مِثْلَهَا آمِينَ آمِينَا

آمِينَ مِنْ مِثْلِهِمْ فِي مِثْلِ حَالِهِمْ

فِي عُصْبَةِ هَاجَرُوا اللَّهُ شَارِينَا

فِي عُصْبَةِ حَوْلِ مَهْدِيٍّ يَسِيرُ بِهِمْ

مِنْ بَطْنِ مَكَّةَ رُكْبَاناً وَمَاشِينَا

لَيْسُوا يُرِيدُونَ إِلَّا اللَّهَ رَبَّهُمْ

نَعَمَ الْمُرَادُ تَوَخَّاهُ الْمُرِيدُونَ

حَتَّى يُبْلِقُوا بَنِي حَرْبٍ بِجَمْعِهِمْ

فَيَضْرِبُوا الْهَامَ مِنْهُمْ وَالْعَرَانِينَا

هَنَّاكَ رَبِّي مَا أَعْطَاكَ مِنْ شَرَفٍ

مِنْهُ أَبَا حَسَنِ خَيْرِ الْوَصِيِّينَا

وَزَادَكَ اللَّهُ أَضْعَافاً مُضَاعَفَةً

حَتَّى يُنِيلَكَ مَا نَالَ النَّبِيِّينَا

فَاللَّهُ يَشْهَدُ لِي أَنِّي أَحِبُّهُمْ

حُبّاً أَدِينُ بِهِ فِيكُمْ لَهُ دِينَا

لَا أَبْتَغِي بَدَلاً مِنْ مَعْتَرٍ بِكُمْ

حَتَّى أُغَيَّبَ فِي الْأَكْفَانِ مَدْفُونَا

من با چنین باوری: در خفا و علن خدا را اطاعت می‌کنم
و اگر مرا به این سبب سرزنش کنند، به جا نیست.^۱

از هموست این اشعار:

من همان عقیده‌ای را دارم که وصی به آن معتقد است
درباره قتل کسانی که در خریبه (بصره) فرود آمدند.
نیز با آیین او در روز نهروان همداستانم
و دستم با او در صفین هم دست است
در ریختن خونی که در آن ریخته شد وقتی آنها حضور پیدا کردند
و خدا موازین عادلانه برپا کرد.
پروردگارا همه این خون‌ها به گردن من است
پس مرا همانند آنها سیراب کن، اجابت کن اجابت کن [این دعایم را].
از آنها نیز بپذیر، با چنان حالی که داشتند
گروهی که برای خدا هجرت و سودای جان کردند؛
گروهی که پیرامون مهدی عج هستند و او آنها را حرکت می‌دهد
از درون مکه، سواره و پیاده
قصدی جز خداوند پروردگارشان ندارند.
چه خوب مرادی است که با مریدان خود برادری دارد
تا با جمع جنگجویان، مواجه می‌شوند
و مغز سرشان را می‌زنند و دماغشان را بر خاک می‌مالند.
گوارایت بادا شرافتی که پروردگارم را به تو داده است
از آن شرف است ابوالحسن بهترین وصی
و خداوند به تو چند برابر بیفزاید
تا تو را به آن جا که پیامبر را رساند برساند.
خداوند گواه است که من آنها را دوست دارم؛
دوست داشتنی که عقیده‌ام درباره شما به آن است.
به جای شما هیچ گروهی را بر نمی‌گزینم
تا آن زمانی که در کفن پیچیده و پنهان شوم.^۲

۱. کمال الدین: ص ۳۴، القدير: ج ۲ ص ۲۴۶، سیمای امام مهدی در آئینه شعر عربی: ص ۷۸.

۲. روضة الواعظین: ص ۲۶۷

٤/٢
العَبْدِيُّ الْكُوفِيُّ^١

لُقِّبْتُ بِالرَّفِضِيِّ لَمَّا أَنْ مَنَحْتَهُمْ
وُدِّي وَأَحْسَنُ مَا أَدْعَى بِهِ لِقَبِي
صَلَاةُ ذِي الْعَرْشِ تَتْرَى كُلَّ آوِنَةٍ
عَلَى ابْنِ فَاطِمَةَ الْكَشَافِ لِلْكَرْبِ
وَابْنِيهِ مِنْ هَالِكٍ بِالسَّمِّ مُخْتَرِمٍ
وَمِنْ مُعَفَّرٍ خَدُّ فِي الثَّرَى تَرِبِ
وَالْعَابِدِ الزَّاهِدِ السَّجَادِ يَتَّبَعُهُ
وَبَاقِرِ الْعِلْمِ دَانِي غَايَةِ الطَّلَبِ
وَجَعْفَرِ وَابْنِهِ مُوسَى وَيَتَّبَعُهُ آلُ
بِرِّ الرِّضَا وَالْجَوَادِ الْعَابِدِ الدُّبِّ
وَالْعَسْكَرِيِّينَ، وَالْمَهْدِيِّ قَائِمَهُمْ
ذُو الْأَمْرِ لَا يَسُ أَثْوَابِ الْهُدَى الْقُسْبِ
مَنْ يَمَلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا بَعْدَمَا مَلِئَتْ
جَسُورًا، وَيَقْمَعُ أَهْلَ الزَّبْغِ وَالشَّغَبِ

١. أبو محمد سفيان بن مصعب العبدي الكوفي: من شعراء أهل البيت الطاهرين [ين]، اختلفت فيهم بولائه وشعره، المقبولين عندهم لصدق نيته وانقطاعه إليهم، قال الإمام الصادق ع: «علموا أولادكم شعر العبدي، فإنه على دين الله» (رجال الكشي: ج ٢ ص ٧٠٤ الرقم ٧٤٨)، ولم نجد في غير آل الله له شعرا، وإن الواقف على شعره وما فيه من الجودة والجزالة والسهولة والنعذوبة والعتانة ويرى ثناء الجعفي سيّد الشعراء عليه بأنه أشعر الناس من أهله، في محله (راجع: الفدير: ج ٢ ص ٢٩٤-٢٩٧).

۴/۲

عبدی کوفی^۱

مرا رافضی خواندند وقتی که دوستی‌ام را نثار آنها کردم
 و این بهترین لقبی است که به من داده‌اند.
 صلوات خداوند صاحب عرش هر لحظه و پیاپی
 بر پسر فاطمه - که کاشف الکره است - فرو می‌بارد
 و بر دو پسر او که یکی با سم کشته شهید شد
 و دیگری که صورتش به خاک افتاد
 و بر عبادت پیشه زاهد، سجاد در پی نفر قبلی است
 و بر شکافنده دانش که هم تراز خواست نهایی است
 و بر جعفر و پسرش موسی و در پی او
 رضای نیکوسیرت، و جواد عبادت پیشه خستگی ناپذیر
 و هادی و حسن عسکری، و مهدی قائم آنان است؛
 صاحب امری که جامه هدایت زبر بر تن کرده است.
 کسی که زمین را از داد پر می‌کند، پس از آکنده شدن از بی‌داد
 و گمراهان و فتنه‌گران را نابود می‌سازد.

۲. ابو محمد سفیان بن مصعب عبدی کوفی از شاعران اهل بیت علیهم‌السلام است که با دوستی و شعرش به آنان ارادت می‌ورزید و به خاطر صدق نیت و دل‌بستگی به آنان مورد قبول آنان بود. امام صادق علیه‌السلام می‌فرمود: «به فرزندانمان شعر عبدی را آموزش دهید؛ چون اشعار او طبق دین خداست» (رجال الکشی: ج ۲ ص ۷۰۴ ش ۷۲۷) او جز درباره خاندان پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم شعری نسروده است و اگر کسی در شعر وی و نیکویی، دلنشینی، روانی، شیرینی و اسنواری آن بیندیشد، خواهد دانست که سخن بزرگ شاعران، سید حمیری در حق وی که گفت: «او در بین خاندان‌نشر شاعرترین است»، سخنی بجااست.

القائِدُ البُهَمِ الشُّوسِ الكُماةِ إلى

حَرْبِ الطُّغاةِ عَلى قُبِّ الكُلا الشَّرِبِ

٥/٢

الكُمَيْتُ بنُ زَيْدِ الأَسَدِيِّ ١

كفاية الأثر عن الكُمَيْتِ: دَخَلْتُ عَلى سَيِّدِي أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بنِ عَلِيِّ الباقِرِ (ع)،
فَقُلْتُ: يَا بنَ رَسولِ اللَّهِ، إِنِّي قَد قُلْتُ فِيكُم أَيْباتا، أَفتَأذَنُ لي في إِشادِها؟ فَقَالَ: إِنَّها
أَيامُ البِيضِ! قُلْتُ: فَهُوَ فِيكُم خاصَّةً، قالَ: هاتِ. فَأَنشأتُ أَقولُ:

أضَحَكَنِي الذُّهُرُ وَأبْكَانِي

وَاللَّهُمَّ ذُو صَرفِ وَأَوانِي

لِتَسعَةِ بِالأَطفِ قَد غَوِروا

صاروا جَمِيعاً رَهَنَ أَكفانِي

فَبَكَى وبَكَى أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع)، وَسَمِعْتُ جاريةً تَبْكي مِن وِراءِ الخِباءِ. فَلَمَّا بَلَغْتُ

إلى قَولِي:

وَيَسِئَةٌ لا يُتْجارى بِهُم

بَنو عَاقِلِ خَيرِ فِستيانِ

١. أبو المستهل الكُمَيْتُ بنُ زَيْدِ بنِ خنيسٍ: قال أبو الفرج: شاعر مقدّم عالم بلغات العرب، خبير بأيامها، من شعراء مضر وألسنها، وكان في أيام بني أمية، ولم يدرك الدولة العبّاسية ومات قبلها، وكان معروفاً بالشيعة لبني هاشم مشهوراً بذلك. وقال بعضهم: كان في الكُمَيْتِ عشر خصال لم تكن في شاعر: كان خطيب أسد، فقيه الشيعة، حافظ القرآن العظيم، ثبت الجنان، كاتباً حسن الخط، نسابه جدلاً، وهو أوّل من ناظر في التشيع، رامياً لم يكن في أسد أرمى منه، فارساً شجاعاً سخياً ديناً، وهو شاعر أهل البيت (ع)، وقد ورد عنهم (ع) في حقّه مدائح قيّمة، ولادته سنة ٦٠ق ووفاته سنة ١٢٦ق (راجع: القدير: ج ٢ ص ١٩٥ و ٢١١).

پیشوایی سببر و سخت که

به جنگ طقیانگران می‌رود با شمشیر بزان.

۵/۲

کمیت بن زید خنیس اسدی^۱

كفاية الأثر به نقل از کمیت: بر آقایم امام باقر علیه السلام وارد شدم و گفتم: ای پسر پیامبر خدا! من در باره شما شعرهایی گفته‌ام. اجازه می‌دهید آنها را بخوانم؟

امام علیه السلام فرمود: ای کمیت! [این روزها] ایام البیض است [و شعرخوانی در آن، روانیست]. گفتم: اشعار، در باره شماست. فرمود: «بخوان» و من خواندم:

روزگار، مرا خندانند و گریانند

و روزگار، نحول و رنگارنگی دارد.

برای نه تن که در طف، نیرنگ زده شدند،

همه‌شان کفن گردیدند.

ایشان گریست و امام صادق علیه السلام هم گریست و شنیدم که کنیزی از پشت پرده می‌گرید. نیز

وقتی به این گفته رسیدم که:

و شش تن که کسی همپای آنان نیست:

پسران عقیل، بهترین جوانان،

---

۱. او ابوالمستهل کمیت بن زید بن خنیس است. ابو فرج گفته است که وی، شاعری پیشتاز و دانا به نهجه‌های عرب و آگاه به تاریخ آنان و از شاعران قبیله *مُضَر* و سخنگوی آنان بود. او در روزگار امویان می‌زیست و عصر عبّاسیان را درک نکرد و پیش از آن درگذشت. کمیت به تشیع و پیروی از بنی هاشم، معروف و مشهور بود.

پارمای گفته‌اند که کمیت، از ده ویژگی برخوردار بود که در شاعر دیگری وجود نداشت: خطیب قبیله اسدی، فقیه شیعه، حافظ قرآن دلیر کاتب خوش خط، نسب‌شناس مجادله‌گر، نخستین مناظره‌گر در باره تشیع، بهترین تیرانداز بین اسدیان، سواژکاری شجاع، دیندار و بخشنده بود. او نخستین شاعر اهل بیت علیهم السلام بود که در حق وی از سوی آن خاندان، ستایش‌های ارزشمندی صادر شده است. در سال ۶۰ ق، به دنیا آمد و در سال ۱۲۶ ق، درگذشت.

ثُمَّ عَلَيَّ الْخَيْرَ مَوْلَاكُمْ

ذَكَرَهُمْ هَسْبُ أَحْزَانِي

فَبَكَى، ثُمَّ قَالَ عليه السلام: مَا مِنْ رَجُلٍ ذَكَرْنَا أَوْ ذُكِرْنَا عِنْدَهُ فَخَرَجَ مِنْ عَيْنَيْهِ مَاءٌ وَلَوْ قَدَرَ

مِثْلَ جَنَاحِ الْبَعُوضَةِ، إِلَّا بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ، وَجَعَلَ ذَلِكَ حِجَابًا بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّارِ. فَلَمَّا بَلَغْتُ إِلَى قَوْلِي:

مَنْ كَانَ مَسْرُورًا بِمَا مَنَّكُمْ

أَوْ شَامِتًا يَوْمًا مِنَ الْآنِ

فَقَدْ ذَلَلْتُمْ بَعْدَ عِزِّ فَمَا

أَدْفَعُ ضَمِيمًا حِينَ يَنْفُسَانِي

أَخَذَ بِيَدِي وَقَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرِ لِلْكَفَّيْتِ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ. فَلَمَّا بَلَغْتُ إِلَى قَوْلِي:

مَتَى يَقُومُ الْحَقُّ فسيُكْمُ مَتَى

يَقُومُ مَهْدِيكُمْ الثَّانِي

قَالَ: سَرِيعًا إِنْ شَاءَ اللَّهُ سَرِيعًا. ثُمَّ قَالَ: يَا أَبَا الْمُسْتَهْلِ^١، إِنَّ قَائِمَنَا هُوَ التَّاسِعُ مِنْ وُلْدِ

الْحُسَيْنِ عليه السلام؛ لِأَنَّ الْأَيْمَةَ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ عليه السلام اثْنَا عَشَرَ، وَهُوَ الْقَائِمُ ... *

١. هي كنية الكُميت.

*. راجع: تمام الحديث في ج ٨ ص ٨٦ ح ١٢٢٥.

و آن‌گاه علی، خوب و مولای شما

که پادشاه اندوه‌هایم را بر می‌انگیزاند.

امام علیه السلام گریست و آن‌گاه فرمود: «هیچ کس نیست که از ما یاد کند و یا مانزد او یاد شویم و از چشمانش اشکی هر چند به کوچکی بال پشه جاری شود، مگر این که خداوند در بهشت، خانه‌ای برایش می‌سازد و آن را حجابی میان او و آتش قرار می‌دهد.»

هنگامی که کلامم به این جا رسید:

هر کس از مصیبتی که به شما رسید، شادمان باشد

با روزی از همین اکنون، شماعت کننده [شما] باشد

شما پس از عزت، خوار شدید، و من

نتوانستم ستم را از خودم دفع کنم: آن زمان که مرا فرا گرفت.

دست مرا گرفت و فرمود: «خداوند! گناهان گذشته و آینده کفایت را بیمارز.» و وقتی به

این گفته ام رسیدم که:

کی حق در باره شما برپا می‌شود؟

کی مهدی دوم شما بر می‌خیزد؟

فرمود: «به زودی، إن شاء الله! به زودی.»

آن‌گاه فرمود: «ای ابو مُسْتَهیل^۱! قائم ما، نهمین از نسل حسین علیه السلام است؛ زیرا امامان پس از

پیامبر خدا، دوازده تن هستند و او (دوازدهمی)، قائم است...»^۲

۱. کنیه کفایت است.

۲. کفایة الأثر: ص ۲۴۸. بحار الأنوار: ج ۲۶ ص ۳۹۰ ح ۲. نیز برای دیدن همه حدیث، ر.ک: همین دانش‌نامه:

ج ۸ ص ۸۷ ح ۱۴۴۵.

٦/٢

مُصْعَبُ بْنُ وَهَبِ النُّوشَجَانِيِّ^١

فَإِنْ تَسْأَلَنِي مَا الَّذِي أَنَا دَائِرٌ

بِهِ فَأَلْذِي أَبْذِيهِ مِثْلُ الَّذِي أَخْفِي

أَلْذِيَنُ بِأَنَّ اللَّهَ لَا شَيْءَ عَمْرُهُ

قَوِيٌّ عَزِيزٌ بَارِيُ الْخَلْقِ مِنْ ضَعْفٍ

وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ أَفْضَلُ مُرْسَلٍ

بِهِ بَشَرُ الْمَاضُونَ فِي مُحْكَمِ الصُّحُفِ

وَأَنَّ عَلِيًّا بَعْدَهُ أَحَدَ عَشْرَةَ

مِنْ اللَّهِ وَعَدُّ لَيْسَ فِي ذَلِكَ مِنْ خُلْفٍ

أَيْمَانُنَا الْهَادُونَ بَعْدَ مُحَمَّدٍ

لَهُمْ صَفْوٌ وَذِي مَا حَيَّتْ لَهُمْ أَصْفِي

تَمَانِيَةً مِنْهُمْ مَضُوا لِتَسْبِيلِهِمْ

وَأَرْبَعَةٌ يُرْجَعُونَ لِالْعَدَدِ الْمُوفِ

١. مصعب بن وهب النوشجاني المعروف بالحرون كان معاصراً للإمام الرضا عليه السلام لم يذكره . روى عنه ابنه أبو سهل النوشجاني أشعاراً متضمنة للشهادة بالرسالة والولاية والإمامة الاثني عشرية والإقرار بالرجع (مستدركات علم رجال الحديث: ج ٧ ص ٢٢٨ رقم ١٢٩٦٢).

۶/۲

مصعب بن وهب نوشجانی^۱

اگر شما دو نفر از من بپرسید که من به چه باور دارم
 من آنچه را که پنهان کردم، آشکار می‌کنم؛
 چون معتقدم به خدا و این که خدایی جز او نیست،
 قدرتمند، ارجمند، آفریدگار آفریدگان از هیچ.
 و این که رسول خدا بهترین فرستاده است،
 گذشتگان، او را در کتاب‌های محکم [آسمانی] بشارت دادند.
 علی و پس از او یازده فرزندش
 از جانب خدا وعده داده شده‌اند؛ و در این، تخیلی نیست.
 اینان پیشوایان هدایتگر ما، پس از محمد هستند.
 خالصانه‌ترین علاقه من متعلق به آنهاست تا زمانی که زنده‌ام.
 هشت تایی آنها راه خود را رفتند و رحلت کردند
 و چهار نفرشان در پی آنها کامل‌کننده [دوازده] هستند.

۱. مصعب بن وهب نوشجانی، معروف به حرون، از شعرای قرن دوم و معاصر امام رضا علیه السلام است. نام وی در منابع رجالی نیامده است. پسرش ابو سهل نوشجانی از او اشعاری نقل می‌کند که متضمن شهادت به رسالت و ولایت و امامت دوازده امام معصوم و اقرار به رجعت است.

وَلِيُّ بُقَّةٍ بِالرَّجْعَةِ الْحَقُّ مِثْلَمَا

وَوَيْقَتْ بِرَجْعِ الطَّرْفِ مِثِّي إِلَى الطَّرْفِ

٧ / ٢

الْوَزْدَانُ زَيْدِ الْأَسَدِيِّ ١

مَتَى الْوَلِيدُ بِسَامَرَاءَ إِذَا بُنِيَتْ

يَسْبِدُ وَكَمِثْلِ شِهَابِ اللَّيْلِ طَلَاعُ

حَتَّى إِذَا قَذَفَتْ أَرْضُ الْعِرَاقِ بِهِ

إِلَى الْجِجَارِ أَنْخَوْهُ بِجَمْعِ

وَعَابَ سَبْتًا وَسَبْتًا مِنْ وِلَادَتِهِ

مَعَ كُلِّ ذِي جَوْبٍ لِأَرْضِ قَطَاعِ

لَا يَأْمُونَ بِهِ الْجَوَابَ قَدْ تَبِعُوا

أَسْبَاطَ هَارُونَ كَيْلَ الصَّاعِ بِالصَّاعِ

شَبِيهَ مُوسَى وَعَيْسَى فِي مَغَايِمَا

لَوْ عَاشَ عُمَرُيْهُمَا لَمْ يَنْعِهِ نَاعِ

تُتِمَّةُ النُّقْبَاءِ الْمُسْرِعِينَ إِلَى

مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ كَانُوا خَيْرَ سُرْعِ

١. انور بن زيد بن أبي المستهل الأسدي: هو أخو انكमित الشاعر. من أصحاب الباقر والصادق عليهما السلام. حسن العقيدة، شديد الموالاة لآل محمد عليهم السلام توفي حدود سنة ١٢٠هـ رجال الطوسي: ص ١٢٨ الرقم ١٦٣٩ و ص ٣١٧ الرقم ٤٧٢٧، مستدركات علم رجال الحديث: ج ٨ ص ٩٩ الرقم ١٥٦٨٣، اعيان الشيعة: ج ١٠ ص ٢٧٤. معجم رجال الحديث: ج ١٩ ص ١٩١، تنفح المقال: ج ٣ ص ٢٧٨ الرقم ١٢٦٤٣.

من به بازگشت حق [به اهل آن] یقین دارم

به همان سان که به چرخش چشم از یک سو به سوی دیگر اعتماد دارم.^۱

۷/۲

ورد بن زید اسدی^۲

زاده سامرا از دورانی که این شهر بنا شده

همانند شهاب آسمانی شب می درخشد.

تا این که سرزمین عراق او را به حجاز تاراند

و او را در جایی ناخوش و تنگ جای دادند.

روزگاری پنهان شد، و از روزگار ولادتش

با هر گردش کننده در زمین می چرخد.

سیر کنندگان در زمین که از نوادگان هارون

گام به گام پیروی کردند، با او دلزده و کسل نمی شوند.

همانند موسی و عیسی است در غیبتشان

و اگر عمر آن را دو هم داشت، هیچ آورنده خبر مرگی، خبر مرگ او را نمی داد.

او بازمانده نقیبان است که شتافتند

به سمت موسی بن عمران و بهترین شتابندگان بودند

۱. مقتضب الأثر: ص ۴۸، بحار الأنوار: ج ۵۲ ص ۱۴۴.

۲. ورد بن زید بن ابی مستهل اسدی: (م ح ۱۴۰ق) از اصحاب امام باقر علیه السلام و امام صادق علیه السلام مانند برادرش کمیت شاعر، از علاقه‌مندان و دوستان اهل بیت علیهم السلام بود.

أَوْ كَالْعُيُونِ إِلَى يَوْمِ الْقَاصِ انْفَجَرَتْ

فَانصَاعَ مِنْهَا إِلَيْهِ كُلُّ مُنصَاعٍ

إِنِّي لِأَرْجُو لَكُمْ زُؤِيًا فَادْرِكُوهُ

حَتَّى أَكُونَ لَكُمْ مِنْ خَيْرِ أَتْبَاعِ

بِذَلِكَ أَنْبَأَنَا الرَّائِدُونَ عَنِ النَّفَرِ

مِنْهُمْ ذَوِي خَشْيَةِ اللَّهِ طَوَّاعِ

زَوَاتِهِ عَنْكُمْ زُؤَاةَ الْحَقِّ مَا شَرَعَتْ

أَبَاؤُكُمْ خَيْرُ آبَاءٍ وَشُرَاعِ

یا همانند چشمه‌های جوشیده از سنگ‌ها در روز کوبیدن عصا
که مردم [یا وجود آن چشمه‌ها] از آنها به سوی وی باز گشتند.
من در انتظار رؤیت اویم تا به خدمتش برسم
و از بهترین پیروان او شوم.

راویان چنین چیزی را به ما از کسانی خبر دادند
که در میان آنها خداترسانی مطیع هستند.
از شما راویان حق روایت کرده‌اند

چیزی را که پدارنتان - که بهترین پدران و شارعان هستند - تشریح کرده‌اند.^۱

الفصل الثالث

مَآذِجُ مِنْ أَشْعَارِ الْقَرْنِ الثَّالِثِ

١ / ٣

الإمام الرضا عليه السلام

دَخَلَ دِعْبِلُ بْنُ عَلِيٍّ الْخُرَاعِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى
الرِّضَاءِ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِمَرَوْ فَقَالَ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنِّي قَدْ قُلْتُ فِيكُمْ قَصِيدَةً وَآلَيْتُ عَلَى
نَفْسِي أَنْ لَا أُنْشِدَهَا أَحَدًا قَبْلَكَ فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ هَاتِهَا فَأَنْشَدَهَا -

مَدَارِسُ آيَاتٍ خَلْتُ مِنْ تِلَاوَةِ

وَمَنْزِلٍ وَخِصِي مُقْفِرِ الْعَرَصَاتِ

فَلَمَّا بَلَغَ إِلَى قَوْلِهِ -

أَرَى فَسَيْتَهُمْ فِي غَيْرِهِمْ مُتَقَمِّمًا

وَأَيْدِيَهُمْ مِنْ فَسَيْتِهِمْ صَفِيْرَاتِ

بَكَى أَبُو الْحَسَنِ الرِّضَاءُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَقَالَ صَدَقْتَ يَا خُرَاعِيُّ فَلَمَّا بَلَغَ إِلَى قَوْلِهِ -

فصل سوم
سروده‌هایی از شاعران قرن سوم

۱ / ۳
امام رضا علیه السلام

دعبل بن علی خزاعی، در مرو، خدمت امام رضا علیه السلام رسید و گفت: ای پسر پیامبر خدا! من در باره شما قصیده‌ای گفته‌ام و با خود، عهد کرده‌ام که آن را پیش از شما برای هیچ کس نخوانم.

[امام رضا علیه السلام] فرمود: «بخوان».

دعبل، شروع به خواندن کرد:

حلقه‌های تلاوت قرآن تهی گشته‌اند

و جایگاه وحی بی سکنه گردیده است.

و چون به این بیت رسید:

می‌بینم غنائم آنان در میان غیر آنها تقسیم شده

و دستان آنها از غنائم خودشان خالی است.

امام رضا علیه السلام گریست و فرمود: «ای خزاعی! راست گفتی».

و چون به این بیت رسید:

إِذَا وَتَبَرُّوا مَدُّوا إِلَيَّ وَاتَّبَرُّوهُمْ

أَكْفَأَ عَنِ الْأَوْثَارِ مُنْقِضَاتِ

جَعَلَ أَبُو الْحَسَنِ (ع) يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ وَهُوَ يَقُولُ أَجَلٌ وَاللَّهِ مُنْقِضَاتِ فَلَمَّا بَلَغَ إِلَيَّ

قَوْلِهِ -

لَقَدْ خِفْتُ فِي الدُّنْيَا وَ أَيَّامِ سَفِيهَا

وَ إِنِّي لِأَزْجُو الْأَمْنَ بَعْدَ وَفَائِي

قَالَ لَهُ الرِّضَاءُ (ع) آمَنَكَ اللَّهُ يَوْمَ الْفَزَعِ الْأَكْبَرِ فَلَمَّا انْتَهَى إِلَيَّ قَوْلِهِ -

وَ قَبْرُ بَطْوَسٍ بِبَغْدَادَ لِسِنْفِ زَكِيَّةِ

تَضَعْنَهُ الرَّحْمَنُ فِي الْعُرْقَاتِ

قَالَ لَهُ الرِّضَاءُ (ع) فَلَا الْحَقُّ لَكَ بِهَذَا الْمَوْضِعِ بَيْنَيْنِ بِهِمَا تَمَامُ قَصِيدَتِكَ فَقَالَ بَلَى يَا

ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَقَالَ (ع):

وَ قَبْرُ بَطْوَسٍ يَا لَهَا مِنْ مُصِيبَةٍ

تَوْقَدُ فِي الْأَخْشَاءِ بِالْعُرْقَاتِ

إِلَى الْحَشْرِ حَتَّى يَبْعَثَ اللَّهُ قَائِمًا

يُفْرِجُ عَنَّا الْهَمَّ وَالْكَرْبَاتِ

آن گاه که مورد ستم قرار گرفتند، دست به کمان بردند!

اما دستانی که بسته [و ناتوان از کشیدن کمان] بود،

امام رضا علیه السلام دست‌های خود را به هم می‌مالید و می‌فرمود: «آری، به خدا سوگند دست‌ها

بسته بود». و چون به این بیت رسید:

من در دنیا و روزهای تلاش آن، هراسان بودم

و امیدوارم که پس از وفاتم در امان باشم،

امام رضا علیه السلام فرمود: خداوند تو را در روز قیامت در امان بدارد.

وقتی دعبل به این بیت رسید:

و قبری در بغداد متعلق به نفس زکیه است

که خداوند آن را در میان غرفه‌های بهشت قرار داده است،

امام رضا علیه السلام به او فرمود: «آیا من به این جا دو بیت ملحق نکنم تا قصیده‌ات تکمیل شود؟».

او گفت: بفرمایید، ای پسر پیامبر خدا! امام علیه السلام فرمود:

«قبری در طوس است و مصیبتش

درون انسان را شعله‌ور می‌کند،

تا روز محشر، تا آن که خدا، قائم را برانگیزد

و غم‌ها و اندوه‌ها را از ما بردارد!»^۱

۱. کمال الدین: ص ۳۷۲ ح ۶، عمون أخبار الرضا علیه السلام: ج ۲ ص ۲۶۳ ح ۳۴، المناقب، ابن شهر آشوب: ج ۴ ص ۳۳۸ (با عبارت مشابه)، إعلام الوری: ج ۲ ص ۶۶، بحار الأنوار: ج ۴۹ ص ۲۲۹ ح ۹.

٢/٣

رَعْبِلُ الْخَزَاعِي^١

فَلَوْ لَا الَّذِي أَرْجُوهُ فِي الْيَوْمِ أَوْ عَدِي
تَقَطَّعُ نَفْسِي إِثْرَهُمْ حَسْرَاتِ
خُرُوجِ إِمَامٍ لَامِحَالَةَ خَارِجِ
يَقُومُ عَلَى اسْمِ اللَّهِ وَالنُّزُكَاتِ^٢
يُمَيِّزُ فِينَا كُلَّ حَقٍّ وَبَاطِلٍ
وَيَجْزِي عَلَى التَّعْمَاءِ وَالنُّقِمَاتِ
فِيَا نَفْسَ طَيِّبِي ثُمَّ يَا نَفْسَ قَابِشِرِي
فَنَغِيرُ بِعَمِيدِ كُلِّ مَا هَوَاتِ
وَلَا تَجْزَعِي مِنْ مُدَّةِ الْجَوْرِ إِنِّي
أَرَى قُورَتِي قَدْ آذَنْتِ بِشَبَاتِ
فَإِنْ قَرَّبَ الرَّحْمَنُ مِنْ تِلْكَ مُدَّتِي
وَأَخَّرَ مِنْ عُمْرِي وَوَقْتِ وَفَاتِي

١. أبو عليّ دعبل بن عليّ بن رزين الخزاعي . ولد سنة ١٢٨ ق، كان شاعراً أديباً، ويعدّ من أكابر شعراء القرن الثالث . وكان شديد الحبّ والولاء لأهل البيت عليهم السلام ، حتّى كان يُسْتَع منه وهو يقول : أنا أحمل خشيتي على كتفي منذ خمسين سنة ، لست أجد أحداً يصليني عليها ؛ وذلك نشدة ذبه عن أهل البيت النبويّ الطاهر والواقعة في مناويلهم . وله القصيدة التائية المعروفة التي أنشدها الإمام الرضا عليه السلام .

قال الجاحظ : سمعت دعبل بن عليّ يقول : مكثت نحو ستين سنة ، ليس من يوم ذرّ شارقه إلا وأنا أقول فيه شعراً . واستشهد ظلماً وعدواناً وهو شيخ كبير سنة ٢٢٦ ق في نواحي الأهواز ، وحمل إلى الشوش ودفن بها (راجع : القدير : ج ٢ ص ٢٦٣) .

٢. ورد في بعض نسخ عيون أخبار الرضا عليه السلام (منها نسخة عبد الرزاق المقرّم كما نقلها في كتابه ولادة القائم ونسخة مكتبة الإمام أمير المؤمنين في النجف كما نقلها العلامة الأميني في الغدير) وفي بعض نسخ كمال الدين ، صدوق (منها نسخة مجلس سنا التي تُحفظ الآن في مكتبة مجلس الشورى بتهران ونسخة المقرّم المذكورة في كتابه التمشار إليه) أنّ الإمام الرضا عليه السلام نقا سمع هذا البيت قام ووضع يده على رأسه وقال : «اللهم عجل فرجه وسهّل مخرجه» .

۲/۳

دعبل خزاعی^۱

اگر آن کسانی که به آنها امروز یا فردا امید دارم نبودند،

در پی حسرت آنان، قالب تهی می‌کردم.

ظهور امامی که ناگزیر ظهور خواهد کرد

و به نام خداوند و با برکت‌ها به پا می‌خیزد.^۲

در میان ما هر حق و باطلی را روشن می‌کند

و به نعمت‌ها و نعمت‌ها جزا می‌دهد.

ای جان من! شاد باش و شادمان

برای آمدن آن که آمدنش دور نیست

و بی تایی مکن از دوام ستم؛

چرا که توانم را می‌بینم که فرمان به پایداری می‌دهد.

اگر خدای مهربان این زمان مرا نزدیک گرداند

و عمرم را طولانی کند و زمان در گذشتم را تأخیر بیندازد،

۱. ابو علی دِعبِل بن علی بن رَزین خُزاعی، در سال ۱۴۸ ق، زاده شد. وی، شاعر و ادیب بود و از برترین شاعران قرن سوم هجری به شمار می‌رود. وی به اهل بیت علیهم‌السلام، فراوان مهر می‌ورزید. از وی شنیده شد که می‌گفت: «من، پنجاه سال است که چوبه دار خود را بر دوش می‌کشم؛ اما کسی نیافتم که مرا بر آن بیاویزد؛ چرا که پیوسته از خاندان نبوت، به شدت، دفاع می‌کرد و با مخالفان آنان، مبارزه می‌نمود. وی، قصیده مشهور «تائیه» خود (قصیده «مدارس آیات») را برای امام رضا علیه‌السلام خواند.

جاحظ گفته است: شنیدم که دِعبِل بن علی می‌گوید: «شصت سال است که هیچ روزی را بدون سرودن شعری نگذرانده‌ام». وی به سال ۲۴۶ ق، در کهن‌سالی، مظلومانه در حومه اشواز به شهادت رسید و پیکرش را به شوش دانیال، حمل کردند و در آن جا به خاک سپردند. امروزه، بازگاہ با شکوهی بر مزار وی ساخته شده است.

۲. در بعضی نسخه‌های عیون اخبار الرضا علیه‌السلام (از جمله نسخه عبد الرزاق مقرر، یاد شده در کتابش ولادة القائم و نسخه کتاب‌خانه امیرالمؤمنین نجف که علامه امینی در القدير از آن نقل کرده است) و نیز در بعضی نسخه‌های کمال الدین صدوق (از جمله نسخه مجلس سنا که اکنون در کتاب‌خانه مجلس در تهران نگهداری می‌شود و نسخه عبد الرزاق مقرر که در کتاب پیش گفته‌اش از آن نقل کرده است)، این روایت دیده می‌شود که: امام رضا علیه‌السلام چون این بیت را شنید، به پا خاست و دست بر سر گذاشت و فرمود: «پروردگارا! فرجش را نزدیک و خروجش را آسان گردان.»

شَفِيْتُ وَأَمِ أَتْرُكُ لِنَفْسِي غُصَّةً

وَرَوَيْتُ مِنْهُمْ مُنْصَلِي وَقِنَاتِي

٣ / ٣

أَبُو تَمَّامٍ الظَّالِمِيُّ ١

رَبِّيَ اللَّهُ وَالْأَمِينُ نَبِيِّي

صَفْوَةُ اللَّهِ وَالْوَصِيُّ إِمَامِي

ثُمَّ سِبْطًا مُحَمَّدٍ تَالِيَا

وَعَلِيٍّ وَبِأَقْرَبِ الْعِلْمِ حَامِي

وَالْتَقَى الزَّكِيُّ جَعْفَرُ الطَّيِّبِ

مَا أُوِي لَأَهُ النَّقَرُ وَالْمَقَامُ

ثُمَّ مُوسَى ثُمَّ الرُّضَا عِلْمُ الْفَضْلِ

الَّذِي طَالَ سَائِرَ الْأَعْلَامِ

وَالْمُصَنِّفِي مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ

وَالْمُعَرِّي مِنْ كُلِّ سُوءٍ وَذَامِ

وَالزَّكِيُّ الْإِمَامُ مَعَ نَجْوِيهِ الْقَائِمِ

مَوْلَى الْأَنْبِيَاءِ نُورُ الظُّلَامِ

أُبْرَزَتْ مِنْهُ زَافَةُ اللَّهِ بِالنَّاسِ

لِتَرْكِ الظُّلَامِ بِدَرِّ التَّمَامِ.

١. أبو تمام حبيب بن أوس بن الحارث بن قيس الطائي؛ ولد أيام الرشيد. أسلم وكان نصرانياً، كان واحد عصره في ديباجة لفظه وفصاحة شعره. وفي تاريخ وفاته خلاف بين سنة ٢٢٨ و ٢٣١ و ٢٣٢ هـ (راجع: سير أعلام النبلاء: ج ١١ ص ٦٣ الرقم ٢٦).

شفا می‌یابم، و به خودم اندوهی راه نمی‌دهم
و شمشیر و نیزه‌ام را با خون دشمنان سیراب می‌کنم.^۱

۳ / ۳

ابوتمام طائی^۲

الله پروردگارم، و امین پیامبر من است
پرگزیده خدا، و وصی امام من است.
سپس دو سبط محمد در پی وصی او
و آن گاه علی و باقر علم که حامیان [دین] اند
و تقی زکی جعفر پاک
جایگاهی دارد و قرارگاه و مقامی.
آن گاه موسی، و سپس رضا نماد فضل
که بر دیگر اعلام سر است
و محمد بن علی پاک
عاری از هر بدی و مذمت
و امام زکی با فرزندش قائم،
مولای مردمان، که روشنی تاریکی‌ها بیاورد.
از او مهربانی خداوند به بندگان آشکار می‌شود
به منظور ترک تاریکی‌ها که بدر تمام است.^۳

۱. کشف الغمّة: ج ۳ ص ۱۱۷، روضة الواعظین: ص ۲۹۳، بحار الأنوار: ج ۴۹ ص ۲۵۰، سیمای امام مهدی در آیینه شعر عربی: ص ۹۱.

۲. ابو تمام، حبیب بن اوس بن حارث بن قیس طائی، در ایام هارون الرشید عتاسی به دنیا آمد. ابتدا مسیحی بود و سپس اسلام آورد و در روزگار خویش در خوش‌کلامی و فصاحت شعری، یگانه بود. در تاریخ درگذشت وی، بین سال‌های ۲۲۸، ۲۳۱ و ۲۳۲ ق. اختلاف است.

۳. المناقب، ابن شهر آشوب: ج ۱ ص ۳۱۲.

٤ / ٣

ابن الرومي^١

اجنوا بني العباس من سنانكم
 وشدوا على ما في العياب وأشرجوا
 وخلوا ولاة السوء منكم وعيهم
 فأخبر بهم أن يغزقوا حيث لججوا
 نظار لكم أن يرجع الحق راجع
 إلى أهله يوماً فتشجوا كما شجوا
 على حين لا عذرى لمعتذريكم
 ولا لكم من حجة الله مخرج
 فلا تليحوا الآن الضغائن بينكم
 وبينهم إن اللواقح تنتج
 غررتم لأن صدقتم أن حالة
 تدوم لكم والدهر لوان أخرج

١. أبو الحسن علي بن عباس بن جريح مولى عميد الله بن عيسى، الشهير بابن الرومي: ولد ببغداد سنة (٢٢١ق)، شعره الكثير الطافح بروق البلاغة قد أرى على سبائك التبر حسنا وبهاء، فكان فنانا بارعا، أوتى ملكة التصوير ولطف التخيل والتوليد وبراعة اللعب بالمعاني والأشكال، وكان ذا حظ وافر في اللغة، وقصائده دالة على تبحره في اللغة وإحاطته الواسعة بغريب مفرداتها وأوزان اشتقاقها وتصريفها وموقع أمثالها، وليس في شعر العربية من تبدو هذه الشواهد في كلامه بهذه الغزارة والدقة غير المترجم والمعري، عاش ابن الرومي حياته في بغداد، وتوفي في جمادى الأولى سنة ٢٨٣ق (راجع: الفدیر: ج ٣ ص ٥١).

۴ / ۳

ابن رومی^۱

ای بنی عباس دشمنی و کینه‌تان را بپوشانید
و صندوق‌ها [ای حقد] را ببندید و بندها [ی دشمنی] را محکم کنید.
جلو واپان بد و کژی‌هایشان را باز کنید
که شایسته‌اند در همان منجلابی که فرو رفته‌اند غرق شوند
در انتظار بمانید تا روزی بازگرداننده حق، آن را به اهلش بازگرداند
و شما همان گونه که آنان نوای اندوهناک سر دادند نغمه غم‌انگیز سر بدهید
آن گاه که عذر خواهان عذری نداشته باشد
و از حجت خداوند راه‌گریزی نداشته باشید
اکنون میان خود و آنان تخم کینه می‌پاشید
که حامله شده‌ها به کینه‌وری، کینه زایمان می‌کنند
فریب خوردید اگر دوام دولتتان را راست پنداشته‌اید
و بدانید که روزگار دو رویه دارد و جابه‌جا می‌شود.

۱. ابو الحسن علی بن عباس بن جریر، از آزاد شدگان عبید الله بن عیسی و مشهور به «ابن رومی» است. سال ۲۲۱ق، در بغداد به دنیا آمد. شعرش سرشار از نکته‌های بلاغی است و در زیبایی و درخشندگی، چون زنجیره‌ای طلایی است. وی شاعری فنی و زبردست و برخوردار از توان چهره‌پردازی و ظرافت تخیل و آفرینش، و در بازی با معانی و ساختارهای لفظی چیره‌دست بود و در لغت، حظی وافر داشت. قصیده‌های وی بر تبحرش در زبان و احاطه‌اش بر لغت و وزن‌های شعر و کاربرد آنها و جایگاه مثل‌ها دلالت دارد و جز وی و مغزی، در شعر عربی کسی پیدا نمی‌شود که شاهد مثال‌هایی را به این دقت و فراوانی به کار گرفته باشد. وی زندگی‌اش را در بغداد گذراند و در جمادی الاولی، سال ۲۸۳ق، درگذشت.

لَعَلَّ لَهُمْ فِي مُنْطَوَى الْغَيْبِ نَائِرًا
سَيَسْمَو لَكُمْ وَالصَّبْحُ فِي اللَّيْلِ مُوَلِّجُ
بَسْمَجِرٍ تَضِيقُ الْأَرْضُ مِنْ زَفَرَاتِهِ
لَهُ زَجَلٌ يَنْفِي الْوُحُوشَ وَهَزْمَجُ
إِذَا شِيمَ بِالْأَبْصَارِ أَبْرَقَ بِبَيْضُهُ
بَوَارِقٌ لَا يَسْطِطُهُنَّ الْمُحَمَّجُ
تُوَامِضُهُ شَمْسُ الضُّحَى فَكَأَنَّمَا
يُرى الْبَحْرُ فِي أَعْرَاضِهِ يَتَمَوَّجُ
لَهُ وَقْدَةٌ بَيْنَ السَّمَاءِ وَبَيْنَهُ
تُلِيمُ بِهِ الطَّيْرُ الْعَوَافِي فَتَهْرَجُ
إِذَا كُرَّ فِي أَعْرَاضِهِ الطَّرْفُ أَعْرَضَتْ
جِرَاحٌ تَحَارُّ الْعَيْنُ فِيهَا فَتَحْرَجُ
يُوَوِّدُهُ رِكَانَانِ تَبْتَانِ رَجَلُهُ
وَخَيْلٌ كَأَرْسَالِ الْجَرَادِ وَأَوْشَجُ
تُدَانُوا فَمَا لِلنُّعْمِ فِيهِمْ خِصَاصَةٌ
تُنْفُسُهُ عَنِ خَيْلِهِمْ حِينَ تُرْهِجُ
فَيَتَدْرِكُ نَارَ اللَّهِ أَنْصَارُ دِينِهِ
وَاللَّهُ أَوْشٌ آخِرُونَ وَخَزْرَجُ
وَيَقْضِي إِمَامُ الْحَقِّ فِيكُمْ قَضَاءَهُ
تَعَامًا وَمَا كُلُّ الْحَوَامِلِ تُخَدِّجُ

شاید آنان در تحولات پنهانی، انقلابی داشته باشند
 که بر شما فائق آید، و صبح در شب فرو می‌رود و آن را پایان می‌دهد.
 با سپاهی که عرصه زمین از غرش آن تنگ شود
 و غرش صدایشان حیوانات وحشی را فراری دهد.
 اگر با دیده‌های بینا شمشیرهایشان دیده شود
 چنان برقی زنند که کسی نتواند به آنها بنگرد
 و تابش خورشید بر آنها چنان بتابد
 که گویی دریایی مواج است.
 بین او و آسمان، نورفروزانی است
 که اگر پرندگان بتوانند به آن جا برسند از شدت داغی آن فرو افتند.
 اگر کسی به اطراف آن سپاه نگاه کند
 همانند جنگلی را ببیند که دیده با دیدن آن حیرت زده شود و از نگاه باز ماند.
 در گروه او را کمک می‌کنند: پیاده نظام
 و سواره نظامی که همچون دسته‌های مور و ملخند.
 چون نزدیک هم شوند، چنان گرد و غباری به پا کنند که برای خواباندن آن چیزی نباشد
 آن هنگام که اسبانشان گرد و غبار برافروزند.
 انصار دین خدا، انتقام خون خدا را می‌گیرند
 و خداوند را اوس و خزرج دیگری است.
 پیشوای به حق، در میان شما داوری کاملی خواهد داشت
 و چنان نیست که همه زنان باردار زودتر از موعد بزایند.

عَلَيْهَا رِجَاؤُكَ كَاللِّيُوثِ بِرَأْسِهِ

بِأَمْثَالِهِمْ يُسْتَنَى الْأَبِيَّ فَيُعْنَجُ

٥ / ٣

أَسْلَمُ بْنُ مَهْزُوزِ الظُّهْرِيِّ^١

إِذَا مَا بَلَغْتَ الصَّادِقِينَ بَنِي الرُّضَا

فَحَسْبُكَ مِنْ هَادٍ يُشِيرُ إِلَى هَادٍ

مَقَاوِيلُ إِنْ قَالُوا، بِهَالِيلُ إِنْ دُعُوا

وَفَاءٌ بِمِيعَادٍ، كُفَاءَةٌ بِمُرْتَادٍ

إِذَا أَوْعَدُوا أَعْفُوا وَإِنْ وَعَدُوا وَقُوا

فَهُمْ أَهْلُ فَضْلِ عِنْدَ وَعْدٍ وَإِعَادٍ

يَسْنَابِعُ عِلْمِ اللَّهِ أَطْوَادُ دِينِهِ

فَهَلْ مِنْ نَفَادٍ إِنْ عَلِمْتَ لِأَطْوَادٍ

نُجُومٍ إِذَا نَجَّمَ حَبَا، مِثْلُهُ بَدَا

فَصَلَّى عَلَى الْخَابِي الْمُهَيَّمِنُ وَالْبَادِي

عِبَادَ لِمَوْلَاهُمْ، مَوَالِي عِبَادِهِ

شُهُودٌ عَنْهُمْ يَوْمَ حَشْرِ وَإِشْهَادٍ

١. ابوالغوث اسلم بن مهوز الظهري منبجي (م ٢٥٤ق) كان اديبا و شاعرا و من المحبين لاهل بيت النبي صلى الله عليه وآله

بر آنان شیرمردانی خشمگین حاکم باشند

که با چنان مردان، شجاعان توانمند را به زانو درآورند.^۱

۵/۳

اسلم بن مهوز طهوی^۲

چون از [راه‌نمایی‌های] فرزندان راستگوی [امام] رضا بهره‌مند شدم،

تو را همین بس که هر یک از آن هادیان، به هادی بعد از خود رهنمونت می‌کند.

اگر سخن بگویند، خوش‌سخنند و اگر از آنها درخواست شود،

خوش‌رو و خوش‌برخوردند. به وعده وفا می‌کنند و حاجت‌ها را روا.

اگر تهدید کنند، گذشت می‌کنند، و اگر وعده دهند، وفا می‌کنند

پس آنها در وعید و وعده اهل فضل‌اند.

چشمه‌های علم خدا و کوه‌های دین اویند.

پس اگر بفهمی؛ آیا برای کوه‌ها پایانی است؟

آنان همچون ستارگانی هستند که هرگاه یکی از آنها پنهان شود، ستاره‌ای همانند آن ظهور می‌کند

و بر آن که پنهان شده و بر آن که ظهور کرده، خداوند، نگه دارنده [دین] درود می‌فرستد.

آنان بندگان مولایشان، و سرپرستگان بندگان اویند

و در روز حشر و روز گواهی، گواهی بر ایشان خواهند بود.

۱. مقاتل الطالبیین: ص ۴۲۷، حیات الإمام محمد مهدی علیه السلام: ص ۲۲۸.

۲. ابوانعوت اسلم بن مهوز طهوی منبجی، ادیب و شاعر و از محبین اهل بیت علیهم السلام در گذشته به سال ۲۵۴ ق است.

هُم حُجَجُ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ مَتَى

عَدَدَتْ فَنَابِي عَشْرَهُمْ خَلَفَ الْهَادِي

بِمِيلَادِهِ الْأَنْبَاءُ جَاءَتْ شَهِيرَةً

فَأَعْظَمَ بِمَوْلُودِهِ وَأَكْرَمَ بِمِيلَادِهِ

٦ / ٣

عَلِيُّ بْنُ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْخَوَافِيُّ^١

أَمَسَتْ نُجُومُ سَمَاءِ الدِّينِ آفِلَةٌ   وَظَلَّ أَسَدُ الثَّرَى قَدْ ضَمَّهَا الْخَيْسُ

غَابَتْ ثَمَانِيَةٌ بِمَنْكُمْ وَأَرْبَعَةٌ   يُرْجَى مَطَالِعُهَا مَا حَنَّتِ الْعَيْسُ

حَتَّى مَتَى يَظْهَرُ الْحَقُّ الْمُنِيرُ بِكُمْ   فَالْحَقُّ فِي غَيْرِكُمْ دَاجٍ وَمَطْمُوشُ

٧ / ٣

مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الصَّمِيرِيُّ^٢

عَشْرُ نُجُومٍ أَقَلَّتْ فِي فَلَكِهَا   وَيُطَلِّعُ اللَّهُ لَنَا أَمَانَهَا

١. علي بن أبي عبدالله (عبدالله) الخوافي (الخوافي) كان شاعراً، فاضلاً وكان من اصحاب الرضا عليه السلام، يرثيه الرضا عليه السلام اعون اخبار الرضا عليه السلام: ج ٢ ص ٢٨٠، مقتضب الاثر: ص ٤٧، المناقب لابن شهر آشوب: ج ٤ ص ٣٥٩.

٢. محمد بن اسماعيل بن صالح الصميري، القمي توفي سنة ٢٥٥ ق كان ادبياً شاعراً من اصحاب الهادي عليه السلام له قصيدة يرثي الهادي ويعزي بها العسكري عليه السلام (اعيان الشيعة: ج ٩ ص ١٢٣، رجال الطوسي: ص ٣٩٢ ش ٥٧٧٩، قاموس الرجال: ج ٩ ص ١٢٠ ش ٤٢٥٩).

آنان حیجت‌های دوازده‌گانه خدایند و هرگاه آنان را شمارش کنی،
دوازدهمین از ایشان، جانشین [امام] هدایتگر است.
اخبار مشهوری در میلاد وی وارد شده؛
پس بزرگ‌دار این مولود را و گرامی‌دار آن میلاد را!^۱

۶ / ۳

علی بن عبدالله خوانی^۲

ستارگان آسمان دین، افول کردند
و شیران زمین در پیشه‌ها، ماندگار شدند.
هشت تن از شما رفته‌اند، و چهارتن دیگر
امید طلوعشان هست تا زمانی که شتر بانگ بر می‌آورد.
تا زمانی که حق روشنگر به وسیله شما آشکار شود
و حق در غیر شما، ظلمانی و محو شدنی است.^۳

۷ / ۳

محمد بن اسماعیل صمیری^۴

ده ستاره از فلکشان افول کردند
و خداوند همانند آنها را برای ما می‌تاباند.

۱. الادب فی ظلّ الشیخ: ص ۱۸۶.
۲. علی بن ابی عبدالله خوانی (حواقی)، شاعری فاضل و از اصحاب امام رضا علیه السلام است. نام وی به صورت‌های علی بن عبدالله و علی بن احمد حواقی آمده است.
۳. مقتضب الأثر: ص ۴۸، اعیان الشیعه: ج ۲ ص ۲۲، بحار الأنوار: ج ۴۹ ص ۳۱۸ و ج ۹۹ ص ۵۲ ح ۱۱.
۴. محمد بن اسماعیل بن صالح الصمیری، القمی در گذشته به سال ۲۵۵ ق، ادیب و شاعر اهل بیت علیهم السلام و از اصحاب امام هادی علیه السلام است. وی قصیده‌ای در رثا و سوگواری امام هادی علیه السلام سروده که در ضمن آن، به امام حسن عسکری علیه السلام تسلیمت می‌گوید.

بِالْحَسَنِ الْهَادِي أَبِي مُحَمَّدٍ	تُدْرِكُ أَشْيَاعَ الْهُدَى آمَالَهَا
وَبَعْدَهُ مَنْ يُرْتَجَى طُلُوعُهُ	يُظِلُّ جَوَابُ الْفَلَا جَزَالَهَا
ذُو الْقَسَمَاتَيْنِ الطُّوْلِ الْحَقِّ الَّتِي	لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مَنْ اسْتَطَالَهَا
يَا حُجَّجَ الرَّحْمَنِ إِحْدَى عَشْرَةَ	أَلْتِ بِثَانِي عَشْرَهَا آمَالَهَا

یا ابو محمد حسن هادی
پیروان هدایت به آمالشان می‌رسند.
و پس از او کسی است که امید طلوعش هست
عطایای پیمانده بیابان را می‌دهد.
صاحب دوغیبت حق طولانی
که خداوند از هر کس آن را طولانی کند نمی‌پذیرد.
حجّت‌های یازده‌گانه خدای مهربان
که با دوازدهمین حجّت به آرزوهایشان می‌رسند.^۱

الفصل الرابع

نماذج من أشعار القرن الرابع

١ / ٤

أبو فراس الحمداني^١

شافعي أحمد النبي ومولاي

علي واليسنت والسبطان

وعلي وباقر العلم والصادق

ثم الأميين بالتبيان

وعلي ومحمد بن علي^٢

وعلي والعسكري الداني

والإمام المهدي في يوم لا

ينفع إلا عُفران ذي العُفران

١. أبو فراس، الحارث بن أبي العلاء، سعيد بن حمدان بن حمدون الحمداني التغلبي. كان فرد دهره وشمس عصره أدبا وفضلاً، وكرماً ونبلاً ومجداً، وبلاغةً وفروسيّةً وشجاعةً، وشعره مشهور، وكان الصاحب يقول: بذى الشعر بمنك وختم بملك، يعنى امرأ القيس وأبا فراس. كان يسكن منبج، ويتنقل في بلاد الشام في دولة ابن عمه أبي الحسن سيف الدولة، واشتهر في عدة معارك معه حارب بها الروم، وأسر مرتين. ولد سنة ٣٢٠ أو ٣٢١ ق وُقِّل سنة ٣٥٧ ق (راجع: القدير: ج ٣ ص ٤٠٥ وأعيان الشيعة: ج ٣ ص ٣٠٧).

٢. صححناه من كتاب «القدير».

فصل چهارم
نمونه‌هایی از سروده‌های قرن چهارم

۱ / ۴

ابوفراس حدانی^۱

احمد پیامبر شافع و مولای من، است.

نیز علی و دختر پیامبر و دو نواده اویند

و علی و باقر علم و صادق

سپس امامتدار بیان

و علی و محمد بن علی

و علی و عسکری که همین نزدیکی‌ها است

و امام مهدی در روزی که

جز آمرزش آمرزش‌گر، چیزی سودی ندارد.^۲

۱. ابوفراس حارث بن سعید بن حمدان بن حمدون حمدانی تغلبی، از ادبای بزرگ قرن چهارم، یگانه‌ی زمان خود و در فضل، ادب، گرم، بزرگی، مجد، بلاغت، زیرکی و شجاعت، خورشید روزگارش بود. شعر او مشهور است. صاحب بن عبّاد می‌گفت که: «شاعری به پادشاهی آغاز شد و با پادشاهی پایان یافت»؛ یعنی با امرؤ القیس و ابوفراس. در شهر منبج سکونت داشت و در زمان حکومت پسر عمویش ابو الحسن سیف الدوله، در شهرهای شام می‌چرخید. در چندین جنگ، آوازه‌ای به هم زد که در آنها با رومیان جنگید و دو بار اسیر گشت. در سال ۳۲۰ یا ۳۲۱ ق. به دنیا آمد و در سال ۳۵۷ ق. کشته شد.

۲. المنقب، ابن شهر آشوب: ج ۱ ص ۲۱۴، القدر: ج ۳ ص ۴۱۵.

١٩٣٦. وله أيضا:

لَسْتُ أَرْجُو النَّجَاةَ مِنْ كُلِّ مَا   أَخْشَاءُ إِلَّا بِأَحْمَدَ وَعَلِيٍّ
 وَبِنْتِ النَّبِيِّ فَاطِمَةَ الظُّهْرِ   وَسَيِّدِيهِ وَالْإِمَامَ عَلِيٍّ
 وَالتَّقِيَّ التَّقِيَّ بَاقِرَ عِلْمِ   اللَّهُ فَمِنَا مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ
 وَابْنِهِ جَعْفَرَ وَمُوسَى وَمَوْلَائِي   عَلِيٍّ أَكْرَمَ بِهِ مِنْ عَلِيٍّ
 وَأَبِي جَعْفَرَ سَمِيَّ رَسُولِ   اللَّهُ ثُمَّ ابْنِهِ الزُّكِّيَّ عَلِيٍّ
 وَابْنِهِ الْعَسْكَرِيَّ وَالْقَائِمِ الْمُظْهِرِ   حَقِّي مُحَمَّدَ وَعَلِيٍّ
 فِيهِمْ أَرْتَجِي بُلُوغَ الْأَمَانِي   يَوْمَ عَرَضِي عَلَى الْإِلَهِ الْعَلِيِّ.

٢ / ٤

أَبُو الْقَاسِمِ الزَّاهِي^١

والدُّ الْأَسْبَاطِ أَنْوَارِ قَلْبِي   فِي سَيِّئِ بِهِمْ وَابْتِكَارِي

١. علي بن إسحاق بن خلف القطان البغدادي، الشهير بالزاهي، شاعر عبقرى، تميز في شعره إلى أهل بيت الوحي ودان بمذهبهم، وأكثر شعره فيهم بحيث عد في طبقة المجاهدين من شعرائهم، ونجالة شعره وجوده تشبيهه وحسن تصويره. لم يدخ لأرباب المعاجم منتدحا من إضرانه. ولد سنة ٣١٨ ق، وتوفى ببغداد سنة ٣٥٢ ق، وقيل: بعد سنة ٣٦٠ ق (راجع: التندير: ج ٣ ص ٢٩١).

ونیز از اوست:

من به رهایی از هر چه می‌ترسم،
جز به احمد و علی امید ندارم
و [جز] به دختر پیامبر، فاطمه پاک
و دو فرزند او و امام علی [بن الحسن]
و پاک و پاکیزه شکافته علم خدا
در میان ما محمد بن علی
و پسرش جعفر و موسی و مولای من
علی و او را به بهترین صورت گرامی بدار
و ابو جعفر هم نام رسول خدا
و بعد پسر پاکش علی
و پسر او عسکری و قائمی که
حق محمد و علی را آشکار می‌کند.
برای رسیدن به آرمان‌هایم به اینها امید بسته‌ام
در روزی که به پیشگاه خدای والا آورده شوم.^۱

۲ / ۴

ابوالقاسم زاهدی^۲

پدران اسباط، روشنایی دل من هستند

در شب‌ها و صبح‌هایم.

۱. المنقب، ابن شهر آشوب: ج ۱ ص ۳۱۴.

۲. علی بن اسحاق بن خلف قطن بغدادی، نامبردار به «زاهدی»، شاعری نابغه است که شعرش را به جانب‌داری از اهل بیت وحی، اختصاص داد و مذهب اهل بیت علیهم‌السلام را برگزید و چنان فراوان در باره آنان شعر سرود که از زمره شاعران اهل بیت علیهم‌السلام به حساب می‌آید. به جهت استواری شعر او و زیبایی تشبیه‌ها و خوبی تصویرگری‌هایش، معجم‌نگاران، چاره‌ای جز ستودنش ندیده‌اند. او در سال ۳۱۸ ق، در بغداد، زاده شد و در ۳۵۲ ق یا پس از ۳۶۰ ق از دنیا رفت.

مِنْهُمْ الْمُسْمُومُ إِذْ لَدَعُوهُ

بِذُّعَافِ السُّمِّ لَذَعِ الشَّرَارِ

وَقَتِيلُ الطُّفُوفِ يَا لَهْفَ قَلْبِي

لِقَتِيلِ قَلِّ فِيهِ اصْطِبَارِي

وَالْفَتَى السُّجَّادُ وَالْبَاقِرُ الْأَمْجَدُ

وَالصَّادِقُ خِدْنُ الْوَقَارِ

ثُمَّ مَدْفُونٌ بِبَغْدَادَ يَنْغِي

قَبْرَهُ مِنِّي بِطَيْبِ الْمَزَارِ

وَالرِّضَا فَارِضٌ بِهِ ثُمَّ زُرُهُ

وَابِكِهِ بِالْهَاطِلَاتِ الْغِزَارِ

وَسَمِيَّ الْمُصْطَفَى يَا آلَ نَجْدِ

طَالَ حُزْنِي بَعْدَهُ وَافْتِكَارِي

وَعَلَى صَاحِبِ الْعَسْكَرِ الْمُفْرَجِ لِي

بِبَابِ بِفَرَطِ اذْكَارِي

وَأَخُو الْإِحْسَانِ أَعْنِي إِمَامِي

حَسَنًا وَالرُّكْنَ ذُو الْمُسْتَجَارِ

ثُمَّ مَهْدِيَّ إِلَيْهِ اشْتَبَاهِي

طَالَ وَجَدِي بِهِ وَانْتَظَارِي.

یکی از آنها را مسموم کردند آن هنگام که
اشرار او را با دادن سم کشته، رنجور کردند،
و کشته شده در طف، مایه اندوه دلم؛
کشته‌ای که با آن صبرم به پایان رسید.
سجّاد جوان‌مرد، و باقر باعظمت
و صادق که هم‌وزن وقار و آراستگی است.
سپس کسی که در بغداد دفن است و
قبر و مزار پاکش از من پنهان نگه داشته شده.
از رضا خشنود باش و آن‌گاه زیارتش کن
و برایش سیل آسا و فراوان گریه کن
و هم‌نام مصطفی، خاندان والا
اندوه و پریشانی‌ام پس از او طولانی شد
و بر آن که در عسکر بود و برایم دری گشوده شد
از شدت یاد او
و هم ردیف احسان یعنی پیشوایم
حسن و رکن مستجار
و سرانجام مهدی که مشتاق اویم
و حال و هوایم برای او طولانی شده و در انتظار اویم.^۱

۱. المناقب، ابن شهر آشوب: ج ۱ ص ۳۲۶.

٣/٢

الصَّاحِبُ بْنُ عَبَّادٍ^١

بِمُحَمَّدٍ وَوَصِيَّهِ وَابْنَيْهِمَا
 الطَّاهِرِينَ وَسَيِّدِ الْعَبَّادِ
 وَمُحَمَّدٍ وَبِجَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ
 وَسَمِيِّ مَبْعُوثِ بِشَاطِي الْوَادِي
 وَعَلِيِّ الطُّوسِيِّ ثُمَّ مُحَمَّدٍ
 وَعَلِيِّ الْمَسْمُومِ ثُمَّ الْهَادِي
 حَسَنِي وَأَتَبِعَ بَعْدَهُ بِإِمَامَةٍ
 لِقَائِمِ الْمَبْعُوثِ بِالنَّاصِرِ

١٩٣٧. وله أيضاً:

بِمُحَمَّدٍ وَوَصِيَّهِ وَابْنَيْهِمَا
 وَبِعَابِدٍ وَبِابِقَرِينَ وَكَاطِمِ
 ثُمَّ الزُّرِّيِّ وَمُحَمَّدِ ثُمَّ ابْنِهِ
 وَالْعَسْكَرِيِّ الْمُتَّقِيِّ وَالْقَائِمِ

١. هو أبو القاسم إسماعيل بن أبي الحسن عبَّاد بن العباس النطالقاني؛ ولد سنة ٣٢٦ ق. نفيته من النفسيات التي أعيت البليغ حدودها؛ فهي تستدعي الإفاضة في تحليلها من ناحية العلم طورا، ومن ناحية الأدب تارة. كما تسترسل القول من وجهة السياسة مرّة ومن وجهة العظمة أخرى، إلى جود هامر وفضل وافر، وفضائل لا تحصى.

وصفه شيخنا الحرّ العاملي بأنه محقق متكلم عظيم الشأن جليل القدر، كما أن اللهالي جعله أحد أئمة اللغة الذين اعتمد عليهم في كتابه فقه اللغة. وقال السيد في الدرجات الرفيعة: إن الصاحب قال قصيدة معرّاة من الألف، التي هي أكثر الحروف دخولا في العشور والمنظوم، وهي في مدح أهل البيت (ع) في سبعين بيتا، فتعجب الناس، وتداولتها الرواة، فسارت سير الشمس في كل بلدة، فاستمر على تلك الطريقة وعمل قصائد كل واحدة منها خالية من حرف واحد من حروف الهجاء وبقيت عليه واحدة تكون خالية من الواو، وتوفى سنة ٣٨٥ ق بالزري (راجع: الفدير: ج ٤ ص ٤٢).

۳/۴

صاحب بن عباد^۱

به محمد و وصی او و دو پسر پاکش

و سرور عبادت‌پیشگان

و به محمد و به جعفر بن محمد

و هم نام برانگیخته در کرانه وادی

و علی که در طوس است پس محمد

و علی مسموم شده و سپس هادی

و حسن، و دنباله‌رو پس از اویم

امامت قائم را که آماده ظهور است.^۲

سروده‌ای دیگر از او:

به محمد و وصی او و دو پسرش

و به عابد و باقر و صادق و کاظم

سپس رضا و محمد و پسرش

و عسکری متقی، و قائم

۱. ابوالقاسم اسماعیل بن ابوالحسن عباد بن عباس طالقانی، در ۳۲۶ ق، زاده شد. شخصیت صاحب، چنان است که شخص سخندان هم ناتوان از پی بردن به همه ابعاد آن است. بررسی شخصیت او، به چند جهت نیاز دارد: از یک طرف درباره عنمش و از سوی دیگر، درباره ادبیاتش و نیز از جهت سیاستمداری‌اش و نیز از بزرگی‌های اخلاقی‌ای که دارد (از جود سرشار، شایستگی فراوان و فضایل غیرقابل شمارشش). شیخ حُرّ عاملی، از او چنین تجلیل کرده است: «محقق، متکلم، عظیم الشان و جلیل القدر». ثعالبی هم او را از جمله «پیشوایان لغت» معرفی کرده که در کتاب *فقه اللغة* خویش، بر آنان اعتماد کرده است. سیدعلی خان، در *الدرجات الریفة* گفته است: «صاحب، قصیده‌ای در باره اهل بیت *علیهم السلام* در هفتاد بیت، سرود که الف ندارد و مردم از آن به شگفت آمدند و زاویان، آن را برای همدیگر نقل کردند و چونان حرکت خورشید، در هر شهری دهان به دهان می‌گشت. نیز وی قصایدی سروده که هر کدام از آنها فاقد یکی از حروف الفباست مگر حرف واو که به سرودن آن نرسید». صاحب در سال ۳۸۵ ق در ری درگذشت.

۲. *المنقب، ابن شهر آشوب*: ج ۱ ص ۲۲۵.

أرجو النجاة من المواقف كلها   حتى أصير إلى نعيم دائم

٤ / ٤

أبو الفتح محمود بن محمد كشاف

نبي شفيعي والبستول وخيدر   وسبطاه والسجاد والباقر المجدي
يجعفر بموسى بالرضا بمحمد   بنجل الرضا والعسكريين والمهدي.

٥ / ٤

محمد بن حبيب الضبي

صلى الإله على النبي محمد   وعلت علياً نضرة ووسام

١. أبو الفتح محمود بن محمد بن الحسين بن السندي بن شاهك الرملي، المعروف بكشاف، هو نابغة من رجالات الأمة، وقد من أفضاها، كان شاعراً كاتباً متكلماً منجماً منطقياً محدثاً، وإنما لقب نفسه بكشاف إشارة بكل حرف منها إلى علمه. فبالكاف إلى أنه كاتب، وبالشين إلى أنه شاعر، وبالألف إلى أده أو إنشاده، وبالجيم إلى نبوغه في الجدل أو جوده، وبالميم إلى أنه متكلم منطقي أو منجم. كانت ولادته في أواسط القرن الثالث كما يلوح من شعره، وكان إمامياً صادق التشيع، موالياً لأهل بيت الرضى، متفانياً في ولاتهم.

وكان من مصاديق الآية الكريمة «يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ» (الأنعام: ٩٥) فإن نصب جدّه السندي بن شاهك وعباده لأهل البيت الطاهر، وفضله واضطهاده الإمام موسى الكاظم عليه السلام في سجن هارون معاً سار به الركيان، إلا أن حفيده كان من محبيهم والمجاهرين بولاتهم، ووقع الاختلاف في تاريخ وفاته فقيل: سنة ٣٦٠ ق، وقيل: سنة ٣٥٠ ق، وقيل: سنة ٣٣٠ ق (راجع: الغدير: ج ٤ ص ٤).

٢. محمد بن حبيب الضبي (م ح ٢٠٠ ق) من شعراء أهل البيت المقتصدین وشعره جيد جداً، له قصيدة في رثاء الرضا عليه السلام حين زاره (عمون اخبار الرضا عليه السلام: ج ٢ ص ٢٨١، اعيان الشيعة: ج ١ ص ١٧٤).

امید نجات از تمامی مواقف قیامت دارم
تا به نعمت دائمی برسم.^۱

۴/۴

ابوالفتح محمود بن محمد کشاجم^۲

پیامبرم شفیع من است، و نیز بتول و حیدر
و دو نواده او و سجاد و باقر با عظمت
جعفر و موسی و رضا و محمد
فرزند رضا، و دو عسکری و مهدی.^۳

۵/۴

محمد بن حسین ضبی^۴

صلوات خدا بر محمد پیامبر
و بر علی که درخشش و دل‌انگیزی او را فرابرد

۱. المناقب، ابن شهر آشوب: ج ۱ ص ۳۲۵، الغدیر: ج ۴ ص ۶۷.
۲. ابو الفتح، محمود بن محمد بن حسین بن سندی بن شاهک رملی، مشهور به «کشاجم»، نابغه‌ای از بزرگان ائمت اسلامی است؛ نادره دوزان، شاعری نویسنده، متکلم، ستاره‌شناس منطقی‌دان و محدث. لقب دادن او به کشاجم، برای اشاره هر یک از حروف این کلمه به دانشی از دانش‌های اوست. کاف، اشاره به کاتب (نویسنده) بودن، شین، به شاعری، الف، به ادیب بودن، جیم به جدلی بودن یا به جسود (سخاوت) او است. و میم اشاره به متکلم منطقی و یا منجم بودنش است.
او متولد میانه‌های قرن سوم است. همان‌گونه که در شعرش اشاره می‌کند، شیعه‌ای صادق بود. از دوستان اهل بیت وحی، و ذوب در ولایت آنان. او از مصداق آیه شریف «زنده را از مرده بیرون می‌آورد» بود. جدش سندی بن شاهک، مردی ناصبی و از دشمنان اهل بیت علیهم‌السلام بود که امام کاظم علیه‌السلام را در زندان هارون، تحت فشار قرار داد که آوازدهش زبانزد است؛ اما نوه او، از دوستان اهل بیت علیهم‌السلام بود که آشکارا به ایشان، اعلام وفاداری می‌کرد. در تاریخ درگذشت او اختلاف هست. گفته شده به سال ۲۶۰ یا ۲۵۰ یا ۳۳۰ ق از دنیا رفته است.

۳. المناقب، ابن شهر آشوب: ج ۱ ص ۳۲۶.

۴. در گذشته حدود سال ۴۰۰ ق از شعرای اهل بیت علیهم‌السلام. شعر وی عالی است. قصیده معروفش در رثای امام رضای علیه‌السلام هنگام زیارت مزار ایشان است.

وَكَذَا عَلِيَّ الزَّهْرَاءِ صَلَّى سَرْمَدًا
 وَعَلَيْهِ صَلَّى ثُمَّ بِالْحَسَنِ ابْتَدَى
 وَعَلَى عَلِيٍّ ذِي التُّقَى وَمُحَمَّدٍ
 وَعَلَى الْمُهَذَّبِ وَالْمُطَهَّرِ جَعْفَرِ
 الصَّادِقِ الْمَأْتُورِ عِنْدَ عِلْمِ مَا
 وَكَذَا عَلِيَّ مُوسَى أَبِيكَ وَبَعْدَهُ
 وَعَلَى مُحَمَّدٍ الزُّكِيِّ فَضُوعِفَتْ
 وَعَلَى الرُّضَا ابْنِ الرُّضَا الْحَسَنِ الَّذِي
 وَعَلَى خَلِيفَتِهِ الَّذِي لَكُمْ بِهِ
 فَهَوَ الْمُؤَمَّلُ أَنْ يَعُودَ بِهِ الْهُدَى
 رَبُّ بِوَاجِبِ حَقِّهَا عِلَامٌ
 وَعَلَى الْحُسَيْنِ لِوَجْهِهِ الْإِكْرَامُ
 صَلَّى فَكُلُّ سَيِّدٍ وَهُمَامٌ
 أَزْكَى الصَّلَاةِ وَإِنْ أَبِي الْأَقْوَامِ
 فَيَكُمُ بِهِ يَسْتَمَكُّ الْأَقْوَامِ
 صَلَّى عَلَيْكَ وَلِلصَّلَاةِ دَوَامٌ
 وَعَلَى عَلِيٍّ مَا اسْتَمَرَ كَلَامٌ
 عَمَّ الْبِلَادَ لِفَقْدِهِ الْأَطْلَامُ
 تَمَّ النُّظَامُ فَكَانَ فِيهِ تَمَامٌ
 بَاقِي وَأَنْ يُسْتَوْثَقَ الْأَحْكَامُ

و همین طور بر زهرا درود ابدی فرستاد،
 پروردگار که به حق واجب او داناست.
 بر او درود فرستاد، و سپس بر حسن
 و بر حسین به خاطر بزرگداشت شخصیت او
 و بر علی تقوایپشه و بر محمد
 درود فرستاد و همگی آنان سرور و رادمردند
 و جعفر مهذب و پاک
 بهترین درودها بر او هر چند دیگران نخواهند
 و بر صادق که هر چه علم در اختیار دارید از او نقل است
 و گره‌ها برای گرفتن علم به او منوسل می‌شوند
 و همین طور درود فرستاد بر پدرت موسی
 و پس از او بر تو درود فرستاد و صلوات ادامه دارد
 و بر محمد پاک که صلوات چند برابر است
 و بر علی تا زمانی که کلام تداوم دارد.
 و بر رضا ابن الرضا، حسن که
 به خاطر رحلت او شهرها در تاریکی فرو رفته‌اند
 و بر جانشین او که
 نظام امامت با او کامل شد.
 اوست آن آرزویی که هدایت به او باز می‌گردد
 ماندگار است، و احکام با او استحکام می‌یابد.^۱

۱. الشناقب، ابن شهر آشوب: ج ۱ ص ۳۲۳.

الفصل الخامس

مَنَاجِحُ مِّنْ أَشْعَارِ الْقَرْنِ الْخَامِسِ

٦/٥

السَّيِّدُ الرَّضِيُّ^١

مَـعْشَرٌ مِّنْهُمْ رَسُوْلُ اللهِ وَالْكَاشِفُ الْكَرْبِ إِذَا الْكَرْبُ عَرَى^٢

١. الشريف الرضى ذو الحسين، أبو الحسن محمد بن الطاهر ذوى المنقبتين، أبى أحمد الحسين بن موسى بن محمد بن موسى بن إبراهيم ابن الإمام موسى الكاظم عليه السلام، ولد سنة ٢٥٩ ق وتوفى سنة ٤٠٦ ق ودُفِنَ بداره فى بغداد، ثم نُقِلَ إلى مشهد الحسين عليه السلام بكرىلاء.

أبواه: ورت الشريف الرضى المجد والعلاء عن أبوين جليلين، علويين طالبيين، ولعله لذلك نُقِبَ ذو الحسين. وله كتب منها: كتب مجازات الآثار النبوية، وكتاب تلخيص البيان عن مجازات القرآن. وكتاب الخصائص ونهج البلاغة. أشعر قريش الذين هم أفصح العرب؛ لأنه أكثر مجيد، ولأنَّ المجيد منهم ليس بمكثر، والمكثر ليس بمجيد.

كان أُوحد علماء عصره، وقرأ على أجلاء الأفاضل، فكان أديباً بارعاً متميزاً، وفتياً متبحراً، ومتكلماً حاذقاً، ومفسراً لكتاب الله وحديث رسوله محققاً، وأخفت مكانة أخيه المرتضى العلمية شيئاً من مكانته العلمية، كما أخفت مكانته الشعرية شيئاً من مكانة أخيه المرتضى الشعرية، ولهذا قال بعض العلماء: لولا الرضى لكان المرتضى أشعر الناس، ولولا المرتضى لكان الرضى أعلم الناس. وكما كان الشريف شاعراً فذاً، فقد كان كاتباً بليغاً ومنشئاً قديراً، فقد ذكروا أنَّ له كتاب رسائل فى ثلاث مجلِّدات (راجع: اعيان الشُّعْبة، ج ٩ ص ٢١٦).

٢. عراه امر؛ إذا عشيهِ وأصابه (العين).

فصل پنجم

نمونه‌ای از سروده‌های قرن پنجم

۱۱۵

سید رضی^۱

گروهی که پیامبر خدا از آن گروه است
و بر طرف کنند گرفتاری، هنگام گرفتاری است

۱. شریف رضی ذو الحسین (دارای دو نژاد اصیل از طرف پدر و مادر) ابوالحسن محمد بن ابی احمد صاحب المنقبتین (صاحب دو منقبت)، حسین بن موسی بن محمد بن موسی بن ابراهیم یسر امام کاظم علیه السلام، به سال ۲۵۹ هجری در بغداد زاده شد و به سال ۳۰۶ در گذشت و در خانه‌اش در بغداد به خاک سپرده شد. و جنازه‌اش بعداً به کربلا منتقل گردید.

پدر و مادر او: شریف رضی مجدد و بزرگواری را از پدر و مادری جلیل‌القدر، علوی طالبی به ارث برده، و از همین رو به ذوالحسین ملقب شده است. او کتاب‌هایی دارد از جمله: مجازات الآثار النبویه، تلخیص الثبایان عن مجازات القرآن، الخصائص و نهج البلاغه. او توانمندترین شاعر قریش است که فصیح‌ترین عرب‌هایند؛ برای این‌که او زیادگوی خوبگوی است، در حالی که خوبگویانی هستند که زیادگو نیستند، و زیاده‌گویانی که خوب گو نیستند. او یکی از عالمان روزگارش بوده و نزد بزرگان فاضلی درس خواند. او ادیب، خیره، شاخص، فقیه، متبحر، متکلم حاذق و مفسر قرآن و حدیث پیامبر خدا، و اهل حلقه درس بود. جایگاه علمی برادرش سید مرتضی، جایگاه او را تحت الشعاع قرار داد، همان‌گونه که جایگاه شاعری او، شعر برادرش را تحت الشعاع خود قرار داد. از این زوست که عانمی گفته است: اگر سید رضی نبود، سید مرتضی توانمندترین شاعران بود و اگر سید مرتضی نبود، سید رضی عالم‌ترین مردمان بود. همان‌طور که تشریف رضی شاعر بی‌همتای بود، نویسنده‌ای شیوانویس و قلم به دستی توانمند بود. کتاب رسائل در سه جلد از نگاشته‌های او بوده است.

وِحِسَامُ اللَّهِ فِي يَوْمِ الْوَعْدِ	صِهْرُهُ الْبَاذِنُ عَنْهُ نَفْسَهُ
الَّذِي لَمْ يَقْدِمَ غَيْرَهُ لَمَّا دَعَا	أَوَّلُ النَّاسِ إِلَى الدَّاعِي
يَحْسِي الثَّمَّ وَهَذَا بِالظُّبَيْ؟	ثُمَّ سِبْطَاهُ الشَّهِيدَانِ قَذَا
الْقَوْلِ وَمُوسَى وَالرِّضَا	وَعَلِيٍّ وَابْنَةُ الْبَاقِرِ وَالصَّادِقُ
وَالَّذِي يَنْتَظِرُ الْقَوْمَ غَدَاً	وَعَلِيٍّ وَأَبُوهُ وَابْنَةُ
وَبُذُورُ الْأَرْضِ نُوراً وَسُنْأً	بِأَجْبَالِ التَّجْدِ عِزّاً وَعَلَا
وَعَدَاً سَاقُونَ مِنْ حَوْضِ الرُّوَى.	أَنْتُمْ الشَّافُونَ مِنْ دَاءِ الْعَمَا

و داماد او که جانش را در راه او بخشید
و شمشیر خدا در روز غوغا و نبرد
نخستین پاسخ دهنده به دعوت کننده
که در پاسخ دعوت، کسی بر او سبقت نگرفت.
سپس در سبط شهید او که آن یکی
با نوشیدن زهر و این یکی با لبه شمشیر کشته شدند
و علی و پسرش باقر و صادق در گفتار
و موسی و رضا
و علی و پدر و پسرش
و آن که مردم منتظرند که فردا بیاید.
ای کوه‌های مجد و عزت و سربلندی
و ماه‌های شب چهارده زمینی و روشنایی و رفعت
شمایان شفا دهنده بیماری کوری هستید
و فردای قیامت از حوض سیراب کننده می‌نوشانید.^۱

۱. المناقب، ابن شهر آشوب: ج ۱ ص ۳۱۳.

فصل ششم

نمونه‌ای از سروده‌های قرن ششم

قوامی‌ازی^۱

ز بعدِ علی یازده سیدند	به میدان دین در، ز عصمت سوار
همه پاک و معصوم و نصّ از خدای	پیمبر و قار و فرشته‌شعار
ز جدّ و پدر یافته علم دین	نه از روزگار و نه ز آموزگار
یکی مانده زیشان نهان در جهان	جهانی از او مانده در انتظار
اگر گویی‌ام: غیبِ آن امام	چرا مصلحت دید جبارِ بار؟ ^۲
جهانی پر از لشکر ظلم و جور	ستمکار و ناپاک و بی زینهار ^۳
شب و روز در غسارت یکدگر	نهاده دو دیده نهان و چهار ^۴

۱. امیر بدر الدین، حکیم، شاعر، متخصّص به «قوامی» و ملقب به «شرف اشعرا» یا «اشرف الشعرا». وی در قرن پنجم به دنیا آمده و در قرن ششم از دنیا رفته است. ولی تاریخ دقیق تولد و وفاتش معلوم نیست. از این شاعر خطّه ری، اشعار چندانی در دست نداریم. از سروده‌های قوامی علاوه بر مناقب و مرثیاتی خاندان رسالت - که بدان شهرت داشت - قصایدی در مدح، زهد و وعظ باقی مانده است. قوامی، نخستین شاعر فارسی‌زبان است که در اشعارش با صراحت به تشیّع خود اعتراف و به حقانیت مذهبش تصریح کرده است. دیوان اشعار وی، به کوشش سید جلال الدین محدّث ارموی به چاپ رسیده است (دیوان قوامی رازی، مقدمه).

۲. جبار بار: «بار» در این ترکیب، برای تکریم و تفخیم به کار رفته است؛ مانند: بارالها، بارخدایا، باری و درگارا!

۳. بی زینهار: بی پرهیز، ناپرهیزگار.

۴. چهار: آشکار، پیدا.

گر ابلیس بدفعل، ظاهر شود	بود سید القوم این روزگار
نه نیکو بود یوسفِ خوب‌روی	به چنگال گرگانِ زهارخوار ^۱
بدین وقت، مهدی نیاید برون	به شب، شمس، یکی تا بد از کوهسار؟
چو آید به سر، مدتِ مصلحت	نشیند ز بازارِ رحمت غبار
برون آید از گنج، عیار ^۲ دین	جهان راز عدلش بگردد عیار ^۳
ز کعبه نداد در دهد جبرئیل	که باطل، نهان گشت و حق، آشکار. ^۴

۱. زهارخوار: پیمان شکن. آن که در امانت خیانت می‌کند.

۲. عیار: جوان مرد، فتنی.

۳. عیار: اندازه، معیار.

۴. دیوان قوامی رازی: ص ۱۴۳، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۴۱.

فصل هفتم نمونه‌هایی از سروده‌های قرن هفتم

۱/۷

عطار نیشابوری^۱

صد هزاران اولیا رو بر زمین
یا الهی! مهدی‌ای از غیب آر
مهدی و هادی و تاج انبیا
ای تو ختم اولیا اندر جهان
در همه جان‌ها نهان، چون جانِ جان^۲
همچو مهدی، در جهان دل‌زنده‌اند
خوانده‌اند از لوح او، اسرار را.^۳
پاکبازان، دیده‌اند «عطار» را

این اشعار از اوست:

۱. فریدالدین ابو حامد محمد بن ابو بکر ابراهیم بن اسحاق عطار نیشابوری، در سال ۵۴۰ ق. در نیشابور به دنیا آمد. وی کار پدر خود (عطاری) را دنبال می‌کرد. او مرید مجد الدین بغدادی و رکن الدین اسحاق و قطب‌الدین حیدر بود. چون دیگر عارفان به سفر پرداخت و از ماوراء النهر تا مکه، بسیاری از مشایخ را زیارت کرد و در سال ۶۱۸ ق. به دست مغولی کافر، کشته شد. از آثار وی است: تذکره الأولیاء، دیوان اشعار، منطق الطیر، اسرار نامه، الهی‌نامه و مصیبت‌نامه.

۲. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۷۷، به نقل از مظهر العجایب و مظهر الأسرار، ص ۷.
۳. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۷۸، به نقل از لسان الغیب به ضمیمه مفتاح الإراده، ص ۱۳۳ و

از جمیع انبیای هر زمان
 بعد از آن ختم ولایت بر علی است
 بعد حیدر ختم بر مهدی بود
 و نیز از اوست:

قُرَّة العین رسول و شاه من
 هم ولایت داری و هم کان حلیم
 از خدا خواهند مهدی را یقین
 تا جهان عدل گردد آشکار
 بهترین خلق و برج اولیا
 بر دل و بر جان روشن آمده
 در همه جان‌ها نهان، چون جانِ جان
 بنده عطارت ثناخوان آمده
 آنچه من دیدم همه دید تو بود
 ای به هر قرنی تو پیدا آمده
 عاشقان را عشق تو کرده است مست
 ای تو هم معشوق و هم عشق‌الست
 دست ما و دامن تو ای امیر
 من پناه خود به تو آورده‌ام
 حبّ تو با شیر مادر خورده‌ام.^۱

۲/۷

مولوی^۱

ای شاه شاهان جهان، الله مولانا علی^۲
 ای نور چشم عاشقان، الله مولانا علی
 حمد است گفتن نام تو، ای نور فرخ نام تو
 خورشید و مه هندوی تو: الله مولانا علی
 خورشید مشرق خاوری، در بندگی بسته کمر
 ماهت غلام نیک پی، الله مولانا علی
 خورشید باشد ذره‌ای، از خاکدان کوی تو
 دریای عمان شبنمی، الله مولانا علی
 موسی عمران در غمت، بنشسته بُد در کوه طور
 داوود می خواند زبور، الله مولانا علی
 شاهم علی مرتضی، بعدش حسن نجم سما
 خوانم حسین کربلا، الله مولانا علی
 آن آدم آل عبا، دانم علی زین العباد
 هم باقر و صادق گوا، الله مولانا علی

۱. جلال‌الدین محمد بلخی رومی، معروف به «مولوی» (۶۰۴ - ۶۷۲ ق)، از برجسته‌ترین شاعران مسلمان و از تأثیرگذارترین مشایخ تصوف و عرفان است. در کودکی همراه پدر، به قونیه در آناتولی (روم شرقی) هجرت کرد و تا پایان عمر در آن شهر - پایتخت سلاجقه روم - زیست. در آن جا نزد پدرش بهاء‌الدین محمد (پهنا و ولد) و برهان‌الدین محقق ترمذی و شمس‌الدین محمد بن ملک داد تبریزی (شمس تبریزی)، فقه و حدیث و کلام و عرفان آموخت.

از او پنج اثر با نام‌های: مثنوی معنوی، فیه ما فیه، دیوان شمس، مجالس سبعه و مکتوبات، برجای مانده است.
 ۲. این تعبیر بدان معنا نیست که مولای ما علی خداست؛ بلکه خداوند (الله) منادای دوم است. یعنی: «خدا یا گواه باش که مولای ما علی است». نیز ممکن است اسماً این ردیف شعری (الله مولانا علی) به معنای «خدا، مولای ما، بلندمرتبه است» باشد.

موسی کاظم هفتمین، باشد امام و ره‌نما
 گویم علی موسی الرضا، الله مولانا علی
 موسی تقی آی و تقی، در مهر او عهدی بخوان
 با عسکری رازی بگو، الله مولانا علی
 مهدی سوار آخرین، بر خصم بگشاید کمین
 آن شاه چون پیدا شود، الله مولانا علی
 اقرار کن، اظهار کن، مولای رومی این سخن
 هر لحظه سرُّ من لدن، الله مولانا علی.^۱

۳ / ۷

نظامی گنجوی^۲

ای مدنی برقع و مگنی نقاب	سایه‌نشین چند بود آفتاب
منتظران را به لب آمد نفس	ای ز تو فریاد، به فریاد رس
ملک بر آرای و جهان تازه کن	هر دو جهان را پر از آوازه کن
سگه تو زن تا امرا کم زنند	خطبه تو کن تا خطبا دم زنند
کم کن اجری که زیادت خورند	خاص کن اقطاع که غارتگرند
ما همه جسمیم، بیا جان تو باش	ما همه موریم، سلیمان تو باش
از طرفی رخنه دین می‌کنند	و ز دگر اطراف، کمین می‌کنند

۱. کلیات دیوان شمس تبریزی، چاپ رینولد نیکلسن، دیوان حضرت شمس، چاپ هند، مطبعة منشی نولکشور؛

دیوان شمس، نسخه خطی مدرسه شهید مطهری، تهران، به شماره ۲۳۷ و ۷۱۱۴.

۲. جمال‌الدین ابو محمد الیاس بن یوسف بن زکی بن مؤید، معروف به حکیم نظامی گنجوی، حدود سال ۵۳۰

ق، از مادری کُردنژاد در گنجه به دنیا آمد. وی هیچ سفری انجام نداد. او از استادان مسلم شعر و زبان فارسی

است و از او دیوان قصاید و غزلیات و مثنوی‌های مخزن الأسرار، خسرو و شیرین و لیلی و مجنون به جای مانده

است. در سال وفات وی اختلاف است و به احتمال بسیار زیاد در سال ۶۱۴ ق، درگذشته است.

باز کش این مند از آلودگان
 شحنه تویی، قافله تنها چراست؟
 شب به سر ماه یمانی در آر
 خیز و به فرمای سرافیل را
 خلوتی پرده اسرار شو
 زآفت این خانه آفت‌پذیر
 هر چه رضای تو، بجز راست نیست
 گر نظر از راه عنایت کنی
 دایره بنمای به انگشت دست
 با تو تصرف که کند وقت کار
 از تو بکی پرده بر انداختن
 مغز «نظامی» که خیرجوی توست
 غل ده این منیر از آلودگان
 قلب تو داری. عَلم آن جا چراست؟
 سر چو مه از بُرد یمانی در آر
 باد دمیدن دو سه قندیل را
 ما همه خفتیم تو بیدار شو
 دست بر آور، همه را دست گیر
 با تو کسی را سر و اخواست نیست
 جمله مهمات، کفایت کنی
 تا به تو بخشیده شود هر چه هست
 از پی آمرزش مثنی غبار
 وز دو جهان، خرقه بر انداختن
 زنده‌دل از غالیة موی توست.^۱

۱. یار غایب از نظر: ص ۳۸۲، خوشه‌های طلائی: ص ۴۰۷.

فصل هشتم
نمونه‌هایی از سروده‌های قرن هشتم

۱/۸

ابن یمن فریودی^۱

ای دل از خواهی گذر بر گلشن دار البقا
جهد کن کز پای خود بیرون کنی خار هوا
ور نمی خواهی که پای از راه حق یک سو نهی
دست زن در عروه و ثقای شرع مصطفی
راه شرع مصطفی از مرتضی جو، زان که نیست
شهر علم مصطفی را در، به غیر از مرتضی
مرتضی را دان ولی اهل ایمان تا ابد
چون ز دیوان ابد دارد مثال «انما»

---

۱. امیر محمود بن امیر یمن الدونه ظفرایی، از شاعران قرن هشتم هجری است که در سال ۶۸۵ ق، در فریود خراسان، متولد شد. پدر شاعرش، از طرف سلطان ابو سعید بهادر، مستوفی خراسان بود. ابن یمن با علاء الدین محمد به گرگان رفت. سپس به خراسان و هرات، سفر کرد و به مدح امرای سربداران و آل کرت پرداخت. دیوان شعر او در زمان اسارتش در جنگ زواره به غارت رفت و وی دوباره آن را گرد آورد. وی مذهب شیعه داشت و از ذوق عرفانی برخوردار بود. مجموعه اشعارش به پانزده هزار بیت می‌رسد.

بعد از او، در راه دین گر پیشوا خواهی گرفت
 بهتر از اولاد معصومش نیایی پیشوا
 کیستند اولاد او؟ اوّل: حسن و انگه حسین
 آن که ایشان را نبی فرمود: امام و مقتدا
 بعد از ایشان مقتدا، سجاد و انگه باقر است
 چون گذشتی جعفر و موسی و سبط او، رضا
 پس تقی، آنگه نقی، آنگه امام عسکری
 بعد از آن مهدی، کزو گیرد جهان نور و صفا
 کردگار! جان پاک هر یکی زین جمع را
 از کرم در صدر فردوس برین دِه متکا.^۱

و نیز او می‌سراید:

بعد از او، صاحب زمان کز سال‌های دیرباز
 دیده‌ها در انتظار روی آن فرخ‌لقاست
 چون کند نور حضور او جهان را با صفا
 هر کژی کاندر جهان باشد، شود یک باره راست
 این بزرگان، هر یکی از در جناب ذوالجلال
 از بزرگی، رفعتی فوق سماوات العلاست
 بر امید آن که روز حشر ازین شاهان، یکی
 گوید: این «ابن یمین»، از بندگان خاص ماست
 این عنایت پس بود «ابن یمین» را، بهر آنک
 هر که باشد بنده‌شان در این دو دنیا پادشاست.^۲

۱. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۸۱، به نقل از دیوان اشعار ابن یمین فریومدی: ص ۸.

۲. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۸۲، به نقل از دیوان اشعار ابن یمین فریومدی: ص ۲۸.

۲ / ۸

حافظ شیرازی^۱

بیا که رایت منصور پادشاه رسید
نوید فتح و بشارت، به مهر و ماه رسید
جمال بخت ز روی ظفر، نقاب انداخت
کمال عدل به فریاد دادخواه رسید
سپهر، دور خوش اکنون کند که ماه آمد
جهان به کام دل اکنون رسد، که شاه رسید
ز قاطعان طریق، این زمان شوند ایمن
قوافل دل و دانش، که مرد راه رسید
عزیز مصر به رغم برادران غیور
ز قعر چاه برآمد، به اوج ماه رسید
کجاست صوفی دجال چشم ملحد شکل؟^۲
بگو بسوز که مهدی دین‌پناه رسید
ز شوق روی تو - شاه! - به این اسیر فراق
همان رسید کز آتش به برگ گاه رسید

۱. خواجه شمس الدین محمد بن محمد حافظ شیرازی (حدود ۷۲۷ - ۷۹۲ ق)، مشهور به «لسان الغیب»، از مشهورترین شعرای تاریخ ایران و شاعر بزرگ سده هشتم ایران و یکی از سخنوران نامی جهان است. بیشتر شعرهای او غزل هستند.

۲. بر اساس روایات مربوط به آخر الزمان، دجال یک چشم، دارای چشم دنیابین است و چشم آخرت‌بین ندارد.

مرو بخواب! که حافظ به بارگاه قبول

ز ورد نیم شب و درس صبحگاه رسید^۱.

یارب آن آهوی مشکین به ختن، باز رسان

وان سهی سرو خرامان به چمن، باز رسان

دل آزردۀ ما را به نسیمی بنواز

یعنی آن جان ز تن رفته به تن، باز رسان

ماه و خورشید به منزل چو به امر تو رسند

یار مه روی مرانیز به من باز رسان

دیده‌ها در طلب لعل یمانی، خون شد

یارب آن کوکب رخشان به یمن، باز رسان

برو ای طایر میمون همایون آثار

پیش عنقا سخن زاغ و زغن، باز رسان

سخن این است که ما بی تو نخواهیم حیات

بشنو ای پیک خبرگیر و سخن باز رسان

آن که بودی وطنش دیده «حافظ» یارب

به مرادش زغریبی به وطن باز رسان^۲.

۱. دیوان خواجه حافظ شیرازی.

۲. برخی معتقدند که حافظ، این غزل را در ستایش شاه منصور سروده است؛ ولی صاحب‌دلان دل‌آگاه، به خاطر راز و رمزهایی که در آن یافته‌اند، بر این باورند که می‌توان عطر مهدوی را از آن استشمام کرد.

۳. خوشه‌های طلائی: ص ۱۷۶.

۳/۸

حمزة کوچک و رامنی^۱

دیدارِ آن امامِ امامانم آرزوست
 وقت خروجِ آن شه‌ایمانم آرزوست
 زین اشتیاق، آه که جانم به لب رسید
 ایام او یقین، به دل و جانم آرزوست
 در خدمت امام که تا جان کنم نثار
 رفتن به رزمگه، سوی میدانم آرزوست
 سلطان آل یاسین،^۲ مهدی هادی است
 آن کس منم که خدمت سلطانم آرزوست
 از بام کعبه نهره «قُلْ جَاء»^۳ رسد به من
 این حاجت از خدای جهانیانم آرزوست
 یعقوب‌وار دیده به ره در نهاده‌ام
 یک ره جمالِ آن شه‌کنعانم آرزوست
 فرعونیان به جمله جهان، منتشر شده
 از حق، ظهور موسی عمرانم آرزوست

۱. سید حمزة کوچک و رامنی، متخلص به «حمزة کوچک»، نام وی تا جایی که کاویدیم در کتب تاریخ و تذکره، مذکور نیست جز در: اوراق دست نگاشته و تازه یافته استاد ایرج افشار، مورخ ۷۲۹ ق، مجموعه خطی علی بن احمد، مورخ ۸۴۴ ق و فتوت نامه سلطانی (ر.ک: فتوت نامه سلطانی، به اهتمام محمد جعفر محجوب: ص ۱۲۶).

۲. آل یاسین: آل یس، خاندان پیامبر اکرم ﷺ.

۳. اشاره به آیه «وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا» (اسرا: آیه ۸۱). در تفسیر این آیه، از امام باقر علیه السلام روایت است که فرمودند: «هنگام قیام حجت علیه السلام و ظهور دولت حق، باطل از بین می‌رود» (ر.ک: ج ۲ ص ۸۰ ح ۲۳۱).

این روزِ ماشب است که روشن به دید نیست
 بر آسمانِ دین، مه تابانم آرزوست
 دارم هزار درد ز اعدای تو کنون
 تدبیر کار چیست؟ که درمانم آرزوست
 در خدمتش نشسته و مقصود یافته
 روز و شبی چو بوذر و سلمانم آرزوست
 عیسی و هم که خضر و هم الیاس، یار او
 بهر امام، دیدن ایشانم آرزوست
 گردِ خرابه من نَبگردم چو جغدِ شوم
 پُلقیس وار مُلکِ سلیمانم آرزوست
 سیر آمدم ز شوره و از خاکِ بی ثبات
 آن جا که زاغ نیست به بستانم آرزوست
 خرمه‌ره^۱ سیاه نخواهم به هیچ وقت
 در دین حق، چو لؤلؤ و مرجانم آرزوست
 هفتاد و سه طریق^۲ که امت بر آن شدند
 یک‌رنگ و یک‌مقابل و یکسانم آرزوست
 از شرق تا به غرب همه بقیعه^۳ و بلاد^۴
 در اعتقاد، چون قم و کاشانم آرزوست
 گیتی، بهشت گشته و ظلم از جهان شده
 عالم بدین مراتب و این سانم آرزوست

۱. خرمه‌ره: نوعی مَه‌ره دُرشت و کم‌قیمت که برگردن اسب و خر می‌بندند.

۲. هفتاد و سه طریق: اشاره به حدیث نبوی که خبر از انشعاب امت اسلام به هفتاد و سه گروه می‌دهد.

۳. بقیعه: سرزمین.

۴. بلاد: شهرها، ج بلاد و بنده.

از مهر و مدح مهدی، در راه حق مقیم
این عمر خویش بُرده به پایانم آرزوست
در خدمتت رسیده و آن گه برای تو
نفس عزیز کرده: به قربانم آرزوست
ای پیشوای خلق، چو نوح بنی مُضَر^۱
از بهر دشمنانِ تو توفانم آرزوست
دائم حدیثِ «حمزه کوچک» بر این بود
کز جاه و دولتت سر و سامانم آرزوست
ای مصطفی و خَلق و علی از تو شادمان
در خدمت تو شیوه احسانم آرزوست
ای مدحت تو و پدران مُطَهَّرت
پُر نقش کرده دفتر و دیوانم آرزوست.^۲

۴ / ۸

خواجوی کرمانی^۳

به مقدم خلف منتظر: امام همام

مسیح خضر قدوم و خلیل کعبه مقام

۱. نوح بنی مُضَر: مُضَر، یکی از اجداد پیامبر اکرم ﷺ است. به این ترتیب، شاعر، نوح ﷺ را در سلسله نیاکان پیامبر گرامی اسلام لحاظ کرده است.

۲. نسخه خطی کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران به شماره ۳۵۲۸، ص ۲۲۳ (دانشنامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۴۲).

۳. کمال الدین ابوالعطا محمود بن علی مرشدی، عارف، شاعر، متخلص به «خواجو» و معروف به «نخلبند شعرا»، در سال ۶۸۹ ق در کرمان متولد شد. خواجو، اشعار عرفانی نیز می‌سرود و در غزل‌سرایی، مورد پسند حافظ بود. از جمله آثار اوست: همای و همایون: گل و نورو: کمال نامه؛ و دیوان شعر. خواجو ترکیب‌بند معروفی دارد. سال ۷۵۳ ق در کرمان درگذشت (تاریخ ادبیات در ایران: ج ۲ ص ۸۰۹، تاریخ نظم و نثر، ص ۱۹۹، تذکره شاعران کرمان، ص ۲۲۲، دوستان سخنور، ص ۹۱).

شعيب مدين تحقيق، حجة القائم
 عزيز مصر هدا، مهدي سپهر غلام
 خطيب خطبة افلاك، منهي ملكوت
 اديب مكتب اقطاب، محيي اسلام
 شه ممالك دين، صاحب الزمان كه زمان
 به دست رايض^۱ طوعش^۲ سپرده است زمام
 به انتظار وصول طليعتش خورشيد
 زند درفش درفشنده، صبح دم پر بام
 نه در ولايت او درخور است رايه ريب
 نه با امامت او لايق است آيت عيب
 چو شمع جان من از نور حق، منور باد
 دماغ من ز نسيم خرد، معطر باد
 مرا كه مالك ملك ملوك معرفتم
 جهان معرفت و ملك دين مسخر باد
 دلم كه مهر زند آل زر بر احكامش
 فدای حكيم جهانگير آل حيدر باد
 ضمير روشن «خواجو» كه شمع انجمن است
 چراغ خلوتيان رواق شش در باد
 روان او كه شد از آب زندگي سيراب
 رهين منت ساقی حوض كوثر باد

۱. رايض: رام کنند.

۲. طوع: انقياد، فرمان برداری.

در آن نفس که بود مرغ روح در پرواز

مباد جز به رخ اهل بیت، چشمش باز!^۱

۵/۸

شیخ حسن کاشی^۲

قائم منتظر امام زمن
قائم الدین فی عباد الله
نیز بر اهل بیت ایشان باد
پاک بودند باطن و ظاهر.^۳

آفرین بر محمد بن حسن
حجة الله فی بلاد الله
آفرین بر همه امامان باد
زانک بودند طیب و طاهر

۱. خوشه‌های طلانی: ص ۴۸۶.

۲. شیخ حسن کاشی، از شاعران برجسته شیعه نیمه اول قرن هشتم است که هفت بند معروفی در ستایش امام علی علیه السلام دارد. وی کاشانی الأصل و مقیم در آمل بود و بعد از ۷۰۸ ق، درگذشت.

۳. تاریخ محمدی، ص ۱۵۹.

فصل نهم

نمونه پایانی از سروده های قرن نهم

۱/۹

آذری طوسی اسفراینی^۱

السلام ای حُجَّة القائم امام جنّ و انس
السلام ای شمسۂ ایوانِ طاقِ کبریا
السلام ای هادی حق، مهدی آخر زمان
کوکبِ برجِ هدایت، برجِ خورشیدِ هدا
السلام ای خاتمِ اهلِ ولایت، السلام
مرحبا ای گوهرِ دریای رحمت، مرحبا!
عقلِ اول، دفترِ حلمِ تو را امّ الکتاب
عرشِ اعظم، خیمهٔ جاهِ تو را پرده سرا
عرصةٔ آفاق را عدلِ تو تعدیل النهار
هیئتِ افلاک را عقلِ تو خطّ استوا

۱. شیخ فخر الدین (نور الدین) حمزة بن علی ملک طوسی اسفراینی (۷۸۴ - ۸۶۶ ق.)، معاصر الخ بیگ تیموری در سال ۷۸۴ ق. در بیهق به دنیا آمد. او چندین بار به هند و مکه رفت و در سال ۸۶۶ ق. دارقانی را وداع گفت و مزارش در اسفراین است. آثار وی عبارت است از: عجائب الدنیا. سعی الصفا، طغرائی همایون و جواهر الاسرار.

دوستان را چشم بر راه انتظار از حد گذشت
 الصّلا ای کوکبِ برجِ امامت الصّلا
 در خلاء غیب تا کی این سخن مانند نهران
 وقت آن آمد که گردد این حکایت بر ملا
 ای تو دریای زلال و ماهمه تشنه زده
 تو جهانِ نعمت و ما مشتبهی ناشتا
 تو طیبِ حاذقی، آخر بگو تا چاره چیست
 دارد از ادخال فاسد معده دهر امتلا
 تو به جای آدمی امروز و ما اولاد تو
 در دم ابلیس فرزندان تو نبود روا
 نوح وقتی ماهمه در بحرِ توفان غرقه ایم
 کی توان زین موج بیرون آمدن بی آشنا
 تو خلیلِ وقت و مادر آتشِ نمرودِ نفس
 العطش ای ماء رحمت تشنه مائیم ما
 ای چو موسی دستِ ثعبان‌گیرِ تو دریا شکاف
 جهد کن کآمد سپاهِ نفسِ فرعون از قفا
 عیسی وقتی و خلقی جمله بیمارانِ تو
 چشم می‌دارند زانفاسِ تو ای عیسی شفا
 ای به جای مصطفی در جمله احکام دین
 در امور دین مکن بوجهلِ بدعت را رها
 مرتضای ثانی ای برگزینِ بروتِ خارجی
 ذوالفقارِ حیدری را باز برکش در غزا

تو حسین وقت و مادر کربلای محنتیم
 از یزیدِ نفس‌برهان - ای حسین - این روح ما
 زهر مأمونِ هوا ما را چو سلطان می‌کشد
 ای تو تریاکِ سعادت، خستگان را کن دوا
 عالمی در انتظارِ توست خاصه «آذری»
 چشم‌ها بر راه روز و شب به امیدِ لقا
 یک نظر در کارِ درویشانِ خود کن یا امام
 تا مِس ما گردد از اکسیرِ لطفت کیمیا
 سوی مظلومان این دورِ ستم، چشمی فگن
 بر گرفتاران این آخر زمان، رحمی نما.^۱

نیز از اوست:

آن سپهسالارِ با رفعت که هنگامِ خروج
 قطبِ اعظمِ باشدش منجوق و مغفر آسمان
 از خیالاتِ دمِ شمشیرِ او هر صبح و شام
 می‌نماید گاه احمر گاه اصفر آسمان
 چاکِ گردد از چک‌چاکِ دمِ تیغش زمین
 شق شود از شُقّه‌های آن دلاور، آسمان
 از نهیبِ زخمِ تیر و قوسِ ذو القرنینِ او
 درچه مغرب خورَد هر شب سکندر آسمان
 شش جهات و چار عنصر را بجنباند ز جا
 کافرین خوانند پروین هفت‌پیکر آسمان

آسمان درنگذرد از حکم و فرمانِ شما

ای نهاده پای رفعت از زمین بر آسمان^۱.

نیز از اوست:

ایا وجود تو بر خلق، سایه‌ای ز خدای	بیا و بر سر ما سایه‌ای فگن چو همای
چو آفتاب پینه در رکاب رفعت پای	به اوج چرخ رسان قبه فلک فرسای
چو آفتاب رخ از مطلع صفا بنمای	غبار ظلم ز آینه جهان بزدای
خدای را چه تویی دستگیر خلق خدای	زمان توست ایا صاحب الزمان به درآی.

نیز از اوست:

مگر به حال جهان التفات فرمایند	که باز عرصه آفاق را بیارایند
چو آفتاب ازین تیره شب برون آیند	رهی به گمشدگان طریق بنمایند
دری زغیب به روی زمانه بگشایند	غبار ظلم ز روی زمانه بزدایند
درون پرده اسرار تا به کی پایند	جهان ز دست بشد یا امام فرمایند.

نیز از اوست:

نماند شعله خورشید شرع را پرتو	برفت از آتش مصباح دین و ملت ضو
خلایق از پی دنیا فتاده در تک و دو	موافقت ز میان رفته همچو کیخسرو
لباس شرع به دکان دیو گشته گرو	شعار مصطفوی در بر جهان گن نو
خروش و ولوله آخر الزمان بشنو	خدای را مددی یا امام ظاهر شو.

نیز از اوست:

۱. دیوان آذری اسفراینی: ص ۷۱.

بسی نماند که دوران به آخر انجامد	بسیا که مهلت عالم به اندکی آمد
چو سرو در چمن روزگار بخرامد	رسید وقت که آن ماه اُمّتِ احمد
بدین طریق جهان تا کجا سرانجامد؟	زمانه بی تو بجز خون دل نیشامد
صلای کار بزن یا امام وقت آمد. ^۱	برون خرام که تا فتنه‌ها بیارآمد

۲/۹

ابن حسام خوشفی^۲

ای صبا! افتان و خیزان تا به کی؟! ای سواد نوافه مشک تارا! قصه از شاه ولایت گوی و بس با وجود دست گوهر بار او عالم از ظلمت، سواد شب گرفت مرحبا ای مهدی آخر زمان! راه حق، حق است و باطل، باطل است هر زمان گوید خرد کابن حسام! نیز از اوست:	غالیه بر خاک ریزان، تا به کی؟! چون ریاحین، عنبرافشان تا به کی؟! داستان پور دستان تا به کی؟! قصه دریای عمان تا به کی؟! آخر ای خورشید تابان! تا به کی؟! آشکارا باش، پنهان تا به کی؟! کفر و ایمان هر دو یکسان تا به کی؟! این چنین خوار و پریشان تا به کی؟! ^۳
--	---

دل را، سرور و صلتِ بخت جوان رسید	بازم نوید مزده دولت به جان رسید
گویی مسیح بود که از آسمان رسید	خاک زمین مرده بدم، زنده کرد باد

۱. دیوان آذری لسفرایی: ص ۱۰۱.

۲. محمد بن حسام الدین خوشفی قاتنی (۷۸۳-۸۷۵ق)، شاعر سده نهم هجری است. گفته شده است که وی شیعه اسماعیلی بوده است. آرامگاه وی در شهر خوسف از توابع بیرجند واقع شده است. وی صاحب دیوان است.

۳. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۸۳، به نقل از: دیوان محمد بن حسام خوشفی: ص ۱۲۵ و ۱۲۶.

نه شگفت اگر شکفت گل اندر درون مهد
آن شهسوار ملک که بر قدر او، قدر
بستان شرع مصطفوی، پژمریده بود
آن افتخار دوده عمران، که چون پدر
آن مقتدای هاشمی فاطمی‌نسب
از جانب پدر، به پیمبر شریف شد
تا بشکند صعوبت دجال، بی مجال
ای آن که پرتو لمعات جلال تو
حکم جهان مطاع تو ای آفتاب ملکا
از فضل نوال تو، چون ماه و آفتاب
گر آفتاب طلعتت از مطلع ظهور
مدح و ستایش من و جز من کجا رسد؟
تا آن زمان که باغ جهان را ز روزگار
بادا جهان ز عدل تو اندر امان و امن

اکنون که دور مهدی آخر زمان رسید
شد هم‌رکاب اوی و، قضا هم عنان رسید
صد منت از خدا که ز نو باغبان رسید
از راه منزلت شرف دودمان رسید
کز اهل بیت طاهره خاندان رسید
وز مادر شریف به نسل کیان رسید
عیسی ز دیر دایر علوی از آن رسید
بر ذروه رفیع مه و اختران رسید
بگرفت ملک مشرق و تا قیروان رسید
هر صبح و شام خوان فلک را، دو نان رسید
طالع شود به طالع ما، وقت آن رسید
آن جا که «ابن حسام»، تو را مدح خوان رسید
گاهی بهار باشد و گاهی خزان رسید
کاندر جهان ز عدل تو، امن و امان رسید.^۱

۳ / ۹

جلال الدین جعفری فراهانی^۲

هر که را تاج سعادت بر سر است
خاک پای شاه مردان حیدر است
حیدر صفدر که در علم و عمل
پیشوای امت پیغمبر است
ره‌نمای خلق، سوی دین حق
بعد احمد، سبط احمد شبر است
بعد از او شبیر و زین العابدین
بعد از او باقر پس از وی جعفر است

۱. سیما مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۸۳، به نقل از: دیوان محمد بن حسام خوسفی: ص ۲۳۴ - ۲۳۶.

۲. سید جلال الدین بن ابو منصور جعفر جعفری فراهانی، سراینده قرن هشتم و متوفای ۷۲۴ق است.

پس نقی آن گه زکی عسکر است	باز کاظم پس رضا آن گه تقی
صاحب الأمر همایون منظر است	باز ختم اولیا ظلّ خدای
صدرهی چون قیصر و اسکندر است	آن شهنشاهی که بر درگاه او
دَلْدَل است و ذو الفقارش در بر است	در رکابش خضر و اندر زیر رانش
صولت مهدی چو باد صَرَصَر ^۱ است	خرمن گاه است عمر دشمنش
از نهاد مشرکان بت پرست	هم برآرد زخم شمشیرش دمار
منک را کامروز پُر شور و شر است	هم کند فرداد پر سور و سرور
فربه آن کز جور ظالم، لاغر است	آمد آن موسم که از عدلش شود
هر که او در زیر طاق اخضر است	جفت شادی گردد اندر عهد او
تا نگویی کونه اندر کشور است	حکم یزدان غیبتش کرد اقتضا
همچو اندر ابر تأثیر خور است. ^۲	نفع او مر خلق را اندر حجاب

۴/۹

امیرنصرت ازی^۳

به عصمت حسن عسکری و حرمت او

به نور معجز مهدی، امام صدر قضا

که در زمان خروجش عیان شود اسلام

چنان که ملت و دین، آن زمان شود یکتا

بیا بیا و محبّان خویش را دریاب

درآ درآ و به دشمن نماید بیضا

۱. صَرَصَر: باد سخت و سرد.

۲. تشیع و ولای اهل بیت در آداب فارسی قدیم: ص ۱۵۹.

۳. نصرت بن محمد علوی رازی، از سرآیندگان قرن هشتم هجری است که در سال ۷۲۹ق زنده بوده است (مقدمه کتاب: ص ۲۵).

ز وادِ غیبِ برونِ آی و دشمنان بشکن

به بیّنات و به برهان و معجزات و عصا

فهب لنا فرجاً مخرجاً معجلاً

بأحمدٍ و علیّ الوصیّ و الأبنا.^۱

نیز از اوست:

امام آخرین مهدی، قوام هر دو کون آن کو

مطیع او قدر گردد، مطاع او قضا باشد

گواه طهر او عیسی ز چرخ چارمین آمد

چو ظاهر در زمین گردد، اشارت بر سما باشد

جهان همچون جنان گردد، ز فرّ مقدم عدلش

تذرو و باز و گرگ و میش با هم در چرا باشد.^۲

۵/۹

رفیع‌الدین اشرف شروانی^۳

آن بر اوج سلطنت، خورشید رخشان آمده

آسمان مکرمت را ماه تابان آمده

در لطافت، جسم پاکش برتر از جان آمده

جسم و جان او از آن مقبول جانان آمده

آستانش مامن ارباب ایمان آمده

خاک پایش کحل چشم اهل عرفان آمده

۱. تشیع و ولای اهل بیت در ادب فارسی قدیم: ص ۵۴.

۲. تشیع و ولای اهل بیت در ادب فارسی قدیم: ص ۱۰۳.

۳. سراینده یک ترجیع بند و یک معشر (مقدمه کتاب).

در ولایت داور و دارای دوران آمده
طبع من [چون] حضرت او را ثناخوان آمده
چون که تحسین از روان پاک حسان آمده
بعد از او مهدی شده خاتم به فضل کردگار
آن که خورشید منور شمسه ایوان اوست
شیر نه گردون شکار شیر شادروان اوست
دور گردون بی تکلف تابع فرمان اوست
تابع او چون نباشد دور چون دوران اوست
اوست شاهنشاه عهد و عهد در پیمان اوست
جود و مردی و مروّت، آیتی در شأن اوست
حکم منشور قضا موقوف بر فرمان اوست
منشی حکم قدر، مستوفی دیوان اوست
چاکری از چاکران خادم دربان اوست
پادشاه خاوران بر طارم نیلی حصار
مهدی هادی که او قائم مقام مصطفاست
نائب خاص رسول و سایه لطف خداست
هم ولایت را پناه و هم امامت را سزاست
گرد خاک آستانش دیده‌ها را توتیاست
ای قبای سلطنت بر قامت قدر تو راست
صاحب صاحب زمانی منصب خاتم تورااست
بنده بیچاره اشرف کو هواخواه شماست
چاکری از چاکران مصطفی و مرتضاست

چون غلامان گر قبول حضرتت گردد رواست

زان که غیر از بندگی دیگر ندارد هیچ کار.^۱

۶/۹

شاه نعمت‌الله ولی^۲

قدرت کردگار می‌بینم	حالت روزگار می‌بینم
حکم ^۳ امان صورتی دگر است	نه چو پیرار و پار می‌بینم
از نجوم این سخن نمی‌گویم	بلکه از کردگار می‌بینم
غین در دال ^۴ چون گذشت از سال	بوالعجب کار و بار می‌بینم
در ^۵ خراسان و مصر و شام و عراق	فته و کار زار می‌بینم
گرد آئینه ضمیر جهان	گرد و زنگ و غبار می‌بینم
همه را حال می‌شود دیگر	گر یکی در ^۶ هزار می‌بینم
ظلمت ظلم ظالمان دیار	بی حد و بی شمار می‌بینم

۱. تشیح و ولای اهل بیت در ادب فارسی قدیم: ص ۲۴۷.

۲. میر نورالدین نعمت‌الله بن میر عبدالله ولی، از مشاهیر صوفیه در سال ۷۳۱ ق در شهر حلب از پدری عرب (از سادات علوی) و مادری ایرانی به دنیا آمد. به نقاط مختلفی سفر کرد و افزون بر صد سال زیست. ربع آخر عمر خود را در ماهان کرمان سپری کرد و قبر او آن جا است. در سال ۸۳۲ و به قولی ۸۳۴ در گذشت. اشعار فراوانی از او بر مذاق تصوف و عرفان بر جای مانده. قصیده‌ای از دیوان او با ردیف «می‌بینم» که شکل پیشگویی از آینده تا ظهور امام مهدی (عج) را دارد، بسیار مشهور شده است. در این قصیده، دخل و تصرف‌های بسیار شده و برخی خواسته‌اند وقایع مهمی را از آن استخراج کنند که محل تأمل است. ما این قصیده را از نسخه‌ای معتبر که کتابت سال ۹۹۶ ق است (کتابخانه مجلس، نسخه ش ۱۳۴۸۴) و با چند نسخه خطی دیگر - که در کتابخانه مجلس موجود است -، هماهنگ است، نقل می‌کنیم (ر.ک: دیوان شاه نعمت‌الله ولی).

۳. در برخی نسخ حال، بدل حکم.

۴. عین و را ذال، بدل غین در دال (مصحح نور بخش).

۵. از، بدل در.

۶. ور بدل در.

قصه بس غریب می‌شنوم
 جنگ و آشوب و فتنه و بیداد
 غارت و قتل و لشکر بسیار
 بنده را خواجه وش همی یابم
 بس فرومایگان بی حاصل
 هرکه او یار بود هم امسال^۴
 مذهب و دین، ضعیف می‌یابم
 سگه نو زنند بر رخ زر
 دوستان و^۶ عزیز هر قومی
 هر یک از حاکمان هفت اقلیم
 نصب و عزل بتکچی و عقاب
 ماه را روسیاه می‌یابم
 تُرک و تاجیک را به همدیگر
 تاجر از دست دزد بی همراه
 مکر و تزویر و حيله در هر جا^۷
 حال هندو خراب می‌یابم
 بقعه خیر سخت گشته خراب
 بعض اشجار بوستان جهان

غصه درد یار^۱ می‌بینم
 از یعین و یسار^۲ می‌بینم
 در میان و کنار^۳ می‌بینم
 خواجه را بنده وار می‌بینم
 عامل و خواندگار می‌بینم
 خاطرش زیر بار^۵ می‌بینم
 مبتدع افتخار می‌بینم
 درهمش کم عیار می‌بینم
 گشته غمخوار و خوار می‌بینم
 دیگری را دچار می‌بینم
 هر یکی را دوبار می‌بینم
 وهر را دل‌فکار می‌بینم
 خصمی و گیر و دار می‌بینم
 مانده در رهگذار می‌بینم
 از صغار و کبار می‌بینم
 جسور ترک^۸ تاز می‌بینم
 جای جمع شرار می‌بینم
 بی بهار و ثمار می‌بینم

۱. غصه‌ای در دیار، بدل غصه درد یار
۲. در میان و کنار، بدل از یعین و یسار.
۳. از یعین و یسار، بدل در میان و کنار.
۴. هرکه او یار بود امسال، بدل این مصرع است.
۵. مبتدع افتخار، بدل خاطرش زیر بار.
۶. در بعضی نسخه‌ها، «واو» ندارد.
۷. بسیار، بدل در هر جا.
۸. در بعضی نسخه‌ها، «واو» دارد.

اندکی امن اگر بود آن روز
همدمی و قناعت و گنجی
گرچه می‌بینم این همه غم‌ها
غم مخور زان که من در این تشویش
بعد^۳ امسال و چند سال دگر
چون زمستان پنجمین^۴ بگذشت
نایب مهدی آشکار شود
پادشاهی تمام دانایی
بندگان جناب حضرت او
تا چهل سال ای برادر من
دور او چون شود تمام به کام
پادشاه و امام هفت اقلیم^۵
بعد از آن^۶ خود امام خواهد بود
میم و حیا، میم و دال می‌خوانم
صورت و سیرتش چو پیغمبر
بد بیضا که باد پاینده

در حسد کوهسار می‌بینم
حالی اختیار می‌بینم
شادی‌ای وصل یار^۱ می‌بینم
خرمی غمگسار^۲ می‌بینم
عالمی چون نگار می‌بینم
ششمش خوش بهار می‌بینم
بنکه من آشکار می‌بینم
سروری با وقار می‌بینم
سر به سر تاجدار می‌بینم
دور آن شهریار می‌بینم
پسرش یادگار می‌بینم
شاه عالی‌تبار می‌بینم
که جهان را مدار می‌بینم
نام آن نامدار می‌بینم
علم و حلمش شعار می‌بینم^۷
باز با ذوالفقار می‌بینم

۱. غمگسار، بدل وصل یار.

۲. وصل یار، بدل غمگسار.

۳. بعد از، بدل بعد.

۴. آخرین، بدل پنجمین.

۵. پادشاه تمام دانایی، بدل مصراع است.

۶. از او، بدل از آن.

۷. دین و دنیا از او شود معمور

خلق از او بختیار می‌بینم

بدل بیت است.

هر دو را شهسوار می‌بینم	مهدی وقت و عیسی دوران
گل دین را به بار می‌بینم	گلشن شرع را همی جویم ^۱
عدل او را حصار می‌بینم	این جهان را چو مصر می‌نگرم
همه را کامکار ^۲ می‌بینم	هفت باشد وزیر سلطانم
خجل و شرمسار می‌بینم	عاصیان از امام معصومم
باده خوش گوار می‌بینم	بر کف دست ساقی وحدت
همدم و یار و غار ^۳ می‌بینم	غازی دوست دار دشمن کش
گند و بی اعتبار می‌بینم	تبیغ آهن‌دلان زنگ زده
محکم و استوار ^۴ می‌بینم	زینت شرع و رونق اسلام
در چسرا بسرقرار می‌بینم	گرک با میش و شیر با آهو
همه بر روی کار می‌بینم ^۵	گنج کسر و نقد اسکندر

۷/۹

قاسم انوار^۶

موسی به کوه طور، به نور عیان رسید

توفیق وصل یار، عنان بر عنان رسید

۱. بویم، بدل جویم.

۲. کام یار، بدل کامکار.

۳. یار یار، بدل یار و غار.

۴. هر یکی را دو بار، بدل محکم و استوار.

۵. دیوان شاه نعمت الله: تصدیقه شماره ۲۰، ص ۶۵۷.

۶. سید معین‌الدین علی پسر نصیر پسر هارون پسر ابوالقاسم حسینی قاسمی انواری تبریزی معروف به شاه قاسم انوار. در سال ۷۵۷ ق در سراب تبریز به دنیا آمد. از مشایخ اهل تصوف و از شاعران پارسی‌گوی نیمه دوم قرن هشتم و نیمه اول قرن نهم هجری بود. او از پیروان خاندان صفی‌الدین اردبیلی بود. وفاتش را در هشتاد سالگی و به سال ۸۲۷ ق نوشته‌اند.

شادی اهل عالم و، هنگام شادی است
 کاندز زمانه، مهدی آخر زمان رسید
 آسوده‌ایم و خاطر ما شاد و خرم است
 چون فیض فضل یار، جهان در جهان رسید
 سر خداست آدم و، ابلیس کور بود
 هر سر که سر بدید به گنج نمان رسید
 سری که کاینات به جان، طالب وی اند
 منت خدای را که به ما رایگان رسید
 ماناگهان به کوی خرابات سر زدیم
 چون جذب یار بر دل ما، ناگهان رسید
 بشنید هر که گوش و دلی داشت «قاسمی»^۱
 گلبانگ وصل او، که به کون و مکان رسید.^۱

۸ / ۹

کمال غیاث شیرازی^۲

در خاتمت محمدی مهدی بود امام
 سیمرخ برج کنگره قاف از صفا
 یعنی امام حجّت قائم که عاقبت
 ظاهر شود ظهور جلالش بر آشنا

۱. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۹۳، به نقل از کلیات فلسف انوار: ص ۱۶۳.

۲. کمال غیاث شیرازی، صاحب دیوان شعر است و تاریخ تولّد او را نیمه دوم سده هشتم و زمان درگذشت وی را ۸۴۸ ق دانسته‌اند.

باطل کند تظلم بدعت به تیغِ عدل
خوفِ موالیان شود از جاهِ او رجا
خوش وقت آن تنی که بیابد چنان شرف
اهلاء خیر مقدم و سهلاء مرحبا
یارب، بدین ده و دو دانایان پیش رو
یارب، بحق چارده معصوم پیشوا
کز لطف، یک نظر به «کمالِ غیاث» کن
ای از در تو حاجتِ درماندگان روا
از لطف خود ببخش و از مرحمت بده
هم کام این سرا و هم انعام آن سرا.^۱

۹ / ۹

لطف الله نیشابوری^۲

آخر مَه خورشیدِ ضو، فرمانده فرمان شنو
اسلامیان را پیشرو آخر زمان را پیشوا
آن مهدی صاحب زمان، آن قائم صاحب مکان
آن خسرو صاحب قرآن، آن منعم صاحب عطا
ای حجت دین هدی حکم تو را جانها فدا
در ده ظهورت را ندا بیرون خرام از متکا

۱. دیوان کمال غیاث شیرازی: ص ۴۸۵.

۲. لطف الله نیشابوری ملقب به مولانا (م ۸۱۶ق) از شاعران ایرانی در قرن هشتم و آغاز قرن نهم هجری بوده است. او از نام خویش برای تخلص شعری اش سود می‌جسته و «نطف» تخلص می‌کرده است. لطف الله هم عصر با شاهرخ تیموری بوده است. او از سراینندگان نامور شیعی در روزگار خود بوده و اشعار او در منقبت ائمه، بویژه امام علی علیه السلام مشهور است.

برگیر رسم بد زره، بر تخت دین زن تکیه گه
چون صبح صادق کش سپه، بر بام گردون زن لوا
غلغل به عالم در فکن، گردن‌کشان را سرفکن
بیخ مخالف برفکن، درد موافق کن دوا
سره‌های سرداران نگر، خاک رخت را پی سپر
در حال خلقان کن نظر، در کار ایشان ده نوا.^۱

۱۰/۹

بلالی خُجّتیالی^۲

جای آن است که شاهان ز تو شرم‌منده شوند	سلطنت را بگذارند و تو را بنده شوند
گر به خاک قدمت سجده میسر گردد	سرفرازان جهان، جمله سرافکنده شوند
بر سر خاک شهیدان اگر افتد گذرت	کشته و مرده، همه از قدمت زنده شوند
جمع خوبان همه چون کوب و خورشیدتویی	تو برون آی، که این جمله پراکنده شوند
هیچ ذوقی به ازین نیست که: از غایت شوق	چشم من گرید و لب‌های تو در خنده شوند
گر تو آن طلعت فرخ بنمایی روزی	تیره‌روزان، همه با طالع فرخنده شوند
اگر این است «هلالی» شرف پایه عشق	همه کس طالب این دولت پاینده شوند. ^۳

۱. تشیع و ولای اهل بیت در ادب فارسی قدیم: ص ۶۵.

۲. مولانا بدرالدین هلالی استرآبادی، یکی از شاعران و غزل‌سرایان پارسی‌گوی اواخر سده نه و آغاز سده ده هجری قمری است.

۳. بار غایب از نظر: ص ۳۳.

فصل دهم

نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دهم

۱/۱۰

اهلی شیرازی^۱

ای جان همه جان‌ها! روح القدس گویا!

پنهان ز نظر اَمّا، در دیده جان پیدا

در مگه و در یثرب، شاهنشه ذو موکب

در مشرق و در مغرب، خورشید جهان آرا

عیسای فلک‌رتبت، موسای ملک‌همت

دانا به همه حکمت، در علم نظر بینا

هم مهدی و هم حارث، بی ثانی و بی ثالث

در علم نبی وارث، عالم به همه اشیا

---

۱. محمد اهلی شیرازی. از شاعران قرن دهم و از معاصران شاه اسماعیل صفوی است. او در سال ۸۵۸ ق، به دنیا آمد. اشعارش شامل قصاید و غزلیات است و در منقبت پیامبر اکرم. شعر بسیار سروده است. از آثار وی است: شعر حلال، شمع و پروانه و مجموعه رباعیاتی به نام ساقی نامه. وی در سال ۹۴۲ ق. درگذشت.

ای در همه جا معروف، از خُلق و کرم موصوف

مهدی صفتی موقوف، از غیب برون فرما.^۱

و نیز از اوست:

نهان از دیده‌ها، خود کرده تا کی؟	چو نور دیده‌ها، در پرده تا کی؟
مکن در پرده همچون شمع مسکن	برون آ تا شود آفاق روشن
تو شمع بزمگاه لامکانی	در این فانوس سبز آخر چه مانی؟
چو شمع از نور خود، آتش برانگیز	بسوز این تیره فانوس و، فرو ریز
چو داد اول زمان، نور تو پرتو	تو خود هم مهدی آخر زمان شو
سوار عرصه دین، همگنان کن	چو شمعش، ذوالفقار آتشفشان کن
عدم کن ظلمت کفر از ره دین	به برق تیغ خونریز شه دین. ^۲

۲/۱۰

بابا فغانی شیرازی^۳

در مدح حیدر، آن چه خدا و رسول گفت

راجع به ذات مهدی صاحب مواهب است

۱. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۹۷، به نقل از: کلیات اشعار مولانا اهلای شیرازی: ص ۴۲۰ و ۴۲۱.

۲. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۱۰۰، به نقل از کلیات اشعار مولانا اهلای شیرازی: ص ۵۷۳.

۳. بابا فغانی شیرازی، از شاعران قرن نهم و اوایل قرن دهم و معاصر صفویه است. او در شیراز، متولد شد. سپس به هرات رفت و در آنجا به خدمت جامی رسید. وی از هرات به آذربایجان رفت. مدتی در تبریز، اقامت کرد و به دربار سلطان یعقوب آق قویونلو تقرب جست. پس از فوت سلطان به شیراز بازگشت و سپس به خراسان سفر کرد و عزلت گزید. وی غزل‌های سوزناک و دردمندانه‌ای دارد. بابا فغانی در سال ۹۲۵ ق، درگذشت. وی در ابتدای امر، «سکاکی» تخلص می‌کرد. بابا فغانی، از بزرگ‌ترین غزل‌سرایان عهد خود بود و به او حافظ کوچک لقب داده‌اند. دیوان شعری نیز از وی به جا مانده است.

هم نشأة نبی و ولی، صاحب الزمان
 شاهی که فتح و نصرتش از این دو جانب است
 خُلقش عظیم و طبع کریم و دلش رحیم
 این موهبت، تمام ز توفیق و اهب است
 دشمن‌گداز و دوست‌نواز است، روز رزم
 در میمنه است جاذب و بر قلب، حارب است
 آن جا که عرض لشکر نصرت شاعر اوست
 اجرام سبعة، گرد نعال مراکب^۱ است
 شاه! به قادری که وضع و شریف را
 از وی امید لطف و، نجات از مصایب است
 کاین بنده تا به شارع^۲ هستی مجال یافت
 همراه این جناب و ز پی این مواکب است
 واثق به عفو توت «فغانی» که از خطا
 عنوان نامه عملش، عبد مُذنب است
 ظُلّ علی و آل علی، مستدام باد!
 این است مطلبی که اهم مطالب است.^۳

و نیز از اوست:

حاشا که علم عالم، جاهل کند قبول   ذاتی که برتر است ز اندیشه عقول
 حاشا که در غبار حوادث، نهان شود   آئینه قبول و چراغ دل رسول

۱. جمع مرکب.

۲. گذرگاه.

۳. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۹۵، به نقل از: دیوان اشعار بابا فغانی شیرازی، ص ۱۴-۱۶.

فردا نظاره کن که چو خار خزان زده	اجزای خار خفته، نهد روی در ذُبول ^۱
بهر عروج مهجه ^۲ رایات مهدوی	عیسی فراز طاق زبرجد، کند نزول
قاضی القضاة محکمه آخر الزمان	دار القضا کند چمن دهر از عدول
بر لوح چار فصل، به قانون شرع و دین	اشیا کنند بهر قرار جهان، حصول
در چار سوی کون، به پروانه رسول	یابد قرار «لَمْ یَصِلْ» خارجی، وصول
نور دوازده مه تابان، یکی شود	گیرد فروغ شمع، سرپرده رسول
چندان بود محاکمه فیل بند شاه	کاواز مرتبه نشود خارج از اصول

سُکَّانِ هَفْتِ خَطْبَةِ، به آیین دور گشت

انشا کنند خطبه به نام چهار و هشت^۳.

۳/۱۰

صدقی استرآبادی^۵

صاحب زمان محمد مهدی که عدل او

قانون ضبط کشور گون و مکان^۶ نهاد

آن سایه اله که در ظل جاه او

بهر و سپهر این سپر آن یک بیسان^۷ نهاد

۱. ذُبول: پژمرده شدن.

۲. مهجه: قبه گرد و صیقلی که از طلا و نقره و غیر آن سازند و بر سر علم نصب کنند.

۳. چهار و هشت: کنایه از دوازده امام (عج).

۴. دیوان بابا فتاحی شیرازی: ص ۶۰، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۹۳.

۵. سلطان محمد متخلص به «صدقی» است که در کاشان در سال ۹۵۲ ق در گذشت. او در شعر، استاد محترم کاشانی بود. از آثار اوست ساقی‌نامه و دیوان اشعار.

۶. کون و مکان: عرصه وجود، پهنه هستی.

۷. بیسان: سرنیزه، تیزی هر چیز.

فَرّ و شکوه اوست که در جَنبِ رفعتش
 گردون بنای رفعت خود بر گمان نهاد
 معمار کارخانه هستی برای او
 طرح زمین فیکند و بنای زمان نهاد
 بهر نگینِ چو خاتمِ مُلکش زبان گشاد
 فیروزه فلک، مَلکش در دهان نهاد
 شد نوجوان چو طفلِ مَه نو جهانِ پیر
 لطفش چو دست بر سر پیر و جوان نهاد
 آرَبابِ ظلم را قلمِ دستِ خاک شد
 قهرش چو پا به عرصهٔ این خاکدان نهاد
 در حرفِ سرنوشتِ خطا چون بُوَد؟ که او
 نقاشِ صُنعِ را قلمِ اُندر بنان^۱ نهاد
 زینت گرفت گیسوی اُمّ الکتاب^۲ از او
 بر هر ورق که خامهٔ مُعجز بیان نهاد
 ای آن که در قلمرو تقدیر، کِلک تو
 رسمِ عدالت از پیِ امن و امان نهاد
 از سر نهاد فتنه به عهد تو هر چه داشت
 و آن گه سرِ مَلال به خوابِ گران نهاد
 از بیمِ انتقام تو گرگی ستم‌شعار
 روی نیاز بر کفِ پای شُبان نهاد

۱. بنان: سرانگشت.

۲. اُمّ الکتاب: یکی از نام‌های سورهٔ حمد.

چون مهر آن که پا نکشید از طریقِ تو
 بر اوج چرخ، پایه تختِ روان نهاد
 دارد هوای سایه دیوار کوی تو
 کیوان که پایه بر سرِ هفت آسمان نهاد
 ایزد به جای نقطه بر اوراقِ آسمان
 در انتخابِ مدح تو ز اُنجم نشان نهاد
 شاهها به یمن مدح تو در قالبِ سخن
 طبع روان من چو میحاً روان نهاد
 هنگام فکر در طلبِ معنی بلند
 پای خیال بر طرفِ لامکان نهاد
 گلگونِ کَلک من به عطارده^۱ گه مسیر
 بر آسمانِ فضل، عنان در عنان نهاد
 چون غنچه‌های گلشن نظمش شکفته شد
 صد داغِ رَشک بر دل اهلِ لسان نهاد
 مصرِ سخن به بازوی روحِ القُدس گرفت
 چون رو به مُلکِ نظم به تیغِ زبان نهاد
 هر چند قدر و قیمتش افزود در سخن
 چون بر عُلوّ شأنِ تو عینِ عیان نهاد
 خود را نظر به مدح تو در عینِ عَجَز یافت
 پا از بساط مدحت از آن بر کران نهاد

۱. عطارده: ستاره‌ای معروف در فلک دوم که دبیر و کاتب آسمان نامیده می‌شود.

چون مُدَعای^۱ خاطر او بر تو ظاهر است
«صدقی» صفت به سوی دعا رو از آن نهاد
تا در خیالِ خَلق نیاید که در ازل
وضعِ زمانه مُبَدِع^۲ اشیا چه سان نهاد
اوضاع روزگار به یمن وجود تو
باد آن چنان که صانع بی چون چنان نهاد.^۳

۴/۱۰

شعبان کاشی^۴

آدم دمِ ظهور تو یا صاحب الزمان
عالم گرفت نور تو یا صاحب الزمان
عیسی ز آسمان چهارم نزول کرده^۵
در وعده ظهور تو یا صاحب الزمان
نُه سقفِ آسمان^۶ بُوَد از رفعتِ جلال
یک غرفه از قُصور تو یا صاحب الزمان
تاریک بود دیده مردم ز جورِ ظلم
روشن شد از درود تو یا صاحب الزمان

۱. مُدَعَا: درخواست، آرزو.

۲. مُبَدِع: آفریننده، ابداع کننده.

۳. نسخه خطی کتابخانه مجلس: شماره ۱۳۵۰۱، دانش نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۹۶.

۴. شاعر، شناخته نشد جز این که: اولاً نام بردار و متخصص به «شعبان کاشی» است و به خطه کاشان تعلق دارد؛ ثانیاً، شیعه اثناعشری و دوستدار اهل بیت علیهم السلام است و در ستایش آن بزرگواران، شعر سروده است؛ ثالثاً، با توجه به نسخه‌ای خطی که مأخذ شعر اوست، زمان زندگی اش حدود سده دهم است (انز آفرینان، ج ۲ ص ۳۷).

۵. اشاره به نزول مسیح علیه السلام در زمان ظهور صاحب الامر علیه السلام که در روایات بسیاری بدان تصریح شده است.

۶. نُه سقف آسمان: کنایه از افلاک نُه گانه، همه کائنات.

هر دل که بود مرده از آن ظلم، زنده شد
 از نغخه‌های صور تو یا صاحب الزمان
 شادند دوستان تو به کوری دشمنان
 بنشسته بر صدور^۱ تو یا صاحب الزمان
 ما شرمسار آمده‌ایم و گناهکار
 بیچاره در حضور تو یا صاحب الزمان
 ما را به لطف و مرحمت خود قبول کن
 گر نیک آمدیم و گر بد قبول کن...
 ای مهر و مه غلام تو یا صاحب الزمان
 هر دو جهان به کام تو یا صاحب الزمان
 در دار ضرب^۲ دین نبی، سکه می‌زنند
 نقد روان به نام تو یا صاحب الزمان
 دین محمد مدنی باز تازه شد
 از ضربت حُسام^۳ تو یا صاحب الزمان
 گردون به پایتاده و پشتش دو تا شده
 از بهر احترام تو یا صاحب الزمان
 پیوسته پنج نوبت^۴ دولت همی‌زنند
 بر چار حد بام تو یا صاحب الزمان

۱. صدور: ج صدر، بالای مجلس.

۲. دار ضرب: جایی که در آن سکه زنند. ضرب‌خانه.

۳. حُسام: شمشیر بران، شمشیر تیز.

۴. نوبت: طبل بسیار بزرگی که در نزدیکی سرای پادشاهی و دارالحکومه در اوقات معین صبح و شام می‌نواختند؛ پنج نوبت زدن؛ اعلام جاه و سلطنت کردن.

دردِ سرِ خُمار^۱ نبیند به عمر خویش
 مستِ مُدام^۲ جامِ تو یا صاحب الزمان
 شاه جهان و خسرو آخر زمان تویی
 ما بنده غلام تو یا صاحب الزمان
 ما را به لطف و مرحمت خود قبول کن
 گر نیک آمدیم و گر بد قبول کن...
 ما ییم در زمان تو یا صاحب الزمان
 هستیم در امان تو یا صاحب الزمان
 هفت آسمان و هفت زمین قضا‌ی بود
 از بحر دُرفشان تو یا صاحب الزمان
 این قرص نوربخش^۳ بر این صحنِ لاجورد^۴
 قرصی بود ز خوان تو یا صاحب الزمان
 و صاف تو خدای جهان در کلامِ خویش
 جبریل مدح‌خوان تو یا صاحب الزمان
 این دولت و سعادت و شادی نگر که ما
 هستیم در زمان تو یا صاحب الزمان
 «شعبانِ کاشی» از دل و جان دوستدار توست
 بر رَغَمِ دشمنان تو یا صاحب الزمان

۱. درد سر خمار: ملالت و دردمندی که پس از رفع نشئه شراب ایجاد می‌شود.

۲. مُدام: همیشه، پیوسته، می، شراب.

۳. قرص نوربخش: کنایه از خورشید.

۴. صحن لاجورد: کنایه از آسمان.

هر کس چو اِتِّجَا^۱ به در خانه‌ای بَرَد
ماییم و آستان تو یا صاحب الزمان
ما را به لطف و مرحمت خود قبول کن
گر نیک آمدیم و گر بد قبول کن.^۲

۵/۱۰

وحشی بافقی^۳

خوش آن‌که پشت بر اهلِ زمانه کرد چو ما
رخ طلب به ره صاحب الزمان دارد
شه سَریرِ ولایت، محمد بنِ حَسَن
که حکم بر سرِ اَبنایِ اِنس و جان دارد
کَفَش که طعنه به لطف و سخای بحر زند
دلش که خنده به جود و عطایِ کان^۴ دارد
به یک گدای فرومایه صرف می‌سازد
به یک فقیرِ تهی‌کیسه در میان دارد

۱. اِتِّجَا: پناه بردن.

۲. نسخه خطی کتابخانه مجلس: شماره ۷۵۹۴، ص ۶۱، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۱۰۱.

۳. مولانا کمال الدین محمد وحشی بافقی کرمانی، متخلص به «وحشی»، در سال ۹۳۹ ق در بافق کرمان متولد شد. وی یکی از شاعران زیر دست در سده دهم هجری از شاعران برجسته دوران صفویه است که به سبب سبک خاص خود در سخنوری اهمیت دارد. ترکیب‌بندهایش از بهترین نمونه‌های «طرز و قسوع» در شعر پارسی است. از آثار وی است: مثنوی‌های ناظر و منظور، فرهاد و شیرین، خلد برین و کلیات اشعار. وحشی در سال ۹۹۱ ق درگذشت و در محله سربرج یزد در کنار مزار شاهزاده فاضل دفن شد (انزآفرینان: ج ۲ ص ۳۷).

۴. کان: معدن.

زری که صیرفی^۱ آن را به دُرَج^۲ کوه نهاد
 دُری که گوهری^۳ بحر در دکان دارد
 دهانِ کانِ زران‌دود بازمانده چرا؟
 اگر نه حیرت از آن دستِ زرفشان دارد
 اگر نه دامنِ چترش پناه می‌برد شود
 ز باد فتنه چراغش که در امان دارد؟
 به راه او شکفتد غنچه^۴ تمنایش
 هوای باغ جنان آن که در جهان دارد
 لباسِ علمِ عدو را ز مهجه^۴ علمش
 نتیجه‌ای است که از نور مه کتان^۵ دارد
 تویی که رخش تو را از برای پای^۶ انداز^۶
 زمانه اطلس^۷ نه توی^۷ آسمان دارد
 برون حُرام که بهر سواری تو مسیح
 سَمند گرم‌رو^۸ مهر را عنان دارد
 نهالِ جاهِ تو را آب تا دهد کیهان
 ز چرخ و کاهکشان دَلو^۹ و ریسمان دارد

۱. صیرفی: صراف.

۲. دُرَج: صندوقچه‌ای که زیور و جواهر در آن نهند.

۳. گوهری: جواهر فروش.

۴. مهجه: قیة گرد و صیقلی که از طلا و نقره و غیر آن سازند و بر سرِ عَلم نصب کنند.

۵. کتان: پارچه معروف که شاعران پاره شدنی آن را به سبب نور ماه دانسته‌اند.

۶. پای انداز: فرش یا پارچه‌ای که برای احترام به زیر پای بزرگان اندازند.

۷. اطلس نه توی: کنایه از نه فلک.

۸. سَمند: اسبی که رنگش مایل به زردی است، گرم‌رو: تندرو، شتابنده؛ سَمند گرم‌رو مهر: کنایه از خورشید است.

۹. دَلو: سطل، در این جا نوعی اشاره به صورت فلکی دلو نیز دیده می‌شود.

به دهر زاست روی سرفراز گشته که او
 سری به خونِ عدوی تو چون سینان^۱ دارد
 بُود گشایش کار جهان به پهلوش
 تو را کسی که چو در سز بر آستان دارد
 کلید حبّ تو بهر گشادِ کارش بس
 کسی که آرزوی روضه جنان دارد
 ز نور رای تو و آفتابِ مادرِ دهر
 به مه دهر دو فرزندِ تو امان دارد
 رسید عدل تو جایی که زیر گنبد چرخ
 کبوتر از پر شهباز، سایبان دارد
 اگر اشاره نمایی به گرگ، نیست غریب
 که پاسبان گله به صد خوبی شُبان دارد
 شهازگردش دوران، شکایتی ست مرا
 که گر ز جا بردم اشک جای آن دارد
 ز واژگونی این بخت خویش حیرانم
 که هر که را دل من دوست تر ز جان دارد
 همیشه در پی آزارِ جانِ زار من است
 به قصد من کمر کینه بر میان دارد
 حدیث خود به همین مختصر کنم «وحشی»
 کسی که جا سر تفسیر این بیان دارد؟
 همیشه تا که بُود کشتی سپهر که او
 ز خاک، لنگر و از سیدره^۲ سایبان دارد

۱. سینان: سرنیزه.

۲. سیدره: درخت سدره المُنتهن، در آسمان هفتم که در سوره نجم از آن یاد شده است.

به دهر کشتی عمرِ مطیعِ جاهش را
ز موجِ خیزِ فنا دور و در امان دارد.^۱
و نیز از اوست:

بگذشت دورِ یوسف و دورانِ حُسنِ توست
هر مصرِ دل که هست به فرمانِ حُسنِ توست
بسیار سر به کنگرهٔ عشق بسته‌اند
آن جا که طاقِ بندیِ ایوانِ حسنِ توست
فرمانِ ناز ده که در اقصایِ مُلکِ عشق
پروانه‌ای که هست ز دیوانِ حسنِ توست
زنجیرِ غم به گردنِ جان می‌نهد هنوز
آن موی‌ها که سلسله‌جُنبان^۲ حُسنِ توست
آبش هنوز می‌رسد از رَشْحَه^۳ جگر
آن سبزه‌ها که زینتِ بُستانِ حُسنِ توست
دانم که تا به دامنِ آخرِ زمانِ کشد
دستِ نیازِ من که به دامنِ حُسنِ توست
تقصیر در کَرشَمَهٔ «وحشی» نواز نیست
هر چند دون مرتبهٔ شَأنِ حُسنِ توست.^۴

۱. دانش‌نامهٔ شعر مهدوی: ج ۱ ص ۹۹.

۲. سلسله جُنبان: آن که زنجیر را جُنبانند، باعث، وسیله، سبب.

۳. رشحه: تراوش.

۴. دیوان وحشی بافقی: ص ۱۷۲، دانش‌نامهٔ شعر مهدوی: ج ۱ ص ۹۳.

فصل یازدهم

نمونه مایمی از سروده های قرن یازدهم

۱/۱۱

میرزا ابوالحسن حسینی فراهانی^۱

شاه زمانه، مهدی هادی لقب که هست

معصوم از پدر به پدر تا ابوتراب

شاهی که آفتاب به رای منیر او

جوید به سان ذره به خورشید، انتساب

دارم ز بیم عدلش بر دیده آستین

ترسم که سیل اشک کند خانه ام خراب

شد چون رکاب دیده ام از نور وی نصیب

در انتظار آن که کند پای در رکاب

۱. میرزا ابوالحسن حسینی فراهانی، متخلص به «فراهانی»، شاعر و ادیب پارسی‌گوی قرن یازدهم هجری است. در تذکرة‌ها او را به نام‌های «حسن فراهانی»، «حسن قمی»، «ابوالحسن فراهانی» و «ابوالحسن تفرشی» یاد کرده‌اند. وی صاحب رساله معروف شرح مشکلات دیوان انوری است. دیوان شعری نیز از او به جای مانده است. قتل ابوالحسن فراهانی در سال ۱۰۴۰ ق رخ داد (تذکرة نصرآبادی: ص ۲۷۶، تذکرة میخانه: ص ۸۰۴، دانشمندان آذربایجان: ص ۳۶۰).

شاهها تو آن امامی کز خاک پای تو

یعنی که بر سپهر برین می‌کند عتاب

آن کس که دامن تو به امید دیگری

از کف گذاشت بس بود او را همین عذاب

این بس عذاب تشنه که از آب بگذرد

و آن‌گه به قصد آب نهد روی بر سراب.^۱

۲/۱۱

حکیم شفاپی اصفهانی^۲

ای به لباس فرشته روح مجزّد	جلوه‌گری در میان هر دو مُردّد
دستِ کلیمت به آستین مُتواری ^۳	پای خیالت به چین زلف مُقید
دیده محجوب من به روز وصال	پرتو خورشید صیف ^۴ و دیده ازمند ^۵
خوش‌قلم صنغ بر حواشی رویت	صد رقم عنبرین کشیده به یک مد
لاجرم اینک خطی است در کف حسنت	کامدهام بر بُتان شهر سرآمد

۱. دیوان فراهانی: ص ۷۵. دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۱۴۳.

۲. حکیم شرف‌الدین حسن، طبیب و شاعر، متخلص به «شفاپی»، در سال ۹۶۶ ق در اصفهان متولد شد. وی از عالمان و پزشکان مشهور زمان خود در اصفهان بود و نزد خاص و عام و نیز در دستگاه حکومت حرمت بسیار داشت. در فن شعر توانا و از شاعران برجسته این دوره به شمار می‌رفت. از آثار اوست: کلیات اشعار و دیوان شعر. وی در سال ۱۰۳۷ ق درگذشت (تاریخ ادبیات در ایران: ج ۵ ص ۱۰۷۵. تذکره نصر آبادی: ص ۲۱۱).

۳. متواری: پوشیده شده، پنهان گشته.

۴. صیف: تابستان، گرما.

۵. ازمند: کسی که چشم او درد می‌کند.

چین جبینت به روی مُصَحَفِ خوبی	شانه تشدید بر حروفِ مُشَدِّد
دیده خوبان به وصف چشم سیاهت	یک به یک آغشته دفتری است مُجَدِّد
درد تو موسی و سینه وادی اَیْمَن ^۱	باد تو بلقیس ^۲ و دیده صَرَحِ مُتَرَد ^۳
دست در آغوش چون دو یارِ موافق	زخمِ کهن در کنارِ داغِ مَجَدِّد
سایه زلف تو همچو رحمتِ ایزد	بر سر زنهاریان ^۴ عشقِ مُخَلَّد ^۵
بر زده دامان هزار سرو چو قَدّت	راست بگویم یکی نبود چو آن قد
سر چو صبا از شکنجِ طَرَه ^۶ نیبم	گر شوم قد به سان زلفِ مَجَعَّد ^۷
زلف تو قدرِ دل شکسته نداند	کاش که از دست او بیرون بردش خَد ^۸
لطف تو یا رب بُوَد به حالِ «شفائی»	همچو عظایای قطبِ وقت ^۹ مؤبَّد ^{۱۰}
صاحبِ عالم محمد بن حسن آنک	علمِ علی دارد و کمالِ محمد ^{۱۱}

-
۱. وادی ایمن: صحرائی که موسی علیه السلام با همسر خود در آن گذر می‌کردند. ناگهان از دور، روشنی‌ای به نظر آمد که از درختی پدید می‌آمد و نخستین مأموریت موسی علیه السلام از این جا آغاز شد.
  ۲. بلقیس: زنی زیبا و فرمانروای شهر سبا که به حضرت سلیمان ایمان آورد.
  ۳. صَرَحِ مُتَرَد: قصر سلیمان علیه السلام که عرصه آن از بلور ساخته شده بود. اشاره است به آیه ﴿... وَقَالَ إِنَّهُ صَرَحٌ مُتَرَدٌ مِّنْ قَوَارِيرَ...﴾ (نمل: آیه ۲۴). بنا بر این آیه، هنگامی که بلقیس وارد قصر سلیمان شد، کف بلورین قصر را آب پنداشت و پاچه از ساق بالا زد.
  ۴. زنهاری: کسی که در امان و در پناه کسی است.
  ۵. مُخَلَّد: جاوید، جاویدان.
  ۶. طَرَه: موی پیشانی، زلف.
  ۷. مَجَعَّد: پیچیده، تابدار.
  ۸. خَد: روی، رخسار، گونه.
  ۹. قطب وقت: منظور صاحب الزمان علیه السلام است.
  ۱۰. مؤبَّد: ابدی، پایدار.
  ۱۱. دیوان شفائی: ص ۴۶، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۹۳.

۳/۱۱

سلیم تهرانی^۱

در جهان، صاحبِ دل نیست گرفتارِ جهان
 سرو را پای به گل مانده ولی آزاد است
 کارگر نیست به من تیغ جفای گردون
 زآن که دائم به زبان، مدحِ شهم اوراد است
 گُلِ روی سببِ مسند شاهنشاهی
 آن که ذاتش دو جهان را سبب ایجاد است
 شاه دین، مهدی هادی که به عهدش ز نشاط
 دل ویران شده غم‌زدگان آباد است
 هرگز آسوده مباد آن که نیاساید از او
 یک زمان شاد مباد آن که از او ناشاد است
 هر که را چرخ به فرموده لطفش پرورد
 باز هسنگامِ غضب، گردنِ او جلاد است
 آن گران‌مایه امیری که خیالِ تیغ
 دل بدخواه تو را سلسله فولاد است
 زانتظار قدمِ عهد تو دائم ایام
 چون عروسی است که چشمش به ره داماد است

۱. میرزا محمدقلی، متخلص به «سلیم»، در طرشت تهران به دنیا آمد. در زمره ملازمان اسلام خان، از رجال معروف عهد شاه جهان (پادشاه گورکانی هند) درآمد. وی سرانجام در کشمیر انزواگزید. دیوان اشعارش در تهران به چاپ رسیده است. سلیم در سال ۱۰۵۷ ق در کشمیر درگذشت و در مقبره الشعراي همان جا به خاک سپرده شد (تاریخ ادبیات در ایران، ج ۵ ص ۱۱۵۸، دیوان سلیم تهرانی، مقدمه).

در جهان، قاعده جود از این پیش نبود
رسم احسان و کرم با کف او همزاد است
کرم آموخته از ابر، ولی بهتر از اوست
دست فیاض تو شاگرد به از استاد است.^۱

۴/۱۱

طالب آملی^۲

از شرم این سیاه‌دلان می‌برم پناه	بر درگه امام زمان، نقد عسکری
مولای دین محمد مهدی، که شرع او	دارد رواج قاعده دین جعفری
فتوای او، که نسخه عیسای ملت است	جانها دمیده در تن شرع پیمبری
بازم به مدح او زده سر، مطلعی ز صبح	کان نظم می‌کند به گهرها برابری
ای شرع تو، مروج دین پیمبری	زیب از تو یافته روش شرع گستری
دعوی غبن عمر کنند اهل روزگار	بر روزگار، چون تو نشینی به داوری
گر خلق با نسیم ولای تو دم زنند	آفاق را کنند یکی گوی عنبری
یک دل کم است مهر تو را، زان که مهر تو	دارد هزار ذره چون این مهر خاوری
شد دهر را سپیده نشان، چشم انتظار	تا صبح وار از افقی سر برآوری
تا چند شام کفر کند عرض تیرگی؟	وز بیم، صبح دین نکند پیرهن‌دری؟
وقت است کز نشیمن اقبال مستدام	چون خور برون خرامی با تیغ حیدری
وان گه به سعی بازوی اسلام برکشی	زین رو بهان کفر، لباس غضنفری

۱. دیوان سلیم نهرانی: ص ۲۵۳. دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۱۵۱.
۲. محمد طالب آملی (زاده ۹۹۲ در آمل و متوفای ۱۰۳۶ ق در لاهور) متخلص به ملا طالب، معروف به طالب‌ا و ملک الشعراء، از شاعران سده یازدهم هجری قمری است. او در ریاضیات، نجوم، حکمت و عرفان، دستی قوی داشته و یکی از تواناترین شاعران سبک هندی است.

بشکن شکسته زورقشان را به موج قهر
 و آن گاه، دِه به دجله خونشان شناوری
 جمعی کز آن میانه به اسلام مایلند
 فرمایشان به جاذه شرع، رهبری^۱

۵/۱۱

ملاطفرامشهدی^۲

بهار گلشنِ نصرت، محمد مهدی
 که هر طرف گل فتوح دمیده رنگ به رنگ
 گشوده‌اند ز شوق کمان او پر و بال
 به آشیانکده جعبه طایران خدنگ^۳
 به جرم آن که فتد با سپاه او یک‌دل
 دو شاخه می‌نهد ایام بر گلوی تفنگ
 سحاب ناصیه شمشر برق‌سیمایش
 که از نهایت جوهر^۴ نگشته تابع زنگ
 اگر به دل گذرد وقت قطع کردن راه
 جدا ز یک‌دگر افتاده، جاده ده‌فرسنگ
 زهی سمند^۵ فلک سیر کز سبک‌رو حی
 ز چار جامه^۶ عنصر، همیشه هست به تنگ
 نسیم کرده ز نعل شمش گرفته به کف
 برای روکش گلزار صنعت ارزنگ^۷
 ز چابکی نشود بر نظارگی معلوم
 طریق جستش از جای، چون پریدن رنگ

۱. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۱۰۱، به نقل از: کلیات اشعار ملک الشعراء طالب آملی.
۲. ملا طغرا، نویسنده و شاعر، متخلص به «طغرا»، از شاعران و نویسندگان عهد صفویه است که از ایران به هندوستان مهاجرت کرد و چندی ملازم شاه جهان (حکومت ۱۰۲۷-۱۰۶۹ ق) بود. وی در تثرنویسی، دستی توانا داشت و شیوه‌های خاص ابداع کرد که مورد پسند فارسی‌زبانان هندوستان قرار گرفت. از آثار وی: منشآت، شامل: فردوسی، تاج المدایح، الهامیه، مرآة المفتوح، تجلیات، کنز المعانی، مرتفعات، مجمع الترایب، و... که اغلب آنها به چاپ رسیده‌اند و دیوان اشعار، که قریب ده هزار بیت است. طغرای مشهدی در کشمیر در گذشت و در مزار الشعراء در جوار کلیم کاشانی به خاک سپرده شد (تاریخ ادبیات در ایران: ج ۵ ص ۱۷۷۰، تذکره نصرآبادی: ص ۳۳۹؛ تذکره شعرای آذربایجان: ج ۲ ص ۳۰۲، لغت‌نامه دهخدا: ذیل طغرا).
۳. خدنگ: تیر، به اعتبار این که از چوب سخت ساخته می‌شود.
۴. جوهر: گوهر، اصل، اصالت.
۵. سمند: اسب زرد رنگ، مطلق اسب.
۶. چارجامه: پوششی است که با آن اسبان را در پیری آرایش می‌کنند، جلی که بر پشت اسب به جای زین می‌اندازند، در این جا منظور چهار عنصر (آب، باد، خاک، آتش) است.
۷. ارزنگ: نام کتاب مانی.

به کوهسار چو نعلش ز سوده گشتن میخ
 به اقتضای فراست نمی‌دهد از کف
 شها محلّ خروج است پا بینه به رکاب
 در انتظار ظهور تو آند شیردلان
 چنان سپاه به یکرنگی تو می‌کوشند
 ز بس که شیر بر او طعنه دورنگی زد
 رسید وقت که از ضرب تیغ حیدری‌ات
 گهی که ضرر^۱ حکمت ز موج فرمانی
 تنش درپاره نماید به زیر اژه پشت
 گشودن کف جودت به دست مایه بحر
 چنان به امر تو در جوی راستی شده آب
 مگر حدیث تو را نقل می‌کند طوطی
 حمایت تو اگر دست عاجزان گیرد
 ز بوستان ضمیر تو گل‌فروشان را
 توان به یمن دعای تو یافت یک تأثیر
 همیشه تا ز نسیم بهار اهل چمن
 به باغ مدح تو شاداب باد سنبل لفظ
 چو ریخت این سخن تازه بر دل «طغرا»

کند برای فتادن زهر طرف آهنگ
 اگر گرفته شود کاسه شمش در سنگ
 که جز تو نیست کسی در سپاه دین، سرهنگ
 سمند برق شتاب مباد صید درنگ
 کز احتیاط نپوشند جامه خود رنگ
 برای کشته شدن می‌پرد ز کوه پلنگ
 زنند سگه اسلام در دیار فرنگ
 برای خدمت کشتی برآید به سوی نهنگ
 بود چو در عدم از تکاب عذرش لنگ
 بود شکفتن نرگس به آب کوزه تنگ
 که پا کشیده ز انداز کجروی خرچنگ
 که نیست تنگ شکر با کلام او هم تنگ؟
 تذرو،^۲ طعمه برآرد عقاب را از چنگ
 فروغ آینه، گل می‌کند ز روی تبنگ^۳
 به امتحان‌کده تن ز طبع شهد و شرنگ^۴
 یکی شکفته نشیند، یکی بود دل‌تنگ
 مباد با گل معنی، غم شکستن رنگ
 خطاب یافت گل افشان ز صاحب فرهنگ.^۵

۱. صرصر: باد بسیار سرد و سخت، باد بسیار سریع.

۲. تذرو: قراول.

۳. تبنگ: جوان محبوب و بلند بالا و توانا.

۴. شرنگ: سم، زهر.

۵. منتخب الأشعار: ج ۱ ص ۵۲۱، دانش‌نامه شعر مهدوی، ج ۱ ص ۱۰۹.

۶/۱۱

ملا محسن فیض کاشانی^۱

صبا به لطف بگو ختم آل طاهرا را

که فرقت تو به زاری بسوخت دلها را

قرار خاطر ما هم تو می‌توانی شد

«که سر به کوه و بیابان تو داده‌ای ما را»^۲

بُرون خرام ز مغرب که تیره شد آفاق

ز رسم خویش بگردان طلوع بیضا را

بیایا که حضور تو مُرده زنده کند

ز آسمان به زمین آورد مسیحا را

نماید صبر و سکون بعد از این به هیچ دلی

به وصل گل برسان بلبلان شیدا را

خوش آن زمان که به نور تو راه حق سپریم

طریق و منزل و مقصد یکی شود ما را

نهد به پای تو سر «فیض» و جان کند تسلیم

گذشت قطره زمستی چو دید دریا را»^۳

۱. محمد بن شاه مرتضی، مشهور به «ملا محسن فیض کاشانی»، از فقیهان و حکیمان معروف عصر صفوی است. او در قم به دنیا آمد و در نین شهر و سپس کاشان به تحصیل پرداخت. آن‌گاه در شیراز نزد سید ماجد بحرانی و ملا صدرا تلمذ کرد. وی تألیفات فراوانی دارد که از جمله آنها می‌توان: اصول المعارف، کلمات مکتوبه، الصافی، الوافی و المنحة البضاء، را نام برد. بیش از شش هزار بیت شعر از وی باقی مانده است. او سال‌های پایانی عمر خویش را در کاشان زیست و به سال ۱۰۹۱ ق. همان‌جا درگذشت (معادن الحکمة: ج ۱ ص ۱۶۹، مقدمه دیوان فیض، رساله شرح صدر، ضمیمه ده رساله فیض کاشانی: ص ۵۸ - ۶۲، الوافی: ج ۱ ص ۲۳).

۲. تضمینی است از شعر حافظ شیرازی.

۳. خوشه‌های طلائی: ص ۲۵، دیوان ملا محمد محسن فیض کاشانی.

و نیز از اوست:

اگر آن نایب رحمان زدرم باز آید
عمر بگذشته به پیرانه‌سرم باز آید
دارم امید خدایا که کنی تأخیری
در اجل تا به سرم، تاج سرم باز آید
گر نثار قدم مهدی هادی نکند
گوهر جان به چه کار دگرم باز آید؟!
آن که فرق سر من خاک کف پای وی است
پادشاهی کنم از او به سرم باز آید
کوس نودولتی از بام سعادت بزنم
گر بینم که شه دین زدرم باز آید
می‌روم در طلبش کوی به کو، دشت به دشت
شخصم از باز نیاید، خبرم باز آید
«فیض» نومید مشو در غم هجران و منال
شاید از بشنود آه سحرم، باز آید.^۱

و نیز از اوست:

ألا یا آیه‌المهدی مُدامَ الوصل ناولها
که در دوران هجرانت بسی افتاد مشکل‌ها
صبا از نکهت^۲ کویت نسیمی سوی ما آورد
ز سوز شعله شوق چو تاب افتاد در دل‌ها

۱. خوشه‌های طلائی: ص ۱۲۱.

۲. نکهت: بوی خوش.

چو نور مهر تو تا باید بر دل‌های مشتاقان
 ز خود آهنگِ حق کردند، بر بستند محمل‌ها
 دلی بی‌بهره از مهرت حقیقت را کجا یابد؟
 حق از آینه‌ی رویت تجلی کرد بر دل‌ها
 به کوی خود نشانی ده که شوق تو محبان را
 ز تقوای داد زاده‌ی ره، ز طاعت بست محمل‌ها
 به حق، سجاده تزیین کن، مهل^۱ محراب و منبر را
 که دیوانِ فلک صورت، از آن سازند محفل‌ها
 «شب تاریک و بیم موج و گردابی چنین هایل»^۲
 ز غرقاب فراق خود رهی بنما به ساحل‌ها
 اگر دانستی کویت به سر می‌آمدم سویت
 خوشا گر بودمی آگه ز راه و رسم منزل‌ها
 چو بینی حجت حق را به پایش جان فشان ای «فیض»
 «متی ما تلق من تهوی دُع الدنیا و اهلها»^{۳،۴}

۷/۱۱

قیاض لاهیجی^۵

مهدی هادی امام ظاهر و باطن که هست

قائم آل محمد، حجت پروردگار

۱. هلیدن و هشتن؛ رها کردن.

۲. تضمینی است از شعر حافظ شیرازی.

۳. تضمینی است از شعر حافظ شیرازی.

۴. دیوان فیض کاشانی: ص ۸۲، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۱۹۷.

۵. ملا عبد الرزاق، پسر علی، پسر حسین لاهیجی قمی، متخلص و ملقب به «قیاض» شاگرد و داماد صدر

حجّتی کز پرده چون برهانِ عقل آید برون
 پرده‌های و هم را از هم بدزد بود و تار
 آن به صورت غایب و حاضر به معنی نزد عقل
 آن به ظاهر در نهان، اما به باطن، آشکار
 کینه‌خواه عدل از ظلمِ مستمکاران دین
 انتقامِ علم‌کش از جهلِ اهل روزگار
 طالبِ خون شهیدانِ به ناحق ریخته
 مرهمِ دل‌های مجروحانِ از ماتم فگار^۱
 ذوالفقار شاهِ مردان بر کشد چون از نیام
 خوش برآرد از نهادِ دشمنان دین دمار^۲
 آفتاب دولتش چون پرده شب بر زند
 تیرگی برخیزد از عالم چو از دریا بخار
 اختلافِ جملهٔ مذهب‌ها برآفتد از میان
 جمله کشتی‌ها به یک جا زاین یم^۳ آید بر کنار
 برفتد رسمِ دورنگی در میانِ خاص و عام
 پرده‌ها را جملگی پیدا شود یک پرده‌دار
 دانه‌های مختلف از یک زمین گردند سبز
 نخای‌های مُفترَق در یک هوا گیرند بار

«المناهیین شیرازی است. فیلسوفی کامل و استادی فاضل، ادیبی اریب و شاعری لیب بود. دیوان اشعاری در منقبت اهل بیت علیهم‌السلام از او در دست است. وی در سال ۱۰۷۲ در قم درگذشت.

۱. فگار: آزرده، زخمی.

۲. دمار بر آوردن: هلاک کردن.

۳. یم: دریا، خدای اقیانوس‌ها و دریاها.

نغمه‌های ناملایم، یک نوا آید به گوش
 سازهای ناموافق را شود یک رشته تار
 هست با این دین فروشانش نخستین داروگیر
 هست با این نافقیهانش نخستین کارزار
 بادِ قهرش بر کند از بیخ، این مشتِ حشیش
 موجِ تیغش در زباید همچو سیل این مشتِ خار
 در نوردد از نظر طومارِ این وهم و خیال
 پاک سازد صفحهٔ هستی از این نقش و نگار
 تا برآید آفتابِ دین ز ابرِ ارنیاب
 تا شود در گردِ کثرتِ عینِ وحدت، آشکار
 گردد از بس انتظامِ خلق در عهدِ خوشش
 جملهٔ عالم یکی شهر و دو او یک شهریار
 قامت این سرور بالا کاش آید در خرام
 تا قیامت را ببیند هر کسی بی‌انتظار
 جلوهٔ معشوق بر عاشق قیامت می‌کند
 شیعه را قسمت بود در عهدِ از عمرِ دوبار
 معنی رجعت همین باشد به پیش شیعیان
 گر مخالف منکر رجعت بود با کسی مدار
 از تشیع، غیر عشق و عاشقی باور مکن
 کی توان بی‌عشق کردن اهل و مال و جان نثار؟
 وعدهٔ دیدارِ جانان، مرده را جان می‌دهد
 چون حیات و مرگی عاشق نیست جز در دستِ یار

چون توان دیدن پس از مردن همان دیدارِ دوست

گر دهم «فیاض» جان زاین مزده من، معذور دار.^۱

و نیز از اوست:

امام مشرق و مغرب که می‌تواند داد

تبسم لب لعش جواب خنده گل

محمد بن حسن، صاحب الزمان که بود

پس از مدایح خُلقش کتاب خنده گل

کند برای نثارِ شکفته رویی او

صبا به صحن چمن، انتخاب خنده گل

رود ز خویش چو رنگِ شکسته عاشق

اگر تبسمش آید به خواب، خنده گل

ز ذوقِ خنده لعل لبش چه گل چیند

دلی که تا به ابد شد خراب خنده گل

چه خنده‌ها که زند آفتابِ دولت او

به ترشکفتگی آفتابِ خنده گل

ز آب و تابِ بهارِ شکفته رویی اوست

شکفتن چمن و آب و تاب خنده گل

به نسبتِ قدم او عجب مدان از خاک

که باج سجده بیتانند ز آب خنده گل

به پای بوس تو خواهد که جان نثار کند

وگر نه چیست چنین اضطراب خنده گل؟

۱. دیوان فیاض لاهیجی: ص ۹۰، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۱۵۶.

پی شکفتگی بندگانِ حضرت توست
 دعای تَه دلی مُستجاب خنده گل
 ملال اگر نه نصیبِ مخالفِ تو بود
 چراست این همه زو اجتناب خنده گل؟
 نَسبِ دُرست به لعل لبِ تو گر نکند
 صبا حذر کند از انتساب خنده گل
 اگر به یاد تو باشد عجب مدان که دهد
 فلک به گریه عاشقِ خطاب خنده گل
 تبسم تو اگر پای در میانه نهد
 چمن دگر نکشد بی حساب خنده گل
 ز غیبت تو چنان قحطِ سالِ کامِ دل است
 که عندلیب نشد کامیاب خنده گل
 بیا به خنده ده آبِ چمن که بی تو نماند
 ترشحِ مُژه‌ای در سحاب خنده گل
 ز هجر روی تو گل در چمن نمی شکفتد
 بیا بیا و برافکن نقاب خنده گل
 ندیده چشمِ خرد در بهارِ شادابی
 به غیر لعل تو حاضر جوابِ خنده گل
 بهارِ معجزه: شاداب از تبسم توست
 چنان که چهره گلشن ز آب خنده گل
 اگر نه وعده دیدارِ دولت بودی
 زکات ذوق ندادی نصاب خنده گل

ز استواری عهدِ تو تا ابد نرود
 ز پای گریهٔ بلبل، خضاب خندهٔ گل
 ز وصفِ غنچهٔ لعل تو فصل فصل پُر است
 گذشته‌ام همه جا باب باب خندهٔ گل
 خرد ز گلشن بزمِ تو منفعِل^۱ برگشت
 چمن ندیده نیاورد تاب خندهٔ گل
 از آن زمان که دلم در بهارِ حسرت تو
 نهاد چشمِ چو بلبل به خواب خندهٔ گل
 هنوز ناله لبِ ذوقِ خویش می‌بوسد
 چه نشئه داشت، ندانم، شراب خندهٔ گل؟
 لب حسود ز زخمِ دلم چه می‌پرسد؟
 که هست بی لب لعلت کباب خندهٔ گل
 چه نسبت است به بلبل اسیر عشقِ تو را؟
 خرابِ گریه کجا و خرابِ خندهٔ گل.^۲

۸ / ۱۱

میرداماد^۳

ای عَـلِّمْتَ کَنیت و نـامِ نـبی   خـورده لبـت آب ز جـامِ نـبی

۱. منفعِل: خجالت‌زده، شرم‌منده.

۲. دیوان فیاض: ص ۹۵، دانش‌نامهٔ شعر مهدوی: ج ۱ ص ۱۵۸.

۳. سید برهان الدین محمدباقر استرآبادی مشهور به میر داماد (۱۷۰-۱۰۴۱ق) و معلم ثالث، متخلص به اشراق، فیلسوف، متکلم و فقیه برجستهٔ دورهٔ صفویه است. دارای کتب متعددی است، از جمله: اثر و اشع السماویة و المزاز و مجموعه اشعار او در دیوان میر داماد گردآوری شده است.

مهدی دین هادی عالم تویی
حافظ شرعی و امام امم
جان تویی هر دو جهانت تن است
آهمن مریخ شده موم تو
چرخ که این اوج فروشی کند
عقل که لافش ز سروشی بود
ای ملک ملت از خون دین
فته بر افطار جهان تاخته است
بحر چه یک لحظه به خون ستم
ای به درت مقتدی افلاکیان
شخص تو چون نفس و جهان چون بدن
ما همه مقهور و تروی قهرمان
ظلم ز عدل تو سقیم المزاج
عالم دین را به جهان شگفت
شرع تو کشتی است بیا نوح باش
اسب تو بر آخر عطلت چراست؟
زین فنک، چونت بر باره نیست؟
یار نشد دل، نو بیا یار شو
درد تو جان‌داری دل‌های ماست
دیده به دیدار، بیا باز کن
کن فکن خلوت اسرار باش
تا که در افلاک بود سعد و نحس
سعد فلک باد به فرمان تو

روشنی دیده آدم تویی
طاعت تو فرض همی بر ذمم
مهر و مه از نور رخت روشن است
عیسی عقل آمده مأموم تو
بر در تو حلقه به گوشی کند
پیش تو در نکته نیوشی بود
خاک جهان کرد زمانه عجین
تبیغ حوادث زنیام آخته است
کل کنی خاک وجود و عدم
سایه فکن بر سر این خاکیان
در چمنش طرح تصرف کن
خون دل و دین ز جهان واستان
خود ز چه عدل تو ندارد رواج؟!
ظلمت توفان حوادث گرفت
ما همگی تن، تو بیا روح باش
خود دو رکاب مه و مهرت کجاست؟
اشهب روز، ادهم شب، بهر کیست؟
گسردن غم بشکن و دلدار شو
خاک درت آب روان‌های ماست
پرده آهنگ دگر ساز کن
ما همه مستیم، تو هشیار باش
بادی و امروز بود قبل و بعد
عیش جهان باد به دوران تو

عیش، گَر آبستن کامت شود   یا چو می‌فتح، به جامت شود
باد میسر ز تو تا صور عشق   کار سقنقور ز کافور عشق
روغن اشراق از آب تو باد   در قدمت همچو رکاب تو باد.^۱

۹/۱۱

ملا ملک قمی^۲

ز من هدایتِ کوئین در خور است که هست

ولای ختم ولایت دلیل و راهبرم

هزار دیده ز هر مویِ رغبتم در تاخت

بلی ز منتظرانِ امام مستظرم

فروغ شمعِ هدا نورِ سَرمِدی مهدی

که از طلیعه مهرش چو مهرِ مُشتهرم^۳

سرشته عزتِ خاک درش ز اعضايم

روا بوَد قسمِ عرشیان به جان و سرم

سرم قرین سجود و قدم رهین رکوع

که بسته بازوی خدمت، نطق^۴ بر کمرم

شدم به علت بیچارگی اسیرِ عنا^۵

به جز طیبِ ولای تو نیست چاره‌گرم

۱. دانش‌نامه شعر مهدوی، ج ۱ ص ۱۴۵.

۲. ملا ملک محمد متخلص به «ملک» در قم به دنیا آمده است و حدود سال ۱۰۲۴ تا ۱۰۲۶ ق در بیجاپور هند درگذشت. وی رازد امیران هند، با عنوان «ملک الکلام» یاد می‌کردند.

۳. مشتهر: مشهور، معروف.

۴. نطق: کمر بند.

۵. عنا: رنج، سختی.

سَموم^۱ دوری و تاب من از کجا به کجا
 دلم ز موم ملایم‌تر و من از خَجرم
 طلوع کن ز گریبانِ غیب چون گلی صبح
 که بَذله سَنج^۲ و نواسازِ گلشن محرم
 رُخت ز پرده چو می در پیاله می‌نگرم
 که از تخیلِ حُسنت رفیق شد بصرم
 به چشمِ ظاهرم آینه‌دار باطن خویش
 به رؤیت تو به اسرار غیب دیده‌ورم
 فروغِ لطف تو سرمایه، نورِ مهر تو زاد
 به سوی عالمِ علوی ازاده سفرم.^۳

۱۰/۱۱

ناظمِ بروی^۴

امام حاضر و غایب، محمد مهدی

که گشته خایِ وجودم به مهر او تخمیر^۵
 فنک به کینِ عدویش گرفته خویِ پلنگ
 زند به چشمِ حسودش هلال ناخنِ شیر
 خوش آن زمان که چو «یا صاحب الزمان» گویم
 شبِ مرادهد از چهره، آفتابِ مُنیر

۱. سموم: یاد زهر آگین و کشنده که در بیابان‌ها وزد.

۲. بذله سنج: ظریف و خوش صحبت.

۳. نسخهٔ خطی کتاب‌خانهٔ ملی ملک، به شمارهٔ ۶۴۱، به نقل از دانش‌نامهٔ شعر مهدوی: ج ۱ ص ۱۳۴.

۴. ملا فرخ حسین، متخلص به «ناظم» در سال ۱۰۱۱ ق در حرات به دنیا آمد. تاریخ وفات او از سال ۱۰۷۲ تا ۱۰۸۱ ق ذکر شده است.

۵. تخمیر: سرشتن، سرشته.

شوم چو خامه به اوصاف او زبان‌آور
 به خون دیده کنم این قصیده را تحریر
 که ای بهارِ ثنای تو گل‌فشانِ ضمیر
 ز قدرت تو قوی پنجه بازوی تقدیر
 خداشناس گواهم بود در این دعوی
 که نیست ذات تو را چون خدا شبیه و نظیر
 قضا ز خامه حکم تو سر نمی‌پیچد
 کسی چگونه کند سرنوشت را تدبیر؟^۱

۱۱/۱۱

نظیری نیشابوری^۲

رخ در نقاب، چون حسن عسکری کشید
 قُطبیّتش به قائم آل نبی رسید
 برزخ، میان کثرت و وحدت نموده شد
 گردید در برابر شیث^۳ نبی پدید
 سر انتهای دایره بر ابتدا نهاد
 خور^۴ ز استوا فرو شد و از استوا دمید

۱. دیوان ناظم هروی: ص ۲۴۹، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۱۶۲.
 ۲. میرزا محمد حسین، عارف و شاعر، متخلص به «نظیری»، در نیشابور متولد شد. وی از شاعران بلندآوازه قرن دهم و اوایل قرن یازدهم است. دیوان شاعر او که انواع قالب‌های شعری را شامل می‌شود، در هندوستان و ایران به چاپ رسیده است.
 ۳. وی در احمدآباد گجرات درگذشت و در مسجدی که خود ساخته بود، به خاک سپرده شد (آتشکده آذر: ج ۲، ص ۷۱۱، تاریخ ادبیات در ایران: ج ۵ ص ۸۹۷، تاریخ نظم و نثر: ص ۴۲۹، مجمع الفصحا: ج ۴ ص ۱۰۱).
 ۴. شیث: سومین پسر آدم و حوا که به عقیده مسلمانان، مقام نبوت داشت.
 ۵. خور: خورشید.

از نقطهٔ احد، دو محمد ظهور کرد
 مرآت^۱ فوقِ دایره، ما تَحْتِ خویش دید
 یومُ القیامه گشت چو قائم ظهور کرد
 الْیَوْمَ كُلُّ شَیْءٍ إِلَى مَبْدَءٍ یُعید^۲
 یا صاحب الزمان! به درآ از خفا که خَلَق
 تا حدّ نافِ جامهٔ صورت فرو درید
 بر راهِ حق که می‌نگرم یک حسین نیست
 آفاق، کربلا شد و مردم همه یزید
 باطل، شبیه حق شد و انصاف درفتاد
 اِضلال، بیخِ عدل زد^۳ و ظلم سرکشید
 بدعتِ بنا نهاد و اَمَل، باغ و خانه ساخت
 غفلت، کمر گشاد و خطا، فرش گسترید
 بنمائی دستِ قدرت و مفتاحِ باب کن
 کافاق مانده بسته در و قفلِ بی‌کلید
 شاه! تو شاهی که «نظیری» به میهرِ حق
 بفروخت صدرِ سلطنت و مسکنت^۴ خرید
 جاه یزید و قوم یزیدش مُراد نیست
 حَبِّ عَلی و آلِ عَلی باد بر مزید^۵.

۱. مرآت: آینه.

۲. امروز هر چیزی به سوی مبدأ بر می‌گردد.

۳. بیخ زدن: ریشه برکندن.

۴. مسکنت: تهی‌دستی، بی‌چیزی.

۵. دیوان نظیری نیشابوری: ص ۵۰۰. دانش‌نامهٔ شعر مهدوی: ج ۱ ص ۱۱۱.

۱۲/۱۱

واعظ قزوینی^۱

حجّت حق، نور مطلق، صاحب الأمر آن که او
بحر زخار امامت راست موج واپسین
هستی نه آسمان، از بهر ذات پاک اوست
چون وجود حلقه انگشتر از بهر نگین
نور پاکش گر فشردی بر بساط روز پای
شب فشردی همچو خون مرده در زیر زمین
روز، آن روز است کآن خورشید تابان سر زند
دولت، آن دولت که او باشد شه تخت زمین
غایبانه عرض حال خویشتن تا کی کنم؟
رو به رو خواهم که گویم حال دل را بعد ازین
دامن عهد ظهورت کو که تا آید برون
ناله‌ها از استخوانم همچو دست از آستین
چون تو یکتا گوهری گم کرده، می‌گردد از آن
آسمان، غربال در کف روز و شب گردد زمین
کی شود - یارب - که آری پای دولت در رکاب
چتر شاهی بر سر از بال و پر روح الامین

۱. محمّد، ملقب به رفیع الدین، معروف به واعظ قزوینی، فرزند ملا فتح الله در سال ۱۰۲۷ ق در صفی آباد قزوین به دنیا آمد. از شعرا و علمای بزرگ دوره صفویه است که در فنون شعر و ادب از کم نظیران روزگار خود به شمار می‌رفت. وی در علوم معقول و منقول، فقه و تفسیر و وعظ و خطابه توانایی کامل داشت. کتاب‌های ابواب الجنان، دیوان، الموعظة و الحملة الحیدریة، از آثار اوست. وفات واعظ قزوینی، حدود سال ۱۰۸۹ ق اتفاق افتاده است (دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۱۷۰).

یگه تاز ظلم، میدان جهان را بسته است
 هست خالی جایب - ای لشکر شکن - در روی زمین
 تا نیاید دامن عهدهت به کف، ایام را
 کی تواند پاک شد از گرد بدعت روی دین؟
 همچو شخص چشم بر راهی که بر تلها رود
 رفته عیسی در رخت، بر آسمان چارمین
 چون صف مرگان چشم کور می آید به چشم
 بی تو صفهای نماز، ای پیشوای شرع و دین!
 همچو نور دیده‌ها، از پرده بیرون نه قدم
 ای تو نور دیده‌های اولین و آخرین!
 بحر از هر موج دارد مصرعی در شأن تو
 قطره ما چون کند با مدحت ای شاه گزین؟
 بر نیامد از سخن، کاری که من می خواستم
 دست شوق ما و دامن خموشی بعد ازین
 همچنان کز جیب شب، خورشید تابان سر زند
 همچنان کز خواب نگشایند چشم، اهل زمین
 سر زند - یا رب - ز شرق غیب: مهر ذات تو
 تا شود بیدار، بخت شبعیان دل حزین!

۱۳/۱۱

وجیه‌الدین تکلو^۱

شاه اُمم امام هُدا صاحب الزمان
 در گفتگوی مدحت او شکرِ کلام
 با آب روی خاکِ درش کاینات را
 دستی که سوی خوان خداوندی اش برم
 صبت^۴ خروجش از به چهارم فلک برم
 شاهها در انتظار تو نزدیک شد که من
 از آب چشم و بوسه گه آستان تو
 زاین بوی پیرهن که ز جیب تو می‌دمد
 با طاعت حریم تو بر روی انبیا
 گر نکبت^۶ نسیم ولای تو بشنوم
 در سایه نوای تو چون قرص آفتاب
 افشا کنم خیانت ارباب بغض را
 در گورِ جسم از دلِ خصم سیه‌دل^۷

کز نام او سخن به ثریا برآورم
 از کام طوطیانِ شکرخا^۲ برآورم
 برگرد خوان (نَحْنُ قَسْمُنَا)^۳ برآورم
 صد بنده را ذخیره عقبا برآورم
 خورشید را ز پهلوی عیسی برآورم^۵
 از راه دیده، هستی خود را برآورم
 گرد از نهاد زمزم و بطحا برآورم
 از چشم یوسف اشک زلیخا برآورم
 قدس خلیل و مسجد اقصا برآورم
 چون سبزه، سر ز خاکِ تولا برآورم
 بر جانِ خصم، تیغ تبرا برآورم
 انکارشان ز عالم اخفا برآورم
 چون مور، ذره‌ذره سویدا^۷ برآورم

۱. وجیه‌الدین نسف آقای تکلو، متخلص به شانی، متولد قرن دهم در تهران است و از شاعران دربار صفوی بوده است و در سال ۱۰۲۳ق در مشهد درگذشت. دیوان او چاپ شده است.

۲. شکرخا: کنایه از شیرین‌گفتار.

۳. اشاره به آیه هَاهُمْ يَتَسَاءَلُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسْمُنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا... آیا آنان رحمت پروردگارت را تقسیم می‌کنند؟ ما معیشت آنها را در حیات دنیا در میانشان تقسیم کردیم... ﴿از خرف: آیه (۳۲).

۴. صبت: آوازه، شهرت نیکو.

۵. عیسی علیه السلام در فلک چهارم با خورشید، همسایه است.

۶. نکبت: بوی خوش.

۷. سویدا: دانه دل، تقطه سیاه که بر دل است.

تا چند دل به هر خیر از جا برآورم
 خارش به سوزن مژه از پا برآورم
 بر چارطاقی طائر^۱ اَعْلَا برآورم
 داد از کدام محنت دنیا برآورم
 احضارشان ز عالم اخفا برآورم
 کار هزار تن، من تنها برآورم
 جوشن ز درش چرخ مُعَلَّا برآورم
 فیض از زمین به طائر^۲ خضرا برآورم
 کز دست آستین تمنا برآورم
 دوشیزگان طبع طربزا برآورم
 چون لُعبانِ انجمن آرا برآورم.^۵

آخر چه شد که وعده به آخر نمی‌رسد؟
 در پای بار اگر سر خاری خَلیده است
 نزدیک شد که زلزله اشتیاق را
 در معدن جهان، ثر از دین و دل نماند
 مانع اگر حضور گروه مُعین است
 تنها برون خُرام، که در ظلّ رایت
 خاکِ در تو گر به سرمِ مِغْفَری^۲ کند
 با آن که رحمت از فلک آید به یمن تو
 جز در بر تو همچو گریبانِ سرمِ مباد
 تا از سرای پرده معنی زمان زمان
 آرایش ثنای تو مَشاطگی^۴ کند

۱. طائر اَعْلَا: کنایه از آسمان.

۲. مغفر: کلاه خود، کلاه آهنی که در جنگ بر سر می‌نهند.

۳. طائر خضرا: کنایه از آسمان.

۴. مَشاطگی: آرایشگری.

۵. نسخه خطی کتابخانه ملی ملک: به شماره ۵۲۵۰، به نقل از دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۹۳.

فصل دوازدهم
نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دوازدهم

۱/۱۲

اثر شیرازی^۱

دولت صاحب الزمان باشد	نوبهاری که بی خزان باشد
تا سحر پرتوش عیان باشد	چون مه چارده که از سر شب
تا ابد خضر رهروان باشد	نور آن ختم چارده معصوم
یکی از معجزات آن باشد	زندگانی ز سر گرفتن خلق
بس که پیدا بود نهان باشد	از نظرها چو آفتاب منیر
عافیت بخش دوستان باشد	ای خوش آن دم که صبح دیدارش
جان مظلوم در امان باشد	تا چو عقرب ز آفت شبگرد ^۲
رفته‌رفته ز تن روان باشد	جان حاسد ز آمد آمد او
خواب در صبح دم گران باشد	غفلت ما نشان مقدم اوست
منت درد آن به جان باشد	گرچه بی طاقتان شیدا را

۱. میرزا شفیع، متخلص به «اثر» مشهور به «شفیعی اعمی» معاصر شاه سلطان حسین صفوی است که در حدود سال ۱۱۱۳ق در لار درگذشت. اثر او دیوان اشعار است.

۲. شبگرد: شیرو. دزد.

دلَم اَمَّا ز رَاهِ تَنگِي جَا
 از صَدَفِ بَحْرِ سَائِلِي است بَه کَفِ
 بَس کِه دَر رُوزگَار مُعَدَلتَش^۱
 مِي کِنْد کَارِ شَانِه چَنگَل^۲ بَا ز
 بِي نِيَا ز است تِيغَش از صِيقل
 مَارِ رُمَحَش^۴ بَه طَعْنَه دَشْمَن
 نِيْزَه او ز کَاوِيَش دَم خَصْم
 خَامِه رَا مَطْلَعِي بَه عَزْمِ حَضُور
 خَجَل از رُوي مِيهْمَان بَاشَد
 اِبْر جُودَش چُو دُرْفَشَان بَاشَد
 پَنجَه ظَلَم نَاتَوَان بَاشَد
 اِگَر اَمْدَاد دِيگَرَان بَاشَد
 بَرَق مُسْتَعْنِي از فِسان^۳ بَاشَد
 رَاسْت هِم چُون خَطِ زَبَان بَاشَد
 عِلْمِ فَتْحِ کَاوِيَان^۵ بَاشَد
 دَر ثَنَائِ تَوْبَرِ زَبَان بَاشَد.^۶

۲/۱۲

آذربیکدلی^۷

شه دین، مهدی هادی که باد او را به هر وادی

ولی در عشرت و شادی، عدو در محنت و ماتم

نهال جود را غارس^۸، دیار عدل را حارس

سمند فتح را فارس^۹، حریم قدس را محرم

۱. معدلت: عدل و داد، دادرسی.

۲. چنگل: چنگال.

۳. فسان: سنگی که کارد و شمشیر را با آن تیز می‌کنند.

۴. رمح: نیزه.

۵. کاویان، منسوب به کاوه آهنگر. عَلم کاویان: پرچمی که همیشه مایه فتح و ظفر برای شاه ایران بوده است.

۶. دیوان شفیعای شیرازی: ص ۲۰۸، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۲۳۱.

۷. لطفعلی بیگ بن آقاخان بیگدلی، متخلص به آذر، نویسنده و شاعر معروف عهد افشاریه و زندیه در سال

۱۲۴۴ق در اصفهان به دنیا آمد. این شاعر بزرگ، سال‌های پایانی عمر را در قم زیست و در سال ۱۱۹۵ق در

قم درگذشت. بزرگ‌ترین اثر ادبی وی که از آن طریق به شهرت زیادی دست یافت، کتاب آتشکده آذر بود که به نام کریم‌خان زند نوشته شده است.

۸. غارس: غرس کننده درخت، نشاننده درخت در زمین.

۹. فارس: اسب سوار.

به جز سایل نباشد حکم کس بر وی روان اما
پذیرد حکم او هم پیش از آن دم کو برآرد دم
به جان از نارش افتد تَف به دشمن گر زند سیلی
شود دینارش آندر کف، به سایل گر دهد درهم
به هر کاو وعده‌ای داده، وفایش کرده آماده
ز یک پست و شکم زاده، وفا با وعده‌اش توأم
زدندی شاد و شرمنده، به جُبِن و بُخل هم خنده
شدندی هر دو گر زنده، به عهدش رستم و حاتم
دهد عیسی به گیتی، مزده آخر دم قدومش را
گر اول روز، احمد را بشارت داد از مقدم
رسد بر کوثر جنت اگر از برق خشمش تَف
چکد بر آتش دوزخ اگر از ابر لطفش نم
زند رضوان چو نمرود اندر آتش خرقه رنگین
کند مالک خلیل آسا گل آگین جامه مُظَلَم
به اجماع ملل روزی که در آخر زمان گردد
زمین چون زلف خوبان، تیره و آشفته و درهم
نشیند بر سریر سروری شاه فلک جاهی
که از عدلش جهان گردد چو روی نوخطان^۱ خرم
ولی هر یک به اسم دیگر و رسم دگر خواندنش
زبان عالمی گردان به نام او مگر ابکم^۲

۱. نو خط: جوانی که تازه پست لب وی سبز شده است.

۲. ابکم: گنگ.

یهودش داند از نسل یهودا^۱ ماشیح^۲ نامش

مجوسش^۳ زاده زردشت و ترسا^۴ زاده مریم

مسلمانش شمارد فاطمی یکسر، ولی زیشان

همی گویند فوجی کان گهر باشد نهان در یم

هنوز از راح^۵ روح او را سبوی جسم رنگین نه

هنوزش جامه تن از فروغ جان نشد معلّم^۶

همانا در حیات او، دو شبهه راه ایشان زد

که هر یک زان دو با وسواس صد شیطان بود منضم

یکی این کادمی را نیست مقدور آن قدر جنبش

ولی گشت از حیات خضر، حل این شبهه محکم

دگر این کز نظرها چون بود غایب، چه سود از وی

به عالم آن چه منظور از حیات اوست در عالم؟

ندانند این که هر چیزی وجود او بود لطفی

ظهورش نیز لطفی دیگر است از ایزد اکرم

چو خور کز روشنی سازد جهان روشن، نمی بینی

که باشد روشنی ده گر بود در ابر پنهان هم؟^۷

۱. یهودا: یکی از دوازده خواری عیسی عج.

۲. ماشیح: تعبیر یهودیان از منجی جهان.

۳. مجوس: زردشتی.

۴. ترسا: مسیحی، نصرانی.

۵. راح: شراب.

۶. معلّم: متمایز و آشکار.

۷. دیوان آذر بیگدلی: ص ۹۵، دانش نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۲۹۰.

۳/۱۲

جویای تبریزی^۱

تا به کی «جویا» غزل خواهی سرودن؟ زان که نیست

مطلبی جز منقبت‌گویی تو را از شاعری

پنه که باشی مدح‌سنج آن که بر خاک درش

جبهه ساید هر سحرگه آفتاب خاوری

مسند آرای امامت، مهدی هادی که هست

چون شه مردان به ذات او مسلم، سروری

آن که گر سازند در ایام عدل او، به جاست

از پر شهباز، تیر ترکش کبک دزی!

می‌سزد در بحر بی‌پایان قدرش گر کند

مه حبیبی، هانه گردابی، فلک نیلوفری

حکم خردی گر نویسد بر بزرگان، شوکتش

می‌کند نه چرخ جا در حلقه انگشتی!

چون نباشد بر سر بازار محشر، روسفید

هر که چون مه گشت نور مهر او را مشتری

بر زمین زد شام عید از ماه نو، مضراب را

حکم او چون زهره را مانع شد از خنیاگری

۱. میرزا داراب بیگ (جویا) تبریزی کشمیری، متخلص به جویا، اصل وی از تبریز بود و در کشمیر متولد شد. از آثار وی کثبات جویا است. وی از شاگردان ممتاز صائب تبریزی بوده است.

غیر آبای تو نشناسد کسی قدر تو را
 قیمت گوهر که می‌داند به غیر از گوهری؟
 تا شدم در وصف رأی روشنت مدحت‌نگار
 می‌کند هر نقطه در طومار شعرم، اختری
 دیده او باد چون روی غلامانت سفید
 باشد آن کس را که از غیر تو چشم یاوری
 مدح مانند تویی، نبود مجال چون منی
 کی تواند داد «جویا» داد مدحت‌گستری؟
 به کزین پس منقبت را ختم سازم بر دعا
 تا ملک، آمین سرا باشد به چرخ چنبری
 تا ببخشد فیض آبادی، بساط خاک را
 نقش نعلین تو، یعنی آفتاب خاوری
 خاک خواری باد بر سر، دشمن دین تو را
 دوستانت را بر اعدای تو باشد سروری.^۱

۴/۱۲

خرین لایه‌بجی^۲

تا در چمن این سرو برازنده چمان است

چیزی که به دل نگذرد اندوه خزان است

۱. خوشه‌های طلایی: ص ۳۹۱.

۲. شیخ محمد علی بن محمد بن ابی طالب خرین لاهیجی، در سال ۱۱۰۳ ق. در اصفهان متولد شد. اجداد وی از لاهیجان بودند. وی منطق، فقه و حدیث را نزد پدرش خواند و هیئت، طب و هندسه را در محضر فضلالی اصفهان آموخت. او در پی هجوم افغان‌ها بر اصفهان، خانواده‌اش را از دست داد و خود در سال ۱۱۳۵ ق. از اصفهان گریخت و پس از مدتی سرگردانی به سفر مکه رفت. وی از شهرهای نواحی یمن، بغداد، کرمانشاه،

چشمش نشد از دولت دیدار تو محروم
 پیداست که آینه ز صاحب‌نظران است
 ای پرده‌نشین دل و جان! در ره شوقت
 این مَطْلَع فرخنده مرا ورد زبان است
 تا دیده ز دل، نیم‌قدم ره به میان است
 از پرده بر آ! چشم جهانی نگران است
 محروم مهل، دیده‌امید جهان را
 ای آن که حریمت، دل روشن‌گهران است
 بی روی تو در دیده بو‌د خار نگاهم
 بی‌وصف تو جان در تن من بار گران است
 افسر به سر دولت بدخواه تو، تیغ است
 اختر به دل تیره خصم تو، سنان است.^۱

و نیز از اوست:

امام اَمَم، صاحبِ عصر، مهدی	که نامش عَلم شد به مشکل‌گشایی
فلک، کرده هر صبح با کاسه مهر	ز دربار دُردی‌کشانش، گدایی
در اندیشه چون بگذرد، پائی‌بوسش	سخن آید از خامه بیرون حنایی!
ز تشریف ابر کفش در بهاران	کند شاهد غنچه گلگون‌قبایی
ز گُرد شُم دشت‌پیما سمندش	بَرَد دیده مهر و مه، روشنایی
خدیوا! به ظور سخن آن کلیم	که کلکم عَلم شد به معجز‌نمایی

۱. کردستان، آذربایجان و تهران، دیدن کرد و سپس به اصفهان برگشت. وی در سال ۱۱۴۶ ق. به هندوستان رفت و تا آخر عمر، همان جا ماند و در شهر بنارس، دفن شد. آثار مشهور وی: تذکره حزین، تاریخ حزین و کلیات اشعار حزین است.

۱. سمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۱۰۹، به نقل از: دیوان حزین لاهیجی: ص ۶۲۹ - ۶۳۱.

به بلبل چه نسبت نوا سنجی‌ام را؟
 ز خورشید تابان داغ دل من
 به وصف فرو مانده غواص فکرم
 فلک، شش‌جهت می‌زند چار نوبت
 جدایی ز خاک درت نیست ممکن
 لبم چون صدف پیش فیض تو باز است
 نباشد به درد تو گر آشنا، دل
 مرا عشق سرکش، زند شعله در دل
 و نیز از اوست:

ای یوسف مصر از تو گرفتار محبت
 عیسی به تمنای تو بیمار محبت
 در راه غمت هست به کف، جان جهانی
 گرم است به سودای تو بازار محبت
 تاریک‌تر از شب بود از هجر تو روزم
 ای روشنی دیده بیدار محبت
 دریاب دلم را به ته جرعه نگاهی
 ای ساقی پیمانۀ سرشار محبت
 در وادی آسودگی‌ام وانگیزی
 رحمی به من ای قافله‌سالار محبت
 بر سر نرود شمع صفت افسر داغم
 بر سر زده‌ام لاله گلزار محبت

تا سر نشود خاک سر کوی تو ما را
آسان نشود عقده دشوار محبت
افغان اسیران نبرد راه به جایی
این نغمه تراود زرگ تار محبت
شیرازه اوراق دو عالم بود از عشق
پشت دو جهان است به دیوار محبت
نگرفت «حزین» کس به جوی دین و دلت را
ای مایه کساد سر بازار محبت^۱.

۵/۱۲

نجیب کاشانی^۲

ای دیده را فروغ و دلم را صفا بیا
خاک ره تو چشم مرا توتیا^۳ بیا
مگذار بی نصیب ز دیدار خود مرا
عمری است دیده، چشم به راهت بیا بیا
یعقوب وار چشم به راه اند مردمان
ای یوسف عزیز، به مصر بقا بیا

۱. بار غایب از نظر: ص ۹۲.

۲. نور الدین محمد شریف، فرزند خواجه محمد حسین کاشی، متخلص به «نجیب»، در سال ۱۰۶۳ ق در کاشان متولد شد. وی از شاعران بزرگ سبک هندی است که در زمان صفویه به منصب ملک الشعرائی منصوب شد و در سال ۱۱۲۳ ق درگذشت.

۳. توتیا: سرمه.

گر پانهی به دیده من، عین مطلب است
بیگانگی مکن مرو - ای آشنا - بیا
ای آرزوی هر دل بی آرزو مرو
وی مدعای هر دل بی مدعا بیا
بی تابیم گسسته عنان کرده هم‌چو موج
ای کشتی امید مرا ناخدا بیا
بیمار انتظارم و محروم از وصال
ای درد اشتیاق جهان را دوا بیا
مطلب،^۱ «نجیب» چشم به راه است روز و شب
یعنی سخن تمام، فلانی بیا بیا.^۲

۱. مطلب: در این جا به معنای خلاصه سخن، خلاصه مطلب.
۲. کلیات نجیب کاشانی، ص ۹۱، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۲۴۱.

فصل سیزدهم
نمونه‌هایی از سروده‌های قرن سیزدهم

۱ / ۱۳
ملا احمد نراقی^۱

می‌رسی از سامره، صد مرحبا	ای نسیم صبح، ای باد صبا
زنده ساز این استخوان‌های رمیم	بازگو با خود چه داری ای نسیم
بوی پیراهن کجا و چون منی؟!	من بخوانم نکت پیراهنی
تا کنم تعویذ خود از هر بداک	یک غباری پس هزاران خاک پاک
از «صفایی» بگو به آن شه این پیام	ای نسیم صبح، بعد از صد سلام
الله الله پای دوت نه به راه	مملکت بی صاحب است ای پادشاه
آفتاب تا به کی باشد نهان؟	برف باریده است بر باغ جهان
سر زند از کوه مهر و مه دریغ	آفتاب روی آن شه زیر میغ
یک نظر بر سوی مظلومان بین	پر شد از ظنم و ستم روی زمین
این یتیمان را بکش دستی به سر	ای تو فرزندان آدم را پدر

۱. شیخ مولی احمد بن مولی محمد مهدی بن ابو ذر نراقی کاشانی (۱۱۸۵ یا ۱۱۸۶ - ۱۲۴۵ ق) متخلص به «صفایی»، عالم کبیر، ادیب و شاعر و فقیه بارع و مصنف جلیل و جامع متبحر و جامع اثر علوم خصوصاً اصول فقه و ریاضی و نجوم (نعت‌نامه دهخدا، مقدمه مشوی طاق‌دیس).

راه حق بستند بر ما این فِرَق
نوح دوران شد تهنی از نقش حق

و نیز از اوست:

ای امیر کاروان واپسین
ای دلیل راه هر گم کرده راه
ای تو سالار زمین و آسمان
من یکی وامانده از کاروان
در میان رهزنان ماندم اسیر
مرکبم بردند و آبم ریختند
بر کنار ره نگاهی باز کن
از تو یک آواز و از من صد جواب
ای تو کشتیان دریای شگرف
کشتی ام بشکست و من گشتم غریق
می برد موجم همی بالا و زیر
ده نجات عاجز بی دست و پا

و نیز از اوست:

ای باد صبا کاش رسانی خیر ما
فریاد که مُردیم به جایی که از آن جا
ما را بگش از غمزه خونریز و میندیش
یارا همه بیند جمال تو و خون شد

راه حق بگشا به ما ای راه حق
ای تو دفتردار برگردان ورق^۱

ای وجودت لنگر چرخ و زمین
بی پناهان جهان را تو پناه
پادشاه دوره آخر زمان
در عقب افتاده لنگ و ناتوان
گه به بالا می کشندم گه به زیر
خون من با خاک ره آمیختند
این کنار افتاده را آواز کن
از تو خواندن سوی خود، از من شتاب
ناخدای کشتی این یم ژرف
اندزین دریای ذخار و عمیق
دست من گیر ای خدایت دستگیر
از هلاک - ای ناخدا - بهر خدا^۲

گاهی به سوی ما نهان از نظر ما
هرگز نرسد جانب یاران، خیر ما
در حشر نپرسند ز خون هدر ما
در حسرت یک نیم‌نگاهی جگر ما

۱. مثنوی طائفیس: ص ۸۶

۲. مثنوی طائفیس: ص ۲۰۹

تا بال و پری بود: ز دامت نپدیدیم   در کنج قفس ریخت کنون بال و پر ما
آن یار که عمری است که از ما شده پنهان   روزی بود آیا که درآید ز در ما؟
در کنج قفس، جان بسپردیم به حسرت   فریاد که صیاد نیامد به سر ما
ما سر نکشیم از قدم یار «صفایی»^۱   تیغ آید اگر از قدم او به سر ما.^۲

۲ / ۱۳

افسر کرمانی^۲

صبح عید باز آمد به فیروزی و فال و قر

فرح خیز و طرب‌بیز و آلم‌ریز و روان‌پرور

بؤد کز در درآیی مرمرا - ای نُعبت سیمین -

خُرامان و غزل‌خوان و خوی‌افشان و طرب‌آور

ز مستوری و مهجوری و رنج دوریات ما را

به کف باد و به سز خاک و به چشم آب و به دل آذر

ندیده چشم گردون هیچ گه همچون تو طنائی

شرخوی و سیه‌موی و جناح کوی و سمن‌پیکر

خبردار دلالت^۳ دلبرا هستم، ونی باشد

دَم سرد و تنم گرم و سرشکم سیم و رویم زر

ز قذ و خوی و موی و رویت آمد در درونم دل

آلم‌اویز و دردانگیز و رنج‌آمیز و غم‌پرور

۱. مثنوی طاق‌دیس: ص ۲۵۴.

۲. میرزا مهدی‌قلی‌خان کرمانی (۱۲۵۹-۱۳۰۰ق) ملقب به افسر کرمانی (افسر الشعراء)، از شاعران و خوشنویسان ایرانی سده سیزدهم قمری بود.

۳. دلالت: غمزه و اشاره به چشم، ناز.

مرا جانُ آتش است اندر بدن تا بینمت ای گل

به لب خندان، به رخ تابان، به موی افشان، به کف ساغر

نسپندارم که در جنت به طرز تو بؤد حوری

مُشعشع رو،^۱ مسلسل مو،^۲ مُعنبر بوی^۳ و نسرين بر

به دوران فراق - هان نگارا - چون من و بختم

بدین سستی، بدین پستی، نژادستی دگر مادر

به پاداش نگاهی سوختی دل‌های ما ز آن رو

خروشانیم و جوشانیم و سوزانیم از این کیفر

بؤد کز من پذیری جان به مدح داورِ دوران

شه فَرخِرخِ عادل دُل آن دارای دین پرور

شه دجال کش مهدی که حکمش را و آمرش را

فلک بنده، ملک برده، قضا خادم، قَدَر چاکر

زهی شاهی که از کاخ جلال احترام شد

زُحل دربان و مه تابان و خور رخشان و نجم ازهر^۴

خهی^۵ میری که دارد زیرِ ابرِ گوهر افشانت

زبان معدن، قمر خرمن، فلک دامن، ملک شهپر

۱. مشعشع رو: روی درخشان و تابان.

۲. مسلسل مو: موی حلقه در حلقه.

۳. معنبر بوی: بوی آغشته به عنبر، خوشبو، معطر.

۴. ازهر: روشن و روشن‌تر.

۵. خهی: کلمه تحسین و تعجب است. آفرین.

شد از قهر و شد از مهر و شد از لطف و شد از فیضت

تپان دوزخ، عیان جنت، چمان^۱ طویی روان کوثر

هم از حکم و هم از امر و هم از حزم^۲ و هم از عزمت

اجل گریان، امل خندان، وزین میزان، عیان محشر

به هر صورت: به هر معنی، تویی صورت، تویی معنی

به هر ساغر، به هر صهبا: تویی صهبا، تویی ساغر

به میکائیل و اسرافیل و عزرائیل و جبرائیل

تویی امر، تویی ناصر، تویی مولا، تویی سرور

ز اظوارت^۴ ز گفتارت، ز دیدارت، ز انوارت

خرد دروا: بصر اعما،^۵ ذکا^۶ حربا، قمر شب‌پر

سوابق را لواحق را مشایق^۸ را حقایق را

تویی ازل، تویی آخر، تویی مظهر، تویی مظهر

به هر نور و به هر خیر و به هر حسن و به هر فیضی

تویی مبدع، تویی مبدأ، تویی منبع، تویی مصدر.^۹

۱. چمان: خرامان، رونده به ناز و زیبایی.

۲. حزم: دوراندیشی، احتیاط.

۳. صهبا: شراب انگوری. می.

۴. اظوار: ج طور، حالت‌ها و کیفیت‌ها.

۵. دورا: حیران، سرگشته.

۶. اعما: ناپینا، کور.

۷. ذکا: خورشید. شاعر، خورشید را به آفتاب پرست تشبیه کرده است که از دیدار امام علیه السلام به هر سو می‌نگرد و

واله و شیدا است.

۸. مشایق: شوق‌ها، آرزوها.

۹. دیوان افسری کرمانی، ص ۶۲، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۲۹۵.

۳/۱۳

ابراهیم جوهری^۱

کو مسیحا خصلت و موسی کف و ساغر نواز؟

کو سلیمان حشمت و دارادل و حاتم همم؟^۲

کاندرین فصل بهار از چاه و یل روزگار

شاد بیرون آردم تا من به اعجاز قلم

شرح سازم زین بهارستان که با این اعتدال

از طراوت می‌زند پا بر گلستان ارم

وجد گلشن بهر آن باشد که بنشیند به تخت

حامی شرع پیمبر، بازوی خیر الأمم

آفتاب کشور دین، شاهباز حق پرست

اصل ایمان، حضرت قائم، امام محترم

صفدر جنگ‌آور و دریادل و دجال‌کش

آدم موسی کف و عیسی دم و هارون خادم

در دبستان حقیقت، مرشد صاحب‌کتاب

در شبستان شریعت، منشی صاحب‌رقم

از نهیب ضرب دستش لرزه در بیت الحرام

وز شرار ذوالفقارش رعشه در بیت الصنم^۳

۱. میرزا محمد ابراهیم جوهری، فرزند محمدباقر، متولد هرات، شاعر فارسی‌سرای مرثیه‌گوی سده سیزدهم است. وی ساکن قزوین بود و در اواخر عمر به اصفهان رفت و در ۱۲۵۳ق در همان‌جا درگذشت. وی از یاران نزدیک سیدمحمدباقر شفتی، فقیه بزرگ آن روزگار گردید.

۲. حاتم طائی (منسوب به قبیله طی) از جوان مردان و بخشندگان دوره جاهلیت عرب است و در سخاوت و کرم، بدو مثال زنند.

۳. بیت الصنم: بت‌خانه.

پُر شود دامان شمس از نافه چین گر کند
توسنش را هر سحر، عیسی روح الله نم^۱
جسم حیدر، جان پیغمبر، دل روح الامین
دست حق، شمشیر دین، شاه عرب، ماه عجم
گر نه نقش خاک پای اوست معراج الخیال
چون زند بر عرش بام کعبه و ایمان قدم؟^۲

۴/۱۳

ابوالقاسم رازشیرازی^۳

وی تو پنهان ز رؤیت ابصار	ای تو ظاهر به کسوت ^۴ اطوار ^۵
ای ظهور تو آخرین اطوار	ای وجود تو اولین جنبش
وی دو قوس وجود را پرگار	ای دو قطب جلال را محور
وی بدایع نگار هفت و چهار	ای سُرادق نشین عالم غیب
وی بهین مُلک علم را دادار	ای مهین رکن فضل را پایه
مُلک پیرای عالم انوار	عرصه پیمای خطه لاهوت
در مکانی و از مکان بیزار	در جهانی و از جهان فارغ
تا به کی با خفا مصاحب و یار؟	تا به کی با خمول ^۶ جفت و قرین؟
بین جهان راز کفر چون شب تار	جلوه ده مهر رخ ز عالم غیب

۱. نم: حرکت، جنبش؛ نم کردن: به حرکت درآوردن.

۲. کلیات جوهری: ص ۳۳۵، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۳۶۱.

۳. میرزا ابوالقاسم حسینی شیرازی، عارف و شاعر متخلص به «راز»، مشهور به «میرزا بابا» در سال ۱۲۰۲ق در شیراز متولد شد و در سال ۱۲۸۶ق درگذشت.

۴. کسوت: جامه، پوشش.

۵. اطوار: جمع طور، حالت‌ها، کیفیت‌ها.

۶. خمول: گم‌نامی.

همه دجال فعل^۱ و مهدی شکل همه ایمان‌نمای و کفرشعار
نه پژوهند، در طریق نجات نه نیوشنده صحبت ابرار.^۲

۵/۱۳

ادیب الممالک فراهانی^۳

چون پرده بردارد ز رخ، گیرد جهان از چارسو
از بس کمرشمة ناز او، از روی زیبا ریخته
چون او نباشد هیچ کس، سالار خوبان است و بس
خوبانش زین ره هر نفس، سر در کف پار ریخته
خورشید شمع درگهش، کیوان غلام درگهش
جان‌های شیرین در رهش، طوعاً و کرها ریخته
با معجز عیسی لبش، بانوش احمد مشربش
با دست قدرت قالبش، حق تعالی ریخته
بر کاخ قصرش ای فتی! نصر من الله آیتی
در جام فتحش شربتی، انا فتحنا ریخته
دجال‌ها را برکشد، با صد مذلت‌شان کُشد
هم نار گبران خامُشد،^۴ هم آب^۵ ترسا^۶ ریخته

۱. دجال فعل: کسی که کردارش مانند دجال است.

۲. محفل روحانیان، ص ۷۱، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۳۷۸.

۳. محمدصادق ادیب الممالک فراهانی، فرزند حسین، ملقب به «امیر الشعراء» و متخلص به «امیری» و «پروانه»، شاعر، ادیب و روزنامه‌نگار دوره مشروطه، متولد سال ۱۲۳۹ق و متوفای سال ۱۲۹۵ق بوده است. آرامگاه او در شهر ری است.

۴. خامُشد: خاموش کند.

۵. آب: آبروی.

۶. ترسا: به پیرو عیسی عج گویند.

ای مهدی صاحب‌زمان! کز عکس تیغ آسمان
 رنگ شفق را جاودان، بر خاک خضرا ریخته
 بنما رخ چون ماه را، مرآت وجه الله را
 و آن غمزه جانکاه را، کز چشم شهلا ریخته.^۱

۶ / ۱۳

ساقی کلاتی خراسانی^۲

آیات حق ظاهر شده، اعلام دین باهر شده
 ایام غم آخر شده، محنت به پایان آمده
 افشا شده راز نهان، انوار بگرفته جهان
 سر خدا فاش و عیان و عین اعیان آمده
 سلطان عدنانی نسب،^۳ مولای بطحایی حسب^۴
 شاه عجم، ماه عرب، دارای^۵ دوران آمده
 هر سو که آید از دمش جنات عدن آراسته
 هر جا رسیده مقدمش آن جا گلستان آمده
 آن صاحب عصر و زمان، آن پادشاه انس و جان
 بر کل افراد جهان: مولا و سلطان آمده

۱. سیمای مهدی موعود علیه السلام در آینه شعر فارسی، ص ۱۱۹.

۲. میرزا محمدزمان ساقی کلاتی خراسانی، متخلص به ساقی (م ۱۲۸۶ ق) عارف و شاعر. از وی آثار چندی به جا مانده است. از جمله: ساقی نامه.

۳. عدنان: یکی از قبایلی که آنساب عرب بدان منتهی شود. مورخان متفق‌اند که عدنان از فرزندان اسماعیل بن ابراهیم است، و اکثر اهل حجاز به او منسوب‌اند.

۴. بطحا: وادی مکه معظمه.

۵. دارا: دارنده تخت پادشاهی، خداوند، مالک.

سزُ خدایی را ببین کاندرا بشر ظاهر شده
 نور الهی را نگر کز وی نمایان آمده
 شاهی که دائم سایه‌اش بر فرق عالم نافته
 بنیان تخت و پایه‌اش بالای کیوان آمده
 سیار و ثابت با ادب بر آستانش روز و شب
 با یاد او بی‌کام و لب، تسبیح‌گویان آمده
 تصدیق قول ثابتش آیات فرقانی همه
 تشریف^۱ ذات اقدسش تمجید قرآن آمده
 با همت او ذره‌ای، قُطر سماوات و زمین
 در حشمت او نمله‌ای،^۲ مُلک سلیمان آمده
 ماه از فروغ طلعتش در ابر حسرت مختفی
 سرو روان از قامتش افستان و خیزان آمده
 نور ظهورش آن چنان بگرفت آفاق جهان
 کز بارگاه لامکان تا مُلک امکان آمده
 در بارگاه عزت‌ش خیل ملایک پاسبان
 بر انس و جان از حضرتش اکرام و احسان آمده
 در طلعت و رخسار او شمس و قمر شد منخسف^۳
 وز لعل گوهر بار او عالم دُرافشان آمده

۱. تشریف: بزرگ داشتن.

۲. نمله: مورچه.

۳. منخسف: پوشیده شده، گرفته.

در اقتدا با حضرتش یا خود برای خدمتش

از آسمان چارمین، عیسی شتابان آمده^۱.

۷/۱۳

غنیب کاشانی^۲

این ظلمتی که روی زمین را فرو گرفت

زایل نمی‌شود بدمد گر صد آفتاب

الّا به یمن مقدم دارای داد و دین

خورشید آسمان و زمین، پور بوتراب^۴

صاحب زمانِ عصر، امام مُبین که هست

با هستی‌اش زمان و زمین جمله کامیاب

آن خسروی که خیمه قدرش چو برکشند

بیضا^۵ بر او ز خط شعاعی کشد طناب

آن پادشاه مُلک ولایت که از ازل

شد فرقی او به تاج شهنشاهی انتخاب

در کشوری که رایت عدلش علم کشد

منقار کبک، ریش کند سینه عقاب

گردد ضعیف خصم قوی پنجه آن چنان

کآرد شکار چرخ کند کمترین ذباب^۶

۱. اشاره به نزول مسیح علیه السلام در زمان ظهور صاحب الامر علیه السلام است که در روایات بسیاری بدان تصریح شده است.

۲. کلیات ساقی، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۳۸۵.

۳. محمدحسین فرزند فتحعلی خان صبا، متخلص به عندلیب، ملقب به خان و ملک الشعراء، ثانی از شاعران دربار قاجار در قرن سیزدهم است. وی بعد از پدر، کلیددار آستانه حضرت معصومه علیها السلام بود.

۴. بوتراب: امیر مؤمنان علی علیه السلام، پور بوتراب: فرزند ایشان، امام زمان.

۵. بیضا: آفتاب.

۶. ذباب: مگس، زنبور.

گور^۱ و گوزن زنگ ز نیروی عدل او
خوابند در گُنام^۲ به دامن شیر غاب^۳
در منبر خیال، خطیب سخن ز ذوق
دائم ز فرط شوق چنین می‌کند خطاب:
کای مَطَّلَع جمال خدا، وی فلک جناب
برخیز پای فتح و ظفر کن ابر^۴ رکاب
معمور کن ز روشنی عدل، مُلک دین
عالم ز ظلم و کفر شده تیره و خراب
گر باعث ظهور تو طغیان کافری^۵ است
اکنون رسیده کفر به سرمایهٔ نصاب^۶.

۸/۱۳

صباکاشانی^۸

ای صاحب شرع، پرده بردار   دجّالی چند را نگون آر

۱. گور: گورخر.
۲. گُنام: آشپانهٔ جانوران (چرنده، پرنده و دام).
۳. غاب: بیشه‌ها، نیستان‌ها.
۴. ابر: ابرو.
۵. کافری: کفر.
۶. سرمایهٔ نصاب: حدّ نصاب.
۷. دیوان غنایب کاشانی: ص ۱۷، دانش‌نامهٔ شعر مهدوی: ج ۱ ص ۳۵۲.
۸. فتح علی خان کاشانی، فرزند آقا محمدخان، متخلص به صبا، ملوک‌الشعرا دربار فتحعلیشاه قاجار و سرآمد شاعران دربار بوده است. دارای تالیقاتی از جمله دیوان اشعار است. زادروز وی به درستی معلوم نیست و با استدلالی که ملوک‌الشعرا در بهار در مقدمهٔ خود بر کتاب گلشن صبا کرده، در حدود سال ۱۱۷۹ق در کاشان اتفاق افتاده است. صبا در ۵۹ یا ۶۰سالگی به تاریخ ۱۲۳۸ق در تهران درگذشت.

ای صدر تو اصل و آسمان فرع	ای صدر نشین مسند شرع
قومی دزدان امین، زهی غم	ای شحنه ^۱ چارسوق ^۲ عالم
فوجی دیوان به صدر ایوان	ای زیب و ساده ^۳ سلیمان
جوقی ^۴ گرگان به گله زنهار ^۵	ای این گله را شبان ز دادار
گرگی گله در پران ز گنه	موش غله خور ممان ^۶ به غنه
نیکان را از بدان نگون بخت	ای شیر خدا خدای را سخت
مجروحان پلنگ و موشان	شیران سیاه و زردگوشان
جان دارویشان به ذوالفقارت	بگشای که بسته کردگارت
سنگ در و دشت، لعل گون کن	الماس دو سر ^۷ ز کان ^۸ برون کن
این مشت جهود ^{۱۰} را سر انداز ^{۱۱}	برقع ^۹ ز جمال خود بر انداز

۱. شحنه: نگهبان، داروغه.

۲. چارسوق: چهار سو.

۳. وساده: مسند و تخت.

۴. جوق: گروه، دسته.

۵. زنهار: زینهار، امان، مراقب باش.

۶. ممان: مگذار.

۷. الماس دو سر: کنایه از شمشیر ذوالفقار.

۸. کان: معدن.

۹. برقع: روپند، نقاب.

۱۰. جهود: یهود، یهودی.

۱۱. دیوان فتحعلی خان صبا: ص ۷۶۲، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۳۴۶.

۹/۱۳

مشاق سنائی^۱

بزن دست طلب در عروۀ الوثقیای مولایی
که قَمَاقَم^۲ معارف، رشحه‌ای^۳ باشد از آن دریا
نخستین فیض اعظم، حضرت قائم کز آثارش
زمین از آسمان هفتمین گرد شرف افزا
اتم مظهر حق، حجّت بالغ کز او رونق
فزا شد ساحت قدس از ازل چون شاخه طوبا
به صورت آخرین حجّت، به معنی اولین بُرهان
کز او قوس صعودی و نزولت جان و دل دانا
خداشوکت، خداقدرت، خدا رفعت، خداثروت
خداگوش و خدا روی و خداجوی و خدا سیما
ملایک فوج و عمان موج و کیوان اوج و کیهان فر
جهان ارمان و غم درمان و یزدان شان و حق فرما
جهان افروز، عقل اندوز، اعداسوز، کیفرتوز
علم افزاز و عشرت ساز و خصم انداز در هیجا^۴
بهین سرمایه شاهی، امام مهدی و هادی
کز او خواهند آزادی، شه خاور گه خارا

۱. میرزا حسینعلی، متخلص به مشتاق، متوّد سال ۱۲۱۷ق در سمنان و متوفی در سال ۱۲۸۷ق است.

۲. قَمَاقَم: دریا.

۳. رشحه: چکه و قطره.

۴. هیجا: جنگ، کارزار.

صفات کبریایی را شئونانش بود مطلع
تجلائی خدایی را کراماتش بود مجلا.^۱

۱۰ / ۱۳

ملاحظه شوشتری^۲

چو صف کشیده به دل، فوج غم ز بسیاری
گرفت ناله ز دل، منصب علمداری
گرفت سگه صاحب قران^۳ داغ رواج
چو داد عشق به دل منصب گرفتاری
به عهد کفر سر زلف یار نزدیک است
که رفته رفته کند سبجه،^۴ میل زُناری^۵
گرت هواست که در بزم وصل دوست چو شمع
شبی به روز کنی، جان به گریه بسپاری
چنان تهی ز خودی بایدت که همچو حباب
بر آب خیمه توانی زد از سبک‌باری...
به نام ختم رسل؛ صاحب الزمان، مهدی
که ختم گشته به نامش سجّل^۶ مختاری

۱. دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۳۹۰.

۲. ملا محمد متخلص به خطا، صاحب کتاب بحر الیکا از شاعران قرن سیزدهم هجری است.

۳. صاحب قران: پادشاهی که ظفر و نصرت با وی همراه باشد.

۴. سبجه: تسبیح.

۵. زُنار: رشته‌ای به ستبری انگشت که مسیحیان به حکم مسلمانان بر کمر می‌بستند تا از آنها متمایز شوند.

کمر بند متصل به صلیب که مسیحیان بندند.

۶. سجّل: سند، نامه، حکم.

خراب گنبد گل کی شود ز جنبش باد
 کند عدالت او گر به باغ معماری؟
 به حسب همت هفت مرغزار سپهر^۱
 به چشم مُدرکه چون سبزه‌ای به گلزاری
 به سیر بام جلالش ز اوج عرش اگر
 به بال شوق کند جبرئیل، طیاری
 در اوج روی اَمَل^۲ قرن‌های نامعدود
 به استعانت او بخت اگر کند یاری
 به جوی عمر گرش آب رفته باز آید
 به سنگ کرسی جاهش رسد به دشواری
 سپهر، سایه چترش چو دید گفت به ماه
 که روی خویش به خورشید چند می‌آری؟
 کند ز عکس تو صد آفتاب کسب ضیا
 اگر به سایه چترش شبی به روز آری
 به کاوش قلمِ فکرِ مدح‌گستر شد
 ز چشمه‌سارِ بیان، مطلعی دگر جاری
 تو سرِ حقی و پنهان از آن ز دیداری
 خوش آن زمان که حجاب از میانه برداری
 یکی است ذات تو و ختم انبیای سلف
 به صورت از خبری، معنی ابتدا داری

۱. مرغزار: سبزه‌زار، هفت مرغزار سپهر، کنایه از هفت آسمان است.

۲. اَمَل: آرزو.

مجسم از تو جلال خدای عزوجل
عیان ز طلعت تو نور حضرت باری
کنی به عقل بیان معنی جمال ازل
به صورتی که ز صورت، نقاب برداری
کلیم اگر ید و بیضا به دست معجزه داشت
تویی که دست خدایی در آستین داری
دمی که نسخهٔ صحت دهد طیب دمت
دم مسیح^۱ کند آرزوی بیماری.^۲

۱. دم مسیح: دم عیسی. نفس عیسی ﷺ که مرده را زنده گرداند، نفس جان‌بخش.

۲. دانش‌نامهٔ شعر مهدوی: ج ۱ ص ۳۴۲.

فصل چهاردهم

نمونه‌هایی از سروده‌های قرن چهاردهم

۱/۱۴

مهدی الهی قمشه‌ای^۱

شب‌ها ستاره می‌شمرم ز انتظار صبح

بر باد مهرروی تو ای شهریار صبح

با ماه و اختران، شب هجران نشسته‌ایم

تا کاروان، بشارتی آرد ز یار صبح

روزی سرآید این شب هجران، تو شاد باش

وز پرده فلک به درآید نگار صبح

بر عاشقی که مزده برند از شب وصال

مرغ خیال او پَرَد از شاخسار صبح

پروانه و من و دل و شمع و شب فراق

سوزیم ز اشتیاق تو در انتظار صبح

---

۱. میرزا میر محیی‌الدین مهدی الهی قمشه‌ای، از حکما و فلاسفه بزرگ معاصر، در سال ۱۳۱۹ ق، در قمته اصفهان به دنیا آمد. تحصیلات خود را در اصفهان و مشهد گذراند و در تهران در مدرسه سپهسالار و دانش‌سرای عالی و دانشگاه تهران به تدریس پرداخت. از وی حدود ده جلد کتاب، باقی مانده است. وی حدود پنج هزار بیت سروده است. در ربیع‌الثانی ۱۳۹۳ ق درگذشت.

مرغان گلستان همه با سوز و ساز عشق
 نالند خوش به یاد تو ای گل‌عذار صبح
 ترسم شب فراق کشد تا به روز حشر
 چون دست عشق داده سپهر، اختیار صبح
 با چشم اشکبار و دل آتشین چو شمع
 بشتاب «الهی» از پی یار و دیار صبح.^۱

۲/۱۴

شیخ محمدحسین غروی اصفهانی^۲

برهم زنید یاران، این بزم بی صفا را
 مجلس صفا ندارد، بی یار مجلس آرا
 بی شاهدی و شمع، هرگز مباد جمعی
 بی لاله شور نبود مرغان خوش نوارا
 بی نغمه دف و چنگ، مطرب به رقص ناید
 وجد سماع باید کز سر برد هوا را
 جام مدام گلگون خواهد حریف موزون
 بی می میدان تو میمون، جام جهان نما را
 بی سرو قد دلجوی، هرگز مجولب جوی
 بی سبزه خطش نیست آب روان گوارا

۱. خوشه‌های طلائی: ص ۹۴.

۲. محمدحسین غروی اصفهانی، معروف به «کمپانی»، فرزند حاج محمدحسن اصفهانی، در دوم محرم سال ۱۲۶۹ق در کاظمین به دنیا آمد و در بیست سالگی به نجف مهاجرت کرد و در درس مرحوم آخوند محمد کاظم آخوند خراسانی شرکت جست. او پس از درگذشت آخوند، به تدریس پرداخت. از وی حدود ۱۲۵ اثر باقی مانده است که در مباحث فقه، اصول، فلسفه و شعر است. وی، روز پنجم ذی حجه سال ۱۳۶۱ق درگذشت.

بی چنین طرّه یار، تاتار کم ز یک تار
 بی موی او به مویی هرگز مخر خُتار را
 بی جامی و مدامی هرگز نپخته خامی
 تا کی به تلخ‌گامی، سر می‌بری نگار؟
 از دولتِ سکندر بگذر، برو طلب کن
 با پای همتِ خضر، سرچشمه بقار را
 بر دوست تکیه باید بر خویشان نشاید
 موسی صفت بیفکن از دست خود عصا را
 بیگانه باش از خویش و زخویشان میندیش
 جز آشنا نبیند دیدار آشنا را
 پروانه‌وش ز آتش هرگز مشو مشوش
 دانند اهل دانش عین بقا، فنا را
 داروی جهل خواهی بطلب ز پادشاهی
 کِاقلیم معرفت را امروزه اوست دارا
 عنوان نسخه غیب، سر کتاب لاریب
 عکس مقدّس از عیب، محبوب دل‌ریا را
 آئینه تجلی، معشوق عقلِ کلی
 سرمایه تسلی، عشاق بینوا را
 اصل اصیل عالم، فرع نبیل خاتم
 فیض نخست اقدم، سر عیان، خدا را
 در دست قدرت او لوح قدر زبون است
 با کلک همت او وقعی مده قضا را
 ای مدهد صبا، گوی طاووس کبریا را:
 باز آکه کرده تاریک، زاغ و زغن فضا را

ای مصطفی شمایل وی مرتضی فضایل

وی احسن الدلائل، یاسین و طاوهارا

ای منشی حقایق، وی کاشف دقائق

فرمانده خلائق، ربّ العلی علی را

ای کعبه حقیقت، وی قبله طریقت

رکن یمان ایمان، عین الصفا، صفا را

ای رویت آیه نور، وی نور وادی طور

سرّ حجاب مستور، از رویت آشکارا

ای معدلت پناهی هنگام دادخواهی

اورنگ پادشاهی، شایان بود شما را

انگشتر سلیمان، شایان آهرمن نیست

کی زبهد اسم اعظم، دیو و دد و دغا را؟

از سیل فتنه کفر، اسلام، تیره گون است

دین مبین زبون است در پنجه نصارا

ای هر دل از تو خرّم، پشت و پناه عالم

بنگر دچار صد غم، یک مشت بینوارا

ای رحمت الهی، در یاب «مفتقر» را

شاهها به یک نگاهی، بنواز این گدارا!

و نیز از اوست:

دلبراً، دست امید من و دامان شما

سر ما و قدم سرو خرامان شما

خاک راه تو و مژگان من ار بگذارد
ناوک غمزه و یا خنجر مژگان شما
شمع آه من و رخساره چون لاله تو
چشم گریان من و غنچه خندان شما
لب لعل نمکین تو مکیدن، حظی است
که نه طالع شودم یار، نه احسان شما
رویم از نرگس بیمار تو چون لیمو، زرد
په نگرده مگر از سیب زَنخندان شما
نه در این دایره سرگشته منم چون پرگار
چرخ سرگشته، چو گویی است به چوگان شما
درد عشق تو - نگارا - نپذیرد درمان
تا شوم از سر اخلاص به قربان شما
خضر را چشمه حیوان، زود از یاد اگر
زَسَدش رَشحه‌ای از چشمه حیوان شما
عرش بلقیس، نه شایسته فرش ره توست
آصف اندر صف اطفال دبستان شما
نبود ملک سلیمان همه با آن عظمت
موری اندر نظر همت سلمان شما
جلوه دید کلیم الله از آن دید جمال
نغمه‌ای بود انا الله ز بیابان شما
طائر سدره نشین را نرسد مرغ خیال
به حریم حرم شامخ الأركان شما

قَاب قَوْسین که آخر قدم معرفت است
 اولین مرحله رفرف^۱ جولان شما
 فیض روح القدس از مجلس انس تو و بس
 نفحة صور صفیری است ز دربان شما
 گرچه خود قاسم الأرزاق بود میکائیل
 نیست در رتبه مگر ریزه‌خور خوان شما
 لوح نفس از قلم عقل نمی‌گردد نقش
 تا نباشد نفس منشی دیوان شما
 هر چه در دفتر مُلک است و کتاب ملکوت
 قلم صنع رقم کرده به عنوان شما
 شده تا شام ابد، دامن آفاق چو روز
 زده تا صبح ازل، سر ز گریبان شما
 چیست تورات ز فرقان شما رمزی و بس
 یک اشارت بود انجیل ز قرآن شما
 هست هر سوره به تحقیق ز قرآن حکیم
 آیه محکمه‌ای در صفت شأن شما
 آستان تو بود مرکز سلطان هُما
 قاف عَنقای قدم شرفه ایوان شما
 مهر با شاهد بزم تو برابر نشود
 مه، فروزان بود از شمع شبستان شما
 خسروا گر به مدیح تو سخن شیرین است
 لیکن افسوس نه زبنده و شایان شما

۱. زرفرف: فرش گسترده‌ی، تخت و سریر.

ای که در مکن غیبی و حجاب ازنی
آه از حسرت روی مه تابان شما
بکن ای شاهد ما جلوه‌ای از بزم وصال
چند چون شمع بسوزیم ز هجران شما؟
مسند مصر حقیقت ز تو تا چند تهی
ای دو صد یوسف صدیق به قربان شما
رخش همت بکن ای شاه جوان بخت تو زین
تا شود زال فلک چاکر میدان شما
زهره شیر فلک، آب شود گر شنود
شیهه زهره جبین توسن غران شما
«مفتقر» رانه عجب گر بنمایی تحسین
منم امروز در این مرحله، حسان شما.^۱

۳/۱۴

فصیح الزمان شیرازی (رضوانی)^۲

همه هست آرزویم که ببینم از تو رویی
چه زیان تو را که من هم برسم به آرزویی
به کسی جمال خود را ننموده‌ای و بینم
همه جا به هر زبانی بود از تو گفتگویی

۱. خوشه‌های طلایی: ص ۲۲۱.

۲. سید محمد رضوانی. ملقب به «فصیح الزمان» و متخلص به «رضوانی»، فرزند سید ابوالقاسم فسائی از خطبا و وعظا و شعرای عصر قاجار و بعد از آن بوده است. اثر وی کلیات اشعار است که منتخبی از آن به نام گل‌های فصیح الزمان رضوانی به چاپ رسیده است.

غم و درد و رنج و محنت ، همه مستعد قتل
 تو بتر سر از تن من ، ببر از میانه گویی
 به ره تو بس که نالم ، ز غم تو بس که مویم
 شده‌ام ز ناله ، نالی ، شده‌ام ز مویه ، مویی
 همه خوش دل این که مطرب بزند به تار چنگی
 من از آن خوشم که چنگی بزنم به تار مویی
 چو شود که راه یابد سوی آب نشنه کامی ؟
 چه شود که کام جوید ز لب تو کامجویی ؟
 شود این که از ترخم ، دمی ای سحاب رحمت
 من خشک لب هم آخر ز تو تر کنم گلویی ؟
 بشکست اگر دل من به فدای چشم مست
 سر خم می‌سلامت شکند اگر سبویی
 همه موسم تفرج به چمن روند و صحرا
 تو قدم به چشم من نه ، بنشین کنار جویی
 نه به باغ ره دهندم که گلی بکام بویم
 نه دماغ این که از گل شنوم به کام ، بویی
 ز چه شیخ پاک دامن سوی مسجدم بخواند
 زخ شیخ و سجده گاهی سر ما و خاک کویی
 نه وطن پرستی از من به وطن نموده یاری
 نه زمن کسی به غربت بنموده جستجویی
 بنموده تیره روزم ، ستم سیاه چشمی
 بنموده موسپیدم ، صنم سپیدرویی

نظری به سوی «رضوانی» دردمند مسکین

که به جز درت امیدش نبود به هیچ سوئی.^۱

۴/۱۴

جلال‌الدین همایی (شا)^۲

ای حجت قائم الهی	ای بندگان تو پادشاهی
ای آیت اِنَّهُ هُوَ اللهُ	ای از همه سر هستی آگاه
ای بر سر خلق ظلّ ممدود	ای هادی دین، امام موعود
آئینه ذات کبریایی	مرآت تجنی خدایی
روشنگر جلوه مظاهر	در وحدت مظهری و ظاهر
مفتاح خزاین مطبّق	مصباح شریعت هو الحق
همنام نبی خاتمی تو	هم رتبه اسم اعظمی تو
تو شاهد خلوت شهودی	پرورده سایه وجودی
تو حجت دین کردگاری	نوباوه باغ هشت و چاری
هر چند ز دیده‌ها نهانی	روشن کن بزم این جهانی
ما تشنه، تو چشمه حیاتی	ما غرقه، تو کشتی نجاتی

۱. خوشه‌های طلائی: ص ۲۰۱.

۲. جلال‌الدین همایی، در سیزدهم دی ۱۲۷۸ ش. مطابق با اوّل رمضان ۱۳۱۷ ق در یکی از محلات جنوبی اصفهان، دیده به جهان گشود. نخست به مکتب ملا باجی رفت و در سال ۱۳۲۶ ق، همراه برادر بزرگش به مدرسه حقایق وارد شد و در سال ۱۳۲۸ ق، به مدرسه عنیه نیماورد، منتقل شد. وی پس از تکمیل تحصیلات علوم دینی و علوم عقلی و طب و علوم ریاضی، از سال ۱۳۰۰ ش. به تدریس در مدارس جدید و دانشگاه پرداخت و به سال ۱۳۱۰ ش. به تهران منتقل شد. وی در سال ۱۳۴۵ ش. رسماً از کار دانشگاهی کناره‌گیری کرد. از وی آثار بسیاری به جا مانده است. از قبیل: تاریخ ادبیات ایران، غزالی‌نامه، فنون بلاغت و صناعات ادبی، مولوی‌نامه، تصوف در اسلام و دیوان سنا. او چندین کتاب ارزشمند را هم تصحیح کرده که از آنهاست: مصباح الهدایة و مفتاح الکفایة و نصیحة الملوک. وی در ماه رمضان ۱۴۰۰ ق، مطابق با تیر ماه ۱۳۵۹ ش در اصفهان درگذشت.

در یاب که رفته ایم از دست
 ای صاحب امر، آینَ مَثواک؟
 ای راحت جان کجاست جوییم؟
 در مکنه و ذی طوا و رَضوا
 سوزیم در آتش فراق
 در وصف تو آب زندگانی
 میسند که تشنه لب بمانیم
 مگذار در آب، تشنه ما را
 در راه تو چشم انتظاریم
 رخسار به عاشقان نمایی
 بی پرده جمال خویش بنمای
 ای برگ و نوای جان، کجایی؟
 ای راحت روح و رامش جان
 بشتاب کنون، که وقت یاری است
 الغوث که موقع اغاثه است
 ای داور دادگر ز جا خیز
 بنگر که ز حد گذشت هجران
 از وی بپذیر این ثنا را
 ما را به دعای ندبه کار است
 یارب به حق علی و زهرا
 کان پنج تن اند، اسم اعظم

بشتاب که مانده ایم در شست
 ای وارث تخت شاه لولاک
 دیری است که در ره تو پوییم
 اندر طلب تو ایم دزوا
 عمری است که ما در اشتیاق
 ما خشک زبان به ترزبانی
 اندر قدم تو جان فشانیم
 ای چشمه زندگی، خدا را
 ما عاشق زار بی قراریم
 وقت است که پرده برگشایی
 از روی جمیل پرده بگشای
 «ماییم و نوای بینوایی»^۱
 ای پایه دین و رکن ایمان
 ما را به ره تو آه و زاری است
 ما را به در تو استغاثه است
 گشته است جهان ز ظلم، لبریز
 در منتظران به عین احسان
 در یاب به مکرمت «سنا» را
 اکنون که مقام اضطرار است
 یارب به حق رسول بطحا
 یارب به حق دو سبط اکرم

۱. تضمینی است از مثنوی «لیلی و مجنون» نظامی.

چشم دل مابه خلوت راز   بر روی امام عصر کن باز
 ادعویک بحق من تقرب   عجل فرج الإمام یارب!

۵/۱۴

ملا محمد جواد صافی گلپایگانی^۲

ای آخرین خلیفه یزدانی	مسند نشین مجلس والایی
تو ره‌نمای راه خداوندی	تو حافظ شریعت غرایبی
مهر سپهر مکرمت و فضلی	دریای جود و معدن اعطایی
بر کاینات، سید و سالاری	بر کردگار، آیت کبرایی
هم شرع را رواج متاع استی	هم کفر را کساد کالایی
باز آ که از فراق تویی تا بیم	ما را نمانده حال شکیبایی
عالم گرفته زندقه و الحاد	دیگر نمانده، گاه مدارایی
آوازه عدالت و آزادی	اسم است و هیچ نیست مسقایی
محصول اجتماع بشر امروز	جهل است و ظلم و کینه و خودرایی
از بهر جنگ و فتنه و خونریزی	هر روز می‌کنند صف‌آرایی
منشور سازمان ملل، حرف است	چون نیستش حقیقت و مبنایی
تاکی به مال و جان بشر دارند	این سفه‌گان، حکومت و آقایی
باز آ - شها - برای خدا باز آی	بر چشم ما ز لطف، بنه پایی

۱. خوشه‌های طلانی: ص ۴۲۱.

۲. آیه الله ملا محمد جواد صافی گلپایگانی عالم و از فعالان نهضت مشروطیت، در شعبان ۱۲۸۷ ق به دنیا آمد. در گلپایگان و اصفهان نزد اساتید میرزی تلمذ کرد و از عالمان بنام شد. از جمله همدرسان و دوستان نزدیک وی آیه الله بروجردی بود. سپس به تهران مراجعت کرد و در ماجرای مشروطیت، اهل تلاش و از افراد مرتبط با شهید شیخ فضل الله نوری بود. همچنین پس از بازگشت به گلپایگان، با خوانین ظالم منطقه در ستیز بود. ایشان در ۲۵ رجب ۱۳۷۸ ق وفات یافت. دو تن از فرزندان وی به مرجعیت رسیدند: آیه الله حاج آقای علی صافی و آیه الله شیخ نطف الله صافی گلپایگانی.

ای خودش دمی که پرده براندازی   عالم ز عدل و داد بیارایی
چشم امید ما سوی تو باز است   ای شهسوار عرصه هیچایی
«لطفی» به مدح تو است به عجز اندر   دارد اگر چه طبع گهرزایی^۱

و نیز از اوست:^۲

به فیروزتر زمان، به زیباترین بهار
به نیکوترین شبی، به روشن‌ترین نهار
یکی روح خرمی، یکی جان آدمی
یکی چون صبح وصل، یکی چون رخان یار
فلک گشته کام‌بخش، ملک گشته کامجوی
هوا شد عبیربیز، زمین شد بهشت‌وار
یکی شد به کام دوست، یکی شد غلام دوست
یکی گشته جان‌فزا، یکی گشته پرنگار
جهان باز شد جوان، به تن باز شد روان
شده باغ چون جنان، شده سبز مرغزار
یکی جسته انبساط، یکی گشته بانشاط
یکی زوز گل بساط، یکی خالی از غبار
ز ابر درفشان، ز باد عبیرسای
چمن گلشن ارم، دمن وادی تار

۱. صافی‌نامه و فیض ایزدی: ص ۲۳.

۲. این قصیده به صنعت «جمع و تفریق» سروده شده است. به طوری که هر یک از ابیات قصیده بالا، چهار قطعه است و شاعر هر قطعه از شعر اول را تفریق نموده و صفتی از صفات یا تشبیهی از تشبیهات آن را در شعر بعد بیان کرده است.

یکی زنده کرده دشت، یکی تازه کرده جان
یکی برده غم زدل، یکی گشته غمگسار
ز انواع گل حلال، ببر کرده بوستان
ز ابر سیه پرند، به سر کرده کوهسار
یکی عارض بتان، یکی جای مهوشان
یکی در هوا روان، یکی رابه جاقرار
پر از مشک، طرف باغ، پر از گل، کنار جوی
پر از سبزه، طرف دشت، پر از لاله، لاله‌زار
یکی گشته عطربیز، یکی گشته خنده‌روی
یکی گشته زیب‌بخش، یکی گشته داغدار
بیا ای بهشت روی، بده باده طرف جوی
که سر سبز شد به باغ، دگر سرو جویبار
یکی همچو مهر و ماه، یکی مایه نشاط
یکی روضه بهشت، یکی قامت نگار
آلا ای نگار چین، دگر بخت شد قرین
به میلاد شاه دین، امام بزرگوار
یکی یار مهربان، یکی یار مقبلان
یکی عید مردمان، یکی فخر روزگار
به صبحی همه صفا، به شامی فرح‌فزا
جمال ولی عصر، شد از باطن آشکار
یکی مطلع سرور، یکی مجمعی ز نور
یکی مظهر خدای، یکی غیب کردگار
شهنشاه دین‌پناه، امیر ملک سپاه
خدایو فلک‌جناب، ولی جهان مدار

یکی زو است با رواج، یکی زو است با شرف
یکی زو است مرتفع، یکی زو است پایدار
سپهر جلال و مجد، جهان کمان و فضل
مقرّ صفا و نجد، شه عدلت دثار
یکی را به او قوام، یکی را از او ظهور
یکی زو، در ازدیاد، یکی زو، در انتشار
به درگاه او کند، به خاک درش نهد
فلک عرض انکسار، ملک روی افتقار
یکی عرش کبریا، یکی آب زندگی
یکی را شتاب از او، یکی را از او قرار
اگر فیض اقدسش، کند طبع را مدد
ز مدحش به عالمی، کند «صافی» افتخار
یکی رحمت خدای، یکی مخزن درر
یکی ذکر قدمیان، یکی عید جان نثار
پر از جور شد زمین، ز اسلام شد نشان
فأین الامامُ این، که از حد شد انتظار
یکی گشته منقلب، یکی رفته از میان
یکی روی در حجاب، یکی دل کند فگار.^۱

فصل پانزدهم
نمونه‌هایی از سروده‌های قرن پانزدهم

۱/۱۵

امام خمینی^۱

مصدرِ هر هشت گردون، مبدأ هر هفت اختر
خالق هر شش جهت، نور دل هر پنج مصدر
والی هر چار عنصر، حکمران هر سه دفتر
پادشاه هر دو عالم، حجّت یکتای اکبر
آن که جودش، شهره‌ نه آسمان بل^۲ لامکان شد
مصطفی سیرت، علی فر، فاطمه عصمت، حسن خو
هم حسین قدرت، علی زهد و محمد علم و مهر و
شاه جعفر فیض و کاظم حلم و هشتم قبله گیسو
هم تقی تقوا، نقی بخشایش و هم عسکری مو
مهدی قائم که در وی جمع، اوصاف شهبان شد

۱. سید روح الله مصطفوی موسوی خمینی، مشهور به امام خمینی متولد ۱۲۸۱ش و متوفای ۱۳۶۸ش. فقیه، عارف، فیلسوف و مرجع تقلید شیعه، رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران و بنیان گذار نظام جمهوری اسلامی بود. تخلص شعری اش «هندی» بوده است.
۲. بل: بلکه.

پادشاه عسکری طلعت تقی حشمت نقی فر
 بوالحسن فرمان و موسی قدرت و تقدیر جعفر
 علم باقر زهد سجّاد و حسینی تاج و افسر
 مجتبی حکم و رضیه عصمت و صولت چو حیدر
 مصطفی اوصاف و مجلای خداوند جهان شد
 جلوه ذاتش به قدرت، تالی فیض مقدّس
 فیض بی حدّش به بخشش، ثانی مجلای اقدس
 نورش از «کن» کرد برپا هشت گردون مُقرنس
 نطق من هر جا چو شمشیر است و در وصف شه آخرس^۱
 لیک پای عقل در وصف وی اندر گل، نهان شد
 دست تقدیرش به نیرو، جلوه عقل مجرّد
 آیینه انوار داور، مظهر اوصاف احمد
 حکم و فرمانش مُحکم، امر و گفتارش مسدّد
 در خصایل، ثانی اثنین ابوالقاسم محمد
 آن که از یزدان خدا، بر جمله پیدا و نهان شد
 روزگارش گرچه از پیشینیان بودی مؤخّر
 لیک از آدم بود فرمانش تا عیسی مقرر
 از فراز توده غبراء تا گردون اخضر
 وز طراز قبه ناسوت تا لاهوت یکسر
 بنده فرمانبرش گردید و عبد آستان شد...
 تا ولایت بر ولی عصر می باشد مقرر
 تا نبوت را محمد، تا خلافت راست حیدر

تا که شعر «هندی» است از شهید چون قند مکرر
پوست زندان، رگ‌سنان و مژّه پیکان، موی نشتر^۱
باد آن کس را که خصم جاه تو، از انس و جان شد!^۲

و نیز از اوست :

ای که بی نور جمالت نیست عالم را فروغی
تا به کی در ظلّ امر غیبت کبرا، نهانی
پرده بردار از رخ و ما مردگان را جان ببخشا
ای که قلب عالم امکانی و جان جهانی
تا به کی این کافران نوشند خون اهل ایمان
چند این گرگان کنند این گوسفندان را شبانی
تا به کی این ناکسان باشند بر ما حکمرانان
تا کی این دزدان کنند این بی‌کسان را پاسبانی
تا به کی بر ما روا باشد جفای انگلیسی
آن که در ظلم و ستم، فرد است و او را نیست ثانی
آن که از حرصش، نصیب عالمی شد تنگ‌دستی
آن که بر آیات حق رفت از خطایش آنچه دانی
خوار کن - شاهها - تو او را در جهان تا صبح محشر
آن که می‌زد در بسیط ارض، کوس کامرانی
تا بدانند از خداوند جهان، این دادخواهی
تا ببینند از شه اسلامیان، این حکمرانی

۱. خوشه‌های طلایی: ص ۲۴۱.

۲. دیوان امام، ص ۳۰۸.

حوزه علمیه قم در علم فرما به عالم

تا کند فلک نجات مسلمین را بادبانی.^۱

و نیز از اوست:

از غم دوست، در این می‌کده فریاد کشم

داد رس نیست که در هجر رخس داد کشم

داد و بیداد که در محفل ما زندی نیست

که برش شکوه برم، داد ز بیداد کشم

شادیم داد، غم داد و جفا داد و وفا

با صفا منت آن را که به من داد، کشم

عاشقم، عاشق روی تو، نه چیز دیگری

بار هجران و وصالت به دل شاد کشم

در غمت - ای گل وحشی من، ای خسرو من -

جور مجنون بپریم، تیشه فرهاد کشم

مردم از زندگی بی تو که با من هستی

طرفه سرّی است که باید بر استاد کشم

سال‌ها می‌گذرد، حادثه‌ها می‌آید

انتظار فرج از نیمه خرداد کشم.^۲

۱. دیوان امام: ص ۲۹۹.

۲. دیوان امام: ص ۱۷۹.

۲/۱۵

آیه‌الله سید علی خامنه‌ای^۱

دل را ز بیخودی سر از خود زمیدن است
جان راهوای از قفس تن، پریدن است
از بیم مرگ نیست که سر داده‌ام فغان
بانگ جرس ز شوق به منزل رسیدن است
دستم نمی‌رمد که دل از سینه برکنم
باری علاج شوق، گریبان دریدن است
شامم سیه‌تر است ز گیسوی سرکشت
خورشید من بر آی که وقت دمیدن است
سوی تو ای خلاصه گلزار زندگی
مرغ نگه در آرزوی پر کشیدن است
بگرفته آب و رنگ ز فیض حضور تو
هر گل در این چمن که سزاوار دیدن است
با اهل درد، شرح غم خود نمی‌کنم
تقدیر قصه دل من، ناشنیدن است
آن را که لب به جام هوس گشت آشنا
روزی «امین» سزالب حسرت گزیدن است.^۲

۱. حضرت آیه الله حاج سید علی حسینی خامنه‌ای، خلف صالح امام خمینی متولد ۱۳۱۸ش در شهر مقدس مشهد، رهبر نظام جمهوری اسلامی ایران. تخلص شعری ایشان «امین» است.
۲. یار غایب از نظر: ص ۲۹.

آیه الله حاج شیخ لطف الله صافی گلپایگانی^۱

یا امام العَصْر یا کَهْفَ الأمان	یا جمال الكَوْن یا قُطْبَ الزَّمان
ای ز فیضت ما سیوالله برقرار	وی طفیل هستی ات کون و مکان
ای سپهر عدل و مصباح یقین	وی جنابت قبله کَر و بیان
بسنده درگاه تو افلاکیان	ریزه خوار خوان تو پیر و جوان
ای نگهدارنده دین خدا	وی پناه و مُنجی مستضعفان
صبر ما زین شام هجران شد تمام	رفت از کف طاقت و تاب و توان
الفراقُ الفراقُ الفراقُ	الأمانُ الأمانُ الأمانُ
لا تدعنا فی النوائب الغیاث	ادرك العبد الضعیف المستهان
حجّت اللّهی و مصباح هدی	ز امر یزدانی به عالم حکمران
آن که سر بگذاشت بر خاکی درت	خاک درگاهش بود رشک جنان
لا ینال الجنة الا من ینکون	شیعة المهدی امام انس و جان
من تو را تا جُسته ام حق جُسته ام	ای سلیل خاتم پیغمبران
هر که سر برتافت از درگاه تو	گشت محکوم عذاب جاودان
در جلال و قدر تو حیران عقول	در بیان مدح تو الکن زبان
یا امین الله عَجَل فی الظهور	وَأَنْصُرِ الإسلامِ بِالنَّصْرِ العیان
اوفتاده دین و احکام خدا	شرح و تفسیرش به رأی جاهلان
در نظامات و هدایت های شرع	باب تحریف آمده اندر میان
ریشه بیداد و نامردی بزن	پُر ز انصاف و عدالت کن جهان

۱. از مراجع تقلید معاصر شیعه. متولد ۱۳۳۷ قمری. گفتنی است این ابیات به ترتیب با حروف «یا ابا صالح المهدی ادرکنی» آغاز می شود.

کاخ استکباریان کن منهدم
 نام امریکا و روس بلشویک
 سرنگون کن رایت و هابیان
 یا ولی الله «لطیفی» را مخواه
 محو کن با سایر بیگانگان
 بیش از این اندر فراق خسته جان.^۱

۴/۱۵

آیه الله وحید خراسانی^۲

تویی پشت و پناه اهل عالم	تویی تاج سر اولاد آدم
تویی چشم و چراغ آفرینش	به تو خرم بهار دین و دانش
تو معصوم از هوا و از خطایی	امین الله در ارض و سمایی
تویی گنجینه اسرار توحید	تویی بالاتر از تعریف و تمجید
تو سر مستمر کبربایی	تو فیض مستمر بر من و مایی
منیر الحق مجلی الضلمتی تو	لسان الصدق و علم و حکمتی تو
تو خیر من تقمص و ارتدایی	ضیاء و نور ابصار انورایی
چو نور الله لا یطفی تو هستی	شدی خورشید عالمتاب هستی
تو که عالم به علم لا یبیدی	بحق حق که تو حق جدیدی
به این منصب خدایت کرد منصوب	شدی عدل مجسم علم مصبوب
فروغ روی تو بدر التمام است	ظهور نور تو شمس الظلام است
تو هستی سیف شاهر نور زاه	شد علم و قدرت حق در تو ظاهر
تو هستی قائم آل محمد	قیامت رمز ظلّ الله ممتد
رخ او شمع جمع آل یس	تجلی خدا در طور سینین

۱. سایت خبرگزاری اینا.

۲. آیه الله حسین وحید خراسانی، زاده ۱۳۰۰ ش در نیشابور، از مراجع تقلید معاصر شیعه است.

امید اولین و آخرین است نوید انبیا و مرسلین است.^۱

۵/۱۵

آیه الله ناصر مکارم شیرازی^۲

من از آن روز که بشناختمت	یک نگه کردم و دل باختتم
کمر بندگی ات را بستم	به صف چاکری ات پیوستم
تو همان عیسی روح اللهی	وارث صدق کلیم اللهی
آدم و نوح نبی اللهی	بهترین پور خلیل اللهی
تو محمد، تو حسین و حسنی	یادگار و خلف بو الحسنی
صدف کون و مکان را گهری	از همه پاک دلان پاک تری
بهر دیدار تو در تاب و تبم	سخت سودایی آن خال لبم
در رهت خیل شهیدان تا چند؟	دوستان بی سر و سامان تا چند؟
در سماوات هدایت قمری	تو ز خوبان جهان خوب تری. ^۳

۶/۱۵

رضا اسماعیلی^۴

من روز و شب، ظهور تو را آه می کشم

در آسمان، عبور تو را آه می کشم

۱. سایت خبرگزاری اهل بیت علیهم السلام.
۲. آیه الله ناصر مکارم شیرازی، متولد ۱۳۰۵ش در شهر شیراز، فقیه و مرجع تقلید در قم، تفسیر نمونه و ده ها کتاب دیگر از تألیفات وی است.
۳. خوشه های طلایی: ص ۴۲۲-۴۲۳.
۴. رضا اسماعیلی، زاده سال ۱۳۳۹ش در تهران است و برگزیده بسیاری از جشنواره ها و کنگره های ادبی کشور. وی در سه دهه گذشته، علاوه بر سرایش شعر، تحقیق، تألیف و فعانیت های مطبوعاتی، مسئولیت های دیگری نیز داشته است.

می پرسمت ز روز و بیابان و کوه و دشت
من پاسخ ظهور تو را آه می‌کشم
پیداتری از آن که بینم تو را به چشم
در محضرت، حضور تو را آه می‌کشم
می‌خوانمت به نام و نمی‌دانمت هنوز
من فرصت مرور تو را آه می‌کشم
گاهی غم فراق تو را گریه می‌کنم
گاهی وصال دور تو را آه می‌کشم
وقتی نمی‌رسم به خیال وصال تو
من هم دل صبور تو را آه می‌کشم
از این فصول پُر ز حقارت دلم گرفت
من فصل پُر غرور تو را آه می‌کشم
موعود عشق! مهر جهانتاب آخرین
بر من بتاب، نور تو را آه می‌کشم.^۱

۷/۱۵

قیصر امین پور^۲

طلوع می‌کند آن آفتاب پنهانی

ز سمت مشرق جغرافیای عرفانی

۱. یار غایب از نظر: ص ۳۴۰.

۲. قیصر امین پور، شاعر، ادیب و فارسی‌پژوه متولد ۱۳۲۸ش و متوفی ۱۳۸۶ش برنده تندیس مرغ آمین ۱۳۶۸ش، برنده تندیس ماه طلایی و برگزیده شعر کودک و نوجوان در بیست سال انقلاب است.

دوباره پلک دلم می‌پرد، نشانه چیست؟

شنیده‌ام که می‌آید کسی به مهمانی

کسی که سبزتر است از هزار بار بهار

کسی شگفت کسی، آن چنان که می‌دانی

کسی که نقطه آغاز هر چه پرواز است

تویی که در سفر عشق، خط پایانی

تویی بهانه آن ابرها که می‌گیرند

بیا که صاف شود این هوای برآنی

تو از حوالی اقلیم هر کجا آباد

بیا که می‌رود این شهر، رو به ویرانی

کنار نام تو لنگر گرفت کشتی عشق

بیا که یاد تو آرامشی است توفانی.^۱

۸/۱۵

عباس براتی پور^۲

چه زیباست روی تو در خواب دیدن

فروغ نگاه تو در آب دیدن

چه زیباست رخسار خورشیدی تو

پس از پرده‌داری مهتاب دیدن

۱. بار غایب از نظر: ص ۳۲۸

۲. عباس براتی پور، شاعر پیشکسوت انقلاب اسلامی در سال ۱۳۲۲ ش در تهران متولد شد. مجموعه شعر وی با عنوان بهت نگاه منتشر شده است.

چه زیباست در چشمه نور، چشمت
شکوفایی روشن ناب دیدن
چه زیباست دور از شکوه حضورت
نگاه تو در چشم احباب دیدن
چه زیباست تصویر روحانی تو
به یکباره در پیکر قاب دیدن
چه زیباست در خلوت دل نشستن
جمال تو دور از تب و تاب دیدن
چه زیباست در جستجوی عطشناک
لب عاشقان تو سیراب دیدن
چه زیباست در چشم دریایی تو
نگاه خروشان گرداب دیدن
چه زیباست در اقتدای نمازم
تو را در تجلای محراب دیدن
چه زیباست گر پاگذاری به چشم
نشستن کناری و سیلاب دیدن.^۱

۹ / ۱۵

سید علی اکبر تقویان^۲

دیده‌هامان منتظر بر راه چشم‌هامان منتظر بر در
تا رسد آن تک‌سواز از راه تا بیاید انتظار آخر

۱. خوشه‌های طلایی: ص ۱۷۷.

۲. سید علی اکبر تقویان، شاعر و عضو انجمن شاعران انقلاب اسلامی است.

تا بیاید از سفر آن ماه
غصه ایام هجران را
تا بیاید آن که چشمانش
تا بیاید آن که دستانش
تا بیاید آن که از رویش
جرعه‌ای از جام لبخندش
سرزمین خشک دل‌هامان
انتظار دیدن رویش
می‌دهی آیا جوابم را
کی به پایان می‌رسی دیگر
آه ای خورشید نورافشان!
جانمان در فرقت رویت
کی برای دیدن رویت
بالب خندان به هم گویند
ای مسافر چند در راهی؟
کی به پایان می‌رسد این راه؟
پیروان جمله ادیان
تا که در پایت گل افشانند
کی به روی چشم‌های ما
در زمین سرد دل‌هامان
روزهای عمر ما بگذشت
در فراق دیدنت هر شب
جمعه‌ها می‌آمد و می‌رفت
تا کند روشن شب دی‌جور
او ز دل‌هامان بریزد دور
باغ نرگس زار ایمان است
سرزمین سبز عرفان است
خوشه خورشید می‌بارد
در دل ما، نور می‌کارد
تشنه دیدار باران است
آرزوی جمله یاران است
انتظار، ای واژه جانکاه؟
کی نمایان می‌شود آن ماه؟
تا طلوعت چند شب مانده؟
در هجوم تاب و تب مانده
مردمان صف می‌کشند ای دوست؟
آن که غایب بود و آمد، اوست
چند باید منتظر باشیم؟
کی به پایت نقل می‌پاشیم؟
چشم بر راه اند بازایی
بر اسام رسم شیدایی
هاله‌ای از نور می‌پاشی؟
بذر شوق و شور می‌پاشی؟
سال‌های عمر، آخر شد
چشم‌ها با اشک خوگر شد
باز هم ما منتظر ماندیم

باز هم گفتیم می‌آید	شعر وصل دوست را خواندیم
باز هم می‌گویم این را من	می‌رسی یک روز بازاری
وین دل مشتاق من آن روز	می‌شود گرم غزل خوانی
در رکابت می‌شوم حاضر	یک غزل پرشور می‌خوانم
یک غزل از جنس چشمانت	یک غزل از نور می‌خوانم
اینک اما، تابایی من	جامه‌ای از صبر می‌پوشم
از سبوی سبز چشمانت	باده امید می‌نوشم
تا چراغ پیه‌سوز عمر	در شب این خانه می‌سوزد
آتش عشق تو را در دل	این دل عاشق می‌افروزد
شاید آن روزی که می‌آیی	من دگر با خاک هم‌سازم
خاک پایت را به زیر خاک	توتیای چشم خود سازم. ^۱

۱۰/۱۵

حبیب چایچیان^۲

عکس تو را به صفحه پندار می‌کشم
عمری بود که حسرت دیدار می‌کشم
بر صفحه سیاه خیالم جمال توست
یا ماه را به لوح شب تار می‌کشم

۱. سرود جاودانی: ص ۵۹.

۲. حبیب چایچیان. منخاَص به «چسان»، شاعر و مذاخ اهل بیت، متولد سال ۱۳۰۲ ش در تبریز است. از جمله آثار به چاپ رسیده وی گل‌های پرپر و ای اشک‌ها بریزند و دیوان اشعار وی است.

تا نقش بازگاه تو افتد به دیده‌ام
گردن به حسرت از پس دیوار می‌کشم
با هر نفس که می‌گذرد در فراق تو
آه از خلال سینه تبار می‌کشم
جویم اگر به رهگذری، خاک پای تو
چون سرمه‌ای به دیده خونبار می‌کشم
لذت برم به راه تو ای گل ز نیش‌ها
نوش است اگر که منت صد خار می‌کشم
صحبت بدون یاد تو لذت نمی‌دهد
زین روی، باز مجلس اغیار می‌کشم
یک بار اگر نگاه محبت به من کنی
فریاد شوق از دل، صد بار می‌کشم
بودم پی گناه و تو چون سایه بر سرم
عمری بود خجالت این کار می‌کشم
جای گنه به دوش دلم کی بود «حسان»
تا بار حسرت و غم دلدار می‌کشم.^۱

۱۱/۱۵

سید حسن حسینی^۲

صبحی دگر می‌آید، ای شب‌زنده‌داران!
از قلّه‌های پر غبار روزگاران

۱. بار غایب از نظر: ص ۷۳.

۲. دکتر سید حسن حسینی، شاعر و محقق، متولد سال ۱۳۳۵ش در تهران و متوفای سال ۱۳۸۳ش است.

از بیکران سبز اقیانوس غیبت
می‌آید او تا ساحل چشم‌انتظاران
آید به گوش از آسمان: این است مهدی!
خیزد خروش از تشنگان: این است باران!
با تیغ آتش می‌درد آن وارث نور
در انتهای شب، گلوی نابه‌کاران
از بیشه‌زار عطرهاى تازه آید
چون سرخ گل بر اسب رهوار بهاران
آهنگ میدان تا کند او، باز ماند
در گرد راهش مرکب چابک‌سواران
آینه‌آیین حق، ای صبح موعودا
ماییم سیمای تو را آینه‌داران
دیگر قرار بی‌تو ماندن نیست در دل
کی می‌شود روشن به رویت چشم یاران؟^۱

۱۲/۱۵

حمید سبزواری^۲

با یادت - ای سپیده - چه شب‌ها که داشتیم

در باغت - ای امید - چه گل‌ها که کاشتیم

۱. سیمای مهدی موعود در آئینه شعر فارسی: ص ۳۹۶.

۲. حمید سبزواری، زاده سال ۱۳۰۴ش در سبزواری است. وی شاعر اشعار مختلف حماسی، عرفانی اعم از قصیده، غزل، دوبیتی، رباعی و شعر نو است. وی اولین شاعری است که کتاب شعرش با عنوان سرود درد در سال ۱۳۷۵ش، کتاب سال جمهوری اسلامی شناخته شد.

عمری در آرزوی تو بودیم و پیر شد
آن طفل انتظار که بر در گذاشتیم
بر دفتر زمانه، به عنوان خاطرات
هر صفحه را به خون شهیدی نگاشتیم
از تیغ حادثات چه سرها که شد به باد
هر جا به یاد قامت تو قد فراشتیم
می‌آیی ای عزیز سفر کرده، ای دریغ
شایسته نگاه تو چشمی نداشتیم
زادیم با ولای تو، مُردیم با غمت
میراث آرزو به جوانان گذاشتیم.^۱

۱۳ / ۱۵

محمود شاهرخی زاده

شکفت غنچه و بنشست گل به بار، بیا
دمید لاله و شوری ز هر کنار، بیا
بهار آمد و نشکفت باغ خاطر ما
تو ای روان سحر، روح نوبهار، بیا

۱. بار غایب از نظر: ص ۳۲۹.

۲. محمود شاهرخی زاده سال ۱۳۰۶ ش، در یم از توابع استان کرمان، متخلص به «جذبه» از چهره‌های ماندگار عرصه شعر در دومین همایش چهره‌های ماندگار سال ۱۳۸۱ است. بسیاری از شعرهای خود را با موضوعات عرفانی، انقلابی و دفاع مقدس سروده است. وی در سال ۱۳۸۸ ش در ۸۲ سالگی در تهران درگذشت. بخشی از آثار محمود شاهرخی عبارت اند از: در غبار کاروان، مجموعه شعر.

مگر چه مایه بود صبر، عاشقان تو را؟
ز حد گذشت دگر رنج انتظار، بیا
ز هر کرانه شقایق دمیده از دل خاک
پی تسلی دل‌های داغدار، بیا
ز عاشقان بلاکش، نظر دریغ مدار
فروغ دیده نرگس! به لاله زار، بیا
ز منجنیق فلک، سنگ فتنه می‌بارد
مباد آنکه فرو ریزد این حصار، بیا
یکی به مجمع رندان پاکباز نگر
دمی به حلقه مردان طرفه کار، بیا
به سوی غاشیه‌داران، امیر عشق، ببین
به کوی نادره کاران روزگار، بیا
چه نقش‌ها که نبشتند بر صحیفه دهر
ز خونشان شده روی شفق نگار، بیا
طلایه‌دار تو آند این مبشران ظهور
به پاس خاطر این قوم حق‌گزار، بیا
در این کویر که سوزان بود روان سراب
تو ای سحاب کرم، ابر فیض بار! بیا
زدست برد مرا شور عشق و «جذبه» شوق
قرار خاطر محزون بی‌قرار، بیا!

۱۴/۱۵

نعت الله شمس پور^۱

از پشت دیوار قرون یک روز، مردی می‌آید از خدا سرشار
 با کوله‌باری از شقایق پُر، با هیبتی از کربلا سرشار
 صداها چو داوود نبی مستند، از عطر آواز نگاه او
 با او، تمام این سکوتستان، می‌گردد از شعر خدا سرشار
 می‌آید و فوج کبوترها، از چشم‌هایش بال می‌گیرند
 خواهد شد آری، آسمان آن روز، از وسعت پروازها سرشار
 فردا تمام خاک می‌بالد، بر وسعت آینه‌های سبز
 فردا تمام خاک خواهد شد، از «نان و گل»، «نور و صدا» سرشار
 ای چشم‌های انتظار آلود، باید شکیباتر از این باشید
 وقتی که چشم مست آینه است، از انتظار بُهت‌زا، سرشار.^۲

۱۵/۱۵

محمد حسین بهجت شهریار^۳

دلَم شکستی و جانم هنوز چشم به راهت

شبِ سیاهم و در آرزوی طلعت ماهت

۱. حجة الاسلام نعمت الله شمس پور، متخلص به فاکر.
۲. سیمای مهدی موعود در آئینه شعر فارسی؛ ص ۳۴۰، به نقل از: نعمت الله شمس پور (فاکر).
۳. سید محمد حسین بهجت تبریزی، فرزند حاج میرزا آقا خشکنابی، در سال ۱۲۸۵ ش، در تبریز به دنیا آمد. وی علوم مقدماتی را در همان شهر گذراند و در سال ۱۳۲۹ ق به تهران آمد و در دار الفنون در رشته طب به تحصیل پرداخت. پس از دو سال، تحصیل را رها کرد و در سال ۱۳۱۰ ش، به استخدام دولت درآمد. پس از چندی به نیشابور رفت و در بازگشت به تهران در بانک کشاورزی مشغول به کار شد. کلیات اشعار وی بیش از پانزده هزار بیت دارد. شاهکار شعر شهریار «حیدر بابا» است که به ترکی سروده است. وی در اواخر عمر به تبریز برگشت و در سال ۱۳۶۷ ش، در بیمارستان مهر تهران زندگی را بدرود گفت. جنازه او به تبریز منتقل و در مقبرة الشعراى تبریز دفن شد.

در انتظار تو چشمم سپید گشت و غمی نیست
اگر قبول تو افتد فدای چشم سیاهت
زگرد راه برون آکه پیر دست به دیوار
به اشک و آه یتیمان دویده بر سر راهت
بیا که این رمذ چشم عاشقان تو - ای شاه -
نمی‌رمذ مگر از توتیای گرد سیاهت
بیا که جز تو سزاوار این کلاه و کمر نیست
تویی که سوده کمر بند کهکشان کلاهت
جمال چون تو به چشم و نگاه پاک توان دید
به روی چون منی الحق دریغ چشم و نگاهت
در انتظار تو می‌میرم و در این دم آخر
دل‌م خوش است که دیدم به خواب گاه به گاهت
اگر به باغ تو گل بر دمید و من به دل خاک
اجازتی که سری برکنم به جای گیاهت
تنور سینه ما را ای آسمان به حذر باش
که روی ماه سیه می‌کند به دوده آهت
کنون که می‌دمد از مغرب آفتاب نیابت
چه کوه‌های سلاطین که می‌شود پرکاهت
تویی که پشت و پناه جهادیان خدایی
که سر جهاد تویی و خداست پشت و پناهت
خدا و بال جوانی نهد به گردن پیری
تو «شهریار» خمیدی به زیر بار گناهت.^۱

۱۶/۱۵

عبدالعظیم صاعدی^۱

چو روح موج ز فریاد آب می آیی

بلوغ واقعه‌ای بی نقاب می آیی

غم بزرگ زمانه، سیاه کرده زمین

تو از تبار طلوعی، چه ناب می آیی

شکفته باد لبانت به شرح وسعت راز

کنون که دور قدح را جواب می آیی

چراغ لاله ز باران شود فروزان تر

طراوتی تو ز سمت سحاب می آیی

چه زخم‌ها که به نامت زدند بر تن عشق

بیا که با گل و شمع و کتاب می آیی.^۲

۱۷/۱۵

احمد عزیزی^۳

ای زمین، این مردگان را قبر کن

صبر کن وقت خروج آیه‌هاست

می‌کشد او دیو آهن پایه را

ای بشر تا قرن دیگر صبر کن

طفل ترگس، منتظر در سایه‌هاست

ازدهای خفته سرمایه را

۱. عبدالعظیم صاعدی، متولد ۱۳۲۴ش است. از جمله آثار او می‌توان به مجموعه شعر باغ پیراهن تو بود اشاره کرد.

۲. آفتاب انتظار: ص ۵۴.

۳. احمد عزیزی، زاده سال ۱۳۲۷ش در سرپل ذهاب کرمانشاه، شاعر انقلاب و اهل بیت است. وی آثار شعر و نثر ادبی متنوع و متعددی دارد و از پانزدهم اسفند ۱۳۸۶ش تاکنون بر اثر اختلالات کلیوی، تحت مراقبت‌های ویژه است.

نسل تندر از تبار خشم اوست	بغض قتل لاله‌ها در چشم اوست
او جهان را غرق شب‌نم می‌کند	ابتلای سایه را کم می‌کند
می‌کشد او ماده شمشیر را	در زمین بسوزینه تزویر را
او ترازو را مجسم می‌کند	عمر و عاص سگه را خم می‌کند
نام او در گنج‌های گاتهاست	نام او در توری تورات‌هاست
می‌پذیرد گله گمراه را	می‌گشاید باغ بسم الله را
مردگان را مزدگانی می‌دهد	خیل پیران را جوانی می‌دهد
می‌دهد فرمان به زنبق‌های دور	تا زمین را پر کند از عطر نور
عتر زنجیر را او می‌کند	دفن خنجر را تماشا می‌کند
ساکنان کاخ را سر می‌زند	سگه‌ها را با ابوذر می‌زند
نیزه را پی می‌کند بر روی اسب	شعله می‌افروز از آذر گشپ
او سفیر صلح و نور و پاکی است	او وکیل ساکنان خاکی است
او رسول سوره‌ها در آیه‌هاست	امپراتور تمام سایه‌هاست
او جهان را غرق جیحون می‌کند	دشتها را نخل و زیتون می‌کند
می‌دهد فرمان به مأموران خار	مالیات گل بگیرند از بهار
می‌دهد تعلیم گل را بو کنیم	می‌زند دف تا که ماهو هو کنیم
مردگان را در عدم، جان می‌دهد	بردگان را نان و عرفان می‌دهد
عصر او عصر نبوغ ریشه‌هاست	عصر پُر شب‌نم‌ترین اندیشه‌هاست
قرن او قرن سلام و معبد است	عشق در دوران او صد در صد است. ^۱

۱۸ / ۱۵

صبا فیروزکوهی

آتشی افتاده بر جانم، نمی‌دانم چرا

خسته و سر در گریبانم، نمی‌دانم چرا

روز و شب با یاد او در خلوت تنهایی‌ام

غم سرود درد می‌خوانم، نمی‌دانم چرا

همچو مجنونی ز شوق دیدن دلدار خود

ساکن دشت و بیابانم، نمی‌دانم چرا

گر شبی آید به بالین من از راه وفا

همچنان محتاج درمانم، نمی‌دانم چرا

می‌نشیند مرغ دل بر شاخسار انتظار

تشنه دیدار جانانم، نمی‌دانم چرا

یوسف گم‌گشته را مانم ز دهر روزگار

گه به چاه و گه به زندانم، نمی‌دانم چرا

بی‌رخ زیبای او در بند غم زندانی‌ام

تا سحر از دیده گریانم، نمی‌دانم چرا

یاورم صحرا به صحرا همره باد صبا

یا که سرگردان و حیرانم، نمی‌دانم چرا

قطره‌ام گه در کنار برکه‌ای افتاده‌ام

گه چنان سیلی خروشانم، نمی‌دانم چرا

ناله از نای دل بشکسته می‌آید برون

روز و شب در آه و افغانم، نمی‌دانم چرا

راز خود را با شما این گونه می‌گوید «صبا»
آتشی افتاده بر جانم، نمی‌دانم چرا!^۱

۱۹/۱۵

علی‌رضا قزوه^۲

آه می‌کشم تو را، با تمام انتظار
پر شکوفه کن مرا، ای کرامت بهار
در رهت به انتظار، صف به صف نشسته‌اند
کاروانی از شهید، کاروانی از بهار
ای بهار مهربان، در مسیر کاروان
گل بیپاش و گل بیپاش، گل بکار و گل بکار
بر سرم نمی‌کشی، دست مهر اگر، مکش
تشنهٔ محبت اند، لاله‌های داغدار
دسته‌دسته گم شدند، سهره‌های بی‌نشان
تشنه‌تشنه سوختند، نخل‌های روزه‌دار
می‌رسد بهار و من، بی شکوفه‌ام هنوز
آفتاب من بتاب، مهربان من بیار!^۳

۱. بار غایب از نظر: ص ۸۲

۲. علی‌رضا قزوه، زادهٔ بهمن ۱۳۴۲ش در گرمسار، نویسنده و شاعر معاصر ایرانی است. قزوه از غزلسرایان معاصر به شمار می‌رود. و آثاری نیز در عرصهٔ نثر و تحقیقات ادبی دارد.

۳. بار غایب از نظر: ص ۳۲۴.

۲۰ / ۱۵

عبدالجبار کاکایی^۱

ای آفتاب گمشده! امشب طلوع کن
 ای آخرین ستاره عاشق! چو آفتاب
 کشتند بسی حضور تو جدت حسین را
 از هفت خط جام، عطش شعله می‌کشد
 از مشرق تجلی مذهب، طلوع کن
 با بال‌های سوخته، یک شب طلوع کن
 ای خطبه شهادت زینب! طلوع کن
 با باده‌های سرخ و لبالب طلوع کن
 بر بسفلگان پست مُذَبذب طلوع کن
 ای آفتاب گمشده! امشب طلوع کن.^۲
 امشب، غروب بوی غریبی نمی‌دهد

۲۱ / ۱۵

محمد علی مجاهدی^۲

ستاره باز به دامن شب دوید، بیا
 سرشک شوق ز چشمان شب چکید، بیا
 فروغ نقره‌ای مه به گرد خیمه شب
 کشید هاله‌ای از پرتو امید، بیا
 نیامدی که شفق دامنی پر از خون داشت
 کنون که دست فلق، جیب شب درید، بیا

۱. عبدالجبار کاکایی، متولد سال ۱۳۴۲ش در ایلام است. از کاکایی، مقالات و نقدهای فراوانی پیرامون شعر این روزگار در مطبوعات درج شده است. وی ترانه‌سرایی برجسته است.
 ۲. سیمای مهدی موعود در آئینه شعر فارسی: ص ۴۱۰.
 ۳. محمد علی مجاهدی، متخلص به پروانه، متولد سال ۱۳۲۳ش در قسم از شاعران معاصر است. وی مدیر انجمن شعر و قصه استان قم نیز هست. از آثار او یاس کیود و خوشه‌های طلایی است.

ستاره سحری کورسوزنان از دور

گشود پنجره صبح و آرمید، بیا

ستاره، چشم به راه تو ماند تا دم صبح

سحر دمید و شد از دیده ناپدید، بیا

عروس، چرخ حریر فروغ خود برچید

أفق دوباره بساط سپیده چید، بیا

بیا که قافله شب ازین دیار گذشت

سپیده سرزد و مهر از افق دمید، بیا

نیامدی که دل من حدیث شب می‌گفت

کنون که قصه به پایان خود رسید، بیا

به رَغَم فتنه بیدار و بخت خواب‌آلود

تو را به خواب توان دید و سیر دید، بیا

بیا که گوش دل من به کوچه کوچه شوق

صدای پای تو را بارها شنید، بیا

بیا که سیر غزالان دشت خاطره‌ها

هزار شور غزل در من آفرید، بیا

بیا، بیا که دل بی‌قرار پروانه

به شوق روی تو از دیده سرکشید، بیا.

۲۲ / ۱۵

نصرت‌الله مردانی^۱

صدای سَم سَمند سپیده می‌آید

بلی که سینه ظلمت دریده، می‌آید

گرفته بیرق تابان عشق را بر دوش

کسی که دوش به دوش سپیده می‌آید

طلوع برکه خورشید تابناک دل است

ستاره‌ای که از آفاق دیده می‌آید

بهار آمده با کاروان لاله به باغ

ز دشت ژاله، گل نودمیده می‌آید

به سوی قلعه بی‌انتهای بیداری

پرنده‌ای که به خون پرکشیده می‌آید

در آن کران که بود خون عاشقان، جوشان

شهید عشق سر از تن بریده می‌آید

به پاسداری آیین آسمانی ما

گزیده‌ای که خدا برگزیده می‌آید.^۲

۱. نصرت‌الله مردانی در سال ۱۳۲۶ش در کازرون به دنیا آمد. مردانی را می‌توان شاعر انقلاب نامید؛ چرا که تمامی کتاب‌های شعرش در باره مفاهیم انقلاب و مذهب، دفاع مقدس است. کتاب خون‌نامه وی در سال ۱۳۸۲ش به عنوان کتاب سال معرفی شد و از وی به عنوان چهره ماندگار نیز تقدیر به عمل آمد. از مردانی، آثاری غیر از شعر نیز باقی ماند. وی در سال ۱۳۸۲ش در کربلا در ۵۶ سالگی پس از یک دوره بیماری طولانی، درگذشت.

۲. بار غایب از نظر: ص ۲۰۱.

۲۳ / ۱۵

سپیل محمودی^۱

من تو را خوب - ای رهگذر - می‌شناسم
من تو را خوب - ای خوب‌تر - می‌شناسم
تو، عمیق و بلندی، تو دریا و کوهی
این دو را خوب با یک نظر، می‌شناسم
تو، طنین صدای ضربناک آبی
من تو را با دلی شعله‌ور می‌شناسم
تو رهایی، نوید سحرگاه عیدی
من تو را - ای نسیم سحر - می‌شناسم
آن درختی که در آسمان شاخه دارد
من تو را با همه برگ و بر می‌شناسم
من تو را - ای نگاهت در آفاق جاری -
من تو را خوب - ای منتظر - می‌شناسم
در مجال غزل، از تو گفتن نگنجد
من تو را ورنه زین بیشتر می‌شناسم^۲

۱. سید حسن ثابت محمودی (سپیل)، متولد سال ۱۲۳۹ش، شاعر، نویسنده و مجری ایرانی است.
۲. سیمای مهدی موعود در آئینه شعر فارسی: ص ۲۴۲، به نقل از آه عاشقان در انتظار موعود: ص ۳۰ و ۳۱.

۲۴ / ۱۵

مشق کاشانی^۱

مردم دیده، به هر سو نگران اند هنوز
چشم در راه تو، صاحب نظران اند هنوز
لاله‌ها، شعله کش از سینه داغند به دشت
در غمت، همدم آتش جگران اند هنوز
از سراپرده غیبت خبری باز فرست
که خبریافتگان، پیخبران اند هنوز
آتشی را بزن آبی به رخ سوختگان
که صدف‌سوز جهان، بد گهران اند هنوز
«پرده بردار که بیگانه نبیند آن روی»
غافل از آینه، این بی‌بصران اند هنوز
رهروان در سفر بادیه حیران تو آند
با تو آن عهد که بستند، بر آن اند هنوز
ذره‌ها، در طنب طلعت رویت، با مهر
همعنان تاخته، چون نو سفران اند هنوز
سحر آموختگان اند، که با رایت صبح
مشعل‌افروز شب بی‌سحران اند هنوز
طاقت از دست شد، ای مردمک دیده، دمی
پرده بگشای، که مردم نگران اند هنوز.^۲

۱. عباس کی‌منش، مشهور به مشفق کاشانی متولد ۱۳۰۴ در کاشان شاعری است که ریاست هیأت مدیره انجمن شاعران ایران را به عهده دارد.

۲. خوشه‌های طلائی: ص ۱۵۱.

۲۵/۱۵

علی معلم^۱

قسم به عصر، که پیوسته پوی آواره است
که بر بساط زمین، آدمی زیانکاره است
جز آن قبیله که پیوسته تولآیند
نخفته‌اند و میان بسته‌اند و با مآیند
شب از حضيض نهران سوی اوج می‌آیند
چو وقت وقت رسد، فوج فوج می‌آیند
قسم به صبر و صفاشان، به رایشان سوگند
به هیمنه نفس اسب‌هایشان سوگند
که گرد ظلمت شب را به باره می‌شویند
به خون تازه زمین را دوباره می‌شویند.^۲

۲۶/۱۵

سلیمان هراتی^۲

کاشکی زخم تو در جان داشتم   پای در کوه و بیابان داشتم
تا ببویم وسعت عشق تو را   مرکبی از نسل توفان داشتم
دیدن روی تو آسان نیست آه   کاشکی من داغ هجران داشتم

۱. عنی معلّم دامغانی، متولّد سال ۱۳۳۰ش در دامغان است. وی در سال ۱۳۸۰ش درنخسین همایش چهره‌های ماندگار. به عنوان چهره ماندگار در عرصه شعر و ادب فارسی برگزیده شد.

۲. بار غایب از نظر: ص ۲۹۳.

۳. سلیمان هراتی، متولّد سال ۱۳۳۸ش در روستای مرزدشت تنکابن مازندران در خانواده‌ای مذهبی متولّد شد. وی جزو پانزده شاعر برگزیده بیست سال شعر جنگ است که در سال ۱۳۷۹ش معرفی شدند. سلیمان هراتی در آبان سال ۱۳۶۵ش بر اثر تصادف، جان باخت.

آه از پاییز سرد، ای کاش من
تا بیفشانم به پایت سر به سر
از تو باغی در بهاران داشتم
بعد از آن مثل شقایق‌های سرخ
کاشکی جان فراوان داشتم
یک غزل بس نیست هجران تو را
کاش صدها شعر و دیوان داشتم.^۱
و نیز از اوست:

ما بی تو - تا دنیاست - دنیایی نداریم
چون سنگ خاموشیم و غوغایی نداریم
ای سایه‌سار ظهر گرم بی‌ترحم
جز سایه‌دستان تو جایی نداریم
تو آبروی خاکی و حیثیت آب
دریا تویی، ما جز تو دریایی نداریم
وقتی عطش می‌بارد از ابرِ سترون
جز نام آبی تو، آوایی نداریم
شمشیرها را گو ببارند از سرِ بَغض
از عشق، ما جز این تمنایی نداریم.^۲

۲۷ / ۱۵

سیمین دشت و حیدی^۳

تو آبی‌تر از آسمانی، تو را دوست دارم
گل آویز این بوستانی، تو را دوست دارم
چو عطر هوسناک گل‌های وحشی در این دشت
همیشه روانی، روانی، تو را دوست دارم
تو بال‌حظه‌های قشنگ سحر می‌زنی موج
به دریایی از زندگانی، تو را دوست دارم

۱. بار غایب از نظر: ص ۳۷.

۲. سیمین مهدی موعود در آئینه شعر فارسی: ص ۳۹۶.

۳. شاعر معاصر و نامداری ایران اسلامی، متولد ۱۳۱۲ش در شهرستان جهرم.

از آن سوی دیوارهای بلند جنوبی
مراهمدل و همزبانی، تو را دوست دارم
دعای من تا بیایی به ویرانه من
گل مهربانی نشانی، تو را دوست دارم
همین قدر می‌دانم از تو که مانند خورشید
جلودار این کاروانی، تو را دوست دارم
تو زیباترین‌های احساس را می‌شناسی
تو این باغ را باغبانی، تو را دوست دارم
بهاری‌ترین صبح من ای طلوع درخشان
تو مثل خدا جاودانی، تو را دوست دارم^۱

بخش چهاردهم

کتاب‌شناسی مهدویت

- فصل یکم : مهدویت نجاری تا قرن دوازدهم
فصل دوم : مهدویت نجاری پس از قرن دوازدهم

درآمد^۱

مسئله مهدویت، از آن رو که در سخنان پیامبر ﷺ و سپس امامان علیهم السلام به فراوانی مطرح شده و احادیث آن، حاوی مسائلی است که برخی، جزء دغدغه‌های بشر در تمام دوره‌های تاریخی‌اند (مانند عدالت‌خواهی و آینده بشر) و برخی حاوی مسائل فراطبیعی (مانند طول عمر و غیبت امام)، از قرون اولیه مورد توجه مسلمانان قرار گرفته است. گردآوری این احادیث در موضوعات مختلفی چون: المهدی، الغیبة، أشراف الساعة، دجال، الفتن و الملاحم، صاحب الزمان و آخر الزمان، مبنای تألیف رساله‌ها و کتب بسیار شده است.

به دقت می‌توان گفت که این مسئله، یکی از پرنوشته‌ترین موضوعات اسلامی به شمار می‌رود و کتاب‌نامه‌ها و کتاب‌شناسی‌هایی^۲ که در نیم قرن اخیر نگارش شده،

۱. به قلم پژوهشگر ارجمند، حجة الاسلام و المسلمین مهدی مهریزی.

۲. در این جا به اجمال به معرفی کتاب‌شناسی‌های مستقل و ضمنی اشاره می‌کنیم:

۱. جواد علی (۱۹۰۷-۱۹۸۷ م) در سال ۱۹۳۹ م در رساله دکتری‌اش (ص ۱۸-۵۹) گزارشی از کتاب‌های نگارش شده در باره امام مهدی ارائه کرد و در آن ۱۶۱ اثر اعم از مخطوط، مفقود و چاپ شده از ۱۱۵ نویسنده را معرفی کرده. عنوان المهدی المنتظر عند الشيعة الاثني عشرية، جواد علی، بیروت: منشورات الجمل، ۲۰۰۷ م.

۲. مهدی منتظر را بهتر بشناسید، مهدی فقیه ایمانی. این کتاب از سوی مسجد الهادی اصفهان در سال ۱۳۸۴ ق چاپ شده است و ۱۳۸۹ اثر را معرفی کرده است.

۳. کتاب‌نامه امام مهدی علیه السلام، تهران: انجمن حجّتیّه، ۱۳۹۷ ق. در چاپ اول، ۳۱۳ کتاب معرفی شده و در چاپ

۴. دوم. به معرفی ۳۵۵ کتاب پرداخته شده است.

۴. کتاب‌نامه امام مهدی (عج)، انجمن حجّتیّه مشهد، ۱۳۹۹ ق. در این کتاب، ۳۹۴ اثر معرفی شده است.
۵. در جستجوی قائم، سید مجید پور طباطبائی، قم: مسجد جمکران، ۱۳۷۰ ش. در این کتاب، ۱۸۵۰ اثر معرفی شده است.
۶. کتاب‌نامه امام مهدی (عج)، قم: پژوهشکده باقر العلوم، ۱۳۷۰ ش. در این کتاب‌نامه ۲۲۲ کتاب و مقاله معرفی شده است.
۷. معجم ما کتب عن الامام المهدي (عج)، عبدانجبار رفاعی، این اثر در ضمن کتاب معجم ما کتب عن الرسول و اهل البيت به عنوان بخش چهاردهم (ج ۹ ص ۲۹۸ - ۷۷) در قم منتشر شده است. سال چاپ این کتاب ۱۳۷۱ ش / ۱۴۱۲ ق است و در آن ۱۱۱۴ کتاب و مقاله معرفی شده است.
۸. کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج)، ۲ جلد، علی اکبر مهدی پور، قم: الهادی، ۱۳۷۵ ش / ۱۴۱۷ ق. این اثر، کتاب‌شناسی توصیفی آثار خطی و چاپی در باره مهدویت، رجعت، اخبار آخر الزمان و فرقه‌های انحرافی مهدویت است. مؤلف، ۲۰۶۶ عنوان کتاب به زبان‌های عربی، فارسی، ترکی، تایلندی، فرانسه، اردو، انگلیسی، روسی و گجراتی در باره زندگی امام مهدی، غیبت کبری انتظار، ظهور حکومت امام، علانم قیام امام، تقد فرقه‌های انحرافی مهدویت، منظومه‌ها و دیوان‌های شعر در باره امام، نشانه‌های قیامت، رجعت اسامان، احادیث مربوط به مهدویت، ادعیه و زیارات امام مهدی (عج)، بشارت‌های ادیان دیگر و کتاب‌شناسی‌های مهدویت را، به صورت توصیفی و مختصر معرفی کرده است. در بسیاری از آثار، تصویر جلد کتاب نیز در مقابل اثر، آمده است. ترتیب کتاب بر اساس القیابی نام اثر است.
۹. محقق کتاب عقد الدرر فی أخبار المنتظر که کتابش در اردن به چاپ رسیده، در مقدمه تحقیق از ۳۴ نویسنده و آثارشان در زمینه مهدویت یاد می‌کند (عقد الدرر فی أخبار المنتظر: ص ۳۵-۳۲، مکتبه المنار، ۱۴۰۵ ق / ۱۹۹۵ م).
۱۰. نویسنده کتاب المهدی المنتظر فی ضوء الاحادیث والآثار الصحیحة، عبد الکریم عبد العظیم که کتابش در سال ۱۴۲۰ ق / ۱۹۹۹ م منتشر شده، از ۴۲ نویسنده یاد می‌کند که در موضوع امام مهدی (عج) دست به تألیف زده‌اند. (المهدی المنتظر فی ضوء الاحادیث والآثار الصحیحة: ص ۱۴-۱۱۹، بیروت: دار ابن حزم، ۱۴۲۰ ق / ۱۹۹۹ م).
۱۱. إقرأ حول المهدي، مهدی حسن علاء الدین، بیروت: الدار الاسلامیة، ۱۹۹۹ م. نویسنده در این کتاب، ۷۴۴ اثر در حوزه مهدویت را معرفی کرده است.
۱۲. المهدی المنتظر فی روایات أهل السنة و الشيعة الإمامیة، عذاب محمود الحمش، عمان: دار الفتح للنشر و التوزیع، ۱۴۲۲ ق / ۲۰۰۱ م. نویسنده، فصل اول کتاب (ص ۱۷ - ۲۰۰) را به معرفی آثار مربوط به امام مهدی (عج) اختصاص داده است. وی آثار معرفی شده را در سه بخش: اهل سنت، شیعه و منتقدان آورده است. وی در حوزه اهل سنت، ۷۷ اثر اعم از مستقل و ضمنی (ضمنی ۴۶ + مستقل ۳۱) و در حوزه شیعه، ۱۲۷ اثر اعم

گواه‌گویای آن است. این نوشته، نگاهی اجمالی به این آثار دارد و گزارشی اجمالی از آنها ارائه می‌کند. پیش از ورود به بحث، یادآوری چند نکته لازم است: یک. در این نوشته، تنها به معرفی آثار مستقل پرداخته‌ایم و از معرفی آثاری که فقط بخشی از آنها به موضوع مهدویت اختصاص دارد - که کم هم نیستند - خودداری کرده‌ایم و مگر نه اذعان داریم که اگر چنین آثاری (آثار ضمنی) به این کتاب‌شناسی اضافه گردند، آمار و ارقام، بسیار بیشتر از این خواهند بود. برای نمونه، بسیاری از منابع کهن حدیثی اهل سنت و نیز شیعه، بخشی را به این موضوع اختصاص داده‌اند که به مواردی اشاره می‌گردد.

۱. المصنّف، عبدالرزاق (م ۲۱۱ق)، باب المهدی: ج ۱۱، ص ۳۷۱؛

- ه از مستقل و ضمنی (ضمنی ۴ + مستقل ۲۳) و از آثار انتقادی نیز ۹ اثر (اهل سنت ۷ + شیعه ۲) را معرفی کرده است. نویسنده همچنین ده اثر در زمینه مهدی‌سودانی و یک اثر از اسماعیلیه را در زمینه مهدویت معرفی کرده است و در پایان، ۲۳ کتاب را معرفی اجمالی کرده که نویسنده، آنها را ندیده است.
- وی در مجموع ۱۵۷ اثر را به صورت تفصیلی یا اجمالی معرفی کرده است.
۱۲. مرجع مهدویت، بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود و پایگاه اطلاع‌رسانی سراسری اسلامی (پارسان) اسفند ۱۳۸۲، قم، ۶۴۶ ص. زحلی، فارسی.
- در این مجموعه، ۳۳۳۶ کتاب، مقاله و پایان‌نامه معرفی شده است. برای هر اثر، چکیده اجمالی نوشته شده و تنظیم کتاب بر اساس الفبایی نام مؤلفان است.
- نسخه بعدی این اثر با نام امام مهدی علیه السلام در آینه قلم در سال ۱۳۸۸ در دو جلد منتشر شد که منابع معرفی شده در آن با رشد یکصد و بیست درصد به ۷۵۵۰ منبع رسید.
۱۴. آقای مهدی غلامعلی در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان بررسی مسأله غیبت امام عصر در قرآن و حدیث که در سال ۱۳۸۸ شمسی در دانشکده علوم حدیث (قم) دفاع شده، فصل پنجم پایان‌نامه (ص ۱۸۱ - ۲۱۸) را با عنوان «غیبت‌نگاری تا قرن پنجم هجری» به معرفی آثار مربوط به غیبت اختصاص داده است و در آن از ۵۹ نویسنده و آثارشان یاد کرده است.
۱۵. «کتاب‌شناسی توصیفی حضرت امام مهدی علیه السلام»، حسینعلی عبداللّهی، نشریه انتظار، شماره پیاپی ۸-۹، ص ۴۲۵-۴۴۸.
۱۶. کتاب‌نامه و کتاب‌شناسی امام مهدی علیه السلام، علی جلیلی، تبریز: پایگاه پژوهشگران جوان مرکز تبریز، ۶۲ ص، ۱۳۸۰ ش.
۱۷. موعود (نرم‌افزار)، مرکز تحقیقات کامپیوتری حوزه علمیه اصفهان.

۲. المصنف، ابن ابی شیبۀ (م ۲۳۵ق)، بخش دو از جلد دوم، ص ۳۲۱-۳۲۲؛
۳. سنن ابن ماجه (م ۲۷۳ق)، باب خروج المهدي: ج ۲، ص ۱۳۶۶-۱۳۶۸؛
۴. سنن ابی داوود (م ۲۷۵ق)، کتاب الفتن، کتاب المهدي، کتاب الملاحم: ج ۶، ص ۱۰۶-۱۰۹؛
۵. سنن الترمذی (م ۲۹۷ق)، باب ما جاء في المهدي: ج ۴، ص ۵۰۵-۵۰۶؛
۶. صحيح ابن خزيمة (م ۳۱۱ق)، ج ۱، ص ۱۴؛
۷. صحيح ابن حبان (م ۳۵۴ق)، ص ۲۶۶ و ۲۹۳-۲۹۴؛
۸. موارد الظمان إلى زوائد ابن حبان، هيثمي (۷۳۵-۸۰۷ق)، باب ما جاء في المهدي: ص ۴۶۳.

دو. در معرفی هر اثر، سعی بر آن بوده است که ضمن اشاره به چاپ، ترجمه و نسخه‌های خطی آن، اجمالی از محتوای کتاب و مذهب نویسنده و روش وی نیز بیان گردند.

سه. کتاب‌هایی که به عنوان «ملاحم» نوشته شده‌اند، برخی به نشانه‌های ظهور مهدی (ع) و زمان ظهور ایشان پرداخته‌اند و برخی دیگر به نشانه‌های برپایی قیامت. روشن است آنچه از این دو بخش به مهدویت مربوط است، گروه اول است. بدین جهت، آن دسته از کتاب‌های ملاحم که به چاپ رسیده‌اند یا نسخه‌ای در دسترس داشتند، بررسی شدند و از آنها هر کدام که مربوط به موضوع مهدویت بودند، آورده شدند؛ اما در بخش آثار مفقود، چون دسترسی به متن نبود و بررسی و شناسایی امکان نداشت، هر آنچه را با عنوان ملاحم در فهرست‌نامه‌ها یاد شده، آوردیم و لذا ممکن است برخی به مسئله مهدویت مربوط نباشد؛ ولی راه بررسی و ارزیابی بر روی ما بسته است.

همین مطلب در باره کتاب‌های «رجعه» نیز مبنای عمل قرار گرفته است. چهار. معرفی آثار مهدوی را تا پایان قرن دوازدهم ادامه داده‌ایم با این توضیح که

در آثار نوشته شده پس از آن، تکرار و استفاده از منابع پیشین، بسیار است و یکباره به جهت شکل‌گیری بابت و بهائیت و برخی امور اجتماعی و سیاسی، نگارش در این زمینه، افزایش یافته است. البته به دوره معاصر به اجمال پرداخته‌ایم و فعالیت‌های عمده معاصر را گزارش کرده‌ایم.

پنج. این کتاب‌شناسی در دو فصل سامان یافته است:

فصل یکم

مهدویت نگاری تا قرن دوازدهم

در این فصل، کتاب‌ها بر اساس قرن معرفی شده‌اند و در هر قرن، نخست آثار موجود^۱ معرفی شده و سپس به معرفی آثار مفقود^۲ پرداخته‌ایم. در پایان این فصل، تحلیلی نموداری از آثار و نویسندگان و گرایش‌های مذهبی آنان ارائه شده است.

۱-۱. مهدویت‌نگاری در قرن سوم

از قرن‌های اول و دوم، هیچ اثری در موضوع مهدویت در منابع به ثبت نرسیده است. بدین جهت، معرفی آثار از قرن سوم آغاز می‌شود.

الف - آثار موجود

۱. الفتن، ۲ ج. حافظ ابو عبد الله نعیم ابن حماد مروزی (م ۲۲۸ ق).

وی استاد بخاری و از عالمان اهل سنت است.

این کتاب چندین نوبت در قاهره و بیروت به چاپ رسیده و دارای نسخه‌های خطی متعدّد است. روش این کتاب، حدیثی است و مؤلف، ۲۰۰۱ حدیث را در دو جلد (جلد اول ۱۲۵۴ حدیث و جلد دوم ۷۴۷ حدیث) در موضوعات: علائم

۱. منظور از آثار موجود کتاب‌ها و رساله‌های چاپ شده یا دارای نسخه خطی شناس‌نامه‌دار (یعنی فهرست شده و دارای شماره معین) است.

۲. منظور از آثار مفقود، نوشته‌هایی است که تنها نام آنها در فهرست‌نامه‌ها به ثبت رسیده و یا ادعا شده که از آن، نسخه خطی وجود دارد؛ ولی آن نسخه تاکنون فهرست نشده و نشانی مشخص ندارد.

ظهور، سفیانی، نام و نسب مهدی علیه السلام، سیره مهدی علیه السلام، خروج دجال، نزول عیسی علیه السلام و خروج دابة الارض آورده است.^۱

ب - آثار مفقود

۲. کتاب الغیبه،^۲ علی بن حسن جرمی معروف به طاظری (م ۲۰۵ ق).

وی از سران فرقه شیعی واقفیه بود.

۳. الملاحم،^۳ محمد بن ابی عمیر (م ۲۱۷ ق).

وی از راویان بزرگ شیعه امامیه (اثنا عشریه) است.

۴. الصفة فی الغیبه علی مذاهب الواقفة،^۴ عبد الله بن جبلة بن حیّان کنانی

(م ۲۱۹ ق).

وی فقیه واقفی بود.

۵. کتاب الغیبه،^۵ عباس (عبیس) بن هشام ناشری اسدی (۲۱۹ یا ۲۲۰ ق).

وی شیعه اثنا عشری و از اصحاب امام رضا علیه السلام است.

۶. الملاحم،^۶ حسن بن علی بن فضال (م ۲۲۴ ق).

وی از راویان شیعی امامی است.

۷. اخبار المهدی،^۷ عباد بن یعقوب رواجنی (م ۲۵۰ ق).

زیرکلی از این کتاب با عنوان اخبار المهدی المنتظر یاد کرده است.^۸

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۲ ص ۵۴۶-۵۴۷.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۲۵۹ ش ۶۷۹.

۳. همان: ص ۳۲۶.

۴. الفهرست، نجاشی: ص ۲۱۶ ش ۵۶۳.

۵. همان: ص ۲۸۰ ش ۷۴۱.

۶. همان: ص ۳۶.

۷. الفهرست، طوسی: ص ۱۴۹.

۸. الاعلام: ج ۳ ص ۲۵۸.

برخی او را عامی المذهب (از اهل سنت) دانسته‌اند.^۱

۸. الرجعة.^۲

۹. إثبات الرجعة.^۳

۱۰. الغيبة.^۴

۱۱. كتاب الملاحم.^۵

۱۲. حذو النعل بالنعل.^۶

۱۳. الحجّة فی ابطاء القائم.^۷

شیخ آقا بزرگ تهرانی احتمال داده است که این همان کتاب بعدی با عنوان کتاب القائم باشد.

۱۴. كتاب القائم.^۸

این آثار، همگی از فضل بن شاذان نیشابوری (م ۲۶۰ ق) است. وی شیعه اثنا عشری و از یاران امام جواد علیه السلام، امام هادی علیه السلام و امام عسکری علیه السلام است.

۱۵. كتاب الغيبة،^۹ حسن بن محمد بن سماعة (م ۲۶۳ ق).

وی از بزرگان فرقه شیعی واقفیه است.

۱۶. كتاب الغيبة،^{۱۰} ابراهیم بن اسحاق احمری نهاوندی (زنده در ۲۶۹ ق).

۱. الفهرست، طوسی: ص ۱۹۲ ش ۵۴۰؛ معالم العلماء: ص ۱۲۳ ش ۶۱۲.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۲۹۷ ش ۸۰۷.

۳. الفهرست، نجاشی: ص ۲۹۷ ش ۸۰۷.

۴. همان جا.

۵. الذریعة: ج ۱۶ ص ۷۸.

۶. الفهرست، طوسی: ص ۲۹۶.

۷. نجم الثاقب: ص ۵؛ رحانة الأدب: ج ۸ ص ۴۱، الذریعة: ج ۶ ص ۲۵۵.

۸. الفهرست، نجاشی: ص ۲۹۷ ش ۸۰۷.

۹. الفهرست، نجاشی: ص ۴۱.

۱۰. الفهرست، نجاشی: ص ۲۹ ش ۲۱؛ الفهرست، طوسی: ص ۳۹ ش ۹.

وی عالمی شیعی است.

۱۷. صاحب الزمان،^۱ ابو العنبر محمد بن اسحاق بن ابی العنبر (م ۲۷۵ ق). مؤلف، از ندیمان متوکل عباسی بوده است.

۱۸. رساله‌هایی در پاسخ ابو الحسن علی بن احمد بشار و کتاب الاشهاد ابو زید علوی،^۲ محمد بن عبد الرحمان ابن قیّنه رازی (م قبل از ۲۸۵ ق). وی از متکلمان برجسته شیعه امامیه است.

۱۹. جمع الأحادیث الواردة فی المهدی،^۳ حافظ ابو بکر بن ابی خیثمه (م ۲۷۹ ق). وی فقیه و محدث سنی است.

۲۰. الملاحم،^۴ محمد بن حسن صفار قمی (م ۲۹۰ ق). مؤلف، محدثی شیعه و امامی است.

۲۱. الفتن،^۵ ابو یحیی زکریا بن یحیی بزار (م ۲۹۸ ق). وی محدث اهل سنت است.

۲۲. الملاحم،^۶ حسین بن سعید بن حماد بن مهران اهوازی. مؤلف، شیعه امامی (اثنا عشری) است.

۲۳. الغیبة،^۷ ابو الحسن علی بن محمد بن علی سواق. وی شیعه واقفی است.

۲۴. الملاحم،^۸ محمد بن عبدالله بن مهران کرخی.

۱. الفهرست، ابن ندیم: ص ۱۶۹.

۲. کمال الدین: ص ۵۷.

۳. الاذاعة: ص ۱۲۷، تراثنا: ش ۳ ص ۴۴.

۴. کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج): ج ۲ ص ۶۷۴.

۵. کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج): ج ۲ ص ۵۴۸.

۶. الفهرست، نجاشی: ص ۵۸.

۷. الفهرست، نجاشی: ص ۲۵۹.

۸. الذریعة: ج ۲۲ ص ۱۹۰.

- وی عالمی شیعی است.
۲۵. الرسائل والتوقيعات.^۱
۲۶. قرب الإسناد إلى صاحب الأمر.^۲
۲۷. الفترة والحيرة.^۳
- در کتاب‌نامه حضرت مهدی، از آن با الغیبة والحيرة یاد شده است.^۴
۲۸. الغیبة و مسائله.^۵
- این آثار، همگی از عبد الله بن جعفر حمیری است.
- وی شیعه اثناعشری و از اصحاب امام رضا^{علیه السلام}، امام هادی^{علیه السلام} و امام عسکری^{علیه السلام} است.

۲۹. کتاب الغیبة،^۶ اسماعیل بن صالح انماطی.
- وی شیعه اثناعشری و از اصحاب امام رضا^{علیه السلام} است.
۳۰. کتاب الغیبة.^۷
۳۱. کتاب الملاحم.^۸
- هر دو از علی بن حسن بن فضال است.
- وی شیعی فصیحی مذهب و از اصحاب امام هادی^{علیه السلام} و امام عسکری^{علیه السلام} است.
۳۲. دلائل خروج المهدی و ملاحمه،^۹ حسن بن محمد بن احمد صفار.

۱. الذریعة: ج ۴ ص ۵۰۱.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۲۲۰.

۳. الفهرست، طوسی: ص ۱۲۲.

۴. کتاب‌نامه حضرت مهدی^{علیه السلام}: ج ۲ ص ۶۷۴.

۵. الفهرست، طوسی: ص ۱۲۲.

۶. همان: ص ۱۵ ش ۱۳.

۷. همان: ص ۷۰ ش ۲۷۰.

۸. همان: ص ۷۰ ش ۲۷۰.

۹. الفهرست، طوسی: ص ۷۶ ش ۹۱.

مؤلف، شیعه امامی است.

۳۳. کتاب القائم^۱.

۳۴. کتاب الملاحم^۲.

هر دو از علی بن مهزیار اهوازی است.

وی شیعه اثناعشری و از اصحاب امام رضا علیه السلام، امام جواد علیه السلام و امام هادی علیه السلام است.

۳۵. کتاب الملاحم و الفتن^۳.

۳۶. کتاب صاحب الزمان^۴.

۳۷. کتاب وقت خروج القائم^۵.

هر سه، از محمد بن حسن جمهور است.

وی شیعه امامی (اثناعشری) و از اصحاب امام کاظم علیه السلام و امام رضا علیه السلام است.

۳۸. الملاحم،^۶ اسماعیل بن مهران.

از اصحاب امام رضا علیه السلام شمرده شده است.

۳۹. الملاحم،^۷ محمد بن اورمه.

وی شیعه امامی است.

۴۰. سیره القائم،^۸ معلی بن محمد بصری.

وی شیعه امامی و از اصحاب امامان متأخر امامیه است.

---

۱. الفهرست، نجاشی: ص ۲۵۳ ش ۶۶۲.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۲۵۳ ش ۶۶۴.

۳. الفهرست، طوسی: ص ۲۲۳ ش ۶۲۶؛ معالم العلماء: ص ۱۳۸ ش ۶۸۹.

۴. الفهرست، طوسی: ص ۲۲۳ ش ۶۲۶.

۵. الفهرست، طوسی: ص ۲۲۳ ش ۶۲۶.

۶. الفهرست، نجاشی: ص ۲۶.

۷. همان: ص ۲۲۹.

۸. الفهرست، نجاشی: ص ۳۸۱ ش ۱۰۵.

۴۱. کتاب الغیبة.
۴۲. کتاب القائم الصغير.
۴۳. کتاب الفتن (این کتاب با عنوان الملاحم نیز معرفی شده است).^۱
۴۴. کتاب الرجعة.^۲
- هر چهار اثر، از حسن بن علی بن ابی حمزه بطائنی است. وی از بزرگان فرقه شیعی واقفیه بود.
۴۵. الغیبة،^۳ علی بن عمر الأعرج. وی شیعه واقفی است.
۴۶. التوقعات،^۴ محمد بن عیسی بن عبید بن یقطین. وی محدثی شیعی و امامی مذهب است.
۴۷. کتاب التنبیه،^۵ ابو سهل اسماعیل بن علی نوبختی. وی از متکلمان برجسته امامیه است.
۴۸. الملاحم،^۶ ابو حیون. شیعه و از خادمان امام رضا علیه السلام بوده است.
۴۹. الملاحم،^۷ ابو محمد عمرکی بن علی بوفکی. وی شیعه است.

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۶۷۱.

۲. همان: ص ۳۶ ش ۷۳.

۳. همان: ص ۲۵۶ ش ۶۷.

۴. منهج المقال: ص ۲۲۹.

۵. کمال الدین: ص ۹۰.

۶. الفهرست، نجاشی: ص ۴۵۸.

۷. الفهرست، نجاشی: ص ۲۰۳.

۵۰. الملاحم،^۱ احمد بن میثم بن ابی نعیم.

وی شیعه اثناعشری است.

۵۱. الملاحم،^۲ ابو عبدالله محمد بن عباس بن عیسیٰ غاضری.

وی شیعه است.

۵۲. الرجعة،^۳ ابو یحییٰ احمد بن داوود بن سعید فزاری جرجانی.

وی از بزرگان اهل حدیث و سنتی بوده است.

۱-۲. مهدویت‌نگاری در قرن چهارم

الف - آثار موجود

۱. الملاحم، ابو الحسن احمد بن جعفر بن محمد ابن المنادی (م ۳۳۶ ق).^۴

سید ابن طاووس در کتاب الطرائف^۵ از آن یاد کرده و دارای نسخه خطی در کتاب‌خانه مسجد اعظم قم به شماره ۱۹۱۷ است.^۶ نسخه دیگری از این اثر در کتاب‌خانه مجلس شورای اسلامی به شماره ۱۲۷۴ وجود دارد.^۷ این کتاب با تحقیق عبد الکریم عقیلی در بیروت به سال ۱۴۱۸ از سوی انتشارات دار السیره چاپ شده است.

مؤلف، از عالمان سرشناس اهل سنت است.

۲. کمال الدین و تمام النعمة، شیخ صدوق (م ۳۸۱ ق).

۱. الفهرست، طوسی: ص ۵۳ ش ۶۷.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۲۴۱.

۳. الفهرست، طوسی: ص ۳۳ ش ۹۰؛ معالم العلماء: ص ۲۲.

۴. در الطرائف در یک جا المناری و در جای دیگر المناری آمده است و در کتاب‌نامه حضرت مهدی (ص ۲۱۶) المناری ثبت شده است.

۵. الطرائف: ص ۱۸۰ و ۱۸۶.

۶. فهرست نسخه‌های خطی کتاب‌خانه مسجد اعظم قم: ص ۲۸۴؛ کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج): ج ۲ ص ۶۷۵.

۷. فهرست نسخ خطی کتاب‌خانه مجلس شورای اسلامی: ج ۴ ص ۵۰.

این کتاب، بارها به چاپ رسیده و نسخه‌های فراوان و چندین ترجمه فارسی دارد.^۱

در کتاب‌خانه‌های ایران حد اقل ۱۱۵ نسخه خطی از این اثر شناسایی شده است.^۲

شیخ صدوق در این کتاب به غیبت پیامبران، روایات غیبت از چهارده معصوم، توقیعات، معمرین و مسائل دیگر پرداخته است. کتاب، دارای ۵۸ باب است. شیخ صدوق در این کتاب، تنها به نقل روایت اکتفا نکرده، بلکه در موارد بسیاری در ابتدای باب یا انتهای آن توضیحاتی آورده است. علاوه بر آن در ابتدای کتاب، مقدمه‌ای طولانی بیش از یک صد صفحه در مباحث امامت به صورت کلی و پاسخ به شبهات نگاشته است.

۳. الغیبة، محمد بن ابراهیم بن جعفر نعمانی (زنده در ۳۴۲ق).^۳

از این اثر در کتاب‌خانه‌های ایران ده نسخه خطی شناسایی شده است.^۴

این کتاب، بارها به چاپ رسیده و چندین ترجمه چاپ شده به زبان فارسی دارد.^۵ نویسنده، پانصد حدیث در باره امام مهدی علیه السلام گرد آورده است. سال تألیف آن ۳۴۲ هجری است.

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۲۳۹-۲۳۸ و ۲۷۳ و ۲۹۲ و ۲۹۳ و ۲۹۴ و ۴۰۴ و ۴۰۵ و ج ۲ ص ۶۰۵.

۲. رک: فهرستگان نسخ خطی حدیث و علوم حدیث: ج ۲ ص ۳۱۰.

۳. جواد علی در کتاب المهدی المنتظر عند الشيعة الإثني عشرية (ص ۲۴) وفات وی را ۳۲۸ق، ذکر کرده است و در پایان‌نامه بررسی مسئله غیبت امام عصر در قرآن و حدیث (ص ۲۰۲)، سال وفات وی حدود ۳۶۰ق آمده است. در منابع کهن به هیچ یک از این دو تاریخ، اشاره نشده و تفاوت نیز بسیار است. مؤلف پایان‌نامه (ص ۲۰۳، پاورقی ۱) بر اساس عبارتی از نعمانی، سال تألیف کتاب را پس از ۳۲۵ق می‌داند.

۴. رک: فهرستگان حدیث و علوم حدیث: ج ۵ ص ۱۳۲.

۵. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۲۲۶-۲۲۷ و ج ۲ ص ۵۲۸-۵۲۷.

ب - آثار مفقود

۴. اخبار المهدی.^۱

۵. ذکر کلامه فی الملاحم.^۲

این دو اثر از ابو احمد عزیز بن یحیی بن احمد بن عیسی جلودی (م ۳۰۲ یا ۳۳۲ ق) است.

وی شیعه امامی و از اصحاب امام جواد ع است.

۶. کتاب الغیبه.^۳

۷. کتاب الملاحم.^۴

۸. کتاب الرجعة.^۵

همگی از محمد بن مسعود عیاشی (م حدود ۳۲۰ ق) است.
مؤلف از بزرگان شیعه امامیه است.

۹. الغیبه،^۶ محمد بن علی بن ابی العزافر (م ۳۲۳ ق).

وی عالمی شیعی است.

۱۰. جزء فی المهدی،^۷ ابو الحسن احمد بن جعفر بن محمد المنادی (م ۳۳۶ ق).

۱۱. کتاب الغیبه.^۸

۱۲. کشف الحیره.^۹

---

۱. الفهرست، نجاشی: ص ۲۲۲.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۲۶۱ ش ۶۸۴.

۳. الفهرست، نجاشی: ص ۱۵ ش ۱۳.

۴. الفهرست، نجاشی: ص ۲۶ ش ۴۹.

۵. الفهرست، طوسی: ص ۲۱۲.

۶. الغیبه، طوسی: ص ۳۹۱ ح ۳۵۹.

۷. کتابنامه حضرت مهدی عج: ج ۱ ص ۲۶۵.

۸. الفهرست، نجاشی: ص ۸۵ ش ۲۰۶.

۹. الفهرست، نجاشی: ص ۱۹۲ ش ۵۱۴.

- هر دو از سلامة بن محمد بن اسماعیل (م ۳۳۹ ق) است.
وی عالمی شیعی است.
۱۳. ایقان^۱ حکم الغیبة،^۲ ابو القاسم علی بن احمد کوفی (م ۳۵۲ ق).
وی عالمی شیعی است.
۱۴. کتاب فی ذکر قائم آل محمد،^۳ ابو سعید احمد بن رمیح مروزی (م ۳۵۷ ق).
مؤلف، عالمی شیعی است.
۱۵. الهدایة فی تاریخ النبی والائمة، ابو عبد الله حسین بن حمدان جنبلانی
(م ۳۵۸ ق).
- جلد دوم این کتاب به امام مهدی اختصاص دارد.^۴
وی از نویسندگان شیعی است که شیخ طوسی او را در فهرست آورده است.^۵
۱۶. کتاب فی الغیبة.^۶
۱۷. کتاب الاشقیة فی معانی الغیبة.^۷
این دو اثر از حسن بن حمزه علوی حسینی (م ۳۵۸ ق) است.
مؤلف، عالمی شیعی است.
۱۸. کتاب الغیبة و ذکر القائم،^۸ حسن بن محمد بن یحیی (م ۳۵۸ ق).
مؤلف، از علمای شیعه است.

۱. ایقان به معنای آغاز و زمان به کار می رود.

۲. الفهرست، نجاشی: ۲۶۶ ش ۶۹۱.

۳. معالم العلماء: ص ۲۰.

۴. الذریعة: ج ۲۵ ص ۱۶۴.

۵. الفهرست، طوسی: ص ۱۴۶ ش ۲۲.

۶. معالم العلماء: ص ۲۶.

۷. الفهرست، نجاشی: ص ۶۴ ش ۱۵۰.

۸. همان: ش ۱۴۹.

۱۹. حذو النعل بالنعل.^۱

۲۰. المصباح.^۲

۲۱. الرسالة الأولى في الغيبة.^۳

۲۲. الرسالة الثانية في الغيبة.^۴

۲۳. الرسالة الثالثة في الغيبة.^۵

۲۴. الرجعة.^۶

۲۵. كتاب السر المكتوم إلى الوقت المعلوم.^۷

۲۶. كتاب علامات آخر الزمان.^۸

۲۷. الغيبة.

این کتاب را سید هاشم بحرانی و صاحب ریاض العماء ذکر کرده‌اند و صاحب ریاض تصریح دارد که غیر از کمال الدین است.^۹
این نه اثر، به شیخ صدوق (م ۳۸۱ق) منسوب است؛ ولی متأسفانه به آنها دسترسی نیست.

۲۸. أخبار الدولة في ظهور المهدي،^{۱۰} احمد بن ابراهيم ابن جزار قیروانی (م ۴۰۰ق).

۱. همان: ج ۱ ص ۲۹۵.

۲. انهرست، نجاشی: ص ۳۹۱؛ مصفى المقال: ص ۱۵.

۳. انهرست، نجاشی: ص ۳۸۹.

۴. همان جا.

۵. همان جا.

۶. همان جا.

۷. همان جا.

۸. همان جا.

۹. ریاض العلماء: ج ۵ ص ۳۰۳؛ کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج): ج ۲ ص ۵۲۸.

۱۰. هدیه العارفین: ج ۱ ص ۷۰.

- او از پزشکان مغربی و پیرو مذهب مالکی بوده است .
 ۲۹. کتاب المهدی،^۱ عیسی بن مهران .
 وی عالمی شیعی است .
 ۳۰. الملاحم،^۲ ابوالقاسم علی بن حسن قاسم یشکری معروف به ابن طبال .
 وی از مشایخ تَلْعُکَبْرِي در کوفه و عالمی شیعی است .
 ۳۱. الملاحم،^۳ ابو جعفر محمد بن احمد بن یحیی اشعری قمی .
 از بزرگان شیعه است .
 ۳۲. الملاحم،^۴ ابراهیم بن حکم بن ظهیر فزاری .
 وی عالمی شیعی است .
 ۳۳. الملاحم،^۵ ابوالحسن علی بن ابی صالح کوفی .
 وی از عالمان شیعه است .
 ۳۴. کتاب الغیبة،^۶ علی بن محمد بن عمر بن رباح .
 وی عالمی شیعی است .
 ۳۵. الغیبة،^۷ محمد بن قاسم ابوبکر .
 وی متکلم شیعه مذهب است .
 ۳۶. اخبار القائم،^۸ ابو الحسن علی بن محمد بن ابراهیم، علان کلینی رازی .
 عالمی شیعی است .

۱. الفهرست، نجاشی: ص ۲۹۷ ش ۸۰۷؛ ایضاح المکنون: ج ۲ ص ۳۴۱.

۲. الذریعة: ج ۲۲ ص ۱۸۸.

۳. الفهرست، نجاشی: ص ۲۴۶.

۴. الفهرست، نجاشی: ص ۱۵ ش ۱۵؛ معالم العلماء: ص ۵.

۵. الفهرست، نجاشی: ص ۱۱؛ ایضاح المکنون: ج ۲ ص ۳۳۶.

۶. الفهرست، نجاشی: ص ۲۵۷ ش ۶۷۵.

۷. الفهرست، نجاشی: ص ۳۸۱ ش ۱۰۳۵.

۸. الفهرست، نجاشی: ص ۲۶۱.

۳۷. کتاب الغيبة،^۱ حنظلة بن زكريا تميمي.
مذهب وی شیعه است.
۳۸. کتاب الشفاء و الجلاء فی الغيبة،^۲ احمد بن علی بن خضیب.
وی عالمی شیعی است.
۳۹. الغيبة وكشف الحيرة.^۳
۴۰. الكشف و الحجّة.^۴
احتمال دارد که دو کتاب، یکی باشد.
از محمد بن احمد بن عبدالله قضاة است.
وی عالمی شیعی است.
۴۱. ترتیب الأدلة فيما يلزم خصوم الامامية دفعه عن الغيبة والغائب،^۵ احمد بن حسين بن عبدالله مهرانی آبی (آوه‌ای).
از عالمان شیعه است.
۴۲. إزالة الران عن قلوب الاخوان فی معنى الغيبة.^۶
۴۳. کتاب التّحیّر.^۷
هر دو اثر از محمد بن احمد بن جنید است.
وی عالمی شیعی است.
۴۴. فی ذکر من روی من طرق اصحاب الحدیث ان المهدی من ولد الحسین وفيه أخبار

۱. الفهرست، نجاشی: ص ۱۴۷ ش ۳۸۰.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۹۷ ش ۲۴۰؛ الفهرست، طوسی: ص ۷۶ ش ۹۱.

۳. الفهرست، نجاشی: ص ۲۹۳ ش ۱۰۵۰.

۴. الفهرست، طوسی: ص ۳۲۶ ش ۵۵۹.

۵. معالم العلماء: ص ۶۰ ش ۱۱۳.

۶. الفهرست، طوسی: ص ۲۰۹ ش ۶۰۱.

۷. الفهرست، نجاشی: ص ۳۸۵ ش ۱۰۴۷.

القائم،^۱ احمد بن محمد بن احمد ابو علی جرجانی .
مؤلف، از علمای شیعه است .

۴۵ . الفتن،^۲ ابو صالح احمد بن عیسی سلیلی .
از عالمان اهل سنت است که سید ابن طاووس کتابش را در الفتن خود آورده
است .

۴۶ . أخبار ابي عمرو و ابي جعفر العمیرین،^۳ ابو نصر هبة الله بن احمد بن محمد
کاتب (م بعد از ۴۰۰ ق) .
وی از علمای شیعی مذهب است .

۱-۳. مهدویت‌نگاری در قرن پنجم

الف - آثار موجود

۱ . الفصول العشرة فی الغیبة .

این اثر، یک بار در نجف به سال ۱۳۷۰ ق و بار دوم در سال ۱۴۱۳ ق در مصنفات
الشیخ المفید به چاپ رسیده است . شیخ مفید (م ۴۱۳ ق) در این کتاب، به ده پرسش
در باره مهدی علیه السلام از قبیل : فلسفه غیبت، طول عمر، علائم ظهور و ملاقات کنندگان
پاسخ گفته است . این کتاب، چند نسخه خطی دارد و به فارسی نیز با عنوان ده انتقاد
و پاسخ ترجمه شده است .^۴

۲ . الرسالة الأولى فی الغیبة .

این رساله در سال ۱۳۷۰ ق در نجف، ضمن مجموعه خمس رسائل فی اثبات

۱ . همان : ص ۹۷ ش ۲۴۰ .

۲ . کتاب نامه حضرت مهدی علیه السلام : ج ۲ ص ۵۴۸ .

۳ . التهرست، نجاشی : ص ۴۴۰ ش ۱۱۸۵ .

۴ . کتاب نامه حضرت مهدی علیه السلام : ج ۲ ص ۵۵۵-۵۵۶ و ج ۱ ص ۲۵۴ .

الحجة و در قم ضمن مجموعه عدة رسائل للشيخ المفيد به چاپ رسیده است. در سال ۱۴۱۳ ق نیز در ضمن مجموعه آثار کنگره شیخ مفید، جلد هفتم نشر یافته است. این رساله، درباره حدیث «من مات و لم يعرف امام زمانه» است.

۳. الرسالة الثانية في الغيبة.

این رساله نیز مانند رساله پیشین، در نجف و قم و سپس در ضمن مجموعه آثار کنگره شیخ مفید منتشر شده است. محقق طباطبایی از آن با عنوان کتاب الجوابات فی خروج المهدي یاد کرده است.^۱

۴. الرسالة الثالثة في الغيبة.

این رساله در جلد هفتم مجموعه آثار کنگره شیخ مفید چاپ شده و در باره یاران سیصد و سیزده گانه امام مهدی است.^۲

۵. الرسالة الرابعة في الغيبة.

در جواب این سؤال است که اگر سبب غیبت امام زمان (عج) کثرت دشمنان و ترس از رویارویی با آنان است، پدران حجت (عج) در شرایط سخت ترس بودند و دشمنان بیشتری داشتند، با این حال، آنان در غیبت به سر نبردند و در جامعه حضور داشتند. این اثر در ضمن مجموعه آثار کنگره شیخ مفید به چاپ رسیده است و چندین نسخه از آن در کتابخانه آیه الله مرعشی قم به شماره ۱۲۸۰۷/۱۷، ۲۵۵/۲۵، ۲۴۳/۱۶ و ۱۲۸۰۷/۵ وجود دارد.

این پنج اثر (یعنی از کتاب الفصول العشرة تا الرسالة الرابعة في الغيبة) از محمد بن محمد بن نعمان عکبری (شیخ مفید) (م ۴۱۳ ق) است.

۶. مسألة في الغيبة، قاضي عبد الجبار معتزلي (۴۱۵ ق).

۱. تراشا: شر ۱۳ ص ۱۱۰.

۲. برای آگاهی بیشتر، ر. ک: کتابنامه حضرت مهدی (عج): ج ۱ ص ۲۷۹-۲۷۸ و ۲۵۴ و ۳۹۲ و ۳۹۳ و ۳۹۴ و ۳۹۶ و ۳۹۹ و ۴۰۴ و ج ۲ ص ۵۳۹.

نسخه‌ای در واتیکان به شماره ۱۲۰۸ دارد.^۱

وی از متکلمان نامدار اهل سنت است.

۷. الأربعون حدیثاً فی المهدی، ابو نعیم احمد بن عبد الله اصفهانی (م ۴۳۰ ق).

از این رساله؛ نسخه خطی در نجف و قم موجود است و برخی مؤلفان چون سیوطی، اربلی، بحرانی و دیگران، آن را به صورت کامل در کتب خود آورده‌اند. این رساله در قرن دهم توسط مقدس اردبیلی (م ۹۹۳ ق) و ابو الحسن علی بن حسن زواره‌ای (م ح ۹۴۷ ق)، ترجمه شده است. در دوره معاصر نیز حجت بلاغی، آن را ترجمه کرده است.^۲ این کتاب با تحقیق علی جلالی باقر در نشریه تراثنا (ش ۷۷) به چاپ رسیده است.

وی از عالمان اهل سنت است.

۸. المقنع فی الغیبة.

این کتاب، نخست به صورت رساله در مجله تراثنا^۳ به چاپ رسید و سپس به صورت مستقل در سال ۱۴۱۶ ق توسط مؤسسه آل البیت چاپ شد.

سید مرتضی در این کتاب، امامت مهدی علیه السلام را بر پایه دو اصل «لزوم عقلی امامت» و «لزوم عقلی عصمت امام» اثبات می‌کند و در ادامه، از حکمت و فلسفه غیبت سخن می‌گوید و تفاوت غیبت با عدم وجود را بیان می‌کند.

در پایان این کتاب، رساله‌ای مختصر با عنوان «کتاب الزیادة المکمل بها کتاب المقنع» از سید مرتضی آورده شده که برخی از زوایای غیبت را روشن می‌کند.

۹. مسألة وجیزة فی الغیبة.

این اثر در سال ۱۹۵۵ م در بغداد چاپ شد و ترجمه فارسی آن به قلم سید حسن

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۲ ص ۶۴۱.

۲. همان: ج ۱ ص ۷۵ و ۲۲۸ و ۲۴۱.

۳. تراثنا: ش ۲۷، ص ۱۴۱۲ ق.

افتخارزاده از سوی انجمن حجّیته در سال ۱۳۶۰ منتشر شد.

این دو اثر از سید مرتضی (م ۴۳۶ ق) هستند.

۱۰. البرهان علی صحّة طول عمر الإمام صاحب الزمان، ابو الفتح محمّد بن علی بن

عثمان کراجکی (م ۴۴۹ ق).

این کتاب، چاپ سنگی‌ای در سال ۱۳۲۲ ق در تبریز و چاپ جدیدی بدون

تاریخ و ناشر در سال‌های اخیر دارد. نویسنده - که از شاگردان شیخ مفید و از علمای

امامیه است - در این اثر، دلایل عقلی و نقلی زاز طول عمر و سرگذشت گروهی از

معتبرین را آورده است. این کتاب، ضمن کتاب گنجینه معارف شیعه امامیه، از سوی

میرزا محمّد باقر کمره‌ای (در ج ۲ ص ۱۲۱ به بعد) ترجمه شده است.

۱۱. الغیبة، محمّد بن حسن الطوسی (م ۴۶۰ ق).

شیخ طوسی در این کتاب، ضمن فصولی به این موضوعات پرداخته است:

مباحث کلی امامت، ولادت امام زمان، ردّ فِرَق غیر دوازده امامی، توقیعات، وکلای

ائمّه، عمر امام، توقیت، نشانه‌های ظهور، صفات و سیره امام.

شیخ طوسی این کتاب را به روش کلامی نوشته است.

این کتاب، چاپ‌های متعدد دارد و با عنوان تحفة قدسی به فارسی ترجمه شده

است.^۱ از این اثر پنج نسخه خطّی در کتاب‌خانه‌های ایران شناسایی شده است.^۲

ب - آثار مفقود

۱۲. اخبار الوكلاء الأربعة.^۳

۱۳. ما نزل من القرآن فی صاحب الزمان.^۴

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۲۲۰ و ۲۳۶-۲۳۵ و ج ۲ ص ۵۴۱-۵۴۰.

۲. رک: فهرستگان حدیث و علم حدیث: ج ۵ ص ۱۳۴.

۳. الفهرست. نجاشی: ص ۸۶.

۴. همان‌جا.

جواد علی، این دو کتاب را یکی می‌داند.^۱

از ابو عبد الله احمد بن محمد بن عیاشی جوهری (م ۴۰۱ ق) است.

وی از علمای شیعی است.

۱۴. النقص علی الطلحی فی الغیبة.

۱۵. مختصر فی الغیبة.^۲

برخی احتمال داده‌اند این کتاب، یکی از رساله‌های شیخ مفید در موضوع غیبت

است.^۳

۱۶. مسألة فی الرجعة.

این کتاب، دارای نسخه خطی در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی است.^۴

۱۷. جوابات الفارقین فی الغیبة.^۵

این کتاب، با نام‌های دیگری نیز معرفی شده است: جوابات الفریقین فی الغیبة،

جوابات المیثاقین.^۶

این سه اثر از شیخ مفید (م ۴۱۳ ق) است.

۱۸. مستوفی اخبار الوكلاء الاربعة.^۷

۱۹. اخبار الأبواب.^۸

جواد علی این دو را یکی می‌داند.^۹

۱. المهدی المنتظر: ص ۳۱.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۳۳۹؛ الذریعة: ج ۱۶ ص ۸۱.

۳. کتاب‌نامه امام مهدی علیه السلام: ج ۲ ص ۶۳۵.

۴. همان: ج ۲ ص ۳۸۷.

۵. الفهرست، نجاشی: ص ۴۰۰.

۶. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۲۷۹.

۷. الفهرست، نجاشی: ص ۸۶ ش ۲۰۹؛ الذریعة: ج ۱ ص ۳۵۳.

۸. الفهرست، طوسی: ص ۸۴ ش ۱۱۷.

۹. المهدی المنتظر: ص ۳۰.

از ابو العباس احمد بن علی بن عباس بن نوح سیرافی (م بعد از ۴۱۳ ق) است.
از علمای شیعی است.

۲۰. اخبار المهدی.^۱

۲۱. صفة المهدی.

یوسف بن یحیی مقدسی در عقد الدرر، ۲۹ حدیث از آن روایت کرده است.^۲

۲۲. نعت المهدی.

حافظ ابو عبدالله گنجی در کتاب البیان فی أخبار صاحب الزمان، از این کتاب

روایت نقل کرده است.^۳

۲۳. ذکر المهدی ونعوته.^۴

سید ابن طاوس در الطرائف، فهرست ابواب آن و تعداد احادیث هر کدام را بر

شمرده و تعداد احادیث آن را ۱۵۶ حدیث دانسته است.

۲۴. مناقب المهدی.

حافظ ابو عبدالله گنجی در کتاب البیان فی أخبار صاحب الزمان، پانزده حدیث از

آن روایت کرده^۵ و یوسف بن یحیی مقدسی شافعی در عقد الدرر، سیزده حدیث از

آن نقل کرده است.^۶

۲۵. الفتن.^۷

۲۶. کتاب المهدی.^۸

---

۱. الطرائف: ص ۱۷۹.

۲. عقد الدرر: ص ۲۷.

۳. البیان فی أخبار صاحب الزمان: ص ۸۳.

۴. الطرائف: ص ۱۸۳.

۵. البیان فی أخبار صاحب الزمان، ص ۸۳.

۶. عقد الدرر: ص ۱۴۱.

۷. الذریعة: ج ۱۶ ص ۱۱۲.

۸. کشف الظنون: ج ۲ ص ۱۳۶۵؛ هدیه المارغین: ج ۱ ص ۷۵.

این هفت اثر، از ابو نعیم اصفهانی (م ۴۳۰ ق) است. وی از عالمان برجسته و پُر تألیف اهل سنت است.

۲۷. الفتن،^۱ ابو عمرو عثمان بن سعید دانی (م ۴۴۴ ق).

مؤلف، از عالمان اهل سنت و صاحب کتابی در قرائات است.

۲۸. الاستطراف فی ذکر ما ورد فی زمن الغیبة فی الانصاف،^۲ ابو الفتح محمد بن علی

بن عثمان کراجکی (م ۴۴۹ ق).

جواد علی، عنوان کتاب کراجکی را البرهان علی طول عمر صاحب الزمان آورده

است.^۳

۲۹. المسألة فی مولد صاحب الزمان،^۴ ابو یعلی محمد بن حسن بن حمزه

(م ۴۶۳ ق)

مذهب وی شیعه است.

۳۰. کتاب الفتن والملاحم،^۵ ابو عبدالله جعفر بن محمد بن مالک کوفی.

از علمای شیعی است.

۳۱. الحجّة فی ابطال القائم،^۶ ابو حسین محمد بن بحر رُهنی سجستانی.

وی عالمی شیعی است.

۳۲. کتاب الغیبة،^۷ مظنر بن علی بن حسین حمدانی.

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی: ج ۲ ص ۵۴۸.

۲. ایضاح المکتون: ج ۱ ص ۷۱.

۳. المهدی المنتظر: ص ۳۳.

۴. الفهرست، نجاشی: ص ۴۰۴.

۵. الفهرست، نجاشی: ص ۱۲۲.

۶. معالم العتقاء: ص ۹۶؛ الفهرست، نجاشی: ص ۳۸۴.

۷. الفهرست، رازی: ص ۱۰۱ ش ۳۵۹.

وی عالمی شیعی است.

۳۳. الفرج فی الغیبة،^۱ محمد بن علی بن فضل بن تمام.

شیعه و استاد استادان نجاشی است.

۳۴. کتاب الغیبة،^۲ عبد الوهاب مادرایی.

وی عالمی شیعی است.

۳۵. کتاب الغیبة،^۳ احمد بن محمد بن عمران.

از استادان نجاشی و شیعه است.

۳۶. کتاب الغیبة،^۴ محمد بن زید بن علی فارسی.

وی از علمای شیعی است.

۱-۳. مهدویت‌نگاری در قرن ششم

از آن جا که هیچ یک از نگارش‌های قرن ششم در باره مهدویت اکنون در دست نیست، تنها به ذکر نام آثار مفقود می‌پردازیم.

۱. أخبار المهدی، ابو العلاء همدانی (م ۵۶۹ ق).

مذهب مؤلف، شیعه است.

۲. مسألة السر فی الأعور الدجال،^۵ ابو القاسم عبد الرحمن بن عبد الله سهیلی

مالکی (۵۸۱ ق).

مؤلف، سنی است.

۳. كشف المخفی فی مناقب المهدی، یحیی بن سعید حلّی معروف به ابن بطریق

۱. النهرست، طوسی: ص ۲۴۰ ش ۷۱۳.

۲. النهرست، نجاشی: ص ۲۴۷ ش ۶۵۲.

۳. همان: ص ۸۵ ش ۲۰۶.

۴. أمل الأمل: ج ۲ ص ۲۷۳ ش ۸۰۰.

۵. كشف الظنون: ج ۲ ص ۱۶۶۲ و ج ۵ ص ۵۰۵ ش ۱۱۸۵۶.

(م ۶۰۰ ق).

مؤلف، شیعی مذهب است.

این کتاب، یک صد و ده روایت از طریق اهل سنت آورده است و سید ابن طاووس، فهرست آن را به تفصیل آورده است.^۱

۴. اشراط الساعة،^۲ ابو محمد عبد الغنی بن عبد الواحد مقدسی حنفی (م ۶۰۰ ق).

وی دارای مذهب حنفی و از علمای فلسطین است.

۵. الملاحم والفتن وما اصاب السلف ویصیب الخلق من المحن،^۳ محمد بن قاسم طوسی (ق ۶ ق).

وی از علمای شیعی است.

۶. الأربعون حدیثاً فی المهدی،^۴ سراج الدین بغدادی قزوینی (ق ۶ ق).

از عالمان اهل سنت است.

۷. کتاب التعازی،^۵ محمد بن علی بن حسن علوی (ق ۶ ق).

مؤلف، شیعه است.

۱-۴. مهدویت‌نگاری در قرن هفتم

الف - آثار موجود

۱. عنقاء مغرب فی ختم الأولیاء و شمس المغرب.

این رساله در مناقب مهدی علیه السلام و خاتم الأوصیاء بودن ایشان است و نسخه‌ای در

۱. الطرائف: ص ۳۵۲، بحار الأنوار: ج ۵۱ ص ۱۰۵، دار السلام: ص ۲۳، الذریعة: ج ۱۸ ص ۵۹.

۲. النجوم الزاهرة: ج ۴ ص ۱۸۵.

۳. معالم العلماء: ص ۱۱۷.

۴. ترانته: ش ۱ ص ۱۹.

۵. بحار الأنوار: ج ۳۱ ص ۲۵۵.

۶۴ ورق در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی به شماره ۴۱۰۵ دارد.^۱ این کتاب بارها به چاپ رسیده است.

۲. رساله فی المهدی.

این رساله در بخش مخطوطات دارالکتب قاهره، ضمن مجموعه شماره ۱۴۵۱ در ۳۸ برگ موجود است. مرحوم حاج شیخ حسن سعید تهرانی، آن را در ضمن کتاب محاضرة حول الإمام المهدی به چاپ رسانده است. ابن عربی در این رساله از نسب و سیرت و شمایل بقیه الله (مهدی علیه السلام) سخن گفته است.

۳. المیمیة.

این قصیده در موضوع ظهور امام مهدی علیه السلام سروده شده است که یکی از بیت‌های آن چنین است:^۲

اذا دار الزمان علی حروف   بسم الله فالمهدی قاما.

این قصیده، شرحی دارد با عنوان بیان الحق.^۳

۴. قصیده فی المهدی.

این قصیده، نسخه‌ای در کتاب‌خانه ظاهریه دمشق به شماره ۶۸۲۴ دارد و در ابتدای دیوان محیی الدین نیز چاپ شده است.^۴

۵. شق الجیب فی أسرار حروف علم الغیب.

کتابی است با ادبیات رمزی در باره مهدی علیه السلام و آخر الزمان. بارها در مجموعه رسائل ابن عربی در قاهره و حیدرآباد و بیروت، چاپ شده است.

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۲ ص ۵۳۰.

۲. همان: ص ۷۴۰.

۳. همان: ج ۱ ص ۱۸۷.

۴. همان: ج ۲ ص ۵۷۵.

این پنج اثر،^۱ از محیی الدین ابن عربی (م ۶۳۸ ق) هستند.

وی پایه‌گذار عرفان نظری و از عالمان اهل سنت است.

۶. البیان فی أخبار صاحب الزمان، حافظ ابو عبد الله محمد بن یوسف بن گنجی

شافعی (م ۶۵۸ ق).

نویسنده، از عالمان اهل سنت است. این کتاب بارها به صورت مستقل یا همراه برخی از کتاب‌ها مانند: کفایة الطالب والزام الناصب به چاپ رسیده است. هم‌چنین با عنوان خورشید پنهان ترجمه شده و نشر یافته است. کتاب، دارای ۲۵ باب است و از غیبت، ظهور، سیرت، فتوحات، بشارت، امکان طول و حیات مهدی علیه السلام بحث کرده است.

آیه الله حسن زاده آملی در وصف این کتاب چنین نوشته است: «کتاب بیان در عین حال که صغیر الحجم است، بسیار عظیم النفع است. این کتاب موجز، دارای فوایدی گران‌قدر و ارزشمند است و هر چند هر یک از ابواب آن را در امر صاحب الأمر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) اهمیتی به سزااست، لکن بعضی از ابواب به خصوص باب‌های دوم، هفتم، نهم، سیزدهم، بیست و چهارم و بیست و پنجم را شأنی دیگر و در خور دقت بیشتر و بهتر است».^۲

دو نسخه خطی از این کتاب در ایران وجود دارد: یکی، در کتاب‌خانه مجلس شورای اسلامی به شماره ۷۰۴۲ و دیگری، در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی به شماره ۲۵۵۳.

۷. التشریف بالمنن فی التعریف بالفتن، سید ابن طاووس (م ۶۶۴ ق).

نام اصلی‌ای که مؤلف بر آن نهاده همین است، ولی با عناوین دیگری چون الفتن

۱. گفتنی است که کتاب دیگری نیز با نام طباشیر المحرورین در موضوع اخبار خروج مهدی علیه السلام به ابن عربی منسوب است که چاپ هم شده است؛ اما ظاهراً نسبت آن به وی قطعی نیست.

۲. ر.ک: نهج الولاية: ص ۹۳.

والملاحم، الملاحم والفتن، الملاحم والفتن فی ظهور الغائب المنتظر نیز منتشر شده است. از این کتاب، نسخه‌های متعدد موجود است و بارها به چاپ رسیده است.^۱ این کتاب در قم به سال ۱۳۹۸ ق توسط منشورات رضی و در اصفهان به سال ۱۴۱۶ ق توسط مؤسسه صاحب‌الأمر به چاپ رسیده است. نسخه‌ای خطی به شماره ۵۲۲۸ در کتاب‌خانه دانشگاه تهران وجود دارد که ادعا شده گویا به خط مؤلف است.

تصویری از همین نسخه در کتاب‌خانه محقق طباطبایی در قم موجود است.^۲ سید ابن طاووس در این کتاب، مباحث مهم آخر الزمان را بیان می‌دارد. از این رو علامات ظهور صاحب الزمان علیه السلام، اوصاف و ویژگی‌ها و چگونگی بیعت با ایشان و حاکمیت مهدی علیه السلام، بخش‌های زیادی از کتاب را به خود اختصاص داده است. ضمناً مصنف، نخست بخش‌هایی از کتاب الفتن ابن حماد (م ۲۲۸ ق)، الفتن ابو صالح سلیلی (ق ۴ ق) و الفتن ابو یحیی زکریا (م ۲۹۸ ق) را آورده است که بیش از سه چهارم کتاب را گرفته است و در پایان، مطالب خود را آورده است.

۸. علامات یوم القيامة، حافظ ابو عبد الله محمد بن احمد قرطبی انصاری (م ۶۷۱ ق).

این کتاب، در قاهره به چاپ رسیده و از خروج دجال، ظهور مهدی علیه السلام و نشانه‌های ظهور، سخن گفته است.

وی از مفسران اهل سنت و صاحب تفسیر احکام القرآن است.

۹. دعای استدعای فرج برای ظهور و شهود حضرت حجّت علیه السلام، خواجه نصیر (م ۶۷۲ ق).^۳

۱. همان: ص ۶۷۷.

۲. رک: یادنامه محقق طباطبایی: ج ۳ ص ۱۴۹۳ و ۱۴۸۳.

۳. این اثر با این عنوان به چاپ رسیده است؛ ولی در کتاب احوال و آثار خواجه - که مفصل‌ترین نوشته در معرفی آثار خواجه نصیر است - بدان اشاره نشده است.

این اثر، رساله مختصری است که در چهل صفحه جیبی که در سال ۱۳۶۶ ش منتشر شده است.

۱۰. علامات المهدی، محمد بن اسحاق رومی، مشهور به صدر الدین قونوی (م ۶۷۳ ق).

نسخه‌ای ضمن مجموعه شماره ۱۳۲۱۲ در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی دارد که در ضمن کتاب بزرگداشت نامه سید محمود مرعشی چاپ شده است. دو نسخه دیگر از آن نیز در کتاب‌خانه سلیمانیه ترکیه، یکی ضمن مجموعه شماره ۴۳۱۰۰ در بخش حاج محمود افندی و دیگری، ضمن مجموعه شماره ۴۸۴۹ در بخش ایاصوفیه، موجود است.

وی از فیلسوفان و عارفان فارسی‌زبان اهل سنت در قرن هفتم هجری است.

۱۱. عقد الدرر فی أخبار المنتظر، یوسف بن یحیی بن علی بن عبد العزیز المقدسی الشافعی السلمی (۶۸۵ ق).

وی از عالمان شافعی بیت المقدس است.

از این اثر، نسخه‌ای در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی^۱ و دو نسخه در آستان قدس رضوی به شماره‌های ۱۷۵۱ و ۱۷۵۲ موجود است.

از این کتاب، نسخه‌های متعدد در برلین و قاهره موجود است و بارها به چاپ رسیده است.^۲

در این کتاب، ۴۹۱ حدیث در دوازده باب، گردآوری شده است.

ب- آثار مفقود

۱۲. تحقیق غیبة المنتظر،^۳ اشرف بن اغر بن هاشم علوی (۴۸۲ - ۶۱۰ ق).

۱. رک: میراث شهاب: ش ۱۳ ص ۲.

۲. کتاب‌نامه حضرت مهدی: ج ۲ ص ۵۱۴-۵۱۵.

۳. الذریعة: ج ۱۶ ص ۷۵ ش ۲۷۵. لسان المیزان: ج ۱ ص ۴۲۹ ش ۱۴۰۷، الأعلام: زرکلی: ج ۱ ص ۳۲۲.

مؤلف، از عالمان شیعه و از مشایخ ابن ابی طی است.
این کتاب، با عنوان الغیبة للحجة نیز معرفی شده است.
۱۳. مشاهدة الآيات في أشراف الساعة وظهور العلامات.^۱
۱۴. أحوال صاحب الزمان.^۲

این دو اثر، از محمد بن مؤید معروف به سعد الدین حموی جوینی (م ۶۵۰ق) است.

وی از مشایخ صوفیه و سنی مذهب است.
۱۵. الملاحم،^۳ دانیال (ظاهراً ق ۷ق).

اطلاعات بیشتری از نویسنده به دست نیامد؛ اما ظاهراً ترجمه‌ای عربی از کتاب عبرانی مکتوم دانیال نبی باشد که حبیش بن ابراهیم تفلیسی (م ح ۶۰۰ق) آن را دیده و به فارسی ترجمه کرده و از دیگر منابع عربی نیز مطالبی بر آن افزوده است. کتاب تفلیسی، بارها چاپ شده است.

۱ - مهدویت‌نگاری در قرن هشتم

الف - آثار موجود

۱. النهاية في الفتن والملاحم، عماد الدین ابو القداء اسماعیل بن عمر، ابن کثیر (م ۷۷۴ق).

نویسنده، از مفسران و مورخان مشهور اهل سنت است.

این کتاب، با عنوان‌های دیگری چون: النهاية او الفتن والملاحم، الفتن والملاحم

۱. فرائد السطین: ج ۲ ص ۳۰۸.

۲. معجم المؤلفین: ج ۱۲ ص ۷۰.

۳. الذریعة: ج ۲۲ ص ۱۸۸. حاجی خلیفه در کشف الظنون و اسماعیل یاشا در هدیه العارفین، آن را مکتوم دانیال و اصول الملاحم نامیده‌اند. در تهران، کتابی فارسی به نام مکتوم دانیال به سال ۱۳۷۰ق، چاپ شده که موضوع آن، پیشگویی و اخترگویی (تنجیم) است.

الواقعة في آخر الزمان، والنهاية فتن واهوال آخر الزمان (مختصر نهاية البداية) به چاپ رسیده است.

همچنین بخش‌هایی از آن به صورت مستقل با عناوینی چون: صفة الجنة، صفة النار، احوال يوم القيامة به چاپ رسیده است.

در این کتاب، چندین باب به امام مهدی اختصاص دارد مانند:

- ذکر المهدی الذی یکون فی آخر الزمان؛

- قول الرسول ﷺ: لو لم یبق من الدنیا الا یوم لبعث الله رجلاً منا یملأها عدلاً؛

- قول الرسول ﷺ: لا تنقضی الدنیا حتی یملک العرب رجل من اهل بیتی؛

- قول الرسول ﷺ: المهدی من عترتی من ولد فاطمة؛

- خروج المهدی وبقائه.^۱

همچنین روایات دجال را به تفصیل آورده است. روایات اشراط الساعة و پاره‌ای پیشگویی‌ها نیز بخشی از آنهاست. البته بخش عمده‌ای از روایات این کتاب (جلد دوم) به روز قیامت و بهشت و جهنم اختصاص دارد.

۲. مختصر اثبات الرجعة، سید بهاء الدین علی بن غیاث الدین عبدالکریم بن عبدالحمید نیلی (م ۷۹۰ ق).

این کتاب، مختصری از اثبات الرجعة فضل بن شاذان است. شیخ آقا بزرگ آن را مختصر الغیبة نامیده است. کتاب، دارای نسخه خطی در آستان قدس رضوی است و توسط مؤسسه آل‌البیت در سال ۱۴۰۹ ق به چاپ رسیده است. وی از عالمان شیعی امامی و از اساتید ابن‌فهد حلی است.

۳. الرجعة والرد علی اهل البدعة، حسن بن سلیمان بن خالد حلی (ق ۸ ق).

از عالمان شیعی امامی که از شهید اول، اجازه روایت دارد.

این کتاب، نسخه‌ای در کتاب‌خانه آستان قدس رضوی به شماره ۲۰۸۱ دارد. وی در این کتاب، احادیث رجعت از کتاب بصائر الدرجات را آورده است.^۱

۴. منتخب الأنوار المضيئة.

اصل کتاب، الأنوار المضيئة تألیف سید بهاء‌الدین علی بن عبد‌الکریم بن عبد‌الحمید نیلی نجفی (زنده در ۸۰۳ ق) است. منتخب آن با عنوان منتخب الأنوار المضيئة توسط انتخاب‌کننده ناشناسی انجام شده است. اصل کتاب بنا بر نقل محدث نوری،^۲ در پنج مجلد تألیف شده است. محدث نوری، جلد اول را روایت کرده که به خط مؤلف بوده و تاریخ موجود در این جلد ۷۷۷ ق بوده است. بنا بر این، تألیف سال ۷۷۷ ق یا قبل از آن بوده است؛ ولی منتخب آن بعد از وفات مؤلف اصل بوده است. چون منتخب بعد از ذکر نام مؤلف اصل برای او عبارت «قدس الله روحه الشریفة» به کار برده است.

این کتاب در دوازده فصل سامان یافته و از امامت، ولادت، فلسفه غیبت، توقیعات، تشرفات و علائم ظهور بحث کرده است.^۳ این اثر در سال ۱۴۳۰ ق با تحقیق محققان مؤسسه امام هادی (عج) در قم به چاپ رسیده است.

۵. الجزيرة الخضراء، مجد الدین فضل بن یحیی طیبی کوفی (ق ۸ ق).

این کتاب، داستان تشرّف علی بن فاضل را به جزیره خضراء در یازدهم شوال ۶۹۹ ق نقل کرده است. علامه مجلسی در بحار الأنوار (ج ۵۲ ص ۱۷۴ - ۱۵۹) و شیخ حرّ عاملی در اثبات الهداة (ج ۳ ص ۷۰۷) و نهاوندی، در العبرى الحسان (ج ۲

۱. همان: ج ۱ ص ۲۷۷.

۲. مستدرک الوسائل: ج ۸ ص ۲۴۷.

۳. همان: ص ۱۲۶.

ص ۱۲۷) و... آن را آورده‌اند.^۱ همچنین ترجمه‌های متعددی دارد که کهن‌ترین آن، ترجمه علی بن حسین بن عبد‌العالی کرکی (م ۹۴۰ ق) است.^۲

ب - آثار مفقود

۶. اثبات الرجعة، حسن بن یوسف بن مطهر حلّی (م ۷۲۶ ق).

نسخه خطی در کتاب‌خانه مدرسه فاضل خان مشهد.^۳

۷. الروع والاولجال فی نبأ المسیح والدجال،^۴ شمس‌الدین محمد بن احمد ذهبی

(م ۷۴۸ ق).

وی از مورخان اهل سنت است.

۸. کتاب المهدی،^۵ برهان‌الدین ابراهیم بن محمد حنبلی، معروف به ابن قیّم

جوزی (م ۷۶۷ ق).

وی از عالمان اهل سنت است.

۹. اخبار المهدی،^۶ بدر‌الدین حسن بن محمد بن صالح نابلسی حنفی

(م ۷۷۲ ق).

وی سنی و دارای مذهب حنفی است.

۱۰. جزء فی المهدی،^۷ ابن کثیر (م ۷۷۴ ق).

وی از مورخان و مفسران اهل سنت است.

۱۱. اثبات الرجعة، حسن بن سلیمان بن خالد حلّی (ق ۸ ق).

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۲۷۴، الذریعة: ج ۵ ص ۱۰۶.

۲. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۲۳۱ و ۲۳۳ - ۲۳۲.

۳. الذریعة: ج ۱ ص ۹۲.

۴. کشف الظنون: ج ۱ ص ۹۳۳.

۵. همان: ج ۲ ص ۱۴۶۵.

۶. الدرر الكامنة: ج ۲ ص ۳۷.

۷. البداية والنهاية: ج ۶ ص ۲۴۷ - ۲۴۸، الامام ابن کثیر: ص ۱۴۳، الاحتجاج بالأثر: ص ۲۸.

نسخه خطی‌ای در کتاب‌خانه مدرسه فاضل‌خان مشهد دارد.^۱

۱- ۷. مهدویت‌نگاری در قرن نهم

الف - آثار موجود

۱. مثنوی عجایب یا علائم ظهور.

این رساله، قصاید شاه‌نعمه‌الله در باره ظهور است و نسخه خطی‌ای در کتاب‌خانه مرکزی دانشگاه تهران دارد.^۲

۲. رساله مهدیه.

دارای نسخه خطی به شماره ۵۳۰ و ۶۸۸۲ در کتاب‌خانه آستان قدس رضوی است. این اثر با تحقیق و تعلیق دکتر حمید فرزام و با عنوان شاه ولی و دعوی مهدویت، در سال ۱۳۴۸ ش، از سوی دانشگاه اصفهان در ۱۰۲ صفحه وزیری به چاپ رسیده است.

این دو اثر، از شاه‌نعمه‌الله ولی (۷۳۱ - ۸۳۴ ق) است.
وی از صوفیان اهل سنت است.

ب - آثار مفقود

۳. طرق احادیث المهدی،^۳ حافظ ولی الدین ابو زرعه عراقی (۷۶۲ - ۸۲۶ ق).
از محدثان اهل سنت است.

۱- ۸. مهدویت‌نگاری در قرن دهم

الف - آثار موجود

۱. القناعة فیما تحسن الاحاطة به من اشراط الساعة، ابو الخیر محمد بن عبد الرحمن سخاوی (م ۹۰۲ ق).

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج): ج ۱ ص ۵۲.

۲. فهرست کتاب‌خانه مرکزی دانشگاه تهران: ج ۸ ص ۴۷۲۴.

۳. کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج): ج ۲ ص ۴۹۷.

این کتاب در سال ۱۴۰۶ ق در مکتبه القرآن قاهره به چاپ رسیده است. کتاب، با نام ارتقاء الغرف نیز معرفی شده است.^۱

سخاوی از مشایخ صوفیه و از علمای اهل سنت است.

۲. نزول عیسی بن مریم آخر الزمان.

این کتاب در سال ۱۹۸۵ م در بیروت از سوی دار الکتب العلمیه به چاپ رسیده است.

۳. رسالة فی رد من انکر ان عیسی إذ انزل یصلی خلف المهدي صلاة الصبح.

این کتاب، نسخه خطی‌ای در کتاب‌خانه مسجد الحرام به شماره ۵۹ دارد و در کتاب الحاوی للفتاوی سیوطی (ج ۲ ص ۱۶۶) در پایان رسالة الاعلام بحکم عیسی به چاپ رسیده است.^۲

۴. ظهور المهدي.

دو نسخه خطی در کتاب‌خانه‌های استانبول با عنوان رسالة فی ظهور المهدي و رسالة ظهورات المهدي وجود دارد.^۳

۵. الكشف عن مجاوزة هذه الأمة الألف.

این رساله در ضمن رساله‌های سیوطی در الحاوی للفتاوی (ج ۲ ص ۹۲ - ۸۶) بارها به چاپ رسیده و نیز به صورت مستقل به چاپ رسیده است و از ظهور مهدی عج، خروج سفیانی، نزول عیسی و کشته شدن دجال سخن گفته است و نسخه‌های فراوانی در کتاب‌خانه‌های ترکیه دارد.^۴ سیوطی در این رساله اثبات می‌کند که روزگار امت پیامبر ص از هزار سال تجاوز می‌کند؛ ولی به هزار و پانصد

۱. المقاصد الحسنة: ص ۲۲۵. كشف الخفا: ص ۲۸۸.

۲. المقاصد الحسنة: ص ۴۰۲.

۳. کتاب‌نامه حضرت مهدی عج: ج ۱ ص ۵۰۲.

۴. همان: ج ۲ ص ۶۰۰ و ۶۰۱.

سال نمی‌رسد. از این اثر نسخه‌های نیز در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی قم به شماره ۲۱۰۲/۷، ۸۳۵۸/۷ و ۲۷۷۹/۱۱ وجود دارد.

۶. العرف الوردی فی أخبار المهدی

این کتاب، بارها به چاپ رسیده و چاپ اخیر آن از سوی «مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی» در ایران بوده است. همچنین در مجموعه الحاوی للفتاوی سیوطی (ج ۲ ص ۸۶ - ۵۷) انتشار یافته است. نسخه‌های متعدّد در کتاب‌خانه‌های ترکیه دارد. سیوطی در این کتاب، الأربعون حدیثاً فی المهدی ابونعیم را تلخیص کرده و احادیثی نیز بر آن افزوده است.^۱ این کتاب، دارای ۲۲۵ حدیث است. کتاب، تبویب و فصل بندی ندارد. این روایت‌ها حاوی این مضامین است: المهدی منّا أهل البيت، المهدی من عترتی، شمایل و خصال مهدی، و دجال.

۷. رسالة فی علامات المهدی.

این کتاب، نسخه‌ای در کتاب‌خانه مسجد الحرام (به شماره ۳۴) دارد.^۲

این آثار، همگی از جلال الدین سیوطی (م ۹۱۱ ق) هستند.

وی از محدثان پُر تألیف اهل سنت و از مشایخ صوفیه در قرن دهم است.

۸. تلخیص البیان فی علامات مهدی آخر الزمان، ابن کمال باش حنفی

(م ۹۴۰ ق).

این کتاب، نسخه‌های متعدّد در کتاب‌خانه عاشر افندی ترکیه به شماره ۴۴۶ و

کتاب‌خانه عارف حکمت مدینه به شماره ۷۲۲۴۰/۶۲ - ق دارد.^۳

۹. القول المختصر فی علامات المهدی المنتظر، احمد بن محمد بن حجر هیشمی

(م ۹۷۴ ق).

۱. همان: ص ۵۱۰-۵۰۹.

۲. همان: ج ۱ ص ۴۰۳.

۳. همان: ج ۱ ص ۲۵۲.

این کتاب، نسخه‌های متعدد و چاپ‌های گوناگون دارد و به ترکی نیز ترجمه شده است.^۱

کتاب دارای یک مقدمه و سه فصل و یک خاتمه است. در مقدمه، بر تواتر احادیث مهدویت تصریح دارد. در فصل اول، ۶۳ حدیث از پیامبر اکرم ﷺ، در فصل دوم، ۳۹ حدیث از صحابه، و در فصل سوم، ۵۶ حدیث از تابعان آورده است. خاتمه نیز حاوی مباحث گوناگونی در موضوع مهدویت است.

این کتاب، با عنوان علامات المهدی المنتظر، در قاهره، توسط مکتبه القرآن نیز به چاپ رسیده است. نسخه‌هایی از این کتاب در قم در کتاب‌خانه مدرسه حجازی‌ها، به شماره ۸۸۹۳/۵۹/۱۱۳ و در کتاب‌خانه محقق طباطبایی، تصویری به شماره ۱۱۶ موجود است.

وی از عالمان پُر اثر اهل سنت است.

۱۰. رسالة فی المهدی.

دارای نسخه‌های خطی در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی به شماره ۵۲۴ و گنج بخش پاکستان به شماره ۸۱۲ است.^۲

۱۱. البرهان فی علامات مهدی آخر الزمان.

این کتاب، نسخه‌های فراوان داشته و چندین نوبت نیز چاپ شده است.^۳ کتاب در یک مقدمه و سیزده باب و یک خاتمه، سامان داده شده است و منابع آن العرف الوردی فی أخبار المهدی سیوطی و عقد الدرر ابو بدر یوسف شافعی و جمع الجوامع سیوطی است. نسخه‌ای از آن در کتاب‌خانه مسجد اعظم قم به شماره ۶۳۶ و نسخه دیگری در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی، به شماره ۵۲۳۴ موجود است.

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۲ ص ۵۷۹-۵۷۸.

۲. همان: ج ۱ ص ۲۰۸.

۳. همان: ص ۱۶۳.

۱۲. تلخیص البیان فی أخبار مهدی آخر الزمان.

این کتاب نیز نسخه‌های متعدد دارد و در سال ۱۴۰۱ ق، در قم به چاپ رسیده است.^۱

۱۳. احوال مهدی آخر الزمان.

این کتاب در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی، نسخه‌ای به شماره ۵۲۴ و ۹۲۱۵ دارد. کتاب شامل شصت حدیث همراه با ترجمه فارسی آن است. نسخه‌ای از آن نیز در کتاب‌خانه گنج‌بخش پاکستان به شماره ۱۸۱۲ است.

این چهار اثر، از علاء الدین علی بن حسام الدین متقی هندی (م ۹۷۵ ق) است.

وی از محدثان اهل سنت است.

۱۴. در التمام فی تاریخ خروج المهدی.

۱۵. حدیث «الائمة من بعدی بعدد تقیاء بنی اسرائیل».

۱۶. رساله فی علائم الظهور

مؤلف، مطالبی را که در کتب علمای هند در باره علائم ظهور دیده، در این اثر آورده است.

۱۷. رساله فی ظهور المهدی (عج)

مطالب کوتاهی در باره چگونگی ظهور حضرت مهدی (عج) است.

۱۸. رساله جفر الکبیر فی تعیین ظهور المهدی (عج)

مؤلف در این رساله، سال ظهور حجت (عج) را با استفاده از جفر کبیر سال ۱۲۰۰ ق مشخص کرده است.

این پنج رساله، همگی از محمد بن پاینده ساوجی به خط مؤلف در کاشان و به

سال ۹۷۹ ق کتابت شده است.^۱ نویسنده، شیعی مذهب است؛ ولی درباره وی اطلاعات بیشتری در منابع نیامده است.

۱۹. النجم الثاقب فی بیان ان المهدي من اولاد علی بن ابی طالب، شمس الدین محمد بن محمد بن عبد الرحمان بن علی بهنسی عقیلی خلوتی شافعی (م ۱۰۰۱ ق).

دارای نسخه‌های خطی متعدد است.^۲
نویسنده از سنّیان شافعی مذهب و از مشایخ صوفیه است.

ب - آثار مفقود

۲۰. البرهان فی علامات مهدی آخر الزمان،^۳ جلال الدین سیوطی (م ۹۱۱ ق).

وی از محدثان اهل سنت و از مشایخ صوفیه است.

۲۱. اثبات الرجعة، علی بن حسین بن عبد العالی (م ۹۴۰ ق).

نسخه خطی ای در کتاب‌خانه راجه فیض آباد دارد.^۴

مؤلف، از عالمان شیعی است.

۲۲. رسالة فی الغیبة.^۵

۲۳. المهدي إلى ما ورد فی العهدی.^۶

این دو اثر، از شمس الدین محمد بن طولول دمشقی (م ۹۵۳ ق) است.

وی از مورّخان و فقیهان حنفی مذهب است.

---

۱. فهرست جدید مسجد اعظم: ج ۴ ص ۲۶۱-۲۶۲.
۲. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۲ ص ۷۴۶-۷۴۵.
۳. همان: ج ۱ ص ۱۶۵.
۴. الذریعة: ج ۱ ص ۹۲.
۵. المهدي المتظر: ص ۲۲، آثار الشيعة: ج ۴ ص ۱۱۹.
۶. التذرات الذهبية: ص ۱۱۸.

۲۴. اثبات الرجعة،^۱ شرف‌الدین یحیی بحرانی (ق ۱۰ ق).
 نویسنده از شاگردان محقق کرکی و از عالمان شیعی است.
۲۵. اثبات وجود صاحب الزمان و غیبت و مصالح الغیبة،^۲ سید شمس‌الدین محمد بن امیر اسد الله شوشتری (ق ۱۰ ق).
 از عالمان شیعی و شاگردان محقق ثانی است.
۲۶. ذکر القائم و غیبت،^۳ حرز بن علی بن حسین شناطیری (ق ۱۰ ق).
 اطلاعی از وی به دست نیامد.

۱-۹. مهدویت‌نگاری در قرن یازدهم

الف - آثار موجود

۱. المشرب الوردی فی مذهب المهدی.
 این کتاب در سال ۱۲۷۸ ق در قاهره به چاپ رسیده و نسخه‌های بسیار دارد.^۴
 کتاب، گفتاری است در باره این که مهدی علیه السلام بعد از ظهور به اجتهاد خود عمل می‌کند نه به احتیاط و نه به تقلید از کسی و مذهبی که در این جا منظور، مذهب ابو حنیفه است. شیخ عبد الله هندی معروف به مخدوم الملک چنین حکم کرده که مهدی علیه السلام به مذهب ابو حنیفه عمل خواهد کرد.^۵
۲. الرد علی من حکم و قضی بأن المهدی الموعود جاء و مضی.
 این رساله، نسخه‌های متعددی در نجف، هند و مکه دارد.^۶

۱. الذریعة: ج ۱ ص ۹۵.

۲. الذریعة: ج ۱ ص ۱۰۹، احیاء التراث: ص ۲۱۱.

۳. احیاء الدائر: ص ۴۱.

۴. همان: ص ۶۴۷-۶۴۶، مجله تراثنا: ش ۳۰ ص ۶۸.

۵. رک: فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مرعشی: ج ۱۷ ص ۱۲.

۶. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۲۸۸.

۳. رسالة في حق المهدي.

دارای نسخه خطی در کتاب‌خانه بلدیة اسکندریة مصر است.^۱

۴. مهدی آل الرسول.

این رساله، نسخه‌های بسیار دارد و یک بار بدون تاریخ نیز به چاپ رسیده است. نویسنده، احادیثی را در باره غیبت، ظهور و نشانه‌های ظهور جمع کرده است.

این چهار اثر از نور الدین علی بن سلطان محمد قاری هروی، مشهور به ملا علی قاری (م ۱۰۱۴ ق) هستند.

وی از دانشمندان حنفی مذهب است که در علوم بسیاری چیره‌دست بود.

۵. جزیره خضرا و بحر ایض، قاضی نور الله شوشتری (م ۱۰۱۹ ق).

در سال ۱۸۸۴ م، در هند در مطبعة نوری به چاپ رسیده است.^۲

۶. الفوز و الأمان فی المهدي صاحب الزمان.^۳

این قصیده در کتاب الحديقة الجلالية شیخ بهایی به سال ۱۴۱۱ (در صفحات ۴۸ - ۵۰) به چاپ رسیده است. شیخ احمد منیفی، این قصیده ۶۳ بیتی را شرح کرده که در آخر کثکول البهائی چاپ مصر به طبع رسیده است. همچنین ترجمه و شرح فارسی آن در مجله سفینه (ش ۱۱) به قلم فهیمه فهیمی نژاد به چاپ رسیده است.

این اثر از شیخ بهایی (م ۱۰۳۱ ق) است.

۷. فراند فوائد الفكر فی الامام المهدي المنتظر، مرعی بن یوسف کرمی مقدسی

حنبلی (م ۱۰۳۳ ق).

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۲۰۰.

۲. همان: ص ۲۶۹.

۳. المهدي المنتظر: ص ۲۴، روضات الجنات: ج ۳ ص ۵۲۲.

دارای نسخه کتاب‌خانه ملی پاریس به شماره ۲۰۲۶، و کتاب‌خانه سلیمانیه استانبول به شماره ۲۲۹۷۰ و ۱۴۴۶ است.^۱ این کتاب در هفت باب تدوین شده است و تصویری از نسخه خطی آن در کتاب‌خانه محقق طباطبایی در قم به شماره ۱۱۶ موجود است و در قم نیز، تحقیق و منتشر شده است.

وی از عالمان حنبلی مذهب فلسطین و از مشایخ الأزهر است.

۸. کفایة المهتدی فی معرفة المهتدی، سید محمد میرلوحی (م)، بعد از (۱۰۸۵ ق).

نسخه خطی این اثر در کتاب‌خانه مجلس شورای اسلامی به شماره ۸۳۳ و در دانشگاه تهران به شماره ۶۱۹ وجود دارد و گزیده آن با عنوان گزیده کفایة المهتدی چاپ شده است.^۲

وی از عالمان شیعه در دوره صفویه است.

۹. اثبات الرجعة و ظهور الحجة، سید محمد موسی استرآبادی (م ۱۰۸۸ ق).
از عالمان شیعه است.

این کتاب، نسخه‌های متعدد دارد و اخیراً با عنوان الرجعة چاپ شده است.

۱۰. الرجعة، محمد مؤمن بن دوست محمد حسینی استرآبادی (م ۱۰۸۸ ق).

این کتاب در سال ۱۴۱۵ ق در قم به چاپ رسیده و در آن ۱۱۱ حدیث گردآوری شده است. نویسنده، خود تلخیص آن را با عنوان منتخب کتاب الرجعة تحریر کرده که دارای نسخه خطی در دانشگاه تهران به شماره ۲۱۴۴ است.^۳

کتاب، مقدمه‌ای دارد که در آن، برخی احادیث تسلیم در برابر ائمه را آورده است و یک باب درباره رجعت و باب دیگر درباره دجال است.

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج): ج ۲ ص ۵۵۳.

۲. همان: ص ۶۱۰-۶۰۹.

۳. همان: ص ۶۸۵.

وی از عالمان شیعی است.

۱۱. شوق مهدی، ملا محسن فیض کاشانی (م ۱۰۹۱ ق).

غزلیات فیض کاشانی در باره حضرت مهدی که با مقدمه علی دوانی در سال ۱۳۹۸ ق در تهران و در کتاب فروشی اسلامیة، به چاپ رسیده است.

۱۲. اخبار ظهور، ناشناس (ق ۱۱ ق).

نسخه آن در کتاب‌خانه آستان قدس به شماره ۱۰۶۵۷ نگهداری می‌شود و در ورق ۱۷۵ تصریح شده که تاریخ تألیف ۱۰۷۸ ق است.^۱

۱۳. توقیت ظهور امام زمان، عبد الهادی بن رفیع الدین حسین رضوی دلجانی (ق ۱۱ ق).

شیعه است.

کتاب، دارای نسخه خطی به شماره ۱۹۸۸ در کتاب‌خانه مدرسه فیضیه است.^۲

۱۴. رسالة فی بیان وجه غیبة الحجة، ماجد بن فلاح شیبانی (ق ۱۱ ق).

نویسنده رساله، شیعی مذهب است.

از این رساله، نسخه‌ای در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی موجود است.^۳

۱۵. تفریح الکربة عن المنتقم لهم فی الرجعة، سید محمود حسینی کاظمی (م ۱۰۸۵ ق).

این کتاب، دارای نسخه‌ای در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی به شماره ۷۲۶ است و

همچنین با نام اثبات وجوب الرجعة و تفریح الکربة هم معرفی شده است.^۴

نویسنده، شیعه امامی است.

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی: ج ۱ ص ۶۸.

۲. فهرست نسخه‌های خطی کتاب‌خانه مدرسه فیضیه: ج ۲ ص ۲۶۰.

۳. الذریعة: ج ۲۰ ص ۱۱۲.

۴. کتاب‌نامه حضرت مهدی: ج ۱ ص ۵۸-۵۷ و ص ۲۴۶-۲۴۵.

۱۶. دعائم الدین و كشف الريبة في اثبات الكرة و الرجعة، محمد محسن بن محمد حسين بن عناية الله مشهدي (ق ۱۱ ق).

دارای نسخه خطی در کتاب‌خانه ملی به شماره ۳۹۷ است.^۱
مذهب وی شیعه امامی است.

ب. آثار مفقود

۱۷. مختصر القول المختصر في علامات المهدي المنتظر.

۱۸. حاشية على القول المختصر في علامات المهدي المنتظر.

کتاب القول المختصر از ابن حجر هیثمی است و نویسنده این دو اثر، نوه وی، رضی الدین بن عبد الرحمان بن احمد بن حجر (م ۱۰۱۰ ق) است.^۲
وی از اهل سنت است.

۱۹. القصيدة في استقبال قصيدة الفوز و الأمان في مدح صاحب الزمان،^۳ شیخ جعفر خطی بحرانی (م ۱۰۲۸ ق).
وی شیعه امامی است.

۲۰. اثبات وجود القائم،^۴ شیخ بهایی (م ۱۰۳۱ ق).

۲۱. مرآة الفكر في المهدي المنتظر،^۵ موسی بن یوسف کرمی حنبلی (م ۱۰۳۳ ق).
سنی و دارای مذهب حنفی است.

۲۲. الرد على شرعة التسمية،^۶ سید رفیع الدین محمد بن امیر شجاع الدین محمود (۱۰۳۴ ق).

۱. فهرست کتاب‌خانه ملی: ج ۹ ص ۲۴۱.

۲. کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج): ج ۱ ص ۲۸۹.

۳. الذریعة: ج ۱۶ ص ۲۷۳.

۴. ریاض العلماء: ج ۵ ص ۹۶.

۵. هدية العارفين: ج ۲ ص ۴۲۷.

۶. ریحانة الأدب: ج ۳ ص ۵۶.

وی شیعه است.

۲۳. رساله فی مناہج تسمیات المهدی،^۱ محمد باقر حسینی میرداماد (م ۱۰۴۰ ق).
از فیلسوفان و فقیهان شیعه امامیه در دوره صفوی است.

۱- ۱۰. مهدویت‌نگاری در قرن دوازدهم

الف - آثار موجود

۱. الإشاعة لأشراط الساعة، سید شریف محمد بن رسول برزنجی شافعی (م ۱۱۰۳ ق).

این کتاب، چاپ‌های متعدد دارد. نویسنده در این اثر، علائم قیامت را بر شمرده است. کتاب، دارای سه باب است: باب اول، علائم بعیده قیامت که به وقوع پیوسته و گذشته‌اند؛ باب دوم، نشانه‌های متوسط که ظاهر شده، ولی منقرض نشده‌اند، باب سوم، علائم و نشانه‌های قریبه. بیشترین بخش این باب، به امام مهدی عج و نشانه‌های ظهور اختصاص دارد.

وی مذهب شافعی دارد و از مشایخ تصوّف است.

۲. كشف التعمية في حكم التسمية.

این کتاب با تحقیق حمید میرزایی تبریزی توسط انتشارات دار الکتب الإسلامية تهران به چاپ رسیده است.

همچنین کتاب دارای نسخه خطی در کتاب‌خانه مجلس شورای اسلامی به شماره ۴۲۵۲ است.^۲

۳. اثبات الهداة بالنصوص والمعجزات.

این کتاب در هفت جلد به چاپ رسیده است. اواخر جلد ششم و تمام جلد

۱. بحار الأنوار: ج ۱۳ ص ۱۷۲.

۲. کتاب‌نامه حضرت مهدی عج: ج ۲ ص ۵۹۵.

هفتم (ابواب ۳۲ تا ۳۴) به امام مهدی (عج) اختصاص دارد و ۸۴۶ حدیث در این زمینه آورده است.

یک باب به امامت مهدی (عج) اختصاص دارد. باب دیگر، احادیث عامه را در باره مهدی (عج) آورده است. باب سوم به بیان معجزات مهدی (عج) اختصاص دارد و باب چهارم در صفات و نشانه‌های ظهور است.

۴. الايقاظ من الهجعة بالبرهان على الرجعة.

این کتاب در دوازده باب تنظیم شده است، باب اول به مقدمات اختصاص دارد و دوازده مطلب کلی در چگونگی تعامل با ادله بویژه روایات، گوشزد شده است. باب دوم، به ذکر ادله امکان و صحت رجعت اختصاص دارد. باب سوم، به بیان آیات پرداخته است. در باب‌های چهارم تا ششم، وقوع رجعت در امت‌های پیشین را ذکر می‌کند. باب‌های هفتم تا دهم، به وقوع رجعت در امت اسلام اختصاص دارد. در باب یازدهم، از وقوع دولت پس از دولت مهدوی بحث می‌کند و در باب دوازدهم، به پاسخگویی به شبهات منکران رجعت می‌پردازد.

مؤلف در مجموع، بیش از شصت آیه و ششصد حدیث در اثبات رجعت با ذکر منابع و حذف اسناد آورده است.

این کتاب، دارای نسخه‌های خطی متعدد و ترجمه به زبان فارسی است و در سال ۱۳۸۱ ق در قم به چاپ رسیده است.

این سه اثر، از محمد بن حسن حرّ عاملی (م ۱۱۰۴ ق)، فقیه بزرگ امامیه‌اند.

۵. المحجة فيما نزل في القائم الحجة.

در این کتاب، آیات مؤول به مهدی (عج) با احادیث مربوط گردآوری شده است و در مجموع ۶۱ سوره، نزدیک به یکصد و چهل آیه به مهدی (عج) تأویل شده است. این مجموعه در ۱۲۱ فصل تنظیم شده است و مؤلف فقط به آوردن احادیث ذیل آیات بسنده کرده و از هر گونه داوری پرهیز نموده است.

ترجمه فارسی آن با عنوان سیمای حضرت مهدی در قرآن به چاپ رسیده است.

۶. تبصرة الولی فیمن رأی القائم المهدی علیه السلام

در این کتاب، ملاقات ۱۲۴ نفر با امام زمان علیه السلام گزارش شده است. این کتاب، نسخه‌های خطی متعدد دارد و در دو نوبت در سال‌های ۱۲۷۲ ق و ۱۴۱۱ ق به چاپ رسیده است.

این دو اثر از سید هاشم بحرانی (م ۱۱۰۷ ق)، از علمای بزرگ شیعه، است.

۷. توقیعات امام نانی عشر.

در سال ۱۳۱۳ ق در هند چاپ سنگی شده است.

۸. رجعت.

در سال ۱۳۶۷ ش در تهران به چاپ رسیده است. این کتاب شامل چهارده حدیث در ملاحم و علائم ظهور و رجعت است. از این اثر ۵۹ نسخه خطی در کتاب‌خانه‌های ایران، شناسایی شده است.^۱

۹. بحار الأنوار.

علامه مجلسی جلد سیزدهم از دوره بیست و پنج جلدی بحار الأنوار را به «تاریخ الامام الثانی عشر» اختصاص داده است که در چاپ جدید، جلد‌های ۵۱-۵۳ اند. این بخش از کتاب بحار الأنوار، ترجمه‌های متعدد دارد که معروف‌ترین آن، مهدی موعود ترجمه علی دوانی است. این مجلّات حاوی ۳۱ باب است که از ولادت آغاز می‌شود و به توقیعات ختم می‌گردد.

از این اثر، دو ترجمه منخطوط نیز در منابع گزارش وجود دارد.

ترجمه از ناشناخته. نسخه شماره ۱۱۳۲ کتاب‌خانه شیخ حیدر علی مؤید.

ترجمه از محمد حسن بن محمد ولی ارومیه‌ای افشار. نسخه شماره ۵۱۶۶

کتاب خانه آیه الله مرعشی قم و شماره ۱۸ کتاب خانه گوهر شاد مشهد و نیز شماره ۱۵۸ کتاب خانه آستان قدس رضوی مشهد.^۱

این آثار، از علامه محمدباقر مجلسی (م ۱۱۱۰ ق) هستند.

۱۰. اثبات الرجعة^۲، حسن بن عبد الرزاق لاهیجی (م ۱۱۲۱ ق).

این رساله، توسط جناب آقای علی صدرایی خویی تصحیح شده و توسط انتشارات مسجد انگجی تبریز به چاپ رسیده است. لاهیجی این کتاب را در چهار فصل با حدود شصت حدیث به فارسی نگاشته است. نسخه‌ای از این اثر در کتاب خانه مجلس به شماره ۲۸۵ موجود است. وی از عالمان شیعی است.

۱۱. مثنوی نرگسدان، ملا اسماعیل ذبیحی (م ۱۱۵۰ ق).

این کتاب، چاپ سنگی‌ای به سال ۱۳۲۵ ق در تبریز دارد و دارای نسخه‌های متعدد در کتاب خانه ملک و دانشگاه تهران است.^۲ وی شیعه است.

۱۲. فتح المغان شرح الفوز و الأمان فی مدح صاحب الزمان، احمد بن علی بن عمر

بن صالح عدوی (م ۱۱۷۳ ق).

از نویسندگان مصری و دارای مذهب اهل سنت است.

این کتاب که شرح قصیده «الفوز والأمان» شیخ بهایی است، در سال ۱۲۸۸ ق در قاهره به چاپ رسیده است.

۱۳. من علامات القيامة الكبرى، المسيح، الدجال و اسرار الساعة، محمد بن احمد

سفارینی (م ۱۱۸۸ ق).

۱. ر.ک: فهرستگان نسخه‌های خطی حدیث و علوم حدیث شیعه: ج ۳ ص ۴۵.

۲. الذریعة: ج ۱ ص ۹۲.

۳. کتاب نامه حضرت مهدی عج: ج ۲ ص ۶۲۷.

در سال ۱۴۰۷ ق در قاهره به چاپ رسیده است.

وی از عالمان حنبلی مذهب اهل سنت است.

۱۴. العرف الوردی فی دلائل المهدی، عبد الرحمان بن مصطفی عیدروس یمنی (م

۱۱۹۲ ق).

دارای نسخه خطی در کتابخانه سلطنتی برلین، به شماره ۲۷۳۲ است.

اطلاعاتی از مؤلف به دست نیامد.

۱۵. الذخیره فی المحشر فی مولد الإمام المنتظر، محمد ابو عزیز خضی بحرانی (م

۱۲۰۰ ق).

در سال ۱۳۷۴ ق، در نجف به چاپ رسیده و نسخه‌های فراوان دارد و با عنوان

مولد الإمام الحجّة القائم نیز به چاپ رسیده است.^۱

مؤلف، از علمای شیعی امامی ناحیه «خط» در شمال عربستان (بحرین تاریخی)

است.

۱۶. عوالم العلوم و المعارف، عبدالله بحرانی (م ۱۱۱۰ ق).

بخش مربوط به حضرت مهدی از این کتاب با عنوان الإمام الحجّة بن الحسن علیه السلام

در پنج مجلد، چاپ شده است. در این پنج مجلد، ۲۹۲۶ حدیث در بیست و یک

عنوان کلی تنظیم شده است که عبارت‌اند از: نسبه، احوال امه، حمله و ولادته،

اسمانه و انقابه، حلّیته و شمائنه، الآیات المؤوّلّة، النصّوص علی امامته و غیبتّه،

إخبار الکهنه و الملوک به، خصاله، معجزاته، اثبات الغیبه، علة الغیبه، نوابه، حسان

الشیعة فی غیبتّه، وظائف الإمام فی الغیبه، من ادعی الرویه، علامات الظهور، یوم

تخروج، کیفیة خروج، سیرته و اخلاقه عند الظهور، و الرجعة.

نسخه‌های خطی این اثر در کتابخانه آیه الله مرعشی قم به شماره ۳۵۲،

کتاب‌خانه دانشگاه تهران به شماره ۶۶۰۷ و کتاب‌خانه مجلس شورای اسلامی به شماره ۱۲۷۰ موجودند.

ب - آثار مفقود

۱۷. مولد القائم،^۱ سید هاشم بحرانی (م ۱۱۰۷ ق).
۱۸. رسالة في تحريم تسمية صاحب الزمان،^۲ سليمان ماحوزي (م ۱۱۲۱ ق).
۱۹. اثبات الرجعة،^۳ جمال الدين محمد بن آقا حسين خونساري (م ۱۱۲۵ ق).
۲۰. ارشاد الجهلة المصرين على انكار الغيبة والرجعة.^۴
۲۱. الرجعة.^۵
- این دو اثر، از محمد هاشم خراسانی (م بعد از ۱۱۲۸ ق) است.
- این چهار تن، همگی از عالمان شیعی امامی اند.
۲۲. حیات الأموات بعد الموت،^۶ احمد بحرانی (م ۱۱۳۱ ق).
- وی، عالمی شیعی است.
۲۳. حیات الأموات،^۷ آقا حسین خوانساری (م ۱۱۳۱).
۲۴. القصيدة في استقبال الفوز و الأمان في مدح صاحب الزمان،^۸ امیر محمد ابراهیم بن محمد معصوم قزوینی (م ۱۱۴۵ ق).
- از عالمان امامی و ریاضیدان و محدث است.

۱. الذریعة: ج ۲۳ ص ۲۷۵.

۲. الذریعة: ج ۱۱ ص ۱۲۸.

۳. الذریعة: ج ۱ ص ۹۱.

۴. همان: ص ۵۱۳.

۵. الكواكب المنتشرة: ص ۸۱۳.

۶. لؤلؤ الحریرین.

۷. الذریعة: ج ۷ ص ۱۱۶.

۸. تسمیم أمل الآمل: ص ۵۴.

۲۵. النوافح القریبة الکاشفة عن خصائص الذات المهدیة.^۱
۲۶. الهدایة الندیة فیما جاء فی فضل ذات المهدیة.^۲
- این دو اثر، از قطب الدین مصطفی بن کمال الدین بکری (م ۱۱۶۲ ق) است.
مؤلف، از سنّیان حنفی مذهب است.
۲۷. رسالۃ فی المهدی.^۳
۲۸. الروض الوردی فی اخبار المهدی.
نسخه خطّی این کتاب، در کتاب‌خانه صاحب عیقات الأنوار (که امروزه «کتاب‌خانه سید ناصر حسین» نامیده می‌شود)، در لکنوی هند، موجود است.^۴
- این دو اثر از جعفر بن حسن بن عبد الکریم برزنجی (م ۱۱۷۷ ق) است.
وی، از مفتیان شافعی مذهب است.
۲۹. جمع الأحادیث القاضیة بخروج المهدی،^۵ محمّد بن اسماعیل صنعانی
(م ۱۱۸۲ ق).
- از عالمان اهل سنّت و معاصر محمّد بن عبد الوهّاب است.
۳۰. رسالۃ فی المهدی،^۶ ادریس بن محمّد بن حمدونی عراقی فارسی
(م ۱۱۸۳ ق).
۳۱. الحاشیة علی اثبات الرجعة،^۷ سید میر علی نقی سامان (ق ۱۲ ق).

۱. هدیه العارفین: ج ۲ ص ۴۵۰.

۲. کتاب‌نامه حضرت مهدی: ج ۲ ص ۷۸۰.

۳. همان: ج ۱ ص ۴۰۷.

۴. همان: ص ۴۱۵. گفتنی است میر حامد حسین، بخش‌هایی از این کتاب را در استقصاء الأفعال در بحث تولد و نسب مهدی عیناً نقل کرده است.

۵. معجم المؤلّفین: ج ۹ ص ۵۶.

۶. کتاب‌نامه حضرت مهدی: ج ۱ ص ۴۱۰.

۷. الذریعة: ج ۶ ص ۹.

نویسنده، شیعی مذهب است.

۳۲. غیبت و علائم ظهور،^۱ ناشناس (ق ۱۲ ق).

۳۳. گلدسته معانی، سید جلال الدین زید پوری هندی (ق ۱۲ ق).

مثنوی بلند و لطیف در ۱۶۵۷ بیت در مدح امام زمان عج است.^۲
ظاهراً از شاعران شیعی است.

۳۴. مشید الأركان فی النص علی صاحب الزمان، عبد الواحد بن محمد عاملی (ق ۱۲ ق).

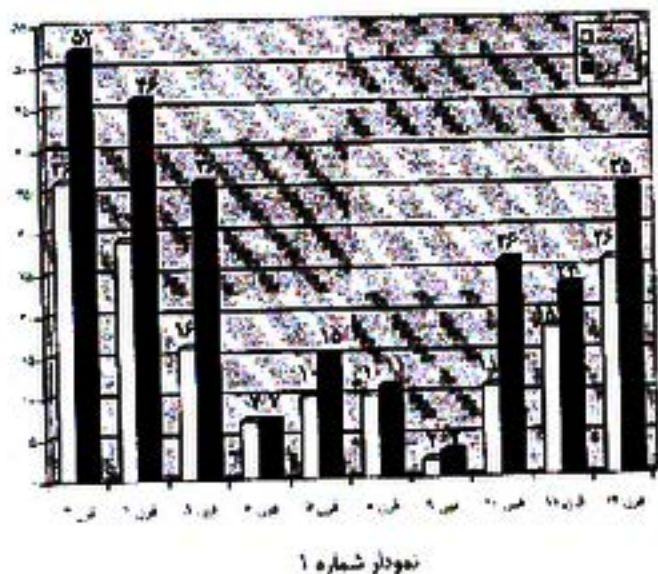
این کتاب، سه بخش دارد: ضرورت وجود حجت، نصوص (احادیث) رسیده از ائمه در باره مهدی عج و تولد و دیدار کنندگان.^۳
مؤلف، از عالمان شیعی است.

۳۵. ترجمه دعای ندبه،^۴ مولی رفیع گیلانی (ق ۱۲ م).
از عالمان شیعی است.

جمع بندی و چند نکته

در پایان، به چند نکته که در تحلیل این آثار می تواند سودمند باشد، اشاره می گردد:

● یک. جدول زمانی تألیف این آثار بر حسب قرون چنین است:

قرن: سوم، نویسنده: ۳۶،

۱. الذریعة: ج ۱۶ ص ۸۳.

۲. الذریعة: ج ۱۸ ص ۲۹۳.

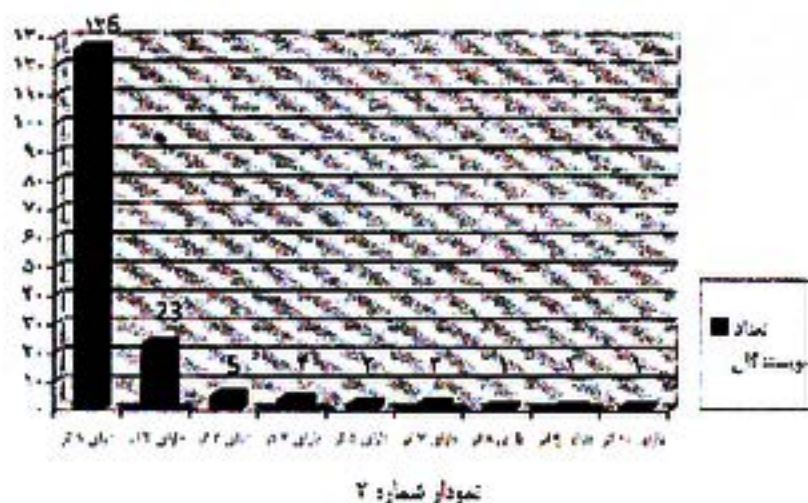
۳. کتاب نامه حضرت مهدی عج: ج ۲ ص ۶۴۹.

۴. الذریعة: ج ۲۶ ص ۱۹۷.

کتاب: ۵۲.

- قرن: چهارم، نویسنده: ۲۹، کتاب: ۴۶.
 قرن: پنجم، نویسنده: ۱۶، کتاب: ۳۶.
 قرن: ششم، نویسنده: ۷، کتاب: ۷.
 قرن: هفتم، نویسنده: ۱۰، کتاب: ۱۵.
 قرن: هشتم، نویسنده: ۱۰، کتاب: ۱۱.
 قرن: نهم، نویسنده: ۲، کتاب: ۳.
 قرن: دهم، نویسنده: ۱۱، کتاب: ۲۶.
 قرن: یازدهم، نویسنده: ۱۸، کتاب: ۲۳.
 قرن: دوازدهم، نویسنده: ۲۶، کتاب: ۳۵.
 جمع کل: ۱۶۵ نویسنده، ۲۵۴ کتاب

دو. از جهت کثرت تألیف، غالب نویسندگان، صاحب یک اثر بوده‌اند؛ ولی چند

نفر بیش از یک اثر داشته‌اند که فهرست آنان به ترتیب کثرت اثر چنین است:

۱. شیخ صدوق (ق ۴) (ق) ده اثر.
۲. شیخ مفید (ق ۵) (ق) نه اثر.

۳. ابونعیم اصفهانی (ق ۵) (ق) هشت اثر.

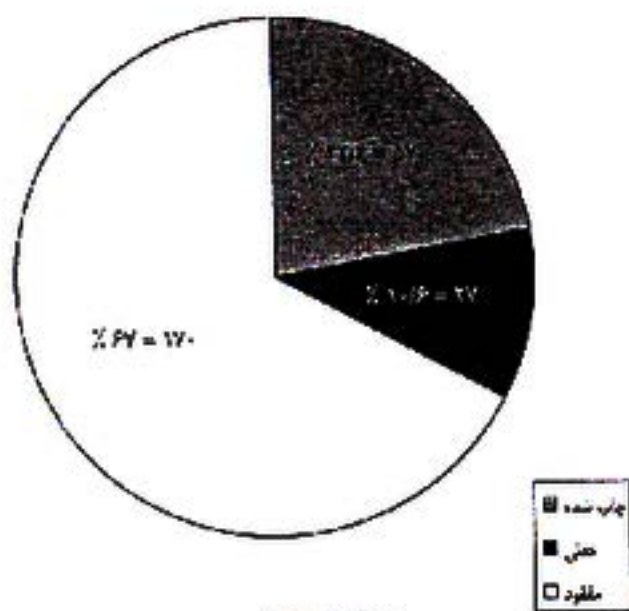
۴. دو نفر، هر کدام هفت اثر داشته‌اند: فضل بن شاذان (ق ۳)؛ سیوطی (ق ۱۰).

۵. دو نفر، هر کدام پنج اثر داشته‌اند: ابن عربی (ق ۷)؛ پاینده (ق ۱۰).

۶. چهار نفر، هر کدام چهار اثر داشتند: عبد الله بن جعفر حمیری (ق ۳ ق)؛ حسن بن علی بن ابی حمزه بطائنی (ق ۳ ق)؛ متقی هندی (ق ۱۰ ق)؛ ملا علی قاری (ق ۱۱ ق).

۷. پنج نفر، هر کدام سه اثر داشتند: محمد بن حسن جمهور (ق ۳ ق)؛ محمد بن مسعود عیاشی (ق ۴ ق)؛ شیخ حرّ عاملی (ق ۱۲ ق)؛ علامه مجلسی (ق ۱۲ ق)؛ سید هاشم بحرانی (ق ۱۲ ق).

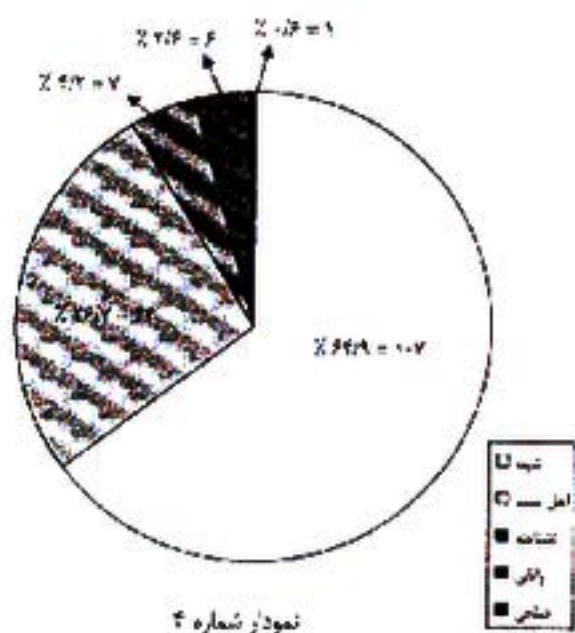
۸. بیست و سه نفر، هر کدام دو اثر داشتند: علی بن حسن فضال (ق ۳ ق)؛ علی بن مهزیار اهوازی (ق ۳ ق)؛ عزیز بن یحیی جلودی (ق ۴ ق)؛ سلامه بن محمد (ق ۴ ق)؛ ابن المنادی (ق ۴ ق)؛ حسن بن حمزه علوی (ق ۴ ق)؛ محمد بن احمد بن قضاة (ق ۴ ق)؛ ابن جنید (ق ۴ ق)؛ عیاشی جوهری (ق ۵ ق)؛ سیرافی (ق ۵ ق)؛ سید مرتضی (ق ۵ ق)؛ کراجکی (ق ۵ ق)؛ حسن بن سلیمان حلّی (ق ۸ ق)؛ ابن کثیر (ق ۸ ق)؛ شاه نعمه الله ولی (ق ۹ ق)؛ سعد الدین حموی (ق ۱۰ ق)؛ ابن طولون (ق ۱۰ ق)؛ رضی الدین ابن حجر (ق ۱۱ ق)؛ شیخ بهایی (ق ۱۱ ق)؛ مرعی حنبلی (ق ۱۱ ق)؛ محمد هاشم خراسانی (ق ۱۲ ق)؛ مصطفی بن کمال (ق ۱۲ ق)؛ برزنجی (ق ۱۲ ق).

نمودار شماره ۲

سه. وضعیت آثار از جهت چاپ، نسخه خطی و مفقودی چنین است:

از این ۲۵۴ اثر معرفی شده، تعداد ۵۷ اثر به چاپ رسیده، تعداد ۲۷ اثر تاکنون به چاپ نرسیده و به صورت نسخه خطی موجود است و تعداد ۱۷۰ اثر مفقود و ناشناخته است.

چهار. از ۱۶۵ نویسنده‌ای که آثارشان معرفی شد، ۱۰۷ نفر شیعه، شش نفر واقفی، یک نفر فطحی و ۴۴ نفر اهل سنت‌اند و هفت نفر دیگر ناشناس‌اند. پنج. جستجو در اینترنت، بویژه در پایگاه‌های کتاب و کتاب‌شناسی و نسخه‌شناسی و نیز بررسی ارجاعات در منابع مکتوب و دیجیتال، هر جستجوگری را به این نتیجه می‌رساند که

منابع مستقل مکتوب در باره امام مهدی عج و موضوعات مرتبط، بیش از این مقدار است که در این کتاب‌شناسی یاد شد؛ اما ضرورت مستند بودن اطلاعات این دانش‌نامه، اقتضا می‌کرد که از منابع غیر مکتوب یا منابع واسطه‌ای که اعتبار آنها اثبات نشده است، بهره‌گیری نشود. به این ترتیب، این کتاب‌شناسی را نیز باید گامی دیگر در مسیر کتاب‌شناسی‌های مهدویت به شمار آورد و نه آخرین آنها!

فصل دوم

مهدویت نگاری پس از قرن دوازدهم

پس از قرن دوازدهم، از هنگامی که صنعت چاپ و برخی عوامل بیرونی چون ارتباط شرق و غرب، زمینه‌ساز تحولات فرهنگی در جوامع اسلامی شد؛ بسیاری از موضوعات، از جمله مسئله «مهدویت»، کانون توجه پژوهشگران و نویسندگان قرار گرفته است. این دوره را می‌توان دارای پنج مشخصه کلی دانست:

- یک. تدوین رساله‌ها و کتب فراوان؛
- دو. تدوین آثار انتقادی و گاه مغرضانه؛
- سه. تدوین پایان‌نامه‌های دانشگاهی؛
- چهار. انتشار مجلات موضوعی - تخصصی؛
- پنج. تدوین فرهنگ‌نامه‌ها و دانش‌نامه‌ها؛
- شش. مطالعات خاورشناسان.

اینک به اجمال به هر یک از این محورها نظری می‌افکنیم.

۲-۱. تدوین رساله‌ها و کتب فراوان

بر اساس آخرین کتاب‌شناسی جامعی که در موضوع مهدویت تدوین شده، یعنی کتاب امام مهدی در آینده قلم از ابتدا تاکنون بیش از ۷۵۵۰ اثر تألیف شده است. اگر نوشته‌های دوره‌های نخست تا قرن دوازدهم را - که جمع آنها به ۲۵۴ اثر عدد می‌رسد - از آن کم کنیم، ۷۲۹۶ اثر باقی می‌ماند و این یعنی حدود سی برابر تمامی آثار دوازده قرن گذشته که این، نشان از گستردگی فوق‌العاده تألیف و تدوین

و پژوهش در موضوع مهدویت در دوره معاصر دارد.

ناگفته نماند که در میان این جمع انبوه، آثار علمی و پژوهشی فراوان نیستند؛ بلکه غالب این آثار رانوشته‌های ترویجی و عمومی تشکیل می‌دهند. ضمناً در این شمارش و سنجش، مبنای «کتاب» بوده و مقالات، استقصا و شمارش و گزارش نشده‌اند.

۲-۲. تدوین آثار انتقادی و گاه مغرضانه

از نیمه قرن چهاردهم هجری (ح ۱۳۱۰ش) به بعد، کتاب‌هایی در نقد مهدویت یا فرهنگ مهدوی شیعه نگارش یافته که بیشتر تحت تأثیر شرایط سیاسی-اجتماعی جهان صورت گرفته است. ادعاهای مهدویت در دوره معاصر، ظهور سلفی‌گری جدید در حجاز و نیز حرکت‌ها و جنبش‌هایی که در سودان، مکه و ... شکل گرفته، بستر عمده شکل‌گیری این آثار بوده است. برخی از اینها نگاه تاریخی دارند و برخی دیگر، نگاه تاریخی-حدیثی.^۱

اینک به معرفی عمده‌ترین آنها می‌پردازیم.

۱. رجعت، محمدحسن شریعت سنگلچی تهرانی (۱۲۷۱ - ۱۳۲۲ش)، تهران:

دار التبلیغ، ۱۳۲۰ش، دوم، ۶۸ص.

چاپ نخست کتاب، در آغاز سال ۱۳۱۵ش (۱۳۵۵ق / ۱۹۳۶م) در تهران در مجموعه «بیانات مصلح کبیر» منتشر شده است. مؤلف، احادیث رجعت (بازگشت مردگان در آخر الزمان) را از منابع حدیثی و تفسیری و کلامی شیعه، اخذ و به نقد رجالی و محتوایی آنها می‌پردازد و در نقد محتوایی نیز عمدتاً بر قرآن و دلیل عقل

۱. گفتنی است به نقدهای جامعه‌شناختی و آسیب‌شناسانه‌ای که برخی روشن‌فکران معاصر (محمدرضا حکیمی، علی شریعتی، عبدالکریم سروش و ...) ذیل عنوان «انتظار پویا (فعال)» و «انتظار ایستا (منفعل)» و موارد مشابه مطرح کرده‌اند، به دلیل آن که اساساً در خدمت به باور مهدی شیعی شکل گرفته‌اند، نخواهیم پرداخت.

تکیه دارد و سرانجام، باور «رجعت» را خارج از «عقاید ضروری مذهب امامیه» می‌شمارد^۱ و رد می‌کند. این کتاب، در روزگار خود، نقدهای بسیاری برانگیخت و در جواب آن، کتاب‌های متعددی در «اثبات رجعت» نگاشته شد، از جمله: اثبات رجعت از سید ابوالحسن حسینی قزوینی و بیداری امت در اثبات رجعت از سید مهدی موسوی اصفهانی و غیبت و رجعت از شیخ مجتبی قزوینی.

۲. بررسی علمی در احادیث مهدی علیه السلام، سید ابوالفضل برقعی قمی (ابن الرضا) (۱۲۸۷ - ۱۳۷۰ ش)، تحریر دوم، تهران: [بی نا]، ۱۳۶۸ ش، ۲۰۸ ص.

این کتاب - که چاپ نخست آن حدود سال ۱۳۴۰ ش (۱۳۸۰ ق) منتشر گردید - تاکنون، نقدهای مکتوب فراوانی را برانگیخته است و نویسندگان برجسته‌ای چون: سید محمدباقر صدر، لطف الله صافی، ناصر مکارم، جعفر سبحانی و مرتضی مطهری، هر کدام در آثار مهدوی خویش در صدد پاسخگویی به برخی دیدگاه‌ها و شبهات مطرح در این کتاب برآمده‌اند.

برقعی نیز در روش نقد، همانند شریعت سنگلچی عمل می‌کند، با این تفاوت که در مباحث رجالی و محتوایی خویش، به نقد تاریخی، با تفصیل بیشتری می‌پردازد. کتاب او با نقد روایات تولد امام مهدی علیه السلام و نام مادر و قابله و کیفیت حمل و تولد و رشد و ... آغاز می‌شود. فصل دوم به نقد روایات رجعت (بازگشت مردگان در آخر الزمان) اختصاص دارد. فصل سوم، نقد روایات تفسیری در تطبیق آیات بر امام مهدی علیه السلام و ظهور و دولت اوست. فصل چهارم نیز مشتمل بر نقد روایات مربوط به پس از رحلت امام مهدی علیه السلام است. سپس چند مقاله در باب: مهدیان قبل و بعد از تولد امام مهدی علیه السلام، مهدی در منابع اهل سنت و مقدمه‌ای بر

۱. آیه الله حاج شیخ عبدالکریم حائری (م ۱۳۵۵ ق)، در پاسخ به استفتائی در این باره، ضمن اشاره به این که شخصاً رجعت را قبول دارد، تصریح می‌کند که منکر رجعت، «منکر ضروری مذهب» نیست (ر.ک: جریان‌ها و سازمان‌های مذهبی - سیاسی ایران، رسول جعفریان: ص ۹۳۱).

مطالعه اخبار مهدی (سیره‌اش، یارانش، آیاتش، علائم ظهورش، نحوه خروج و قیامت و دولتش) آمده است.

۳. المهدی و المهدویة، احمد امین بک، قاهره: دار المعارف، ۱۲۶ ص، چاپ اول: ۱۹۵۱ م.

چاپ جدید: قاهره: شركة نوابغ الفكر، ۱۴۳۰ ق / ۲۰۰۹ م، ۱۱۲ ص.

احمد امین، این کتاب را در مصر به سال ۱۹۵۱ م نوشته است. وی تاریخچه‌ای از آنچه در تاریخ اسلام از دعاوی مهدویت رخ داده به اجمال گزارش می‌کند و سپس به گمان خود به ریشه پیدایش اندیشه مهدویت می‌پردازد که عبارت است از: ظلم‌ستیزی سرشت انسانی و فراوانی ظلم و ستم در تاریخ بشریت.

وی ستم خلفای اموی و عباسی را در شکلگیری این اندیشه در میان مسلمانان، بی‌تأثیر نمی‌داند و از نقدهای ابن خلدون بر اندیشه مهدویت دفاع می‌کند و در پایان، برخی از آثار منفی اندیشه مهدویت را شرح می‌دهد.

دعاوی مطرح در این کتاب، مستند نشده‌اند و این نوشته، بیشتر به یک تحلیل سیاسی - تاریخی شبیه است تا پژوهش در زمینه یک موضوع اعتقادی - تاریخی. بر این کتاب، نقدها و ردیه‌هایی نوشته شده که عبارت‌اند از:

الف - المهدی و احمد امین، شیخ محمد علی زهیری (م ۱۳۸۵ ق)، نجف: مطبعة علمية، ۱۳۷۰ ق.^۱

این کتاب، در قطع جیبی در ۲۲۴ صفحه و با مقدمه علامه محمدحسین کاشف الغطاء به چاپ رسیده است. رویکرد عمده نقد، متوجه ادعای کلامی و حدیثی و تاریخی احمد امین است.

ب- مع الدكتور احمد امين في حديث المهدي و المهديوة، محمد امين زين الدين، بيروت: مؤسسة النعمان، ۱۴۱۳ ق / ۱۹۹۲ م.

ج- دفاع عن الكافي، ثامر العميدي، جلد اول، ص ۱۶۷ - ۶۱۱. نویسنده، باب اول را با عنوان «شبهات و اوهام حول ظهور المهدي» به بررسی نقدها اختصاص داده است.

۴. المهديّة في الاسلام منذ اقدم العصور حتى اليوم دراسة وافية لتاريخها العقائدي و السياسي و الأدبي، حسن سعد محمد، قاهره: دار الكتاب العربي، ۱۳۷۳ ق / ۱۹۵۳ م، ۳۰۴ ص.^۱

این کتاب دارای هفت فصل با این عناوین است: الامامة في الإسلام، الرجعة، المهديّة في الإسلام، فرق الشيعة ازاء هذا المعتقد، أدب المهديّة عند الشيعة، المهديّة عند بقية الفرق الاسلامية، المهديّة في العصر الحديث.

نویسنده، رویکرد تاریخی و نه عقیدتی به این مسئله دارد و بدون پیش فرض های کلامی و اعتقادی، به نقل و تحلیل پرداخته است.

بر این کتاب، نقدی نوشته شده با عنوان: إلى مشيخة الأزهر، عبد الله سبيتي، بغداد: دار الحديث، ۱۳۷۵ ق، ۱۷۹ ص رقی.^۲

۵. لا مهدي ينتظر بعد الرسول خير البشر، عبد الله بن زيد بن حجر آل محمود، دوحه: مطابع قطر الوطنية، ۱۴۰۰ ق، ۹۷ ص.

نویسنده که رئیس دادگاه های شرعی قطر است، در این کتاب، احادیث وارده از پیامبر ﷺ را مورد نقد قرار داده و آنها را افسانه و جعلی قلمداد کرده است و عالمان اهل سنت را مخالف این احادیث می داند.^۳

۱. همان: ص ۷۲۶.

۲. همان: ج ۱ ص ۹۵.

۳. کتابنامه حضرت مهدی ﷺ: ج ۲ ص ۶۱۷.

بر این کتاب، نقدهای بسیاری نوشته شده که از آن جمله است:
 الف - الرد علی من کذب بالاحادیث الصحیحة الواردة فی المهدی،^۱ عبد المحسن العباد، تهران: کتاب‌خانه چهل ستون، ۱۴۰۲ ق، ۱۱۵ ص.
 مؤلف کتاب، از علمای سلفی و استاد دانشگاه مدینه است.
 این کتاب توسط سید هادی خسروشاهی با عنوان مصلح جهانی به فارسی ترجمه شده است.

ب - اقامة البرهان فی الرد علی من انکر خروج المهدی و الدجال و نزول عیسی فی آخر الزمان، حمود بن عبدالله تویجری، ریاض: مکتبة المعارف، ۱۴۰۵ ق.^۲
 ج - الاحتجاج بالاثر علی من انکر المهدی المنتظر، حمود بن عبد الله تویجری، بریده: دار العلیان، ۱۴۰۶ ق، دوم.^۳

۶. المهدی المنتظر فی المیزان، عبد المعطی عبد المقصود (محمد)، اسکندریه: دار نشر الثقافة، ۱۴۰۰ ق / ۱۹۸۰ م، ۸۵ ص.

نویسنده در این کتاب، ۴۳ روایت مربوط به مهدویت را نقد سندی می‌کند و در پایان نتیجه می‌گیرد که مهدویت، جایگاهی در عقاید مسلمانان ندارد.

۷. المهدی المنتظر فی روایات اهل السنة و الشیعة الامامیة دراسة حدیثیة نقدیة، عذاب محمود حمش، عمان: دار الفتح، ۱۴۲۲ ق / ۲۰۰۱ م، ۵۵۳ ص.

نویسنده، کتاب را در شش فصل سامان داده است. فصل نخست، کتاب‌شناسی اجمالی و توصیفی از آثار تدوین شده در باره اندیشه مهدویت است. در فصل دوم، جوانب نظری مسئله مهدویت را در اهل سنت به بحث می‌گذارد. در فصل سوم، به تخریج و نقد احادیث مهدویت نزد اهل سنت می‌پردازد. در فصل چهارم از جوانب

۱. همان: ص ۳۸۹-۳۹۰.

۲. همان: ص ۹۲.

۳. همان: ج ۱ ص ۶۲-۶۳.

نظری عقیده مهدویت نزد شیعه بحث می‌کند و در فصل پنجم به تخریب و نقد احادیث شیعه در زمینه مهدویت می‌پردازد. فصل ششم را به تخریب و نقد حدیث «لا مهدی إلا عیسی بن مریم» اختصاص داده است.

وی احادیث مربوط به مهدی را نادرست و سست معرفی می‌کند.

۸. الامام المهدي حقيقة تاريخية ام فرضية فلسفية، احمد الکاتب، بیروت: الدار

العربية للعلوم، پنجم، ۱۴۲۸ ق / ۲۰۰۷ م، ۲۴۴ ص.

احمد الکاتب، نویسنده‌ای عراقی (از خاندانی شیعی) است که دیدگاه‌های

انتقادی تندی در مسئله امامت دارد. وی با نوشتن کتاب تطور الفكر السياسي الشيعي

من الشوری إلى ولاية الفقيه در سال ۱۹۹۷ م به این میدان گام نهاد. این کتاب، سه

جزء دارد: نظریة الإمامة الإلهية لأهل البيت، الإمام المهدي حقيقة تاريخية أم فرضية

فلسفية، تطور الفكر السياسي الشيعي فی عصر الغيبة.

این کتاب، خلاصه‌ای است از کتاب تطور الفكر السياسي الشيعي، بدین صورت که

نویسنده، جزء اول و سوم را تلخیص کرده و جزء دوم را کامل در این اثر آورده

است.

احمد الکاتب در این اثر، نخست ادله وجود امام مهدی را از دیدگاه شیعه در یک

فصل آورده و سپس در فصل دوم، به مناقشه و نقد آنها پرداخته و فصل سوم را به

چگونگی پیدایش نظریه مهدویت در شیعه اختصاص داده است.

کتاب، بجز ایرادهای روشی و تناقض‌هایی که در خود دارد، به نظر می‌رسد که

بیشتر تحت تأثیر شرایط اجتماعی - سیاسی شیعه در دوران معاصر شکل گرفته

است.

بر این کتاب، نقدهایی هم نوشته شده که مشخصه یکی از آنها چنین است:

الرد علی شبهات احمد الکاتب حول إمامة أهل بیت و وجود المهدي المنتظر، السيد

سامی البدری، ۱۴۲۱ ق.

این کتاب در چهار جزء منتشر شده و ردی است بر کتاب تطوّر الفكر السياسي الشيعي. در اجزای سه گانه اول به نقد دیدگاه‌های احمد کاتب در مباحث کلی شیعه پرداخته است و جزء چهارم را به پاسخگویی نسبت به شبهات مهدویت اختصاص داده است.

۹. افعال المهدي الشيعية فيما زعمته عنه الشيعة، ابو انس مجدی محمود المکی، قاهره: مکتبه دار السلام الحدیثية، ۱۴۳۲ ق / ۲۰۱۱ م، ۱۵۹ ص.
نویسنده در این اثر، ضمن تأکید بر این که مهدویت جزء اعتقاد همه مسلمانان است، موارد اختلاف شیعه و اهل سنت را برشمرده است که عبارت‌اند از: نام، حیات، نسب، چگونگی و روش حکومت.

وی کشتارهای بسیاری را که در برخی روایت‌های شیعه آمده‌اند، مورد نقد قرار داده است. البته باید گفت که روایت‌های شیعه درباره چگونگی حاکمیت امام زمان، دو گونه است: در برخی از آنها مطالب یاد شده آمده؛ ولیکن در بسیاری دیگر مضامین مخالف آن گزارش شده است و محققان شیعی نیز در جمع میان این دو دسته روایت، دیدگاه واحدی ندارند.

۱۰. متى یشرق نورک أیها المنتظر؟!، عثمان محمد الخمیس، مدینه، ۱۴۲۹ ق.
این کتاب، در نقد «مهدویت شخصی» از منظر حدیثی و تاریخی نگاشته شده و از بحث نام و نسب و تولد و نام مادر و قابله امام مهدی (عج) و کسانی که او را دیده‌اند، آغاز می‌کند و سپس به بحث عمر مهدی (عج) و نحوه بهره‌گیری جهانیان از ایشان در عصر غیبت و نواب عام و خاص و ... می‌پردازد. این کتاب، با عنوان عجیب‌ترین دروغ تاریخ توسط اسحاق دبیری به فارسی ترجمه شده و نقدهای بسیاری را نیز برانگیخته است، از جمله: امام مهدی (عج) حقیقتی ماندگار، از مجتبی ترابی و عجیب‌ترین حقیقت تاریخ، از مهدی یوسفیان و مهدی (عج) مهم‌ترین حقیقت تاریخ، از مجتبی گودرزی.

۱۱. بازخوانی تاریخ تشیع امامیه: غیبت و مهدویت، عبدالعزیز عبدالحسین ساشادینا، ترجمه و نقد: محمودرضا افتخارزاده، تهران: روزگار، ۱۳۹۰ش، ویرایش دوم.

تنها چاپ نسخه انگلیسی این کتاب، در سال ۱۹۸۰م، توسط انتشارات دانشگاه ایالتی نیویورک انجام شده است. مؤلف، با آن که به مهدی شخصی امامیه (امام محمد بن الحسن العسکری علیه السلام) اعتقاد دارد، به نقد تاریخی روایات مرتبط با اوصاف مهدی و علائم خروج و ظهورش می‌پردازد و به این جمع‌بندی می‌رسد که مهدی امامیه، «خاص» است و با موعودهای ادیان دیگر و دیگر فرقه‌ها (کیسانیه، زیدیه، اسماعیلیه و بنی عباس) یکی نیست و بسیاری از روایات مربوط به توصیف شخص و شخصیت و دولت او، ریشه در اسرائیلیات یا تمایلات فرقه‌ها برای زمینه‌سازی مهدی خودشان دارد.

مؤلف، در کتاب دیگرش که در ۱۹۹۶م، در آکسفورد منتشر کرده است (ترجمه کتاب دادگستر جهان ابراهیم امینی)، در مقدمه‌ای تفصیلی، به تبیین بهتری از نتایج تحقیق پیشین نیز دست زده است و می‌گوید: مهدویت شیعی، ریشه در هیچ دین یا فرهنگ دیگری ندارد. به علاوه، دو مبحث «عدالت» و «امامت» قرآن، بدون باور «دادگستر نهایی جهان»، ناتمام خواهد بود.

۲-۳. تدوین پایان نامه‌های دانشگاهی

در سال‌های اخیر در مراکز دانشگاهی مرتبط با حوزه‌های دین در ایران، یکی از موضوعاتی که دغدغه خاطر دانشجویان قرار گرفته، مسئله مهدویت بوده است^۱ و

۱. گفتنی است اندکی پیش از انقلاب اسلامی ایران در ۱۳۵۷ش (۱۹۷۹م)، گرایش به مباحث آینده جهان، پایان تاریخ، آخرین انسان، اتر انسان، انسان کامل و منجی موعود، تحت تأثیر هزاره‌گرایان یهودی و مسیحی و مسیحیان صهیونیست (و انجلیست‌ها) و محافظه‌کاران جدید (نتوکان‌ها) و عرفای یهودی طریقت قتالا، و...

در این زمینه، پایان‌نامه‌هایی تدوین شده است که به معرفی برخی از آنها می‌پردازیم:

۱. مسئله غیبت امام عصر در قرآن و حدیث، مهدی غلامعلی، کارشناسی ارشد، دانشکده حدیث، اردیبهشت ۱۳۸۸.
۲. بررسی محتوایی ادعیه امام مهدی، مریم یارمحمدی، کارشناسی ارشد، دانشکده اصول دین، ۸۹-۱۳۸۸.
۳. نقد و بررسی تطبیقی روایات علائم الظهور در منابع فریقین، محمد حسن شاطری، کارشناسی ارشد، دانشکده اصول دین.
۴. علائم ظهور، مرتضی کیانپور، سطح ۳ حوزه علمیه قم.
۵. اعتقاد به مهدویت و تأثیرگذاری در عرصه تعلیم و تربیت، نجمه نجم، کارشناسی ارشد، دانشکده اصول دین.
۶. تأثیر اعتقاد به مهدویت در اصلاح فرد، سیمین صمیمی، کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات.
۷. پژوهش در زیارت ناحیه، مرتضی خوش نصیب، سطح ۳ حوزه علمیه ۱.
۸. نقد و بررسی تاریخی تدوین و نشر احادیث مهدویت با تأکید بر غیبت نعمانی، علیرضا مختاری، دکتری، دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات، ۱۳۸۶.
۹. مهدی موعود در قرآن و احادیث، شهریار فرخی نژاد ناصری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، ۱۳۷۵.

---

۱. یادآوری می‌شود که این روایت‌ها در این دانش‌نامه، نقادی شده‌اند.

۲. در اروپا، آمریکا و کانادا شدت گرفته بود و نگارش مقالات و کتاب‌ها و پایان‌نامه‌های فراوان و ساخت مستندهای رادیویی و تلویزیونی بسیاری را در جهان غرب به همراه داشت. تا جایی که در طول یک دهه، به یک موج پژوهشی تبدیل گردید و پیروان آیین‌های شرقی (هندو، بودا و...) نیز به آن پیوستند (در باره آیین فضای علمی-رسانه‌ای، ز.ک: بازخوانی شیخ امامیه: غیبت و مهدویت: ص ۱۹-۲۰).

۱۰. بررسی توقیعات امام زمان، محمد شیاسی، دانشگاه رازی کرمانشاه، ۱۳۸۲.
  ۱۱. بررسی تطبیقی روایات تفسیری فریقین در باره امام مهدی، محمدهادی قهاری کرمانی، دانشکده اصول دین قم، ۱۳۸۲.
  ۱۲. امام مهدی در روایات تفسیری، شاه گل حسین سجادی، جامعه المصطفی، ۱۳۸۲.
  ۱۳. بررسی تطبیقی مهدویت در روایات فریقین، مهدی اکبرنژاد، مرکز تربیت مدرس قم، ۱۳۸۴.
  ۱۴. معرفی و بررسی تطبیقی احادیث مهدویت، خدیجه خورگامی.
  ۱۵. مهدویت در کتاب و سنت از دیدگاه امامیه و اهل سنت، غلامحسین تاجری نسب.
  ۱۶. تحلیل و بررسی روایات نحوه حاکمیت امام زمان، صدیقه سبزواری، دانشکده اصول دین، ۱۳۸۹.
  ۱۷. سیمای حضرت مهدی در آیات و احادیث و نظم فارسی، حسن خانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، ۱۳۷۷.
  ۱۸. بررسی نقش مردم در غیبت و ظهور امام زمان، زهره رجب‌زاده، دانشکده اصول دین، ۱۳۸۹.
  ۱۹. سیمای امام عصر در اهم تفاسیر ماثور، مائده اعتماد.
  ۲۰. سیمای منجی در قرآن و روایات، کریم رجاء‌وند، دانشگاه تبریز، ۱۳۸۷.
  ۲۱. توقیعات حضرت ولی عصر و بررسی مباحث اعتقادی در آنها، دانشکده اصول دین، ۱۳۸۸ - ۱۳۸۷.
- پایان‌نامه‌های مهدوی نیز به سهم خود می‌توانند موضوع مستقلی برای یک کتاب‌شناسی قرار بگیرند؛ زیرا با مراجعه به مراکزی که آرشیو پایان‌نامه دارند با حجم انبوهی از پایان‌نامه‌های مهدوی، روبه‌رو هستیم.

۲- ۴. انتشار مجلات موضوعی - تخصصی

انتشار نشریات در بیش از یک قرن اخیر، تحوّل در سبک نگارش و عبور از کتاب و رساله به مقاله و گزارش و خبر را موجب شده است. به علاوه، در دهه‌های اخیر، انتشار مجلات تخصصی، شیوع فراوان یافته که مهدویت نیز از این عرصه بیرون نمانده است. در ادامه، به تعدادی از نشریاتی که موضوع آنها اختصاصاً مهدویت است و در حوزه زبان فارسی تولید می‌شوند، اشاره می‌شود:

۱. موعود

ماه‌نامه فرهنگی، اجتماعی و اعتقادی

صاحب امتیاز، مدیر مسئول و سردبیر: اسماعیل شفیعی سروستانی

شماره اول: فروردین و اردیبهشت ۱۳۷۶

از این مجله تا آبان ۱۳۹۲، ۱۵۳ شماره در هجده سال منتشر شده است.

این مجله چنان که عنوانش نشان می‌دهد، عمومی است و حاوی مقالات

عمومی، معرفی کتاب، شعر و گفتگوست.

۲. انتظار موعود

فصل‌نامه علمی - تخصصی ویژه امام مهدی (عج)

صاحب امتیاز: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود

مدیر مسئول: حجة الإسلام قرائتی؛ سردبیر: دکتر روح الله شاکری

شماره اول: پاییز ۱۳۸۰ / شعبان ۱۴۲۲

از این مجله، تا پاییز ۱۳۹۲ ش، ۳۸ شماره منتشر شده است و حاوی مقالات

پژوهشی و علمی از صاحب‌نظران حوزوی و دانشگاهی است.

۳. مشرق موعود

فصل‌نامه علمی - پژوهشی مهدویت

صاحب امتیاز: مؤسسه آینده روشن (پژوهشکده مهدویت)
مدیر مسئول و سردبیر: سید مسعود پور سید آقایی
شماره اول: تابستان ۱۳۸۵
از این مجله تا پاییز ۱۳۹۲، ۲۷ شماره به چاپ رسیده است.
این مجله از تاریخ ۱۳۸۸/۹/۱ از کمیسیون نشریات وزارت علوم تحقیقات و فناوری درجه علمی - پژوهشی دریافت کرده است.

۴. پژوهش‌های مهدوی

صاحب امتیاز: مؤسسه آینده روشن
مدیر مسئول: سید مسعود پور سید آقایی
سردبیر: نصرت الله آیتی
شماره اول، تابستان ۱۳۹۰
از این مجله تا تابستان ۱۳۹۲ ش: پنج شماره به چاپ رسیده است.

۵. سپیده سحر، مجله الکترونیک در موضوع امام عصر علیه السلام
هجده شماره منتشر شده است

۶. خورشید مکه (ماه‌نامه، صاحب امتیاز: علیرضا نعمتی)

۷. امان (ماه‌نامه اطلاع‌رسانی مهدوی).

۸. ملیکا (ماه‌نامه مهدوی ویژه کودکان)

۹. موعود جوان (صاحب امتیاز: اسماعیل شفیعی سروستانی).

۱۰. انتظار نوجوان (صاحب امتیاز: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود).

۲-۵. تدوین فرهنگ‌نامه‌ها و دانش‌نامه‌ها

۱. معجم احادیث الإمام المهدی، زیر نظر: محمدجواد شهری، قم: بنیاد معارف اسلامی.

۲. معجم احادیث الإمام المهدی، ۸ جلد، علی کورانی.

این کتاب نخست در سال ۱۳۶۹ ش / ۱۴۱۱ در پنج جلد منتشر شد و حاوی ۱۹۴۱ حدیث بود که در سه محور احادیث النبی: دو جلد (۵۶۰ - ۱) احادیث الأئمة: دو جلد (۱۴۳۶ - ۵۶۱)، الآیات المفسرة: یک جلد (۱۴۳۷ - ۱۹۴۱).

در سال ۱۴۲۷ ق / ۲۰۰۶ م برای این معجم، راه‌نمای موضوعی با عنوان المعجم الموضوعی لأحادیث الإمام المهدی توسط جناب آقای کورانی منتشر شد.

چاپ بعدی معجم در سال ۱۴۲۸ ق در هشت جلد و با ۱۸۶۱ حدیث منتشر شد. در این چاپ، جلد هشتم به فهرس اختصاص یافته است.

۳. منتخب الأثر، آیه الله نطف الله صافی، ۳ جلد.

۴. موسوعة الإمام المهدی، مهدی فقیه ایمانی. جلد اول حاوی نوزده رساله از کتب اهل سنت، با همین عنوان و ادامه مجلدات با عنوان «الإمام المهدی عند اهل السنة»، دو جلد.^۱

۵. موسوعة الإمام المنتظر، سید محمد علی ابطحی، ده جلد، چاپ نشده.^۲

۶. دایرة المعارف حضرت مهدی، هفت جلد: محمد باقر شریعت.^۳

۶. العبقری الحسان فی احوال مولانا صاحب الزمان، شیخ علی اکبر نهاوندی، نه جلد، قم: مسجد جمکران، ۱۳۸۶.

۷. الموسوعة الشعرية المهدوية، عبد القادر علی ابو المکارم، ده جلد، بیروت: دار العلوم، ۱۴۳۱ ق / ۲۰۱۰ م.

در این کتاب، اشعار عربی مربوط به مهدویت گردآوری شده است.

۸. موسوعة الإمام المهدی، سید محمد صدر، چهار جلد، چاپ دوم ۱۴۲۷ ق /

۲۰۰۶ م.

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج): ج ۱ ص ۱۱۵.

۲. همان: ج ۲ ص ۷۲۸-۷۲۹.

۳. همان: ص ۳۲۷.

۹. موسوعة الإمام المهدي المنتظر، محمد صدر، مراجعه و تدقيق: هادي نجفي، هجده جلد.

۱۰. معجم مهدويت در روايات تفسيری، مرتضى عبدی حائری، ۳ جلد، ۱۳۹۰، اندیشه ظهور.

۱۱. الأحاديث الواردة في المهدي في ميزان الجرح و التعديل، عبدالعظيم بستوي، ۲ جلد، المكتبة المكية - دار ابن حزم ۱۴۲۰ ق / ۱۹۹۹ م.

ج ۱: المهدي المنتظر في ضوء الأحاديث و الآثار الصحيحة؛ ج ۲: الموسوعة في أحاديث المهدي الضعيفة و الموضوعة.

در جلد اول، ۴۶ حديث و در جلد دوم، ۲۹۲ حديث آورده است. در ذيل هر حديث، تخريج و رجال حديث و مباحث ديگر را آورده است.

۱۲. الإمام المهدي في بحار الأنوار، ۲ جلد، ياسر صالحی، بيروت: الاعلمي، ۱۴۳۰ ق / ۲۰۰۹ م.

۱۳. الإمام المهدي في مصادر علماء الشيعة، ۳ جلد، مركز الدراسات التخصصية في الإمام المهدي، بيروت: الأعلمي، ۱۴۳۳ ق / ۲۰۱۱ م.

۱۴. موسوعة المصطفى و العترة، ج ۱۶ و ۱۷ (الإمام المهدي)، حسين شاکري، قم: الهادي، ۱۴۲۱ ق.

۱۵. موسوعة الامام المهدي، الرؤية القرآنية للقضية المهدوية، زير نظر: ابو الفضل اسلامي، قم: نشر الفقاهه، ۱۴۲۵ ق. جلد اول كتاب منتشر شده است.

۱۶. موسوعة بقية الله الأعظم الإمام المهدي، جعفر حسين عتریسی، سه جلد، بيروت: دار الهادي، ۱۴۷۲ ق / ۲۰۰۶ م.

۲-۶. مطالعات خاورشناسان

يکي از اتفاقات دوران معاصر در حوزه مهدويت، مطالعات و مکتوبات خاورشناسان است. آنان با هر انگيزه‌اي، اين مسئله را بررسی کرده‌اند و از نگاه

خود به تحلیل آن پرداخته‌اند.

می‌توان مطالعات خاورشناسی در حوزه مهدویت را از اواخر قرن نوزده میلادی برشمرد.

خاورشناسانی که به این مسئله پرداخته‌اند، عبارت‌اند از^۱: ژوزف گوینو (۱۸۱۶ - ۱۸۸۲ م)، جیمز دارمستر (۱۸۴۹ - ۱۸۹۴ م)، هنری لامنس (۱۸۶۲ - ۱۹۳۷ م)، فان فلوتن (۱۸۶۶ - ۱۹۰۳ م)، گلدزیهر (۱۸۵۰ - ۱۹۲۱ م)، ادوارد براون (۱۸۶۳ - ۱۹۲۶ م)، مارگولیو (۱۸۵۸ - ۱۹۴۰ م)، میلتن گیب (۱۸۹۵ - ۱۹۷۵ م)، هانری کربن (۱۹۰۳ - ۱۹۷۸ م)، آنه ماری شیمل (۱۹۳۲ - ۲۰۰۲ م)، ویلیام مونتگمری وات (۱۹۰۹ - ۲۰۰۶ م)، تیتوس بورکهارت (۱۹۰۸ - ۱۹۸۴ م)، توشیهیکو ایزوتسو (۱۹۱۴ - ۱۹۹۳ م)، آن لمبتون (۱۹۱۲ - ۲۰۰۸ م) و برنارد لوئیس (متولد ۱۹۱۶ م).

آثار خاورشناسان

۱. مهدی از صدر اسلام تا قرن سیزدهم، جیمز دارمستر، ترجمه: محسن جهانسوز، تهران: کتاب‌فروشی ادب، ۱۳۱۷ ش.
۲. السيطرة العربية و التشيع و المعتقدات المهدية في ظل خلافة بني امية، فان فلوتن، مترجم: ابراهیم بیضون، بیروت.
۳. العقيدة و الشريعة في الإسلام، ایگناتس گلدزیهر، بخشی از کتاب به مهدویت اختصاص دارد.^۲
۴. مقاله «مهدی» در دایرةالمعارف دین و اخلاق، مارگولیو.
۵. ترجمه کمال الدین به زبان آلمانی، اوجست مولر.

۱. جهت آگاهی بیشتر در این زمینه، ر.ک: شرق‌شناسی و مهدویت، سید رضی موسوی، دفتر اول، بیروت: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی، ۱۳۸۹ ش؛ التشيع و الاستشراق، عبدالجبار ناجی، بیروت: دار المعجزة البيضاء، ۲۰۱۱ م (ص ۲۰۳-۲۴۵).

۲. این کتاب با عنوان درس‌هایی در باره اسلام، توسط علینقی منزوی به فارسی ترجمه شده است.

وی مقدمه‌ای با عنوان «المهدیة فی الاسلام» بر این کتاب نوشته است.^۱

۶. مدخل‌های «مهدی» و «غیبت» و «قائم» و «ظهور» در دائرة المعارف اسلام، چاپ لیدن هلند (ویرایش دوم / نسخه چاپی و نسخه الکترونیک).

گفتنی است که امروزه تقریباً در تمامی فرهنگ‌نامه‌ها و دائرة المعارف‌های موضوعی تدوین شده در غرب که به مذهب یا اسلام می‌پردازند، به موضوع مهدویت و مهدی و موعود اسلام و امام غایب شیعه، توجه شده است، که از این میان می‌توان به دائرة المعارف مذهب (زیر نظر میرچا الیاده) و دائرة المعارف اسلام معاصر (زیر نظر جان اسپوزیتور) و فرهنگ دین (مذهب) آکسفورد اشاره کرد.

فهرست

۳۰۵	..... فهرست آیات
۳۲۷	..... فهرست اعلام
۴۲۵	..... فهرست جمعیت‌ها و قبیله‌ها
۴۴۶	..... فهرست مکان‌ها
۴۶۴	..... فهرست اشعار
۴۷۱	..... فهرست زمان‌ها
۴۷۶	..... فهرست غریب الحدیث
۴۸۴	..... فهرست ادیان، فرقه‌ها و مذاهب
۴۸۷	..... فهرست منابع و مأخذ
۵۴۵	..... فهرست تفصیلی مجموع مجلدات

(١) فهرست آیات

الفاتحة

آیه	شماره آیه	جلد و صفحه
﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾	٥	٦٧، ٦١ / ٣

البقرة

﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ﴾	٣	٢-٨ / ٥
﴿ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ فَتَشْكُرُونَ...﴾	٥٦	٢٣ / ٨
﴿فَانفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا﴾	٦٠	٣٧٢ / ١
﴿فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى...﴾	٧٣	٢٣ / ٨
﴿فَأَيُّهَا تَوَلَّوْا فَنُحِمْ وَحَهُ اللَّهُ﴾	١١٥	١٩٢ / ٩
﴿زَيْنًا وَأَجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً...﴾	١٢٨	٢٦٢ / ٩
﴿أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتَ...﴾	١٣٣	٢٦٢ / ٩
﴿قُولُوا ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا...﴾	١٣٦	٢٦٢ / ٩
﴿فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا﴾	١٤٨	٣٧٢ / ٧، ١١١، ٩٨ / ٢
		٣٧٦ / ٨، ٢٨٢، ٢٨٦
		٢٩٦، ٢٩٨، ٣٣٤، ٣٧٤
		٣٧٦، ٣٧٨، ٣٨٢، ٣٨٢
		٢٩٨ / ٩، ٢١٨، ٢٧٥
﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ...﴾	١٥٥	٣٩٦، ٢٦٨، ٢٦٦ / ٧

۳۹۰/۱	۱۵۷	﴿أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ...﴾
۷۲ / ۹ : ۱۰۵	۱۹۳	﴿وَقَبَلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِئْتَةً وَيَكُونَ الَّذِينَ لِلَّهِ...﴾
۲۸۱، ۳۰۸، ۱۱۲		
۲۵۹/۱	۲۱۳	﴿فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ﴾
۳۷۸/۵	۲۱۴	﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتَّخَلَّوْا الْجَنَّةَ زَلْمًا بِأَتِكُمْ...﴾
۲۵۲/۷	۲۲۲	﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَّبِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾
۴۲/۸	۲۴۳	﴿أَلَمْ تَزَلْ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ...﴾
۲۷۰/۹	۲۵۶	﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ...﴾
۴۱/۸	۲۵۹	﴿أَزْكَأَلْدَىٰ مِنْ عَلِيٍّ قَرِيْبَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا...﴾
۲۵/۸	۲۶۰	﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَىٰ...﴾

آل عمران

۲۶۶/۷	۷	﴿وَمَا يَنْفَعُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ﴾
۲۶۴/۲	۱۸	﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ...﴾
۲۶۲ / ۹ : ۲۶۴ / ۲	۱۹	﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾
۳۰۰ ، ۲۸۷ ، ۲۶۲		
۱۱۲/۶	۲۶	﴿اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى الْمَلِكِ تَوْبِي الْمَلِكِ مِنْ تَشَاءُ...﴾
۴۱۲/۹	۳۱	﴿قَالَ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ﴾
۶۲/۹ : ۳۷۲/۷	۳۳	﴿إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ...﴾
۳۷۲/۷ : ۳۶۴/۱	۳۴	﴿ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾
۶۲/۹		
۲۰۸/۲	۴۶	﴿وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ﴾
۲۶۴/۹	۵۲	﴿مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْخَزَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ...﴾
۲۸۰/۹	۵۵	﴿إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قُمْ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ...﴾
۳۰۷/۹	۶۱	﴿فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا...﴾
۲۷۴/۹	۶۴	﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا...﴾

٦٦، ٦١، ١٨، ١٦ / ٨	٨١	﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ...﴾
١٣٥٤ / ٧، ١٥٤ / ٣	٨٣	﴿أَفَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ يَبْتَغُونَ وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ...﴾
٢٩٨، ٢٦٤، ٧٤ / ٩		
٣٩٠، ٣٤٤		
٣٠٠، ٢٨٨، ٢٦٢ / ٩	٨٥	﴿وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ...﴾
١٢٨ / ٦	٩٦	﴿أَوَّلُ نَبِيٍّ وَضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بَيَّنَّاهُ مَنَازِكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ﴾
١٢٨ / ٦	٩٧	﴿فِيهِ ءَايَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ ءَامِنًا﴾
٣٣ / ٦	١٠٢	﴿وَلَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ...﴾
٣٤ / ٦	١١٠	﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ...﴾
٢٤٤ / ٩	١٢٠	﴿وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نَدَاوَلَهَا نَبِيُّ النَّاسِ﴾
٢٠٤ / ٥، ١٥٠ / ٣	١٢١	﴿وَالْيُمُحِّصِ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَيَمْحَقِ الْكَافِرِينَ﴾
٢٢ / ٨، ٣٩ / ٢	١٢٢	﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ...﴾
٢٨ / ٨	١٥٧	﴿وَلَمَنْ قَاتَلْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ مَاتُمْ...﴾
٦٢، ٤٩، ٢٢ / ٨	١٥٨	﴿وَلَمَنْ مَاتَ أَوْ قَاتَلْتُمْ لِيَلَى اللَّهِ تَحْسَبُون﴾
١٩٤ / ٧	١٧٩	﴿مَا كَانَ اللَّهُ لِيُنْزِرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ...﴾
٢٢ / ٨	١٨٥	﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ﴾

النساء

٣٧٠، ١٢٤ / ٧	٤٧	﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْتُوا الْكِتَابَ ءَامِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا...﴾
١١٨ / ٢، ٢٢٦ / ١	٥٩	﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ...﴾
١٤٢ / ٢، ٢٠٤ / ٣		
٣٩٤ / ٥، ١٤٦		
٢٥٥ / ٦	٦٢	﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَلَوْ أَنَّهُمْ...﴾
٣٤ / ٦	٧٢	﴿فَلْيُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الْخَيْرَ الدُّنْيَا...﴾
٣٤ / ٦	٧٥	﴿وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ﴾
٣٤ / ٦	٧٦	﴿الَّذِينَ ءَامَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾

١١٢/٩	٧٧	﴿كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ...﴾
٦/٢	٨٠	﴿مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّى...﴾
٢٧٥/٩	٩٠	﴿إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ...﴾
١٢/٢	١٠٠	﴿وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ...﴾
٢٥٦/٧	١٣٠	﴿يُعْرِ اللَّهَ كَلًّا مِّنْ سَعَتِهِ﴾
١٣٥.١٨/٣	١٥٧	﴿وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِن سُبُّوا لَهُمْ...﴾
٢٩٠.٢٢.١١/٩	١٥٩	﴿وَإِنَّ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ﴾

المائدة

٢٧٤/١	١٢	﴿وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ...﴾
٢٧٨/٩:٢٥٠/٨	١٤	﴿وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصْرِي أَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ...﴾
٢٧٩		
٢٥٦/٦	٢٥	﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ...﴾
٣٠٢.٣٠١.٢٧١/٩	٢٨	﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ...﴾
٢٧٦/٨ : ١١٣/٢	٥٢	﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ...﴾
٢٧٨ : ٩٧/٩ : ٢٢٢		
٢٧٩/٩:١٨٧/٨	٦٢	﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ...﴾
٣٤٦/١	٦٧	﴿وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ...﴾
٢٣٠/٤:١٢٠٦:١٦٤/٣	١٠٦	﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنَ أَسْيَاءِ...﴾
٢٩٨/٥	١٠٥	﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسُكُمْ لَا تَبْضُرُوا...﴾
٤٣/٨	١١٠	﴿إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ...﴾

الأنعام

٦٤/٧	٢	﴿ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِنْدَهُ﴾
٦٩/٨	٢٨	﴿وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ...﴾

٢٧٠/٩	٣٥	﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعْتَهُمْ عَلَى الْهُدَى فَلَا تَكُونُ مِنَ الْجَاهِلِينَ...﴾
٤/٩	٣٧	﴿إِنَّ اللَّهَ قَادِرٌ عَلَىٰ أَنْ يُنَزِّلَ آيَةً﴾
٢٧١/٩	١٠٧	﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا...﴾
٨/٢	١٢٢	﴿أَوْ مَنْ كَانَ مُبِينًا فَاجْتَنِبْهُ وَجَعَلْنَا لَهُ تُورًا...﴾
٣٧٠ / ٩ : ٣٢٢ / ٥	١٥٨	﴿يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا...﴾
٣٤٦ : ٣٧٨ / ٧ : ٣٨٢		
٢٧٨ : ٣١٢ : ٧٠ / ٨		

الأعراف

٣٧٦/٥	٧١	﴿فَانظُرُوا إِلَيَّ مِنْ الْمُنْتَظِرِينَ﴾
٢٤٩، ٢٢٠، ٣٨٠ / ٩	٩٦	﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ ءَامَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ...﴾
٣٢٤/٩	١١٧	﴿فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْبِكُرِينَ﴾
٣٢٤/٩	١٢١	﴿قَالُوا ءَأَمِنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾
٣٢٤/٩	١٢٢	﴿رَبِّ مُوسَىٰ وَمُؤْمِنِي﴾
١٥٤ : ١٥٢ / ٣	١٢٨	﴿قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَاصْبِرُوا إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ...﴾
١٢٢٤ / ٨ : ٣٧٦ / ٥		
٣٥٢، ٣٤٨ / ٩		
١٥٤، ١٤٢ / ٨	١٢٣	﴿وَوَعَدْنَا مُوسَىٰ ثَلَاثِينَ لَيْلَةً...﴾
٣٠ / ٧	١٥٧	﴿الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ...﴾
٩ / ٩ : ٢٣٢ / ٨	١٥٩	﴿وَمِنْ قَوْمِ مُوسَىٰ أُمَّةٌ يَهْتَدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ﴾
٢٨٢ / ٩	١٦٦	﴿فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَآئِهِمْ جَنَّاتٍ فَكَرُوا قَرْدَةً...﴾
٢٨١ / ٩	١٦٧	﴿وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لِيُبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ...﴾
٢٨٢ / ٩	١٦٨	﴿وَ قَطَعْنَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَمْمًا مِنْهُمْ الضَّالُّونَ...﴾
١٨ / ٨	١٧٢	﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ﴾
٩٠ : ٨٤ / ٨ : ١٣٨ / ٧	١٨٧	﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا...﴾
١٥٥		

الأنفال

٢٢٨ / ٨ : ٣٦٨ / ٥	٥	﴿كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ﴾
٢٨ / ٩		
٢٢١ / ٣ : ٢٤٦ / ١	٣٣	﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ﴾
٨٨ : ٨٢ / ٩ : ١٠٥ / ٢	٣٩	﴿وَقَطَّوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِئْتَةً وَيَكُونَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّهِ...﴾
٢٤٢ : ٢٦٠ : ١١٠ : ١٠٩		
٢٩٩ : ٢٢٠ : ٢٣٩		
٢٢٦ / ٢	٤٢	﴿لِيَتَّخِذَ اللَّهُ أَمْزًا كَانَ مَفْعُولًا﴾

التوبة

٢٧٧ / ٩	٤	﴿إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُوكُمْ شَيْئًا...﴾
٢٧٦ / ٩	٥	﴿فَإِذَا انْسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرْمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ...﴾
١١٢ / ٩	١١	﴿فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ...﴾
١٦٠ / ٣	١٦	﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ﴾
٢٨٦ / ٩	٢٩	﴿قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ...﴾
٢٨٩ / ٩ : ٢٣٢ / ١	٣٢	﴿يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ...﴾
١٠٢ : ٧٨ : ٧٦ : ٧٢ / ٢	٣٣	﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ...﴾
٢٦٠ / ٩ : ١٧٥ / ٣		
٢٣٩ : ٢٨٩ : ٢٤٢		
٢٦١ : ٣٥٦ / ٩	٣٤	﴿وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ...﴾
٣٧٢ / ١	٣٦	﴿عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ...﴾
١١٣ / ٢	٥٢	﴿إِخْدَى الْحُسَيْنِيِّنَ...﴾
٢٢ / ٨	١١١	﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ...﴾
٢٢ : ١٢ : ١٠ / ٢	١٢٢	﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْتَفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرٌ مِنْ كُلِّ قَبِيلَةٍ...﴾

يونس

١٣٢٠ : ٣١٨ / ٥	٢٤	﴿حَتَّى إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا﴾
١١٠ / ٩		

١١٠/٣	٣٨	﴿مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾
٩١/٣:١٠٩.٧٢/٢	٤٨	﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾
٢٤٢/٩	٩٠	﴿حَتَّىٰ إِذَا أَدْرَكَهُ الْغَرَقُ قَالَ ءَاَمِنْتُ أَنَّهُ لَآ إِلَهَ...﴾
٢٨٣/٩:١٧٦/٣	٩٩	﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مِنَ فِي الْأَرْضِ كُلَّهُمْ جَمِيعًا...﴾
٢٣٦/٥	١٠٢	﴿فَانظُرُوا إِلَيَّ مِنْ أَلْمُنْتَظِرِينَ﴾

هود

٦٨/٩	٨	﴿وَلَمَّا أَخْرَجْنَا عَنْهُمْ الْعَذَابَ إِلَىٰ أُمَّةٍ مَعْدُودَةٍ﴾
١٨٢ / ٧ : ١٨٢ / ٤	١٨	﴿الْأَلْعَنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ﴾
١٨٦		
٢٠/٣	٣٧	﴿وَأَصْنَعُ الْفُلَکَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحِينَا﴾
٨/٦	٧٢	﴿ءَايِدُوا أَنَا وَعَجُوزٌ﴾
٢٧٠/٨:١١١/٢	٨٠	﴿لَوْ أَن لِّی بِكُمْ قُوَّةٌ أَوْ ءَاوِیَ إِلَی رُكْنٍ شَدِيدٍ...﴾
٢٥٤/٧	٨٢	﴿وَمَا مِنَّا مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ﴾
٣٢٨ , ٣٢٦ / ٢	٨٦	﴿بَقِیَّتُ اللَّهُ خَیْرًا لَّكُمْ إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾
١١٩٧ / ٨ : ١٣٩٠ / ٧		
٧٦/٩		
٢٧٦.٢٣٦/٥	٩٣	﴿وَأَرْتَبُوا إِلَیَّ مِنْكُمْ رَقِیبٌ﴾
١٣٤/٨	١٠٣	﴿ذَٰلِكَ یَزِمُ مُجْرِمٌ لَهُ النَّاسُ وَذَٰلِكَ یَزِمُ مُشْهُرٌ﴾
٢٧٢/٩	١١٨	﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا یَزَالُونَ...﴾

یوسف

١٢/٣	٨٩	﴿هَلْ عَلِمْتُمْ مَآ فَعَلْتُمْ بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنْتُمْ جَاهِلُونَ﴾
١٢/٣	٩٠	﴿قَالُوا أَمْرٌكَ لِأَنَّ یُوسُفَ قَالَ أَنَا یُوسُفُ وَهَٰذَا أَخِی﴾
٩٨/٨	١١٠	﴿حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْسَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كَذَّبُوا...﴾

الرعد

٢٠٤ / ١ : ٢٠٦ : ٢٠٨	٧	﴿إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ﴾
١٢٥٤ / ٣ : ١٢٠٢		
٢٢٦ : ٢١٨ / ٧		
١١٨٨ / ٨ : ١١٧٦ / ٣	١١	﴿لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ...﴾
٩٤ / ٩		
٣٦٠ / ٧	١٣	﴿وَهُزْ شَدِيدُ الْبَحَالِ﴾
٢٠٢ / ٥	٢٩	﴿طُوبَى لِمَنْ هَمَّ وَحَسُنَ مَا يَنْبَغُ﴾
١٧٨ / ٨	٣٩	﴿يَتَخَوَّأُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُنَبِّئُ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ﴾

إبراهيم

٥٢ / ٢	١٨	﴿كَرَّمْنَا إِبْرَاهِيمَ إِذْ أَنْشَدَتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ...﴾
٢٩١ / ٦	٢٠	﴿وَرَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي...﴾

الحجر

٣١٩ / ١	٩	﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ...﴾
٤٢٥ / ٩	٢٧	﴿وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلٍ إِخْرَانًا...﴾
١٢٧٦ / ٨ : ١١٢ / ٢	٧٥	﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّمَنْ تَوَسَّعَ سَمْعَهُ...﴾
٤٧٤ : ٣٩٠ / ٩		
٣٩٠ / ٩	٧٦	﴿وَإِنَّمَا لِسَابِقِ الْمُرْسَلِينَ﴾

النحل

٢٢٢٦ / ٨ : ٢٢٢٨ / ٥	١	﴿أَتَى أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ﴾
٢٨ / ٩ : ٢٨٦		
٢٧٨ : ١٤٢ / ٧	٢٥	﴿أَفَأَمِنَ الَّذِينَ مَكَرُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ يَخْسِفَ اللَّهُ بِهِمُ الْأَرْضَ...﴾
٢٧٨ : ١٤٢ / ٧	٢٦	﴿أَوْ يَأْخُذَهُمْ فِي تَقْلِبِهِمْ فَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ﴾

﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً...﴾ ٩٣ ٢٧٢/٩

﴿وَادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالنُّوعِظَةَ الْحَسَنَةَ...﴾ ١٢٥ ٣٠٧/٩

الإسراء

﴿رَفَعْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ...﴾ ٤ ١٤٠١٢/٩

﴿فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ أُولَاهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَنَا...﴾ ٥ ١١٢/٩: ١١٢/٩

٢٧٠-٢٣٨/٨: ١١٦-١٤

﴿ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكُرْةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَاكُمْ بِأَمْوَالٍ...﴾ ٦ ١٩٠/٢: ١٧٠/١٠٠

٢٢٠-٢٣٨-٤١٠

٢٣٨/٨

﴿فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ...﴾ ٧ ١١٣/٢

﴿وَأِنْ عُدْتُمْ عَنَّا...﴾ ٨ ١١٤/٧

﴿وَكُلُّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ﴾ ١٣ ٨٢/٦: ١٦/٣

﴿وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيهِ سُلْطٰنًا...﴾ ٣٣ ٢٠٢/٩

﴿وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ...﴾ ٣٦ ١٥٩/٨: ٣٨/٢

﴿وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْءَانَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ...﴾ ٢٥ ١٣٦/٣

﴿يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِسْمِهِمْ﴾ ٧١ ٢٦/٢

﴿وَمَنْ كَانَ فِي هُنْدٍ أَعْمَىٰ فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَىٰ...﴾ ٧٢ ٣٢/٨

﴿وَقَالَ جَاءَ الْحَقُّ وَرَهَقَ النَّبِيُّ بِإِنِّ النَّبِيُّ كَانَ زُهْرًا﴾ ٨١ ٢٥٠-١٠٧-٨٠/٢

٢٥٦

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ...﴾ ١١١ ٣٢٢/٩

الكهف

﴿ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْهُمُ ابْنَةَ الْجَارِثِيِّ أَحْمَسَىٰ...﴾ ١٢ ٤٤/٨

﴿وَحَشَرْنَاهُمْ فَلَمْ نُغَارِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا﴾ ٢٧ ٥٧-٨/٨

مریم

۲۰۸/۲	۱۲	﴿وَأَتَيْنَهُ الْكُتُمَ صَبِيًّا﴾
۱۴۲ / ۷ : ۱۵۴ / ۱۶	۳۷	﴿فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا...﴾
۳۷۴.۱۷۸		
۱۸/۸	۵۲	﴿وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ...﴾
۱۰۹/۲	۷۵	﴿حَتَّىٰ إِذَا زَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِنَّا الْعَذَابُ وَإِنَّا السَّاعَةُ...﴾
۴۱۸/۵	۸۷	﴿إِلَّا مَنْ أَخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا﴾

طه

۱۳۷/۳	۹۶	﴿قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً...﴾
۱۵۰/۴	۱۲۴	﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا نَنْشُرُهُ...﴾
۱۵۰/۴	۱۲۵	﴿قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا﴾
۱۵۰/۴	۱۲۶	﴿قَالَ كَذَلِكَ أَنتُكَ ءَايَتُنَا فَنَسِيئَهَا وَكَذَلِكَ الْبُرْجُ تُنْسَىٰ﴾

الأنبياء

۷۴/۹:۳۵۲.۱۳۲/۷	۱۲	﴿فَلَمَّا أَحْسَبُوا أَنَسْنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ﴾
۷۴/۹:۳۵۲.۱۳۲/۷	۱۳	﴿لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُوا إِلَىٰ مَا أَتَرْتُمْ فِيهِ...﴾
۷۴/۹:۱۳۲/۷	۱۴	﴿قَالُوا يَرْيَلْنَا إِذَا كُنَّا فَسْلِمِينَ﴾
۷۴/۹:۳۵۲.۱۳۲/۷	۱۵	﴿فَمَا زِلْنَا بِكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّىٰ جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَمِيدِينَ﴾
۷۲.۵۹.۸/۸	۹۵	﴿وَخَرَجْنَا عَلَىٰ قَرِيْبَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ﴾
۸۶.۸۴/۲.۱۶۶/۱	۱۰۵	﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزُّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ...﴾
۱۱۷۶/۳:۱۱۲.۱۰۳		
۱۲۴/۸:۴۰/۴		

الحج

۱۱۲.۱۰۹/۲	۳۹	﴿أَيُّنَ لِلَّذِينَ يُغْتَلِبُونَ بِالْأَنفُسِ ظُلْمًا وَإِنِ اللَّهُ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ...﴾
-----------	----	---

۱۱۴ / ۲	۴۱	﴿الَّذِينَ إِذَا أَقَامُوا الصَّلَاةَ﴾
۴۳۲، ۲۴۰، ۱۵۰ / ۹		
۲۶۴ / ۹	۷۸	﴿بَلَّةَ أَيْبِكُمْ لِيُزْهِمَ هُوَ سَفَاكُمُ الْمُسْلِمِينَ﴾

المؤمنون

۸۶ / ۳	۱۶	﴿الَّذِينَ يَرْتُونَ الْفُرْقَانَ﴾
۶۹ / ۸	۱۰۰	﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ...﴾

النور

۲۳۴ / ۱	۳۵	﴿نُورٌ عَلَىٰ نُورٍ﴾
۱۱۸۱ / ۱	۵۵	﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ...﴾
۱۰۴، ۹۶، ۹۴، ۹۲ / ۲		
۱۶ / ۸، ۲۲۰ / ۶، ۱۱۱		
۲۸۹، ۲۵۸، ۱۲۶ / ۹		
۴۴۷، ۳۲۰، ۳۰۶		
۹۶ / ۳	۵۵	﴿وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ...﴾
۱۸۱ / ۱	۵۵	﴿وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمَانًا﴾
۱۲۹ / ۹	۵۵	﴿يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا...﴾

الفرقان

۳۶۸ / ۱	۱۶	﴿بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا﴾
۱۲۸ / ۶	۵۷	﴿مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مِنْ شَاءِ أَنْ تَتَّخِذُوا...﴾

الشعراء

۱۷۸ / ۷	۱	﴿طس﴾
۱۷۸ / ۷	۲	﴿بَلَّغْ عَائِشَةَ الْكَافِرَاتِ الْمُؤْمِنِينَ﴾

۱۶ / ۵۴ / ۷ / ۱۲۸	۴	﴿إِنْ شَاءَ نُنزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةً...﴾
۱۷۶، ۱۷۸، ۱۹۶، ۱۹۸		
۲۱۰، ۲۱۸، ۲۹۸		
۲۷۰، ۲۲۸ / ۹		
۱۶۶ / ۳	۲۱	﴿فَفَزَّرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ﴾
۱ / ۳۸۲ / ۷ / ۳۵۸	۲۲۷	﴿إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا...﴾
۲ / ۵۶، ۱۳۶ / ۹ / ۱۳۸		

النمل

۱۴ / ۷۶ / ۸	۱۴	﴿وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا...﴾
۲۶۴ / ۹	۲۸	﴿قِيلَ أَنْ يَأْتُوايَ مُسْلِمِينَ﴾
۲۶۴ / ۹	۴۴	﴿أَسَلْتُكَ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾
۲ / ۹۶، ۹۸، ۳۳۸	۶۲	﴿أَمْ مَنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ...﴾
۷ / ۱۸، ۲۶، ۳۸۲		
۹ / ۶-۶۸		
۴ / ۱۵۰	۶۵	﴿قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ...﴾
۷ / ۱۸، ۲۶، ۲۴	۸۲	﴿وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً...﴾
۷ / ۳۵۴، ۱۸، ۶، ۸	۸۳	﴿وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِمَّنْ يَكْذِبُ بِآيَاتِنَا...﴾
۲۲، ۵۷		
۲ / ۵۰	۸۹	﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا...﴾
۲ / ۵۲	۹۰	﴿وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكَيْفَ يُكْفَىٰ فِي النَّارِ...﴾

القصص

۱۷۸ / ۷	۱	﴿مُتَمِّمٌ﴾
۱۷۸ / ۷	۲	﴿بِأَنَّ آيَاتِ الْكِتَابِ الْمُبِينِ﴾
۱ / ۱۸، ۱۶، ۸۸	۵	﴿وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ...﴾
۹۰، ۹۲، ۱۰۳، ۲۲۴		
۲۳۴، ۲۵۴ / ۶ / ۴۰۲		
۱۸ / ۱۶، ۲۴		

٢٢٢٤ / ٢٠٩٠ / ٢٢٢٤	٦	﴿وَتُمْكِنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ فِرْعَوْنُ وَهَامَانَ وَجُنُودُهُمَا...﴾
٢٣٢ / ٢٥٢ : ١٨ / ١٦		
٢٤٠		
٢٤٠ / ٢٢٦ / ٢	١٣	﴿فَرَدَدْنَاهُ إِلَى أَبِيهِ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ...﴾
٢٥٢ / ٢١٢ / ٢٠٤ / ١	٥١	﴿وَلَقَدْ وَصَلْنَا لَهُمُ الْقُرْآنَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾
١٢ / ١٢ / ١٠ / ٨	٨٥	﴿إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَأْدُكَ إِلَى مَخَابِكِ﴾

العنكبوت

١١٣٨ / ٢ / ١٦٠ / ١٣	١	﴿الم﴾
٢٦٢ / ٧		
١١٣٨ / ٢ / ١٦٠ / ١٣	٢	﴿أَخْسِبِ النَّاسُ أَنْ يَتَزَكَّوْا أَنْ يَقُولُوا ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ﴾
٢٦٢ / ٧		
٢٧٣ / ٩	٤٦	﴿وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ...﴾
١٧٧ / ١	٦٢	﴿وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْخَيْرَٰنُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ...﴾

الروم

٢٣٢ / ٢٣٠ / ١٩	٢١	﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ﴾
٢٤٥ / ٣٦٤ / ٩		

لقمان

١٩٦ / ٣ / ٣٠٠ / ٢	٢٠	﴿وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَهْرَهُ وَبِاطِنَهُ﴾
٢٥٨ / ٢١٤ / ٩		
٢١٤ / ٢	٢٤	﴿وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَآذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ...﴾
		السجدة
٢٧٠ / ٩	١٣	﴿وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وَلَكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي...﴾
٢٥٦ / ٧	٢٧	﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ الْغَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ...﴾

٣٥٦/٧	٢٨	﴿وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْفَتْحُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾
٣٥٦/٧	٢٩	﴿قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيْمَانُهُمْ...﴾
٣٥٦/٧	٣٠	﴿فَأَعْرَضَ عَنْهُمْ وَانْتَظِرُوا لَهُمْ مَتَّظِرُونَ﴾

الأحزاب

١٨١/٨	٧	﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ﴾
٢٦/٧	٢٣	﴿فَعَبَّئَهُمْ مِنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا﴾
٣١٥ ، ٢٩٤ ، ٢٦٢ / ١	٢٣	﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ النَّبِيِّت...﴾
١٨٤/٩ ، ١٢٨/٩		
١٦٤/٩	٢٠	﴿وَلِكُرْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ...﴾
١١٢/٩	٢٨	﴿وَرَدَّعْ أَذَاهُمْ...﴾
٢٢٠/٩	٥٣	﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَاتَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ...﴾
١٧٤/٩	٥٦	﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ...﴾
٨٦/٩	٦١	﴿مُتَلَوْنِينَ أَيْمًا يُخْفُونَ الْأَجْدَا وَفَقِلُوا تَقْتِيلًا﴾
٨٦/٩	٦٢	﴿سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ أُمَّةً إِلَّا تَدْبِيرًا﴾

سبا

١٣٨ / ٢ ، ١٧٣ / ١	٦	﴿وَيَذِي الَّذِينَ أَوْتُوا الْعِلْمَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ...﴾
٢٣٦/٩		
٢٣٢/٢	١٨	﴿وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَىٰ الَّتِي بَرَكْنَا...﴾
١٢/٨	٢٨	﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا﴾
١٢٨/٩	٢٧	﴿مَا سَأَلْتُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ﴾
١٠٢ ، ٧٦ / ٧ ، ٩٨ / ٢	٥١	﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ فَزِعُوا فَلَا فَوْتَ وَأُخِذُوا مِنْ مَّكَانٍ عَرِيبٍ﴾
١٣٠ ، ١٢٤ ، ١١٢ ، ١٠٨		
٣٥٠ ، ١٧٨ ، ١٥٦ ، ١٥٢		
٦٨/٩		

٦٨/٩، ١٣٠، ١٣٤/٧	٥٢	﴿وَقَالُوا هَانُوا بِهِ وَأَنَّى لَهُمُ التَّنَاقُشُ مِن مَّكَانٍ بَعِيدٍ﴾
٧٠/٩، ١٣٠/٧	٥٣	﴿وَقَدْ كَفَرُوا بِهِ﴾
١٢٤/٧	٥٤	﴿وَجِبِلٌ بَيْنَهُمْ وَيَبِزْ مَا يُشْتَهُونَ...﴾

فاطر

٢٥٢، ٢٠٨، ٢٠٤/١	٢٤	﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾
١٤، ١٢/٢	٣٢	﴿ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا﴾

يس

١٣٥/٣	٩	﴿وَجَعَلْنَا مِن بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا...﴾
١٩٢/٣	٣٠	﴿يَخْشَرُونَ عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ...﴾
٧٣/٨	٣١	﴿أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ...﴾
٢٤٢/٢	٥٢	﴿يَتَوَلَّوْنَا مَنْ يَّعْتَدُنَا مِن مَّرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ...﴾

الصفات

٣٩٩/٦	٧٨	﴿وَتَرْكُنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ﴾
٣٩٩/٦	٧٩	﴿سَلَّمَ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ﴾
٣٩٩/٦	٨٠	﴿إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾
٣٩٩/٦	٨١	﴿إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ﴾
٣٩٩/٦	١٠٨	﴿وَتَرْكُنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ﴾
٣٩٩/٦	١٠٩	﴿سَلَّمَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ﴾
٣٩٩/٦	١١٠	﴿كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾
٣٩٩/٦	١١١	﴿إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ﴾
٣٩٩/٦	١١٩	﴿وَتَرْكُنَا عَلَيْهِمَا فِي الْآخِرِينَ﴾
٣٩٩/٦	١٢٠	﴿سَلَامٌ عَلَى مُوسَى وَهَارُونَ﴾
٣٩٩/٦	١٢١	﴿إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾

۳۹۹/۶	۱۲۲	﴿إِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ﴾
۴۰۰/۶	۱۲۳	﴿وَإِنَّ إِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾
۴۰۰/۶	۱۲۴	﴿إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَلَا تَتَّقُونَ﴾
۴۰۰/۶	۱۲۵	﴿أَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ﴾
۴۰۰/۶	۱۲۶	﴿اللَّهُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأُولَى﴾
۴۰۰/۶	۱۲۷	﴿فَكَذَّبُوهُ فَإِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ﴾
۴۰۰/۶	۱۲۸	﴿إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ﴾
۴۰۰/۶	۱۲۹	﴿وَ تَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ﴾
۳۹۶، ۳۷۸، ۳۶۸/۶	۱۳۰	﴿سَلَّمَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ﴾
۴۰۰		
۴۰۰/۶	۱۳۱	﴿إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾
۴۰۰/۶	۱۳۲	﴿إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ﴾

ص

۴۸۳/۹	۲۴	﴿يَتَذَكَّرُ إِذَا جَعَلْتَكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ...﴾
۲۴۶/۹	۷۹	﴿رَبِّ فَأَنْظِرُنِي إِلَىٰ يَوْمٍ يُتَعَنَّنُونَ﴾
۲۴۶/۹	۸۰	﴿قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ﴾
۲۴۶/۹	۸۱	﴿إِلَىٰ يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ﴾

الزمر

۲۸۶/۸، ۱۸۴/۲	۷۴	﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَأَزَلَّنَا الْأَرْضَ...﴾
--------------	----	--

غافر

۵۲، ۸/۸	۱۱	﴿قَالُوا رَبَّنَا آمَنَّا أَلْتُنَّيْنَا رَأْسَيْنَا أَتُنَزِّلُنَا...﴾
۵۴، ۱۳/۸	۵۱	﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا...﴾

فصلت

۲۲۶/۶	۱۱	﴿أَتَيْنَا طَرَفًا أَوْ كَرَفًا فَأَلَمْنَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ﴾
-------	----	---

٢٢	١ / ٣٢٠	٢٠٨	﴿لَا يَأْتِيهِ الْبُطُلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ...﴾
	١٦٤ / ٩		
٥٣	٧ / ٢٠٢		﴿سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ...﴾

الشورى

٨	٩ / ٢٧٢		﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ يُدْخِلُ...﴾
٢٣	٦ / ١٢٨		﴿قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾
٤٦	٢ / ١١٢		﴿وَلَمَنْ أَنْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ...﴾
٤٢	٦ / ٣٦		﴿إِنَّمَا أَسْأَلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْتَغُونَ فِي الْأَرْضِ...﴾

الزخرف

٥٥	٦ / ١١٠		﴿فَلَمَّا آسَفُونَا انتَقَلْنَا مِنْهُمْ﴾
٤٦	١ / ٢٤٨		﴿وَأِنَّهُ لَعَلْمٌ لِّلسَّاعَةِ﴾

الدخان

١	١ / ٢٠٨		﴿حَم﴾
٢	١ / ٢٠٨		﴿وَالْكَتَبِ الْمُبِينِ﴾
٣	١ / ٢٠٨		﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَرَّكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ﴾

الجاثية

١٨	٩ / ٣٠١		﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا...﴾
----	---------	--	--

الأحقاف

١	٤ / ١٣٦		﴿حَم﴾
٢	٤ / ١٣٦		﴿تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ...﴾

۱۳۶/۴	۳	﴿مَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ﴾
۱۳۶/۴	۴	﴿قُلْ أَزْهَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا﴾
۱۳۶/۴	۵	﴿وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ﴾
۱۳۸/۴	۶	﴿وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ﴾

الفتح

۱۷۲، ۱۷۰ / ۳	۲۵	﴿لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾
۲۶۰ / ۹، ۷۲ / ۲	۲۸	﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَبِالْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ...﴾
۴۳۹		
۹۷، ۹۶ / ۹	۲۹	﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ...﴾

الحجرات

۴۴۲/۹	۱۰	﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ...﴾
-------	----	---------------------------------------

ق

۱۴/۸	۴۱	﴿وَأَسْمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادُ مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ﴾
۱۳، ۶/۸	۴۲	﴿يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذَلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ﴾

الذاريات

۹۴/۲	۲۳	﴿مَوزَبَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقُّ مِثْلِ مَا أَنْتُمْ تَتَّبِعُونَ﴾
۲۶۴/۹	۲۶	﴿فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾

النجم

۱۶۰ / ۸	۲۸	﴿إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا...﴾
۱۸۶، ۱۸۴ / ۷	۵۷	﴿أَرَأَيْتَ الْآزِفَةَ﴾

القمر

۲۱۲/۷	۲	﴿وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرَضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ﴾
-------	---	--

الحديد

٨٤.٨٢/٢	١٦	﴿وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمْ...﴾
١٠٦.٨٢.٨٢ / ٢	١٧	﴿اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾
٢٥٠.٢٤٨.٢٠٢ / ٩		
٢٣٧.٢٢٥		
٢٥٢.٢٤٨/٥	١٩	﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّابِرُونَ...﴾
٢٢٢/٩	٢٥	﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ...﴾

المجادلة

٢٠٨/٥	٢٢	﴿أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾
-------	----	---

الحشر

٢٤٢/٦	١٠	﴿اعْرِضْنَا وَإِنْ حُورِينَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ...﴾
-------	----	---

المتحنه

٢٧٧.٢٧٥/٩	٨	﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ نَمُّ يَعَابِلُوكُمْ فِي الذِّمِّ...﴾
-----------	---	---

الصف

٢١٤.٢٢٦/٦	٢	﴿ضَمًّا كَأَنَّهُمْ بَيِّنَاتٌ مَرصُوصٌ﴾
٧٦.٧٢/٢	٨	﴿يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُبْتَلِيهِمْ...﴾
١٦٧.٧٢ / ٢	٩	﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَبَيِّنَاتٍ الْحَقِّ...﴾
٢٦٠ / ٩		

التغابن

١٩٢/٣.٧٦/٢	٨	﴿فَامِينُوا بِاللَّهِ وَرُسُولِهِ وَأَنْتُمْ لَدَيْهِ أَنْزَلْنَا﴾
------------	---	--

الطلاق

٢٠٦/٢	٢	﴿وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ﴾
-------	---	------------------------------------

الملك

١١٤،٨٢/٣	٣٠	﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا...﴾
١٠٩/٢	٣١	﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا...﴾

المعارج

٢٠٢/٧	١	﴿سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ﴾
٢٣٢/٦	٦	﴿إِنَّهُمْ يَرْتَدُّونَ بَعِيدًا﴾
٢٣٢/٦	٧	﴿وَرْتَاةٌ قَرِيبًا﴾

الجن

٢١٤/٤	٢٦	﴿عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهَرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا﴾
٢١٤/٤	٢٧	﴿إِلَّا مَنْ أَرْثَضَى مِنْ رَسُولٍ﴾

المدثر

١٨٠/٧	٨	﴿فَإِذَا نُفِرَ فِي الْأَقْوَامِ﴾
١٨٠/٧	٩	﴿فَذَلِكَ يَوْمٌ عَسِيرٌ﴾
١٨٠/٧	١٠	﴿عَلَى الْكٰفِرِينَ غَيْرٌ يُسْبِرُ﴾

الإنسان

٣٠٣،٢٧٠/٩	٣	﴿إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا﴾
-----------	---	---

الانشقاق

١٦٨/٣	١٩	﴿لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ﴾
-------	----	-------------------------------------

البروج

٢٧٦/١	١	﴿وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ﴾
-------	---	---------------------------------

الفجر

٢٥٦/٧	٢٦	﴿وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا﴾
-------	----	---

الشمس

١٩٨/٩	١	﴿وَالشَّمْسُ وَضُخَاهَا﴾
١٩٨/٩	٢	﴿وَالْقَمَرُ إِذَا تَلَّهَا﴾
١٩٨/٩:١٠٩/٢	٣	﴿وَالنَّهَارُ إِذَا جَلَّاهَا...﴾
١٢٠/١	٨	﴿فَأَلْهَمَهَا فُجُوزَهَا وَتَقْوَاهَا...﴾

الليل

١٠٩/٢	٢	﴿وَالنَّهَارُ إِذَا تَجَلَّى...﴾
-------	---	----------------------------------

القدر

١٢٢٤ / ٤ : ١٢٢٨ / ٢	١	﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾
١٨٤/٦		

البيّنة

١٥٦/٩	٥	﴿وَذَلِكَ دِينَ الْقِيَمَةِ﴾
-------	---	------------------------------

التكوير

٢٣٦/٤	١٩	﴿إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ﴾
٢٣٦/٤	٢٠	﴿ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ﴾
٢٣٦/٤	٢١	﴿مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ﴾

النصر

٢٧٨/١	١	﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ﴾
-------	---	--

الاخلاص

١٢٢٦ : ١٢٢٤ / ٤	١	﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾
١٨٤/٦		

(۲)

فہرست اعلام

- صاحب الزمان علیہ السلام = امام زمان علیہ السلام = امام عصر علیہ السلام
= ولی عصر علیہ السلام = امام منتظر علیہ السلام = امام مہدی علیہ السلام =
الفاتح علیہ السلام = المہدی علیہ السلام ۲۲۳، ۲۲۲ / ۲
- آبان ۱ / ۳۵۸، ۳ / ۱۶۶، ۵ / ۲۳۸، ۸ / ۱۲، ۲۸۶، ۱۹ / ۲۸۸، ۲۴۴، ۲۳۴، ۱۹۰
- آبان بن ابی عیاش ۱ / ۲۲۲، ۲۸۸، ۹ / ۱۸، ۲۳
- آبان بن تغلب ۱ / ۲۲۸، ۲ / ۶۲، ۱۵۰، ۲۸۴، ۳ / ۱۴، ۹۵، ۶ / ۸۰، ۷ / ۱۲۸، ۲۴۴، ۸ / ۲۸۲
- ۲۰۸، ۲۱۰، ۲۲۴، ۲۸۶، ۹ / ۲۸، ۳۲۲، ۲۰۲، ۳۸۶
- آبان بن صالح ۹ / ۳۴، ۳۲
- آبان بن عثمان الأحمر ۱ / ۲۱۲، ۲۲۰، ۲۴۲، ۳۵۸، ۳۹۹، ۳ / ۱۹۲، ۲۰۲، ۲۰۸، ۸ / ۱۰۸، ۹ / ۲۵۲
- آبان بن محمد (ابو الفرج) ۷ / ۴۰۴
- آبان بن محمد بن الضحاک ۸ / ۳۵۲
- ابراہیم ۴ / ۵۹، ۶ / ۴۸، ۷ / ۲۵۴
- ابراہیم امینی ۱۰ / ۲۹۳
- ابراہیم بن اسی زیاد ۱ / ۲۳۰، ۳ / ۱۱۰، ۵ / ۳۲۸، ۳۵۸، ۳۴۴
- ابراہیم بن ابی محمود ۳ / ۲۱۰
- ابراہیم بن أحمد بن محمد بن أحمد انطوری (ابو
- آدم علیہ السلام ۱ / ۲۱۴، ۲۱۸، ۲۲۰، ۲۳۴، ۲۳۸، ۲۵۲، ۲۵۵، ۲۵۹، ۳۳۰، ۲ / ۱۶۲، ۳ / ۱۰، ۱۴۸، ۱۸۶، ۱۹۰، ۲۱۲، ۴ / ۱۴۲، ۱۴۶، ۵ / ۱۳، ۱۳۰، ۶ / ۱۲۲، ۷ / ۱۴۵، ۶ / ۱۲۲، ۱۰۳، ۲۹۶، ۸ / ۳۷۶، ۳۷۲، ۹ / ۲۲۰، ۲۱۶، ۱۲۳، ۶۶، ۲۲۵، ۳۲۸، ۲۳۴، ۶۶، ۶۴، ۶۲، ۶۰، ۲۲
- آدم بن ابی ایاس ۷ / ۳۰۲
- آدم بن علی ۸ / ۲۵۰
- آدم بن محمد البلیخی ۲ / ۳۶۸، ۴ / ۱۶۶
- آرجان آپادوریا ۱ / ۱۷۲
- آریل شازون ۱ / ۱۸۰
- شیخ آقا بزرگ تهرانی ۳ / ۱۷۱، ۴ / ۱۲۴، ۶ / ۱۴۶، ۱۰ / ۱۴۹، ۱۱ / ۲۳۳
- میرزا آقاسی (صدر اعظم محمد شاہ قاجار) ۴ / ۷۳
- آلبانی ۱ / ۳۴۴، ۲ / ۳۶
- آل عصفور بحرانی ۴ / ۲۷۱، ۵ / ۲۹۶، ۵
- آنوسی ۶ / ۳۹۷، ۸ / ۵۹، ۵۸
- آن لمیتون ۱ / ۱۲۸، ۱۰ / ۳۰۰
- آنہ ماری شیل ۱ / ۱۶۱، ۱۰ / ۳۰۰
- آبا صالح علیہ السلام (بنگنید: محمد بن الحسن العسكري علیہ السلام =
حجبت بن الحسن المہدی علیہ السلام = صاحب الأمر علیہ السلام =

- اسحاق) ۳۶۰/۲
 ابراهیم بن ادریس ۹۷/۵، ۲۷۰/۲
 ابراهیم بن اسحاق ۱۹۶/۷
 ابراهیم بن اسحاق (ابو اسحاق) ۲۷۸/۸
 ابراهیم بن اسحاق بن عمرو ۲۵۲/۸
 ابراهیم بن اسحاق التهاوندی ۷۸/۷، ۳۶۲، ۱۲۸/۲
 ۲۶۸/۸، ۱۰۸/۸، ۳۸۴، ۲۲۸، ۳۹۰، ۳۰۲/۹
 ۲۳۳/۱۰، ۴۰۶
 ابراهیم بن اغلب ۲۷۷/۳
 ابراهیم بن بنان الخنمی ۲۳۶/۹
 ابراهیم بن الحسین همدانی ۲۵۶/۸، ۸۲/۷
 ابراهیم بن الحکم بن ظهیر فزاری ۹۲/۸، ۳۶۶/۲
 ۲۴۳/۱۰، ۱۹۲، ۱۹۰/۹، ۲۰۶
 ابراهیم بن خالد المفزئ انکسانی ۱۳۶/۲
 ابراهیم بن خلف بن عبادة الأنباطی ۲۹۰/۵، ۲۳۲/۷
 ابراهیم (بن زیاد) البخاری ۲۶۶/۷، ۳۳۶/۵
 ابراهیم بن سعید الجوهری ۱۰/۱۶
 ابراهیم بن سلام نیشابوری ۲۶۶/۳
 ابراهیم بن سلامه ۲۶۵/۳
 ابراهیم بن سلیمان بن حکان ۲۰۶/۹
 ابراهیم بن صالح اشعری ۲۹۸/۸
 ابراهیم بن الصباح ۲۴۶/۸
 ابراهیم بن صفر ۲۵۲/۸
 ابراهیم بن عبد الله بن حسن بن حسن ۲۶/۴
 ابراهیم بن عبد الله الهاشمی ۵۶/۶، ۳۴/۳، ۱۳۰/۲
 ابراهیم بن عبد الحمید ۱۹۲/۸، ۷۲/۷
 ابراهیم بن عبد الرحمن ۲۶۰/۸، ۳۰۶/۷
 ابراهیم بن عبده نیشابوری ۲۶۵، ۲۵۲، ۲۴۴/۳
 ۲۹/۵، ۲۶۶
 ابراهیم بن عبید الله بن العلاء ۳۳۰/۷
 ابراهیم بن علی ۳۴۸/۸
 ابراهیم بن عمر ۲۱۶، ۱۸۲/۷
 ابراهیم بن عمرو ۳۴۸/۸
 ابراهیم بن عمر ایسانی ۲۰۸/۳، ۲۸۸/۱
 ابراهیم بن انفرج ۱۴۰/۴
 ابراهیم بن محمد ۳۵۸/۸، ۲۹۲/۷، ۱۶۶/۴
 ابراهیم بن محمد بن حران ۱۳۸/۲
 ابراهیم بن محمد بن الحنفیة ۱۰۲، ۹۸/۸، ۱۱۶/۲
 ابراهیم بن محمد بن عبد الله ۲۶۶، ۲۶۴/۲
 ابراهیم بن محمد بن فارس النیشابوری ۱۵، ۳۷۰/۲
 ۳۲۲، ۳۲۰
 ابراهیم بن محمد بن الفرج الزنجی ۳۹۰/۴
 ابراهیم بن محمد بن یحیی همدانی ۲۶۴/۳، ۶۹/۲
 ۲۶۶
 ابراهیم بن محمد بن یوسف ۳۱۸، ۱۶۶/۲
 ابراهیم بن محمد تبریزی ۲۹/۵
 ابراهیم بن محمد الثقفی ۲۸۶/۱
 ابراهیم بن محمد العلوی ۱۰/۵، ۳۰/۳
 ابراهیم بن مسعود بن عبد الحمید ۳۵۶/۸
 ابراهیم بن مهزم ۳۶۶/۵، ۳۶۰/۱
 ابراهیم بن مهزیار اهوازی ۱۲، ۲۲۶، ۲۱۴، ۲۱۲/۱
 ۱۵۸/۷، ۴۰۵، ۲۶۶، ۲۶۵، ۱۹۲/۳، ۳۷۰
 ابراهیم بن هارون الهیتی ۲۳۴/۱
 ابراهیم بن هاشم ۱۷۶، ۱۲۴، ۵۴/۲، ۲۷۴/۱
 ۳۱۴/۵، ۱۳۲، ۱۱۴، ۱۰۲، ۹۸/۳، ۳۵۲، ۲۸۲
 ۲۰۸، ۸/۸، ۱۷۴/۷
 ابراهیم بن هانی ۵۶/۶، ۱۳۰/۲
 ابراهیم بن یوسف القصیر ۳۴۸/۸
 ابراهیم بیضون ۳۰۰/۱۱
 ابراهیم اشعری ۲۳۴/۷

- ابراهيم الخليل عليه السلام ٢٥٩، ١٤٠ / ٢ : ٩٨، ٩٥ / ١
 ابن ابي عدى ١١٢ / ٨
 ابراهيم الكرخي ٢٤٦ / ٥ : ١٧٢ / ٣
 ابن ابي العرافر ١٥٦ / ٤ : ٢٤٨ / ٣
 ابراهيم كفعمي ٢٠١ / ٥ : ٤٨ / ٣
 ابن ابي غفل ٧٤ / ٦
 ابراهيم انصمي ٣١٤ / ٧ : ٣٥٦ / ٢
 ابن ابي عمير ١ / ١ : ٢٠٦، ٢١٤، ٢٢٠، ٣٧٨، ٣٩٧ / ٢
 الابقع ٧ / ١٢٢ : ١٤٠، ٣٦٦، ٣٦٨، ٣٧٤
 ابن ابي غانم الغزويني ١٤٦ / ٤
 ايليس (بن كريد: الشيطان) ١ / ١ : ١١٢، ٢٢٤ / ٣ : ٩٢
 ابن ابي قرزة ٢٥٢ / ٦
 ابن ابي كيشه ١٣٦ / ٣
 ابن ابي نجران ٣ / ١٠ : ٥، ٣٧٨، ٣٩٢، ٣٣٠ / ٨ : ١٢٢ / ٧
 ابن ابي يعفور ٢ / ٢ : ٤٤، ٤٢ / ٣ : ٥٠، ١٥٦، ١٨٨ / ٧
 ابن اثير ٤ / ١٠ : ٢
 ابن ادريس ٤ / ٢٧٦ : ٣٠٠، ٣١٢ / ٥
 ابن اذينة ١ / ١ : ٢٠٢، ٢٨٨ / ٢ : ٤٢
 ابن اسباط ٥ / ٣٢٤ : ٦٨ / ٧
 ابن اسحاق ٧ / ١٥٠
 ابن اعجمي ٥ / ٩٥
 ابن ابياس ٦ / ٣٥٠
 ابن بابويه ٤ / ١٢٧ : ٩ : ١٨٦
 ابن يازدساله ٥ / ٩٤
 ابن بكير ٣ / ١٦٤ : ١٧٢ / ٧ : ٩ / ٦
 ابن بلال ٤ / ١٠١
 ابن بند ٣ / ٢٥٠
 ابن التبيان ٢ / ١٣٦
 ابن تومرت ٤ / ٣٧
 ابن تميمه ٢ / ٢٦ : ١٦٨، ١٦٩ / ٤ : ٧٩
 ابن جعفر قتيبه ٥ / ١٠١
 ابراهيم صاحب ابي محمد عليه السلام ٢ / ٢٧٢ : ٣ : ٧٢، ٥١
 ابراهيم الكرخي ٣ / ١٧٢ : ٥ : ٢٤٦
 ابراهيم كفعمي ٣ / ٤٨ : ٥ : ٢٠١
 ابراهيم انصمي ٢ / ٣٥٦ : ٧ : ٣١٤
 الابقع ٧ / ١٢٢ : ١٤٠، ٣٦٦، ٣٦٨، ٣٧٤
 ايليس (بن كريد: الشيطان) ١ / ١ : ١١٢، ٢٢٤ / ٣ : ٩٢
 ١٧ / ١٩٠، ٢٠٤، ٢١٠، ٢١٢، ٢١٤، ٢١٦
 ٢٨٢، ٢٨٤، ٢٨٣، ٤٤٦ / ٨ : ٤٤٠ / ٩ : ٢٤٤
 ٢٢٦، ٢٥٨، ٢٣٥ / ١٠ : ٧٨
 ابن ابي شليح ٨ / ٢٤٨
 ابن ابي جحيفة السواني ٢ / ١٧٦
 ابن ابي جندب القمي ٢ / ٢٢٢ : ٣ : ٢٢٨، ٢٢٧٤
 ابن ابي حاتم ٦ / ٣٩٧
 ابن ابي الحديد ٢ / ٢٧ : ٤٠، ٣٨٩ / ٩ : ١٠٥
 ابن ابي حمزه ٣ / ١٨١ : ٣٧٠
 ابن ابي الدنيا ٨ / ٢٦
 ابن ابي ذئب ٨ / ٢١٦
 ابن ابي زئب ١ / ٥٢ : ٧ : ٤١٦
 ابن ابي سعيد مكارى ٣ / ٥٣
 ابن ابي سلمة ٤ / ٢١٠
 ابن ابي شيبة كوفي ١ / ٥٢ : ٧٨، ٧٧ / ٧ : ٢٧٢ / ٨ : ١٠٦
 ٩ / ١٢٠ : ٢٤٨، ٢٢٨
 ابن ابي طي ١٠ / ٢٥٨
 ابن ابي عبدون ٦ / ٢٢

ابن جنید ۲۸۲/۱۰	ابن زیند ۲۹۱، ۲۷۶/۹:۸۴/۲
ابن حوزی ۲۵۴، ۳۵۳، ۳۴۹/۱	ابن سابور ۲۲۰/۸
ابن حبان ۷۹/۱	ابن سراج ۵۳/۳
ابن حجر عسقلانی ۳۵۱، ۳۴۹، ۳۱۲، ۸۲، ۷۷/۱	ابن سعد ۱۸/۴
۱۲۷/۹:۳۵۵، ۳۵۲	ابن سلام ۲۵۶/۷
ابن حجر هشمی ۳۱۳، ۹۲، ۸۳، ۸۲، ۸۰، ۵۷/۱	ابن سعاده ۲۱۲/۹
۳۷۲/۱۰، ۱۷۴، ۱۶۷/۸:۴۲/۳	ابن ستان ۱۰/۸:۲۲/۲
ابن حجره ۲۷۸/۷	ابن شونب ۳۶۸/۹
ابن حزر ۸۴/۵	ابن شهاب ۴۰۴، ۳۵۰، ۶/۹:۵۶/۶
ابن حشاد ۱۱۰، ۱۶۷/۸:۳۵۷، ۴۲۰/۷:۶۲/۶	ابن شهر آشوب ۶۱/۶
۲۵۶	ابن صباغ مالکی ۶۲/۴:۸۰/۱
ابن حمید الزافعی ۲۴۸/۸:۳۵۸/۲، ۲۹۲/۱	ابن صباغ مصری ۹۲/۱
۳۰۰، ۲۸۰	ابن صدقه ۲۳۴/۹
ابن حمیده ۱۲۸/۲	ابن طلحة الجحدری ۳۳۲، ۱۶۶/۷
ابن حوشب ۳۸/۴	ابن طولون ۲۸۲/۱۰
ابن خال ۹۵/۵	ابن عامر ۳۹۸، ۳۹۷/۶
ابن خصیب ۶۷، ۶۳/۵	ابن عباس ۳۷۶، ۳۷۴، ۳۶۸، ۳۶۶، ۳۴۷، ۲۳۲/۱
ابن خلدون ۴/۱۴۵، ۱۴۲/۳:۱۵۹، ۱۵۲، ۸۴/۱	۲۳/۴:۲۲۹، ۱۵۰، ۱۳۵/۳:۸۶، ۸۴، ۷۸/۲
۲۸۸/۱۰:۳۷	۳۹۷، ۶۹، ۵۰، ۴۱/۶:۴۰۲، ۳۲۸/۵:۵۲، ۲۵
ابن خلکان ۹۲/۱	۱۵۶/۹:۲۳۴، ۶۲/۸:۳۰۲، ۲۳۶/۷:۳۹۸
ابن خلیفه ۵۲/۶	۲۹۴، ۲۹۱، ۲۸۴، ۱۸۸
ابن خولة ۲۶/۱۰	ابن عبنون ۲۹۳/۴
ابن داوود ۱۶۰، ۱۰۷، ۱۵۸، ۱۵۶/۴	ابن عربی ۲۸۱/۱۰:۵۴/۴
ابن ذکا ۱۶۰/۴	ابن عساکر ۳۴/۴
ابن رباب ۲۹۶/۲	ابن عقیقه ۲۶۸/۱
ابن الرزازی الجبلی ۳۳۸/۸	ابن عماد حنبلی ۵۵/۴
ابن راوندی ۳۰۲/۳	ابن عمر ۳۴/۲
ابن زبیر ۲۴/۴	ابن عمیر ۲۳۹/۳
ابن زولاری علی بن یحیی ۱۰۸، ۱۰۷/۵	ابن عمیره ۱۴۶/۷
ابن زهره ۱۴۶/۶:۲۷۹/۳	ابن عوز ۳۳۲/۱

- ابن عیاش ٤/٣٨٨:٦/٣٦٠، ٣٦٢، ٣٦٨، ٧/٧٢
 ابن مردويه ٦/٣٩٧، ٨/٢٣٩
 ابن مسعود ٧/٨٢، ٩٤، ٢٥٢
 ابن مسکان ١/٢٢٢، ٢٢٢، ٣/١٩٠، ٩/٢٣٨
 ابن المسیب ٩/٣٥٠، ٤٠٤
 ابن المعزنی ٤/٤٠٤
 ابن مقبل ٥/٣٢٨
 ابن منادی ٦/٦٢، ٦٨، ١٠/١٨٢
 ابن نادیه ٥/١١٥
 ابن نصر ١/٢٧٠، ٩/٣٧٢
 ابن نوح ٤/١٥٨، ٢٢٢، ٢٣٠، ٢٢٦، ٢٢٨، ٢٧٦
 ٣٢٨، ٣٢٦
 ابن وثیقه ١/٢٨٩
 ابن ولید ٤/٨٩
 ابن وهب ٧/٢٥٨
 ابن هشام ٥/١٠٠
 ابن هلال ٤/١٠١، ١٥٢، ١٥٢، ٢٩٤
 ابن هشام ٢/١١٧، ٤/٩٩، ٧/١٠٠، ٢٠٤
 أبو أحمد بن ابراهیم ٣/٣٦٤
 أبو أحمد درنوبه الأبرص ٣/٣٩٠
 أبو أحمد الموفق ٣/٢٧٥
 أبو الأحوص ٥/٢٣٠
 أبو ادریس ٩/١٩٢
 أبو الأدیان ٢/٣١٦، ٢٧٢
 أبو اسامه ١/٢٢٨، ٣٧٧، ٥/٢٦٠، ٧/٢٣٢، ٩/٣٥٠
 ٣٥٠
 أبو إسحاق ١/٢٢٨، ٢/١٣٨، ٥/١٦٧، ٢٣٠، ٢٣٠
 أبو إسحاق البتاء ٨/٢٦٠
 أبو إسحاق بن بدر ٩/٣٦٦
 أبو إسحاق الثقفی ٢/٢٩٤
 ابن عیاش ٤/٣٨٨:٦/٣٦٠، ٣٦٢، ٣٦٨، ٧/٧٢
 ٨٦، ٩٢، ١٣٤
 ابن عینة ١/٢٤٨
 ابن غضائری ١/٣٩٩، ٣٩٦، ٤/٤٠٠، ٨٩، ٢٩٣
 ابن قتال نیشابوری ٣/٦٥
 ابن فرات ٢/١٠٤
 ابن الفرس ٤/٢٢٢
 ابن فضال ٢/٢٨، ٥٨، ٣/٢٩٦، ٥/٣٢٥
 ٣٥٠، ٣٥٢، ٧/١٧٢، ٢١٦، ٢١٦، ٢٠٢
 ابن فضل ٢/٢٨٦، ٩/٣٨٠
 ابن فهد حلی ٣/٦٦، ٤/٤٩، ٥/١٠، ١٠/٢٥٩
 ابن فیه ١/٥٦
 ابن القط ٤/٢٦
 ابن قنویه ٤/٣١٦، ٣٧٠
 ابن قیم جوزیه ١/٨٠، ٨٢، ٩/٣٥
 ابن کثیر دمشقی ١/٨٠، ٢١٢، ٢/٣٥٢، ١٨/١٦٩
 ٦٢، ٩/٣٥، ١٠/٢٨٢
 ابن کرد ٨/٣٤٨
 ابن کمال باش حنفی ١٠/٢٦٢
 ابن الکواکب ٨/٣٨٠
 ابن نهیمة ٢/٢٤، ٣/٢٠، ٥/٣٨٢، ٦/١١٠، ٧/٨٦
 ٨٨، ٩٢، ٩٤، ١١٨، ١٥٢، ٢٠٨، ٢٥٨، ٨/١٦٧
 ٢٥٢، ٢٥٢، ٩/٢٩٤، ١٢/٢٢٢، ٢٣٠
 ابن ماجه ١/١٧٧، ٨/٣٦٧، ٩/١٢٠
 ابن المبارک ٥/٣٩٨
 ابن محبوب ١/٣٩٠، ٢/٧٦، ٣/١٢٦، ١٨٠
 ١٨٨، ١١٩٦، ١٥/٣٦٠، ٧/٧٨، ١٢٠
 ١٦٢، ١٩٢، ٢١٤، ٣٦٦، ٨/١٠٠، ١٩٠، ١٩٢
 ٩/٢٥٢، ٣٥٢، ٦٢
 ابن محلی ٤/٦٢

١٢٤. ١٠١. ٨٠. ٥٠. ٢٢/٩. ٢٧٦. ٢٤٤. ٢٢٤
 ٢٤٠. ٢٥٦. ٢٤٢. ١٥٦. ١٥٤. ١٥٢. ١٤٠
 ٢٢٠. ٢١٦. ٢١١. ٢١٠. ٢٨٦. ٢٨٥. ٢٦٢
 ٢٠٢. ٢٨٢. ٢٧٢. ٢٤٤. ٢٢٠. ٢٢٢
 أبو بكر بن أبي خيثمه ٢٢٢/١٠
 أبو بكر بن أبي شيبة ٢٩٢. ١٣٠. /٢. ٢٣٢. ٢٩٢/١
 أبو بكر بن أبي قحافة ٣٩٢/٣. ٢٥١. ٢٢٧/١
 أبو بكر بن أبي مریم ١٣٢/٢
 أبو بكر بن أبي نُظْر ١٤٨/٩
 أبو بكر بن إسحاق ٢٨٤/١
 أبو بكر بن ثابت ٢٢٨/١
 أبو بكر بن الحسن بن علي ع ٢٢/٧
 أبو بكر بن خلاد ١٧٤/٩
 أبو بكر بن خلف ١٣٠/٢
 أبو بكر بن عتيق ١/٩. ٢٧٤. ٢٥٤. ٨٤/٧. ٣٤/٢
 ١٧٠
 أبو بكر الحضرمي ٢٢٨. ١٤٦/٨. ٢٩٤/٧. ٢٧/٦
 ٢٤٠. ٢٢٨/٩
 أبو بكر الخطيب ٢٨٢/٧
 أبو بكر الذرّاع ١٧٢/٢
 أبو بكر نخالي عطّار ١١٠/٥
 أبو بكر الهمداني ١٣٨/٢
 أبو توبة ٢٨٢/٧
 أبو ثابت ٩٥/٥
 أبو تلبية الغشني ٣٩٨/٥
 أبو الجتاف ١٨٢/٩
 أبو جحيفه ٢٤٣/١
 أبو جعفر الأحول ٨٢. ٤/٢
 أبو جعفر بن أبي العزّاق ٢٨٨/٤
 أبو جعفر بن حمدون الهمداني ٢١٢/٤
- ١٩٦/٣. ١٤٦/٢
 ١١٢/٧. ١٩٨/٣
 أبو أسماء الزّحبي ٥٢/٦. ٩٦/٧
 أبو الأشعث الضّعاني ٨/٩
 أبو امامة ٢٧٢/٧. ٢٤٢/٢
 أبو امامة الباهلي ٢٠٢. ٢٢٦. ٢٥٢/٩. ٢١٦/٨
 أبو امية النّسباني ٣٩٨/٥
 أبو انس مجدي محمود المكي ٢٩٢/١٠
 أبو أيوب ٢٩٢/٨
 أبو أيوب الأنصاري ١٨٠/٢. ٣٠٤/١
 أبو أيوب أنحذاء ٢٠٨/٨
 أبو أيوب الخزاز ٧٢/٧. ٣٤٢/٥. ١٩٤. ١١٦/٣
 ١٠٢. ١٧٠. ١٨٢. ١٩٢. ٢١٦. ٢٤٤. ٢٩٠
 ١٨٢. ١٤٦/٨. ٢٩٦
 أبو انبختري ٢٥٠/١
 أبو بدر يوسف شافعي ٢٦٥/١٠
 أبو بريد الجرمي ٢٨٢. ٢٥٠/٩
 أبو بصير ٢٤٦. ٢٤٤. ٢٢٤. ٢٢٢. ٢١٤. ٢٠٨/١
 ٩٢. ٧٤. ٢٢/٢. ٢٠٢. ٢٩٦. ٢٩٠. ٢٨٤. ٣٧٠
 ٢٨٢. ١٥٠. ١٤٨. ١٤٤. ١٤٢. ١٢٢. ١٢٠
 ٤٨. ٢٨. ١٤. ٤/٣. ٣٨٦. ٣٨٤. ٣٦٦. ٣٥٤
 ١٦٨. ١٦٢. ١٢٩. ١١٤. ٩٨. ٩٦. ٥٨. ٥٧
 ٢٢٢. ٢٢٠. ٢٢٦. ٢٢٢. ٢٢٠. ٢١٢/٥. ١٧٠
 /٧. ١٨٠. ٢٦. ١٤/٦. ٢٠٢. ٢٨٠. ٢٥٢. ٢٥٢
 ٢٤٢. ٢٠٢. ١٩٦. ١٨٨. ١٧٤. ١٤٢. ١٢٨. ٨٠
 ٢٨٢. ٢٨٠. ٢٩٨. ٢٩٦. ٢٩٠. ٢٨٦. ٢٤٨
 ٥٧. ٣٢. ٣٠. ١٠. ٤/٨. ٢٠٦. ٣٩٨. ٢٩٦
 ١٨٢. ١٥٢. ١٤٢. ١٢٦. ١٢٨. ١٢٦. ١١٧
 ٢٤٢. ٢٥٢. ٢٥٠. ٢٢٠. ٢٠٨. ٢٠٢. ٢٠٢
 ٢٣٤. ٢٢٢. ٢٩٢. ٢٨٠. ٢٧٨. ٢٧٠. ٢٤٥

- سيد أبو الحسن الرضا ٦٣/٣
 أبو الحسن سريندى ٢٢٢/٥
 أبو الحسن الشيبى ٢٥٠/١
 أبو الحسن المادرائى ٢٦٠/٤
 أبو الحسن مرندى ١٦٣/٨
 أبو الحسن الهمدانى ٢٢٤/٤
 أبو الحسين ٣٢٨/٥
 أبو الحسين الأسدى ٢٢٢.٣٢٨.١٨٤/٤
 أبو الحسين بن أبى الغيل الكاتب ١٠٢.١٠١/٥
 ٢٢٦.٢٩٦
 أبو الحسين بن أبى جيد القمى ١٧٢/٤
 أبو الحسين بن تشام ٣٦٨/٣
 أبو الحسين خياط ٣٠٢/٣
 أبو حصين ١٨٠/٩
 أبو حمزة بطنانى ٤٦٦/٩
 أبو حمزة ١.٢٢٨.٢١٦.٢٢٨.٢٦٠.٢٦٨.٢٧٨.٢٨٤/١
 ٢٢٤/٩.١٥٦.٢٠٨.٢٥٨.٢٩٢
 أبو حمزة الساملى ١.٢٣٠/٢.٢٨.١٣٨.١٤٦.
 ١٢٨.٣١٨.٣٥٢/٣.٢٦.١١٠.١٢٦.١٨٢.
 ١٨٤.١٨٨.١٩٦.٢٠٠.٢٣٦/٥.٣١٦.٣٢٦.
 ٢٢٨.٢٢٢.٢٥٠.٢٥٨.٢٦٠.٢٦٠/٦.١٦٠.١٧
 ١٥٨.١٦٠.٢١٢.٢١٦.٢٩٠.٣٩٠/٨.٦٥.١٧٨.
 ١٨٠.٢٢٨.٢٦٩/٩.٢٦.٢٦.٨٨.٢٥٠.٢٨٤
 أبو حنيفة ٢٦٨/١٠
 أبو حيان التميمى ٢٦٨/١.٢٧٢.٢٧٢.٢٨٢
 أبو حيون ٢٣٧/١٠
 أبو خالد القنطاط ٧.١٥٠/٨.٢٨٢.٣٧٤
 أبو خالد الكابلى ١.٢٣٠/٢.٩٨/٣.٨٢.١١٠.
 ١١٢.١٩٤.٢٣٦/٥.٢٣٦.٣٢٨.٣٢٦.٣٥٨.
 ١٠/٦.٢٥.١٠٢٤/٧.٢٥.١٠/٦.٢٢٦.٢٥٤.٢٨٢.
- أبو جعفر رقاء (رفوگر) ٩٥/٥
 أبو جعفر زجرى ٢٦٠/٣
 أبو جعفر (مصدقى حرم) ١٠٤/٥
 أبو جعفر العروذى ٤٠٨/٤
 أبو جعفر مستنصر ١١٩/٥
 أبو جعفر منصور ٢٩.٢٨/٤
 أبو جعفر الوزراقى ٣١٢/٧
 أبو جعفر الهمدانى ٢٨/٩.٢١٠/٨.٤١/٥
 أبو جمعة ٢٩٦/٥
 أبو جميلة ٣٢٨/٩.١٢٦/٨.٢١٤/٧
 أبو جهل ١٣٦/٣
 أبو جيد ٢٠٤/٢
 أبو حبيش النهروى ٢٧٨/٨.١٢٠/٢
 أبو حجاج ٣٢٦/٩
 أبو حرب يعانى مبرقع ٢٣٦/٧
 أبو الحسن بنى ٢٣٦/١
 أبو الحسن ٤٢/٥.٢٢٢/٤
 أبو الحسن ابن فرات وزير ٢٩٥/٣
 أبو الحسن الأسدى ٢٦٢/٤
 أبو الحسن اشعري ٣٠٣/٣
 سيد أبو الحسن اصفهانى ١٧٠/٥.٢٥٢
 أبو الحسن بن أبى انطاب ٢٩٢/٣
 أبو الحسن بن أحمد بن سعيد المالكى الحرى ٣٢٨/١
 أبو الحسن بن داود ٢٣٠/٤
 أبو الحسن بن ظفر ٢٨٢/٣
 أبو الحسن بن فرات كوفى ٢٩٩/٣
 أبو الحسن بن كبرياء النوبختى ٣٩٠.٣٥٨/٣
 سيد أبو الحسن حسينى قزوینى ٢٨٧/١٠
 أبو الحسن خمى ٧٧/١
 أبو الحسن الزمى المالكى ٢٥٢/٩

١٠٨ . ١١٠ . ٢٠٦ . ٣٧٨ / ٩ : ١٤ . ١٦ . ١٢٠	٢٥٢ . ٢٧٢ / ٩ : ٣٧٢
١٢٦ . ١٦٢ . ١٧٢ . ١٨٢ . ١٨٦ . ١٨٨ . ٣٢٦	أبو خالد الكلبی ٣٠٠ / ٨ : ٣٥٨ / ٢
٣٣٢ . ٣٣٢ . ٣٣٨ . ٣٦٠ . ٣٦٦ . ٣٦٨ . ٣٧٠	أبو خديجة الجعفی ١٥٠ . ٧٨ / ٩ : ٢٨ / ٨ : ٢٣٠ / ٧
٣٧٢ . ٣٧٤ . ٣٧٦ . ٣٧٨	٣١١ . ١٥٢
أبو سعد انخراسانی ٣٩٠ . ٢٨٨ / ٨	أبو الخلیل ٢٥٦ / ٨ : ٨٢ / ٧
أبو سعيد المعصری ١٩٠ / ٣	أبو خيشمة ١٧٢ / ٩
أبو سعيد العصفوری ٣٨٢ / ١	أبو داوود ٩٦ . ٤٧ / ٨ : ١٦٨ . ١٦٧ / ٢ : ٨٩ . ٧٨ / ١
أبو سعيد عنقا ٢١٢ / ٢	أبو داوود الحفری ١١٦ / ٢
أبو سعيد غانم هندي ٢٠٨ . ٧٢ . ٢٦ / ٥	أبو داوود الشعشع ٢٥٨ / ٨
أبو سعيد الكرابیسی ٢٩٨ / ١	أبو دجانه الأنصاری ٣٦٩ . ٣٦١ . ٢٣٢ . ٢٨ / ٨
أبو سعيد المراغی ٢٧٦ / ٢	أبو ذر الفغاری ٢٧٦ / ٧ : ٣٠٢ . ٢٩٠ / ١
أبو الشفانج ٣٩٧ . ٣٩٢ / ١	أبو الزبیر الزهرانی ٣٣٦ / ١
أبو سفیان ٢٦٠ . ١١٢ / ٧ : ٢٩٦ / ١	أبو الزبیر الشامی ٣٣٦ / ٩ : ٢٥٠ / ٨
أبو شكين ١٧٢ / ٢	أبو رجاء شاه جهانپوری ٩٦ / ٥ : ٥٨ / ٢
أبو سلمة ٨٤ / ٧	أبو رجاء المصري ٤٠٢ / ٢
أبو سليمان الضبی ٢٧٢ / ٧	أبو روح بن فروة بن الفرج ٨٢ / ٨
أبو سليمان يوسف بن كليب ٣٩٢ / ٧	أبو رومان ١٨١ . ٢٠٨ . ٢٠٦ . ١٥٢ . ١١٨ . ٨٨ . ٨٦ / ٧
أبو سمينة ٢٩٦ / ٨ : ٢٢٥ / ٧	٢٥٢ . ٢٥٢
أبو سوره ١٠٨ / ٥	أبو الزهریة ٢٥٢ / ٧
أبو سيار الشیبانی ٢٥٢ / ٩ : ٣٢٠ / ٧	أبو الزبیر ١٢ / ٩
أبو شراعة ٥٠ / ١٦	أبو زرعة ٣٣٢ . ١٦٦ / ٧
أبو شریح خزاعی ٢٠٤ / ١	أبو زكريا ١٢٨ / ٢
أبو صالح ١٨٠ . ٢٨ / ٩ : ١١٨ . ٣٤ . ٢٢ / ٢ : ٢١ / ١	أبو الزناد ٣٥٠ . ٣٠ . ٨ / ٩ : ٣٧٨ / ٧
أبو صالح السلیبی ٢٥٦ / ١٠ : ٣٠٠ / ٨ : ٢٢٠ / ٧	أبو سعيد ١١٢ / ٨ : ٣٦٠ / ٢ : ٣٧٨ . ٣٧٢ . ٢٧٠ / ١
أبو صدام ٣٦٤ / ٢ : ٢٦٧ . ٢٦٣ / ٣	أبو سعيد الآدمی ٢٩٠ / ٧
أبو الصديق النجفی ٢٢٢ . ٢٢٠ / ٧ : ١٢٢ . ١٢٢ / ٢	أبو سعيد لإصطخری ٢٩٢ / ٧
٢٦٢ / ٨ : ١٠٨ . ١١٠ . ٢٠٦ . ٢٠٦ / ٩ : ١٧٢ . ١٦٢	أبو سعيد جنابی ٢٩٢ / ٣
٢٦٢ . ٢٦٠ . ٣٣٢ . ٣٣٢ . ١٨٢ . ١٨٢ . ١٧٢	أبو سعيد البخدری ٢٠٢ . ٣٠٠ . ٢٨٦ . ٢٧٢ . ٢٧٠ / ١
٣٦٨ . ٣٧٢ . ٣٧٠ . ٣٧٢	٢٨٢ . ١٢٠ . ١٢٦ . ١٢٢ . ١٢٢ / ٢ : ٣٧٢ . ٣١٢
أبو الصديق النجفی ٣٣٦ . ١٨٢ / ٩	٢٩٢ . ٢٩٢ . ٢٤٠ / ٧ : ٣٥٨ . ٢٩٢

- أبو الصلت الهروي ٢٠٤/٨
 أبو طالب ٤٠٢/٩
 ميرزا أبو طالب ٣٤٢/٦
 أبو طالب بن عبد المطلب ٣٧٢/٣
 أبو طاهر برسی ١٢٣/٥
 أبو طاهر زرزی ١١٠.١٠٩/٥
 أبو طاهر سلیمان ٢٩٥.٢٩٤/٣
 أبو الطیب ٨٥.٨٤/٥
 أبو عامر النحوی ١٧٢/٩
 أبو العباس ٣٣٨/٣
 أبو العباس الحمیری ٣٢٤/٣
 أبو العباس الکوفی ٣٤٤/٤
 أبو العباس الموفق ٢٨٩.٢٨٨/٣
 أبو عبد الله الباقطانی ٣٤٤.٢٦١/٣
 أبو عبد الله البرقی ٢٤٠.٢٠٨/٨
 أبو عبد الله البزوفری ٣٧٨.٣٧٦/٤:٢٦٦/٣
 أبو عبد الله بلخی ١٥/٥
 أبو عبد الله بن حمدون الهمدانی ٤١٤/٤
 أبو عبد الله بن زین ١٦٦/٧
 أبو عبد الله بن سورة الفقی ٣٢٨/٤:٣٧٦/٣
 أبو عبد الله بن صالح ٩٦/٥:٣٣٠/٤
 أبو عبد الله بن عبد الرزاق ٣٧٨/٨:١١٤٠/٢
 أبو عبد الله بن غالب ٣٩٢/٣
 أبو عبد الله بن فروخ ٩٣/٥
 أبو عبد الله بن محمد الکاتب ٣٤٤.٢٦١/٣
 أبو عبد الله الجدلی ١٤٠.١٣٨/٢
 أبو عبد الله جعفر (دورستی) ١٣٨/٤
 أبو عبد الله جنیدی ٩٣/٥
 أبو عبد الله حانری ٢٢٤/٣
 أبو عبد الله الحاکم ١٣٠/٢
 أبو عبد الله الخراسانی ٣١٦/٩:٣٢٠/٨
 أبو عبد الله (راوی) ١٩٤.٢٨/٥
 أبو عبد الله الزعفرانی ٢٠٢/٩
 أبو عبد الله شیمی ٤٠.٣٨/٤
 أبو عبد الله انصالحی ١٤٤/٤:٣٠٢/٢
 أبو عبد الله العاصمی ٣٤٨/١
 أبو عبد الله کندي ٩٣/٥
 أبو عبد الله المظفری ٢٢٢.٢٠٤/٢
 أبو عبد الله المهدي ٢٧٩/٣
 أبو عبد الله المؤمن ١٨٤/٣
 أبو عبد الرحمن ٣٢/٢:٣٧٢/١
 أبو عبيد الله مولی العباس ٢٨٨.٢٨٦/١
 أبو عبيدة ٣٨٨/٩:٤٨/٦
 أبو عبيدة بن الجراح ٣٩٦/٥
 أبو عبيدة بن محمد بن عقار ٢٥٤/٢
 أبو عبيدة الحداد ١٨٢/٩
 أبو عبيدة الحداد ٣٨٦/٩:١٦/٢
 أبو عثمان ٩٤/٨:٨٨/٧
 أبو عطا ٤١/٦
 أبو العلاء همدانی ٢٥٢/١٠
 أبو علي ٢٣.٢٨.١١/٥:٣٢٤/٣
 أبو علي اسدي ٩٣/٥
 أبو علي الأشعري ٣٣٦/٩:٣٥٨/١
 أبو علي إبياس ٣٤٨/٦
 أبو علي نيجلي ١٩٢/٣
 أبو علي بن أبي جيد انفتي ٣٤٦/٣
 أبو علي بن أبي الحسين الأسدي ٣٧٤/٤
 أبو علي بن جعفر ٤١٨.٤١٤.٤١٢/٤
 أبو علي بن راشد ٢٤١.٢٥٢.٢٥٠/٣:٢٣٦/١
 أبو علي بن مطهر ٩٦.١٦/٥

- أبو علي بن همام بن سهيل ١٢٢٢/٣:٢٢٢/١
 ٢٨/٩:٣٩٢
 أبو علي جبابي معتزلي ٢٠٣.٢٠٢/٣
 أبو علي الخيزراني ٢٢٢.١٧٠/٢
 أبو علي الزرّاد ٣٤٦/٥
 أبو علي الشهريري ٢٦٠/٨:٣٠٦/٧
 أبو علي المتبلي ٤٠٢/٤
 أبو علي الشهاوندي ٩٨.٩٦/٨:٢٢٢.٢٤٠/٧
 ٤٠٢.١٨٢/٩:٢٢٠
 أبو عمار ١٠٦/٣
 أبو عمر ٢٣٠.٣٢٢/٩
 أبو عمران ٢٤٠/٨
 أبو عمر بن مهدي ٢٩٦/١
 أبو عمرو ٩٢/٨:١٢٧/٤:٢٩٨.٣٧٠/٢
 أبو عمرو جاحظ ٣٠٢/٣
 أبو عمرو حذاء ٢٦٧/٣
 أبو عمرو داني ٨٠/١
 أبو عمرو الكشي ١٦٢/٣:١٧٦/٢
 أبو العيظرف سفياني ٣٤.٣٢/٤
 أبو العوام القحّان ٢٥٦/٨:٨٢/٧
 أبو عوانة ٢٨٢/١
 أبو عيسى بن موسى ٣٦٦/٩
 أبو غانم الخادم ٢٢٢/٩:٤٠٤/٤:٢٨٨.٣٧٦/٢
 أبو الفضل اسلامي ٢٩٩/١٠
 أبو الفضل الباقي ٢٢٢/٨
 سيد أبو افضل برقي نسي ٢٨٧/١٠
 ميرزا أبو الفضل گنجيگاني ١٦٦/٩
 أبو القاسم ٢٣٤.٢٣٠.٢٢٢/٤:٣٥٨/١
 أبو القاسم بلخي ٢٠٢/٣
 أبو القاسم بن أبي حليس ٩٣/٥:٤٠٦.٣٣٦/٤
 أبو القاسم بن أبي حبة ١٨٢/٩
 أبو القاسم بن الأزهر ٣٨٢/٣
 أبو القاسم بن ديبس ٩٢/٥
 أبو القاسم خان ١٦٢/٥
 أبو القاسم اشخامي ٢٩٨/١
 أبو القاسم الشعراني ٣٩٢/٨
 سيد أبو القاسم قوام ١٦٢/٥
 أبو القاسم نجم الممالک ١٦٤/٨
 أبو قبيل ١٥٢.١١٨.٩٢.٨٨.٨٦/٧:٤٩/٦
 ٢٥٢.٢٥٢/٨:٢٠٨
 أبو قدامة انصاري ٢٠٥/١
 أبو قلابة ٢٥٢/٨:٥٢.٥٢/٦
 أبو كريب ٣٧٢/١
 أبو كهس ٢٢٦/٧:٢٤٩/٤
 أبو ليابة بن مذك ٣٢٨/٨
 أبو لهب ٢٨/٣
 أبو ليلى انصاري ٢٠٥/١
 أبو مائک ٢٩١/٩
 أبو محمد الأنصاري ٢٦٦/١
 أبو محمد بن خرويه التستري ٣١٦/٢
 أبو محمد بن عبد الله بن يزيد بن معاوية بن ابي
 سفيان ٣٤/٤
 أبو محمد بن وجناء ٩٦/٥
 أبو محمد بن هارون ٩٥/٥
 أبو محمد التلعكبري ١٥٢.١٤٤/٤
 أبو محمد الحسن الشريفي ١٦٠/٤
 أبو محمد دعلجي ١١٣/٥
 أبو محمد الشروي ١٧٠/٤
 أبو محمد عبد انكريم ٢٩٤/٢
 أبو محمد عربي بن مسافر العبادي ٣٧٦/٦

- أبو محمد الفخام ١٩٦/٩
 أبو محمد القاسم بن العلاء ٢١٢/٣
 أبو محمد المحمدي ٢٣٦/٩
 أبو محمد الوشاء ٦٨/٧
 أبو مخنف لوط بن يحيى ٢٠٠/٣
 أبو المرحف ٢٧٠، ٢٦٨/٥
 أبو مريم الأنصاري ١٨:٣٠٠/٧، ٣٧٠/٥:٢١٠/٢
 ١٤٠/٩، ٣٥٠، ٩٢
 أبو المستهل ٨٨/٨
 أبو مسلم ٣٣٦/٩، ٤٥٣، ٦٦/٧، ٢٨/٤
 أبو مسلم خراساني ٠٦٧، ٣٢، ٢٧/٦، ٢٩، ٢٨/٤
 ٣٦٣/٨:٧٠، ٦٦، ٦٥، ٦١
 أبو المظفر بن انشيري ٢٩٨/١
 أبو معاوية شيبان ٠٢٥٦، ٢٣٣/٧، ٢١٢/٣، ٣٦٢/١
 ٣٧٠/٩:٢٠٦/٨
 أبو المصراة ٢٦٢/٨:٢٠٦/٧، ٢٠١/٥:١٥٦/٣
 أبو المصرة ٢٥٢، ٩٢/٧، ٣٩٦/٥
 أبو المقدم ٣٦٦/٤
 أبو المنبح الرقي ٢٩٢، ١٣٢، ١٣٠/٧
 أبو المناقب ١١٥/٥
 أبو منصور بن صالحان ١٠٢/٥
 أبو منصور محمد بن الفرج ٣٢٠/٣
 أبو موسى الأشعري ٣٥٠/٩:٢٨٤، ٢٨٢، ٢٨٠/٧
 أبو أنجم بدر ٦٨/٧
 أبو نصر ٣٠٨/٩
 أبو نصر ظريف خادم ٩٧/٥
 أبو نصر ظريف خادم ٩٧، ١٢/٥
 أبو نصره ٠٣٥٨، ٣١٦، ٢٩٢، ١٢٦/٢:٣٩٨/١
 ٣٧٠، ٣٦٤، ١٧٤/٩، ١١٢/٨:٣٦٠
 أبو نعيم ٢٢/٥
 أبو نعيم أنصاري ٤٥/٥
 أبو نعيم الحافظ ٩٤/٧
 أبو وائل ١٩٠/٩:٢٠٦، ٩٢/٨:٣٦٤، ٢٩٤/٢
 ١٩٢
 أبو الواصل ٣٧٢، ١٤٤/٩
 أبو الورود ١٧٦/٧
 أبو الوفاء الشيرازي ٢٥٠، ٣٦٨/٦
 أبو ولاد ٣٠٢، ٣٠١/٤
 أبو هارون ٣٧٢، ٣٣٤، ٨٨/٩:٩٧، ١٤/٥
 أبو هارون بن موسى بن أحمد ٣١٦/٩
 أبو هارون العبدي ١٦/٩
 أبو هاشم ١٥٤/٩
 أبو هاشم الجعفري
 أبو حذيل علاف ٣٠٢/٣
 أبو هريرة الباهلي ١٨٦/٣، ١٢٨/٢
 أبو هريرة ١/٤:١١٨، ٨٠، ٣٤/٢:٣٣٠، ٣٠٥/١
 ٠٨٤/٧:٦٦، ٦٣، ٦١، ٥٦، ٥٢/٦:٣٨٢/٥:٢٠
 ٠٢٨، ٢٦، ٨، ٦/٩:٢١٦/٨:٢٩٢، ٢٨٠، ٢٧٨
 ٤٠٤، ٣٨٢، ٣٥٠، ٣٢٨، ١٨٦، ١٨٠، ١٢٨، ٣٠
 أبو الهيثم بن تيهان ٣٠٥/١
 أبو هيثم دينار ٤١/٥
 أبو هيجان ٢٧٩/٣
 أبو يحيى بن عبد الله بن بكير ٩٦/٧
 أبو يحيى النعمان السلمي ١٨٠/٨
 أبو اليسع عيسى بن السري ٢٨/٢
 أبو يعلى موصل ٨٢/٧:٧٩/١
 أبو القنطان ٢٤/٨
 أبو اليمان ٣٥٠/٩:٢٧٨، ١٩٨/٧
 أبو يوسف المقدسي ٤٣/٤:٢٢٨/١:٣٣٦/٩
 أبو يونس ٣٨٢/٥

- ۱۷۸/۹:۲۸۸، ۲۴۴/۸، ۳۰۵/۱
 ابن بن کعب
 شیخ أحمد احسانی ۷۶، ۷۲/۴
 أحمد اسماعیل کو طبع سولسی ۱۰۹/۴
 أحمد امین بک ۲۸۸/۱۰
 أحمد امین مصری ۴۲/۳، ۸۵/۱
 أحمد بحرانی ۲۷۸/۱۰
 سید أحمد بریلوی ۷۱، ۷۰/۴
 أحمد بن ابراهیم ۱۹۴/۵:۳۷۰، ۲۷۸/۲
 أحمد بن ابراهیم ابن جزار قیروانی ۲۴۲/۱۰
 أحمد بن ابراهیم (أبو عبد الله) ۳۹۰/۶
 أحمد بن ابراهیم بن أحمد العثی ۱۸۶، ۱۷۰/۹
 أحمد بن ابراهیم مراشی ۸۷، ۴۸/۴
 أحمد بن ابراهیم المراشی (أبو حامد) ۱۵۲، ۱۵۶/۴
 ۳۶۶
 أحمد بن ابراهیم النوبختی ۲۹۴، ۲۳۰، ۲۲۸، ۱۲۸/۴
 أحمد بن أبي أحمد الوراق ۳۱۲، ۱۴۸/۷، ۳۶۴/۵
 أحمد بن أبي خيثمة ۳۳۸/۱
 أحمد بن أبي روح ۳۴۸، ۳۴۶، ۲۲۴/۴
 أحمد بن أبي عبد الله البرقي ۷۲/۷، ۴۰۶، ۲۴۰/۱
 ۳۴۶/۵، ۲۱۰، ۱۶۶، ۹۸/۳، ۳۵۴، ۲۸۲، ۱۲۴
 ۲۶۰/۹، ۱۸۲/۷، ۴۰۴
 أحمد بن أبي علي بن قيث ۲۴۰/۴
 أحمد بن أبي نصر ۱۳۶/۹
 أحمد بن أبي هريرة ۲۷۸/۸
 أحمد بن أخيه ۹۳/۵
 أحمد بن إدريس قسي ۱۵۰، ۱۳۲، ۴۴/۲:۲۱۶/۱
 ۱۶/۳۰۵، ۱۶۰، ۱۲۸، ۱۰۴، ۱۰۲، ۲۸/۳:۳۶۶
 ۱۶/۹، ۱۶/۸:۳۱۲، ۱۷۴، ۱۵۶، ۱۱۴/۷:۱۶۹
 ۳۸۲، ۳۲۲، ۲۰۸، ۱۹۰
 أحمد بن إسحاق (أبو علي) ۵۹/۵
 أحمد بن إسحاق بن سعد الأشعري القمي ۲۲۸/۱
 ۲۲۶، ۲۹۸، ۲۷۶، ۲۷۴، ۱۶۴، ۱۶۲/۲:۲۳۴
 ۲۴۵، ۲۴۱، ۱۵۰، ۱۴۸، ۲۶/۳:۳۸۲، ۳۵۶
 ۳۲۲، ۳۱۴، ۲۶۷، ۲۶۳، ۲۶۱، ۲۵۷، ۲۴۸
 ۱۶، ۱۲/۵:۴۲۰، ۳۶۶، ۱۳۲، ۱۲۷/۴:۳۳۰
 ۳۸۸، ۹۷، ۹۲، ۶۱، ۶۰، ۵۸، ۱۹، ۱۸، ۱۷
 ۳۴۲، ۳۸/۹، ۶/۶:۳۶۰
 أحمد بن إسحاق رازی ۳۰۵، ۲۶۷/۳
 أحمد بن إسماعيل ۳۸۸/۵
 أحمد بن بلال بن داود الكاتب ۲۲۸/۴، ۲۴۲/۲
 أحمد بن ثابت القذواني (أبو الحسن) ۱۹، ۲۴۴/۸
 ۱۷۸
 أحمد بن جعفر ۳۴۰/۹، ۱۱۶/۶
 أحمد بن جعفر (أبو الحسن) ۳۳۴/۹
 أحمد بن جعفر بن سفيان البزوفري (أبو علي) ۳۶۰/۳
 أحمد بن جعفر بن متيل ۲۶۲/۳
 أحمد بن جعفر بن محمد بن محمد الخلال ۱۸۴/۹
 أحمد بن جعفر بن محمد المنادي ۲۴۰، ۲۲۸/۱۰
 أحمد بن حاتم بن ماهويه ۹۶/۳
 أحمد بن انبارت الأنماطي ۳۹۲/۵، ۱۲۰، ۱۶۶/۳
 أحمد بن انحن ۱۵۴/۹، ۸۴/۲
 أحمد بن الحسن بن بيان ۱۵۲، ۱۴۲/۹
 أحمد بن الحسن بن أبي صالح الخجندی (أبو
 العباس) ۱۶۶/۴
 أحمد بن الحسن بن إسحاق القمي ۲۷۴/۲
 أحمد بن الحسن بن علي بن فضال ۱۸/۸، ۲۳۲/۱
 أحمد بن الحسن القنطاري (أبو علي) ۳۳۲، ۲۹۶/۱
 ۳۵۸/۹، ۳۷۴/۵، ۳۷۲، ۳۶۲
 أحمد بن الحسن السادراني ۳۵۲، ۳۴۰، ۳۳۸/۴
 ۳۶۲، ۳۵۸

- أحمد بن الحسن المشي ١٧٦/٧، ١٣٠/٣، ٨٢/٢
 ١٩٦، ٢٢٢، ٢٤٤، ٢٠٢/٩، ١٢١٢/٨، ٢٠٢/٩، ٢٠٢/٩
 ٢٥٠
 أحمد بن الحسين ١٥٦/٣
 أحمد بن الحسين بن سعيد ٢٧٨/٨، ٣٦٠/٥
 أحمد بن الحسين بن عبد الله بن مهراڻ الآبي الأزدي
 العروضي (أبو العباس) ٢٢٤/١٠، ٢٧٤/٢
 أحمد بن الحسن بن عبد الملك ٢٨٤، ٢٤٦، ٢٦٠/٧
 ١٨٠/٨
 أحمد بن الحسين السكري ٢٠٠/٧
 أحمد بن الحسين القشي الآبي ٢١٨/٤
 أحمد بن حسين همداني ٨١/٥
 أحمد بن حمزة بن يسع بن عبد الله قمي ٢٤٧، ٢٤٣/٣
 أحمد بن حميد بن سوار ٢٥٢/٨
 أحمد بن حنبل ١٧٠٦٢/٦، ٢٧٣، ٢٤٤/٤، ٧٩/١
 ١٢٠/٩، ٢٢٠
 أحمد بن خالد بركي ٣٠٥/٣
 أحمد بن خالد الخالدي (أبو يزيد) ٢٩٤/٥
 أحمد بن خضر ١٩٠/٥
 أحمد بن داوود بن سعيد قزاري جرجاني ٢٣٨/١٠
 أحمد بن الدربي ٣٠٢/٦
 أحمد بن ذكوان (أبو الفتح) ١٥٨/٢، ٣٩٤/٣
 أحمد بن زكي ٢٨٢، ٣٢٢/٩، ١٥٠/٢
 أحمد بن ربيع مروزي ٢٤١/١٠
 أحمد بن روح الأهوازي ٢٢٤/٢
 أحمد بن ريعان بن حارث ٢٥٦/٨، ٢٠٦/٧
 أحمد بن زهير ٢٦٠/٧
 أحمد بن زياد بن جعفر الهمداني ٢٠٣٧٠، ٣٠٠/١
 ٢١٤، ١٥٤، ١٥٢، ١٦٢، ٧٤، ٥٢، ٤٨، ٢٢
 ٣٠٠/٣، ١٠٨، ١١٨، ١٢٦، ١١٩٦، ١١٩٦/٥، ٣٩٠
- ١٠٠٦/٩، ٢٠٢/٩، ١٩٠/٨، ١٩٤/٧، ٧٢/٧، ٤٠٦
 ٢٥٢، ٢٢٨، ٢١٨، ٢١٦، ٢١٤، ١٨٨
 أحمد بن زيد (أبو جعفر) ٣٦٢/٧
 أحمد بن زيد اندكاهان ٢٣٨/٨، ٩٠/٢
 أحمد بن سعيد ١٧٦/٧
 أحمد بن سلمان الفقيه أبو بكر ٢٩٢/١
 أحمد بن سليمان بن سليم ٣٥٦/٨
 أحمد بن سليمان الزهاوي ٩٨/٨
 أحمد بن سنان الفلاني ٢٠٨/٧
 أحمد بن صبيح ٢٢٤/١
 سيد أحمد بن الصديق الغماري ٢٢/٩
 أحمد بن طاهر القمي ١٧٨/٢
 أحمد بن طولون ١٠٦، ١٠٥/٥، ٢٧٧/٣
 أحمد بن عاتق ٧٨/٩، ٢٨/٨، ٢٣٠/٧، ٢٢/٢
 ١٥٠
 أحمد بن عبد الله ٢١٠/٧، ١٢٣/٣، ٢٢٦/٢
 أحمد بن عبد الله اصفهاني (أبو نعيم) ١٥/٨١، ٨٠/١
 ٢٨١، ٢٤٤، ٢٥١، ٢٤٧/١٠، ١٢٩
 أحمد بن عبد الله بن جعفر الهمداني ١٢٦/٣
 أحمد بن عبد الله بن جعفر الهمداني ١٥٦/٢، ١٥٦/٣
 ١٢٨/٩، ٢٤
 أحمد بن عبد الله بن علي الرأس ١٩٦/٩
 أحمد بن عبد الله سجلماسي ٦٢/٤
 أحمد بن عبد الله المزني (أبو محمد) ٨٤/٧
 أحمد بن عبد الله هاشمي ٥٦، ٤٩/٥
 أحمد بن عبيد ٢٩٨/١
 أحمد بن عبد الجبار الصوفي ٢٣٨/١
 أحمد بن عبد الملك ٢٩٢، ١٣٠/٢
 أحمد بن عثمان التوفلي ٣٢٢/٩، ١٥٠/٢، ٣٢٢/١
 ٢٨٢

أحمد بن مابندلا ۲۸۸/۲
 أحمد بن متیل قسی ۲۶۷، ۲۵۴/۳
 أحمد بن محمد ۲۰۶/۱، ۲۱۲، ۲۱۴، ۲۱۶، ۲۲۲،
 ۲۲۸، ۲۳۲، ۲۶۲، ۳۶۶/۲، ۸، ۱۶، ۱۸،
 ۵۰، ۵۸، ۵۸، ۸۴، ۱۵۰، ۲۲۶، ۲۸۸، ۳۶۶/۳، ۱۶۴،
 ۱۸۲، ۱۸۲، ۱۹۶، ۱۹۶، ۲۵۴، ۲۵۶، ۳۵۸، ۳۶۰،
 ۳۹۲، ۳۹۲/۷، ۱۶۲، ۲۱۴، ۲۲۰، ۳۱۰، ۳۳۴،
 ۳۰، ۳۰، ۹۴، ۱۲۶، ۱۴۶، ۱۹۰، ۲۱۰، ۲۳۶،
 ۲۴۰، ۲۴۴، ۷۸، ۹/۲۴، ۳۵۶، ۳۸۸
 أحمد بن محمد البرقی ۲۹۶/۲، ۴۰۴/۱
 أحمد بن محمد بن ابراهیم بن ابي الرجال البغدادي (أبو عبد
 الله) ۳۷۲/۱
 أحمد بن محمد بن ابي ناضر (أبو علي) ۱۲۰، ۱۲۰/۷، ۳۶۸،
 ۱۰۰، ۱۰۰، ۱۹۲، ۲۸۴، ۳۷۶، ۶۲/۹، ۸
 أحمد بن محمد بن ابي نصر ۲۸/۲، ۱۲۰، ۱۲۰/۳، ۱۵۸،
 ۱۶۰، ۳۵۴، ۳۷۶، ۷/۱۲۶، ۱۲۸، ۱۷۰،
 ۲۹۶، ۲۹۶، ۳۹۶، ۳۰۸، ۳۰۸، ۸، ۱۰، ۲۰، ۲۰، ۲۸۴/۹،
 أحمد بن محمد بن أحمد أبو علي جرجاني ۲۴۵/۱۰
 أحمد بن محمد بن إسحاق المعاذي ۱۰۸، ۳۶/۳
 أحمد بن محمد بن تريك الزهاوي (أبو الحسن) ۱۳۰/۴
 أحمد بن محمد بن جعفر الطائي الكوفي (أبو الخير) ۷/
 ۴۰۸
 أحمد بن محمد بن حجر هيثمي ۲۶۴/۱۰
 أحمد بن محمد بن الحسين (أبو حامد) ۳۹۴/۵
 أحمد بن محمد بن خالد البرقي ۳۶۸/۵، ۱۰۲/۳،
 ۳۷۰، ۸/۶، ۷/۸، ۲۹۶/۸، ۱۴۲
 أحمد بن محمد بن رباح الزهري ۳۶۸/۱، ۳۶۸/۱، ۲۳۰،
 ۱۴۲/۹، ۱۵۲، ۱۵۴
 أحمد بن محمد بن زياد الأزدي ۲۵۲/۹، ۳۵۸/۱
 أحمد بن محمد بن زياد الهمداني ۲۶۰/۱

أحمد بن علي الأنصاري ۲۴/۹، ۲۰۴/۸
 أحمد بن علي البديلي ۸۰/۶، ۱۴/۳، ۳۸۲/۲
 أحمد بن علي بن أحمد النجاشي الصيرفي ۳۴۸/۶
 أحمد بن علي بن خضيب ۲۴۴/۱۰
 أحمد بن علي بن عباس بن نوح سمرافي ۲۵۰/۱۰
 أحمد بن علي بن عمر بن صالح عدوي ۲۷۶/۱۰
 أحمد بن علي بن كلثوم ۲۶/۳، ۳۵۶، ۲۷۶/۲
 أحمد بن علي بن المشني ۱۷۲، ۲۸/۹
 أحمد بن علي بن نوح أبو العباس السمرافي ۳۲۰/۳،
 ۲۶۰، ۳۹۶، ۱۳۰/۴، ۳۵۶
 أحمد بن علي التميمي ۱۶۲/۹، ۲۳۰/۷، ۳۶۸/۱،
 ۱۵۲
 أحمد بن علي المزاني ۳۷۲، ۲۷۲، ۲۴۲، ۲۲۶/۲،
 ۳۲/۳، ۴/۱۴۴، ۵/۱۲۲، ۷/۲۳۸، ۹/۲۹۲
 ۱۹۰
 أحمد بن عمر ۱۳۶/۹، ۱۲۰، ۱۲/۲
 أحمد بن عمر بن زفر ۳۴۸/۸
 أحمد بن عمر بن مسلم ۲۵۸/۸
 أحمد بن عمر بن موسى الكاتب ۳۶۶/۲
 أحمد بن عمر الحلال ۱۸۴/۳، ۵۰/۲
 أحمد بن عمر الحلبي ۲۵۴/۸، ۱۷۶/۷، ۱۰/۶
 أحمد بن عمر الخطاط ۳۴۶/۸
 أحمد بن عيسى ۹۸/۸
 أحمد بن عيسى بن زيد ۱۵۲/۹
 أحمد بن عيسى سبيلي ۲۴۵/۱۰
 أحمد بن عيسى العنوي ۱۳۴/۲
 أحمد بن عيسى الوشاء البغدادي (أبو العباس) ۱۷۸/۲
 أحمد بن فهد حلبي ۵۰/۴
 أحمد (بنگرید: رسول الله ﷺ = باسم خدا ﷻ =
 انبيی ﷺ = محمد ﷺ) ۶۷/۱

- أحمد بن محمد بن سعيد ٥٤/١٠/١٦:١٦٤، ١٥٢/٣
 أحمد بن محمد بن سعيد بن غنمة الكوفي ٢/٢٢٦/١
 ٢٦: ٣٠، ٣٢، ٩٤، ٥/٥: ٣٤٠، ٣٥٢، ٣٧٠، ٣٨٤
 ٦٦/٧: ٦٤، ٧٣، ٧٦، ٧٨، ٨٠، ٨٢، ١٠٢، ١١٠
 ١٢٠، ١٥٠، ١٦٠، ١٧٢، ١٧٦، ١٧٨، ١٨٠
 ١٩٠، ١٩٦، ١٩٨، ٢٠٠، ٢٠٢، ٢٠٤، ٢٠٦
 ٢٠٨، ٢١٠، ٢١٨، ٢٢٦، ٢٤٠، ٢٤٢، ٢٨٤
 ٢٨٦، ٢٩٦، ٣٦٠، ٣٦٦، ٣٨٠، ٣٨٢، ٣٩٠
 ٣٩٢، ٣٩٦، ٤٠٦، ٤١٦: ٨/٨: ١٠٠، ١٢٦، ١٨٠
 ١٨٢، ١٩٢، ٢٠٨، ٢٢٨، ٢٣٠، ٢٥٤، ٢٧٠
 ٢٨٢، ٢٧٢، ٣٧٦، ٣٨٢، ٩/٩: ٤٢، ٤٦، ٥٠، ٦٢
 ٨٢، ١٥٤، ١٩٠، ٢٠٨، ٢١٠، ٢٣٠، ٢٣٤، ٢٥٦
 ٣٢٠، ٣٢٨، ٣٢٠
- أحمد بن محمد بن سعيد الهمداني (أبو العباس) ١/١
 ٣٤٠: ٥/٥: ٣٢٤، ٨/٨: ٣٢
- أحمد بن محمد بن سئمة العنزي ٢٩٤/٨
 أحمد بن محمد بن سليمان رزقي ٢٦٠/٣
 أحمد بن محمد بن سليمان الزراري (أبو غالب) ٢/٢
 ٥٠: ٣/٣: ١٦٤، ٣٤٨، ٣٦٦، ٣٧٨، ٣٨٤، ٣٨٨
 ٦/٦
- أحمد بن محمد بن عبد الله بن خالد الكاتب ١٨٤/٩
 ٣٢٤
- أحمد بن محمد بن عبد الله الجوهري ٢٧٦/٧
 أحمد بن محمد بن عبد الله ١٨٢/٧
 أحمد بن محمد بن عثمان البغدادي (أبو بكر) ٢/٢: ٣٥٠
 ١٦٨/٦
- أحمد بن محمد بن عثمان ٤٨/٣
 أحمد بن محمد بن عمران ٢٥٢/١٠
 أحمد بن محمد بن عياش (أبو عبد الله) ٢/٤: ١٢٣، ٣٨٤
 أحمد بن محمد بن عياشي جوهری ١٠/٢٤٩
- أحمد بن محمد بن عيسى قمي ١/١: ٢٠٦، ٢١٢، ٢١٨
 ٢٢٢، ٢٣٨، ٢٤٤، ٢٥٠، ٢٦٤، ٢٦٦، ٢٩٧، ٢/٢
 ٨، ١٠، ٢٠، ٢٢، ٢٨، ٥٨، ٦٤، ١٢٠، ١٢٤
 ٢٨٢، ٢٥٤: ٣/٣: ٩٨، ١٠٢، ١٨٦، ١٨٨، ١٩٢
 ١٩٨، ٢٠٨، ٢٠٤، ٥/٥: ٣١٦، ٣١٤، ٣٥٤
 ٦٨/٧: ١٢٠، ١٧٠، ٢١٤، ٢١٦، ٣٦٨، ٣٩٤، ٨/٨
 ٦، ١٢، ٣٢، ٩٦، ١٠٠، ١٣٦، ١٧٨، ١٨٢، ١٩٢
 ٢٢٤، ٢٨٤، ٣٧٦، ٩/٩: ١٦، ٦٢، ١٣٦، ٣٤٠، ٣٥٢
- أحمد بن محمد بن مسروق ٧/٧: ١٨٤
 أحمد بن محمد بن العنذر بن حنفر ٨/٨: ٨٤
 أحمد بن محمد بن نوح سمرقاني ٤/٤: ١٢٣
 أحمد بن محمد بن هلال ٩/٩: ٢٢٤
 أحمد بن محمد بن يحيى أنباري ٣/٣: ٧٢
 أحمد بن محمد بن يحيى العطار ١/١: ٢٣٢، ٣٥٨، ٢/٢
 ٢٠، ٥٤، ٢٦٤، ٣/٣: ١١٦، ٣٧٢، ٤/٤: ٣٤٤
- ٧/٧: ٣٩٢، ٨/٨: ٢٨٢، ٩/٩: ٢٥٢
 أحمد بن محمد بن يعقوب ١/١: ٣٦٤
 أحمد بن محمد بن يوسف ٨/٨: ١٣٠
 أحمد بن محمد بن يونس (أبو إسحاق) ٦/٦: ٥٠
 أحمد بن محمد حصيني ٥/٥: ٩٦
 أحمد بن محمد الدينوري الشراج ٤/٤: ٣٥٢، ٥/٥: ٣٥٨
 ٣٨٢: ٧/٧: ١٩٨
- أحمد بن محمد التنوخي ٣/٣: ٨
 أحمد بن محمد الهمداني الكوفي ١/١: ٣٦٨، ٣/٣: ١٠٨
 ٩/٩: ١٧٨
 أحمد بن مسلم بن سلم ٨/٨: ٣٥٤
 أحمد بن معاوية ٤/٤: ٣٦
 أحمد بن المعلى الدمشقي القاضي ٩/٩: ٨
 أحمد بن مقتدر ٣/٣: ٢٩١
 أحمد بن ملبح ٨/٨: ٣٥٨

- ۲۰۶، ۲۰۲، ۱۹۰، ۱۷۴، ۸۰ / ۷، ۳۵۲، ۳۴۰ / ۵
 ۵۰ / ۹، ۳۷۶، ۱۲۶ / ۸، ۳۹۶، ۳۸۲، ۳۸۰، ۲۸۶
 ۳۲۸، ۳۲۰، ۲۵۶
 أحمد بن يوسف الشاشي ۳۳۸ / ۴
 أحمد الحسن ۱۰۸، ۱۰۷ / ۴
 سید احمد خونسازی ۳۰۸، ۳۰۶، ۳۰۱، ۲۸۳ / ۴
 أحمد دینوری ۲۶۲ / ۳
 أحمد شطاری ۲۶۴ / ۵
 میرزا أحمد طیب ۳۶۱ / ۶
 أحمد عبدالله زکی عیش ۱۷۰ / ۸
 أحمد عنوی غریبی (أبو علی) ۱۰۵ / ۵
 أحمد لرزنده حسن ۹۲ / ۵
 شیخ أحمد قنهی قس ۲۵۵ / ۵
 أحمد قادیانی ۱۰ / ۴
 أحمد الکاتب ۲۹۲، ۲۹۱ / ۱۰
 أحمد کاظمه کرعاوی بصری ۱۰۸ / ۴
 أحمد کسروی ۱۵۲ / ۱
 أحمد کویطع ۱۰۷ / ۴
 أحمد محمد بن زیاد لأزدی ۳۰۰ / ۲
 شیخ أحمد مصری ۷۰ / ۴
 شیخ أحمد متبلی ۲۶۹ / ۱۰
 أحمدی میانجی ۱۲۴ / ۴
 أحمد بن قیس ۲۱۶ / ۹
 الأحنف بن قیس ۳۸۰، ۳۱۸، ۳۱۶ / ۸
 اخایوف روسی ۱۶۳ / ۵
 الأخوص بن محمد بن إسماعیل ۳۵۰ / ۸
 إدريس عجله ۵۸، ۵۷ / ۳
 إدريس بن عبدالله حسنی ۲۷۶ / ۳
 إدريس بن محمد بن حمدونی عراقی فارسی ۱۰ / ۱۰
 ۲۷۹
- أحمد بن المنذر ۳۵۸ / ۸
 أحمد بن منصور بزرج ۳۶ / ۳
 أحمد بن موسی بن الفرات ۱۰۸ / ۳
 أحمد بن مهران ۱۹۲، ۱۸۲ / ۳
 أحمد بن میثم بن ابی نعیم ۲۳۸ / ۱۰
 أحمد بن المؤدب ۲۵۳ / ۸
 أحمد بن نجدة الفرشی ۲۳۶ / ۱
 أحمد بن هارون بن عبدالله ۳۵۲ / ۸
 أحمد بن هارون القاسمی ۳۳۶ / ۳
 أحمد بن هارون القاضي ۳۹۲ / ۱
 سید أحمد بن سید هاشم بن سید حسن رشتی
 موسوی ۱۲۶ / ۵
 أحمد بن هلال ۸۹، ۸۸، ۸۷، ۸۶ / ۴، ۲۸۸، ۱۴۴ / ۲
 ۱۹۲، ۱۰۰ / ۸، ۴۱۶، ۴۱۴، ۲۴ / ۵، ۱۵۴، ۹۰
 ۳۲۴، ۶۲، ۱۸ / ۹، ۳۷۶، ۲۸۴، ۲۱۴
 أحمد بن هلال العبرتانی ۱۲۰ / ۷، ۱۲۲، ۸۴ / ۴
 ۳۶۸، ۲۶۲، ۱۸۶
 أحمد بن هلال الكرخي ۱۶۶، ۲۸، ۲۶، ۱۲، ۱۰ / ۳
 ۱۶۰ / ۴، ۳۳۲، ۳۲۴، ۳۱۸، ۲۶۷، ۱۹۰
 أحمد بن هوفد بن أبی هراسه الباهلی (أبو سليمان) / ۲
 ۱۰۶ / ۸، ۴۱۶، ۲۴۸، ۱۹۶، ۷۸ / ۷، ۳۶۴، ۱۲۸
 ۴۰۶، ۴۰۲ / ۹، ۳۹۰، ۳۸۴، ۳۲۸
 أحمد بن يحيى الأحوال ۱۹۸ / ۹
 أحمد بن يحيى بن خالد بن حيان ۳۰ / ۳
 أحمد بن يحيى بن زكريا القسطنطيني ۲۱۲ / ۳، ۳۶۲ / ۱
 ۳۵۸ / ۹، ۳۷۴ / ۵
 أحمد بن يحيى بن المعتبر ۲۳۶ / ۹
 أحمد بن يعلى بن حنّاد ۳۶۴ / ۴
 أحمد بن يوسف ۵۲ / ۶، ۱۹۴ / ۳
 أحمد بن يوسف بن يعقوب الجعفي ۹۴ / ۲، ۲۲۶ / ۱

- ادوارد براون ۳۰۰/۱۰:۱۵۵:۱۵۳/۱
ادوارد سعید ۱۶۸/۱
اراکي ۱۷۳:۱۷۲/۵:۲۹۳/۴
محقق اربلی ۲۴۷/۱۰:۱۴۴/۳:۳۱۱/۲
محقق اردبیلی ۳۱۳:۳۱۰/۴
ارطاة ۲۱۹/۷
ارمسی نبی نژاد ۱۰۳/۱
ازدجاء بن الواص ۳۵۸/۸
الآزرق بن علی ۲۸۶/۱
أزهر ۳۳۲/۱
أسامة بن حفص ۴۷۲/۹:۳۶۷/۳
إسحاق الأحمر ۳۵۳/۴
إسحاق بن ابراهيم الأزدي ۲۵۶/۸
إسحاق بن ابراهيم حُضيني ۲۶۷/۳
إسحاق بن أبي إسرائيل ۱۸۲/۹
إسحاق بن أبي فروة ۲۲۰/۸
إسحاق بن اسماعيل نيشابوري ۹۳/۴:۳۲۸/۳
إسحاق بن جرير ۲۱۲/۵:۶۰/۲
إسحاق بن نجيد ۳۲۴/۴
إسحاق بن الحسن العفراني ۶۸/۹
إسحاق بن رباح البصري ۳۲۴/۳:۲۷۰/۲
إسحاق بن سنان ۱۰۶/۸:۱۵۴/۳:۱۳۶/۲
إسحاق بن سويد ۲۹۸/۱
إسحاق بن عبدالله بن أبي طلحة ۳۶:۳۴/۳:۹۴/۲
إسحاق بن عمار الصيرفي ۱۰۳:۲۳۲:۲۲۲:۲۱۶/۱
۳۱۸/۹:۱۸۰/۸:۷۸/۷:۳۴۸/۵:۱۳۶
إسحاق بن عيسى ۲۴/۲
إسحاق بن غالب ۲۴/۲
إسحاق بن محمد الصيرفي ۲۲۴/۸:۱۰۳:۳۶/۳
إسحاق بن محمد القروي ۳۲۸/۵
إسحاق بن يعقوب ۳/۱۶۶:۲۰۲:۲۰۶:۲۳۲/۴
۱۱۹:۲۶۲:۲۵۸:۳۱۵:۳۱۶:۳۶۸:۳۲۶
۶/۶:۴۳۰
إسحاق ديبري ۲۹۲/۱۰
إسحاق سيني زوي ۴/۶۸:۶۹
سيد اسحاق قمي ۵/۲۳۱
إسحاق كاتب ۵/۹۴
إسحق لثبي نژاد ۱/۹۸
أسد بن مالك ۷/۴۴
أسد بن موسى ۹/۱۲
اسدي ۳/۲۶۳:۵/۱۷
إسرائيل ۱/۱۰۵:۵/۳۳۰
إسرائيل بن عباد ۳/۳۰
إسرائيل النطنان ۸/۳۵۰
إسرائيل نژاد ۲/۲۲:۴۸:۱۱۴۲:۷:۳۹۲/۸:۲۱۲
۲۲۶:۲۳۰:۳۶۲/۹:۶۶/۳۷۸:۲۲۴
إسطفاني ۸/۲۰
اسكندر ديريش ۲/۷۸:۵/۱۱۵
أسلم بن كثير الأزدي الأخرج ۷/۵۴
الأسلمی ۱/۳۳۴:۲۳۵
إسماعيل ۳/۱۳۸:۵/۲۳۱
سيد اسماعيل ۵/۲۷۰
إسماعيل (ابن زكريا) ۷/۲۸۰
إسماعيل اسماعيلي ۷/۲۲۲
إسماعيل بن أبان لوزاني ۲/۳۶۲:۷/۳۰۰:۸/۱۹۲
۹/۲۳۴
إسماعيل بن ابراهيم نژاد ۲/۱۴۰:۸/۱۸:۳۷۸/۹
۲۶۲
إسماعيل بن ابراهيم الحلواني ۱/۲۶۸:۳/۳۶:۹/۱
۳۶۴

- إسماعيل بن مهران ٢٥٢، ٣٤٠ / ٥، ٩٤ / ٢، ٢٢٦ / ١
 ٢٠٢، ١٩٠، ١٧٤، ١٦٦، ١٠٢، ٨٠ / ٧، ٤٠٦
 ١٢٦ / ٨، ٤٠٦، ٣٩٦، ٣٨٢، ٣٨٠، ٢٨٦، ٢٠٦
 ٢٢٦ / ١٠، ٣٢٨، ٣٢٠، ٢٥٦، ٥٠ / ٩، ٣٧٦
 إسماعيل بن ميمون ٣١٢ / ٧
 إسماعيل الجعفي ٣٢٨ / ٥
 ملا إسماعيل ذبيحي ٢٧٦ / ١٠
 إسماعيل ساماني ٢٧٨، ٢٧٧ / ٣
 إسماعيل شفيعي سردستاني ٢٩٧، ٢٩٦ / ١٠
 أسد بن أشجار التميمي ١٨٦ / ٩
 أسود بن عامر ٢٢ / ٢، ٢٧٢ / ١
 أسيد بن عبد الرحمن ٢٩٦ / ٥
 أسيد بن المشتمس ٢٨٠ / ٧
 أشرف بن أفر بن هاشم علوي ٢٥٧ / ١٠
 الأشعث بن مالك ٢٥٤ / ٨، ٣٧٢ / ١
 أشعيا بن نبي ١٠٢، ١٠٣، ١٠٢ / ١
 اشكاني ١٥٧ / ٥
 اشناس ٢٨١ / ٣
 الأصمغ بن نياته ١ / ٢، ٣٨٢، ٣٧٦، ٣٧٤، ٣٦٠ / ١
 ١٠٢، ٨٨ / ٣، ٢٥٨، ١٢٨، ١٣٦، ١٣٢، ١٢٢
 ١٠٤ / ٧، ٢٦٠ / ١٠٠، ٣٦٢، ٢٤٨، ٢١٨، ١٠٠ / ٧، ٢٦٠ / ١٠٤
 ٢٠٦، ٢٥٠ / ٩، ٣٠٠، ٢٨٢، ٢٣٨، ١٠٨ / ٨
 اصهباني ٢٦ / ٤
 الأصهب ٣٧٢، ٣٦٨، ٣٦٦، ١٤٠، ١٢٢ / ٧
 الأخرج ٣٠، ٨ / ٩
 الأعلم المصري ٢٠٤ / ٤
 الأعشى ١ / ١، ١٤٢ / ٢، ٣٦٢، ٢٩٤، ٢٧٢، ٢٧٠ / ١
 ٢٠٦، ٩٢ / ٨، ٢٧٨، ٢٥٦، ٢٣٤ / ٧، ٣٦٦، ٢٩٦
 ١٩٢، ١٩٠، ١٤٦ / ٩، ٢٦٠
 اكويانس ١٦٦، ١٦٣ / ٥
- إسماعيل بن أبي إسحاق الملقاني ٢٧٢ / ١
 إسماعيل بن أبي أوسر ٣٣١، ٣٢٩ / ١
 إسماعيل بن جابر ٣٧٤، ٢٧٠ / ٨
 إسماعيل بن جعفر الصادق ع ٢٠٢، ٣٢، ٣١ / ٢
 ٢٦٩
 إسماعيل بن حزقيل (صادق الوعد) ع ٢٠، ١٨ / ٨
 ٢٦٠
 إسماعيل بن حسن جرقلي ١٦، ١٢٠، ١١٨، ١١٧ / ٥
 ٣٦٢
 إسماعيل بن رافع (أبو رافع) ١٧، ٢٨٤ / ٢، ٣٠٤ / ١
 ٤٠٤، ٣٢٦، ١٨٨ / ٩، ٢١٦ / ٨، ٢٥٦
 إسماعيل بن زكرياء ١٥٢ / ٧
 إسماعيل بن صالح الناطلي ٢٣٥ / ١٠
 إسماعيل بن علي التزويني ١٦٦ / ٧، ٨ / ٣، ٧٦ / ٢
 ٥٠، ٢٤، ٢٢ / ٩، ٢٩٦، ٢١٦ / ٨، ٣٨٨، ١٧٠
 ٢٦٢، ٧٤
 إسماعيل بن علي النويختي (أبو سهل) ١٣، ٣١٦ / ٢
 ٩٥، ٩٤ / ٤، ٣٦٦، ٣٦٢، ٣٥٠، ٢٦١، ٢٥٤، ٣٢
 ٢٣٧ / ١٠، ٢٥٢، ٢٤٥، ٢٤٣
 إسماعيل بن عليّة ٢٦٤ / ٩
 إسماعيل بن عمر ٢٨٦ / ٨
 إسماعيل بن عيش ٢٨٤، ١٩٨ / ٧، ٣٦٦، ٢٩٤ / ٢
 ١٩٢، ١٩٠ / ٩، ٢٠٦، ٩٢ / ٨، ٣١٤
 إسماعيل بن مالك ١٠٢ / ٨، ٣٦٢، ٢٩٠، ١٣٦ / ٢
 ٣٣٨ / ٩
 إسماعيل بن محمد المكي ٢٥٠ / ٨
 إسماعيل بن منصور الزبالي ١٣٨ / ٢
 إسماعيل بن موسى بن إبراهيم ٣١٤ / ٧، ٢٥٦ / ٢
 إسماعيل بن موسى بن بنت الشدى الفزاري ٢٠٠ / ٣
 ٢٨٢ / ٥

۸۵، ۹۱، ۹۳، ۱۱۶، ۱۱۸، ۱۲۴، ۱۲۶، ۱۲۷،
 ۲۴۵، ۲۴۷، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۷، ۳۰۷، ۵/۱۱، ۱۵، ۱۶،
 ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۵، ۲۶، ۲۷،
 ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۸، ۴۹، ۵۱، ۵۲، ۵۹،
 ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۷۶، ۷۷، ۷۸،
 ۸۵، ۸۷، ۹۶، ۹۷، ۱۱۰، ۱۱۴، ۱۱۶، ۱۲۴،
 ۲۷۴ / ۸: ۱۵۰، ۱۵۳، ۱۶۳ / ۹: ۲۲۲، ۲۸۶
 ۲۳۵، ۲۳۳ / ۱۰

امام حسن مجتبیٰ (بنگرید: حسن بن علی بن ابی
 طالب (ع)) / ۱: ۲۰، ۴۷، ۸۹، ۲۳۰، ۲۴۴،
 ۲۹۲، ۲۹۸، ۳۰۰، ۳۰۹، ۳۱۸، ۳۵۰، ۳۵۲،
 ۳۵۶، ۳۵۸، ۳۸۰، ۳۸۲، ۳۸۶، ۴۰۶، ۴۰۶،
 ۴۱۰ / ۲: ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۸ / ۳: ۸۶، ۹۲، ۱۳۹،
 ۲۳۵، ۲۷۶، ۲۷۸، ۳۳۸ / ۴: ۱۰۶، ۲۰۶، ۲۲ / ۶:
 ۳۷۸، ۳۵۶، ۳۹۵، ۱۲۱ / ۹

امام حسین (بنگرید: سید الشهداء (ع)) - حسین بن علی
 بن ابی طالب (ع) / ۱: ۲۰، ۴۴، ۸۹، ۹۰، ۹۲،
 ۲۴۴، ۲۹۸، ۳۰۹، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸،
 ۳۵۸ / ۲: ۱۶۶، ۱۶۸، ۱۶۹ / ۳: ۳۸، ۸۴،
 ۸۹، ۹۱، ۹۵، ۲۳۶، ۲۷۳ / ۴: ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۷۰،
 ۳۰۷ / ۵: ۱۰۶، ۱۵۴، ۱۵۶، ۲۴۰ / ۸: ۴۷، ۴۷،
 ۷۴، ۷۵، ۸۰، ۸۱، ۱۸۶، ۱۸۷، ۲۶۱

امام خمینی (ع) / ۱: ۳۲۳، ۳۲۳ / ۳: ۶۹ / ۸: ۱۵۸
 امام رضا (ع) (بنگرید: علی بن موسی الرضا (ع)) / ۱
 ۳۱۰، ۳۰۳ / ۲: ۲۸، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۴، ۱۵۴،
 ۱۷۸، ۲۱۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۴ / ۳: ۵۰، ۵۳، ۵۴،
 ۵۵، ۸۲، ۸۵، ۹۶، ۱۳۹، ۲۶۱، ۲۶۷، ۲۵۹،
 ۲۶۰، ۲۶۲، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۸۰، ۳۰۵ / ۴: ۱۱۶،
 ۲۶۰ / ۵: ۲۹۸، ۸۷، ۸۵ / ۸: ۲۴۰، ۲۵۸،
 ۳۰۷ / ۶: ۲۲۷، ۲۲۵، ۳۰۷ / ۶: ۳۵، ۳۴، ۳۴، ۳۵۴

امام باقر (ع) (بنگرید: محمد بن علی السافر (ع)) / ۱
 ۲۹۶، ۳۰۰، ۳۰۹، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸،
 ۴۰۱ / ۲: ۳۱۸، ۳۶۴ / ۳: ۵۸، ۸۲، ۹۰، ۹۵،
 ۱۲۰، ۱۸۸، ۲۱۸، ۲۲۱، ۲۲۵، ۲۳۶ / ۴: ۱۳،
 ۲۱، ۲۷، ۳۰، ۳۰، ۳۸، ۳۹ / ۶: ۲۹۵، ۳۶، ۳۶، ۴۳،
 ۴۵، ۴۶، ۴۶، ۴۶، ۴۶، ۴۶، ۴۶، ۴۶، ۴۶، ۴۶،
 ۴۳۴، ۴۴۵، ۴۵۵ / ۸: ۴۸، ۵۷، ۵۹، ۶۰،
 ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۱۱۷، ۱۵۴ / ۹: ۹۸، ۱۰۰،
 ۱۰۱، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۲۲،
 ۱۲۵، ۱۳۰، ۱۵۸، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۷، ۲۹۵،
 ۲۹۷، ۲۹۹، ۳۰۸، ۳۹۳، ۳۹۶، ۴۱۱، ۴۲۹،
 ۴۳۲، ۴۳۷، ۴۳۹، ۴۴۲، ۴۵۰، ۴۵۵، ۴۶۰،
 ۴۶۲، ۴۶۶، ۴۶۹، ۴۷۵، ۴۸۲، ۴۸۶، ۴۸۷،
 ۴۸۹، ۴۹۱، ۴۹۲

امام جواد (ع) (بنگرید: محمد بن علی انجواد (ع)) / ۲
 ۲۶۲، ۲۶۸، ۳۰۸ / ۳: ۲۱، ۸۵، ۹۶، ۲۴۵، ۲۴۷،
 ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۳۰۵، ۳۱۰ / ۴:
 ۸۴، ۱۱۶ / ۵: ۹، ۹۶، ۱۰۲، ۱۲۲، ۲۳۹، ۲۴۱،
 ۳۰۶ / ۶: ۶۳، ۲۲۴، ۲۲۴ / ۷: ۲۳۱ / ۸: ۳۹،
 ۲۳۶ / ۱۰

امام حسن عسکری (ع) (بنگرید: حسن بن علی
 عسکری (ع)) / ۱: ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۹،
 ۱۹۹، ۱۹۴ / ۲: ۱۹۷، ۱۹۸، ۲۰۱، ۲۰۲،
 ۲۲۱، ۲۶۲، ۳۱۳، ۳۲۶، ۳۷۴، ۳۷۷، ۳۸۹ / ۳:
 ۸۵، ۸۹، ۹۰، ۹۴، ۹۶، ۹۷، ۱۲۴، ۱۲۳، ۱۲۷،
 ۲۴۰، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۷، ۲۴۸،
 ۲۵۱، ۲۵۵، ۲۵۹، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۵،
 ۲۷۱، ۲۷۶، ۲۸۱، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۷، ۲۹۶،
 ۳۰۴، ۳۰۶، ۳۰۸، ۳۱۰، ۳۱۲، ۳۱۴، ۳۱۴،
 ۳۱۸، ۳۲۰، ۳۲۲، ۳۳۴ / ۴: ۳۳، ۸۱، ۸۲، ۸۴

.۴۵۳ .۴۵۲ .۴۵۱ .۴۴۹ .۴۴۸ .۴۴۵ .۴۴۴
 .۴۶۳ .۴۶۲ .۴۶۱ .۴۶۰ .۴۵۹ .۴۵۵ .۴۵۴
 .۴۷۷ .۴۷۶ .۴۷۵ .۴۷۴ .۴۷۳ .۴۷۱ .۴۶۵
 .۴۸۶ .۴۸۵ .۴۸۴ .۴۸۳ .۴۸۱ .۴۸۰ .۴۷۸
 .۴۸۰ .۴۸۹ .۴۸۸ .۴۹۰ .۴۹۱ .۴۹۲ .۴۹۳ .۴۹۰ / ۱۰
 .۴۶۳ .۴۵۹ .۴۵۴ .۴۴۷ .۴۴۵ .۴۴۱ .۴۳۹
 .۴۶۱ .۴۸۷ .۴۸۳ .۴۷۴ .۴۷۳ .۴۶۸ .۴۶۶
 ۲۹۶ .۲۹۲

امام ناصر ۷۱/۴

امام هادی عج (بتگرید: علی بن محمد انهادی عج) / ۱
 .۸۵ .۴۱ / ۳ .۲۶۲ .۲۰۲ .۱۹۹ / ۲ .۴۰۳ .۳۱۰
 .۲۵۴ .۲۵۰ .۲۴۷ .۲۴۲ .۲۴۰ .۲۳۷ .۹۶ .۹۴
 .۲۷۵ .۲۶۵ .۲۶۳ .۲۶۲ .۲۶۱ .۲۶۰ .۲۵۹
 .۳۰۵ .۳۰۴ .۲۹۵ .۲۸۴ .۲۸۳ .۲۸۲ .۲۸۱
 .۲۶۷ .۱۱۶ .۹۱ .۸۴ .۳۳ / ۴ .۳۳۴ .۳۱۰ .۳۰۶
 .۳۳۳ .۲۱۶ .۵۱ .۱۷ / ۵ .۳۰۷ .۲۵۲ .۲۵۱
 .۳۲۳ .۲۱۶ .۵۱ .۱۷ / ۵ .۳۰۷ .۲۵۲ .۲۵۱
 / ۹ .۶۲ / ۷ .۳۹۵ .۶۳ / ۶ .۳۲۷ .۳۲۵ .۳۲۴
 ۲۳۶ .۲۳۵ .۲۳۳ / ۱۰ .۲۲۰

امّ ایمن ۲۷۶/۹:۲۹۸/۸

امّ خالد الاحمسیه ۲۷۶/۹:۲۹۸/۸

امّ خالد الجیهنیه ۲۷۶/۹:۲۹۸/۸

امّ درمان ۶۷/۴

امّ سعید الاحمسیه ۳۶۲/۷

امّ سعید الحنفیه ۲۷۶/۹:۲۹۸/۸

امّ سلمه ۲/۳۱۷:۳۱۶:۳۱۵:۳۰۵:۲۹۴ / ۱

.۲۵۸ .۲۵۶ / ۸ : ۸۴ .۸۲ / ۷ : ۲۹۲ .۱۳۲ .۱۳۰

۱۸۴ .۱۷۶ / ۹ : ۳۰۰

امّ شریک ۳۶۷/۸

امّ شریک بنت ابی العکر ۲۱۸/۸

امّ عقیار بن یاسر ۲۷۶/۹:۲۹۸/۸

.۳۳۶ .۳۳۴ .۳۳۲ .۳۳۰ .۳۱۸ .۳۱۲ .۳۱۰
 .۸۲ .۸۱ .۱۶ .۸ / ۴ : ۳۹۶ .۳۵۶ .۳۵۲ .۳۵۰
 .۱۰۷ .۱۰۴ .۱۰۰ .۹۸ .۹۷ .۹۱ .۹۰ .۸۵ .۸۴
 .۱۲۱ .۱۱۶ .۲۶ .۱۲ / ۵ : ۲۷۷ .۱۲۲ .۱۱۹
 .۱۵۶ .۱۴۰ .۱۳۶ .۱۲۹ .۱۲۸ .۱۲۳ .۱۲۲
 .۳۰۰ . ۱۹۸ .۱۹۷ .۱۸۹ .۱۸۸ .۱۷۹ .۱۷۴
 .۳۱۰ .۳۰۹ .۳۰۷ .۳۰۶ .۲۸۳ .۲۴۱ .۲۲۷
 .۲۰ . ۱۹ . ۱۶ / ۶ : ۴۱۶ .۳۵۶ .۳۳۸ .۳۱۲ .۳۱۱
 .۵۲ .۴۶ .۴۵ .۴۰ .۳۲ .۳۰ .۲۸ .۲۵ .۲۴ .۲۲
 .۶۸ .۶۷ .۶۶ .۶۴ .۶۳ .۶۲ .۶۱ .۵۸ .۵۶ .۵۴
 .۲۸۲ .۱۵۵ .۱۵۴ .۱۵۲ .۱۴۵ .۱۰۸ .۷۶ .۶۹
 .۳۳۶ .۳۱۴ .۳۰۶ .۳۰۴ .۲۹۰ .۲۸۵ .۲۸۳
 .۴۲۶ .۴۱۵ .۴۱۴ .۴۱۳ .۶۲ / ۷ .۴۰۱ .۳۵۷
 .۲۷۰ .۳۰۶ / ۸ : ۳۳۹ .۳۳۴ .۳۳۳ .۳۲۸
 .۱۱۸ .۱۱۶ .۱۱۵ .۸۲ .۷۹ .۷۸ .۷۵ .۷۴ .۷۰
 .۱۶۳ .۱۵۸ .۱۵۳ .۱۵۰ .۱۴۰ .۱۲۳ .۱۲۱
 .۱۷۱ .۱۷۰ .۱۶۹ .۱۶۷ .۱۶۶ .۱۶۵ .۱۶۴
 .۱۹۷ .۱۹۶ .۱۸۹ .۱۸۸ .۱۸۷ .۱۷۵ .۱۷۲
 .۳۶۳ .۳۶۲ .۳۶۱ .۳۶۰ .۳۰۶ .۳۰۰ . ۱۹۸
 .۳۲ .۱۱ .۱۰ / ۹ : ۳۷۳ .۳۷۱ .۳۷۰ .۳۶۸ .۳۶۷
 .۹۹ .۹۸ .۹۷ .۹۵ .۹۳ .۹۲ .۶۲ .۵۷ .۵۶ .۵۵
 .۱۰۷ .۱۰۶ .۱۰۵ .۱۰۳ .۱۰۲ .۱۰۱ .۱۰۰
 .۱۲۰ .۱۱۷ .۱۱۶ .۱۱۵ .۱۱۳ .۱۰۹ .۱۰۸
 .۱۲۸ .۱۲۷ .۱۲۶ .۱۲۵ .۱۲۴ .۱۲۳ .۱۲۱
 .۱۶۰ .۱۵۸ .۱۳۳ .۱۳۲ .۱۳۱ .۱۳۰ .۱۲۹
 .۲۹۳ .۲۹۰ .۲۶۸ .۲۶۷ .۲۳۴ .۲۰۳ .۱۶۱
 .۴۰۱ .۴۰۰ .۳۹۲ .۳۱۱ .۳۱۰ .۳۰۵ .۲۹۴
 .۴۲۲ .۴۲۱ .۴۱۹ .۴۱۸ .۴۱۷ .۴۱۶ .۴۱۰
 .۴۳۴ .۴۳۱ .۴۲۹ .۴۲۷ .۴۲۶ .۴۲۵ .۴۲۳
 .۴۶۱ .۴۴۰ .۴۳۸ .۴۳۶ .۴۳۵ .۴۳۴ .۴۳۳

- امّ کلثوم بنت ابی جعفر المرّی ۳۴۸، ۳۴۶، ۳۴۲/۳
 ۱۰۰، ۹۷/۴، ۲۵۸
 امّ موسیٰ رضی الله عنه ۲۲۸/۲
 امّ هانی ۳۰۵/۱
 امیر اسحاق لسترآبادی ۱۳۷/۵، ۵۲/۳، ۳۲۳/۲
 امیر الله داد بن چند ۵۷/۴
 امیر ذو الفقار گلبایگانی ۲۱۳/۵
 امیر علام تفرشی ۲۱۰/۵
 امیر کبیر ۱۰/۴
 امیر محمّد ابراهیم بن محمّد معصوم فزونی ۲۷۸/۱۰
 امیر المؤمنین علیه السلام (بنگريد): علی بن ابی طالب رضی الله عنه - امام
 علی رضی الله عنه (۶/۷، ۷۰، ۷۴، ۱۰۰، ۱۰۶، ۱۱۲،
 ۱۲۴، ۱۷۸، ۱۸۴، ۲۳۶، ۲۴۶، ۲۴۸، ۲۸۸،
 ۳۱۴، ۳۲۰، ۳۲۰، ۳۵۲، ۳۸۶، ۴۱۹، ۴۲۹، ۴۱/۱،
 ۲۱، ۵۵، ۱۸۰، ۲۲۸، ۳۰۰، ۳۶۲، ۳۶۶، ۳۶۸،
 ۴۰۴، ۴۰۶، ۴۲/۲، ۴۸، ۷۶، ۹۸، ۱۲۲،
 ۱۳۲، ۱۳۶، ۲۱۰، ۲۹۰، ۳۶۲، ۳۶۲، ۳۶۲، ۳۶۲،
 ۱۹۲، ۱۹۸، ۲۰۲، ۲۳۵، ۲۳۵، ۲۷۷/۵، ۴۱، ۴۱/۵،
 ۱۲۳، ۱۵۱، ۱۹۳، ۲۰۱، ۲۱۱، ۲۱۴، ۲۲۸،
 ۲۲۵، ۲۳۴، ۲۳۴، ۲۶۰، ۲۷۰، ۲۷۲، ۳۷۲، ۳۷۲،
 ۳۲، ۵۴، ۶۱، ۶۴، ۶۵، ۶۷، ۷۶، ۱۷۸، ۱۷۸، ۳۲۸،
 ۱۶، ۱۸، ۲۴، ۵۹، ۶۲، ۶۵، ۶۶، ۷۴، ۷۵، ۸۲،
 ۹۸، ۱۰۴، ۱۳۰، ۱۳۲، ۱۳۴، ۱۵۱، ۱۵۵، ۲۴۸،
 ۳۱۶، ۳۲۲، ۳۲۲، ۳۶۱، ۳۷۳، ۳۷۸، ۳۸۰، ۳۸۰،
 ۱۸، ۱۹۲، ۲۳۶، ۲۳۸، ۲۳۸، ۲۴۸، ۲۷۸، ۲۸۳، ۲۸۶،
 ۲۹۴، ۳۱۸، ۳۲۲، ۳۲۸، ۳۴۸، ۳۵۲، ۳۵۶، ۳۷۴،
 ۳۷۸، ۳۹۶، ۳۹۹، ۳۹۲، ۴۱۵، ۴۱۸، ۴۲۷،
 ۴۶۱، ۴۹۲
- آنس بن کاهل الأسدی ۵۰/۷
 آنس بن مالک ۳۰۵/۱، ۳۴۰، ۳۴۴، ۳۴۴/۳، ۳۴۶، ۳۴۶/۵
 ۲۲۴، ۳۲۲/۹، ۳۳۴/۷، ۳۸۲
 شیخ انصاری ۲۳۲/۵، ۳۱۳، ۳۶۵، ۳۶۶، ۸۷/۴
 اوجست مولر ۳۰۰/۱۰
 الأوزاعی ۱۹۶، ۸۴/۷، ۳۹۶/۵، ۴۷۳/۴، ۳۶۲/۲،
 ۲۵۴، ۱۷۶/۹
 أوس بن أوس ۸/۹
 أوس بن محمّد ۳۵۸/۸
 ایگناس گنڈزهر ۳۰۰/۱۰، ۱۵۹، ۱۵۵/۱
 ایلیای نبی رضی الله عنه ۱۶۷/۹
 ایمن بن محرز ۴۰۶/۵
 أيوب رضی الله عنه ۲۹۲/۶، ۱۰/۳، ۳۸۸/۱
 أيوب ۲۰۸/۳
 أيوب بن الحر ۲۱۸/۱
 أيوب بن ناب ۲۶۷، ۲۶۵/۳
 أيوب بن نوح بن دراج نسفی ۲۶۰/۳، ۳۸۲/۱
 ۲۶۷، ۲/۲، ۵۴، ۶۰، ۱۲۰، ۱۵۲، ۲۱۲، ۳۰۰/۵
 ۳۲۰، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۷، ۸۲/۹
 أيوب بن يحيى الجندل ۱۶/۶
 أيوبی ۳۰۰/۳
 بابک خرتی ۲۹۲/۳
 بادصنا بن سعد بن السحر ۳۵۴/۸
 بادیس صنهاجی ۴۱/۴
 ملا باقر تبریزی حجه فروش ۱۴۷/۵
 شیخ باقر نجفی کاظمی ۱۷۳/۵
 الباطانی ۴۲۴/۴
 الباطانی ۳۵۴، ۳۵۴/۴
 سید یاقی فرزند عطفه علوی حسینی ۱۲۱/۵
 یازید انصاری ۶۱/۴
- امّیه بن صفوان بن عبد الله بن صفوان ۱۵۴/۷
 امّیه بن علی ۳۲۲/۹

- ٢٥٩، ٢٥٧، ٢٥٤ / ٢، ١٩٧ / ٢
 محدث بحرانی
 ٢٨٤، ٢٧-، ٢٦٦، ٢٦٤، ٢٦٣، ٢٦٢، ٢٦٠
 ٢٨٤، ٢٧-، ٢٦٦، ٢٦٤، ٢٦٣، ٢٦٢، ٢٦٠
 ٢٨٦، ٢٩٨، ٢٩٩، ٣٠٠، ٣٠٢، ٣١٠، ٣١١
 ٢٦٢، ٣١٣، ٣١٨، ٣٢٧ / ١٠
 بحرین نصر ٢٧٨ / ٧
 سند بحر العلوم ٢٢٥، ٢١٩، ١٢٥ / ٥، ٣٠٢ / ٤
 ٢٢٦، ٢٢٧، ٢٢٨، ٢٢٩
 بخاری ١٤٧ / ٨، ٢٠ / ٤، ٣٤٤، ٣٢٩، ٧٨، ٧٦ / ١
 ٢٣١ / ١٠
 بختنصر ٧٨ / ٢
 بدر بن إسحاق بن بدر الأتعاظمی ٣٤٤ / ٩
 بدر بن الخلیل الأزدي ٢٩٤ / ٧
 بدر بن عیسی ٢٤٤ / ٩
 بدر الخادم ٢٢٢ / ٣
 بدر الدین حسن بن محمد بن صالح نابلسی حنفی ١٠ / ١
 ٢٤٦
 بدر الدین لؤلؤ زنگی ٧١ / ١
 بدر غلام أحمد بن الحسن ٣٢٨ / ٤
 بدره بن عازب ٣٠٥، ٢٩٨ / ١
 برخی ٢٠٢ / ٥
 برزنجی ٢٨٢ / ١٠، ٥٨ / ٤
 برقی ٢٨٧ / ١٠
 البرقی ٢٢٨ / ١
 برنارد لویس ٣٠٠ / ١٠
 بروجردي ٣٠٦، ٢٩٩، ٢٩٣ / ٤
 برهان الدین ابراهیم بن محمد حنبلی ٢٤١ / ١٠
 برید ٣٥٠ / ٩، ٩٦ / ٣
 برید بن معاویة العجلی ٨ / ٢، ٢٤٢، ٢٠٦، ٢٠٤ / ١
 ١٤٨، ٣١٨ / ٩، ٢٦، ١٨ / ٨، ١٠
 بریدة الأسلمی ٩٦ / ٨
 بزنی ٣٩٧ / ١
 بشام نهاد جراد ١٧١ / ٨
 بشامی ٩٢ / ٥، ٢٤٧ / ٣
 بسطام بن علی (أبو علی) ٢٤٤، ٢٤٢ / ٣
 بسطام بن مرّة ٢٠٦ / ٥
 بشر بن خوط الهمدانی ٢٤ / ٧
 بشر بن سفیمان النخاس ١٩٩، ١٩٠، ١٨٤، ١٨٠ / ٢
 ٢٠١
 بشر بن عمر الحضرمی ٤٨ / ٧
 بشر بن غالب الأسدی ٢٢٢ / ٩
 بشر بن معاذ العندی البصری ٢٣٠ / ٥
 بشر بن المفضل ٢٤٤ / ٩
 بشر بن أبی أراکة النخبال ٨٢ / ٩
 بشیر بن نهیک ١٤٨ / ٩
 بشیر الکناسی ٢٢٤ / ٨
 بغای کبیر ٢٧٤ / ٣
 بنوی ٢٤٣، ٨٠ / ١
 بقیرة ١٥٠ / ٧
 بقینة بن الولید ١٣٠ / ٢
 بکار ١٨٠ / ٩
 بکار بن قبی بکر ٤٢ / ٩
 بکار بن أحمد ١٨١، ٢٩٢، ٢٤٢ / ٧، ١٢٤، ٩٤ / ٢
 ٢٧٤، ٣٣٢، ١٨٢، ١٨٠ / ٩، ١١٠
 بکر بن انحر ٣٥٨ / ٨
 بکر بن سعد بن خالد ٣٥٦ / ٨
 بکر بن صالح ٣٩٧، ٣٩٦، ٣٨٤ / ١
 بکر بن عبد الله بن حبیب ١٥٠، ٢١٢ / ٣، ٣٤٢ / ١
 ٣٥٨ / ٩، ٣٧٤
 بکر بن عبد الله بن عبد الواحد ٣٥٦ / ٨
 بکر بن محمد الأزدي ٩٨، ٨٠ / ٧، ٣٨ / ٦

- بکیر بن اعین ۱۲/۸، ۳۸۶/۴، ۳۶۶/۲
 بکیر بن سمار ۲۹۲/۱
 بلانی ۹۷، ۹۲/۵، ۹۷، ۹۵، ۸۳/۴، ۲۶۲/۳
 بلانکرد ۱۴۹/۱
 بنفیس ۲۶۴/۹
 بلیا ۴۱/۴
 بلشفتلات ۱۵۱/۱
 بلط بن مالک بن سعد ۳۵۰/۸
 بلط بن وهاب بن هرمردیار ۳۵۰/۸
 بن باز ۸۰، ۷۹، ۷۸/۴
 بندار بن أحمد ۳۴۶/۸
 بندار بن الخلیل الطّار ۳۴۶/۸
 سید بن محمد الحمیری ۲۱۲/۹، ۳۲۶/۲
 بوداسفی ۱۲۸/۱
 بودای مهابانه ۱۲۸/۱
 بود بن زائدة بن شروان ۳۵۴/۸
 بوصری ۳۱۲/۱
 شیخ الیهائی ۵/۵، ۲۸۶، ۳۶۱/۴، ۲۵۶، ۶۸/۳
 ۲۷۲، ۲۶۹/۱۰، ۳۳۳، ۳۳۰/۶، ۲۵۹، ۲۱۲
 ۲۸۲، ۲۷۶
 علامه بهاری ۱۷۱/۸
 شیخ بهاء الدین حاملی ۱۶۸/۸
 بهاء الدین علی بن عبدالحمد ۱۲۸/۸
 سید بهاء الدین علی بن عبدالکریه بن عبد الحمید
 نیلی ۲۶۰، ۲۵۹/۱۰
 بهاء الدینی ۲۵۷/۵
 بهجت ۲۰۲/۵
 بهرام بن سرح ۳۴۸/۸
 بهرام بن علی ۳۵۰/۸
 بهلول بن مرزوق الشّامی ۱۲۶۹
 بیهقی ۳۵، ۳۳/۹، ۳۵۱، ۳۵۰/۱
 یازیتشیاکرونه ۱۶۴/۱
 برویز ۱۴۲/۱
 پیامبر خدا ﷺ (بنگريد: أحمد ﷺ) = رسول الله ﷺ =
 انشی ﷺ = محمد ﷺ ۲۰، ۱۹، ۱۸، ۷/۱
 ۵۷، ۵۵، ۵۰، ۴۲، ۳۵، ۳۴، ۳۳، ۲۷، ۲۲، ۲۱
 ۵۸، ۵۶، ۵۴، ۷۸، ۷۳، ۷۲، ۶۴، ۶۲، ۶۱، ۵۸
 ۲۵۹، ۲۵۶، ۱۹۸، ۱۹۴، ۱۸۷، ۱۵۲، ۹۱، ۸۹
 ۳۱۷، ۳۱۵، ۳۱۴، ۳۱۳، ۳۱۲، ۳۰۴، ۳۰۳
 ۳۲۶، ۳۲۵، ۳۲۳، ۳۲۲، ۳۲۱، ۳۲۰، ۳۱۸
 ۳۴۸، ۳۴۷، ۳۴۶، ۳۴۵، ۳۴۳، ۳۳۱، ۳۲۸
 ۳۵۷، ۳۵۶، ۳۵۴، ۳۵۳، ۳۵۱، ۳۵۰، ۳۴۹
 ۱۰۳، ۴۱، ۴۰، ۳۹، ۳۸، ۳۷، ۳۶/۲، ۴۰۳
 ۲۸۶، ۲۶۸، ۲۶۰، ۲۵۹، ۱۶۸، ۱۶۷، ۱۶۶
 ۳۹۳، ۳۹۲، ۳۷۷، ۳۷۶، ۳۳۳، ۳۰۹، ۲۸۷
 ۷۸، ۵۸، ۶۷، ۶۶، ۴۴، ۴۲، ۳۹، ۳۸/۳، ۳۹۴
 ۱۳۶، ۱۳۵، ۹۱، ۸۸، ۸۷، ۸۴، ۸۲، ۸۱، ۷۹
 ۳۷، ۲۵، ۱۶/۴، ۲۳۷، ۲۲۹، ۲۲۱، ۲۲۰، ۲۱۹
 ۲۵۶، ۲۵۳، ۱۲۱، ۱۰۰، ۶۷، ۴۳، ۴۲، ۴۰
 ۳۰۶، ۳۰۴، ۲۹۹، ۲۸۹، ۲۷۹، ۲۷۴، ۲۵۹
 ۶۶، ۵۲، ۵۰، ۴۷، ۴۴، ۳۳، ۳۲/۵، ۳۱۴، ۳۱۳
 ۳۰۴، ۳۰۳، ۱۹۳، ۱۹۲، ۱۳۳، ۱۲۹، ۸۰، ۷۵
 ۴۴، ۴۱، ۴۰، ۳۵، ۲۲/۶، ۳۲۶، ۳۰۹، ۲۱۶
 ۱۴۵، ۶۹، ۶۸، ۶۷، ۶۶، ۶۴، ۶۳، ۶۲، ۴۵
 ۴۱۹، ۴۱۵/۷، ۴۰۰، ۳۹۸، ۳۵۵، ۱۵۵، ۱۵۴
 ۶۳، ۶۲، ۴۷، ۴۶/۸، ۴۵۴، ۴۵۰، ۳۳۴، ۴۲۰
 ۱۲۱، ۱۱۹، ۱۱۸، ۱۱۷، ۸۱، ۷۸، ۶۸، ۶۶
 ۱۹۸، ۱۹۷، ۱۹۶، ۱۸۷، ۱۵۵، ۱۵۱، ۱۵۰
 ۳۲/۹، ۳۷۳، ۳۶۸، ۳۶۷، ۳۶۶، ۳۶۳، ۳۶۵
 ۱۲۱، ۱۲۰، ۱۱۰، ۱۰۶، ۵۷، ۵۶، ۵۵، ۴۳

۱۵۴/۹:۲۲۸/۸:۴۰۲.۲۹۴.۲۴۶.۱۷۸	۱۲۲. ۱۳۱. ۱۲۹. ۱۲۶. ۱۲۵. ۱۲۴. ۱۲۳
توبان ۲۵۲/۸:۶۷.۶۳.۶۲.۵۴.۵۲/۶	۱۵۸. ۱۶۰. ۱۶۳. ۱۶۲. ۱۶۱. ۱۶۰. ۱۵۹
نورین یزید ۲۵۸/۹	۲۹۴. ۲۹۵. ۲۹۶. ۲۹۷. ۲۹۹. ۳۰۱. ۳۰۵
نورین امین فاخنة ۹۲/۸:۳۰۰/۷	۳۰۷. ۳۰۸. ۳۰۹. ۳۱۱. ۳۱۴. ۳۰۰. ۳۱۱
جابر ۲۰۸. ۱۲۶. ۹۲. ۹۰. ۸۸/۷:۲۹۲. ۱۶/۲	۴۱۳. ۴۱۴. ۴۱۵. ۴۱۶. ۴۱۷. ۴۱۸. ۴۱۹
۲۷۲. ۱۳۶. ۱۰ /۸:۳۶۶. ۲۹۴. ۲۸۴. ۲۶۰	۴۲۸. ۴۲۹. ۴۳۰. ۴۳۱. ۴۳۲. ۴۳۳. ۴۳۴
۲۷۲. ۲۲۶. ۱۴۴. ۷۶. ۱۲ /۹: ۲۹۶. ۲۷۲	۴۵۸. ۴۶۲. ۴۶۴. ۴۶۸. ۴۷۲. ۴۷۳. ۴۷۶
۴۰۸. ۳۹۰. ۳۸۰. ۳۶۰. ۳۴۸. ۳۴۲	۲۸۹. ۲۶۵. ۲۲۵/۱۰: ۴۹۱. ۴۸۹. ۴۷۷
جابر البلوشی ۱۶۵/۸	بیر بوداق خان پرناک ۶۱/۴
جابر بن حفیان ۲۵۸/۸	نرک بن شبد ۲۴۸/۸
جابر بن سنوره ۳۲۳. ۲۴۰. ۳۳۶. ۳۳۴. ۳۳۲/۱	ترمذی ۱۴۲/۳: ۳۱۲/۱
۲۵۵. ۳۴۹. ۳۴۶. ۳۴۵. ۳۴۴	تسری ۱۰۸/۹
جابر بن عبد الله الأنصاری ۳۰۵. ۲۹۶. ۲۷۲/۱	الشعکبری ۲۳۸/۷: ۱۸۳/۴: ۳۷۲/۲
۳۹۵. ۳۹۲. ۳۹۰. ۳۸۶. ۳۸۴. ۳۷۴. ۳۱۱	تملیخا ۳۵۴/۷
۳۴/۳: ۳۱۶. ۲۸۲. ۱۷۰. ۱۴۰/۲: ۴۰۳. ۳۹۸	تعمیم بن ابیاس بن اسد ۲۵۶/۸
۲۷۲ /۷: ۴۰۸. ۴۰۴. ۳۹۴ /۵: ۲۰۴. ۱۵۰	تعمیم بن یهفول ۳۵۸/۹: ۲۷۴/۵
۱۱۲/۹: ۳۷۸. ۲۳۴. ۱۱۲. ۱۰۶/۸: ۳۳۴. ۳۱۲	تعمیم بن حنظلة ۳۴۶/۴
۳۶۴. ۱۸۴. ۴۶	تعمیم بن عبد الله بن تعیم القرشی ۲۴/۹
جابر بن علی الأحمر ۳۴۶/۸	تعمیم انصاری ۳۵۸/۲
جابر بن یزید النجفی ۱/۲: ۳۹۷. ۳۹۲. ۳۸۲. ۳۴۶/۱	توشیهیکو ایزوتسو ۳۰۰/۱۰: ۱۶۱/۱
۱۳۲. ۱۳۴. ۱۳۵. ۱۳۶. ۱۳۷. ۱۳۸. ۱۳۹. ۱۴۰. ۱۴۱. ۱۴۲. ۱۴۳. ۱۴۴. ۱۴۵. ۱۴۶. ۱۴۷. ۱۴۸. ۱۴۹. ۱۵۰	تیتوس بورکهارت ۳۰۰/۱۰
۱۱۹۶. ۶۸. ۵۶/۶: ۴۱۸. ۳۹۲/۵: ۲۲۱. ۲۰۴	تیمور تاش بن جویان ۲۷/۴
۳۶۸. ۳۶۶. ۱۸۰. ۱۶۰. ۱۲۰. ۱۱۶. ۹۸/۷	سید ناز باقه ۱۱۲/۵
۲۸۴. ۲۷۸. ۲۶۰. ۱۹۲. ۱۰۰ /۸: ۴۳۴. ۳۷۴	نائر باقه حسنی جینی ۱۱۲/۵
۲۰۲. ۱۸۰. ۱۲۲. ۶۴. ۶۲. ۴۶/۹: ۳۷۶. ۲۹۸	ثابت بن امی صلیة دینار ۱۲۸/۲
جاندهر ۶۱/۴	ثابت بن دینار ۱/۵: ۱۵۰. ۱۲۸/۳: ۲۵۸. ۲۴۰/۱
جان اسپوزیتور ۳۰۱/۱۰	۲۵۲/۹: ۴۰۲
جان تامپسون ۱۶۹. ۱۶۸/۱	نامر العسیدی ۲۸۹/۱۰
جبار جلودار ۱۴۷/۵	تعلیة بن مبعون ۱/۱: ۲۲۴. ۲۲۲/۲: ۱۳۲/۳: ۱۰۲
جباری ۱۲۴/۴	۱۶۸. ۱۱۰. ۷۸. ۶۸. ۶۴/۷: ۵۴/۶: ۴۰۴/۵

- جعفر بن أحمد ٢٠٢/٥:٣٨٢/٢
 جعفر بن أحمد (أبو الحسن) ٣٩٠/٤
 جعفر بن أحمد بن علي المونسي القتي ١٣٠/٨
 جعفر بن أحمد بن مثيل القتي ٢٤٧، ٢٤٢، ٢٥٢/٣
 ٣٤٢، ٣٥٠
 جعفر بن أحمد التويختي (أبو إبراهيم) ٣٤٤/٣
 جعفر بن بشير التجلي ١١٩٠/٧، ٣٣٢/٥، ٢٤٤/١
 ١٤٠/٩، ٢٣٢/٨
 جعفر بن حسن ٤٠٢/٧
 جعفر بن حسن بن عبد الكريم برزنجي ٢٧٩/١٠
 جعفر بن حلال ٣٥٨/٨
 جعفر بن حمدان ٩٤/٥:٣٠٥، ٢٢٢/٤
 جعفر بن زكريا ٣٥٨/٨
 جعفر بن سعيد الأسدي ٢٩٢/٧
 جعفر بن سعيد الضير ٣٥٤/٨
 جعفر بن سليمان ٢٥٤، ١٤٠/٩:٣٤٢/١
 جعفر بن سهيل صيفل ٢٤٧/٣
 جعفر بن طرخان ٣٤٨/٨
 جعفر بن عبد الله العلوي ٢٤٠/٩:٣٢/٨
 جعفر بن عبد الرحمن ٣٥٢/٨
 جعفر بن عبد الغفار ٢٤٧/٣
 جعفر بن عقيل ٤٤/٧
 جعفر بن علي ٤٠/٧:٢٧٢/٢
 جعفر بن علي ٩٧/٥:٣٤٨، ١٣٨، ١٣٢/٤
 جعفر بن علي بن الحسن بن علي بن عبد الله بن المخضرة
 الكوفي ٤٢/٢
 جعفر بن عون ٢٧٢/١
 جعفر بن القاسم ٢٠٨/٩
 جعفر بن قرق ٢٤٠/٨:٣٠٤/٧
 جعفر بن مبشر ١٣٨/٢
- جبرئيل ١٣٨، ٩٨، ٤٨، ٢٢/٤:٣٢٢، ٤٨/١
 ١٢٨، ٢٤/٤:١٣٧، ١٨/٣:٢٥٢، ٢٢٤، ١٤٢
 ٢٠٢، ٢٠٢، ١٩٢، ١٨٨، ١٨٠، ١٥٤، ١٣٤/٧
 ٢٩٢، ٣٨٢، ٣٨٢، ٣١٢، ٣١٠، ٣٠٠، ٢٠٤
 ١٣٢، ١٢٨، ١٠٨، ٩٢/٨:٤٤٣، ٣٩٨، ٣٩٤
 ٢٢٤، ٢٣٢، ٢٢٨، ٢٢٤، ٢١٢، ١٨٢، ١٣٨
 ٤٢، ٤٠، ٣٤/٩:٣٨٢، ٣٤٢، ٣٢٠، ٢٩٢، ٢٨٤
 ٣٩٣، ٣٧٨، ٢١٨، ٧٢، ٤٨، ٤٢، ٥٤، ٤٤، ٤٢
 ٧٨/١٠:٤٢٤
 جبرئيل بن أحمد ١٤٢، ١٠٤/٣:٢١٤، ٤٢/٢
 ٤١٢/٥:١٤٨
 جبرئيل الحداد ٢٢٨/٨
 جبلة بن علي الشيباني ٥٢/٧
 جبير بن عبد الله ٣١٠/٤
 جبير بن مطعم ٣٠٤/١
 جبير بن نفير ٢٥٤/٧
 جحدر بن الزيت ٣٥٢/٨
 جذه الحسن بن راشد ٢٤/٨
 جرج بوش ١٨٠/١
 جرج نقديسي ١٤٨/١
 الجريح المأسور سواد بن أبي حمير الفهمي ٥٤/٧
 جريز بن دستم بن سعد الكيساني ٣٤٤/٨
 جريز بن عبد الحميد ٢٨٠، ٢٧٢/١
 الجريزي ٢٤٢/٩:٢٠٢/٧
 جريزه ٣٠٢/٣
 محدث جزائري ٣٢٢، ٣١١/٢
 جعفر بن إبراهيم الشيبوري ٤٠٢، ٤٠٠/٤
 جعفر بن أبي طالب (الطيار) ١٣، ١٢٨/٢:٢٩/١
 ١٤، ٣٨، ٢٤، ٢٧٧، ٢٠٨/٤:٢٩، ٣٠٩، ١٤
 ٢٢٠

- جعفر بن محمد الحمیری (أبو عبد الله) ١١٦/٦
 جعفر بن محمد الصادق ع (أبو عبد الله) (بتنگرید: امام
 صادق ع) ٢١٢، ٢٠٨، ٢٠٦، ١٩٥/١
 ٢١٤، ٢١٦، ٢١٨، ٢٢٠، ٢٢٢، ٢٢٤، ٢٢٦
 ٢٢٨، ٢٣٠، ٢٣٢، ٢٣٤، ٢٣٦، ٢٣٨، ٢٤٠، ٢٤٢
 ٢٤٤، ٢٤٦، ٢٤٨، ٢٤٩، ٢٥٠، ٢٥٢، ٢٥٤، ٢٥٦
 ٢٥٨، ٢٦٠، ٢٦٢، ٢٦٤، ٢٦٦، ٢٦٨، ٢٧٠، ٢٧٢، ٢٧٤
 ٢٧٦، ٢٧٨، ٢٨٠، ٢٨٢، ٢٨٤، ٢٨٦، ٢٨٨، ٢٩٠، ٢٩٢
 ٢٩٤، ٢٩٦، ٢٩٨، ٣٠٠، ٣٠٢، ٣٠٤، ٣٠٦، ٣٠٨
 ٣١٠، ٣١٢، ٣١٤، ٣١٦، ٣١٨، ٣٢٠، ٣٢٢، ٣٢٤، ٣٢٦
 ٣٢٨، ٣٣٠، ٣٣٢، ٣٣٤، ٣٣٦، ٣٣٨، ٣٤٠، ٣٤٢
 ٣٤٤، ٣٤٦، ٣٤٨، ٣٥٠، ٣٥٢، ٣٥٤، ٣٥٦، ٣٥٨
 ٣٦٠، ٣٦٢، ٣٦٤، ٣٦٦، ٣٦٨، ٣٧٠، ٣٧٢، ٣٧٤
 ٣٧٦، ٣٧٨، ٣٨٠، ٣٨٢، ٣٨٤، ٣٨٦، ٣٨٨، ٣٩٠، ٣٩٢
 ٣٩٤، ٣٩٦، ٣٩٨، ٤٠٠، ٤٠٢، ٤٠٤، ٤٠٦، ٤٠٨
 ٤١٠، ٤١٢، ٤١٤، ٤١٦، ٤١٨، ٤٢٠، ٤٢٢، ٤٢٤، ٤٢٦
 ٤٢٨، ٤٣٠، ٤٣٢، ٤٣٤، ٤٣٦، ٤٣٨، ٤٤٠، ٤٤٢
 ٤٤٤، ٤٤٦، ٤٤٨، ٤٥٠، ٤٥٢، ٤٥٤، ٤٥٦، ٤٥٨
 ٤٦٠، ٤٦٢، ٤٦٤، ٤٦٦، ٤٦٨، ٤٧٠، ٤٧٢، ٤٧٤، ٤٧٦
 ٤٧٨، ٤٨٠، ٤٨٢، ٤٨٤، ٤٨٦، ٤٨٨، ٤٩٠، ٤٩٢، ٤٩٤
 ٤٩٦، ٤٩٨، ٥٠٠، ٥٠٢، ٥٠٤، ٥٠٦، ٥٠٨، ٥١٠، ٥١٢
 ٥١٤، ٥١٦، ٥١٨، ٥٢٠، ٥٢٢، ٥٢٤، ٥٢٦، ٥٢٨، ٥٣٠

- جعفر بن محمد ٢١٦/١، ٢١٧/٢، ٢١٨/٣، ٢١٩/٤، ٢٢٠/٥، ٢٢١/٦، ٢٢٢/٧، ٢٢٣/٨
 ٢٢٤/٩، ٢٢٥/١٠، ٢٢٦/١١، ٢٢٧/١٢، ٢٢٨/١٣، ٢٢٩/١٤، ٢٣٠/١٥، ٢٣١/١٦، ٢٣٢/١٧، ٢٣٣/١٨
 جعفر بن محمد بن أحمد بن العباس الدورستی /٨
 ١٣٠
 جعفر بن محمد بن الحسين لزهري ٢٣٣/١
 جعفر بن محمد بن سماعة ٣٧٠/٥
 جعفر بن محمد بن عبد الله بن قاسم بن إبراهيم بن مالك
 الأشتري ٢٦٨/٢
 جعفر بن محمد بن عمارة ٢٩٦/١
 جعفر بن محمد بن عمرو ٤٠٨/٤
 جعفر بن محمد بن القاسم العلوي ٨٦/٨
 جعفر بن محمد بن فولويه القمي (أبو القاسم) ٢٦٦/١
 ٣١٦، ١٠١، ١٠٠، ٩٩/٥، ٣٦٢، ١٦٣/٣، ٣٩٠
 ٢٢٦/٨، ٦/٦، ٤٠٨
 جعفر بن محمد بن مالك الفزاري البزاز الكوفي /١
 /٣، ٣١٨، ٢١٠، ١٦٠، ١٣٦ /٢، ٣٩٢، ٢٤٠
 ٤٦٦/٧، ٣٩٢/٥، ٣٢٤، ٢٠٢، ١٦٦، ١٥٤، ١٠٤
 /٨، ٤٠٨، ٤٠٢، ٣٩٢، ٢٩٨، ١٩٦، ١٧٠، ١٤٨
 ٢٠٨، ١٤٠ /٩، ٢٨٦، ١٥٢، ٢٢٤، ١٠٦، ٩٦
 ٢٥١/١٠، ٣٤٠، ٢٤٤
 جعفر بن محمد بن متيل ٢٦٦، ٣٤٣، ٣٤٢، ٢٤٦/٣
 ٣٩٠
 جعفر بن محمد بن مسروق ٢/٢، ٣٧٨، ٣٦٢، ٢٦٤/١
 ١٤، ٢٨٢ /٣، ١٧٠، ٢٠٢ /٨، ٢٧٠ /٩
 ٢٥٤
 جعفر بن محمد بن مسعود العميشي ٢٧٦، ٢١٤/٢
 ١٦٨، ١٠٤، ٢٦، ٢٢ /٣، ٣٨٤، ٣٦٨، ٣٥٦
 ١٤٠، ٢٦/٩، ٤٠٢/٥، ١٦٦/٤، ١٧٢
 جعفر بن محمد بن منصور ٥٨/٢

جعفر حسین عمریسی ۲۹۹/۱۰	.۲۴۴ .۲۲۸ .۲۳۲ .۲۳۰ .۲۲۸ .۲۲۶ .۲۱۸
جعفر خطّی بحرانی ۲۷۲/۱۰	.۲۸۸ .۲۸۶ .۲۸۴ .۲۶۸ .۲۶۴ .۲۵۰ .۲۴۶
جعفر الزّمانی ۳۶۴/۱	.۲۶۲ .۲۳۰ .۳۲۶ .۲۹۸ .۲۳۶ .۲۹۲ .۲۹۰
جعفر سبحانی ۲۸۷/۱۰	.۴۰۴ .۴۰۲ .۴۰۰ .۳۹۸ .۳۹۶ .۳۹۴ .۳۶۶
سید جعفر سیدان ۲۷۳.۲۵۹/۵	.۱۶ .۱۴ .۱۲ .۱۰ .۸ .۶ /۸ :۴۳۱ .۴۳۰ .۴۰۶
جعفر اَشَّاهِ اَنْدَقَاق ۳۴۶/۸	.۹۶ .۹۴ .۳۴ .۳۲ .۳۰ .۲۸ .۲۶ .۲۴ .۲۲ .۱۸
جعفر کاشانی رومی ۶۳.۶۲/۳	.۱۲۲ .۱۳۰ .۱۲۸ .۱۲۶ .۱۱۰ .۱۰۸ .۱۰۶ .۹۸
شیخ جعفر کاشف الظّواء . ۱۴۹/۵	.۱۸۰ .۱۷۸ .۱۲۸ .۱۴۶ .۱۶۴ .۱۴۲ .۱۳۴
جعفر الکذاب ۱۱۸/۴ . ۱۱۰/۳ . ۳۴۲ . ۱۷۰/۲	.۲۰۸ .۲۰۴ .۲۰۲ .۱۹۲ .۱۹۰ .۱۸۴ .۱۸۲
.۳۹ .۳۲ .۳۱ .۱۱/۵ . ۴۲۶ . ۳۷۲ . ۲۴۵ . ۲۴۱	.۲۳۰ .۲۲۸ .۲۲۶ .۲۲۴ .۲۱۴ .۲۱۲ .۲۱۰
۷۶ . ۷۷ . ۵۸	.۲۴۶ .۲۴۴ .۲۴۲ .۲۴۰ .۲۳۶ .۲۳۲ .۲۳۲
سید جعفر مرتضی عاملی ۴۲۲/۷ : ۵۵/۳	.۲۷۶ .۲۷۲ .۲۷۰ .۲۶۲ .۲۵۴ .۲۵۲ .۲۵۰
جعفر وجدانی ۱۲۴/۴	.۳۲۲ .۲۹۸ .۲۹۲ .۲۸۸ .۲۸۶ .۲۸۲ .۲۸۰
جعفری ۹۵/۵	.۱۸ /۹ : ۳۹۰ . ۳۸۴ . ۳۸۲ . ۳۷۸ . ۳۷۶ . ۳۲۴
جنوب ۶۸/۴	.۸۸ .۸۶ .۸۲ .۸۰ .۷۸ .۴۸ .۴۲ .۴۰ .۳۸ .۳۶
سید جلال الدین زید پوری هندی ۲۸۰/۱۰	.۱۵۰ .۱۴۸ .۱۴۲ .۱۳۸ .۱۰۴ .۱۰۳ .۱۰۱
جلال الدین سیوطی ۱۸۰ : ۳۱۲ . ۸۳ . ۸۱ . ۵۷/۱	.۲۰۰ .۱۹۶ .۱۸۸ .۱۷۸ .۱۵۶ .۱۵۴ .۱۵۲
.۲۶۵ . ۲۶۴ . ۲۶۳ . ۲۴۷/۱۰ : ۱۷۴ . ۱۶۷ . ۱۶۶	.۲۳۰ .۲۲۶ .۲۲۴ .۲۱۲ .۲۱۰ .۲۰۸ .۲۰۴
۲۸۱ . ۲۶۷	.۲۶۰ .۲۵۶ .۲۴۸ .۲۴۶ .۲۴۴ .۲۳۸ .۲۳۴
جلال الدین عبدالله بن حرام حنّی ۵۱/۳	.۳۲۸ .۳۲۴ .۳۲۲ .۳۲۰ .۳۱۸ .۳۱۶ .۲۶۲
جلال الدین عبدالدین حوام حنّی ۷۰/۳	.۳۵۴ .۳۵۲ .۳۴۶ .۳۴۴ .۳۴۲ .۳۳۸ .۳۳۶
سید جلال علوی نهرانی ۲۶۱/۵	/۱۰ : ۳۸۸ . ۳۸۶ . ۳۸۲ . ۳۷۴ . ۳۶۴ . ۳۶۲ . ۲۵۶
جمال الدین علی بن علی بن طاووس ۱۴۸/۶	۳۲
جمال الدین فرزند قاری فقیه جعفر بن زهدری ۱۵	جعفر بن محمد الصّقل ۹۴/۸
۱۲۹	جعفر بن محمد الفزّاری ۲۱۴/۸
جمال الدین محمد بن آقا حسین خونساری ۲۷۸/۱۰	جعفر بن محمد انکوفی ۳۸۰/۵
جمهور بن الحسین الزّجاج ۲۴۸/۸	جعفر بن محمد امدانی (أبو عبدالله) ۳۶۰/۳
جمیع بن عمیر ۲۹۸/۱	جعفر بن معروف الکشی ۳۳۲/۵ : ۴۲۰/۴
جمیع الکناسی ۱۵۴/۹	جعفر بن معروف کشی (أبو محمد) ۲۶۷ . ۲۶۵/۳
جمیل ۴۰۴/۷	حضر بن یحیی ۱۵۶/۹

- جمال بن دزاج ۱۴۰۶/۸:۹۶/۳:۶۰/۲
جمال بن عامر بن خالد ۳۳۸/۸
جندب بن حجر الخولانی ۵۲/۷
الجنید ۴۲۲/۴
جواد بن بدر ۳۵۲/۸
سید جواد عاملی ۳۰۶، ۲۹۸، ۲۷۸، ۲۵۹، ۲۵۶/۴
۳۱۳، ۳۱۰
سید جواد علم الهدی ۲۹۱/۵
جواد علی ۲۴۹/۱۰
جور مولی الخصب ۲۴۴/۸
جون بن حری مولی ابی ذر القفاری ۵۰/۷
جونى ۸۰/۱
جهضمی ۹۲/۱
جُهیمان عنبی ۸۰، ۷۹، ۷۸، ۷۷/۴
جیمز دارمستتر ۳۰۰/۱۰، ۱۵۶/۱
چنگیزخان ۲۵۳/۷
حاتم بن اسماعیل ۲۳۴/۱
حاجزین بنزید و شام ۱۴، ۲۶۷، ۲۶۱/۳، ۳۱۶/۲
۹۲، ۳۲/۵، ۳۵۰، ۳۴۸، ۳۳۸، ۱۷۰
حاج عبدالحسین ۲۴۴، ۲۴۳/۵
حاج مصطفی اراکی ۲۴۲/۵
حاجی جبار جلودار سدهی اصفهانی ۱۴۶/۵
حاجی صفر علی ۱۴۶/۵
حاجی کریم خان ارنیس شغیبه حاج کریم خان/۴
۷۶
حاجی مؤمن ۱۶۰، ۱۵۹/۵
الحارث ۳۳۰، ۳۲۴/۹، ۹۴/۷
الحارث الأصغر الهمدانی ۱۷، ۳۷۲/۵، ۳۱۰/۱
۱۹۸/۹، ۱۱۲
الحارث بن ابی اسامة ۱۷۴/۹
- الحارث بن حصیرة ۱۸، ۲۴۸/۷:۴۰۰/۵، ۱۲۴/۲
۳۷۴، ۲۳۶/۹:۱۱۰
الحارث بن زیاد ۲۰۸/۹
حارث بن سربج ۲۴/۴
الحارث بن سويد ۲۳۴/۷
حارث بن عيسى ۲۴/۴
الحارث بن فضیل الأنصاری ۳۲۸/۹
الحارث بن المغيرة ۶۲، ۴۶، ۴۴/۲، ۲۲۲، ۲۲۰/۱
۳۴۸/۵:۱۳۲
الحارث بن المغيرة البصری ۲۰۴، ۱۸۲/۷
الحارث بن المغيرة النُصری ۱۸۸، ۱۵۸، ۱۰۲، ۹۶/۳
الحارث بن میمون ۳۵۶/۸
الحارث بن نهبان ۴۰۸/۵
الحارث بن یزید ۲۹۴/۸:۲۵۸/۷
حارثة بن وهب ۳۵۰/۹
حازم بن حبیب ۱۱۶/۳
حافظ أبو عبد الله گنجی ۲۵۰/۱۰
حافظ أبو عبد الله نعمی ابن حنّاد مروزی ۲۳۱/۱۰
حافظ رجب برسی ۱۶۳/۱
حافظ ولی الدین ابوزرعہ عراقی ۲۶۲/۱۰
حاکم نیشابوری ۱۹، ۶۲/۶:۳۳۰، ۳۲۹، ۳۱۲/۱
۳۴، ۳۳
حامد بن یحیی البلخی ۲۸۴/۲
حامد صاحب انبوری ۲۵۴/۸
حایل بنت اندیرانی ۳۵۰/۴
حباب ۲۴۰، ۳۳۸، ۳۳۶/۷
الحباب بن سعید ۳۵۶/۸
حیابة الوالیة ۲۷۶/۹، ۲۹۸/۸
حقوق ۱۰۳/۱
حبة المرئی ۲۳۸، ۲۳۶/۹

- ٦٠/٤ شيخ حبيب الله بصري
 حبيب بن ابي ثابت ٣١٠، ٢٨٢، ٢٧٠/١
 حبيب بن حنان ٣٥٨/٨
 حبيب بن محمد بن بنونس بن شاذان الصنعاني ٢/٢
 ٢٣٨/٧، ٢٣٧٢
 حبيب بن مظاهر الأسدي ٢٨/٧
 حبيب الخبير ١٣٠/٨
 حبيش بن ابراهيم تغلبسي ٢٥٨/١٠
 الحججاج ٢٤/٩، ٢٣٨/٧
 حججاج بن الشاعر ١٢/٩
 الحججاج بن مسروق الجعفي ٥٢/٧
 الحججاج بن يزيد التميمي ٥٠/٧
 حججاج بن يوسف ثقفى ٢٣٨/٣، ٤٠، ٢٧/٢
 الحججاج الخشاب ٢٣٨/١
 حججاج مغربي ٢٨، ٢٠/٤
 الحجاج ٢٢٨/٨، ٢٦٠/١
 حجر بن عبدالله الفزاري ٢٥٤/٨
 حجة بن الحسن مهدي (ابن كريد): حجّت بن الحسن
 المهدي (ع) = صاحب الأمر (ع) = صاحب الزمان (ع)
 = ابا صالح (ع) = امام زمان (ع) - امام عصر (ع)
 ولي عصر (ع) = امام منظر (ع) = امام مهدي (ع)
 اقامت (ع) = المهدي (ع) ٢٥٢، ٢٢٢/٦، ٦٥/١
 حذلم بن بشر ٢٦٤، ٧٠/٧
 حذيفة ٢١٢/٨، ٢٧٦/١
 حذيفة بن اسيد غفاري ١١٨/٨، ٣٠٦/١
 حذيفة بن اليمان ١٢٨٤/٥، ٣٦٠، ٢٩٤/٢، ٣٠٦/١
 ٩٤/٨، ٣١٢، ٣١٠، ٣٠٨، ١٩٨، ١٩٤، ١٥٤/٧
 ٢٥٤، ١٨٦، ١٦٨، ٥٢، ١٦/٩، ٢٢٠، ٢٠٦
 ٢٧٦، ٢٩٢
 حرب بن صالح ٣٤٤/٨
 حزين جمل ٣٥٨/٨
 انحر بن الزبير بن انحر ٢٥٦/٨
 الحر بن عبدالله بن ساسان ٢٥٦/٨
 الحر بن يزيد الرياحي ٢٨/٧
 انحرث بن شرب ١٧٦/٢
 الحرث بن عبدالله الجارثي الهمداني ١٧٦/٢
 حرز بن علي بن حسين شناطري ٢٦٨/١٠
 انحرسي بن سعيد ٢٥٨/٨
 حرشاد بن كردم ٢٥٠/٨
 شيخ حرّ عاملي ٢٥٢، ٢٤٩/٤، ٣١٣، ٣١١/٢
 ٢٧١، ٢٧٠، ٢٦٨، ٢٦٦، ٢٦٥، ٢٦٢، ٢٥٨
 ٢٨٤، ٢٨١، ٢٨٠، ٢٧٦، ٢٧٤، ٢٧٣، ٢٧٢
 ٢٩٨، ٢٩٧، ٢٩٣، ٢٩٢، ٢٨٩، ٢٨٦، ٢٨٥
 ٣٠٨، ٣٠٦، ٣٠٤، ٣٠٣، ٣٠٢، ٣٠١، ٢٩٩
 ١١٨٣، ١٢٠، ١٤٠، ١٥٠، ٣١٨، ٣١٤، ٣١٢، ٣١١، ٣١٠
 ٢٨٢، ٢٦٠/١٠، ١٧٨، ٦٩/٨
 حرملة بن كاهل الأسدي ٢٢، ٤٠/٧
 حرملة بن يحيى المصري ١٠/٦
 حريز ٢٣٨، ١٤٨/٩، ٢٦، ١٠/٨
 حريز بن عبدالله ١٢٠، ٢٦، ٨، ٦/٢، ٢١٨، ٢٠٦/١
 حسان بن ابراهيم انكرماني ٢٩٦، ٢٨٤/١
 حسكة بن هاشم بن اذينة ٢٥٠/٨
 الحسن ٢٨٢، ٢٨٠/٧
 ميرزا حسن ٧٦/٤
 سيد حسن افتخارزاده ٢٦٨/١٠
 الحسن بن ابراهيم بن حيدر الحميري (ابو محسن) ١٧
 ٣٣٢/٩، ١١٠/٨، ٢٦٢
 الحسن بن ابي الحسن البصري ١٦٠، ٢١/٤، ١٢٨/٢
 ٢٢، ٢٢/٩، ٦٧
 انحسن بن ابي حمزة الثمالي ٢٢٦/١

الحسن بن راشد (أبو علي) ١٥:١٩٠ / ٤:٢٦٦ / ٣
٣٧٤.٣٢٢.٣١٦ / ٩:٣٥٤.٣٣٤.٣٣٠.

الحسن بن رشيقي ٣٢٨ / ٥

الحسن بن زياد انصيفي ١ / ٣:٢٢٠.٢١٨.٢١٤ / ١
١٧٦ / ٧:١٩٠.

حسن بن زيد عنوي ٣ / ٢٩٣.٢٧٨ / ٣

حسن بن سليمان بن خالد حلبي ١٠ / ٢٥٩.٢٥٦
٢٨٢

حسن بن شاذان واسطي ٨ / ٦٤

الحسن بن صالح بن الأسود ٧ / ١١٠

الحسن بن الصفيح ٧ / ٢٨٢

الحسن بن ظريف ١ / ٣٨٤.٣٩٦.٣٨٨ / ٩

الحسن بن العباس بن الحرشي ١ / ٣٦٦

الحسن بن عبد الله بن سعيد العسكري ١ / ٣٠٠

الحسن بن عبد الله الشخمي ١ / ٣٧٢

الحسن بن عبد الحميد ٤ / ١٧٠

حسن بن عبد الرزاق لاهيجي ١٠ / ٢٧٦

الحسن بن عبيد الله ١ / ٣٥٨

الحسن بن عرفة ١ / ١٧٢.٩٩٢ / ٩

الحسن بن عقبة بن النهدي ٨ / ٢٥٨

الحسن بن علي ٢ / ١٦٢.٣٨٢ / ٥:٣٦٦ / ٧

١٦ / ٩:٣٧٦ / ٨:٤٠٢.٢٠٦

الحسن بن علي بن ابراهيم ٤ / ٢٢٤

الحسن بن علي بن أبي حمزة بطائني ١ / ٢٢٦.٢٢٠

٨٠ / ٧:٣٥٢.٣٤٠ / ٥:١٦٨.٢٨ / ٣:٩٤ / ٢

١٧٢.١٩٠.٢٠٢.٢٨٦.٢٨٠.٢٨٢.٢٩٠

٣٩٦.٣٩٦.٣٩٦ / ٨:١٢٦.٢٠٢.٢٧٨.٢٣٠ / ٩:٤٢

٤٦.٥٠.١٥٤.٢٥٦.٢٦٢.٣٢٠.٣٢٨.٣٨٤

١٠ / ٢٢٧.٢٨٢

الحسن بن علي بن أبي طالب عجله (بن كريد: امام

الحسن بن أحمد المائكي ٣ / ٢١٠.٢٦٢

الحسن بن أحمد المكتب (أبو محمد) ٣ / ٣٩٨ / ٥

١٨٥.١٨٢

الحسن بن أحمد انوكيل (أبو القاسم) ٣ / ٢٦٦ / ٤

٢٠٦

الحسن بن إسماعيل ٢ / ٣١٦

الحسن بن أيوب بن نوح ١ / ٣٦٨.٣٢٤ / ٣:٢٤٠ / ٥

٧ / ٢٣٠.١٢٢ / ٩:١٥٢

الحسن بن بشار اللواسطي ١ / ٢١٢

الحسن بن يسير ٩ / ٢٥٨

الحسن بن يثقل ٥ / ١٢٢

الحسن بن بهرام ٧ / ٢٣٨

الحسن بن ثوير بن أبي فاخنة ٩ / ٣٣٠.٣٢٠

الحسن بن الجهم ٥ / ٣٢٢.٢٢ / ٩

الحسن بن حسن ٧ / ٢٠٤

الحسن بن حسن بن علي بن أبي طالب عجله ١ / ٣١٠

الحسن بن الحسن بن مسمار ٨ / ٣٥٠

الحسن بن الحسين ٢ / ٩٤.١٢٢.١٥ / ٥:٣٢٨ / ٧

٢٢٢ / ٨:١١٠.١٨٢ / ٩:٣٢٢.٣٧٤

الحسن بن الحسين بن العباس النعماني (أبو علي) ٧ /

٣٦٠.

الحسن بن الحسين بن علي بن الحسين ٢ / ١٧٦

الحسن بن الحسين العربي ٥ / ٣٥٦

الحسن بن الحسين العلوي (أبو الفضل) ٢ / ٢٧٢

الحسن بن حماد الطائفي ٩ / ٣٢٠

الحسن بن حمدون ٧ / ٢٣٨

حسن بن حمزة علوي حسيني ١٠ / ٢٤١.٢٨٢

حسن بن حمزة علوي طبري مرعشي ٥ / ١٢٥

الحسن بن حمزة (أبو محمد) ٤ / ٢٢٢

الحسن بن خفيف ٤ / ٣٩٠

- الحسن بن علي الهاشمي ٩٢/٨:٣٠٠/٧
- الحسن بن عيسى بن محمد بن علي بن جعفر ١٥٢/٢
- ١٣٠، ١١٦/٣
- الحسن بن عيسى انغريضي ٣٧٠/٤
- الحسن بن الفضل بن زيد اليماني ٢٩٦/٤
- الحسن بن الفضل ابو صراني ٢٤/٣
- الحسن بن القاسم ٣٣٤/٥، ٢١٤/٤
- حسن بن قاسم بن علاء ٢٦٤/٣
- الحسن بن القاسم انزقلم ٢١٢/٣
- الحسن بن القاسم العباسي ٢٤٠/٩، ١٩٤/٦
- الحسن بن المبارك ١١٢/٧
- الحسن بن مثيل الذقاني ٥٢/٢
- حسن بن مثنى جملراني ٦٧، ٦٢، ٦٠/٣
- الحسن بن محبوب الزوزار ٢٢٨/١، ٢٦٠، ٢٦٦، ٢٦٨
- ٢٩٩، ٤٠١/٢، ٨/١٤، ١٦، ٢٤، ٥٠، ٦٠، ٨٢
- ١٢٨، ٢٩٢، ٢٩٦/٣، ١٧٢/٣، ١٨٦، ١٨٨، ١٩٤
- ١٦٩٨، ١٩٨، ٢١٤/٥، ٣١٤/٥، ٣٥٨، ٣٩٨، ٣١٢/٧، ٩٨، ١٠٤
- ١٢٠، ١٥٨، ١٨٦، ٢١٠، ٢١٢، ٢١٤، ٢٦٠
- ٢٦٤، ٢٨٤، ٣٤٨، ٨/٨، ٢٠، ١٠٠، ١٢٦، ١٧٨
- ١٨٠، ١٩٢، ٢٠٢، ٢٨٤، ٣٧٦/٩، ٦٢، ٢٠٤
- ٢٣٣، ٢٥٠، ٣٥٢، ٣٨٠، ٤٠٢
- الحسن بن محبوب الشزاز (أبو علي) ١٢٤/٢، ٢٨٢
- ٩٨/٣، ٣٥٤
- الحسن بن محمد ٢٦٢، ٩٤/٨، ٣٨٠/٥، ١٥٦/٣
- الحسن بن محمد الأنصاري (أبو علي) ٢٣٦/٧
- حسن بن محمد بن أحمد حصار ٢٣٥/١٠
- حسن بن محمد بن اسماعيل بن محمد بن أشناس ١/٦
- ٣٩٢، ٣٧٨
- الحسن بن محمد بن جمهور القمي ١٩٢/٣، ٣٦٦/٢
- ٢٤٠/٩، ١٩٤/٦، ٢٧٢/٥
- حسن بن محمد بن حسن قمي ٦٥/٣
- الحسن بن محمد بن حيوان السراج القاسم ٢٥٢/٢
- الحسن بن محمد بن سعيد الهاشمي ٢٥٦/٩
- الحسن بن محمد بن سماعة ٣/٨٢، ٢/٢٦٨، ١/٣
- ١٣٠، ١٦٦، ٢٠٢، ٥/٢٩٢، ٧/٢٤٤، ٢٠٢
- ١٢٣/١٠، ٢٠٢/٩، ٢١٢، ١٩٢/٨، ٢٠٦
- الحسن بن محمد بن صالح البرزاز ٣٩٢/٥، ١٢٨/٣
- الحسن بن محمد بن قطاه انصيدلاني ٢٤٤، ٢٦٨/٣
- الحسن بن محمد بن يحيى العلوي (أبو محمد) ٣/٣
- ٢٤١/١٠، ٣٨٦، ٣٨٢
- الحسن بن محمد الحضرمي (أبو علي) ٧٢/٧
- الحسن بن محمد الشكوني (أبو القاسم) ٢٢٨/١
- الحسن بن محمد الضرفي ١/٢١٤، ٣/١٠٤، ١٦٨
- ٩٤/٨، ٣٨٢/٥
- الحسن بن محمد الطوسي (أبو علي) ٣٧٦/٦
- الحسن بن محمد التهاوندي (أبو علي) ٧/١٣٠، ٦/٢
- ٢١٦/٩، ٣٢٠، ٢٦٠/٨، ٢٩٤
- حسن بن مسلم جملراني ٥٩/٣
- الحسن بن معالي (أبو عبد الله القمي) ١٠٤/٨
- الحسن بن معاوية ٢٣٢/٧، ٣٩٠/٥
- الحسن بن مكرم البزار ٢٩٤/١
- الحسن بن المنذر ٢٢٠، ٢٨٨، ٢٧٤/٢
- الحسن بن منصور الجصاص ١٨٤/٩
- الحسن بن موسى الأشيب ٢٦/٩
- الحسن بن موسى الغشاب ١/٢١٦، ٢٢٤، ٣٥٨
- ٢١٢/٩، ٤١٢/٥، ٣٧٠
- الحسن بن موسى التوبختي (أبو محمد) ٢٠٨/٢
- الحسن بن النظر الفسي ٢/٢٦٨، ٢٦٢، ٢٤٧/٣
- ٩٢/٥، ٣٦٦، ٣٦٢
- حسن بن وجناء نصيبی (أبو عبد الله) ٣/٢٦٤، ٢٦١/٣

- ٢٨/٥
حسن بن هارون ٩٤/٥
حسن بن هارون بن عمران همدانی (أبو محمد) ١٣
٢٦٧
الحسن بن یحییٰ ٢٢٨/٧
الحسن بن یزید السعدي ٣٧٢، ١٤٢/٩
حسن بن یوسف بن مطهر حلی ٢٦١/١٠، ٩٥/٥
حسن خانی ٢٩٥/١٠
سید حسن ذوالفشان ٢٧٤، ٢٧٣/٥
حسن زاده آملی ٢٥٥/١٠
حسن سعد محمد ٢٨٩/١٠
حسن سعید نهرانی ٢٥٤/١٠
سید حسن شیرازی ١٢٢/٤
سید حسن صدر کاظمینی ٢٤٥، ٢٣٣/٥
شیخ حسن عثمانی ٥٩/٤
حسن فرید لراکی ٢٢٢/٥
شیخ حسن کاشف الغطا ٣٠٠/٤
حسن میرجهانی ٢٢١/٧
حسن ناصر اندوله ٥٥/٥
حسن نجفی ٢٢١/٧
الحسني ٣١٨، ١٩٢، ١٩٠/٨، ١١١/٤
سید حسنی ٤٤٥، ٢٢١، ٢٣٩، ٢٣٢، ١٤٨/٧
ملا حسن یزدی ٢٣٣/٥
الحسین ٢٦٨، ٣٣٦، ١٤/٢
حسین انصاریان ٢٧٦/٥
حسین بروجردی ١٥٨/٥
سید حسین بروجردی ٢٥٥/٥
الحسین بن ابراهیم ١٣٠/٤، ٢٩٤/٣
الحسین بن ابراهیم بن أحمد بن هشام المکتب ١٤
٢٥٨/٩، ١١٨٠
الحسن بن ابراهیم بن عبد الله بن منصور ٩٨/٨
- الحسن بن ابراهیم عن ابن نوح ٢٤٤/٣
الحسین بن ابراهیم الفقی ٢٤٠/٣
الحسین بن أبی حمزة ٢٤٨/٥
الحسین بن أبی العلاء ٢٢، ٢٠/٢، ٢١٤، ٢١٢/١
١٠٣، ٧٨/٩، ٧٨/٧، ١٨٤/٣
الحسین بن أحمد ٤١٤/٥
حسین بن أحمد (أبو محمد) ٢٩/٣
الحسین بن أحمد بن إدريس ١٥٠، ٥٤/٢، ٣٨٢/١
٢٣٢، ٣٠٠/٦، ١٠٨/٧، ٤٠٢/٨، ١١٣٦/٩
٢١٠
الحسین بن أحمد بن یسغام ١٧٢/٩
الحسین بن أحمد الخصیبی ٣٢٠/٣
الحسین بن أحمد المندادی (أبو عبد الله) ٣٧٦/٦
الحسین بن أحمد المکتب ٢٨/٩
الحسین بن إسحاق الشری ٢٨٢، ٣٢/٢
الحسین بن إسماعیل ٢١٢/٨
حسین بن اشکب قمی ٣٥/٥، ٣٠٥/٣
الحسین بن الحسن ١٥٠/٩
الحسین بن الحسن بن أبان ٢٠٤، ٧٦/٧، ٢٢/٢
٢٩٤
الحسین بن الحسن العنوی ١٧٤/٤
الحسین بن حمدان بن حمدون ١٨، ١٣٦/٧، ٥٣/٥
٢٦٢/٩، ٣٨٤، ٢٢٨، ٢٢٠
حسین بن حمدان جنبلائی ٢٤١/١٠
حسین بن حمدان خصیبی ٢٤٠/٢
الحسین بن خالد ١٤٢، ٤٨، ٢٢/٢، ٣٨٠، ٢١٢/١
١٢٢، ١٥٢/٥، ٣٩٠/٦، ٢٨/٧، ١٩٤/٨
٢٢٨، ٢١٦، ١٨٨/٩، ٢٥٠
الحسین بن زرق الله (أبو عبد الله) ٢٢٨، ٨٨/٢
الحسین بن روح النوبختی (أبو القاسم) ١٣/٢٤/١

۱۵۲/۹، ۲۶۲/۸

الحسين بن علي بن أبي طالب (أبو عبد الله) (بنگريد):

سيد الشهداء (= امام حسن ع) ۲۳۰/۱

۲۹۲، ۲۹۴، ۲۹۶، ۳۰۰، ۳۵۸، ۳۷۰، ۳۸۰

۳۸۲، ۳۸۶، ۳۰۴، ۳۱۰، ۲/۱۸، ۷۴، ۹۰، ۱۲۸

۱۲۶، ۱۲۲، ۱۴۴، ۱۴۸، ۱۵۶، ۱۵۸، ۱۷۶

۲۱۰، ۲۲۸، ۲۳۴، ۲۳۶، ۲۵۴، ۲۷۸، ۲۹۰

۳۱۸، ۳۲۰، ۳۲۸، ۳۲۰، ۳۲۰، ۳۲۷، ۳/۲۸، ۳۴، ۵۴

۵۵، ۱۰۰، ۱۰۶، ۱۰۸، ۱۰۴، ۱۹۲، ۲۰۴، ۲۰۸

۳۳۰، ۳۴۶، ۳۶۸، ۳/۱۲۸، ۴۰۶، ۴۲۸، ۵/۳۵

۳۶، ۴۳، ۴۷، ۴۹، ۳۹۰، ۳۹۴، ۴۲۰، ۶/۱۲

۱۴، ۵۰، ۷۲، ۷۸، ۱۲۴، ۱۷۸، ۱۸۰، ۲۲۰

۲۲۴، ۲۴۰، ۷/۳۸، ۸/۱۱۴، ۱۸۸، ۳۳۶، ۲۶۸

۲۷۰، ۲۷۴، ۲۷۶، ۳۰۶، ۳۵۲، ۳۶۲، ۸/۱۲

۲۰، ۸۸، ۹۲، ۱۰۶، ۱۱۰، ۱۲۱، ۱۲۸، ۱۳۶

۱۷۸، ۱۸۲، ۱۸۴، ۲۲۴، ۲۲۶، ۲۲۰، ۲۴۴

۲۴۶، ۲۸۰، ۲۸۸، ۳۲۲، ۹/۱۶، ۴۰، ۱۵۴

۱۷۸، ۱۸۰، ۱۸۶، ۱۸۸، ۱۹۰، ۱۹۲، ۱۹۸

۲۰۲، ۲۱۲، ۲۲۴، ۲۲۸، ۲۴۲، ۲۵۲، ۲۵۶

۳۸۰، ۴۱۶، ۴۲۴

حسن بن علي بن حسن ۴۴/۶

الحسين بن علي بن الحسين بن موسى بن بابويه أبو عبد

الله ۳۷۴/۳

الحسين بن علي بن محمد (أبو علي البغدادي) ۳۸۸/۳

الحسين بن علي بن محمد بن يحيى التميمي ۱۲۶۲/۷

۱۱۰/۹، ۳۳۲/۸

الحسين بن علي بن محمد القمي ۱۳۶/۴، ۳۷۸/۳

الحسين بن علي بن مطر ۲۵۲/۸

الحسين بن علي بن هند ۱۰۵/۵

الحسين بن علي حسني ۲۹۵/۳

۲۲۸، ۲۵۰، ۲۵۲، ۲۵۴، ۲۵۷، ۲۶۶، ۲۹۰

۲۹۵، ۲۹۹، ۳۲۴، ۳۳۶، ۳۴۶، ۳۵۰، ۳۵۲

۳۵۴، ۳۵۶، ۳۵۸، ۳۶۰، ۳۶۲، ۳۶۴، ۳۶۶

۳۷۰، ۳۷۲، ۳۷۴، ۳۷۶، ۳۷۸، ۳۸۰، ۳۸۲

۳۸۴، ۳۸۶، ۳۸۸، ۳۹۰، ۳۹۲، ۳۹۴، ۳۹۶

۳۹۸، ۴/۸۶، ۸۸، ۹۰، ۹۴، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰

۱۰۱، ۱۰۳، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۱۷، ۱۲۸

۱۵۶، ۱۶۲، ۱۶۶، ۱۷۶، ۲۲۸، ۲۴۲، ۲۴۵

۲۶۶، ۲۵۲، ۳۲۲، ۳۲۴، ۳۲۶، ۳۲۸، ۳۸۰

۳۸۴، ۳۸۸، ۴۱۰، ۴۲۰، ۶/۳۱۲، ۳۱۸، ۳۲۰

۳۹۰

حسين بن زيد بن علي ۱۹۶/۳

حسن بن سعيد بن حماد بن مهران اهوازي ۲۰۶/۱

۲۱۲، ۲۱۴، ۲۴۴، ۲۶۲، ۳۹۷، ۳/۲۲، ۲۴، ۶۲

۳/۱۹۲، ۲۰۸، ۳۰۵، ۷/۷۶، ۱۵۸، ۱۶۸، ۱۸۲

۲۰۴، ۲۸۸، ۲۹۴، ۶/۱۲، ۱۳۶، ۱۸۲، ۲۹۲

۱۶/۹، ۳۴۰، ۱۰/۲۳۴

الحسين بن سيار ۱۱۲/۷

الحسين بن صفوان ۲۸۲/۷

الحسين بن عبدالله الحرمي (أبو عبدالله) ۷/۳۰۶، ۱۸

۲۳۴، ۲۶۰

الحسين بن عبد ربه ۲۶۱/۳

الحسين بن عبيد الله ۳/۳۶۶، ۳۹۶، ۴/۴۱۰، ۷

۱۷۴، ۱۸/۱۴۶

الحسين بن عبيد الله (أبو عبدالله) ۳۲۴/۴

الحسين بن علقمة ۸۶/۸

الحسين بن علا ۴۶/۲

الحسين بن علوان ۱/۳۸۲، ۲/۱۳۸، ۸/۳۵۸، ۹

۱۶

الحسين بن علي البزورقي ۳/۲۸، ۷/۱۵۶، ۲۷۴

- الحسين بن عمرو العلوي ٣٥٦، ٣٢٨/٥
 الحسين بن علي الكندي ١٧٦/٩
 الحسين بن علي النيسابوري ٢٧٤، ٢٦٦، ٢٦٤/٢
 ٢٢٠، ٢٨٨
 الحسين بن عيسى البستامي ١٥٤/٧
 حسين بن فرات ١٠٦/٤
 الحسين بن القاسم بن أيوب ٤٠/٤، ٣٦٨/١
 الحسين بن محمد ٢٣٢/٧، ٩٦، ٥٠، ٤٢، ١٢/٢
 ١٤٢/٨
 الحسين بن محمد (أبو عبد الله) ٣٦٤/١
 الحسين بن محمد الزوفري ٢٠٢/٦
 الحسن بن محمد بن سورة القمي (أبو عبد الله) ٣٢٦/٤
 الحسين بن محمد بن عامر الأشعري القمي ٢٠٨/١
 ١٢٠، ٩٨، ٣/٢، ٣٧٨، ٢٦٢، ٢٥٨، ٢٣٦، ٢١٢
 ٢٠٢، ١٨٤، ١٨٢، ١٧٠، ١١٦/٣، ٢٨٨، ٢٨٢
 ١٨، ٢٧٢/٦، ٣٩٠، ٢٦٦، ٣٥٨/٥، ٢٢٢/٤
 ٢٠٣، ١٥٠، ١٤٤، ١٣٦، ٧٨، ٣٨، ١٢/٩، ٢٧٠
 ٢٥٨، ٣٤٢، ٢٥٤، ٢٣٤، ٢٣٢
 حسين بن محمد بن عبد الله بن الحسن ٨٦/٢
 الحسين بن محمد القطبي ٨٦/٢
 الحسين بن المختار القفلاسي ١٨٠/٧، ٣٨٨/٥
 ٦/٨، ٤٠٦، ٢٤٦، ٢١٨
 الحسين بن معاذ ٢٤٠/٧
 الحسين بن منصور الحلاج ١٦٢، ٩٢/٤
 الحسين بن موسى ٢٥٢/٨، ١٧٦/٧، ١٠/٦
 الحسين بن يزيد ٢٥٠/٧، ٣٧٦، ٣٦٠/١
 الحسين بن يزيد الضحاف ١٤٦/٨
 الحسين بن يزيد السوفلي ١٣، ٣٨٠، ٣٥٤، ٥٦/٢
 ٢٦٢، ٢٥٠/٩، ١٦٨، ١٢٤، ٢٨، ٢٦
 سيد حسين تاجر تبریزی ١٤٧/٥
 سيد حسين حائري فسارکي ٢٧٧/٥
 حسين خوانساري ٢٧٨/١٠
 حسين شاکري ٢٩٩/١٠
 ميرزا حسينيلى بهاء ٧٤، ٧٢، ١٠/٤
 سيد حسين كربلايي ١٦٧/٥
 ميرزا حسين لاهيجي ٢٣٩/٥
 الحسين محمد بن أحمد بن يحيى قمي ٣٩٢/٦
 حسين مدائلي ١٣١، ١٣٠/٥
 شيخ حسين نجف ٢١٩/٥
 سيد حسين نصر ١٥٠، ١٤٥/١
 حسيني استرآبادي ٤٠/٤
 حسين بن سيرة ٢٨٢، ٢٦٨/١
 الحسين بن عبد الرحمن ٢٢٦، ١٩٨/٧، ٣٨٤/٥
 حسين بن مختار ١٧٦/٧
 الحضرمي بن لاحق ٢٨/٩، ١٤٦/٧
 الحفار ٩٢/٨
 حفص بن عاصم ٢٦٨/٥
 حفص بن عمر الفراء (أبو عمرو) ٢٨٦/١
 حفص بن مروان ٢٥٦/٨
 حفص الحلواني ١٢/٩
 حفصة ١٥٤/٧
 حكيم بن أبي العاصم ٢٥٢/١
 الحكم بن أيمن ٢٩٦/٧
 الحكم بن سالم ١١٤/٧
 الحكم بن عيينة ٢٤٠/٧، ٤٨/٦، ٤٠٠/٥
 الحكم الحنظلي ٢٩٤/٧
 حكيم ٣١٠/٤
 حكيم ياشي ٢٥٩/٥
 حكيم بن جبير ١٥٢/٩، ٣١٤/٧، ٣٥٦/٢
 حكيم بن سعد ٢٦٨/٨، ٢٩٤/١

- حکیم بن الطفیل الطائی ۴۰/۷
 حکیمه بنت محمد بن عقی الجواد(ع) ۱/۱۹۹/۲
 ۸۰، ۸۸، ۱۷۰، ۱۷۲، ۱۷۴، ۱۸۲، ۱۹۲، ۱۹۵
 ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۱۹
 ۲۲۲، ۲۲۴، ۲۲۶، ۲۳۰، ۲۳۲، ۲۳۴، ۲۳۶
 ۲۳۸، ۲۴۰، ۲۴۲، ۲۴۸، ۲۵۰، ۲۵۲، ۲۵۶
 ۲۶۲، ۲۷۸، ۲۹۵، ۹/۱۹۶، ۱۰۸/۶
- الحلی ۲/۳۳۶، ۴/۲۹۸
 علامه حلی، فخرالدین محمد ۲/۳۱۱، ۳/۲۵۶، ۴/۱۰۷
 ۲۵۱، ۲۵۵، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۴، ۲۶۵
 ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۵
 ۲۸۶، ۳۰۹، ۵/۳۰۹، ۹/۱۲۶، ۹/۲۰۹، ۶/۲۴۱
 حنّاد ۲/۱۲، ۲/۲۱۶، ۷/۴۲، ۸/۸، ۱۰
- حنّاد بن اسامة ۱/۲۳۲
 حنّاد بن جابر ۸/۳۵۸
 حنّاد بن جمهور ۸/۲۵۲
 حنّاد بن زید ۱/۳۳۶، ۷/۲۷۲، ۹/۱۷۲
 حنّاد بن سلعة ۱/۳۳۲، ۲/۳۳۸، ۹/۱۷۲
 حنّاد بن عثمان ۲/۲۸، ۶/۱۸۴، ۷/۱۹۲
 ۳۶، ۸/۱۰، ۹/۲۹۲، ۱۰/۳۶، ۳۵۸، ۲۱۰
 حنّاد بن عمرو ۵/۳۹۲
 حنّاد بن عیسی ۱/۲۰۶، ۲/۳۱۲، ۳/۲۱۸، ۵/۲۸۸
 ۲۶، ۶/۲۶، ۶/۲۸، ۱۲/۳، ۱۳/۲۲، ۱۵/۲۸
 ۲۱۲، ۷/۱۸۰، ۱۸۲، ۲۱۸، ۲۰۶، ۸/۲۶، ۹/۲۱۲
 ۱۴۸، ۴۶
- حنّاد بن محمد بن نصر ۸/۳۵۶
 حنّاد بن واقد ۵/۳۳۰
 حمدان بن اشعث قرمط ۳/۲۹۴
 حمدان بن سلیمان التیسابوری ۲/۵۶، ۳/۳۲۶
 ۲۴، ۱۰۰، ۱۲۰، ۱۴۶، ۵/۳۶۶، ۹/۱۳۸، ۲۱۲
 حمدان بن کر ۸/۳۵۰
- حمدان بن منصور ۲/۳۱۸
 حمدان قلاتسی ۳/۴۸
 حمدویه بن نصیر ۹/۸۶، ۱۵۰
 حمران بن أمین ۱/۳۶۲، ۲/۲۶، ۲۲، ۳۶۴، ۳۸۰
 ۱۰/۳، ۱۰/۹۶، ۲۶۸، ۵/۳۵۸، ۷/۶۴، ۱۵۰، ۱۸
 ۲۷۰، ۹/۲۰۶
- حمزوی ۱/۹۲
 حمزة بن أبی الفتح ۲/۲۷۴، ۲/۲۸۸، ۲۲۰
 حمزة بن بزيع ۷/۲۰۶
 حمزة بن حمران ۱/۲۱۶، ۲/۳۷۸، ۲/۲۸، ۳/۲۸۰
 ۱۰
- حمزة بن زید ۹/۳۳۲
 حمزة بن طاهر ۸/۳۵۶
 حمزة بن الطیار ۱/۲۱۶
 حمزة بن العباس بن جنادة ۸/۳۴۸
 حمزة بن القاسم العلوی ۶/۱۹۴، ۹/۲۴۰، ۲۸۶
 حمزة بن محمد بن حسن بن شیبب ۶/۳۹۳
 حمزة بن نصر غلام أبی الحسن(ع) ۲/۲۷۸
 حمزة (سید الشهداء) بن عبد المطلب ۲/۱۱۸، ۱۲۸
 ۳/۲۶، ۳۸، ۳۹، ۷/۲۷۰، ۹/۱۶
 حمّود بن عبد الله تویجرى ۱۰/۲۹۰
 حقویه ۵/۳۲۸
- حمید بن ابراهیم بن جمعة الغزالی ۸/۳۴۸
 حمید بن زیاد انکوفی ۲/۸۲، ۳/۱۲۰، ۵/۳۷۰
 ۷/۷۲، ۱۲۸، ۲۴۴، ۴۰۲، ۸/۱۲، ۱۹۲، ۲۱۲
 ۹/۲۰۳
- حمید بن قیس بن سحیم ۸/۳۵۴
 حمید بن محمد الکاتب ۳/۲۸۴
 حمید بن نافع ۸/۳۵۲
 حمید فرزام ۱۰/۳۶۲

- خالد بن عبد الملك ٢٢٦.١٨٢/٩
 خالد بن عيسى ٢٢٨/٨
 خالد بن مخلد النطواني ٢٤٢/١
 خالد بن نجيع ٢٩٢/٧:٢١٦/٥:٢٠/٢
 خالد بن نجيع الجواز ٢٥٩.١٦٦.١٥٦.١٠/٣
 خالد بن يزيد بن أبي ليلى ٢٢٥.٧٢/٧:٢٢٨/١
 خالد الحذاء ٥٢/٦
 خالد العاقولي ٢٧٨/٥
 خالد القواس ٢٥٠/٨
 خباب بن الأرت ٢٢٢/٩
 خزيمة بن عبد الرحمن ١٤٦/٩
 خديجة خورگامی ٢٩٥/١٠
 خديجة ٢١٠/١
 خديجة الكبرى ١٣٦.٧٨/٦:٢٤٠.٢٨/٥
 ١٥٥
 الخراساني ٢٩٢.٢٨٦.٢٨٢.١٧٢.١٦٢.٨٠/٧
 ٢٢٨.٢٢٧.٢٢٦.٢٢٢.٢٩٨
 سيد خراساني ٢٤٥/٧
 خزامة ٣٠٢/٦
 خزامة بن ثابت ٢٢٨/٧:٣٠٦/١
 الخشاب ٢٤٠/١
 خصيبی ٢٢٥/٥
 انخضر بن محمد (أبو الحسن) ٢٢٤/٢
 خضر النبي ٢٩٦.١٦٢.١٦٢/٢:٢٠٦.٨١/١
 ٥٧.٥٦.٢٢.١٦/٣:٢٩٢.٢٩٢.٢٨٢.٢٨٢
 ١٧٨.١٥٠.١٤٨.١٤٦.١٢٧.١٠٦.٨٠.٦١
 ٢٩٠.١٦٨.١٢٤/٥:٦٧.٦٢/٢
 خطابی ٢٥٢/١
 خلاد المقرئ ١٩٨/٩:١٢٦/٧
 خلدمكان ٢٤٥/٥
- حميد القدوسی ٢٥٨/٨
 حميد ميرزاي تبریزی ٢٧٢/١٠
 الحميمي ٣١٣.٢٠٧.٢٩٣.٢٩٢/٤:٢٠٥/٣
 ١٨٨/٧:٢٢٨/٦:٣١٢
 حنان بن سدير ١٠٤/٣:٢١٦/٢:٢٤٠.٢٠٨/١
 ١٧٦.١٥٢/٧:٢٨/٦:١٦٨
 حنبلي ٢٢/٢
 حنش بن معتير ٢١٦/٥:٣١٠/١
 حنظلة بن أسعد اشبامی ٥٢/٧
 حنظلة بن زكريا تميمي ١٠٤:٢٧٢.٢٢٨.٢٢٢/٢
 ٢٢٢
 حفظة المكي ٢٢٨/٥
 حواشة بن الفضل ٢٥٦/٨
 حوشب بن جرير ٢٢٦/٨
 حوى بن مالك الضبي ٥٠/٧
 الحويد بن بشر بن بشير ٢٥٠/٨
 حيان بن ابراهيم ٢٨٤/١
 حيان بن الحارث السلماني الأزدي ٥٢/٧
 حيان الشرايع ٢١٢/٩:٢٢٨.٢٢٠/٣:٢٢٦/٢
 حى بن مروان ٢١٨/٩:١٢٨/٨
 حيدر بن ابراهيم ٢٥٨/٨
 حيدر بن محمد بن نعيم السمرقندي ١٤:١٦٨/٣
 ٢٧٨/٨:٢٢٢/٥:١٦٦
 سيد حيدر كاظمي ١٥٢/٥
 خالد بن أبي عمارة ٢٢٤/٨
 خالد بن أبي عمران ٢٢/٢
 خالد بن دريك ٢٩٦/٥
 خالد بن سعيد بن كريم ٢٢٦/٨
 خالد بن سنان عيسى ٢٥٨/١
 خالد بن عبد القدوس ٢٥٦/٨

داوود بن عباس بن ابی اسود ۳۵، ۳۴، ۳۳ / ۵	خلف بن حقاد انكشی (أبو صالح) ۳۷۶ / ۵، ۲۲۸ / ۱
داوود بن عبد الجبار ۵۰ / ۶	۲۴۰، ۲۸ / ۸، ۸ / ۶
داوود بن العلاء ۱۸۸ / ۳	الخلیل بن راشد ۶۶ / ۷
داوود بن علی کاشانی (أبو سلیمان) ۲۰۱ / ۳	الخلیل بن انس ۲۵۲ / ۸
داوود بن غسان البحرانی (أبو سلیمان) ۳۲ / ۳	الخلیل بن نصر ۳۲۸ / ۸
داوود بن القاسم الجعفری (أبو هاشم) ۴۰۶، ۴۰۲ / ۱	میرزا خلیل ظهرانی ۲۲۵ / ۵
۲۶۷، ۲۵۰، ۱۲۲، ۱۰۴ / ۳، ۲۹۶، ۲۷۶ / ۲	خط ۱۷۰ / ۲
۲۴۲ / ۹، ۲۳۱، ۲۳۶، ۲۲۲ / ۷، ۳۰۵، ۲۸۵	خواجه اسحاق ۵۳، ۱۶ / ۴
داوود بن کثیر الرقی ۸۰ / ۶	خواجه نصیر الدین طوسی ۲۰، ۱۸۵، ۶۱، ۵۹ / ۱
داوود بن کثیر الرقی ۱۸، ۱۹۶ / ۷، ۱۴ / ۳، ۳۸۶ / ۲	۲۵۶ / ۱۰، ۱۶۴ / ۸، ۳۱۱
۹۶	خور بن طرخان ۳۵۸ / ۸
داوود بن المحق ۳۵۲ / ۸	خولی بن یزید الأصبحی ۴۲ / ۷
داوود الحمّار ۵۰ / ۲	خویی ۲۹۴، ۲۶۶، ۲۵۴، ۱۰۷، ۸۹ / ۴، ۲۵۶ / ۳
داوود الذّجاجی ۱۷۸ / ۷، ۵۶ / ۶	۳۹۲، ۱۴۷ / ۶، ۲۷۸، ۱۷۰، ۱۶۹ / ۵، ۳۱۱
داوود الرقی ۳۶۱، ۲۴۰ / ۸	خیّمة بن عبد الرحمن ۲۶۰، ۲۱۴ / ۸، ۱۴۲ / ۲
داوود العسقلانی ۱۶ / ۹	خیران خادم فراطیسی ۲۶۸ / ۳
الذّجّال ۴، ۳۹۲، ۲۵۹، ۱۴۰ / ۲، ۱۵۸، ۷۸ / ۱	خیر بن عبدالله ۳۱۸ / ۶
۳۴۰، ۳۲۶، ۳۰۶، ۲۹۲، ۲۵۲ / ۷، ۶۹، ۲۳، ۱۳	دار مستر ۷۰، ۶۸ / ۴، ۱۵۹، ۱۵۸، ۱۵۷، ۱۵۵ / ۱
۲۵۸، ۴۵۷، ۴۵۶، ۴۲۲، ۴۱۹، ۳۹۶، ۳۴۲	محقّق داماد ۲۹۷ / ۴
۱۵۵، ۱۳۴، ۱۳۰، ۱۱۹، ۶۵ / ۸، ۴۶۰، ۴۵۹	دانشور ۱۷۸ / ۵
۲۶۷، ۲۹۴، ۲۲۲، ۲۱۸، ۲۱۶، ۲۱۴، ۱۶۶	دانیال بن داوود ۲۵۸ / ۱۰، ۳۵۸ / ۸
۱۸۸، ۱۲۴، ۳۳، ۲۸، ۲۶، ۱۰، ۸ / ۹، ۳۷۸	دانیال نبی <small>علیه السلام</small> ۱۰۷ / ۱
۲۵۹، ۲۵۶، ۲۳۲، ۲۲۵ / ۱۰، ۳۳۰، ۳۲۴، ۲۱۲	داوود <small>علیه السلام</small> ۱۰۳، ۱۶ / ۲، ۲۶۴، ۱۶۶، ۹۹، ۹۷ / ۱
۲۷۰، ۲۶۴، ۲۶۳	۱۲۰، ۲۸۶، ۳۴۶، ۸۰ / ۹، ۵۲ / ۴، ۱۵۶ / ۳
دزّاج ۳۷۸ / ۷	۳۹۸، ۳۹۵، ۳۹۴، ۳۹۳، ۳۹۲، ۳۹۰، ۳۸۸
درست بن ابی منصور ۲۸۶ / ۷	۴۸۶، ۴۰۰
درست بن عبد الحمید ۳۹۲ / ۱	داوود بن اسود ۲۵۵ / ۳
دعیل بن علی الخزاعی ۹۰ / ۸، ۳۳۶، ۳۳۵ / ۲	داوود بن جریر ۲۴۸ / ۸
۴۲ / ۱۰، ۱۷۵	داوود بن انحصین ۹۸ / ۳، ۳۵۴، ۲۸۲، ۱۲۲ / ۲
دعبلج بن أحمد السجزی ۲۸۴ / ۱	داوود بن سرحان ۲۹۸ / ۷

.۲۲۲ .۲۴۰ .۲۲۸ .۲۳۰ .۲۲۲ .۲۲۰ .۲۱۰
 .۲۶۸ .۲۶۶ .۲۶۲ .۲۶۲ .۲۶۸ .۲۶۶ .۲۶۲
 .۲۸۶ .۲۸۴ .۲۸۲ .۲۷۶ .۲۷۴ .۲۷۲ .۲۷۰
 .۳۰۰ .۲۹۸ .۲۹۶ .۲۹۴ .۲۹۲ .۲۹۰ .۲۸۸
 .۳۴۴ .۳۶۰ .۳۵۸ .۳۴۰ .۳۳۸ .۳۳۴ .۳۳۲
 .۳۸۴ .۳۸۲ .۳۷۸ .۳۷۶ .۳۷۴ .۳۷۲ .۳۶۸
 .۳۲۰ .۳۰۰ .۲۸۰ .۲۲۰ .۱۸۰ .۱۲۰ / ۲۰۰ .۲۰۰ .۳۸۶
 .۹۴ .۹۲ .۹۰ .۷۲ .۵۶ .۵۴ .۴۸ .۴۴ .۴۲ .۴۰
 .۱۳۴ .۱۳۲ .۱۳۰ .۱۲۶ .۱۲۴ .۱۲۲ .۱۲۰
 ۲۰۰ .۱۹۲ .۱۷۸ .۱۷۰ .۱۶۹ .۱۶۲ .۱۶۴ .۱۶۲
 .۲۸۴ .۲۸۲ .۲۷۶ .۲۷۴ .۲۷۲ .۲۷۰ .۲۰۸
 .۳۵۰ .۳۴۸ .۳۴۶ .۳۴۴ .۳۰۲ .۲۹۴ .۲۹۰
 .۲۶۰ .۲۴۰ .۱۶۰ / ۳۰۰ .۲۶۲ .۲۶۰ .۳۵۸ .۳۵۶ .۳۵۴
 .۱۱۰ .۱۰۶ .۱۰۰ .۹۸ .۳۶ .۳۴ .۳۲ .۳۰ .۲۸
 .۲۱۰ .۲۰۸ .۱۹۴ .۱۶۶ .۱۵۰ .۱۴۸ .۱۲۶
 / ۵۰ .۲۰۰ .۲۳۶ .۱۴۸ .۵۴ .۴۸ / ۴۰ .۳۹۲ .۲۲۹
 .۳۳۴ .۳۲۰ .۳۳۴ .۳۳۲ .۳۳۰ .۳۲۸ .۳۵۱
 .۳۶۸ .۳۶۰ .۳۵۶ .۳۵۲ .۳۵۰ .۳۴۸ .۳۲۶
 / ۶۰ .۳۰۸ .۳۰۲ .۳۹۸ .۳۹۶ .۳۸۲ .۳۸۰ .۳۷۴
 :۳۵۰ .۳۳۸ .۱۶۲ .۵۶ .۵۴ .۵۲ .۵۰ .۴۸ .۱۰
 .۱۳۸ .۱۱۴ .۹۸ .۹۶ .۸۶ .۸۴ .۸۲ .۷۴ / ۷
 .۱۸۰ .۱۶۶ .۱۶۲ .۱۵۲ .۱۵۰ .۱۴۸ .۱۴۲
 .۳۳۶ .۳۳۴ .۳۰۶ .۳۰۲ .۱۹۴ .۱۸۸ .۱۸۴
 .۲۷۰ .۲۵۸ .۲۵۶ .۲۵۴ .۲۵۲ .۲۴۲ .۲۴۰
 .۲۹۴ .۲۸۴ .۲۸۰ .۲۷۸ .۲۷۶ .۲۷۴ .۲۷۲
 .۳۷۲ .۳۶۶ .۳۳۶ .۳۳۴ .۳۰۸ .۳۰۶ .۳۰۲
 .۹۲ .۹۰ .۸۸ .۸۴ .۶۱ .۱۸ .۱۴ .۱۲ / ۸ : ۳۷۸
 .۱۱۲ .۱۱۰ .۱۰۸ .۱۰۶ .۱۰۲ .۱۰۰ .۹۶ .۹۴
 .۲۰۰ .۱۹۰ .۱۵۱ .۱۳۶ .۱۳۴ .۱۳۰ .۱۱۶
 .۲۲۲ .۲۲۰ .۲۱۶ .۲۱۲ .۲۱۰ .۲۰۸ .۲۰۶

دونالدسون ۱۲۵/۱
 دهیم بن جابر بن حمید ۳۲۶/۸
 دیوید حلد ۱۶۸/۱
 فریح بن محمد بن یزید المحاربی ۳۶۸، ۲۶۶/۱
 ذکریه ۸۱/۵
 ذوالشعبه ۱۳۲/۸
 ذوالقرنین ۲۴/۳، ۳۸۲، ۱۶۴، ۱۶۲ / ۲ : ۲۱ / ۱
 ۲۶/۹ : ۳۹۰ / ۵ : ۱۵۰ . ۱۴۸
 ذوالثورین عبیده بن علقمة ۳۵۶/۸
 ذهبی ۱۰۲/۴ : ۳۱۲ / ۱
 رتاب بن انجلود ۲۵۴/۸
 شیخ راضی نجفی نیریزی ۲۹۰ / ۵
 زاوندی ۹۶/۴
 ربیع بن حراش ۳۰۸، ۱۵۴ / ۷ : ۳۶۰ / ۲ : ۲۵۲ / ۱
 ۳۱۸، ۱۶/۹
 ربیع ۲۷۶/۹
 الزبیر بن انس ۶/۹
 ربیع بن حراش ۴۶/۸
 الزبیر بن سعد ۲۵۲ / ۹ : ۱۰۸ / ۳ : ۷۴ / ۲ : ۳۷۰ / ۱
 الزبیر بن محمد المسمی ۱۵۶ / ۳ : ۱۲۲ / ۲ : ۲۳۲ / ۱
 ۳۴۰ . ۳۳۶ . ۳۳۰ / ۹
 ربیعه بن امیه بن خلف ۲۸۰ / ۱
 ربیعه بن سیف ۳۳۸ / ۱
 ربیعه بن علی بن صالح ۳۵۶ / ۸
 رجاء بن سلمه ۱۳۴ / ۲ : ۲۴۶ / ۱
 شیخ رجعی خبّاط ۲۷۶ . ۲۰۲ / ۵
 رسم بن حسین بن حوشب ۳۷ / ۴
 رسم بن عبد الله بن خالد المخزومی ۲۳۸ / ۸ : ۹۰ / ۲
 رسول الله ﷺ (بنگريد: أحمد بن محمد) = یسایر خداوند =
 قنسی بن محمد ﷺ) ۲۰۸ . ۲۰۶ . ۷۱ / ۱

سید رفیع الدین محمّد بن امیر شجاع الدین	۲۲۴ . ۲۲۶ . ۲۲۸ . ۲۳۴ . ۲۳۶ . ۲۳۸ . ۲۴۰
محمود ۲۷۲/۱۰	۲۲۴ . ۲۲۸ . ۲۵۲ . ۲۵۶ . ۲۶۰ . ۲۷۴ . ۲۸۲
روّاد ۳۶۰/۲	۲۸۴ . ۲۸۸ . ۲۹۲ . ۲۹۶ . ۲۹۸ . ۳۰۰ . ۳۰۲
سید روح الله خانمی ۲۳۵/۵	۳۰۴ . ۳۱۴ . ۳۱۶ . ۳۸۶ . ۳۹۰ . ۶/۹ . ۸ . ۱۲
روح الله شاکری ۲۹۶/۱۰	۱۶ . ۱۶ . ۲۰ . ۲۴ . ۲۸ . ۳۰ . ۳۶ . ۴۴ . ۴۶
روح القدس ۲۳۰ . ۲۲۹/۳	۴۸ . ۶۲ . ۷۰ . ۷۴ . ۷۶ . ۸۴ . ۸۸ . ۹۲ . ۱۱۰
روژه گارودی ۱۶۹ . ۱۶۸/۱	۱۲۸ . ۱۴۰ . ۱۴۲ . ۱۴۴ . ۱۵۲ . ۱۵۴ . ۱۶۸
روملو ۵۰/۴	۱۷۲ . ۱۷۴ . ۱۷۶ . ۱۷۸ . ۱۸۰ . ۱۸۲ . ۱۸۶
ریاش بن سعد بن نعیم ۲۴۸/۸	۱۹۰ . ۱۹۸ . ۲۰۰ . ۲۰۸ . ۲۱۰ . ۲۱۲ . ۲۱۸
الزّیّان بن شهب ۲۲۴/۸	۲۲۶ . ۲۳۰ . ۲۳۶ . ۲۴۲ . ۲۴۴ . ۲۵۰ . ۲۵۲
الزّیّان بن الصّلت ۱۱۸/۳ . ۲۹۶ . ۱۵۴/۲ . ۲۶۴/۱	۲۵۴ . ۲۵۶ . ۲۸۵ . ۳۲۲ . ۳۲۶ . ۳۲۸ . ۳۳۲
۲۱۶/۹ . ۲۰۴/۸ . ۳۲۵/۵	۳۳۴ . ۳۳۶ . ۳۴۲ . ۳۴۸ . ۳۵۰ . ۳۵۲ . ۳۶۰
ریحانه ۱۹۶ . ۱۹۵ . ۱۷۴ . ۱۷۰/۲	۳۶۲ . ۳۶۶ . ۳۶۸ . ۳۷۰ . ۳۷۲ . ۳۷۴ . ۳۷۶
رفیر گرمیش ۱۴۸/۱	۳۷۸ . ۳۸۲ . ۴۰۴ . ۴۰۸ . ۴۱۰ . ۴۳۰ . ۴۴۲
زائده ۱۷۴/۹ . ۱۱۸/۲	۴۷۶ . ۴۷۷ . ۴۹۱ . ۲۴/۱۰
زائده بن قدامة ۲۲۴/۷ . ۱۳۰/۳	رشتی میرزا حبیب الله ۱۶۱/۵
زائده بن هبة ۳۵۸/۸	رشدین بن سعد ۲۵۴/۸ . ۲۰۸ . ۱۵۴/۷ . ۵۶/۶
زاذان ۲۳۸/۸ . ۱۹۰/۳	رشید ۲۵/۴
زاهر مولی عمرو بن انعم الخزاعی ۵۴/۷	رشید أبو عباس بن میمون واسطی ۱۱۶/۵
زبیده ۴۷۶/۹ . ۲۹۸/۸	رشید رضا ۱۲۴/۸
زبیر ۳۵۲ . ۳۰۶/۱	رضا همدانی ۳۱۳ . ۲۹۸ . ۲۷۳/۴
زبیری ۲۸۸/۲	رضی الدین أبو منصور هبة الله بن حامد حلی ۲۱۴/۵
زرارة ۲۶ . ۲۲ . ۲۰ . ۱۴ . ۸ . ۶/۲ . ۳۵۸ . ۲۱۸/۱	رضی الدین بن عبد الرحمان بن أحمد بن حجر ۱۱۰
۱۶۴ . ۱۵۶ . ۹۶/۳ . ۷۱ . ۷۰ . ۶۹ . ۶۷ . ۶۴ . ۶۰	۲۸۲ . ۲۷۲
۱۶۶ . ۱۹۲ . ۴/۴ . ۳۸۴/۵ . ۴۱۴/۵ . ۴۱۶/۷	سید رضی الدین علی بن طاووس ۱۱۹ . ۱۱۷/۵
۱۹۰ . ۲۰۲ . ۲۰۸ . ۲۰۴/۸ . ۳۹۴/۹	۱۲۲
زرارة بن جعفر ۲۵۲/۸	سید رضی الدین محمّد آوای حسینی ۱۶۱۲۶/۵
زرین حبیبی ۱۷۰ . ۸۸/۹ . ۲۸۴ . ۱۱۸ . ۱۱۶/۲	۳۲۸ . ۳۴۱
۱۸۰ . ۱۷۲	رفاعة بن موسی ۲۰۶/۵
زرتشت ۱۱۸/۱	رفید وابسته أبو هبیره ۱۰۴/۹

- ۲۳۲/۱۰ زركلى
 ۲۳۲/۱ زياد العطار
 ۲۳۸/۸ زردود بن سوكن
 ۲۳۲/۱ زياد العطار
 ۲۳۸/۸ زياده الله بن رزق الله
 ۴۰۲/۱ زيد
 ۹۶/۵ زيدان
 ۱۵۲/۷ زيد بن ابي انيسة
 ۲۹۴/۸:۲۵۸/۷ زيد بن ابي الزرقاء
 ۲۸۴:۲۸۲:۲۷۲:۲۷۰:۲۶۸/۱ زيد بن ارقم
 ۳۱۲:۳۱۱:۳۰۶:۲۹۶:۲۸۶
 ۳۱۲:۳۰۶/۱ زيد بن ثابت
 ۵۰/۷ زيد بن ثابت القسي
 ۴۸/۹ زيد بن جعفر العلوي المحتدي
 ۲۴۲/۷ زيد بن الحباب
 ۱۸۴/۹:۲۸۶:۲۷۴/۱ زيد بن الحسن الأنماطي
 ۴۶/۸ زيد بن خارجة
 ۲۶/۴:۲۹۰/۱ زيد بن علي
 ۱۳۰/۲:۴۰۲:۱۵۹/۱ زيد بن علي بن الحسين
 ۳۹۷:۲۳:۳۲:۳۱/۶
 ۳۲/۲ زيد بن محمد
 ۵۲/۷ زيد بن معقل الجعفي
 ۳۷۸:۳۵۶:۱۹۶/۹:۱۱۷۶/۲ زيد بن وهب الجهني
 ۲۴۴/۹ زيد بن زياد
 ۱۸۸/۳ زيد الشحام
 ۳۷۲:۳۷۰:۳۶۸/۹:۶۸/۷ زيد العمى
 ۲۵۹/۱ زيد بن محمد بن علي الحلبي
 ۲۲/۸:۲۶۰/۱ زيد القنسي
 ۲۴۹/۵:۲۷۸/۲ زينب الكبرى
 ۷۰/۳ زين الدين علي بن فاضل مازندراني
 ۲۲۵/۵ زين العابدين سلماسي
- ۲۳۲/۱۰ زركلى
 ۲۳۸/۸ زردود بن سوكن
 ۲۹۴/۳ زكرويه بن مهرويه فارسي
 ۴۹۴/۷ زكريا بن
 ۲۹۲:۱۰۴:۱۰۲:۹۸/۱ زكريا
 ۲۶۸:۲۶۲:۲۴۸:۲۴۷:۲۴۶/۳ زكريا بن آدم قسي
 ۳۴۸/۸ زكريا بن حبة
 ۲۵۶:۲۳۴/۱۰ زكريا بن يحيى بنار (أبو يحيى)
 ۱۷۶/۲ زكريا بن يحيى بن النعمان الضيرفي
 ۸۴/۷ زكريا بن يحيى الشاجي
 ۲۵۴/۸ زكريا السعدي
 ۲۹۵/۱۰ زهره وجب زاده
 ۴۱۹/۷:۶۹:۵۶/۶:۱۹۲/۵:۱۳۰/۲ الزهري
 ۱۴۴/۹:۲۱۶/۸
 ۵۲/۷ زهير بن بشر الخثعمي
 ۳۶۴/۹:۱۱۲/۸:۳۳۴:۲۶۸/۱ زهير بن حرب
 ۵۴/۷ زهير بن سنيمة الأزدي
 ۲۵۸/۸ زهير بن طلحة
 ۲۸/۷ زهير بن الفين الجلي
 ۲۹۲:۱۳۲:۱۳۰/۲ زياد بن بيان
 ۳۲۴/۱ زياد بن خزيمة
 ۳۵۴/۸ زياد بن رزيق
 ۳۲۸/۹ زياد بن سعد
 ۳۴۸/۸ زياد بن صالح
 ۳۳۶/۷ زياد بن عبد الله بن يزيد بن معاوية
 ۳۴۶/۸ زياد بن عبد الرحمن بن جندب
 ۱۵۸/۷:۲۶۸:۲۶۰/۳ زياد بن مروان قندي
 ۳۹۰:۳۷۴:۳۴۰/۱ زياد بن المنذر (أبو الجارود)
 ۱۳۶/۲:۴۰۲:۴۰۱:۴۰۰:۳۹۹:۳۹۸:۳۹۶
 ۲۹۰:۳۶۲/۳:۱۱۴:۱۳۲:۵:۳۱۸/۵:۳۴۰

سعد الإسكافي ٢٠٦/٩٠٦٤/٢	ملازين العابدين سلماسي ٢٢٩.١٤٥/٥
سعدان ١٩٨/٣٠٢٠٨/١	ژوزف گويينو ٢٠٠/١٠
سعدان بن اسحاق بن سعيد ١٨٠٢٨٤.٢٦٤.٢٦٠/٧	ساره ٨/٦
١٨٠	ساسا كوميشو ١٧٣/١
سعدان بن مسلم ١٩٠٢٨٢.٢٠٨.١٨٢/٨:٢١٦/١	سانم بن أبي الجعد ٩٢/٨
٢٢٢.٢٣٦.٢٨	سانم بن أبي حفصة ١٦/٢
سعد بن أبي خلف ٢٣٢.٢١٨.٢١٤/١	سالم بن دينار ٣٧٦/١
سعد بن ابي وقاص ٣٠٦/١	سالم مولاي عامر بن مسلم ٥٢.٥٢/٧
سعد بن ابي هلال ٣٣٨/١	سامر بوقمره ١٠٨/٤
سعد بن شريف ١٢٠٢٨٢.٣٧٦.٣٧٢.٢٤٠/١	سامري ١٢٧/٣
١٠٤/٣:١١٣٨.١٢٦	ساموئل مارگليوث ١٥٩/١
سعد بن ظريف ١٢٢/٢	ساموئل هانتينگتون ١٧٠/١
سعد بن عبدالله ٢١٨.٢١٦.٢١٤.٢١٢.٢٠٦/١	سيد سامي البدرى ٢٩١/١٠
٢٢٠.٢٢٢.٢٢٤.٢٢٦.٢٢٢.٢٢٤.٢٢٨	سايبى ٩٧/٥
١٢٤.١٢٠.٥٨.٥٤.٢٠/٢:٢٨٢.٢٦٦.٢٦٤	سيامى ٢٦٢/٣
٣١٤/٥:٢٨٢.٣٦٢.٣٥٤.٢٨٢.٢١٢.١٦٢	سبناي ٦٩/٤
١٨٠٦/٦:٢٨٨.٢٨٤.٢٣٤.٢٣٠.٢٢٠.٢١٦	محقق سبزواري ٢١٨.٢٥٨/٤
٢٢٦.١٥٠.١٤٢/٩:٢٨٦.٢٧٨.٢٢٦.١٣٤	سيط بن جوزى ٩٢/١
٢٠٨.٣٧٤.٢٦٠.٢٢٢.٢١٦.٢٢٢	سحيق بن سليمان الحنطاط ٣٢٦/٨
سعد بن عبدالله الأشعري ١٤٠.١٢٨.١٢٢.٨٦/٤	سعيد بن مطر ٢٥٢/٨
٢٦٨.٢٦٦.٢٦٤.٢٢٢.٢٢٦.٢٣٠.٢٢٢	سدير ١٦٨.١٤.١٢/٣
٢٠٦.٢٠٢.٢٩٢.٢٧٦.٢٧٢	سدير بن حكيم ١٠٤/٣:٢١٢/٢
سعد بن عبدالله بن ابي خلف ١٢٢/٢	سدير انصيرفي ٢٢.٢٦/٦:١١٤.١٠/٣:٣٨٢/٢
سعد بن عبدالله الحنفي ٢٦٦.١٩٠.١٨٦.٢٦/٧	٢٢٠.٢٣٨.١٢٨.٩٨/٧:٨٢.٨٠
٣٩٤	سراج الدين بغدادى قزوینى ٢٥٣/١٠
سعد بن عبدالله قسي ١١٢.١٠٢.٩٨/٣:٢٦٢/٢	سراقة بن مالك بن چشم ٢٧٦/٩
١٩٠.١٨٦.١٨٤.١٨٢.١٥٠.١٤٨.١٢٢	السرى بن الأظلم ٢٥٨/٨
٢٠٥.٢٠٨.٢٠٠.١٩٨.١٩٢	السرى بن عبدالله ٢٩٤/٢
سعد بن عبد الحميد الأنصاري ٢٢/٣	سريع ٢٢٨/٩
سعد بن عبد الحميد بن جعفر ٢٦/٣	سطيح كاهن ٢٣/٤

- سعد بن قيس الهمداني ٣٣٤/١
 سعد بن مالك ١٥٢/٩
 سعد بن محمّد ٣١٨/٢
 سعد بن منصور الجواشقي ٨٠/٦:١٤/٣:٣٨٢/٢
 سعد الجلاب ٣٨٠/٩
 سعد الخفاف ٢٥٠/٩
 سعد الدين حموي جويني ١١٠:١٧٠/٨:٥٢/٤
 ٢٨٢.٢٥٨
 سعد الزومي ٣٢٤/٨
 سعيد أبو عثمان ١٨٠:٢٠٨:١٢٦.٩٢.٩٠/٧:١٥٦/٦
 ٧٦/٩:٢٧٤.١٢٦
 سعيد امير احمد ١٤٩/١
 سعيد بن أبي مرثد ١٢/٩:٢٩٤/٨
 سعيد بن أبي حلال ٣٣٨/١
 سعيد بن جبير ٣٥٤.٨٤.٧٨/٢:٣٦٢.٢٤٠/١
 ١٩:٤٠٢/٥:١٥٠.١٢٦.٢٦.١٠/٣:٣٨٠
 ٢٥٤.١٤
 سعيد بن جناح (أبو حسان) ٣١٦/٩:٣٣٦.٣٢٢/٨
 سعيد بن سليمان بن جعفر الجعفري ١٩٠/٣
 سعيد بن طارق ٣٠٠.٢٨٢.٢٤٨/٨:٣٥٨/٢
 سعيد بن عثمان الوراق ٣٥٠/٨
 سعيد بن علي ٣٥٨/٨
 سعيد بن غزوان ١٦٢.٢٨/٣:١٢٤.١٢٢/٢
 سعيد بن غنيم انكلاعي ٢٨٤/٧
 سعيد بن محمّد بن نصر اللطّان (أبو عمرو) ٣١٦/٢
 سعيد بن مسروق ٢٩٦.٢٨٢/١
 سعيد بن مسعود ٣٧٢/٩
 سعيد بن مسلم ٣٢٨/٥
 سعيد بن المسيّب ٢١/٤:٢٩٢.١٣٢.١٣٠.٨/٢
 ١٨٠.١٥٢/٩:١٩٨/٧:٦٧/٦
 سعيد بن منصور ٣٣٦/١
 سعيد بن يزيد ٣٤٤/٩
 سعيد بن يعقوب الطالقاني ٣٩٨/٥
 السعيد بن هاء الدين علي بن عبد الكريم بن عبد الحميد
 الحسنی ٤١٠/٧
 سفّاح ٢٥/٤
 سفيان ٢٦٠.١٣٨.١١٨/٢
 سفيان بن ابراهيم ٣٢٨/٥
 سفيان بن سعد الثوري ١٦/٩:١٥٢/٧
 سفيان بن عبد المؤمن الأنصاري ٢٢٦.١٢٢/٩
 ٤٠٨.٣٤٠
 سفيان بن عتبة ١٨٤/٧
 سفيان بن عيينة ٢٧٠.١٥٠/٧:٢٨٤.١١٨/٢
 سفيان بن المهدي ٢٤٤/٩
 سفيان الثوري ١/٦:٢٨٤.١١٨.١١٦/٢:٢٨٤/١
 ١٧٢.١٦٨/٩:٢١٢/٨:٣٠٨.١٩٢/٧:٥٢
 ٣٧٦
 سفيان الجريدي ١٥/٥:١٥٢.١٠٨/٣:١٢٤.٩٤/٢
 ٣٧٤/٩:١١٠/٨:٣٧٠
 السفياني ١/١:٣١/٢:١٢٠/٣:٣٩٨/٤:٣٣/٤:١١١
 ٥/١٨٤.١٣٧٨.١٢٦/٦:٢٧.٢٦.٥٦.٤٤.٦٧.٦٨
 ٧/٦٤.٦٦.٦٨.٧٦.٧٢.٦٨.٦٦.٦٤.٦٢.٦٠.٨٨.٨٦.٨٤
 ١٠٤.١٠٠.٩٦.٩٤.٩٢.٩٠.٨٨.٨٦.٨٤
 ١١٨.١١٦.١١٤.١١٢.١١٠.١٠٨.١٠٦
 ١٢٢.١٢٦.١٢٨.١٣٢.١٣٦.١٣٨.١٤٠
 ١٢٢.١٢٦.١٢٨.١٣٢.١٣٦.١٣٨.١٤٠
 ١٦٠.١٥٨.١٥٤.١٥٠.١٤٨.١٤٤.١٤٢
 ١٧٠.١٧٢.١٧٤.١٧٦.١٧٨.١٨٠.١٨٢
 ٢٤٤.٢٤٦.٢٤٨.٢٥٠.٢٥٢.٢٥٤
 ٢٦٨.٢٧٤.٢٧٠.٢٦٨.٢٦٦.٢٦٤
 ٢٨٢.٢٨٦.٢٨٨.٢٩٠.٢٩٢.٢٩٤
 ٤٠٨.٤١٠.٤١٢.٤١٤.٤١٦.٤١٨.٤٢٠

- ٢٣٨/٨:٣٣٤
 سلیمان بن أحمد بن أنوب الطبرانی (أبو القاسم) / ٧
 ١١٨.٩٤
- سلیمان بن إسحاق بن سلیمان ١٨٨/٩
 سلیمان بن بلال ٧٢/٦
 سلیمان بن حبيب ٢٥٦/٢:٣٦٢/٧:٣١٤/٩
 سلیمان بن حر ٢٥٨/٨
 سلیمان بن حکیم ٢٥٨/٩
 سلیمان بن خالد ١/٢:٢١٨/٧:١٤/٧:٢٨٨/٨
 سلیمان بن داوود عجله ١/٩٧:٩٨:٢٧٤:٣٣٦/٢
 ١٥٤.١٦:١٨٢.٦/٣:١١٨.٥:٦٦/٧:٢٣٨
 ٢٤٤.٢٦٠.٢٠٢.٨- /٩:٢٩٠.٢٥٦/٨:٣٤٤
 ٢٨٦.٢٩٢.٢٨٨.٢٨٦
 سلیمان بن داوود البصری ١٦/٩
 سلیمان بن داوود المنقری ٢٢/٩:٢٨٦.٧٨/٢
 سلیمان بن اندلیس ٢٥٠/٨
 سلیمان بن سفیان المنقری (أبو داوود) ٢/١٣٢:٢
 ١٨٤.١٠٢
 سلیمان بن صبیح ٢٥٢/٨
 سلیمان بن طلیق ٢٤٦/٨
 سلیمان بن عبد الجبار ٢٤٨/٩
 سلیمان بن عبد الرحمن الذمسی ١٧٤/٩
 سلیمان بن عبد الملك ٢٢/٤
 سلیمان بن عبید ٢٧٤/٩
 سلیمان بن عثمان النخعی ٢/٣٥٨:٢٤٨/٨:٢٨٢
 ٣٠٠
 سلیمان بن عمر الراسی ٨٢/٨
 سلیمان بن عوف الحضرمی ٢٤/٧
 سلیمان بن عیسی ١٢١/٩
 سلیمان بن مهران الأعشى ٣/٢١٢:٢٢٢
- ٢٢٥.٢٣٦.٢٣٧.٢٣٩.٢٤٤.٢٤٥
 ٢٢٦.١٩٤/٨:٢٠٠.٢٠١.٢٥٢.٣١٤
 ٣١٨.٣٢٠.٣٢٢.٣٢٨.٣٧٢.٥٢/٩:٢٧٨.٢٤٢
 ٢٦٢.٢٣٢
 لشکونی ٢/٢٨٠:٥:٢٢٨/٧:١٢٦:٢٣٢
 سلام بن المستنیر ٢/٨٢:٩:٢٠٢:٢٥٠
 سلامة بن محمد بن اسماعیل ٣/٣٦٦:١٠:٢٤١
 ٢٨٢
 سلطان أحمد دوم ٤/٧٠
 سلطان جرماغون ٥/١٢٧
 سلطان سلیم عثمانی ٨/١٦٩:١٦٨
 سلطان عبد الحمید ٤/٧٦
 سلطان الغ بیگ گورکانی ٨/١٦٦
 سلطان محمد چهارم ٤/٦٩
 سلطان ملکشاہ ٤/٦٢
 سلمان ٨/٢٨:٦٥
 سلمان بن یعقوب ٨/٢٥٢
 سلمان القاسمی عجله ١/٢٠٦:٤٠٤:٢/٩٠:٩٢
 ١٢٢.١٨٠.٢٤٢/٧:٢٧٦.٢٢٠:٨/٧٢٢
 ٢٢٨.٢٤٠.٢٤١
 سلم بن سلیم بن الفرات البزلی ٨/٣٤٦
 سلم الکوسج البزلی ٨/٣٤٦
 سلموة ٨/٣٢٨
 سلمة بن أنس ٢/٣٥٨:٢٤٨/٨:٢٨٢.٣٠٠
 سلمة بن جناح الجعفی ٣/١١٦
 سلمة بن الخطاب ٥/٣٦٢:٨/١٤٤
 السلیلی ٦/٦٨:٧:٢٣٦:٢٣٦/٧:٢٤٨.٩٤
 ٢٤٨.٢٤٠.٢٤٩
 سلیم ٨/٢٢٨
 سلیمان (الأعشى) ١/٢٨٢:٢٥٠:٢/٩٠:٧

- ۳۸۴، ۳۷۶، ۳۶۰، ۳۵۴ / ۵: ۳۰۵، ۱۹۶، ۱۶۰
 ۳۶۸، ۳۰۲، ۲۹۴، ۱۲۰ / ۷: ۲۲۲، ۱۲ / ۶: ۳۹۶
 ۲۴۲، ۱۹۲، ۱۷۸، ۱۰۰، ۲۸ / ۸: ۴۰۶، ۴۰۲
 ۳۸۶، ۲۴۶، ۲۱۸، ۶۲ / ۹: ۳۷۶، ۲۸۴
 سهل بن سعد ۳۰۷ / ۱
 سهل بن صیفی ۲۹۸ / ۱
 سهل بن عامر ۳۴۸ / ۹
 سهل بن علی بن صاعد ۳۵۰ / ۸
 سهیل بن زیاد ۳۸۰ / ۹، ۲۸۰ / ۷
 سیاب بن العباس بن محمد ۳۵۲ / ۸
 الشکاری ۱۱۴ / ۷، ۲۲۴ / ۴: ۲۶۴ / ۲
 سید ابن طاووس ۳ / ۳: ۲۲۲، ۳۱۱، ۲۰۶ / ۲: ۲۹۶ / ۱
 ۲۷۸، ۳۷۷، ۲۷۶، ۲۴۹ / ۴: ۶۶، ۵۸، ۵۰، ۴۹
 ۱۵۲، ۱۵۰، ۱۴۸، ۱۴۷، ۶۸، ۶۱ / ۶: ۳۱۴
 ۴۱۸ / ۷: ۴۰۱، ۳۹۶، ۳۹۰، ۳۴۲، ۳۳۵، ۱۵۳
 ۲۳۸ / ۱۰: ۲۹۹، ۱۲۶، ۱۲۱ / ۹: ۴۳۵، ۲۲۰
 ۲۵۶، ۲۵۵، ۲۵۳، ۲۵۰، ۲۴۵
 سید الشهدا (بنگريد): امام حسين (ع) = حسين بن علي
 بن أبي طالب (ع) ۱۶، ۲۷۶، ۲۳۱، ۲۰۸ / ۵
 ۵۹ / ۷: ۳۲
 سیرافی ۲۸۲ / ۱۰
 سیستانی ۲۷۵ / ۵
 سيف الأصمعی ۳۳۸ / ۱
 سيف الإسلام طغتكین ۴۴ / ۴
 سيف بن عميرة ۳۶۰ / ۹: ۳۹۴، ۸۰ / ۷
 سيف بن مالك ۵۲ / ۷
 سيف التمار ۳۷۰، ۳۶۸ / ۵
 سیمین صمیمی ۲۹۴ / ۱۰
 شاتول ۹۷ / ۱
 شافعی ۳۳ / ۹: ۲۷۳ / ۴: ۳۰۱ / ۳: ۹۲، ۸۱ / ۱
 سلیمان ماحوزی ۲۷۸ / ۱۰
 سلیمان ملحد ۶۱ / ۴
 سلیمان مولى الحسين (ع) ۲۴ / ۷
 سلیمان نوادة زرارہ ۲۶۱ / ۳
 سليم بن نيس الهلالي ۹ / ۱: ۱۴۲ / ۲: ۲۸۸، ۲۴۲ / ۱
 ۱۹۰، ۱۸
 سليم بن وحید ۳۵۲ / ۸
 سماعه بن مهران ۳۲۶ / ۸: ۳۷۲ / ۵: ۳۷۰، ۳۶۶ / ۱
 سمانک بن حرب ۳۳۲ / ۱
 سنان ۳۱ / ۵
 سمان بن فاخر ۳۴۸ / ۸
 سمان القصاب ۳۵۰ / ۸
 سمیعی ۲۶۲ / ۵
 سنجاری ۶۲ / ۴
 السندی بن محمد ۳۴۴ / ۵: ۱۸۰ / ۳
 سواده بن عامر ۱۷۶ / ۲
 سوسن ۲ / ۲: ۲۲۲، ۱۹۶، ۱۹۵، ۱۷۴، ۱۷۲، ۱۷۰
 ۲۲۶
 سوشینت ۱۲۱ / ۱
 سوید بن سعید ۵۰ / ۶: ۲۹۸ / ۱
 سوید بن عبدالمزیز ۲۲۰ / ۸
 سوید بن یحیی ۲۵۴ / ۸
 سویدی ۹۲ / ۱
 سهروردی ۱۶۳ / ۱
 سهل ۳۰ / ۸
 سهل بن تمام بن بزج ۳۵۸، ۲۹۲، ۱۲۶ / ۲
 سهل بن جمهور ۳۵۶ / ۵
 سهل بن رزق الله ۳۳۸ / ۸
 سهل بن زیاد الآدمی الرزوی (أبو سعید) ۲۲۸ / ۱
 ۱۵۸ / ۳: ۳۰۲، ۲۱۴، ۲۱۰، ۱۲۶، ۲۴ / ۲: ۳۶۶

- ۶۰/۱۰:۳۴
- شاکر بن عبده ۲۵۸/۸
- شاه اسماعیل ۴۵۳/۷:۵۸/۴
- شاه بن بزرج ۲۵۸/۸
- شاه بنده خان ۶۱/۴
- شاهد بن بندار ۲۴۸/۸
- شاهرخ تیموری ۵۲/۴
- شاه عباس ۴۵۳/۷:۶۱/۴
- شاه عبد العزیز دهلوی ۷۰/۴
- شاه گل حسین سجادی ۲۹۵/۱۰
- شاه نعمت الله ولی ۲۸۲/۱۱:۱۷۵/۸
- شاهویه بن حمزه ۳۴۶/۸
- شبیث بن ربیع ۳۸۰/۸
- شیر ۲۲/۹:۱۸۸/۵
- شیلنجی ۹۱/۱
- شیبیب بن الحارث بن سریع ۵۶/۷
- شیبیب بن عبد الله النهشلی ۳۵۶/۸:۵۰/۷
- شیر ۲۲/۹
- شیرزی زنجانی ۲۶۷:۲۵۲:۲۵۱:۲۴۳/۴:۶۹/۳
- ۳۰۴:۲۸۲:۲۸۱:۲۶۸
- شجاع بن مخند ۲۶۸/۱
- شرحیل ۱۹۲/۷
- شرحیل بن جمیل ۲۵۶/۸
- شرحیل السعدی ۲۵۶/۸
- سید شرف الدین علی حسینی استرآبادی ۷۸/۸
- شرف الدین یحیی بحرانی ۲۶۸/۱۰
- شریح قاضی ۲۸۳:۳۹۶/۹
- شیخ الشریعة اصفهانی ۲۷۵/۴
- شریمی ۹۵:۸۳:۸۲/۴
- شرف زاهد علوی ۷۱/۳
- سید شریف محمد بن رسول برزنجی شافعی ۲۷۳/۱۰
- شریک ۲۵۲/۸:۳۱۴/۷:۵۴/۶:۳۵۶:۳۲/۲
- شریک بن ابی نمر ۲۹۴/۱
- شریک الدین بن الریح ۱۰۶/۸:۲۷۲/۷
- شعبة بن علی ۱۰۶/۸:۱۱۸/۲:۳۴۰/۱
- ۳۵۲/۸:۳۶۸
- الشعبی ۳۵۸/۲:۳۷۲:۳۳۲/۱
- شعب ۳۵۰:۲۰۸/۹:۲۷۸/۷
- شعب بن أحمد المالکی ۲۸/۹
- شعب بن صالح ۱۰۶/۸:۱۱۸:۷۰/۷:۶۴/۶
- ۳۶۶:۳۶۳:۲۵۲:۲۴۸/۸:۳۶۶:۳۳۴:۳۱۰
- شعبه بن موسی ۲۵۲/۸
- شعب الحداد ۱۵۴/۹:۱۶۸/۷
- شعب الحداء ۱۶۸/۷
- شعب العرقوفی ۸۸/۹:۱۸۴/۳
- شقیق ۲۷۸/۷
- شلمغانی ۲۵۷:۲۴۸/۳
- شمس تبریزی ۶۹/۱
- شمس الدین محبوبی ۴۵/۴
- شمس الدین محمد بن أحمد ذهبی ۲۶۱/۱۰
- شمس الدین محمد بن أحمد سفارینی ناپلسی ۸۳/۱
- شمس الدین محمد بن أحمد فریانی ۵۵/۴
- سید شمس الدین محمد بن امیر اسد الله علامه
- شوشتری ۲۶۸/۱۰:۱۵۳/۶
- شمس الدین محمد بن طولول دمشقی ۲۶۷/۱۰
- شمس الدین محمد بن قارون ۱۳۱:۱۱۷/۵
- شمس الدین محمد بن محمد بن عبد الرحمان ۱۱۰
- ۲۶۷
- سید شمس الدین محمد عالم ۷۱/۳
- شمس الدین محمد قرطبی ۱۹۹/۸

- شمس الدین نجیب حلی ۷۰/۵۱/۳
شمشاطی ۹۵/۵
شمعون وصی المسيح ۲/۱۸۶، ۱۸۶، ۱۹۹/۴
۲۲
شودب مولی شاکر ۵۶/۷
علامه شوشتری ۲/۳۱۹، ۱۵۲/۶
سید شهاب الدین مرعشی نجفی ۴/۷۵، ۱۷/۷۶
۱۷۲/۸، ۴۲۱
شهباز فرخی نژاد ناصری ۱۰/۲۹۴
شهربانو ۲/۱۹۹
شهرین حوشب ۷/۱۸۸، ۹/۲۴، ۲۹۱
شهر دین حرمان ۸/۳۴۶
شیبان بن عبد الرحمن ۷/۲۸۰، ۹/۲۶، ۱۷۲، ۱۸۴
شیت ۲/۱۶۰، ۸/۳۷۸
الشیطان (بنگرید: ایلیس) ۱/۱۱۲، ۲/۲۲۴، ۳/۸۸، ۱۱۰۰/۴، ۲۸، ۱۸۰، ۱۸۲، ۱۹۲، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۳۶۶/۵، ۱۹۷/۵، ۴۰۰/۷، ۲۰۲
۲۰۶، ۲۰۸، ۲۴۳، ۲۴۴، ۹/۲۱۴، ۲۵۰، ۲۲۵
صائد بن الضید ۷/۳۴۲
صاحب الأمر (بنگرید: محمد بن الحسن العسكري) =
حجت بن الحسن المهدي = صاحب
الزمان = أبا صالح = امام زمان = امام
عصر = ولئی عصر = امام منتظر = امام
مهدي = القائم = المهدي (۲/۲۵۶)
۳۴۴، ۳۴۸، ۳۷۰، ۳/۳۶۶، ۴/۳۲۴، ۵/۳۷۰
۲۳، ۳۰، ۱۱۲، ۲۰۸، ۲۱۰، ۲۱۴، ۲۱۶/۶
۲۰۶، ۲۹۶، ۳۴۶، ۷/۱۹۸
صاحب من عباد ۸/۳۶۶
صاحب الزمان (بنگرید: محمد بن الحسن العسكري) =
حجت بن الحسن المهدي =
- صاحب الأمر = أبا صالح = امام زمان = امام
عصر = ولئی عصر = امام منتظر = امام
مهدي = القائم = المهدي (۱/۳۲۸، ۲/۱۷۰، ۳/۳۲۴، ۴/۳۲۴، ۵/۳۲۸، ۶/۳۲۴، ۷/۳۲۴، ۸/۳۲۴، ۹/۳۲۴، ۱۰/۳۲۴، ۱۱/۳۲۴، ۱۲/۳۲۴، ۱۳/۳۲۴، ۱۴/۳۲۴، ۱۵/۳۲۴، ۱۶/۳۲۴، ۱۷/۳۲۴، ۱۸/۳۲۴، ۱۹/۳۲۴، ۲۰/۳۲۴، ۲۱/۳۲۴، ۲۲/۳۲۴، ۲۳/۳۲۴، ۲۴/۳۲۴، ۲۵/۳۲۴، ۲۶/۳۲۴، ۲۷/۳۲۴، ۲۸/۳۲۴، ۲۹/۳۲۴، ۳۰/۳۲۴، ۳۱/۳۲۴، ۳۲/۳۲۴، ۳۳/۳۲۴، ۳۴/۳۲۴، ۳۵/۳۲۴، ۳۶/۳۲۴، ۳۷/۳۲۴، ۳۸/۳۲۴، ۳۹/۳۲۴، ۴۰/۳۲۴، ۴۱/۳۲۴، ۴۲/۳۲۴، ۴۳/۳۲۴، ۴۴/۳۲۴، ۴۵/۳۲۴، ۴۶/۳۲۴، ۴۷/۳۲۴، ۴۸/۳۲۴، ۴۹/۳۲۴، ۵۰/۳۲۴، ۵۱/۳۲۴، ۵۲/۳۲۴، ۵۳/۳۲۴، ۵۴/۳۲۴، ۵۵/۳۲۴، ۵۶/۳۲۴، ۵۷/۳۲۴، ۵۸/۳۲۴، ۵۹/۳۲۴، ۶۰/۳۲۴، ۶۱/۳۲۴، ۶۲/۳۲۴، ۶۳/۳۲۴، ۶۴/۳۲۴، ۶۵/۳۲۴، ۶۶/۳۲۴، ۶۷/۳۲۴، ۶۸/۳۲۴، ۶۹/۳۲۴، ۷۰/۳۲۴، ۷۱/۳۲۴، ۷۲/۳۲۴، ۷۳/۳۲۴، ۷۴/۳۲۴، ۷۵/۳۲۴، ۷۶/۳۲۴، ۷۷/۳۲۴، ۷۸/۳۲۴، ۷۹/۳۲۴، ۸۰/۳۲۴، ۸۱/۳۲۴، ۸۲/۳۲۴، ۸۳/۳۲۴، ۸۴/۳۲۴، ۸۵/۳۲۴، ۸۶/۳۲۴، ۸۷/۳۲۴، ۸۸/۳۲۴، ۸۹/۳۲۴، ۹۰/۳۲۴، ۹۱/۳۲۴، ۹۲/۳۲۴، ۹۳/۳۲۴، ۹۴/۳۲۴، ۹۵/۳۲۴، ۹۶/۳۲۴، ۹۷/۳۲۴، ۹۸/۳۲۴، ۹۹/۳۲۴، ۱۰۰/۳۲۴)
صاحب التواء ۵/۹۴
صافی گلپایگانی ۳/۶۸، ۵/۱۸۳، ۲۶۴
صالح أبي الغنیل ۷/۱۸۲، ۸/۲۵۸
صالح بن أبي حنادة ۱/۳۸۴، ۳۹۶
صالح بن أبي صالح ۴/۱۷۲
صالح بن جریر ۸/۳۵۰
صالح بن حمزة ۹/۲۲۴
صالح بن خالد ۵/۳۸۲
صالح بن الریحان ۸/۳۴۶
صالح بن سعد ۸/۲۷۰
صالح بن السندی ۲/۱۵۲، ۳/۱۲۶، ۵/۴۰۶، ۹/۱۹۰
۲۱۴
صالح بن سهل ۶/۱۶، ۷/۴۰۲
صالح بن طریف ۴/۲۲
صالح بن طیفور ۸/۳۵۶
صالح بن عقبه ۲/۹۸، ۳/۹۸، ۹/۲۳۸

آخوند ملا صفر علی لاهیجی ۲۰۹.۲۰۸/۵	صالح بن محمد بن سهل ۲۶۸.۲۴۵/۳
صفینا ۱۰۳/۱	صالح بن محمد همدانی ۲۶۸/۳
صفوان ۲۴.۱۲/۲، ۲۰۶/۱	صالح بن موسی ظنحی ۳۲۹/۱
صفوان بن مهران نجفیان ۱۵۲.۵۴/۲، ۳۸۲/۱	صالح بن میثم ۱۲/۸، ۱۶۸/۷، ۳۷۲/۵
۱۱۴/۳، ۳۰۰	صالح بن نعم ۳۵۰/۸
صفوان بن یحیی بجلی ۲۱۸/۱، ۵۲.۱۸/۳، ۲۳۰.۲۱۸/۱	صالح بن هارون ۳۵۴/۸
۵۲.۲۶۰.۱۹۰.۱۸۶.۱۱۰.۲۶۸/۳، ۶۶.۵۴	ملا صالح مازندرانی ۳۱۳/۵
۶۸/۷، ۳۶۴.۳۵۸.۳۵۴.۳۴۴.۳۳۸.۳۳۶	صالح مولی بنی العذراء ۱۶۸/۷
۱۹.۲۷۲.۱۸۲.۱۲۶.۶۴/۸، ۲۸۸.۱۵۸.۷۶	صباح بن سیابة ۱۲۸/۷
۳۲۰.۲۰۴.۸۲.۴۲	الصباح بن یحیی انزلی ۲۳۶/۹، ۲۲۸/۷، ۴۰۰/۵
صفوان بن یحیی بیاع الساری ۱۴/۶	صیانة المناطقة ۴۷۶/۹، ۲۹۸/۸
الصفوانی ۲۸۰/۳	صخر بن عبد الصمد القنابلی ۲۵۸/۸
صفی الدین محمد علوی ۱۳۰/۵	ملا صدرا ۶۲.۶۱/۱
صفیة بنت شبیه ۲۹۲/۱	صدر الدین شیرازی ۵۹/۱
الصقر بن ابی دلف ۲۲۰/۹، ۳۶۶.۳۰۷/۵، ۱۲۰/۳	صدر الدین قونوی ۲۵۷/۱۰
الصقر بن إسحاق بن ابراهیم ۲۵۲/۸	صدر المتألهین ۲۴۴/۲، ۱۶۳/۱
صقیل ۵۱/۵، ۱۷۴.۱۷۲.۱۷۰/۲	صدقة بن ابی موسی ۳۱۶/۲
صلاح الدین ۲۴/۴	شیخ صدوق ع ۲۲۰.۲۰۰/۲، ۳۳۰.۵۹.۵۶/۱
صولت السلطنة هزارمائی ۲۶۶/۵	۲۲۲/۳، ۴۸/۳، ۶۰.۶۶.۶۵.۶۶.۶۶.۲۱۹.۲۱۹.۲۱۹/۴
صهیب بن العیاس ۳۵۸/۸	۱۱۶.۱۲۰.۱۲۲.۱۲۴.۲۴۹.۲۵۵.۲۵۶
صهیون ۹۸/۱	۲۶۰.۲۷۹.۲۹۰.۲۹۸.۲۹۹.۳۱۳.۳۱۵/۵
صف ۲۷۴/۳	۹۳.۱۸۰.۱۸۵.۲۰۳.۲۲۴.۳۲۴.۳۲۶.۳۲۶/۶، ۲۸/۶
صیقل ۳۲/۵، ۳۴۰.۱۹۶.۱۹۵/۲، ۱۹۹/۱	۳۲۸.۳۹۸/۷، ۴۱۷/۸، ۳۹/۸، ۷۷.۱۶۰.۱۹۷
ضحاک ۱۵۸/۱	۱۰۵/۹، ۱۰۸.۱۰۸.۲۸۷/۱۰، ۲۳۸/۱۰، ۲۳۹.۲۴۲
الضحاک بن مزاحم ۳۴۰/۷، ۸۰.۷۸/۲	۲۸۱
ضرار بن سعید ۳۵۸/۸	صدیقه سیزواری ۲۹۵/۱۰
ضرغامه بن مالک ۵۰/۷	صعصعة بن صوحان ۱۵۵/۸، ۳۴۶.۳۴۰/۷
ضریس ۲۳۴/۱	الصفار محمد بن الحسن القتی ۲/۴، ۲۲۲.۲۰۴/۲
ضریس بن عبد الملك ۳۷۴.۲۸۲.۲۳۰/۸	۱۲۶
ضریس النکناسی ۱۷۶/۲	صفدری ۴۸/۴

- ١٢٨، ٤١ / ٦ : ٢٠٨، ١٩٦، ١٨٤، ١٨٠ / ٥ : ٣٢٠
 ١٢٨، ٤١ / ٦ : ٢٠٨، ١٩٦، ١٨٤، ١٨٠ / ٥ : ٣٢٠
 ٤٢٠، ٤١٠ / ٩ : ٣٦٧، ٣٥١ / ٨ : ٣٢٩، ٣٢٥
 ٣٢٨، ٣٢١ / ١٠
 طهماسب ٥٩ / ٤
 ظفور بن محمد بن ظفور ٣٥٢ / ٨
 ضريف بن ناصح ٢٣٢ / ١
 ظهور مولی زلزلة بن ابراهيم ٢٢٨ / ٨
 عائشة ١٤٤، ٢٨ / ٩ : ١٥٢ / ٧ : ٢٩٨، ٢٩٢ / ١
 عباس بن شبيب الشاکری ٥٦ / ٧
 العادل ٢٤ / ٤
 عاصم ١٢٨، ١١٨ / ٢
 عاصم بن أبي النجود ٢٨٤ / ٢
 عاصم بن بهدلة ١٧٢، ١٧٠ / ٩ : ١١٨، ١١٦ / ٢
 ١٨٠، ١٧٤
 عاصم بن احسن ٢٩٦ / ١
 عاصم بن حميد الغنایط ١٥ : ٢٠٠، ٨ / ٣ : ١٧٦ / ٢
 ٣٩٦، ٢٩٠، ٣٨٨، ٢٨٠، ١٧٠، ١٦٤ / ٧ : ٣١٦
 ٧٦، ٥٠، ٤٦، ٤٤، ٢٢ / ٩ : ٢٩٦، ٢٢٨، ٢١٦ / ٨
 ٢٨٤، ٢٦٢
 عاصم بن خلیل الغنایط ٣٥٢ / ٨
 عاصم بن عبد الله ٣٢ / ٢
 عاصم بن محمد بن زيد ٣٢ / ٢
 عاصمی ٩٧، ٩٢ / ٥ : ١١٧٠ / ٤ : ٢٤٨، ٢٦٠ / ٣
 العالم (بنگريد) امام كاظم (ع) = موسى بن جعفر
 الكاظم (ع) ٢٣٢، ٢١٠، ٢٠٨، ٢٠٦ / ٤
 عامر ٣٧٢، ٣٢٤ / ١
 عامر بن سعد بن أبي وقاص ٣٣٤، ٢٩٢ / ١
 عامر بن صعصعة ٢٤ / ٧
 عامر بن لیلی بن ضميره ٣٠٧ / ١
 ضميره سلمی ٣٢٨ / ٩ : ٣٠٧ / ١
 ضوء بن علی العجلي ٢٧ / ٥ : ٣٢٨ / ٢
 ضياء عمراقی ٣١٠ / ٤
 طارق بن شهاب ٣٧٦، ١٦٨ / ٩ : ٢١٢ / ٨ : ١٩٤ / ٧
 طائف بن علی القاجانی ٣٢٦ / ٨
 طلوت ٣٦٩، ٢٩٠ / ٨ : ٢١٢ / ٧
 طاهر بن حسين ٢٧٧، ٧٢ / ٣
 طاهر بن عمرو بن طاهر ٣٥٠ / ٨
 طاهر بن هارون بن موسى العنوی (أبو القاسم) ١٢
 ١١٠ / ٨ : ٣١٨، ١٧٢
 ميرزا طاهر حنکاک ٧٥ / ٤
 طاهر فرزند حسن اصغر ٨٢ / ٥
 علامه طباطبائی ١٩ : ١٢٤ / ٨ : ٢٥٣ / ٥ : ٢٢٥ / ٣
 ٣٠٠، ١١١
 الطبرانی ١٢٠ / ٩ : ٣٩٧ / ٦ : ٣١٣، ٧٩ / ١
 شيخ فخرسي ٢٩٦، ٢٩٣، ٢٩٢، ٢٥٥، ٩٥ / ٤
 ٥٨، ٤٠، ٣٧ / ٨ : ٣٢٩ / ٦ : ٣١٥، ٣١٠، ٢٩٧
 ٢٩٠ / ٩ : ٧٧، ٥٩
 طبري ٢٩١، ١٢٠ / ٩ : ١٦١ / ٨
 طرف أبو نصر ٢٢، ٣٠ / ٣
 طلحة بن سعد بن هرام ٢٥٦ / ٨
 طلحة بن فضة الشانح ٢٥٠ / ٨
 طلحة بن عبد الله تميمي ١٩٨ / ٧ : ٣٠٧ / ١
 الشيخ الضوسي ٢٠٠، ٧١ / ٢ : ٤٠٠، ٤٠، ٥٨ / ١
 ٣٠٤، ٢٩٧، ٢٥٦، ١٤٣، ٥٠، ٤٧ / ٣ : ٢١٨
 ٨٩، ٨٨، ٨٥، ٨٤ / ٤ : ٣٧٢، ٣٢٢، ٣١٤، ٣٠٥
 ١٢٠، ١١٦، ١٠٦، ١٠٢، ٩٦، ٩٤، ٩٣، ٩١، ٩٠
 ٢٤٧، ٢٤٤، ٢٤٢، ١٢٦، ١٢٤، ١٢٢، ١٢١
 ٢٩٠، ٢٨٨، ٢٨١، ٢٧٨، ٢٧٥، ٢٦٩، ٢٦٩
 ٣١٥، ٣١٠، ٢٩٩، ٢٩٧، ٢٩٦، ٢٩٦، ٢٩٣

- عامر بن مسلمه ٥٢/٧
عامر بن نهشل الشعمي ٤٤/٧
عامر بن وثلة (أبو أنطيل) ١/٢٨٢، ٢٨٤، ٢٣٨، ٢/٢٨٢
عامر بن وثلة ٣/١١٦، ٣/٢٠٨، ٨/٢٥٦، ٩/٢٩٠، ١٧٠/٩
عامر بن وثله ٢٠٧/١
عامر الشراج ٧/١٩٢، ٨/٢١٢، ٩/١٦٨، ٣٧٦
عامري ٥/٣٦
عايشه ١/٣١٦
عباد بن كثير البصري ٧/٢٠٤
عباد بن محمد المدائني ٧/٢٠٠
عباد بن يعقوب ٢/٢١٠، ٣/٢٥٦، ٧/٢٧٤، ٩/٣٩٢، ١٩٢، ١٤٠
عباد بن يعقوب الأسدي ٦/٤٨
عباد بن يعقوب رواجني ١٠/٢٣٢
عباد نعمري ٨/٩٤
عبادة بن جمهور ٨/٢٤٨
عباس بن أبي عمرو ٢/٢١٦
عباس بن أحمد الضائع (أبو محمد) ٣/٢٢٠
عباس بن أمير المؤمنين ع (أبو الفضل) ٧/٢٠
عباس بن زفر بن سليم ٨/٢٥٠
عباس بن عامر بن رباح الشقفي ٣/١٥٦، ٩/١٦٤، ١٧
عباس بن عامر القصباني ٢/٣٠، ٩/٢١٢، ٦٢، ٩/٣٣٦، ٨٢، ١١٠، ١١٠، ٦٤
عباس بن عبد الله ٧/٢٩٨
عباس بن عبد الله البخاري (أبو الفضل) ٩/٢٣٤، ٢٥٦
عباس بن عبد المطلب ٣/٢٨٣، ٤/٢٢، ٩/١٨٨
عباس بن الفضل بن قارب ٨/٣٤٤
عباس بن معروف ١/٢١٢، ٢/٦٠، ٣/٣٣٦، ١٢٨
- ١٦٨٦/٥، ٣٥٢/٥، ٢٨٠، ٤١٢، ٢١٨، ٧/١٦٨
العباس بن هاشم ٨/٢٥٠
ملا عباس تربتي ٥/٢٤٨
شيخ عباس شیرازی ٥/٢٩٠
عباس (عبس) بن هشام ناشري اسدي ١٠/٢٣٢
شيخ عباسعلي فرزند علي محمّد گورتاني ٧/٢٥٢
شيخ عباس قتي ٣/١٦٦، ٥/٢٦٢، ٦/١٤٨
عباية بن ربيع الأحمدي ١/٣٦٢، ٧/١٨٠، ٢٤٨
عبد الأعلى ٢/١٢، ٢٢
عبد الأعلى بن إبراهيم بن عبدة ٨/٢٥٠
عبد الأعلى الجبيلي ٩/٦٤، ٨٤، ١١٠، ٢٨٠، ٤٠٦
٧/١٢٠
سيد عبد الأعلى سيزواری ٤/٢٤٠، ٢٧٧، ٢٩٩
٣١٣
عبد الأعلى مولن آل سام ١/٢٢٢، ٣/١٢٨
عبد الله بحراني ١٠/٢٧٧
عبد الله بن إبراهيم (أبو جعفر) ٣/٣٤٤
عبد الله بن أبي أوفى ١/٣٠٧، ٣/٣٢٢
عبد الله بن أبي الدنيا ٧/٢٨٤
عبد الله بن أبي رافع ١/٣١٠
عبد الله بن أبي عقبة الشاعر ٥/٣٨٤
عبد الله بن أبي منصور الجبلي ٧/١١٢
عبد الله بن أبي الهذيل ٥/٣٧٤
عبد الله بن أبي يعفور ٢/٥٠، ٣/١٨٨، ٧/٧٨
عبد الله بن أحمد بن عامر الطائي (أبو القاسم) ١/٢٩٨
عبد الله بن أحمد بن نهبك ٨/٨٦
عبد الله بن أحمد الموصلی ٩/٢٢٠
عبد الله بن أمير المؤمنين ع ٧/٢٠
عبد الله بن بجله ٣/٢٨
عبد الله بن بكر المرادی ٥/٣٣٤

- عبدالله بن بكر ٢/٣٦٦:٣/٣٦٦، ١١٦/٥:٣٥٦، ٢٤٨
 ٢٤٨، ١٠٨/٨:١٠٨، ٢٢٨، ٢٧٨، ٢٨٤، ٣٩٠
 ٢٠٦/٩:٢٠٦، ٢٠٦/٩
- عبدالله بن حبان كناني
 عبدالله بن جبلة ١/٣٩٢:٣/١٠٦، ١١٦/٥:١٢٨، ١١٦
 ٣١٦، ٣٩٠، ٧/٧٨، ٨٢، ١٦٠، ١٦٢، ٢٣٢
 ٢٩٦، ٣٩٨، ٨/٢٠٢:١٠/٢٣٢
- عبدالله بن جعفر ٥/٦١٨
 عبدالله بن جعفر بن عبدالله المحدثي ٨/٨٤
 عبدالله بن جعفر بن محمد الحسيري ٧/١٥٨، ١٨٦
 ٢١٤، ٢٦٦، ٢٦٦، ١/١:٢١٢، ٢١٢، ٢١٤، ٢١٦، ٢٢٠
 ٢٢٦، ٢٢٨، ٢٢٦، ٢٤٠، ٢٤٤، ٢٥٠، ٢٠٧، ٢٨٤
 ٢٩٦، ٢/٥٠، ٥٢، ٦٠، ١٢٠، ١٢٤، ١٢٢، ١٢٢، ١٢٤
 ٢٧٠، ٢٧٦، ٢٨٢، ٢٨٨، ٢٩٨، ٣٥٤، ٣٧٠، ٣/٢٧٠
 ٦، ١٢، ٢٦، ٢٨، ٩٨، ١٠٢، ١٨٠، ١٨٦، ١٨٨
 ١٩٠، ٢٠٤، ٢٢٢، ٢٢٤، ٢٢٦، ٢٢٨، ٢٣٠، ٢/٢٤٠
 ١٢٢، ١٢٧، ١٢٧، ٥/٣٣٢، ٣١٤، ٣٨٨، ٦/١١٦:٨/١١٦
 ٨٠/٩:٨٠، ٢٢٢، ٢٢٢، ١٠/٢٣٤، ٢٣٥، ٢٨٢
- عبدالله بن جندب بجلي ١/٢١٢، ٢١٠، ٢٦٤/٣:٢٦٤
 ٢٦٨
- عبدالله بن أنحارث بن جزء الزبيدي ٦/١٠:٧/٨٢
 ٢٥٦/٨
- عبدالله بن الحسن ٧/٢٠٤
 عبدالله بن الحسن بن علي بن زياد ٧/٢٢
 عبدالله بن الحسن الزهري ٨/٣٢٢:٩/٣١٦
 عبدالله بن الحسين بن جابر المصيصي ٢/١٣٠
 عبدالله بن الحسين بن حسن ٣/١٩٤
 عبدالله بن الحسين بن سعد الكاتب ٣/١٢٤
 عبدالله بن الحسين بن علي بن زياد ٧/٢٠
 عبدالله بن حشاد الأنصاري (أبو محمد) ٢/١٢٨، ٣/٣٦٤:٣/١١٦، ١٣٢:٥/٢٠٠، ٧/٧٨، ١٩٦
- عبدالله بن حشاد البصري ٩/٢١٠
 عبدالله بن حمويه بن البراء ٣/١٢٨
 عبدالله بن حنطب ١/٣٠٧
 عبدالله بن خالد ١/٣٩٢، ٣٩٧
 عبدالله بن خشكارة البجلي ٧/٢٦
 عبدالله بن داوود الكوفي ١/٣٠٠:٨/٣٣٦
 عبدالله بن داهر الزازي ٢/١٢٦
 عبدالله بن رجاء ٧/٢٤٠
 عبدالله بن رزين ٧/٣٣٢
 عبدالله بن الزبير ١/٣٥٢:٣/١٠٨
 عبدالله بن زرارة ٩/١٥٠، ١٥٢
 عبدالله بن زهير الغافقي ٧/٢٥٨:٨/٢٩٢
 عبدالله بن ذريق ٨/٣٥٢
 عبدالله بن زياد الجعفي ٣/٢٢:٢٦
 عبدالله بن زيد ٢/١٢٨
 عبدالله بن زيد بن حجر آل محمود ١٠/٢٨٩
 عبدالله بن سالم ٧/٢٥٢
 عبدالله بن سليمان العامري ١/٢٣٢:٣/٢٥٣
 عبدالله بن سنان ١/٣٩٩:٢/٦٠، ٩٦:٥/٣٩٨، ١٩٢
 ١٩٢، ١٥٨، ٧/١٩٢، ٢١٠، ٢٨٤، ٣٦٠:٩/٢٦٠
 ٢٢٦
- عبدالله بن شيب ٥/٣٢٨:٧/١٨٤
 عبدالله بن شريك العامري ٣/١٠٦، ١٠٨، ١٠٨/٢٨
 ٢٠، ٢٤٢، ٢٦١
- عبدالله بن جاعد بن غفيرة ٨/٢٥٨
 عبدالله بن صالح ١/٢٣٨
 عبدالله بن صفوان ٧/١٥٢
 عبدالله بن الضلت القمي (أبو طالب) ١/٣٧٠:٢/٦

١٩:١٢٤.٢٤/٣:٥٦/٢	عبد الله بن الفضل الهاشمي	٢٠٤/٥:١٢٢/٤	عبد الله بن طاهر
١٢٨		٢٥.٣٤/٤:٢٧٣/٣	عبد الله بن طلحة
٢٩٧.٢٩٢/١	عبد الله بن القاسم	٨٠/٩	عبد الله بن طاهر بن سعيد القصباني
١٢/٦	عبد الله بن القاسم البطل	٢٤٠.٢٣٨/١	٢٧٨.٣٢/٢:٢٠٢.١٧٠/٣:٢٨٢.٦٨
٢٨٨.٢٨٤.٢١٠/٨	عبد الله بن القاسم الحضرمي	٢٧٠	عبد الله بن عباس
٢٤٨/٨	عبد الله بن قرط بن سلام	٢٦/٣:٣٨٢.٢٦٢.٣٠٧/١	٢٥٤.٢٥٠.١٤/٩:١٢٦
٢٢/٧	عبد الله بن قطبة النبهاني	٢٧٢.٢٧٢/٢	عبد الله بن العباس بن عبد الله العلوي
٣٣٢.١٦٦/٧	عبد الله بن لهيعة	٢٥٤	عبد الله بن عبد الرحمن الأصبم
١٢٨/٢	عبد الله بن محمد	١٥:٢٠٠/٣:٢٣٦/٢	٢٨٦.٢١٠/٩:٢٢٨.٢٢٦/٧:١٢/٦:٢٨٨
٢٢/٣	عبد الله بن محمد بن خاقان الذهقان	٢٩٤/١	عبد الله بن عبد القدوس
١٦٦/٣:١٣٢/٢	عبد الله بن محمد بن خالد	٢٤/٥	عبد الله بن عثمان
٣٦/٤	عبد الله بن محمد بن عبد الرحمان اموي	٢٨٨.٢٢/٩	عبد الله بن عجلان
٢٠/٨:١٨٨/٣:٦٢/٢	عبد الله بن محمد بن عيسى	٥٠/٧	عبد الله بن عروة بن حراق الغفاريين
٢٨		١٦٣/٨:٢١٢.٢١٠/٢	عبد الله بن عطاء المكي
٥٠/٦	عبد الله بن محمد بن منصور	١٥٢.١٤٢.١٤٠/٩	عبد الله بن عتبة الغنوي
١٦٨.١١٢/٧:٢٢٢/١	عبد الله بن محمد النجاشي	٢٢/٧	عبد الله بن علي
٢٦٨/٣	عبد الله بن محمد حَضِينِي	٣٤.٣٢/٢:٢٤٤.٢٣٨.٣٠٧/١	عبد الله بن عمر
٣١٦/٢	عبد الله بن محمد السلمي	٣٧.٣٤.٣٢/٢:٤٠.٣٧	١٩٨.١٧٦/٩:٢٥٢
٢٧٤/٥	عبد الله بن محمد الضائع	١١٩/٨	عبد الله بن عمرو
١٠٢/٣	عبد الله بن محمد الصيالي	٣٠٨/٧	عبد الله بن عمرو (أبو محمد)
٢٢٠/٩	عبد الله بن محمد العابد	٢٠٠/٥	عبد الله بن عمرو بن الأشعث
٢٨٢/٣	عبد الله بن محمد هاشمي	٣٤٤.٣٣٨/١	عبد الله بن عمرو بن العاص
١٤٦/٧:١٥٠/٦:٣٦٤/٢	عبد الله بن مروان	٢٢٨/٨:٢٨/٧	عبد الله بن عمير النكبي
١٢٨/٣	عبد الله بن المستنير	٨/٢	عبد الله بن غالب الأسدي
١١٨/٢:٣٧٢.٣٤٤.٢٤٠/١	عبد الله بن مسعود	٢٠٠/٣	عبد الله بن الفضل بن عيسى
٦١.٤٠/٦:٣٣٠/٥:١٣٥/٣:٢٨٤.٢٨٢			
١٨٠.١٧٢/٩:٦٧.٦٦.٦٣.٦٢			
١٦/٨:١١٢٢.٥٤/٢:١٢٢٢/١	عبد الله بن مسكان		
٢٢٦			
٢٢/٧	عبد الله بن مسلم بن عقيل		

- عبد الله بن مسلم الملائي ۳۳۴/۹
 عبد الله بن مسلمة بن قنبر ۷۲/۶
 عبد الله بن مطيع ۴۰، ۳۲/۲
 عبد الله بن معاوية بن عبد الله بن جعفر ۲۰/۴
 عبيد الله بن المغيرة ۱۱۲۲/۹، ۳۵۴/۵، ۳۹۹/۱
 ۴۰۸، ۳۶۰، ۲۲۶
 عبد الله بن منصور انبسي ۹۴/۸
 عبد الله بن موسى الزوياني (أبو تراب) ۱/۲، ۲۳۰/۱
 ۱۱۵۶، ۱۱۰/۳، ۱۲۰/۵، ۳۳۲، ۳۳۸، ۳۴۴
 ۲۲۰/۹، ۱۰۰/۸، ۴۱۴، ۳۵۸
 عبد الله بن ميمون القفاح ۱۱۸/۲
 عبد الله بن وهب ۲۷۸/۷
 عبد الله بن يحيى ۳۵۰/۸
 عبد الله بن يزيد بن ثابت القيسي ۵۲/۷
 عبد الله نمايشي ۶۷، ۶۶/۴
 عبد الله جوادى آملی ۶۴، ۵۹/۱
 عبد الله الحكم ۲۵۴، ۱۴/۹، ۳۶۲/۱
 عبد الله سبتي ۲۸۹/۱۰
 عبد الله سوري ۱۵/۵
 سيد عبد الله شير ۱۸۳/۵
 عبد الله الضبابي ۴۶/۷
 عبد الله القاسم الحضرمي ۲۸/۹
 عبد الله كوفي خادم حسين بن روح ۱۰۵/۴، ۳۶۸/۳
 عبد الله اتوفلي ۲۰۰/۳
 شيخ عبد الله هندی ۲۶۸/۱۰
 عبدان بن أحمد ۸/۹
 عبد الجبار بن العباس الهمداني ۱۱۰/۷
 عبد الجبار بن العلاء المطار ۱۱۸/۲
 عبد الجبار ناجي ۱۴۸، ۱۴۷/۱
 عبد الجليل رازی ۶۶/۳
 عبد الجواد فلاطوري ۱۶۸/۱
 عبد الحسين تيريزي لقمان الملك ۱۶۶/۵
 سيد عبد الحسين لاری ۲۲۷/۵
 سيد عبد الحسين لاری ۲۹۳، ۲۷۶، ۲۷۵/۴
 عبد الحق بن سيف الدين دهلوی ۸۳/۱
 عبد الحميد بن ابراهيم الحمصي ۲۵۴/۷
 عبد الحميد بن عبد الرحمن الحفاني (أبو يحيى) ۱/۷
 ۳۳۲/۹، ۱۱۰/۸، ۱۲۶۲
 عبد الحميد الطائي ۲۸۲، ۱۰/۸
 عبد الحميد الواسطي ۴۰۶، ۴۰۴، ۳۵۰/۵
 عبد الخالق شوهر ۲۶۸/۵
 ملا عبد الخالق بزدي ۷۴/۴
 شيخ عبد الرحمان بسطامي ۱۶۷/۸
 عبد الرحمان بن ابي سعيد ۳۱۰/۱
 عبد الرحمان بن ابي ليلى ۲۸/۶
 عبد الرحمان بن اشعث ۲۰/۴
 عبد الرحمان بن حجاج بجلي ۲۶۸، ۲۶۰، ۲۵۹/۳
 ۲۹۸/۴
 عبد الرحمان بن عوف ۳۰۷/۱
 عبد الرحمان يسر امام زمان عليه السلام ۷۲/۳
 عبد الرحمان عناتقي ۱۲۹/۵
 عبد الرحمن ۳۵۰/۹، ۳۰۸، ۲۷۸/۷
 عبد الرحمن ابن عروة بن حراق القفاري ۵۰/۷
 عبد الرحمن بن آدم ۲۸، ۲۶/۹
 عبد الرحمن بن ابي حاتم (أبو محمد) ۳۳۴/۱
 عبد الرحمن بن ابي حنادة ۳۸۰/۸
 عبد الرحمن بن ابي عبد الله ۲۰۰/۹
 عبد الرحمن بن ابي ليلى ۹۲/۸، ۳۰۰، ۲۷۶/۷
 عبد الرحمن بن ابي نجران ۱/۲، ۲۴۰، ۲۳۸، ۲۲۴/۱
 ۱۲/۳، ۵۸
 عبد الرحمن بن ابي هاشم ۱۸، ۳۷۶، ۳۷۰/۵، ۶۶/۷

۲۶۸

عبد الرحمن بن اسماعیل ۲۶۰ / ۲

عبد الرحمن بن الأعطف بن سعد ۳۵۸ / ۸

عبد الرحمن بن جندب ۲۰۲، ۲۰۰ / ۳

عبد الرحمن بن حاتم المرادی (أبو زید) ۱۱۸، ۹۴ / ۷

عبد الرحمن بن الحجاج ۳۹۲ / ۸، ۲۸۸ / ۷

عبد الرحمن بن زریق القزازی بغدادی ۳۲۸ / ۱

عبد الرحمن بن سالم ۳۹۶، ۳۹۰، ۳۸۴ / ۱

عبد الرحمن بن سلیمان ۱۰۸ / ۳، ۷۴ / ۲، ۳۷۰ / ۱

۲۵۲ / ۹

عبد الرحمن بن سمره ۱۸۰ / ۹

عبد الرحمن بن سیابة ۱۵، ۲۴۸، ۲۴۶، ۱۸۰ / ۷

۱۲ / ۸، ۱۳۸۸

عبد الرحمن بن عبد الله بن دينار ۲۹۴ / ۱

عبد الرحمن بن عبد الله بن نکر ۵۴ / ۷

عبد الرحمن بن عبد الله سهیلی مانکی ۲۵۲ / ۱۰

عبد الرحمن بن عبد الله العمري ۱۹۶ / ۹

عبد الرحمن بن عثمان بن عفان ۲۶۰ / ۷

عبد الرحمن بن عقيل ۴۴ / ۷

عبد الرحمن بن عمرو ۱۹۸ / ۷

عبد الرحمن بن عوف ۲۷۰ / ۹، ۲۷۶ / ۷، ۲۶۰ / ۲

عبد الرحمن بن غنم ۲۸۴ / ۷

عبد الرحمن بن كثير ۱۴۴ / ۸، ۳۶۸، ۳۶۶، ۳۶۴ / ۵

۴۸ / ۹، ۲۲۶

عبد الرحمن بن محمد البدری ۴۱۸، ۴۱۴، ۴۱۲ / ۴

عبد الرحمن بن مصطفیٰ عبدروس یعنی ۲۷۷ / ۱۰

عبد الرحمن بن موسى الجوی ۲۶۸ / ۸

عبد الرحمن بن نجیح ۲۵۴ / ۷

عبد الرحمن انصاری ۴۰۴، ۳۲۶ / ۹، ۲۱۶ / ۸

عبد الرحيم بلورساز مشهدی ۲۶۰، ۲۵۹، ۲۵۸ / ۵

۲۶۶، ۲۶۲

عبد الرحيم بن ابراهيم خزرجي (أبو القاسم) ۴۲ / ۴

ملا عبد الرحيم دماوندی ۱۳۹ / ۵

عبد الرحيم النصير ۲۰۶ / ۱

عبد الرزاق ۲۲۷ / ۱۰، ۵۲ / ۶، ۳۱۸، ۱۴۶ / ۲

عبد الرزاق بن سليمان بن غالب الأزدي ۱۸، ۲۷۲ / ۷

۱۰۴

عبد الرزاق بن همام صنعاني ۲۴۲، ۷۸، ۵۲ / ۱

۲۴۸، ۱۸ / ۹، ۱۹۰، ۳۳۴، ۲۵۶، ۲۶۰، ۲۶۶

۳۷۷

عبد السلام بن سالم ۴۱۸ / ۵

عبد السلام بن صالح الهروي ۱۳، ۱۷۴ / ۲، ۱۳۷۰ / ۱

۱۰۰، ۱۰۸ / ۴، ۲۶۰ / ۵، ۴۰۰ / ۸، ۱۹۰ / ۹

۲۵۶، ۲۵۲

عبد السلام بن نعيم ۱۷۸ / ۷

عبد الصمد بن عبد ثوارث ۳۴۴، ۱۷۲ / ۹، ۱۱۲ / ۸

عبد الصمد بن علي أبو الحسن ۱۷۶، ۱۲۲ / ۲

عبد الصمد بن محمد الهمداني ۳۰۸، ۱۵۲ / ۷

عبد العزيز ۱۹۰ / ۹

عبد العزيز بن خضير ۳۴۰ / ۱

عبد العزيز بن مسلم ۲۱۲ / ۳

عبد العزيز بن مهدي اشعري قمي ۲۶۸، ۲۶۲ / ۳

عبد العزيز بن يحيى الجلودی ۷، ۱۱۳۹ / ۲، ۲۴۶ / ۱

۱۵۲ / ۹، ۳۴۰

عبد العزيز عبد الحسن شاذانبا ۲۹۳ / ۱۰

عبد العظيم بستوی ۳۴ / ۹

عبد العظيم بن عبد الله بن الشاه ۳۵۰ / ۸

عبد العظيم بن عبد الله الحسنی ۱۵۶ / ۲، ۲۳۰ / ۱

۱۵۸، ۲۱۰، ۲۱۴، ۳۰۲ / ۳، ۱۱۰ / ۳، ۱۲۰، ۱۲۹

۱۶۰، ۱۹۴ / ۵، ۳۰۶ / ۵، ۳۳۲، ۳۳۸، ۳۴۴، ۳۵۶

- عبد الملک بن مروان ۲۴/۲۰، ۲۰/۲ ۲۴۰، ۲۰، ۲۰ / ۸، ۱۶۴، ۱۶۲ / ۷، ۳۹۵ / ۶، ۳۹۶، ۳۸۴، ۳۵۸
- عبد الملک بن هارون بن عنترة ۲۴۸ / ۱ ۲۴۶، ۲۲۰، ۲۱۸ / ۹، ۱۰۰
- عبد الملک بن یحیی بن عبد الله بن بکر ۹۶ / ۷ ۷۸ / ۸ عبد علی بن جمعه عروسی حویزی
- عبد الملک انعامی ۱۵۲ / ۷ ۲۷۲ / ۵ میرزا عبدالمعلی تهرانی
- عبد المؤمن بن علی ۱۱۰ / ۸، ۴۳، ۴۲ / ۴، ۱۲۴ / ۲ ۱۱۰، ۵۸ / ۴، ۱۶۸ / ۲ عبد العظیم عبد العظیم بستوی
- ۳۷۲ / ۹ ۲۹۹
- شیخ عبد التنبی جزایری ۲۵۶ / ۳ ۳۷۲ / ۱ عبد الغفار بن المحکم
- عبد الواحد بن عبد الله بن بونس الموصلی ۳۶۸ / ۱ ۱۰ / ۶ عبد الغفار بن داوود الحزانی (أبو صالح)
- ۲۱۰، ۱۹۲، ۱۰۰ / ۸، ۳۶۸، ۲۳۰، ۱۲۰ / ۷ ۲۵۳ / ۱۰ عبد الغنی بن عبد الواحد مقدسی حنفی
- ۱۹۰، ۱۵۴، ۱۵۲، ۱۴۲، ۶۲، ۳۸ / ۹، ۳۷۶، ۲۸۴ ۲۹۸ / ۱۰ عبد القادر علی أبو المکارم
- عبد الواحد بن سحند بن عبدوس النیسابوری ۸۶، ۷۲ / ۷ عبد القدوس
- انصار ۲۴ / ۳، ۳۲۶، ۱۷۶، ۵۶ / ۲، ۴۰۶ / ۱ ۵۶ / ۴ عبد القدیر بخارایی
- ۱۳۸ / ۹، ۳۶۶ / ۵، ۱۶۲، ۱۴۶، ۱۲۰، ۱۰۸، ۹۸ ۳۶۸ / ۲ عبد قیس
- ۲۱۲ ۱۴ / ۲، ۲۲۴ / ۱ عبد الکریم
- عبد الواحد بن محمد عامنی ۲۸۰ / ۱۰ ۱۷۰، ۴۲ / ۲، ۳۶۸ / ۱ عبد الکریم بن عمرو انحصمی
- عبد الواحد بن واصل السدوسی ۱۸۲ / ۹ ۱۵۲، ۱۴۲، ۱۳۲ / ۹، ۱۴۲، ۲۴ / ۸، ۲۴۴، ۲۳۰
- عبد الوهاب بن حسین ۳۳۰، ۳۲۴ / ۹ ۲۵۶ / ۸ عبد الکریم بن غندر
- عبد الوهاب بن همام الحمیری ۱۰۶ / ۸، ۲۷۲ / ۷ ۹۴ / ۸ عبد الکریم الجزری
- عبد الوهاب الثقفی ۳۶۴ / ۱ شیخ عبد الکریم حائری ۲۵۰، ۱۶۲ / ۵، ۲۹۳ / ۴
- عبد الوهاب الخزاز أبو أحمد الرقی ۳۰۸ / ۷ ۲۳۸ / ۱۰ عبد الکریم عقیلی
- عبد الوهاب روحی ۱۵۷ / ۵ ۱۱۰، ۱۲۲ / ۵، ۸۲ / ۱ عبد المحسن عبّاد آل بدر
- عبد الوهاب شعرانی ۹۲، ۷۲ / ۱ ۲۹۰
- عبد الوهاب مادری ۲۵۲ / ۱۰ ۱۶۵ / ۸ عبد محمد حسن
- میرزا عبد الوهاب نانینی ۳۶۲، ۳۶۱ / ۶ ۲۴۰ / ۱ عبد المصلّب
- عبد الهادی بن رفیع الدین حسین رضوی دلجانی ۸ / ۸ ۲۹۰ / ۱۰ عبد المعطی عبد المنصود
- ۲۷۱ / ۱۰، ۱۷۳ ۳۷ / ۲، ۳۵۰، ۳۴۸، ۳۴۰ / ۱ عبد الملك
- عبد الله بن ابی زافع ۳۹۷ / ۹ ۳۳۶ / ۹، ۲۷۰ / ۱ عبد الملك بن أبی سلیمان
- عبد الله بن أحمد بن نهیک ۱۲ / ۸ ۳۴۰ / ۹، ۱۶۴ / ۷ عبد الملک بن أعین
- عبد الله بن أحمد الذهبان ۱۴۸ / ۷ ۳۰ / ۲ عبد الملک بن عتبه
- عبد الله بن سلیمان انوزیر ۲۴۸ / ۲، ۱۷۴ / ۴ ۲۹۸ / ۷ عبد الملک بن علی بن محمد اثمذانی

- عبدالله بن عبدالله ٣١٤/٣
عبدالله بن عمر القواريري ٣٣٦/١
عبدالله بن عمرو ١٥٢/٧
عبدالله بن مسلم بن عقيل ٤٤/٧
عبدالله بن معاذ العنبري ٢٢/٢
عبدالله بن موسى ١٥٦/٣
عبدالله بن موسى العبّاسي ١٢٨/٨
عبدالله بن موسى العلوي ٢٦٤/٥، ٣٦٤، ٢١٢/٢، ٢٧٨، ٢٦٦، ١٥٨، ١٤٨، ١١٢/٧، ١٧٢/٦، ٣٦٨
عبدالله بن موسى الكوفي ١٩٠، ٣٨٢، ٢٢٦، ٢٠٦، ١٤٦، ٩٢/٨، ٣٣٠، ٣١٢
عبدالله بن يحيى بن خالد ٢٣/٥
عبدالله بن يزيد بن شيبان نيسابوري ٥٢/٧
عبدالله فاطمي ٣٦/٤
عبدالله مهدي ٢٠، ٣٩، ٣٨، ٣٧، ٢٨/٤
عبدالله مهدي اسماعيلي ٢٥٠/٧
عبد بن أحمد بن يعقوب بن نصر الأتباري ١٨٤/٧
عبد بن أسباط بن محمد ثقفوي الكوفي ١١٦/٢
٢٨٢
عبد بن خارجه ١٠٦/٨، ١٥٤/٣، ١١٣٦/٢
عبد بن زرارة ١٩٦، ١٤٤/٧، ١١٦، ٣٤/٣
عبد بن كثير أبي سعد العامري ١٧٦/٢، ٢٣٨/١
عبد بن محمد بن ماحور ٢٥٢/٨
عبد بن يحيى الثوري ٨٦/٢
عبد بن يعيش ٢٩٦/٧
عيسى بن هشام النشاري ١٢٩٦، ١٦٠، ٨٢، ٧٨/٧
١٤٦/٨
عتاب بن اسد ٢٧٢/٩
عتاب بن مالك بن جمهور ٢٥٢/٨
عتاب بن هارون ٣٠٨/٧
عتبة بن أبي حكيم ٢٠٠، ٢٩٨/٥
عتبة بن أبي سفيان ٢٢٥، ٧٢/٧
عتبة بن عبدالله الحمصي ٨٢/٨، ١٩٤/٣
عتبة بن عبدالله المسعودي (أبو السائب) ٤١٦/٤
عتيبة بن سعدان بن يزيد ٢٨٠/٨
عثمان ابن أمير المؤمنين (ع) ٢٢/٧
عثمان بن أبي نسيبة ١٩، ٢٧٢/٨، ٢٨/٦، ١١٦/٢
١٧٠، ٢٦
عثمان بن أبي قحافة ٢٩٢/٣
عثمان بن أحمد الشماك ٥٦/٦، ١٣٠/٢
عثمان بن جبلة ١٠٢/٧
عثمان بن سعيد بن عمرو العمري (أبو عمرو) ٢٦٢/٣
٢٩٧، ٢٦٧، ٢٤٢، ٢٥٧، ٢٥٥، ٢٥٤، ٢٤٨
٢٠٨، ٣١٠، ٣١٢، ٣١٤، ٣١٦، ٣١٨، ٣٢٠
٢٢٢، ٢٢٤، ٢٢٦، ٢٢٨، ٢٣٢، ٢٣٤، ٢٣٨، ٢٤٠
٢٤٦، ٢٧٤، ٢٧٦، ٢٧٧، ٢٧٩، ٢٨٠، ٢٨٢، ٢٨٤، ٢٨٦، ٢٨٨، ٢٩٠، ٢٩٢، ٢٩٤، ٢٩٦، ٢٩٨، ٣٠٠، ٣٠٢، ٣٠٤، ٣٠٦، ٣٠٨، ٣١٠، ٣١٢، ٣١٤، ٣١٦، ٣١٨، ٣٢٠
٢٦٠، ١٦، ٩٦، ٦١
عثمان بن سعيد الترمي ٢٩٤/٨، ٢٢٤/١
عثمان بن سعيد داني (أبو عمرو) ٢٥١/١٠
عثمان بن شيرمة ٢٨٢/٢
عثمان بن عفان ٦٥/٨، ٢١٢، ٢١٢/٧، ٢٥٢/١
عثمان بن علف بن درخت ٢٥٠/٨
عثمان بن عمر ٢١٦/٨، ٢٩٤/١
عثمان بن عتبة ٧٠/٧
عثمان بن عيسى ٤١٢/٥، ١٥٦/٣، ٣٧٠، ٣٦٦/١
عثمان بن عيسى الزواصي ٢٦٨، ١٦٦/٣
عثمان بن عيسى الكلابي ٩٨/٧، ١٠/٣، ٢٠/٢
٢٩٤، ٢٨٦
عثمان محمد الخميس ٢٩٢/١٠

- عشمان التواء ۱۸۰/۸
 عجلان ابي صالح ۱۹۴/۷
 عذاب محمود حمش ۲۹۰/۱۰
 عدی بن حاتم ۳۰۷/۱
 ملاعرشی کاشانی ۵۶/۴
 عرف الطویل ۲۴۸/۸
 عروة ۱۴۴/۹
 عروة بن يحيى نخاس دهقان ۲۶۸، ۲۶۹/۳
 العربان بن الخفان ۲۵۲/۸
 عريب بن عبد الله بن كامل ۳۴۶/۸
 انزافری ۲۲۸، ۹۶/۴
 عزرائيل عليه السلام ۳۲۰/۸، ۱۴۴/۵، ۶۷/۴
 عزيز انبى عليه السلام ۴۲/۸، ۸۰/۳
 عزيز بن زهير ۲۶۸، ۲۶۴/۳
 عزيز بن يحيى بن احمد بن عيسى جنودى ۲۴۰/۱۰
 ۲۸۲
 عصام بن بهلثة ۲۸۴/۲
 عصام بن رواد بن الجزاح ۱۵۴/۷
 العضم بن عيسى ۲۵۶/۸
 عطار نيشابورى ۹۷/۵، ۶۷/۱
 عطاء بن يسار ۲۹۶/۱
 عطية بن سعيد عوفى ۱/۷، ۳۱۰، ۳۰۰، ۲۷۲، ۲۷۰/۱
 ۳۴۸/۹، ۲۵۶
 عفان البصرى ۲۴۲/۸، ۱۴/۶
 عقبة بن عامر ۳۰۸/۱
 عقبة بن مكرم ۲۰، ۸/۹
 عقبة بن وقر بن الزبيح ۳۴۸/۸
 عقيد الخادم ۳۱۶/۲
 عقينه ۱۹۶/۲
 عكرمة بن عمار ۲۷۶/۹، ۶۱/۸، ۳۶، ۳۴/۳
 علام الكندى ۳۵۰/۸
 علان بن حميد بن جعفر بن حميد ۳۵۲/۸
 علان الكلبى ۴۶/۵، ۴۰، ۴/۴
 علان ماهويه ۳۴۸/۸
 العلاء ۲۴۰، ۸۲/۷، ۲۶۰/۱
 انعلاء بن بشير المرادى ۲۴۲/۷، ۱۸۲/۹، ۳۳۲، ۳۶۶، ۲۶۰
 العلاء بن بشير العزنى ۲۴۲/۷
 العلاء بن رزق الله ۳۳۸/۴
 العلاء بن رزين ۱۹/۲، ۲۶۴/۷، ۱۸۸، ۱۸۰/۳، ۱۵۲/۲
 ۱۴۰
 العلاء بن سبابة ۳۵۴/۵
 العلاء بن عتبة ۳۶۲/۸، ۲۵۲/۷، ۱۵۰/۶
 علاء الدولة سمنانى ۷۲، ۷۱/۱
 علاء الدين على بن حسام الدين متقى هندى ۲۶۶/۱۰
 علقمة ۴۸/۶
 علقمة بن ابراهيم ۳۵۶/۸
 علقمة بن قيس ۳۱۴، ۲۵۴، ۸۴/۷، ۳۵۶/۲
 علقمة بن مدرك ۳۴۸/۸
 علوى مصرى ۲۶۲، ۱۰۵/۵
 ملاعلى ۲۴۶، ۲۴۵/۵
 على اصغر بلاغى ۲۹۷/۵
 على اصغر عطاىي خراسانى ۲۹۸/۵
 ميرزا على اكبر ۲۶۳/۶
 على اكبر بن الحسين عليه السلام ۳۸/۷
 على اكبر نهاوندى ۲۹۸/۱۰، ۱۶۱/۵، ۴۶/۳
 على بغدادى ۲۴۱/۵
 على بن ابراهيم ۹۸، ۴۲، ۲۶، ۱۶، ۱۰، ۸، ۶/۲
 ۱۷/۴، ۴۱۴، ۴۰۰، ۳۵۸، ۵۰/۵، ۱۷۶، ۱۴۲، ۱۴۲
 ۲۰، ۴، ۹۰، ۲۶، ۱۶/۸، ۲۳۲، ۱۹۴، ۷۸، ۶۸

١٠٢، ١٠٠، ٣٦، ٣٠، ٢٨/٣، ٣٦٢، ٣٥٨، ٣٥٦
 ٢٠٠، ١٨٨، ١٨٢، ١٧٢، ١٥٢، ١٥٠، ١٠٨
 ١٣٢، ٩٨، ٣٣/٤، ٣٩٢، ٣٢٩، ٢١٠، ٢٠٤
 ٣٢٩، ١٢٧، ٣٥، ٢٢/٥، ١٩٢، ١٩٠، ١٥٠
 ٣٩٠، ٣٨٢، ٣٢٢، ٣٣٠، ٣٢٨، ٣١٦، ٣٨٢
 ١٢/٦، ٣٢٠، ٤١٠، ٢٠٢، ٢٠٠، ٣٩٦، ٣٩٢
 ١٤٥، ١٣٦، ١٣٢، ١٣٠، ٧٨، ٤١، ٣٨، ١٢
 ١١٨، ١١٤، ٩٢، ٩٢، ٨٨، ٨٦/٧، ٢٢٢، ١٨٠
 ١٩٨، ١٨٠، ١٥٢، ١٥٠، ١٢٦، ١٢٤، ١٢٢
 ٢٥٨، ٢٥٦، ٢٣٦، ٢١٢، ٢٠٨، ٢٠٦
 ٣٢٦، ٣٢٦، ٣٠٦، ٣٠٠، ٢٩٠، ٢٧٦، ٢٧٢
 ٩٨، ٩٢، ٨٨، ٤٩، ١٢/٨، ٣٩٢، ٣٦٠، ٣٢٠
 ١٩٢، ١٨٢، ١٧٨، ١٣٨، ١٠٨، ١٠٦، ١٠٢
 ٢٥٢، ٢٥٢، ٢٢٢، ٢٢٨، ٢٢٦، ٢١٢، ٢١٠
 ٣٠٠، ٢٩٢، ٢٩٠، ٢٨٢، ٢٦٨، ٢٦٠، ٢٥٦
 ٦٨، ٤٤، ٢٢، ١٤/٩، ٣٨٦، ٣٨٢، ٣٨٠، ٣٠٢
 ١٥٢، ١٥٢، ١٤٦، ١٠٥، ١٠٤، ٨٨، ٧٢، ٧٠
 ١٩٢، ١٩٢، ١٩٠، ١٨٨، ١٧٨، ١٧٠، ١٦٠
 ٣٥٨، ٣٥٢، ٣٥٦، ٣٥٢، ٣٢٢، ٣١٢، ١٩٦
 ٤١٠، ٢٠٦، ٢٠٢، ٣٩٨، ٣٩٧، ٣٩٦، ٣٦٨

٨١/١٠، ٤٩٣، ٤١٨، ٤١٥

علی بن ابی علی الوزاق ٣٢٨/٨

علی بن ابی المغیره ١٠٦/٣

علی بن أحمد ٣١٢/٢، ٣٦٢، ٣٥٦، ٣٥٦/٥، ٩٥

٣٦٢، ٣٦٢، ٣٦٢، ٣٦٢، ٣٦٢، ٣٦٢، ٣٦٢، ٣٦٢

١٩٠، ٣٨/٩، ٣٨٢، ٢٢٦

علی بن أحمد بشار ٢٣٢/١٠

علی بن أحمد بن برزق ٣٥٠/٨

علی بن أحمد البندنجی ١١٢/٧، ١٤٨، ١٤٨، ١٥٨، ٢٦٦

٣١٢، ٣٣٠، ٤١٦، ٨٢/٩، ١٥٦

علی بن أحمد بن طین ٢٠٨/٢

٣٧٢، ٢٥٠

علی بن ابراهیم بن محمد بن یحیی همدانی ٢٦٢/٣

٢٦٨

علی بن ابراهیم بن المعلی ٣٢٢/٥

علی بن ابراهیم بن مهزیار الأهوازی ٣٧٢/٢، ١٥٠

٤٠٨، ٢٢٨، ١٧١، ٦٧، ٦٣، ٦٢

علی بن ابراهیم بن هاشم ٢٠٤/١، ٢١٨، ٢١٦، ٢٢٢

٢٢٨، ٢٤٠، ٢٨٨، ٣٠٠، ٣٦٠، ٣٧٠، ٣٨٠

٣٩٩، ٣٢٢/٢، ٢٢، ٢٨، ٥٢، ٧٢، ١٢٢، ١٥٢، ١٥٢

٢١٢، ١١٤، ١٠٨، ١٠٠، ١٠/٣، ٣٠٠، ٢١٢

١١٨، ١٢٦، ١٣٢، ١٨٠، ١٨٢، ١١٦، ١١٦، ١١٦

٢٠٦، ١٢٠، ٧٢/٧، ٤٠٨، ٢٠٦، ٣٦٦، ٣٦٦، ١٠٠

١٩٢، ٢٢٢، ٢٨٢، ٣٧٢، ٩/٩، ٦٢، ٨٠، ٨٨، ١٢٨

١٨٨، ٢١٦، ٢١٨، ٢٢٨، ٢٥٢، ٢٩١، ٣٨٦

علی بن ابراهیم الرزازی ١٣٦/٢

علی بن ابی حمزه بطنانی ٢١٢/١، ٢٦٢، ٢٦٢، ٢/٢

٧٢، ١٤٨، ٣/٣، ٥٢، ٥٢، ١١٢، ٢٦٨، ١٥/٣٢٦

٢٣٢، ٢٦٦، ٢٦٨، ٢١٢، ١٦٢، ٦٦/٧، ٢٣٢

٢٤٧، ٢٢٨، ٢٠٢، ١٢٢، ١٣٦، ١٢٦/٨، ٢٤٧

٢٣٢، ٢٦٠، ١٤٠/٩، ٣٨٦

علی بن ابی صالح کوفی ٢٢٢/١٠

علی بن ابی طالب ع (بسنگرید: امام علی ع) = أسیر

المؤمنین ع (١/٩، ٦٨، ٧٠، ٨٦، ٢١٠)

٢٢٠، ٢٢٢، ٢٣٠، ٢٣٢، ٢٣٢، ٢٤٨، ٢٥٢

٢٨٢، ٢٨٦، ٢٩٠، ٢٩٢، ٢٩٢، ٢٩٢، ٢٩٨

٣٠٠، ٣١٥، ٣١٦، ٣٢١، ٣٢٥، ٣٥٨، ٣٦٠

٢٦٢، ٢٦٢، ٢٧٠، ٢٧٢، ٢٧٢، ٢٨٠، ٢٨٢، ٢/٢

١٠، ١٨، ٢٤، ٣٧، ٧٢، ٨٦، ٨٨، ٩٠، ٩٦، ١١٦

١١٨، ١٢٨، ١٣٢، ١٣٦، ١٣٨، ١٤٢، ١٤٢

١٤٨، ١٥٨، ١٦٦، ١٧٦، ٢٢٨، ٢٥٢، ٣٢٨

- ٩١/٤، ٢٦٨
 علي بن حاتم ٨٦/٢
 علي بن انعمارث ٨٠/٦، ١٤/٣، ٢٨٦/٢
 عني بن حجر السعدي ٣٦٤/٩
 علي بن حديد ٢٢٦/١
 علي بن حزور ١٠٨/٨
 علي بن حسام الدين هندي ٥٧/١
 علي بن حسان ١٩، ٢٢٦، ١٤٤/٨، ٣٦٨، ٣٦٢/٥
 ٤٨
 علي بن الحسن ١٦٠، ٦٤/٧، ١٠/٦، ١٥٢/٣
 ١٨٢/٨، ٢٤٤، ٢١٨، ٢٠٨، ٢٠٢، ١٨٠، ١٧٦
 ٢٠٨، ٤٨/٩، ٢٥٤، ٢٢٦
 علي بن الحسن بن العطار البزار ١٩٢/٩
 علي بن الحسن بن رباط ٢١٢/٩، ٣٥٨/١
 علي بن الحسن بن علي بن فضال ١٢٥٢/٦، ٣٠٥/٣
 ٢٨٢، ٢٣٥/١٠
 علي بن الحسن بن يوسف الصائغ النقي ٣٢٦/٤
 علي بن الحسن اشعلي ١١٠، ١٠٤/٧، ١٦٤/٣
 ١٨١، ٤٠٦، ٣٦٠، ٢٤٦، ٢١٠، ٢٠٠، ١٩٦، ١٩٢
 ٢٣٤، ١٥٤، ٨٢/٩، ٢٠٨
 علي بن حسن جرمي ٢٣٢/١٠
 علي بن الحسن اندقاق ١٦٦/٤
 علي بن حسن زوارهي ٢٤٧/١٠
 علي بن الحسن الشانج ١٧٨/٩
 علي بن الحسن الصافري ١٢٨/٧
 علي بن حسن قاسم بشكري ٢٢٢/١٠
 علي بن الحسن المنفري الكوفي ٢١٢، ٩٠، ٣٠/٢
 ٢٣٨/٨، ١٩٨/٧، ٢٨٤، ٣٦٨/٥
 علي بن الحسين ٣١٨، ٣٩٢، ١٤٦، ١٢٤، ٨/٢
 ١٨، ٣٩٨، ٣٣٨، ١٩٢، ١٦٠/٧، ٣٧٢، ٣٦٢
- ٢٢٦/٥
 علي بن أحمد بن علي العقيقي (أبو الحسن) ٣٨٢/٣
 ٣٨٦
 علي بن أحمد بن محمد بن عمران ٢٦٢/٩، ١٦٨/٣
 علي بن أحمد بن محمد اندقاق ٣٧٤/٥، ١٨٠/٤
 علي بن أحمد بن موسى اندقاق ٢٩٠، ١٥٦، ١٣٦/٢
 ٢٦٢، ٣٢٨، ٣٠/٣، ١٢٠/٥، ٣٣٢/٨، ١٠٠، ١٠٤
 ٢٨٦، ٣٢٨، ٢٢٠/٩
 علي بن أحمد اندلال النقي (أبو الحسن) ٤/٣، ٣٢٦/٣
 ١٣٠
 علي بن أحمد الرزاري ٢٦/٣، ٣٥٦، ٢٧٦/٢
 علي بن أحمد كوفي ٢٤١/١٠
 علي بن أسباط المنفري ١٧، ١٩٤، ١١٤/٣، ٦٦/٢
 ٤٠٦، ٢٥٨، ١٥٦/٩، ٩٦/٨، ٢٨٨، ١٩٦
 علي بن إسماعيل ١٦٤/٧، ١٨/٣، ٧٦، ٦٢/٢
 ١٧٠، ٣٨٨، ١٧٠/٨، ٢١٦، ٢٩٦، ٢٢/٩، ٤٤، ٥٠
 ٢٦٢، ٧٦
 علي بن إسماعيل بن جعفر الصادق عليه السلام ٢٤٦/٣
 علي بن إسماعيل بن عيسى ١٨٢/٨، ١٨٦/٣
 علي بن إسماعيل الميمني ٢٢٤/١
 علي بن بلال ١٣٠/٨، ٢٤/٥، ٣٢٢/٣
 علي بن بلال بن معاوية المهلب (أبو الحسن) ٣٦٢/٣
 علي بن ثابت الجزري ٢٩٢/١
 علي بن ثابت اندولوني (أبو الحسن) ٢٨٨/٨
 علي بن جعفر عليه السلام ١١٣٠، ١١٦/٣، ١٧٦، ١٥٢/٢
 ٢٩٠/٤
 علي بن جعفر بن الأسود ٢٢٤/٤
 علي بن جعفر بن خرزاد ٢٥٠/٨
 علي بن جعفر هكاني برمكي ٢٦٢، ٢٥٩، ٢٥٠/٣

- ٣٨٠، ٢٠٢/٨ علی بن الحسین المصعودی
 ٤٠٢، ٤٠٠/٤ علی بن الحسین الیمانی
 ١١٥٢/٣، ١٢٢/٢، ٢٢٢، ٢٢٤/١ علی بن الحکم
 ١٢٤، ٩٦، ٣٢، ٢٨/٨، ٢١٦، ١٧٠/٧، ٣٥٦/٥
 ٧٨/٩، ٢٤٢، ٢٤٢
 ٥٢/٣ علی بن حمزه
 ٢٥٦/٨، ٨٢/٧ علی بن حمشاذ العدل
 ٣٥٢/٨ علی بن حنویه بن صدقة
 ٣٢٦/٨ علی بن خالد
 ٢٠/٨ علی بن رباب
 ٣١٠/١ علی بن ربیعہ
 ٣٠٥، ٢٦٩/٣ علی بن رباب بن صلت اشعری قمی
 ٣٥٤/٨ علی بن زائدة
 ٢٢٠/٤، ٢٢٦/٣ علی بن زیاد الصیرمی
 ٢٦/٣ علی بن زیاد البعاسی
 ٢٥٢/٨، ١٥٢/٦ علی بن زید
 ١٥٢/٩ علی بن زید بن جذعان
 ٣٦٢، ٢٥٠/٩، ٣٧٦/١ علی بن سالم
 ١٢٩٤/٨، ٢٥٨/٧، ٣٦٢/٢ علی بن سعید الزازی
 ٢٥٤/٩
 ٥٤/٣ علی بن سلیمان بن رشید
 ١٦٤/٤، ٣-٤/٢ علی بن سلیمان الزراری
 ٣٥٨/١ علی بن سماعة
 ٢٢٦/٢ علی بن سمیع بن بنان
 ٣٤٤/٨ علی بن السندی الصیرفی
 ٢٢٢/٩، ٤٠٦/٧ علی بن سوید
 ٩٨/٨، ٣٢، ٢٦/٢ علی بن سیف بن عمیرة
 ٢٣٦/٧ علی بن شهرام
 ٤٨/٦ علی بن صالح
 ٧٢/٧، ٣٧- /٥ علی بن الضحاک
- ٣٨٤، ٣٧٦، ١٦٨/٩، ٢٦٨، ٢٥٠، ٢١٢
 ٣٧٢/٥ علی بن الحسین بن بابویه القمي (أبو الحسن)
 ٣٧٨، ٢٦٢/١ علی بن الحسین بن شاذویه انموذّب
 ٣٩٢
 ٢٦٨، ٢٥٢/٣ علی بن حسین بن عبدربه
 ٢٦٧، ٢٦١/١٠ علی بن حسین بن عبد اعلی کرکی
 ٢٦٥/٣ علی بن حسین بن علی طبری سمرقندی
 ٢٦٨
 ١٩٤/٣ علی بن الحسین بن محمد
 ٣١٤/٧، ٣٥٦/٢ علی بن الحسین بن مندة
 ٣٢٢/٤ علی بن الحسین بن موسی بن بابویه القمي
 ٢٢٢/٩، ٣٢٤، ٣٢٤
 ٢٦٨/٢ علی بن الحسین بن هارون الخنقانی
 ٣٦٢/٩ علی بن الحسین بن یزید النوفلی
 ٣٨٢/٨ علی بن الحسین التیملی
 ٢٩٤/٨، ٢٥٨/٧ علی بن الحسین الخواص
 علی بن الحسین زین العابدین (عج) (بنگرید: امام زین
 العابدین (عج)) ١٩٥/١، ٢٣٠، ٢٩٦، ٣٠٠،
 ٢٥٨، ٢٨٢، ٢٠٤، ٢٠٤، ٢١٠، ٢٠٨، ٢٠، ٢٤٤،
 ٢٥٨، ١٦٤، ١٥٨، ١٧٦، ٢١٠، ٢٥٤، ٢٧٨،
 ٢٧٨، ٢٩٠، ٢٨٠، ٣/١٠، ١٠٠، ١١٠، ١٦٢،
 ٢٠٢، ٢١٢، ٥، ٢٢٨، ٢٢٢، ٢٢٨، ٢٢٢، ٢٢٢،
 ٣٥٨، ٣٩٠، ٣٩٤، ٢٠٦، ٢٢٠، ٢٢٠، ٢٢٠، ٢٢٠،
 ١٨٠، ١٩٦، ١٩٦، ٢١٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٢٢،
 ٧٠، ١٤٢، ١٤٢، ٢٥٠، ٢٤٤، ٢٣٨، ١٠، ١٠،
 ١٣٨، ١٨٢، ١٢٦، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٢٢،
 ٢٣٢، ٢٥٢، ٢٥٢، ٢٠٠، ١٩٨، ١٨٨، ١٧٨/٩، ٢٧٢
 ٢٤٠، ٢٣٠، ٢٢٨، ٢٥٦
 ٢٤٠ علی بن الحسین السعد آبادی ٢/٧، ٢٩٦/٧، ١٧٢/٢
 ٢٠٦/٩ علی بن الحسین العبدی

- ١٢٠/٥ على بن عيسى اربلي
 ٢٨٢/٣ على بن عيسى بن الجراح
 ٣٦٨/٣ على بن عيسى القصرى
 ٢٦٠/١٠:٥١/٣ على بن فاضل مازندراني
 ٧١/٣ على بن فتح الله كاشاني
 ٢٨٢.٣٢٢/٩:١٥٠/٢ على بن الفضل
 ١٨٠/٩ على بن قادم
 ٥٨/٥ على بن قيس
 ٣٤٦/٨ على بن كلثوم
 على بن المحسن بن على بن محمد أبي الفهم
 الشوخي ١٩٢/٩
 على بن محمد ١:٢٢٨.٢٧٤.٣٨٤.٣٩٦/٢:٢٦
 ٧٦.١٣٢.١٥٢.٢٠٣.٣٠٢.٣٦٨/٣:٦٨
 ١١٦.١٢٨.١٣٠.١٥٨.١٧٢.١٩٦.٢٩٢/٤
 ١٦٤.١٦٨.١٧٠.٢٣٠.٣٣٨.٣٤٠.٣٤٢
 ٢٦٤.٢٦٦.٣٧٠.٣٩٤.٤٠٠.٤٢٠.٤٢٤/٥
 ١٢.١٤.١٥.٢٢٠.٣٢٤.٣٦٠.٤١٦/٦:١٢٠
 ٣٦٨/٨:١٠٠.١٤٦.١٧٨.١٩٢.٢١٦.٢٤٠
 ٢٨٤.٣٧٦.٤٢٠/٩:٤٠٤.٤٢٦
 على بن محمد (أبو الحسن) ٧/٧:٤٠٢
 على بن محمد الأودي ٧/٧:٢٨٨
 على بن محمد بن ابراهيم ١٠/١٠:٢٢٢
 على بن محمد بن أحمد المصري ٧/٧:٩٦
 على بن محمد بن إسحاق الأشعري ٤/٤:٣٧٦:٩٥
 على بن محمد بن الحسن القزويني ٩/٩:١٩٨
 على بن محمد بن الحسين بن مالك باندوكة ٤/٤:٢٣٢
 ٢٣٦
 على بن محمد بن خبيثة ٨/٨:٢٥٦
 على بن محمد بن سالم ٩/٩:٢١٠
 على بن محمد بن شجاع ٥/٥:٣٤٢/٨:٢٧٨/٩:١٤٠
- ١٦٢/٤:٣٠٤/٢ على بن صدقة القمي
 ٨:١١٧٠.١٤٨/٧:١٦٦/٤ على بن عاصم الكوفي
 ١٧٨/٩:٢٨٨.٢٤٢
 ٨:٢٧٤/٧:١٢٤.٩٢/٢ على بن العباس الحفانمي
 ١١٠:٩/٩:٣٧٤
 ٢٠٠/٩ على بن عبد الله
 ٢٧٨/٨:١٢٠/٢ على بن عبد الله (أبو الحسن)
 ٧:١٣٢/٤ على بن عبد الله بن خالد بن يزيد بن معاوية
 ٢٣٦
 ٨:١٣٦/٧:٣٢٠/٣ على بن عبد الله الحسنيان
 ٢٦٢/٩:٣٨٤.٢٤٨.٢٣٠
 على بن عبد الله أنوراني ١/١:٢٣٠.٢٣٤.٣٨٤
 ١٥٠.١٤٨.١١٠/٣:٣٨٢.١٦٢.١٥٦.٥٦/٢
 ١/٦:٣٨٨.٣٧٤.٣٥٨.٣٤٤.٣٣٨/٥:١٨٠/٤
 ٣٥٨.٢٢٠/٩:٦
 سيد على بن عبد الحميد ٧/٧:٣٦٦
 على بن عبد الحميد ٩/٩:٣٢٨.٣٢٨
 على بن عبد الصمد ٨/٨:٣٤٦
 على بن عبد العزيز ٥/٥:٣٩٨/٨:٢٠٢
 على بن عثمان ٢/٢:١٣٦.١٥٠/٣:١٥٤.١٤٠/٥:٢٠٢
 ١٠٦/٨
 على بن عقبة ٣/٣:١٥٢/٥:٣٥٠.٣٥٤/٩:٣٤٦
 ٣٩٠
 على بن علقمة بن محمود ٨/٨:٣٥٢
 على بن على بن همام (أبو محمد) ٣/٣:٢٦١
 على بن على المكي الهلالي ٧/٧:٢٧٠/٩:٢٢٢
 على بن عمر الأعرج ١٠/١٠:٢٣٧
 على بن عمر بن على بن الحسين عليه السلام ٩/٩:٢٠٨
 على بن عوض ٥/٥:١١٩
 على بن عيسى ١/١:٣٣٦/٣:٣٨٢/٦:١٤٠

١٧٦ ، ١٧٨ ، ١٨٠ ، ١٨٢ ، ١٨٤ ، ١٩٢ ، ١٩٨ ،
 ١٩٠ ، ٢٥٠ ، ٢٥٤ ، ٢٩٠ ، ٣٢٨ ، ٣٣٩ ، ١٧٢ ،
 ٢٠٤ ، ٢٠٦ ، ٢٠٨ ، ٢٢٠ ، ٣٢٢ ، ٣٢٤ ، ٣٣٤ ،
 ١٦٠ ، ١٧٦ ، ٤١٠ ، ٤١٨ ، ٥٩ / ٥ ،
 ٣٩٦ ، ٤٢٠ ، ٧٨ / ٦ ، ١٧٨ ، ١٨٠ ، ٢٢٤ ،
 ٣١٢ ، ٣٥٠ ، ٣٥٢ ، ٨ / ٨ ، ١٨٨ ، ٢٢٠ ،
 علی بن مرداس ٢-٢/٩:٣٥٨/٥
 علی بن مستب ٢٢٧/٣
 علی بن معاذ ٣٥٦/٨
 علی بن معبد ١-٢/٣٨٠:٢/٢٨ ، ٢٢ ، ٤٨ ، ١٢٢ ، ١٢٤ ،
 ١٥٤ ، ١٣٩ ، ١٧٣ ، ١٩٤ ، ٩ / ٩ ، ١٨٨ ، ٢١٦ ،
 علی بن المغیره ٧-٨/٨:٢٢٢
 علی بن انندر الکوئی ١-١/٢٧٠:٢/٢٨٤
 علی بن موسی بن جعفر بن محمد بن محمد
 انطاورس ٦/٢١٨
 علی بن موسی بن الشیخ ٨/٢٥٦
 علی بن موسی الخرز (أبو الحسن) ٧-٧/٣٠٠:٨/٩٢
 علی بن موسی الذقانی ٩/٢٥٨
 علی بن موسی الرضا ع (أبو الحسن) (بنگرید: امام
 رضا ع) ١-١/١٩٥:١/٢١٢ ، ٢١٨ ، ٢٢٢ ، ٢٢٤ ، ٢٨٠ ،
 ٢٠٦ ، ٢٠٨ ، ٢١٠ ، ٢١٢ ، ٢٢٠ ، ٢٢٨ ، ١٥٨ ،
 ١٧٦ ، ٢٢٨ ، ٢٥٤ ، ٢٩٠ ، ٢٩٦ ، ٣٢٢ ، ٣٧٠ ،
 ٣٨٤ ، ٣٨٨ ، ٥٤ ، ٨ / ٣ : ٢٢٤ ، ١٠٠ ، ١١٨ ، ١٣٨ ، ١٥٨ ، ١٦٠ ،
 ١٨٢ ، ١٨٦ ، ١٩٠ ، ٢٠٤ ، ٢١٠ ، ٢١٢ ، ٢١٤ ، ٤ / ٤ : ٤١٢ ،
 ٥ / ٢٠٣ ، ٢٤٠ ، ٢٤٢ ، ٢٥٤ ، ٢٥٦ ، ٢٧٦ ، ٣٩٠ ،
 ٣٩٢ ، ٤٠٠ ، ٤٢٠ ، ٧٨ / ٦ ، ١٧٨ ، ١٨٠ ، ٢٠٠ ،
 ٢٢٤ ، ٢٥٠ ، ٣٥٢ ، ٧ / ٦٨ ، ١٤٨ ، ١٧٠ ، ١٨٦ ،
 ١٩٤ ، ٢٦٠ ، ٢٠٨ ، ٨ / ٨٨ ، ٩٠ ، ٢٠٤ ، ٢٢٤ ،
 ٢٢٤ ، ٢٢٨ ، ٢٢٨ ، ٩ / ٢٤ ، ٢٨ ، ١٣٦ ، ١٧٨ ، ١٨٨ ،
 ٢٢٨ ، ٢٥٦ ، ٣٢٤ ، ١٠ / ٤٢ ، ٢٤
 علی بن موسی الزاری ٨/٢٥٤

علی بن محمد بن عبد المعذل ٧/٢٨٤
 علی بن محمد بن عبده النیسابوری ٤/١٤٦
 علی بن محمد بن علی بن قاسم علوی شعرانی (أبو
 الحسن) ٥/١١٢
 علی بن محمد بن علی سواقی ١٠/٢٣٣
 علی بن محمد بن عمر بن ریاح ١٠/٢٢٣
 علی بن محمد بن عمر الزهری ٩/١٩٨
 علی بن محمد بن عیسیٰ البزار ٧/٩٦
 علی بن محمد بن الفرات ٣/٣٩٢:٤/١٥٨
 علی بن محمد بن قتیبة النیسابوری ١-١/٢٠٨:٢/٥٦ ،
 ١٣٢ ، ٢٢٦ ، ٣٢٦ ، ٣ / ٣ : ٢٤ ، ١٠٠ ، ١٢٠ ، ١٢٦ ،
 ١١٦ ، ٤ / ١٥٤ : ٥ / ٢٦٦ ، ٩ / ١٢٨ ، ١٩٢ ، ٣١٢ ،
 ٧ / ١٥٦ ، ١٧٤ ، ٣١٢
 علی بن محمد بن محمد بن علی حلّی (أبو الحسن) ١٥
 ٢١٢
 علی بن محمد بن مقول ٩/١٨٤
 علی بن محمد بن نهد الحصینی ٧/٣٠٦:٨/٢٦٠
 علی بن محمد حباب (أبو الحسن) ٢/٣١٦
 علی بن محمد الزازی ٤/١٤٠:٤/٢٧٢ ، ٢٦٨ ، ٢٢٢ ،
 علی بن محمد الزبیر ٦/١٤٠
 علی بن محمد السمری (أبو الحسن) ١-١/٢٤:٣/٨٦ ،
 ٢٦٦ ، ٣٢٦ ، ٢٥٦ ، ٣٧٢ ، ٣٧٨ ، ٣٩٦ ، ٣٩٨ ، ٤ / ٢٦٦ ،
 ١٢٤ ، ١٧٦ ، ١٧٨ ، ٥ / ١٨٧ ، ١٨٤
 علی بن محمد صاحب الزنج ٧/٣٢٦
 علی بن محمد القاسانی ٢/١٧٦
 علی بن محمد القمی ٢/١٧٦
 علی بن محمد الکاتب (أبو الحسن) ١/٢٨٦
 علی بن محمد الکلبینی ٤/٢٢٢ ، ٢٣٢
 علی بن محمد انهادی ع (أبو الحسن الثالث) (بنگرید: امام
 هادی ع) ١-١/١٩٥ ، ٢٠٦ ، ٤١٠ : ٢/١٥٨

- علی بن مهزبار اهوازی ۲۲۲، ۲۲۰، ۲۱۴، ۲۱۲ / ۱
- میرزا علی محمد باب ۷۵، ۷۴، ۷۳، ۷۲، ۷۱، ۷۰ / ۴
- علی نامی ۱۴۷ / ۵
- آخوند ملا علی همدانی ۲۱۹ / ۵
- علی بزدی حائری ۴۲۱ / ۷، ۱۲۴ / ۴
- عماد الدین أبو الفداء اسماعیل بن عمر ۲۵۸ / ۱۰
- عقار ۲۰۲ / ۷، ۳۵۶ / ۲
- عقار بن اُبی سلامة الهمدانی ۵۴، ۵۲، ۵۰، ۴۲ / ۷
- ۵۶
- عقار بن حسان بن شرح الطائی ۵۲ / ۷
- عقار بن الحسن بن إسحاق الاسروشنی (أبو محمد) ۴۵ / ۵، ۱۶۶ / ۴
- عقار بن محمد ۲۵۸ / ۷
- عقار بن مروان ۳۰ / ۸، ۲۸۶ / ۷، ۲۶۶، ۱۳۲ / ۲
- ۲۳۶
- عقار بن موسی الساباطی ۵۰ / ۵، ۵۰ / ۲، ۲۳۲ / ۱
- ۲۰۴ / ۹، ۳۵۸
- عقار بن یاسر ۳۳۲، ۱۶۶ / ۷، ۳۰۸ / ۳، ۳۰۸ / ۱
- ۲۲ / ۸، ۴۵۲
- عقار الذهنی ۲۹۰ / ۸، ۱۱۰ / ۷
- عمارة بن اُبی حفصة ۳۶۸ / ۹
- عمارة بن جوین العیدی ۳۷۴ / ۹، ۱۱۰ / ۸، ۱۲۴ / ۲
- عمارة بن معمر ۳۴۶ / ۸
- عمران بن التحصین ۴۲۴، ۳۷۶ / ۹
- عمران بن خالد بن کلیب ۳۵۰ / ۸
- عمران بن داوود ۱۸۴ / ۷
- عمران بن ظبیان ۲۶۸ / ۸
- عمران بن المقفّس (أبو حامد) ۴۱۸، ۴۱۲ / ۴
- عمران بن موسی بن ابراهیم (أبو حامد) ۲۱۲ / ۳
- عمران بن موسی بن مجانبع السختیانی ۹ / ۹، ۲۷۲ / ۸
- علی بن میمون الصائغ (أبو الأکراد) ۲۲۸ / ۷
- علی بن نعمان ۳۰، ۲۶ / ۲، ۲۳۶، ۲۲۴، ۲۲۲ / ۱
- ۲۲۸ / ۷، ۳۴۸ / ۵
- علی بن نقیل ۲۹۲، ۱۳۲، ۱۳۰ / ۲
- علی بن هشام ۳۵۶ / ۵، ۳۵۶ / ۲
- علی بن یحیی (أبو الحسن) ۱۰۸ / ۵
- علی بن یعقوب انهاشمی ۱۹۶ / ۷
- علی بن یقظین بن موسی بغدادی ۲۶۹ / ۳
- علی بن الیمان ۱۳۸ / ۲
- علی بن یونس انخرزاز ۲۸۶ / ۸
- علی بن یونس عاملی ۹۶ / ۴
- علی تارابی ۴۵ / ۴
- علی جلاسی باقر ۲۴۷ / ۱۰
- علی دوانی ۲۷۵، ۲۷۱ / ۱۰
- شیخ غنی رشتی ۱۴۶ / ۵
- علیرضا اصفهانی ۱۴۵ / ۵
- علیرضا مختاری ۲۹۶ / ۱۰
- سید علی سیستانی ۲۷۳ / ۵
- سید علی شوشتری ۲۳۳ / ۵
- علی صدراپی خوبی ۲۷۶ / ۱۰
- سید علی طباطبایی ۲۹۹، ۲۷۱، ۲۶۵، ۲۵۷ / ۴
- ۳۱۵، ۳۰۰
- علی طوسی شریف ۱۶۱ / ۸
- ملا علی قاری ۲۸۲ / ۱۰
- سید علی فاضی ۲۵۳ / ۵

- عمر بن علی ٢٥٨/٧:٣٠/٣
- عمر بن علی بن ابی طالب ع ٥٨/٢:٣٦٠/١
- عمر بن علی بن یحیی (ابو حفص) ١٠٨/٨
- عمر بن القرات ١٨١٣٨/٧:٢٤٨.٢٣٠/٨:٣٨٤/٩:٢٤٢
- عمر بن مسلم الجلی ٣٦٨/٥:٢٤٨/١
- عمر بن یزید النخاس ١٨١٧٤/٧:١٨٤.١٨٢/٢
- ٣٥٢.٣٥٢/٩:١٨٤
- عمرکی بن علی بوفکی (ابو سحند) ١١٠:٤٠٢/٥
- ٢٣٧
- عمر ٢٧٧/٣
- عمر بن ابی المقدم ١٢٠.٩٨/٧:٨/٦:١٦/٢
- ١٨:٣٤٨/٨:١٠٠/١٩٢.٢٤٨.٢٨٤/٩:٣٧٦.٢٨٤/٩:٢٢
- ٢٢٨
- عمر بن ثابت ٤٠٦/٥:١١٩٠/٣:٣٨٤.٢٤٦/١
- ٢٣٦/٩
- عمر بن جابر الحضرمی (ابوزرعة) ١٠/٦:٣٠/٣
- عمر بن جاریة انصاری ٢٩٨/٥
- عمر بن الحارث ٢٧٨/٧
- عمر بن حنظل ٢٥٦/٨
- عمر بن دینار المکی ١٩٨/٧
- عمر بن سعد ٣٢٨.٣٢٦.١٩٨/٧:٤١٠.٣٨٤/٥
- عمر بن سعید المدائنی ٢٣٢/١
- عمر بن شعیب ٣٣٦/٩
- عمر بن شمر ٣٤٢.٢٩٢.١٣٢.١٢٨/٧:٢٤٦/١
- ٢٩٤.٢٨٤.٢٦٦.١٨٠/٧:٣١٠/٥:٢٢/٣
- ٣٦٠.٣٣٨.٢٢٦.١٤٤.٢٦٦/٩:٢٧٨.٢٧٢/٨
- ٢١٥.٢٠٨
- عمر بن صبیح الصیداوی ٤٤/٧
- عمر بن عاص ٣٠٨/١
- عمران بن مینم ٢٤٨.٢٢٦.١٨٠/٧
- عمران الزعفرانی ٢٣٢/٨
- عمران القنطاری ١٧٢/٩:٢٤٠.٣٥٨.٢٩٢.١٢٦/٢
- عمر بن أبان الکلبی ٣٥٠/٥:٦٢.٢٤/٢:١٠٢/٧
- ٢٤٢.٣٨/٩:٢١٠.٢٠٨/٨:٢٠٢
- عمر بن ابی کعب الأنصاری ٢٨/٧
- عمر بن اذينة ٨٨/٩:١٠٨.٧٠/٧:٣٥٨.٢٠٦/١
- عمر بن جندب الحضرمی ٥٤/٧
- عمر بن حمزه ١١٥.١١٢/٥
- عمر بن حنظله ٢١٦.١٧٠.١٥٨/٧:٢٦/٦
- عمر بن خالد ٢٨٢/١
- عمر بن خالد بن أسد الجهنی انصاری ٥٢.٢٢/٧
- عمر بن الخطاب ٣٩٢/٣:٣٦٢/٢:٣٠٨.٦٨/١
- عمر بن ذر ٢٤/٨
- عمر بن سعد بن عروة بن نفیل الأزدی ٢٢/٧
- عمر بن شاکر ٢٨٢/٥
- عمر بن شبة ٢٦/٢
- عمر بن شیب السلی ١٩٢/٩
- عمر بن سجاج اندین موصلی ٧١/١
- عمر بن ضیعة انصاری ٥٠/٧
- عمر بن طرخان ٢٠٨/٩
- عمر بن عاصم الکلابی ٢٥٦/٨:١٨٢/٧
- عمر بن عبد الله الصّاندي (أبو ثمامة) ٥٤/٧
- عمر بن عبد العزيز ٢٢٨/٣:٥٨/٢:٣٥١.٣٥٠/١
- ٢٦٨/٩:١١٤.٦/٨:٣٩٢.٢١/٤:٢٧٥
- عمر بن عبد القنار ١٥٢/٩
- عمر بن عبد الوهاب الأدمی ٩٤/٨:٢٣٦/٧
- عمر بن عبید ١٧٠/٩:٢٨٢/٢
- عمر بن عبید الله العدوی ٣٣٢/٩:١١٠/٨:٢٦٢/٧

- عمرو بن عاصم الكلابي ١٧٢/٩:٣٦٠/٢
 عمرو بن عبد الله الجندعي ٥٦/٧
 عمرو بن عبد العزيز ٢٤٨/٩
 عمرو بن عبيد ٢٧/٤
 عمرو بن عثمان ٢٥٠/٨:٢١٠/٧
 عمرو بن علي بن بحر ١٧٢/٩
 عمرو بن عمر بن هشام ٢٥٠/٨
 عمرو بن عمر بن مطرف ٢٥٠/٨
 عمرو بن عوف بقلبي ٢٢/٥:٣٧٠/٢
 عمرو بن فروة ٢٥٨/٨
 عمرو بن قرظة الأنصاري ٤٨/٧
 عمرو بن قيس الأنلاني ٨٨/٩:٤٨/٦
 عمرو بن ليث صفاري ٢٧٨/٣
 عمرو بن محمد العنقزي ٢٩٠/٨
 عمرو بن مسلم ٣١٠:٢٨٢/١
 عمرو بن هاشم الطائي ٩٤/٢
 الشيخ العمري ٤٨/٩:٤٩/٣
 عمير بن هاني العنسي ٢٥٢/٧
 عميرة بنت أوس ١٩٨/٧:٣٨٤/٥
 عميرة بنت ثعلب ١٠٦/٣
 عنان ٣٦/٤
 عنبرة بن قرظة ٢٥٦/٨
 عنبسة بن أبي صفرة ٢٥٤/٩:٣٦٢/٢
 عنبسة بن مرة بن كليب ٣١٨/٨
 عنبسة الفرسي ١٨٨/٧
 العوام بن حوشب ٢٩٨/١
 عوف ٢٨٠/٧:١٢٢/٢
 عوف الأعرابي ١٨٢:١٧٤:١٧٢/٩
 عوف بن مالك ٢٥٤/٧
 عوف التميمي ٢٤٢:٧٠/٧
 عون بن أبي جحيفة ٢٢٦/١
 عون بن عبد الله بن جعفر الطنبار ٢٤/٧
 عون الدين يحيى بن هبيرة ٧٢/٣
 عياض بن عباس القصباني ١٨:٢٥٨:١١٤:٩٤/٧
 ٢٩٤
 العياشي ١٩:١٥٥/٨:٢٥٢/٥:٣٠٣/٣:٩٤/٢
 ٢٩٩:٢٠٠
 عياشي جوهری ٢٨٢/١٠
 عياض بن عاصم بن سمرة بن جحش ٢٥٤/٨
 عيشة بن أشيم ١٢٤/٢
 عيسى بن إبراهيم ٤٠٨/٥
 عيسى بن أعين ١١٠:٧٨:٧٦/٧
 عيسى بن تمام ٢٥٦/٨
 عيسى بن جعفر بن عاصم ٢٥٠/٣
 عيسى بن راشد ٢٣٤/١
 عيسى بن الشري أبي البسج ١٨/٢
 عيسى بن عبد الله بن محمّد بن عمر ١٢٤:٦٧:٥٨/٢
 عيسى بن عبد الزحيفن ٢٤٨/٨
 عيسى بن ماهان بن معدان ٣٦٢/٧
 عيسى بن مريم (أنكر يد: المسيح) ٣٣:٣٢/١
 ١٠٦:١٠٥:٩٥:٨٨:٨٤:٨١:٧٨:٧٧:٧٢
 ١٠٧:١٠٨:١٠٩:١١٠:١١١:١١٢:١١٤
 ١١٦:١٥٤:١٩٩:٢٥٧:٢٥٨:٢٥٩:٢٦٢
 ١٦٩:١٦٠:١٣٠:١٢٨:٨٠:٧٨:٧٦/٢:٣٨٨
 ٢٠٨:٢١٦:٢٦٨:٢٥٠:٢٨٦:٣٩١:٣٩٤/٣
 ٨:٦:١٠:١٦:١٨:٢١:٢٢:٢٣:٢٤:١٠٦
 ١٢٥:١٢٨:١٤٠:١٢٥:١٧٠:١٧٠/٤:٢٣:٢١
 ٢٩:٧٤/٥:٣٢٦/٥:١١٤/٦:١٠٨/٧:٣٠٤
 ٣٢٦:٣٤٤:٣٤٦:٣٥٠:٣٩٠:٤١٩:٤٢٧/٨
 ١٦:٢٣:١١٦:١١٩:١٦١:١٦٦:٢١٤

فاضل مقداد ۳۱۱/۲	۲۱۸، ۲۲۰، ۲۲۲، ۲۲۴، ۲۶۰، ۳۶۱، ۳۷۸، ۹/
فاضل هندی ۲۵۴/۴، ۲۵۶، ۲۶۱، ۲۶۳، ۲۸۵،	۸، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۱۶، ۱۸، ۲۰، ۲۲، ۲۴،
۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۶، ۳۱۳	۲۶، ۲۸، ۳۰، ۳۲، ۳۳، ۳۵، ۳۶، ۳۸، ۴۰، ۴۱،
فاطمه بنت الحسن <small>عج</small> ۱۶۸/۲	۹، ۱۰، ۱۲، ۱۴، ۲۵۲، ۲۶۲، ۲۶۴، ۲۷۹، ۲۸۰،
فاطمه بنت علی ۳۱۰/۱	۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۲۴،
فاطمه بنت ابی مسلم ۲۹، ۲۸/۴	۳۲۶، ۳۲۸، ۳۳۰، ۴۰۴، ۴۸۹، ۱۰/۳۲۲،
فاطمه الزهراء <small>عج</small> ۶۴/۱، ۸۳، ۸۶، ۸۹، ۱۹۶، ۲۹۲،	۲۹۱، ۲۶۳
۲۹۴، ۲۹۸، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۸۰، ۳۸۴، ۳۸۶،	عبسی بن موسی السواقی ۳۴۸/۸
۳۹۰، ۳۹۲، ۳۹۵، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۷۸، ۹۰،	عبسی بن مهران (ابو موسی) ۲۴۳/۱۰، ۳۲۸/۵
۱۲۸، ۱۳۰، ۱۳۲، ۱۶۶، ۱۶۸، ۲۵۴، ۲۵۹،	عبسی بن نصر (ابو عقیل) ۲۲۰/۴
۲۹۰، ۳۱۶، ۳۶۶، ۳۶۶/۳، ۳۸، ۳۹۲، ۴۰۰/۴،	عبسی بن هاشم ۱۲/۸
۱۱۹، ۱۱۲، ۲۷۷، ۲۸۵، ۳/۵، ۳۵، ۸۸، ۲۴۰،	عبسی بن هلال ۱۴۸/۹
۲۴۹، ۲۹۸، ۳۲۰، ۳۲۰/۶، ۷۸، ۱۳۶، ۱۳۶، ۱۵۵،	عبسی بن یقظان ۴۰۸/۵
۲۴۰، ۲۵۲، ۲۷۰، ۲۷۲، ۳۰۰، ۳۰۲، ۱۳۰/۸،	عبسی الخشاب ۳۱۸/۴
۲۳۶، ۲۳۸، ۱۶/۹، ۱۶، ۸۰، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۸۰،	عبس بن الناسم ۶۸/۷، ۴۳/۶
۲۱۲، ۶۲/۱۰، ۲۱۲	غانم ۳۷، ۳۶/۵
فان فلوتن ۱۰۵۹، ۱۵۵/۱، ۲۰۰/۱۰،	غسان بن محمد بن غسان ۳۵۰/۸
ملائق علی سلطان آبادی ۱۷۴/۵	غلام احمد قادیانی ۷۴/۴
فخر رازی ۵۴/۸، ۳۹۶/۶	غلامحسین تاجری نسب ۲۹۵/۱۰
فرات بن ابراهیم بن فرات الکوفی ۲۵۶/۹	غندر ۳۴۰/۱
فرات بن أحنف ۱۰۴/۳، ۱۳۶/۲، ۱۰۴/۳، ۱۰۴/۳، ۱۰۶/۸،	الغنی الحسن بن معالی ۲۷۲/۷
فرانسیس فوکویاما ۱۷۰/۱	غوث الأعرابی ۳۵۶/۸
فسرعون ۳۰۶/۷، ۱۱۴، ۸/۶، ۱۶/۳، ۹۷/۱،	غیاث بن ابراهیم التیمی ۵۶، ۵۴/۲، ۳۰۰، ۲۴۰/۱،
۲۶۴/۹، ۴۰۴	غیاث بن أسد ۲۶۴، ۱۷۴/۲
فزاره بن بهرام ۳۲۸/۸	غیلان قدری ۲۲/۴
فضاله بن ایوب ۲۱۲، ۲۰۶/۱، ۲۲۲، ۲۲۰، ۲۲۲، ۲۴۴،	فارابی ۱۹۰/۱
۱۳۹۷، ۲/۳، ۲۲/۳، ۱۰، ۱۲، ۲۰، ۲۰، ۳۶۰/۹،	فارس بن حاتم بن ماهویه قزوینی ۲۶۲، ۲۴۲/۳
۳۴۰	۴۲۲/۴، ۲۶۹
فضیل ۲۱۸/۹، ۳۳۴، ۱۸۰، ۱۲۶/۸، ۲۱۹/۲	فاضل حسن بن محمد بن حسن قتی ۶۰/۳
فضل الأعور ۳۸۶/۹، ۱۱۶/۲	فاضل سبزواری ۳۱۳/۴

- الفضل بن بسار ١٨٠٤٢٠٣٠٠٠٢٦٠٢٢/٢:٢٥٢/١
 ٢٣٠٠٠٢١٠٠٢٠/٩:٢٨٠٠٢٤٦٠٠١٦٦٠١٤٢
 فضيل الزمان ٣١٨٠١٤٦/٢:٢٤٢/١
 فطر بن عبد الله الخشاب ١٨٠٠١٧٠/٩:٢٦٠/٧
 فقيه سعيد ٧١/٤
 فليح ٣٢٨/٩
 الفونسوي سوم ٢٦/٤
 فهيمه فهيمي نژاد ٢٦٩/١٠
 فقهاص بن خرار بن نروان ٢٥٦/٨
 فيض بن ابي شيبه ٦٦/٨
 الفيض بن المختار ٣٢٨/٥
 فيض كاشاني ٣١٣/٥:٢٥٦/٤:٢٨٠/٣:٣١١/٢
 ٧٨/٨
 محقق فيض كاشاني ١٦٨/٨
 فيومي ١٥٠/٨
 القانم (بسنگر يد: محمد بن الحسن العسكري ع) =
 حجت بن الحسن المهدي ع = صاحب الامر ع
 صاحب الزمان ع = ابا صالح ع = امام زمان ع
 امام عصر ع = ولي عصر ع = امام مستنصر ع
 امام مهدي ع = المهدي ع (٣٧٠٠٢٦٢/١)
 ٣٩٠٠٣٩٧/٢:٤١٠/٢:٧٤/٢:٨٠٠٠٨٢٠٠٨٢/٨٦
 ٨٨٠٠٩٤٠٠٩٦٠٠٩٨٠٠١٥٦/١٩٢٠٢٠٨٠٢١٠
 ٢١٤٠٢٩٤٠٣١٣/٢:٣١٣/٢:٣٢٨/٢:٣٨٤/٢:٣٨٦/٢
 ٨٠٠١٨٠٠٢٢٠٠٥٨/٨١٠٠٤٠١٠٨٠١٢٢
 ١٢٦٠١٢٨٠١٣٢/١٥٠٠١٣٢/١٤٢٠١٦٦
 ١٦٨٠١٧٠٠٣٧٤/٥:٣٧٤/٥:١٤٢٠١٣١/٥:٤٢٠/٧:٦٤
 ٨٠٠٨٢٠٠١١٤٠٠١١٦٠٠١٢٤٠١٣٢/١٥٨
 ١٦٠٠١٦٢٠٠١٦٦٠٠١٦٨٠٠١٧٢/١٨٨
 ١٩٠٠١٩٢٠٠١٩٤٠٠٢٠٢٠٠٢٠٤/٢١٢٠٢١٤
 ٢١٦٠٢٢٢٠٢٢٤/٢٣٠٠٢٤٠٠٢٤٦٠٢٤٨
- فضل الله بن علي بن عبد الله ١٣٠/٨
 فضل الله حروفی ٢٨/٤
 فضل بن ابي قرّة ٨/٦
 افضل بن الحسن الطبرسي ٣٠٠/٦
 افضل بن دكين ١١٦/٢:١٠٢/٨:٢١٤/٩:١٨
 ١٧٠
 فضل بن ستان ٢٦٩٠٢٦٥/٣
 الفضل بن سهل ٣٢/٢
 الفضل بن شاذان انيسابوري ١١٦/٣:٤٠٨/١
 ١٢٤٠١٢٨٠١٥٨٠١٦٠٠١٦٠٠١٦٠/٢:٣٠٥/٢:١٣٢/٢:١٣٤
 ٢١٨٠٢٩٤٠٣٢٦/٥:٣١٨/٥:٤٠٦/٦:١٧٠٥٦
 ١٥٦٠١٦٠٠١٧٦٠١٨٨٠٢١٢/٢٨٨
 ٣١٨٠٣٩/٨:١٤٦/٩:٣٢/٩:١٩٢/٣٩٠
 ٢٨١٠٢٥٩٠٢٣٣/١٠
 الفضل بن الضمر العبدي ٢١٢/٣:٣٦٢/١
 الفضل بن عبد الله ٣٠٨/٧
 الفضل بن عمر ٣٥٢/٨
 الفضل بن محمد ٣٣٦/٩
 الفضل بن محمد بن الحسين ٢٥٢٠٨٤/٧
 افضل بن محمد الشعراني ٢٥٢/٨
 فضل بن يحيى بن علي طيبي ٧٠٠٥١/٣
 فضل بن يزيد ١٥/٥
 الفضل بن بسار ١٤٢/٨
 الفضل بن يعقوب الرخامي ٣٣٤/١:١٣٢/٢
 افضل الكاتب ٦٦/٧
 الفضيل ٤٤/٢:٢٢٠٠٠٠٠٠٠/١
 فضيل الأعور ٢٨٨/٩
 فضيل بن خديج ٤١٠/٥:٢٠٠/٣
 فضيل بن محمد ١٧٦/٧
 فضل بن مرزوق ٣٢٨/٩:٣٠٠/١

٢٢ / ٩ : ٢٩٦ ، ٢١٦ / ٨ : ٣٨٨ ، ١٧٠ ، ١٦٤ / ٧

٣٦٢ ، ٧٢ ، ٥٠ ، ٤٤

القاسم بن محمد ٢١٢ / ١ : ٢١٢ ، ٢٧٤ / ٤ : ١٩٠ / ٧ : ١٦٠

٢٢ / ٩ ، ١٤٢ / ٨

القاسم بن محمد بن الحسن بن حازم ٨٢ ، ٧٨ / ٧

٢٩٦

قاسم بن محمد بن علی بن ابراهیم بن محمد

همدانی ٢٦٩ ، ٢٦٤ / ٣

القاسم بن محمد بن علی المروزی (أبو أحمد) ٢١٢ / ٣

القاسم بن محمد المقرئ ١٣٨ ، ٦٢ / ٢

القاسم بن مسلم ٢١٢ / ٣

قاسم بن موسى ٩٥ / ٥

القاسم بن الوليد الهمدانی ٣٧٢ / ٥

القاسم بن يحيى ١٥ : ٣٣٠ ، ٣٣٤ ، ٣٥٤ / ٨ : ٢٤ / ٩

٣٧٤ ، ٣٢٢ ، ٣١٦

قاسم فرزند امام زمان ع ٧٢ ، ٥١ / ٣

قاضی ابن ابن شوذب ٢٢ / ٥

قاضی شرف الدین ابراهیم ٢٤ ، ٤٥ / ٤

قاضی شهاب الدین أحمد بن شیرین ٥٩ / ٤

قاضی عبدالله فرزند شیخ محمد ٦١ / ٤

قاضی عبد الجبار معتزلی ٢٤٧ / ١٠

قاضی عیاض ٢٥٠ / ١

قاضی محمد بن محمد حسینی آوی ٢٤٢ / ٦

قاضی نعمان مغربی ١٨ : ٣٥٢ ، ٣٥٠ / ٧ : ٦٦ / ٦

٢٠٠ ، ١٩٩

قاضی نور الله شوشتری ٢٦٩ / ١٠

قبیصة بن ذؤیب ٥٦ / ٦

قتادة ١٨ : ١٨٢ / ٧ : ٢١١ / ٤ : ٣٥٨ ، ٢٩٢ ، ١٢٦ / ٢

٢٥٦ ، ٢٥٨ / ٩ : ٢٦ ، ٢٨ ، ١٧٤ ، ٢٧٦ ، ٢٩١

٣٧٠ ، ٣٥٦

قتیبة ٥٦ / ٦

٣٩٢ ، ٣٨٢ ، ٣٨٢ ، ٣٨٠ ، ٣٥٦ ، ٢٩٦ ، ٢٩٢

٩٢ ، ٢٨ ، ٢٤ / ٨ : ٤٠٦ ، ٤٠٤ ، ٤٠٢ ، ٣٩٨ ، ٣٩٦

١٥٤ ، ١٢٢ ، ١٢٨ ، ١٢٦ ، ١٢٤ ، ١٢٨ ، ١٢٦

٢٤٠ ، ٢٢٨ ، ٢٢٤ ، ٢٢٢ ، ٢٢٨ ، ٢٢٦ ، ٢٢٤

٢٧٨ ، ٢٧٦ ، ٢٧٠ ، ٢٦٢ ، ٢٦٠ ، ٢٥٨ ، ٢٥٢

٢٩٤ ، ٢٩٢ ، ٢٨٨ ، ٢٨٦ ، ٢٨٤ ، ٢٨٢ ، ٢٨٠

٢٨٨ ، ٢٨٤ ، ٢٧٤ ، ٢٤٢ ، ٢٤٠ ، ٢٣٤ ، ٢٩٨

٥٢ ، ٥٠ ، ٤٦ ، ٤٤ ، ٤٢ ، ٤٠ ، ٣٨ ، ٣٦ / ٩ : ٣٩٠

١٥٤ ، ١٥٢ ، ١٤٠ ، ١٢٢ ، ٨٨ ، ٧٨ ، ٧٠ ، ٦٠

٢٢٠ ، ٢١٠ ، ٢٠٨ ، ٢٠٠ ، ١٩٨ ، ١٦٨ ، ١٥٦

٢٥٠ ، ٢٢٨ ، ٢٢٤ ، ٢٢٢ ، ٢٢٤ ، ٢٢٢ ، ٢٢٢

٣٣٢ ، ٣٢٨ ، ٣٢٤ ، ٣٢٠ ، ٢٩٩ ، ٢٦٠ ، ٢٥٨

٢٥٤ ، ٢٥٢ ، ٢٤٨ ، ٢٢٦ ، ٢٢٤ ، ٢٢٢ ، ٢٣٨

٢٣٧ ، ٢٢٦ ، ٢٢٩ ، ٢٠٢ ، ٢٩٠ ، ٣٨٨ ، ٢٧٦

٢٥٦ ، ٢٢٨ ، ٢٢٢

قارب مولى الحسين ع ٤٦ / ٧

القاسانی ٩٨ / ٨

قاسط بن ظهير التغلبي ٥٠ / ٧

القاسم بن أبي بزة ١٧٠ / ٩ : ١١٦ / ٢

القاسم بن إسماعيل الأنباري ١٥ : ١٥٦ ، ١١٦ / ٣

٢٦٢ / ٨ : ٤٠٢ / ٧ : ٣٦٦

قاسم بن أصبغ ٢٦٠ / ٧

قاسم بن حبيب الأزدي ٥٤ / ٧

القاسم بن حسان ١٠٦ / ٨ : ٢٧٢ / ٧ : ٣١٠ / ١

القاسم بن الحسن بن علی ع ٢٢ / ٧

القاسم بن حمزة ٢٢٨ / ٢

القاسم بن خليفة ٣٢٢ / ٩ : ١١٠ / ٨ : ٢٦٢ / ٧

قاسم بن عبد الله بن سليمان بن وهب ٨٢ / ٥

القاسم بن علاء ٨٧ / ٤ : ٢٦٩ ، ٢٦٤ ، ٨ / ٣ : ٧٦ / ٢

١٩٧ ، ٩٣ ، ٨٨ / ٥ : ٤١٠ ، ٤٠٨ ، ٣٧٨ ، ٢٤٢ ، ١٥٤

- قبیة الأعشى ۲۳۲/۹
 قتیبة بن سعید ۴۰۴، ۳۵۰/۹، ۳۳۴/۱
 قتیبة بن محمد ۱۱۲/۷
 قحطانی ۲۴/۴
 قرائسی ۲۹۶/۱۰
 قرچنای خان ۶۱/۴
 قرطبی ۱۹۹/۸
 قرعان بن سويد ۳۴۶/۸
 قرقارة ۳۳۲/۷
 سید فظ ۱۲۴/۸
 قطب الدین مصطفی بن کمال الدین بکری ۲۷۹/۱۰
 قطب راوندی ۱۴۸، ۶۱/۶
 القعناع بن أبي حدرود ۱۵۰/۷
 قصب بن عمرو التمری ۵۲/۷
 قمر بن عبّاد ۱۳۴، ۹۴/۷
 قنبر ۳۹۷/۹
 قندوزی حنفی ۹۰/۱
 القنواء بنت رشید ۴۷۶/۹، ۲۹۸/۸
 الفواریری ۳۳۶/۱
 قوامی ۲۶۶/۵
 قودة الأعلم ۳۵۶/۸
 قیس ۳۲۲، ۱۸۰/۹
 قیس بن أبي حصین ۱۹۸/۹
 قیس بن جابر الصدقی ۱۷۶/۹
 قیس بن حفص ۱۰۸/۸، ۳۴۰/۷
 قیس بن سعد بن عبّاده ۳۰۸/۱
 قیس بن عبد ۳۷۲/۱
 قیس بن مسلم ۱۶۸/۹، ۲۱۲/۸، ۳۰۸، ۱۹۴/۷
 ۳۷۶
 قیس بن مسهر الضیادی ۵۰/۷
 قیصر ۱۸۶/۲
 کائن بن حنیذ الصانع ۳۳۸/۸
 الکابلی ۱۲۴/۷، ۷۴/۵
 کائزین دوم ۶۴/۴
 کاسیبی بغدادی ۲۳۸/۵
 سید کاظم رشتی ۷۵، ۷۳، ۷۲/۴
 سید کاظم رضوی ۲۸۶، ۲۸۴/۵
 سید کاظم طباطبایی یزدی ۲۳۳/۵
 کافور الخادم ۱۹۲، ۱۸۲/۲
 کامل ۱۵۴/۹
 کامل بن ابراهیم مدنی ۲۱، ۲۰/۵
 کامل بن حفیر ۳۵۴/۸
 کامل بن هشام ۳۵۲/۸
 کثیر بن عیاش ۲۴۰/۹
 کثیر بن یحییٰ ۲۸۴/۱
 کثیر مونی جریر ۳۴۸/۸
 کراجکی ۲۸۲/۱۰، ۲۲۰/۲
 کرام ۱۴۶/۸، ۲۱۶/۱
 کرد بن حنیف ۳۵۲/۸
 کردوس الأزدی ۳۴۶/۸
 کردوس بن جابر ۳۵۴/۸
 کردین بن شیان ۳۵۰/۸
 کرش بن ظهیر التغلیبیین ۵۰/۷
 کرعاوی ۱۰۹/۴
 محقق کرکی ۲۶۸/۱۰، ۷۱/۳
 سید کریم بینهدوز ۲۷۱، ۲۷۰/۵
 کریم رجاءوند ۲۹۵/۱۰
 کشی ۱۲۴، ۱۲۳/۴، ۳۰۳/۳، ۴۰۰/۱
 کعب الأخبار ۴۱۹/۷، ۶۹، ۶۱/۶
 کفعمی ۳۳۷/۶، ۶۶/۳

لوط (ع) ۲/۱۱۱:۶/۴۰۰:۸/۲۷۰:۹/۲۶۴	کلاری ۱۴۹/۱
اللیث بن سعد ۱/۳۳۸:۲/۳۴:۷/۹۴:۱۱۴/۸	کنشوم بنت أحمد ۴/۳۵۰
۳۵۰:۱۷۶:۶/۹:۳۰۰	گلکینی ۲/۳۶:۳:۲۹۸:۲۲۰:۹۰/۴:۱۲۲
لیشوعا بن قیصر ۲/۱۷۴	۲۲۲:۲۴۷:۲۵۱:۳۷۴:۲۸۸:۲۹۸:۳۱۵
مائدة اعتماد ۱۰/۲۹۵	۳۱۶:۴/۳۷۰:۵/۶۰:۳۲۳:۳۲۵:۳۲۶/۶
ماجد بن فلاح شیبانی ۱۰/۲۷۱	۴۲۹:۹/۳۹:۸/۶۰:۴۳:۲۶
مارگولیوت ۱/۱۵۲:۱۵۵:۱۰/۳۰۰	کمال الدین أحمد بن محمد بن یحیی انباری ۳/۵۱
ماریة ۲/۲۶۴:۵/۱۰	۷۱
مازیار بن قارن ۳/۲۹۲	الکمال العلوی التیشابوری ۷/۳۵۸
ماسحر بن عبد الله بن نیل ۸/۲۵۰	کسلمینا ۷/۳۵۴
ماشیح ۱/۹۸:۹۷:۱۰۰:۱۰۱	الکمین بن اُبی المسهل ۷/۲۹۶:۸/۸۶
مالک الأکشر ۸/۲۸:۲۳۲:۳۶۹:۹/۲۷۸:۲۵۲	کمیل بن زیاد النخعی ۱/۱۵۵:۳/۱۴۰:۲۰۰:۲۰۲
مالک بن اسماعیل ۸/۲۷۲	۴۱۰/۵
مالک بن حرب بن سکین ۸/۲۴۸	کنانة بن عتق ۷/۵۰
مالک بن خلید ۸/۳۵۸	کنجی شافعی ۱/۹۱
مالک بن ضمرة ۷/۲۴۶	کنفوسیوس ۱/۱۳۶
مالک بن عبد بن سریع ۷/۵۶	کورانی ۴/۱۰۷
مالک بن عطیة ۲/۱۴۸:۸/۲۸۶:۹/۳۸۶	کهیل ۹/۱۹۲
مالک الجهنی ۲/۱۳۲:۳/۱۰۲	کیان بن جریر (أبو جابر) ۷/۳۶۲
مالک انسلولی ۱/۳۹۲	کیان بن کلب (أبو صادق) ۳/۱۵۲
المأمون ۱/۲۶۶:۸/۴۰:۳/۲۴۱:۲۷۲:۲۷۷	کسان الزواری القنصار ۷/۲۹۰
۲۸۰:۲۸۲:۲۹۲:۳۰۲:۴/۳۶:۷/۶۸:۹	گلدزهر ۱/۱۵۱:۱۵۲:۱۰/۳۰۰
۲۸۳:۲۴	گنجی شافعی ۲/۲۸۷:۳/۱۴۵
ماهان بن کنیر ۸/۳۵۸	گوردن ۴/۶۶
المبارک بن فضالة ۲/۱۲۸:۷/۲۰۲	لاتساروس ۱/۱۵۱
المبارک بن معمر بن خالد ۸/۳۵۰	لامیجی ۱۰/۲۷۶
متقی هندی ۱/۸۱:۸۲:۷/۴۲:۱۰/۲۸۲	نطف الله صافی گلیپگانی ۱/۵۷:۵/۲۵۸:۶/۳۵۹
متمهدی سودانی ۴/۶۵	۳۶۴:۱۰/۲۸۷:۲۹۸
المتوکل بن عبد الله ۸/۳۵۶	لقیط بن الفرز ۸/۳۵۲
متوکل بن عمیر ۵/۲۱۱	لقیط بن ناتر الجهنی ۷/۴۴

- متوکل بن هارون ۳۰/۶
 متوکل عباسی ۲۸۱، ۲۷۹، ۲۷۴، ۲۷۳، ۲۴۰/۳
 ۲۳۴/۱۰: ۳۰۲، ۲۹۳، ۲۸۶، ۲۸۳، ۲۸۲
 المنشی بن انصاری ۱۹۸/۷
 المنشی بن الولید الحنطاط ۱۷۶/۷: ۱۷۶/۸: ۳۲، ۲۷۲
 ۲۳۲/۹
 مجاهد بن سعید عن الشعبي ۳۳۴/۱: ۳۳۶، ۳۷۲
 مجاهد ۱۵۴/۹: ۲۳۶، ۸۴/۷: ۳۲۸/۵
 مجتبی تریبی ۲۹۲/۱۰
 شیخ مجتبی قزوینی ۲۸۷/۱۰
 مجتبی گودرزی ۲۹۲/۱۰
 مجد الدین ابن اثیر جزری ۸۰/۱
 مجد الدین فضل بن یحیی طبری کوفی ۲۶۰/۱۰
 علامه مجلسی ۵۷/۱: ۲۶۰، ۱۰۱/۲: ۱۹۷، ۱۹۹
 ۱۹۹، ۲۱۹، ۳۲۳/۳: ۴۶، ۵۱، ۵۲، ۱۶۶/۴
 ۲۴۴، ۲۴۹، ۲۶۱، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۹۶، ۲۹۷/۵
 ۱۶۸، ۱۸۸، ۱۹۳، ۲۰۰، ۲۸۰، ۳۱۳، ۳۲۳/۶: ۱۶۸
 ۱۵۲، ۳۳۵، ۳۳۹، ۳۴۳/۷: ۵۹، ۶۰، ۴۵۲/۸
 ۴۰، ۷۸، ۸۱، ۱۵۹، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۷۲، ۱۸۹
 ۲۶۷/۹: ۱۲۷/۱۰: ۲۶۰، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۸۲
 مجتبی بن عبدالله گاندی ۵۲/۷
 مروج بن خزبوذ ۳۲۸/۸
 مروج ۹۵/۵
 سید محسن امین ۱۲۰/۹
 محسن جهانسوز ۳۰۰/۱۰
 سید محسن حکیم ۲۶۱/۴: ۳۰۰، ۳۱۰، ۳۱۲
 ملا محسن فیض کاشانی ۲۷۱/۱۰
 سید محمد ۲۰۹/۵
 محمد ابو عزیز خطی بحرانی ۲۷۷/۱۰
 محمد احمد بن عبد الله ۶۵/۴
 محمد احمد سردانی ۱۵۶/۱
 میرزا محمد اخباری ۱۶۴/۸: ۷۲/۴
 محمد اسماعیل خواجهوی ۷۸/۸
 محمد آقبال ۷۵/۴
 ملا محمد امین ۱۳۹/۵
 محمد امین زین الدین ۲۸۹/۱۰
 میرزا محمد باقر اصطهباناتی ۱۶۰/۵: ۲۸۰
 محمد باقر بهاری همدانی ۱۷۱/۸
 محمد باقر بهبانی ۲۵۲/۴
 محمد باقر حسینی میرداماد ۲۷۳/۱۰
 محمد باقر حیرجانی یزدی کرمانی ۱۶۹/۸
 محمد باقر شریعت ۲۹۸/۱۰
 سید محمد باقر صدر ۱۹۱، ۶۳، ۵۹/۱: ۱۹۱، ۱۱۱/۴: ۱۷
 ۲۸۷/۱۰: ۴۵۲
 میرزا محمد باقر کمره‌ای ۲۴۸/۱۰
 محمد بن آدم الشیبانی ۳۰۲/۷
 محمد بن ابراهیم ۱۶۲/۴: ۳۷۲، ۱۸۸/۳: ۲۴۴/۱
 ۱۴۴
 محمد بن ابراهیم بن ابي البلاد ۳۶۰، ۲۸۸/۷
 محمد بن ابراهیم بن إسحاق الطائفي المکتب (أبو
 العباس) ۱۳۲/۲: ۳۶۸، ۲۴۶، ۲۳۴/۱
 ۱۶۰، ۱۷۴، ۲۲۶، ۲۶۴، ۲۸۸، ۳۰۲، ۳۱۶/۳
 ۱۲۲، ۳۱۲، ۳۶۸، ۳۷۰، ۳۷۰/۴: ۱۶۴/۵: ۱۳۳۴/۷
 ۱۷۸/۹: ۲۰۴، ۱۴۴، ۹۸/۸: ۳۴۰
 محمد بن ابراهیم بن جعفر نعمانی ۴۱۶/۷: ۵۴/۱
 ۲۳۹/۱۰
 محمد بن ابراهیم بن عبید الله القسبي ۸: ۲۳۸/۷
 ۳۱۶/۹: ۳۲۰
 محمد بن ابراهیم بن مالک ۲۳۶/۹
 محمد بن ابراهیم بن مهزبار الأهوازي ۲۶۹، ۲۶۵/۳

- ٢١٦/٥ محمد بن أحمد بن إبراهيم الجعفی
 ٢٣٤/١ محمد بن أحمد بن أبي الثلج
 ٢٨٢/٩ محمد بن أحمد بن أبي خيشمة
 ٢٨٤/٢ محمد بن أحمد بن أبي عون الرزائي
 ١٩٠/٣ محمد بن أحمد بن أبي قتادة
 ٢٩٤/٦ محمد بن أحمد بن أبي الليث
 ١/٤ محمد بن أحمد بن جعفر القطان القمي (أبو جعفر)
 ٣٦.
 ٢٦١/٣ محمد بن أحمد بن جعفر قمي عطار قطان
 ٢٦٩، ٢٦٣
 ٢٢٤/١٠ محمد بن أحمد بن جنيد
 ٢٦٤، ٢٦٠/١٧ محمد بن أحمد بن الحسن القطواني
 ١٨٠/٨، ٢٨٢
 ٢٥٩/٣ محمد بن أحمد بن حماد
 محمد بن أحمد بن حماد مروزي محمودي (أبو
 علي) ٢٦٧، ٢٦٣/٣
 ١/٥ محمد بن أحمد بن حيدر كاظمي حسني حسيني
 ٢٢٨، ١٥٢
 ٨١/٥ محمد بن أحمد بن خلف
 ١/٣، ٢٦٦ محمد بن أحمد بن داوود القمي (أبو الحسن)
 ٢٩٤، ٢٩٣، ٢٢٨، ١٨٦، ١٧٤/٤
 ٥٠/٦ محمد بن أحمد بن رزق
 ٢٩٤/٥ محمد بن أحمد بن صالح التميمي
 ٩١٨/٤ محمد بن أحمد بن أنس القمي الأبي
 ٢٢٢/٧ محمد بن أحمد بن عبد الله الخالنجي
 ٢٨٢، ٢٤٤/١٠ محمد بن أحمد بن عبد الله قضاة
 ٢٠٤/٥ محمد بن أحمد بن علي بن صلت
 ٣٢٤/٢ محمد بن أحمد بن محمد انصرفي
 ١/٤، ١٧٦/٢ محمد بن أحمد بن يحيى اشعري قمي
 ٢٤٣/١٠، ٢٣٨/٩، ١١٤/٧، ٣٧٦/٦، ١٧٢
 ٢٧٢/٨ محمد بن أحمد الجرجاني
 ١٧، ٩٢/٥، ١٧٠، ١٦٨، ١٤٠/٤، ٢٢٨
 ١٥٠/٧ محمد بن إبراهيم التيمي
 ٢٦٠/٢ محمد بن إبراهيم أنصوري
 ٢٣٤/٨ محمد بن إبراهيم الغزالي
 ١٠٨/٦، ٢٧٠، ٢٤٤/٢ محمد بن إبراهيم الكوفي
 ٢٦٧/٣ محمد بن أبي بكر (أبو علي)
 ٢٣٦/١ محمد بن أبي بكر القمي
 ٢٢٢/٨ محمد بن أبي الحرى
 ٢٥٨/٥ محمد بن أبي حمزة
 ١١٠/٥ محمد بن أبي دارم يمامي (أبو بكر)
 ١٢٣/٥ محمد بن أبي رواد زواصي
 ٢/٣، ٢٩٨ محمد بن أبي زينب الأجدع (أبو الخطاب)
 ٢٢٨/٤
 ٤٢/٧ محمد بن أبي سعيد بن عقيل
 ٢٧٦، ٢٦٤، ٢٥٨/١ محمد بن أبي عبد الله الكوفي
 ٣٨٠، ٣٦٢، ٣٥٤، ٣٠٢، ٢٩٠، ٢١٢، ١٢٦/٢
 ١/٣، ١٩٠، ١٠٤/٨، ١٤٠، ٢/٥، ١٥٠، ١٢٢، ٢٨، ٢٦/٣
 ٢٢٨، ٢٥٠، ٢٤٤، ٢١٦
 ٢٣٢، ٢١٤، ٢١٢، ٢٠٤/١ محمد بن أبي عمير
 ٣/٢، ٢٨٨، ٢٨٢، ١٢٤، ٧٢، ٦٠، ٥٤/٢، ٣٠٠
 ١٨٤، ١٧٠، ١٦٦، ١٦٢، ١٥٢، ١١٤، ٢٨، ٢٦
 ٢٩٠، ٢٠٤، ١٦٨، ٧٤، ٧٠/٧، ٢٤٠، ٢٠٢
 ١/٩، ٢٧٠، ١٤٨، ١٣٤، ٨٦، ٣٢، ٨/٨، ٢٩٦
 ٢٢٢/١٠، ٢٦٠، ٢٠٨
 ٧٠/٧، ٣٤٤/١ محمد بن أبي القاسم منجيبويه
 ١٨٠، ١٨/٩، ٢١٤/٨، ٢٠٦، ١١٢
 ١٦٨، ١٥١/٦ محمد بن أبي قزوة
 ٣٤٢/١ محمد بن أبي قيس
 ١/٥، ٢٥٣، ١٩٠/٣، ٢٨٤/١ محمد بن أحمد
 ٢٠٨/٩، ٦/٨
 ٢٢٤/٤ محمد بن أحمد (أبو جعفر)

- ٣٧٤، ٣٣٢، ١٨٢/٩، ١١٠/٨، ١٢٩٢
 محمد بن إسكاب ١٨٤/٩
 محمد بن إسماعيل ٣٢٠/٣، ٢٣٢، ٨/٢، ٢٠٨/١
 ١٣٦/٧، ٣٧٦، ١٠٨/٦، ٩٦/٥، ٣٨٨، ٣٨٤
 ٢٠٨/٩، ٣٨٤، ٢٤٨، ٢٣٠، ١٨٠/٨، ١٧٦
 ٣٨٨، ٢٦٢، ٢٣٨
 محمد بن إسماعيل (أبو إسماعيل) ٢٤/٢
 محمد بن إسماعيل البرمكي ٣٦٢، ٢٩٠، ١٣٦/٢
 ١٠٤/٨، ٤٠٢، ٣٩٢/٥، ٢٠٦، ١٥٠، ١٢٨/٣
 ٣٣٨/٩
 محمد بن إسماعيل بن أبي سينة ٨٤/٧
 محمد بن إسماعيل بن بزيع ١٥١، ١٠٠/٣، ٣٢٦/٢
 ٢١٢/٩، ٢٧٠/٨، ٤٠٦، ٢٤٨، ٢٢٦/٧، ٣٨٨
 ٣٣٢
 محمد بن إسماعيل بن جعفر صادق (ع) ٣٧، ٣٢/٤
 محمد بن إسماعيل صنعاني ٢٧٩/١٠
 محمد بن أشناس اليربوعي ٢٧٦/٦
 محمد بن أمير المؤمنين (ع) ٤٢/٧
 محمد بن أورمه ٢٣٦/١٠
 محمد بن أيوب بن نوح ١٥١، ١٦٠/٢، ٢٨٤، ٢٧٢/١
 ٩٧
 محمد بن بابويه قمي (أبو جعفر) ٦٠/٣
 محمد بن بحر بن سهل الشيباني الزهني (أبو
 الحسين) ١٦٠، ١٢/٣، ٣٨٤، ٢٠٠، ١٧٨/٢
 ٢٥١/١٠، ٨٠
 محمد بن بشر ٣٦٨/٩
 محمد بن بشر ٢٩٢/١
 محمد بن بشر الأحول ٧٨/٧
 محمد بن بتر الهمداني ٣١٨/٥
 محمد بن بشير الأزدي ٢٦٦/٢
- محمد بن أحمد الداودي (أبو الحسن) ٢٧٢/٣
 محمد بن أحمد الزجوزجي (أبو جعفر) ١٤، ٢٦٦/٣
 ٣٨٨، ٣٨٢، ٣٨٠
 محمد بن أحمد سفاريني ٢٧٦/١٠
 محمد بن أحمد الشناني ٣٥٨/٩، ٢١٢/٣
 محمد بن أحمد الشيباني ٣٨٠، ٣٠٢، ٢١٤، ٢١٠/٢
 ١٩، ٣٩٦، ٣٨٢، ٣٧٢/٥، ١٨٠/٤، ١٦٠/٣
 ٢٢٤، ٢١٦
 محمد بن أحمد الصقواني (أبو عبد الله) ١٤، ٣٩٦/٣
 ٢١٠، ٢٢٣
 محمد بن أحمد الطولاني ٣٧٢/٢
 محمد بن أحمد العلوي (أبو جعفر) ١٣، ٢٨٨، ٢٧٦/٢
 ٢٢٢/٩، ١٣٢
 محمد بن أحمد غرياني ٥٦/٤
 محمد بن أحمد القاسمي ٩٦/٨
 محمد بن أحمد قرظي انصاري ٢٥٦/١٠
 محمد بن أحمد القلاتي ١٢٦/٨، ٢١٢/٢
 محمد بن أحمد المحبوبي ٣٧٢/٩
 محمد بن أحمد المديني ٩٦/٨، ١٩٦/٧
 محمد بن أحمد النهدي ٤٠٦/٧
 محمد بن إدريس (أبو نبيد) ٢٩٨/١
 محمد بن إدريس حلي ٢٧٥/٤
 محمد بن إدريس الحنظلي الرزازي (أبو حاتم) ٢٠٠/٣
 محمد بن إدريس الشافعي ٣٢/٩
 محمد بن إسحاق بن أبي العنيس ٢٣٢/١٠
 محمد بن إسحاق بن سعيد السعدي (أبو عبد الله) ١٣
 ٢٠٠
 محمد بن إسحاق رومي ٢٥٧/١٠
 محمد بن إسحاق الصقاني ١٧٤/٩، ٣٦٠/٢
 محمد بن إسحاق المفري ٢٤٢/٧، ١٢٤، ٩٢/٢

- ۲۵۸/۹
 محمد بن چهار ۲۴۸/۸
 محمد بن حاتم بن میمون ۱۵۲/۷
 محمد بن حاتم العطار ۳۹۴/۵
 محمد بن حبيب الجند نيسابوري ۲۷۶/۷
 محمد بن حسان الرازي ۳۱۸، ۲۹۲، ۱۴۶، ۱۳۴/۲
 ۳۸۰، ۲۶۸، ۲۰۲/۸، ۳۹۸، ۱۶۲، ۱۴۴/۷
 محمد بن الحسن ۲۰۶/۱، ۲۱۶، ۲۲۰، ۲۲۸، ۲۵۰،
 ۳۶۶، ۴۰۶، ۴۰۶/۲، ۱۲۴/۲، ۲۸۲، ۳۵۴، ۳/۳، ۹۸، ۶،
 ۱۰۲، ۱۰۶، ۱۱۲، ۱۲۲، ۱۵۸، ۱۸۲، ۱۸۶،
 ۱۹۰، ۱۹۸، ۳۳۰، ۴/۴، ۱۴۰/۵، ۱۰۸، ۳۱۴،
 ۳۶۰، ۳۸۴، ۷/۷، ۷۶، ۱۱۲، ۱۶۴، ۱۷۲، ۱۹۶،
 ۲۶۶، ۲۹۴، ۸/۸، ۱۷۸، ۲۵۴، ۲۸۶، ۹/۹، ۴۲، ۸۰
 محمد بن حسن اصفهانی ۲۵۴/۴
 محمد بن احسن بن ابي الخطاب ۲۲۸/۱
 محمد بن الحسن بن احمد بن انوليد ۲۱۲/۱، ۲۲۶،
 ۲۷۲، ۲۲۸، ۲۲۲، ۲۰۴، ۸۸، ۶۰، ۵۲، ۲۲/۲
 ۲۷۴، ۳۳۶، ۳/۳، ۱۰۲، ۱۲۸، ۱۵۴، ۴/۴،
 ۳۴۲، ۳۷۲، ۴۳۲، ۵/۵، ۳۵۴، ۶۰۴، ۴۱۲، ۱۷
 ۳۴۰، ۳۳۰، ۳۲۴/۹، ۲۰۴، ۱۶۸، ۱۱۴
 محمد بن احسن بن جعفر بن اسماعيل بن صالح
 الضميرى ۱۵۸/۴، ۳۹۴/۳
 محمد بن حسن بن حمزه ۲۵۱/۱۰
 محمد بن الحسن بن شكون البصرى ۱۰/۶، ۴۰۰/۵،
 ۳۸۶/۹، ۱۲
 محمد بن احسن بن على بن ابراهيم بن مهزيار ۲/۲
 ۳۷۲
 محمد بن الحسن بن على الفقي (أبو سعيد) ۱۹۸/۳
 محمد بن احسن بن محمد بن جمهور العمى (أبو
 على) ۱۰/۴، ۴۰۰/۷، ۳۷۲/۵، ۱۹۲/۳
- محمد بن بكار بن الزيان ۲۹۶/۱
 محمد بن بكر ارحبى ۴۰۰، ۳۴۰/۱
 محمد بن بندار ۲۴۰/۸
 محمد بن پاينده ساوجى ۲۶۶/۱۰، ۱۷۵/۸
 محمد بن ثابت ۳۳۰، ۳۲۴/۹، ۹۴/۷
 محمد بن الجارود العبدي ۲۱۰/۳
 محمد بن جبرئيل الأهوازي ۱۴۰/۴
 محمد بن جرير ظهري ۴۹۱/۹، ۳۰۱/۳
 محمد بن جعفر ۱۴، ۲۴۸، ۱۶۷، ۱۳۶، ۱۲۲/۲
 ۲۶۸/۹، ۸۶، ۷۲/۷، ۳۴۴، ۳۴۰
 محمد بن جعفر ۲۰۲/۹، ۱۳۴/۷
 محمد بن جعفر الأسدي الرازي (أبو الحسين) ۵۶/۲،
 ۲۷۸، ۳/۳، ۲۶۱، ۲۶۳، ۲۶۶، ۴/۴، ۱۳۲، ۱۷۲،
 ۲۹۰/۷، ۳۶۲، ۱۴۴/۹، ۲۷۰/۶، ۴۹/۵، ۱۸۰
 محمد بن جعفر بن رباح الأشجعي ۴۸/۶
 محمد بن جعفر بن محمد (أبو الحسن) ۳۶۲/۷
 محمد بن جعفر بن محمد المقرئ (أبو بكر) ۲۵۲/۴
 محمد بن جعفر بن مسعود ۲۷۸/۸، ۳۴۲/۵
 محمد بن جعفر النعمي ۳۴۸/۶
 محمد بن جعفر جميري قمي (أبو العباس) ۷۸، ۷۶/۵
 محمد بن جعفر دقان ۱۲۴، ۱۲۳/۵
 محمد بن جعفر الزراري ۱۸/۸، ۲۴۴/۶
 محمد بن جعفر العربي ۱۷۲/۴
 محمد بن جعفر القرشي ۳۸/۹، ۲۱۰/۸
 محمد بن جعفر قمي جيسري ۷۸/۵
 محمد بن جعفر الكوفي ۵، ۱۶۰، ۱۲۸/۳، ۲۱۰/۲
 ۳۹۶، ۳۹۲، ۳۸۲
 محمد بن جلال حسيني بلهاني منجم ۱۶۳/۸
 محمد بن جمهور العمى ۳/۳، ۳۶۶/۲، ۲۱۲، ۲۰۸/۱
 ۲۷۸/۸، ۴۰۰، ۱۲۶/۷، ۳۶۰/۵، ۱۸۲، ۲۸

۵:۱۹۸، ۱۸۴، ۱۸۲، ۱۰۲، ۹۸/۳، ۳۵۴، ۲۸۲	۲۸۲، ۲۳۶
۱۸/۸:۴۰۲، ۲۴۸، ۲۴۶، ۱۹۰/۷:۳۸۸، ۲۸۴	محمد بن الحسن بن الوليد ۱۷۲/۴
۱۴۰، ۴۲/۹:۳۷۴، ۲۸۶، ۲۸۲، ۱۸۲، ۳۲، ۲۰	محمد بن انحنس بن يحيى انحرثى ۴۰۸/۷
محمد بن الحسين بن أحمد بن محمد بن جعفر ۳۷۴/۱	محمد بن حسن حرز عاملی ۲۷۴/۱۰
محمد بن الحسين بن حفص الغشمى الكوفى ۱/۲	محمد بن الحسن الصفار القمى ۴۰۶، ۳۷۰، ۲۲۶/۱
۴۸/۶، ۳۸۲/۵:۳۵۶	۱۹۰، ۱۵۶، ۱۲۸، ۱۰۲/۳:۳۳۶، ۶۰، ۵۲/۲
محمد بن الحسين بن حميد ۲۴۰/۹	۵/۲۰۴، ۲۵۲، ۳۶۰، ۴۰۴، ۳۱۲، ۷:۱۶۸، ۹
محمد بن انحنس بن سليمان ۱/۶	۱۲۰، ۳۲۰، ۳۴۰/۱۰:۲۳۴
محمد بن الحسين بن سفيان انيزوفرى (أبو جعفر) ۱/۶	محمد بن الحسن الصفرى الذوقى ۳۷۶/۳
۱۸، ۱۷۴/۷، ۱۵۱، ۱۴۹، ۱۴۸، ۱۴۷، ۱۲۴	محمد بن انحنس الطوسى ۶/۳۷۶، ۷:۴۱۷، ۴۰۴
۱۴۶	۲۲۸/۱۰
محمد بن الحسين بن مصلح أبو بكر ۲۷۲/۱	محمد بن الحسن المسكرى (بتكرید: حجت بن الحسن
محمد بن الحسين بن يزيد الزيات ۲۱۲/۹	المهدى) = صاحب الأمر) = صاحب الزمان)
محمد بن انحنس الصانع ۱۳۰/۸	= أبا صالح) = امام زمان) = امام عصر) =
محمد بن الحسين الغشمى ۱۹۲/۹	ولّى عصر) = امام منتظر) = امام مهدى) =
محمد بن حفص ۲۶۶/۷	اقتانم) = المهدى) (۱/۸۹، ۱۹۵:۲/
محمد بن حكيم ۱۵۸/۷	۱۷۰، ۱۷۶، ۳۱۶، ۳۵۶، ۳:۱۴۲، ۵:۶۵، ۵۲
محمد بن حقاد بن شيب ۳۶۸/۸	۱۱۶، ۲۴۰، ۳۲۴، ۳۵۲، ۳۵۴، ۳۹۴، ۶:۱۴
محمد بن حقاد بن ماهان المسكاف ۴۰۸/۵	۲۹، ۷۸، ۱۱۰، ۱۱۶، ۱۲۲، ۲۴۸، ۳۳۷، ۳۴۴
محمد بن حمدان القشبرى ۳۰۰/۱	محمد بن الحسن انكاتب انروزى ۴۳۸/۴
محمد بن حمزان العدائى ۲۵۸/۹	محمد بن الحسن انكرخى ۲۷۲/۲
محمد بن حنويه بن عبد العزيز الرازى ۳/۳۳۸، ۴/۱۷۰	محمد بن انحنس الكوفى ۲/۳۵۶، ۷:۲۱۴
محمد بن حنويه السويذوى ۱۶۸/۴	محمد بن انحنس انفس الزكيت ۷:۳۹۰
محمد بن الحنفية ۴/۱۸، ۱۹، ۲۲، ۳۵:۵، ۳۱۸/۶	محمد بن انحنس ۱/۲۱۲، ۲۱۶، ۲۶۶، ۲۸۴، ۳۹۰،
۶۹، ۱۵۶، ۱۵۵:۷، ۱۸۶/۸:۳۵۸، ۲۹۰/۸	۳۹۶، ۱۲/۲:۵۲، ۵۸، ۸۶، ۳:۲۹۶، ۱۰، ۱۲،
محمد بن حبان السازنى ۱/۲۸۴	۱۲۶، ۱۸۸، ۱۹۰، ۵:۳۳۲، ۷:۶۶، ۲۹۰،
محمد بن حيدر (أبو الحسن) ۳/۶۲	۴۰۶، ۸۱۴، ۹:۳۸۸، ۹:۲۵۲
محمد بن حيدر كاظمى ۵/۲۴۱	محمد بن حسين بن ابراهيم سيجزى أبو الحسين ۱/۸۲
محمد بن خالد ۱/۲۴۰، ۲:۲۵۰، ۳:۱۰، ۳:۲۱۰، ۵:	محمد بن الحسين بن أبى الخطاب ۱/۲۲۲، ۲۰۶
	۲۳۸، ۲۴۰، ۲۴۶، ۳۸۲، ۲:۵۰، ۵۴، ۱۲۴،

۳۷۲
 محمّد بن سلّمه بن كهيل ۱/۲۸۲:۹/۱۴۴:۱۹۲
 محمّد بن سليمان البغدادي (أبو مسلم) ۸/۹۶
 محمّد بن سليمان النخعي ۲/۱۲۶:۷/۲۹۴:۸/۸۲
 ۹۸
 محمّد بن ستان خزاعي زاهري ۱/۲۱۶:۲۱۸:۲۲۲
 ۳۷۴:۳۸۲:۳۹۷:۳۹۹:۴۰۰:۲/۵۴:۱۳۲
 ۱۳۶:۱۴۶:۱۵۰:۱۵۲:۲۹۰:۳۰۰:۳۱۸
 ۳۶۲:۳۶۶:۳/۱۱۴:۱۳۲:۱۵۸:۱۸۲:۲۶۹
 ۵/۳۱۴:۳۱۸:۳۴۶:۳۷۸:۳۸۴:۴۱۸:۷/۷
 ۱۴۴:۱۹۶:۸/۳۰:۹۶:۱۰۴:۱۲۸:۱۸۰
 ۲۳۶:۲۴۰:۲۸۲:۳۷۴:۹/۱۸۰:۱۹۶:۲۱۸
 ۳۲۸:۳۵۶:۴۰۲
 محمّد بن سوقة ۱/۱۲۴۸:۷/۱۵۲
 محمّد بن سهل الجلودي (أبو عبد الله) ۷/۴۰۸
 محمّد بن سيرين ۹/۲۸۲
 محمّد بن شاذان بن تميم شاذاني نيشابوري ۳/۲۶۵
 ۱۲۶۹:۴/۳۳۴:۳۶۶:۴۲۸:۵/۹۳
 محمّد بن الشجري ۷/۱۴۲:۳۷۸
 محمّد بن شعيب بن أحمد المالكي ۹/۴۸:۸
 محمّد بن شعيب بن صالح ۵/۹۵
 محمّد بن صالح بن محمّد همداني دهمان ۳/۲۶۱
 ۲۶۴:۴/۳۹۲:۳۹۴:۴۳۲:۵/۹۷:۹۲
 محمّد بن الصامت ۷/۱۶۰
 محمّد بن الصباح ۷/۱۵۲:۲۸۰
 محمّد بن الفضل الأسدي ۷/۲۶۰
 محمّد بن طنجه شافعي ۱/۸۰
 محمّد بن طلحة شامي ۱/۹۲
 محمّد بن طلحة ۱/۲۷۲
 محمّد بن عاصم ۷/۱۹۲:۸/۲۱۲:۹/۳۷۶:۱۶۸

۳۱۳:۳۴۶
 محمّد بن خالد (أبو عبد الله) ۵/۳۳۲
 محمّد بن خالد الأصم ۷/۱۱۲:۶۴
 محمّد بن خالد البرقي ۸/۱۲
 محمّد بن خالد بن قرّة ۸/۳۵۲
 محمّد بن خالد جندي صنعاني ۹/۳۲:۳۲:۳۴:۳۵
 ۲۱۰
 محمّد بن خاوند شاه مير خاوند ۴/۲۶
 محمّد بن خلف الطاطري ۲/۷:۹۰:۱۱۰:۸/۲۳۸
 محمّد بن خليلان (أبو عبد الله) ۲/۱۷۴:۲۶۴
 محمّد بن داوود ۳/۲۱۰
 محمّد بن راشد البجلي ۷/۱۷۶
 محمّد بن الزبير الأقرع ۷/۱۱۰
 محمّد بن رزيق بن جامع المصري ۷/۲۷۰
 محمّد بن روابة ۸/۳۵۶
 محمّد بن زكريّا بن دينار ۹/۱۵۲:۱۸۶
 محمّد بن زكريّا الجوهري ۱/۲۹۶
 محمّد بن زياد ۸/۳۲۰
 محمّد بن زياد الأزدي (أبو أحمد) ۲/۱۷۶:۳/۲۱۴
 ۹:۱۹۶:۹/۳۱۶
 محمّد بن زياد بن يحيى الساجي ۷/۱۲۸
 محمّد بن زياد الصيمري ۴/۴۲۲
 محمّد بن زياد الهانمي ۷/۱۸۶
 محمّد بن زيد بن علي فارسي ۳/۲۷۸:۱۰/۲۵۲
 محمّد بن زيد بن مروان (أبو عبد الله) ۵/۱۱۰
 محمّد بن سابور (أبو العباس) ۴/۳۵۲
 محمّد بن السري ۳/۳۰
 محمّد بن سعيد بن محمّد ۲/۳۱۶:۴/۳۳۴:۸/۲۴۰
 محمّد بن سفيان الحضرمي ۳/۳۰
 محمّد بن سلام ۸/۸

- ٢٤٢، ٢٤٠، ٢٢٠ / ٩ : ٢٨٦
 محمد بن عبد الله بن مهران کرخی ٢٣٤ / ١٠
 محمد بن عبد الله بن نصر ٢٩٢ / ١
 محمد بن عبد الله بن نوفل ٢٩٤ / ٧
 محمد بن عبد الله بن هلال ١٢٠ / ٩
 محمد بن عبد الله ترکی قحطانی ٨٠، ٧٩، ٧٧ / ٤
 محمد بن عبد الله الجعفی ٢٥٦ / ٨
 محمد بن عبد الله الحائری ٢٤٢ / ٣
 محمد بن عبد الله الحضرمی ١٩٨ / ٩، ٢٤٨ / ١
 محمد بن عبد الله الشیبانی ٢٧٢ / ٧، ٣٧٨ / ٦
 محمد بن عبد الله انصاری ٢٤ / ٢
 محمد بن عبد الله الطهوی ١٠٨ / ٦، ٢٣٤ / ٢
 محمد بن عبد الله الکوفی ٢٤٢ / ٩، ١٦٨ / ٣
 محمد بن عبد الله محض ٢٨٧ / ٢
 محمد بن عبد الله النسمی ٦٢ / ٢
 محمد بن عبد الله منصور ٢٨٧ / ٢
 محمد بن عبد الله نوربخش ٥١ / ٤
 محمد بن عبد الجبار ٢٢٢، ٢٢١ / ٢، ٣٥٨، ٢٢٢ / ١ : ٢٢٢، ٢٢١ / ٢
 ٢٥٢ / ٩
 محمد بن عبد الحمید ٢٢٨، ٢٢٤ / ٩، ١٥٢ / ٧
 محمد بن عبد الرحمن ٢٢٤ / ٧، ٣١٦ / ٢
 محمد بن عبد الرحمن ابن قیة رازی ٢٢٢ / ١٠
 محمد بن عبد الرحمن (أبو سعید) ٢٩٨ / ١
 محمد بن عبد الرحمن سخاوی ٢٦٢ / ١٠
 محمد بن عبد المؤمن ٩٢ / ٨
 محمد بن عبدوس الحرانی ٢٧٢ / ١
 محمد بن عبد الوهاب مکناسی ١١٠، ٧٩، ٦٥ / ٤
 ٢٧٩
 محمد بن عبدیل الآبی ٢٩٠ / ٣
 محمد بن عبید الله علوی (أبو الحسن) ١١٠ / ٥
- محمد بن العباس ١٩٢ / ٨، ٣٩٦ / ٤، ٩٦، ٨٢ / ٢
 محمد بن العباس بن أبی ذهل العصمی الهروی (أبو عبید الله) ٥٠ / ٦
 محمد بن العباس بن عیسی الحسنی ١٥٤ / ٩
 محمد بن عباس بن عیسی غاضری ٢٣٨ / ١٠
 محمد بن عباس قمی ٢٦٩ / ٣
 محمد بن العباس الهروی ٢٠٠ / ٣
 محمد بن عبد الله ١ / ١، ٨٨، ٢٩٦، ٣٨٢، ٣٩٦ / ٢
 ٢٧، ٢٤ / ٤، ١٥٢ / ٣، ٣٧٠، ٣٥٦، ٢٩٨، ٢٤٢
 ٢٠٨ / ٩، ٢٥٢، ٢٠٤ / ٧، ٣٥٢، ٧٩ / ٥، ٨٠
 محمد بن عبد الله أبو جعفر ٢٧٦ / ٧
 محمد بن عبد الله البصری ٣٦٠ / ١
 محمد بن عبد الله بن ابراهیم الشافعی (أبو بکر) ٤٠٨ / ٥
 محمد بن عبد الله بن أبی غانم القزوینی ٢٢٠ / ٥
 محمد بن عبد الله بن أحمد بن ربذة (أبو بکر) ١١٨ / ٧
 محمد بن عبد الله بن ادريس عالی ٤١ / ٤
 محمد بن عبد الله بن تومرت (أبو عبد الله) ٢٣، ٢٢ / ٤
 محمد بن عبد الله بن جعفر الحمیری ٣٦٦، ٢٦٢ / ١
 ١ / ٤، ٣٢٦، ٢٢٩، ٥٤ / ٣، ٣٨٦، ١٤٨ / ٢، ٣٩٢
 ٣٣٩ / ٦، ٢٦٠، ٢٢٩، ٢٣٠، ١٩٦، ١٨٨، ١٨٦
 ٢١٠ / ٩، ٤٤ / ٧، ٣٩١، ٣٩٠، ٣٧٨، ٢٦٨
 محمد بن عبد الله بن حسن بن حسن ٢٥٢ / ٧، ٢٦ / ٤
 محمد بن عبد الله بن زرارة ٢ / ٢، ١٥٠ / ٩، ١٥٠، ٢١٠
 ٢٣٠
 محمد بن عبد الله بن عمران البرقی ٢٨٦ / ٩
 محمد بن عبد الله بن محمد بن عبید الله بن المطلب ١ / ٢
 ١٢ / ٣، ٣٨٢
 محمد بن عبد الله بن المطلب الشیبانی (أبو الفضل) ١ / ٢
 ١ / ٦، ٤٠٨، ٣٨٢ / ٥، ٣٧٨، ٣٥٢ / ٤، ٣٥٦، ٢٧٦
 ١٠٤، ٨٦ / ٨، ٦٨ / ٧، ٣٩٤، ٣٩٣، ١٩٤، ٨٠

- محمد بن علی بن شاذان التیسابوری ۲۴۲/۴
 محمد بن علی بن انشاء ائمه‌المرورودی (ابو الحسن) ۲۹۴/۵
 محمد بن علی بن العباس المروری ۱۷۲/۹
 محمد بن علی بن عبد الرحمن العیدی ۲۶۸/۲
 محمد بن علی بن عبد الصمد الکوفی ۲۸۸، ۲۴۴/۸
 ۱۷۸/۹
 محمد بن علی بن عثمان کراچکی ۲۵۱، ۲۲۸/۱۰
 محمد بن علی بن عبد عزیز ۳۰۰/۷
 محمد بن علی بن فضل بن تمام ۲۵۲/۱۰، ۲۳۶/۹
 محمد بن علی بن الفضل الکوفی ۱۳۶/۲
 محمد بن علی بن القاسم الفقی ۲۱۸/۴
 محمد بن علی بن متین ۳۹۰، ۳۶۴، ۳۲۲/۳
 محمد بن علی بن محبوب ۳۵۲/۹
 محمد بن علی بن محمد ۳۳۷، ۳۲۶/۶
 محمد بن علی بن مفضل بن تمام ۴۸/۳
 محمد بن علی بن موسی ۱۷۸/۹، ۲۸۸، ۲۴۴/۸
 محمد بن علی بن مهزیار الأهوازی ۲۲۸/۴
 محمد بن علی بن مسون (ابو الغنائم) ۲۵۶/۸
 محمد بن علی بن هلال انکرخی ۱۵۰/۴
 محمد بن علی بن یوسف ۲۳۶/۹، ۳۸۲، ۲۰۸/۸
 محمد بن علی التیملی ۲۷۰/۸
 محمد بن علی الجواد (ابو جعفر الثانی) (نگرید: امام جواد) ۲/۴، ۴۱۰، ۴۰۶، ۴۰۴، ۳۶۶/۱
 ۱۵۸، ۱۷۶، ۲۱۰، ۲۱۴، ۲۵۴، ۲۹۰، ۲۹۶
 ۳۰۲، ۳۱۶، ۳۳۶، ۳۳۶/۳، ۱۲۰، ۱۶۰، ۲۰۴/۵
 ۳۳۲، ۳۶۶، ۳۹۴، ۳۸۴، ۳۹۶، ۴۲۰، ۷۸/۶
 ۹۴، ۱۷۸، ۱۸۰، ۲۲۲، ۲۲۴، ۳۱۲، ۳۵۰، ۳۵۲
 ۲۱۸/۹، ۱۰۰، ۸۸/۸، ۲۲۲/۷
 محمد بن علی الحنبی ۲۱۴/۷
- ۶۸، ۶۶، ۶۴، ۶۲، ۶۰، ۵۲، ۵۰، ۳۶، ۳۴، ۳۶
 ۱۲۴، ۱۴۰، ۱۳۶، ۱۱۴، ۸۸، ۸۴، ۸۰، ۷۶، ۷۲
 ۲۰۲، ۲۰۰، ۱۹۸، ۱۸۸، ۱۷۸، ۱۷۶، ۱۵۴
 ۲۵۰، ۲۲۲، ۲۴۰، ۲۳۶، ۲۳۲، ۲۲۶، ۲۱۸
 ۳۳۸، ۳۳۰، ۳۱۸، ۲۹۱، ۲۶۲، ۲۵۸، ۲۵۶
 ۳۶۲، ۳۶۰، ۳۵۸، ۳۵۲، ۳۴۸، ۳۴۲، ۳۴۰
 ۱۰، ۱۴۰، ۲۰۶، ۲۰۲، ۳۹۰، ۳۸۶، ۳۸۴، ۳۸۰
 ۶۲، ۳۲
 محمد بن علی بن ابراهیم بن محمد همدانی ۳۴۸/۲
 ۲۶۹، ۲۶۴/۳
 محمد بن علی بن ابی الذاری ۲۲۶/۲
 محمد بن علی بن ابی العزافر ۲۴۰/۱۰
 محمد بن علی بن ابی قره ۱۴۸، ۱۴۷، ۱۳۴/۶
 محمد بن علی بن أحمد (ابو جعفر) ۳۷۶/۳
 محمد بن علی بن أحمد الهمدانی ۲۵۶/۹
 محمد بن علی بن یسار الفزینی ۳۹۲/۵، ۱۲۸/۳
 محمد بن علی بن بلال (ابو طاهر) ۳۳۴، ۲۶۶/۳
 ۸۴، ۸۳/۵، ۱۶۲، ۹۳، ۹۲، ۹۱
 محمد بن علی بن بنان الطلحی الآبی ۱۲۶/۴
 محمد بن علی بن تمام (ابو الحسین) ۲۳۰/۴
 محمد بن علی بن حاتم التوفلی ۱۷۸/۲
 محمد بن علی بن الحسن بن شاذان الثقی (ابو الحسن) ۴۱۸/۵
 محمد بن علی بن الحسن الحسینی ۲۵۶/۸
 محمد بن علی بن حسن علوی ۲۵۳/۱۰
 محمد بن علی بن الحسین ۱۶۶/۴، ۳۳۶/۳
 محمد بن علی بن الحسین بن موسی بن بابویه قتی (ابو جعفر) ۳۰۰/۸، ۴۱۷/۷، ۴۱۸/۵، ۱۳۰/۴
 محمد بن علی بن رقای الثقی ۴۱۸/۵
 محمد بن علی بن زنجویه القتی ۳۹۳، ۳۷۶/۶

- ١٧٦، ٦٢/٩: ٢٧٦، ٢٩٨
 محمد بن عمران مونی ابی جعفر ع ٣٧٠، ٣٦٦/١
 محمد بن عمر بن یزید بیاح الساری ٢٦٠، ١٩٢/٧
 محمد بن عمر الجعابی (أبو بکر) ٩٢/٨، ٢٣٨/٧
 محمد بن عمر انصیدانی ٢٢٦/٨
 محمد بن عمر القاضي الجعابی ١٨٢/٩، ٢٧٦/٧
 محمد بن عمرو الحافظ (أبو بکر) ٢٠٠/٧
 محمد بن عیسی ١٢٦، ١٢٠، ٦٢، ٤٢، ٢٢، ١٠ / ٢
 ١٨، ٦٨ / ٧: ٤١٢، ٤٠٨، ٢٢٢ / ٥: ٣٨٦، ٣١٨
 ٢٧٨، ٢٧٢
 محمد بن عیسی بن عبید بن یقظین ٢١٦، ٢١٤/١
 ٢٢٠، ٢١٨، ٢٢٢، ٢٢٤، ٢٣٠، ٢٣٨، ٢٤٠
 ٢٦٠، ٢٦٠، ٢٦٦، ٢٦٦، ٢٦٨، ٢٦٠، ٢٦٠، ٢٦٠، ٢٦٠
 ١٦٢، ١٦٢، ١٨٠، ١٨٢، ١٨٤، ١٨٦، ١٩٠ / ٤
 ١٢٢ / ٥: ٣٢٢، ٣٢٠ / ٦: ١٩٠، ٢٥٢ / ٨
 ٢٦، ٣٢ / ٩: ٤٦، ٨٠، ٨٦، ١٤٠، ١٥٠، ٣١٦
 ٢٢٢، ٢٧٤، ٢٨٨ / ١٠: ٢٣٧
 محمد بن غالب الأصلهانی ٢٨/٧
 محمد بن فارس الغوری (أبو الفرج) ٢٢٠/١
 محمد بن الثرات ٤٠٢/٥، ١٥٠ / ٣
 محمد بن الفرج ٢٢٢/٦، ١٤٠ / ٤
 محمد بن فرج رُحیمی ٢٦٩، ٢٦٠، ٢٥٠، ٢٤٧ / ٣
 محمد بن فضل ٢٧/٤
 محمد بن الفضل الموصلی ٣٨٢، ٣٨٠ / ٣
 محمد بن الفضل النحوی ١٧٨/٩، ٢٢٢/٨
 محمد بن الفضیل ٢٦٠، ٢٨٠، ٢٧٠، ٢١٤ / ١
 ٢٦٠، ٢٣٦، ٢١٨ / ٥: ١٨٦، ١٨٤، ١٨٢، ١٨٠ / ٣: ٧٦
 ٣٢٢ / ٩
 محمد بن القاسم ٢٣٢، ٢٢٢ / ٧
 محمد بن قاسم أبو بکر ٢٢٢ / ١٠
- سید محمد بن علی حیدانی ٦٢ / ٤
 محمد بن علی السلمي ٢٩٢ / ٢
 محمد بن علی الشلمغانی (أبو جعفر) ١٣، ٢٧٨ / ٢
 ٢٦٢، ٢٦٦، ٢٥٤ / ٤: ٨٢، ٨٣، ٨٤، ٨٨، ٩٠
 ٩٢، ٩٤، ٩٥، ٩٧، ٩٨، ٩٩، ١٠١، ١٠٣، ١٠٤
 ١٠٥، ١٠٦، ١٢٠، ١٥٦، ١٥٨، ١٦٠، ١٦٢
 ٢٢٨، ٢٢٦، ٢٨٤، ٢٩٠ / ٤٠٨
 محمد بن علی الصیرفی الکوفی ٤١٠ / ٥: ٢٩٢ / ٢
 ١٨٠، ٨٢ / ٩: ٢٦٨ / ٨
 محمد بن علی عباسی ٢١٩ / ٢
 محمد بن علی علوی ٧١ / ٣
 محمد بن علی عن عثمان بن أحمد الشناک ٢٤ / ٣
 محمد بن علی الکوفی ٧٠ / ٧: ٣١٨، ١٤٦، ١٣٤ / ٢
 ١١٢، ١٤٤، ١٦٢، ١٨٨، ٢٠٦، ٣٩٨ / ٨: ١٢٨
 ٢٠٢، ٣٨٠ / ٢٠٢
 محمد بن علی ماجیلویه ١٢٢ / ٢: ٣٨٠، ٣٧٠ / ١
 ١٦٠، ١٧٠، ٢٦٤، ٢٧٠، ٢٧٢، ٢٨٨، ٣٢٠ / ٣
 ١٦٦، ٢٢٤، ٢١٤ / ٨: ٢٠٦، ٧٠ / ٧: ٢٢٤، ١٦٦
 ١٨٠، ١٨٠
 محمد بن علی منقذی حسنی (أبو جعفر) ٢٥ / ٥
 محمد بن علی الهادی ع (بگریه: امام هادی ع) ١٢ / ٢
 ١٥٦
 محمد بن علی الهمدانی ٣٨٦ / ٩
 محمد بن علی یعنی صنعانی أبو عبد الله ٨٣ / ١
 محمد بن عمار الشعرائی ٢٥٢ / ٨
 محمد بن عمار العطار ٢٥٦ / ٨
 محمد بن عماره ٢٨ / ٦
 محمد بن عمر ٢٩٨ / ١
 محمد بن عمران ٣٦٨، ١٢٠ / ٧
 محمد بن عمران بن أبی لیلی ٢٨٢، ١٩٢، ١٠٠ / ٨

محمد بن محمد (أبو بكر) ۴۵/۵	محمد بن القاسم بن ابراهيم ۲۵۶/۹
محمد بن محمد بن خلف (أبو الحسين) ۳۳۴/۴	محمد بن قاسم بن علی بن عمر بن علی بن حسین ۴/
محمد بن محمد بن عبد الله البغدادي (أبو جعفر) ۱/۲	۳۵، ۳۴
۱۳۰	محمد بن القاسم الزییدی ۲۹۵، ۲۹۳، ۱۸۶/۳
محمد بن محمد بن عصام النکینی ۲۰۴، ۷۴، ۵۰/۲	محمد بن قاسم طوسی ۲۵۳/۱۰
۱۷/۹۵، ۹۴/۵؛ ۴۲۶/۴؛ ۳۴۴، ۲۰۴، ۸/۳	محمد بن القاسم العلوی ۲۶، ۴۳، ۴۱/۵؛ ۲۴۸/۲
۲۴، ۲۲/۹، ۲۹۶، ۲۱۶/۸؛ ۳۸۸، ۱۷۰، ۱۶۲	محمد بن القاسم ماجیلویه ۴۱۰/۵
۳۶۲، ۷۴، ۵۰	محمد بن قتیبة الهمدانی ۲۲۸/۷
محمد بن محمد بن محمد بن عبد الله الحسني (أبو	محمد بن فولویه ۱۵۰/۹؛ ۶۲/۲
الفتانيم) ۱۶۸/۶	محمد بن کشمرد ۹۴/۵؛ ۳۳۶/۴
محمد بن محمد بن نصر السکونی (أبو عمرو) ۱۳۵۰/۲	محمد <small>عليه السلام</small> (بنگريد: أحمد <small>عليه السلام</small> - رسول الله <small>عليه السلام</small> = پیامبر
۱۶۸/۶	خدا <small>عليه السلام</small> = النبي <small>عليه السلام</small>) ۱۵۷، ۱۵۴، ۵۴/۱
محمد بن محمد بن النعمان (أبو عبد الله) ۴/۳۹۶/۳	۷۸، ۳۹، ۱۶/۲؛ ۴۱۲، ۳۶۲، ۲۵۹، ۲۲۴، ۲۱۰،
۲۴۶/۱۰؛ ۴۳۶، ۴۳۴، ۴۱۰	۱۸۶، ۱۵۸، ۱۵۲، ۱۵۰، ۱۴۸، ۱۰۸، ۸۸، ۸۶،
سید محمد بن محمد بن هاشم رضوی قمی ۶۴/۳	۱۲۸، ۱۲۰، ۴۷، ۱۰، ۶/۳؛ ۳۸۶، ۳۰۰، ۲۵۴،
محمد بن محمد الخزاعي (أبو جعفر) ۲۷۴/۴	۱۳۴، ۷۴، ۳۲/۴؛ ۲۰۴، ۱۸۲، ۱۵۴، ۱۴۰،
محمد بن محمد رضا قمی مشهدی ۷۸/۸	۱۵۰، ۱۹۰، ۱۹۲، ۴۳۶/۵؛ ۳۴، ۳۵، ۳۶،
محمد بن مخند ۲۹۶/۱	۸۴، ۸۲، ۷۸، ۸/۶؛ ۳۹۲، ۳۹۰، ۳۳۸، ۸۸، ۶۸،
محمد بن مرزوق ۲۷۶، ۱۶۸/۹؛ ۳۱۲/۸؛ ۱۹۲/۷	۱۶۰، ۱۵۸، ۱۴۰، ۱۳۴، ۱۲۰، ۱۱۸، ۱۱۴، ۸۶،
محمد بن مروان ۸۶، ۳۰، ۲۶/۲	۱۹۴، ۱۹۰، ۱۸۸، ۱۷۸، ۱۷۶، ۱۷۴، ۱۶۴،
محمد بن مروان العفلی ۳۸۲، ۳۶۸، ۲۳۰، ۲۱۰/۹	۲۲۴، ۲۲۰، ۲۱۲، ۲۰۸، ۲۰۴، ۲۰۲، ۱۹۸،
محمد بن مروان الکرخي ۳۳۶/۸	۳۹۲، ۳۷۶، ۳۷۰، ۱۸۲، ۱۶۶، ۱۶۲/۷؛ ۳۹۷،
محمد بن المساور ۲۳۰/۷؛ ۳۹۲/۵	۱۶۴، ۱۳۸، ۱۲۰، ۱۱۶، ۱۰۲، ۲۰/۸؛ ۳۹۸،
محمد بن مسعود (أبو النضر) ۳۵۸، ۳۲/۲؛ ۲۷۲/۱	۶۶، ۶۴، ۶۲، ۶۰/۹؛ ۲۳۰، ۱۹۸، ۱۹۴، ۱۸۲،
۱۶۸/۹؛ ۳۰۰، ۲۸۰، ۲۲۸، ۲۰۶/۸؛ ۱۶۶/۴	۲۰۲، ۱۹۸، ۱۶۴، ۱۶۴، ۱۴۲، ۱۰۸، ۱۰۶، ۸۰،
۱۸۴	۳۰۱، ۲۹۵، ۲۹۲، ۲۷۶، ۲۶۲، ۲۵۸، ۲۱۲،
محمد بن مسعود العیاشي ۳۸۴، ۳۶۸، ۱۷۶، ۶۲/۲	۲۶/۱۰؛ ۴۴۰، ۳۹۰، ۳۸۲، ۳۶۶، ۳۶۰، ۳۴۶،
۳۷۶، ۳۳۲، ۳۳۲/۵؛ ۱۶۸، ۱۶۶، ۱۶۲/۳	۴۸، ۳۶
۲۸۲، ۲۴۰/۱۰؛ ۱۴۰/۹؛ ۲۷۸/۸؛ ۴۱۲، ۴۰۲	محمد بن المثنی ۲۵۸/۸؛ ۳۴۰، ۲۸۲/۱
محمد بن مسلم النقفی ۱۰/۲؛ ۲۶۲، ۲۶۰، ۲۰۶/۱	محمد بن محمد ۳۳۲/۴؛ ۲۶۶/۱

محمد بن موسی انطوسی ١٧٤/٢	/٥:٢٠٨.١٨٠.١٣٨.١١٦.٩٦.٨/٣:٧٦.٥٢
محمد بن موسی غلبوی ٦٢/٤	.١٠٤.٨٢.٧٢ /٧:٣٦٤.٣٥٤.٣٢٤.٣٢٠.
محمد بن المؤمل بن الحسن ٢٥٢/٨. ٢٥٢.٨٤/٧	.٢٩٠. ٢٦٤. ١٦٤. ١٧٢. ١٧٠. ١٦٤. ١٠٨
٣٣٦/٩	.٢١٦. ١٥٢. ١٤٨. ١٤٦. ١٠٠/٨. ٣٩٦. ٣٨٨
محمد بن مؤید ٢٥٨/١٠	.٨٨. ٧٦. ٥٢. ٥٠. ٤٤. ٣٢/٩. ٣٨٢. ٢٩٦
محمد بن نجم اسود ١٣١/٥	٤١٠. ٣٧٤. ٣٦٢. ٣٢٢. ٣١٦. ٢٨٢. ١٢٠. ١١٠
محمد بن التحوی (أبو إسماعیل) ٢٩٢/١	محمد بن مسلمه ٢٠٨/١
محمد بن نصر (أبو شعيب) ٢٤٨. ٢٣٠/٨. ١٣٨/٧	محمد بن المشهدی ٣٣٤/٧
٢٦٢/٩. ٣٨٤	محمد بن مظفر (أبو دلف) ٣٣٧. ٣٢٦/٦
محمد بن نصر الثمیری ١/٩. ١٦٠. /٤. ٣٣٤. ٢٢/٣	محمد بن المنظفّر بن نفس المصري (أبو انجریج) /٣
٤٦	٣٧٨/٤. ٣٧٢
محمد بن نعمان ٣١٤/٥. ٢٢٤/١	محمد بن المنظفّر الحافظ (أبو الحسن) ٣٦٠/٢
محمد بن نعمان الأحول (أبو جعفر) ١٨٢/٨	محمد بن معاوية بن حكيه ٢٤/٥. ٣٢٤/٣
محمد بن نعمة السلولی ٣٩٧. ٣٩٢/١	محمد بن معقل (أبو الحسن) ٢١٤/٨. ١٩٢/٧
محمد بن نفس ٣٥٦. ٢٦٥/٣	محمد بن معقل القرمیسینی ٢٧٦. ١٦٨/٩. ٣٦٠/١
محمد بن الوليد بن خالد الخرزاز ١/٩. ٣٦٠. ١٩٢/٧	محمد بن المنيرة ١٩٦/٩
٢٠٨	محمد بن المنفصل بن ایراهیم ١١٠. ٧٦/٧. ٥٢/٦
محمد بن وهبان بن محمد البصری ١/٩. ٢٧٤/٧	. ٢٣٠. ١٨٠/٨. ٢٨٢. ٢٦٤. ٢٦٠. ١٧٨. ١٣٨
١٨٦. ١٥٢	٢٦٢. ٢٣٠. ٢١٠/٩. ٣٨٤. ٢٢٨
محمد بن وهبان القبیلی ٤٠٠/٧	محمد بن المنذر ٣٥٨/٨
محمد بن هارون بن عمران الهمدانی ١٣٢٢. ٣٢٠/١٤	محمد بن منصور الخزازعی ٤٠٦/٧
٩٢/٥	محمد بن منصور الضیفیل ٣١٦/٥. ١٥٨/٣
محمد بن هارون بن موسی ٢٩٦/٦. ٢٩٤. ٢٢٨/٢	محمد بن المنکدر ٢٤٨/١
٣٤٤. ٣١٦. ٢٢٠/٩. ٣٢٦	محمد بن موسی ٣٦٤/٥
محمد بن هارون بن موسی تلمکیری (أبو الحسن) /٣	محمد بن موسی بن بابویه ٣٢٦/٤
٢٢٠/٨. ١٠٢. ١٠١/٥. ٢٨	محمد بن موسی بن ائتوکی ٧٢/٢. ٣٧٦. ٣٧٠/١
محمد بن هارون السهروردی ٢٣٦/٧	/٣: ٣٧٠. ٣٥٤. ٢٨٨. ٢٨٢. ٢٧٦. ٢٧٠. ١٢٤
محمد بن هارون الصوفی ١/٣. ١٥٦/٢. ٢٣٠/١	. ١٦٢. ١٥٠. ١٣٢. ١٢٤. ١١٤. ١٠٠. ٩٨. ٢٦
/٨. ٣٥٨. ٣٤٤. ٣٣٨. ٣٢٢/٥. ١٢٠. ١١٠	/٧: ٤٠٢. ٣٠٠/٥. ٣٤٠. ٣٢٤. ٢١٢. ١٨٦
١٠٠	٢٦٠. ٢٥٠. ٢٢٢/٩. ٣١٢. ٢٩٦. ٢١٢. ١٤٨
محمد بن هارون الهاشمی ٩٨/٨	محمد بن موسی سرهمی ٨٢/٤

۲۸۸، ۳۵۶، ۳۵۴	محمد بن هشام ۱۷۸/۹
محمد بن بزدا ۳۲۲/۴	محمد بن هشام بن سهیل الإسکافی (أبو علی) ۱/۲
محمد بن یزید بن رفاعه ۸۲/۷	۱۲۴، ۱۶۰، ۲۲۸، ۳۰۲، ۳/۳۰۲، ۲۸، ۸/۳۶۴، ۳۲۲
محمد بن یعقوب (أبو العباس) ۱۷:۳۵۸/۲:۲۹۴/۱	۱۴۶، ۱۲۴/۸:۱۶۴، ۱۵۸، ۱۵۲، ۱۰۳، ۹۸/۴
۲۹۰/۸:۳۷۸	۲۹۸، ۲۳۴
محمد بن یعقوب انکلینی ۱/۳۵۸:۲:۳۹۰، ۷۴/۲	محمد بن هشام بن سهیل الکاتب ۱/۸۲:۲:۲۴۰
۲۰۴، ۱۶۶، ۸/۳:۲۹۴، ۲۷۸، ۲۶۶، ۲۰۴	۱۲۶، ۲۱۰، ۲۸۸، ۳/۳:۲۶، ۱۳۰، ۱۵۴، ۱۶۶
۲۱۲، ۲۴۴، ۴:۱۵۲، ۳۱۵، ۳۲۸، ۳۷۸، ۳۲۶	۱۹۲، ۲۰۲، ۳۳۸، ۴:۸۲، ۱۵۶، ۱۶۸، ۵:۳۷۲
۴۰۸/۵:۴۰۸/۶:۶/۷:۱۲، ۱۶۴، ۱۷۰، ۳۶۶	۲۸۸، ۳۹۲، ۱۶:۲۶۰/۷:۱۴۸، ۶۶/۱۷۰، ۱۹۶
۳۷۴، ۲۹۶، ۲۸۴، ۲۱۶، ۱۹۲، ۱۰۰/۸:۳۸۸	۲۲۲، ۲۴۴، ۲۹۴، ۲۹۸، ۳۹۲، ۴۰۲، ۴۰۸/۸
۳۶۲، ۱۷۴، ۷۴، ۶۲، ۵۰، ۴۲، ۲۲/۹	۹۶، ۱۰۶، ۱۱۲، ۲۸۶/۹:۴۸، ۱۴۰، ۱۹۰
محمد بن یعلی (أبو التیاح) ۳۶۲/۷	۲۰۲، ۲۰۸، ۲۴۴، ۳۶۶
محمد بن یوسف جونپوری ۵۸/۴	محمد بن الهیثم البصری ۱/۲۱۲:۲:۳۵۸/۸
محمد بن یوسف الشاشی ۳۲۸/۴	۲۴۸، ۲۸۰، ۳۰۰
محمد بن یوسف گنجدی شافعی ۱/۱۰:۵۷/۱۰۵	محمد بن یحیی عطرفروش ۱۱/۵
محمد تاج ۲۱۲/۵	محمد بن یحیی ۸/۲:۱۰، ۱۲، ۱۴، ۱۶، ۱۸، ۲۴
محمد تارابی ۴۵/۴	۵۲، ۵۸، ۱۳۴، ۱۵۰، ۲۷۶، ۲۹۲، ۲۹۶، ۲۹۸
محمد تقوی بافقی ۵/۲۸۶، ۲۸۴	۳۵۴/۵:۳۵۴، ۳۵۶، ۳۵۸، ۳۶۰، ۳۶۴، ۳۷۶، ۳۸۰
شیخ محمد تقی آملی ۵/۲۵۴	۳۹۰، ۳۹۲، ۶:۵۲/۷:۱۲۶، ۶۶/۱۷۰، ۲۱۴
شیخ محمد تقی بافقی ۵/۲۵۰-۲۵۱	۲۱۶، ۲۳۰، ۲۳۲، ۴۰۶
شیخ محمد تقی تربتی ۵/۱۶۱	محمد بن یحیی التمیمی (أبو الحسن) ۷/۳۳۸
میرزا محمد تقی شیرازی ۵/۲۴۲	محمد بن یحیی العطار ۱/۲۰۶:۲۰۶، ۲۱۴، ۲۱۶، ۲۲۸
محمد تقی مجلسی ۳/۶۸:۵:۱۳۸	۲۲۲، ۲۵۰، ۲۶۲، ۳۶۶، ۳۷۰، ۳۸۴، ۳۹۰
ملا محمد تقی هراتی ۴/۷۴	۳۹۶، ۳۹۷، ۴۰۶:۲/۸۸، ۱۲۴، ۱۳۶، ۱۶۰
میرزا محمد تکابنی ۵/۲۰۶	۱۷۰، ۲۲۸، ۲۶۴، ۲۶۶، ۲۷۰، ۲۷۴، ۲۸۲
محمد جعفر کنانی ۱/۸۲	۲۸۸، ۳۱۸، ۳۲۰، ۳:۳۵۴، ۳۴/۳:۹۸، ۱۰۲
سید محمد جواد شبیری ۴/۱۲۴	۱۲۶، ۱۵۶، ۱۶۲، ۱۸۰، ۱۸۲، ۱۸۸، ۱۹۶
محمد جواد صفائی گنجا یگانی ۶/۳۶۴	۳۲۴، ۴:۱۷۲/۸:۲۰، ۹۴، ۱۴۴، ۱۷۸، ۲۰۲
محمد جواد نهری ۱۰/۲۹۷	۲۱۰، ۲۳۶، ۲۶۲، ۲۶۸، ۳۸۰، ۷:۲۸۸، ۱۱۴
سید محمد جونپوری ۴/۵۷	۱۲۴، ۱۶۰، ۳۹۸، ۹:۴۲، ۴۲/۳۴۰، ۳۵۲

۳۵۹	محمد حبیب ۲۸.۳۷/۴
آخوند محمّدعلی ۳۶۴/۶	سید محمّد حجّت تبریزی ۱۵۸/۵
سید محمّدعلی ابطحی ۲۹۸/۱۰	محمّد حسن بن محمّد ولی ارومیه‌ای افشار ۲۷۵/۱۰
محمّدعلی اراکی ۲۸۰/۵	محمّد حسن شاطری ۲۹۴/۱۰
محمّدعلی ازبایی نهرائی ۲۷۶/۵	محمّد حسن شریعت سنگلجی تهرانی ۲۸۶/۱۰
ملا محمّدعلی برقانی ۷۴/۴	محمّد حسن طالقانی ۲۷۷/۵
شیخ محمّدعلی زهیری ۲۸۸/۱۰	محمّد حسن میرجهانی ۱۶۵/۸
محمّدعلی طباطبایی ۴۲۱/۷	شیخ محمّدحسن نجفی ۲۶۳، ۲۶۰، ۲۵۷، ۲۵۴/۴
محمّدعلی غنّام ۲۹۶/۵	۲۶۵، ۲۶۷، ۲۷۰، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۸، ۲۹۰
سید محمّد فرزند آفا سید ۲۰۸/۵	۳۰۶، ۳۰۵، ۲۹۹، ۲۹۵
محمّد فرزند حسن ۹۴/۵	محمّد حسن اصفهانی ۲۷۹، ۲۷۸/۵
سید محمّد فشارکی ۲۴۲، ۲۳۷/۵	سید محمّد حسین طباطبایی ۱۴۵/۱
سید محمّد فلاح مشعشی ۵۲، ۵۱، ۵۰، ۴۹/۴	محمّد حسین کاشف الغطاء ۲۸۸/۱۰
سید محمّد کاظم یزدی ۳۱۰، ۳۰۵، ۲۸۵، ۲۷۱/۴	محمّد حسین مؤمن پور ۲۹۴، ۲۹۲/۵
شیخ محمّد کجویی ۶۴/۳	مرزا محمّد حسین نائینی ۳۶۰/۶
محمّد کره ابرقوهی ۵۸/۴	سید محمّد حسینی ۱۲۵/۵
شیخ محمّد کوفی ۲۵۱، ۱۶۶/۵	محمّد رازی ۲۴۵/۷
محمّد مکنی همدانی ۱۷۵/۵	سید محمّد رضا گلپایگانی ۲۵۵/۵
محمّد محسن بن عنایت الله مشهدی ۱۷۳/۸	محمّد رضا همدانی ۱۳۹/۵
محمّد محسن بن محمّد حسین بن عنایت الله	سید محمّد رضوی ۶۵/۳
مشهدی ۲۷۲/۱۰	ملا محمّد سعید ۲۲۷/۵
محمّد (منتصر) ۲۷۳/۳	مرزا محمّد سعید ۳۶۱/۶
سید محمّد موسی استرآبادی ۲۷۰/۱۰	شیخ محمّد شوشتری ۱۷۰، ۱۶۹/۵
محمّد مهندی ۲۸۱/۳	محمّد شیاسی ۲۹۵/۱۰
محمّد مهدی سنوسی ۶۸/۴	محمّد انصیان ۹۲/۱
سید محمّد میرلوخی ۲۷۰/۱۰	سید محمّد صدر ۴۵۹، ۴۲۲/۷، ۱۸۹/۵، ۴۶/۳
محمّد مؤمن بن دوست محمّد حسینی استرآبادی ۱۰/۱۰	۲۹۸/۱۰
۲۷۰	محمّد صدر ۲۹۹/۱۰
محمّد نفس زکیه ۲۹۵/۳	شیخ محمّد طه نجف ۲۱۹/۵
سید محمّد نوربخش ۲۹، ۱۶/۴	سید محمّد عاملی ۱۶، ۱۲۶۲، ۲۶۱، ۲۶۰، ۲۵۶/۴

- ۱۴۹/۵ سید مرتضی نجفی
 ۳۵۶/۸ المرجنة بن عمرو
 ۱۴۸/۹ المرجی بن رجاء البشکری
 ۲۰۰/۵ مرحوم طبرسی
 ۹۵/۵:۳۴۶/۴ مرداس بن علی
 ۱۰۸/۴ مرسومی
 ۲۶۹/۱۰ مرعی بن یوسف کرمی مقدسی حنبلی
 ۲۸۲
 ۳۴۸/۸ مروان بن جمیل بن ورقاء
 ۳۵۴.۳۵۳.۳۵۲.۳۵۱.۳۵۰/۱ مروان بن حکم
 ۳۵۰/۸ مروان بن علابه بن جریر
 ۱۸/۸:۴۰۲/۵ مروان بن مسلم
 ۱۴۸/۷ المروانی
 ۴۰/۷ مرّة بن متفذ بن النعمان العبیدی
 ۱۹۶.۱۹۵.۱۷۰/۲ مریم
 ۱۹۷.۱۷۴/۲ مریم بنت زید العلویة
 ۳۵۰.۲۴۰.۱۰۸/۷:۱۸۸/۲ مریم بنت عمران علیها السلام
 ۲۹۴/۱۰ مریم بار محمدی
 ۲۶۲/۳ مسافر
 ۱۹۲/۹ مسیب بن خیشمة
 ۲۹۳.۲۸۴.۲۷۴/۳ مستعین
 ۲۵۴/۹ المستورد بن خیلان
 ۳۴۲.۱۷۰/۹ مسدّد
 ۹۳/۵ مسرور طبّاخ
 ۳۷۲/۱ مسروق
 ۳۸۸/۵ مسعدة
 ۲۲۶/۹ مسعدة بن زباد
 ۳۵۰/۶:۱۹۸/۳:۲۹۰.۲۵۰/۱ مسعدة بن صدقة
 ۳۱۶/۹:۳۸۲.۳۵۸.۳۳۰.۳۲۲/۸
 ۵۲/۷ مسعود بن الحجاج
- ۲۹۵/۱۰ محمد هادی قهاری کرمانی
 ۲۸۲.۲۷۸/۱۰ محمد هاشم خراسانی
 ۷۶/۴ سید محمد همدانی
 ۲۵۷/۱۰ محمود افندی
 ۱۳۰/۲ محمود بن عبد الرحمن البستی (أبو القاسم)
 ۳۵۲/۸ محمود بن محمد بن أبی الشعب
 ۴۵/۴ محمود تارابی
 ۱۱۰.۱۰۷/۴ سید محمود حسنی صرخی
 ۲۷۱/۱۰ سید محمود حسینی کاظمی
 ۴۲۱/۷ محمود دهرخی
 ۲۹۳/۱۰ محمود رضا افتخارزاده
 ۲۷۸/۳ محمود غزنوی
 ۴۳.۴۰/۵ محمودی
 ۳۴۶/۸ محمودیه بن عبد الرحمن بن علی
 ۷۲.۷۱.۶۷.۶۶.۶۵/۱ محیی الدین ابن عربی
 ۱۱۷۵.۱۶۹.۱۶۸/۸:۵۲/۳:۱۹۲.۹۳.۹۲
 ۲۵۵/۱۰
 ۲۲.۱۸/۴:۱۵۹/۱ مختار ثقفی
 ۳۴۰/۱ مخوّن
 ۲۶۲/۳:۱۳۸/۲ المدائنی
 ۴۸/۳ مرازم بن عبدالله
 ۲۵۵/۴:۳۱۱/۲:۶۰.۵۹.۵۸/۱ سید المرتضی
 ۲۴۷/۱۰:۷۷.۴۰.۱۲۸/۸:۶۰/۷:۲۲۶/۵
 ۲۸۲.۲۴۸
 ۲۳۳.۲۳۱/۵ شیخ مرتضی
 ۲۷۰/۵ مرتضی تهرانی
 ۲۹۴/۱۰ مرتضی خوش نصیب
 ۲۹۹/۱۰ مرتضی عبیدی حائری
 ۲۹۴/۱۰ مرتضی کیانپور
 ۲۸۷/۱۰ مرتضی مظفری

- مسعود بن دخيله ٢٧٦/٩
 مسعود بن سعد الجعفی ٢٧٢/٨
 سید مسعود یور سید آقایی ٢٩٧/١٠
 مسعودی ٢٥٠٢٩٠٢٠/٤:٢٨٩٠٥٢/٣
 مسکاز بن جبیل بن مقاتل ٣٥٠/٨
 مسلم ٢٧/٨:٢٠/٤:٧٧/١
 مسلم بن ابی حبه ٩٥/٣
 مسلم بن صبیح ٣١١٠٢٧٢/١
 مسلم بن عقیل ١٥١/٥:٢٣٦/٣
 مسلم بن عوسجة الأسدی ٤٦/٧
 مسلم بن هوار مرد ٢٥٤/٨
 مسلمة بن أبی سمنة ١٨٨/٧
 مسلمة بن ثابت ٢٠٨/٧
 مسر بن نويرة ٢٧٢/٧
 المسيح (عج) (انگریز: عیسی بن مریم (عج)) ١/٤:١٨٦/٢
 ٢٩١٠٢٩٠/٩:٢٠/٨:١١٨٠/٥:٩٠٨
 مسلمة کذاب ٩٧/٤
 مشکینی ٢٥٧/٥
 مشهدی اسماعیل تبریزی ٢٤٤٠٢٣٢/٥
 مُشَه (موسی (عج)) ٩٧/١
 مصبح ١٨٠/٩
 مصدق بن صدقة ٢٣٢/١
 مصطفی بن کمال ٢٨٢/١٠
 مصعب بن زبیر ٢٣٧/٧
 مصعب بن شبیة ٢٩٢/١
 مصعب بن عمیر ٤٧٣/٩
 مطر بن طهمان ٢٠٦/٨
 مظرف ٣٧٢/١
 مظرف بن عمر الکندی ٢٥٦/٨
 مظرف المثنی ١٢٤/٢
 مطر الوراق ٢٣٦٠١٨٤٠١٨٢٠١٧٢/٩
 مطغلب بن زیاد ١٧٦/٩:٣٠٠/٨
 مطغلب بن عبدالله بن حنطب ٣١١/١
 المعظفر بن أحمد (أبو الفرج) ١٥٠١٢٨/٣:٢٤٨/٢
 ٣٩٢
 المعظفر بن جعفر بن المعظفر العلوی التسرقدی (أبو الطالب) ١٣:٣٨٤٠٢٤٨٠٢٥٦٠٢٧٦٠٢١٢/٢
 ٢٦٠٢٦٠١٠٤/٢٤:٢٢
 ١٤٠٠٤٦/٩:٢٧٨/٨:٤٠٢
 مظفر بن علی بن حسین حمدانی ٢٥١/١٠
 معاذ بن جبرئیل ٢٤٨/٨
 معاذ بن سالم بن جلید التمار ٢٤٨/٨
 معاذ بن عفی بن عامر ٢٥٨/٨
 معاذ بن کثیر ٢٥٦/٩
 معاذ بن مطر ٤٠٢/٧
 معاذ بن معاذ ٣٥٢/٨
 معاذ بن هانی ٢٢٦/٨
 معاذ بن هشام ٢٥٨/٨
 معاضد ١٦٦٠١٦٥٠١٦٤/٥
 المعافی بن عبدالسلام ١٢٨/٢
 معاوية ٢٢٠٢٢/٢
 معاوية بن أبی سفيان ١٨/٢:٢٥٣٠٢٥١٠٢٥٠/١
 ٢٥٢٠١٣٩٠١٠٤/٣:٢١٦٠١٣٨٠١٣٢/٤٠
 ٢٥٦٠٢٩٠٠٢٢/٤:٢٢٦٠٢٢/٥:١٢٢/٧:٧٤/٧
 ٤١٦/٩:٣٨٠/٨:٣٦٢٠١١٤
 معاوية بن حکیم ٢٠٨/٧:١٩٧/٥:١١٦٠/٢
 معاوية بن عمار ١٢٨/٢
 معاوية بن قرزة ٣٧٢٠٢٢٤/٩:١١٠/٨:٢٦٢/٧
 معاوية بن وهب ٢٠٦٠٢٦٠/٥:٣٠/٢:٢٦٦/١
 معاوية بن هشام ٩٨/٨:٢٨/٦

- معاوية بن يزيد ٢٥٢، ٢٥١/١
 معبد بن خالد ٢٥٠/٩
 معتر ٢٨٥، ٢٨٤، ٢٧٥، ٢٧٤/٣
 معتصم عباسي ٢٣٠، ٢٢٩، ٢٧٤، ٢٧٣، ٢٧٢/٣
 معتضد ٢١٨/٧، ٣١/٥، ٣٥، ٣٤/٢
 معتضد ٥٦، ٥٥/٥؛ ٢٩٨، ٢٩٧، ٢٨٩، ٢٤٠/٣
 معتمد الدولة كرجي ٧٣/٤
 معتمد عباسي ٢٨٤، ٢٧٧، ٢٧٦، ٢٧٥، ٢٧١/٣
 معتمد ١٥؛ ٢٩٧، ٢٩٦، ٢٩٤، ٢٩٢، ٢٨٩، ٢٨٨، ٢٨٥
 ٢٢
 المعتمر بن سليمان ٢٥٨/٧
 معدان بن سنيم الحضرمي ٢٥٤/٧
 معروف بن خربوذ ٢٨٦، ٢٤٠، ٢٣٨/١
 معز الدولة ديلمي ٢٩١/٣
 معز فاطمي ٣٩/٤
 معظّم توران شاه ٢٢/٤
 المعلى ١٤/٢
 المعلى بن أبي المعلى ١٠٨/٨؛ ٢٢٢/٧
 معلى بن خنيس ١٢٨، ٧٨، ٧٦/٧؛ ٢٦٩، ٢٥٩/٣
 معلى ٢١٤/٩؛ ١٣٠، ١٢٨، ١٢/٨؛ ٢٠٦
 المعلى بن زياد العمولي ١٨٢/٩؛ ٢٤٢، ٢٤٠/٧
 معلى ٢٦٦، ٢٦٠، ٢٢٢
 المعلى بن عثمان ١٢/٨
 معلى بن محمد البصري ٢٥٨، ٢٢٦، ٢١٢، ٢٠٨/١
 معلى ٢٣٦٢/٢؛ ١٢، ٢٢، ٥٠، ٩٦، ١٢٠، ٢٨٨/٣
 معلى ١١٨٤، ١١٨٢/٥؛ ٣٥٨، ٣٣٨/٨؛ ١٤٢/٩
 معلى ٣٥٨، ٢٥٤، ٢٢٤، ٢٢٢، ٢٠٤، ١٥٠، ١٢٦، ٧٨
 ٢٢٦/١٠
 محمد بن راشد ١٦٩٠، ١١٨/٩؛ ٢١٤/٨؛ ٢٢٢/١
 محمد ٢٧٢، ٢٥٦، ٢٢٤
 محمد بن غوث ١٩٩/١
 محمد بن يحيى بن ساسم ١٨؛ ١٧٨/٧؛ ٥٢، ١٠/٦
 ٢٥٤
 المغيرة ٢٠٤/٥
 المغيرة بن سعيد ٢١٤/٧؛ ٣٠/٤
 المغيرة بن محمد بن المهلب ١٣٤/٢؛ ٣٠٠، ٢٤٦/١
 المفضل ٢٩٦، ٢٦٢/٩؛ ١٨٢/٣
 مفضل بن شاذان ٢٨/٣
 المفضل بن صالح أبو جميلة ٤٠٤/٥؛ ٢٨٢/٢
 المفضل بن عمر الجعفي ٢٩٠/٢؛ ٣٨٢، ٢٦٨/١
 ٢٨٤/٣؛ ١٤، ١٢، ١٢٨، ١٢٦، ١٩٢
 ٢٠٢، ٢٥٩، ٢٥٩/٥؛ ٢٦٩، ٣١٤، ٣٤٤، ٣٩٠، ٣٩٢
 ١٢٨، ٢٢/٨؛ ٢٣٢، ٢٣٠، ١٤٠، ١٣٨/٧؛ ١٨٠/٦
 ٢٨٢، ٢٤٨، ٢٤٠، ٢٤٤، ٢٣٢، ٢٣٠، ٩٨، ٩٥
 ٨٦، ٨٢/٩؛ ٣٨٤، ٣٨٢، ٣٦١، ٢٩٨، ٢٩٢
 ١٠١، ١٤٢، ١٨٠، ٢١٢، ٢٣٤، ٢٣٨، ٢٦٢
 ٢١٤، ٢٥٦، ٢٢٦، ٢٢٤
 المفضل بن محمد الأشعري ٣٢٨/٩
 شيخ مفيد ٤٠٠، ٣٩٩، ٣٢٠، ٥٩، ٥٨، ٢٥/١
 ٢٤٤، ٢٢٣، ٢٢٢، ٢١١/٣؛ ٣٩٢، ٢٢٠، ٨٢/٢؛ ٤٠٣
 ٢٧٥، ٢٧١، ٢٦٠، ٢٥٧، ٢٥٦، ١١٧، ٩٦/٤
 ١١٨٠، ١١٣/٥؛ ٢٢٦، ٢٣٤، ٢٨٨، ٢٨٧، ٢٨١
 ١٦٩، ١٦١/٦؛ ٢٠٨، ٢٥٥، ٢٠٦، ٢٠٥، ٢٠٠
 ٢٢٧، ٢٢٥، ٢٢٣، ٢٢٢، ٢١٨، ٥٩/٧؛ ١٥٠
 ٢٢٩، ٢٢٥/١٠؛ ٢٩٥/٩؛ ٢٠/٨؛ ٢٥٨، ٢٢٢
 ٢٨١
 مقاتل بن سليمان بلخي ٢٧٧/٩؛ ٢٦٠/٨؛ ٣٠٦/٧
 المقامي ٣٢٢، ١٨٢/٩؛ ٢٩٢، ٢٤٢/٧
 مقتدر ٥٢/٥؛ ٢٩٩، ٢٩٠/٣
 المقداد بن الأسود ٢٨/٨؛ ٣٥٨، ٢٧٦/٧؛ ٣٠٨/١
 ٢٦١، ٢٣٤، ٢٢٢
 المقدم ١٢/٩

منصور بن یونس سزرچ ۲۱۴/۱ : ۲۳۰ : ۸/۲ : ۱۹۸
 ۲۸۸، ۳۸۶، ۶۰ / ۹ : ۳۷۲، ۲۷۰ / ۸ : ۱۲۴ / ۷
 منصور دوانیقی ۲۴۰ / ۳
 منصور عباسی ۲۷، ۱۶ / ۴ : ۲۹۵ / ۳
 منصور موحدی ۲۴ / ۴
 المنصور الیمانی ۹۰ / ۷
 منوچهرخان معتمد الدوله ۱۰ / ۴
 منہال القصاب ۸۸ / ۹ : ۱۳۵۲ / ۵
 موہای کرد ۴۶ / ۴
 موسی ۳۱۸، ۱۷۲ / ۲
 موسی بن ابراهیم ۲۳۶ / ۷
 موسی بن یسا ۹۶ / ۶
 موسی بن بکر الواسطی ۸۲ / ۹ : ۳۳۲ / ۵ : ۲۰۶ / ۱
 موسی بن جعفر البغدادی ۱۶۸، ۱۰۴ / ۳
 موسی بن جعفر بن وهب البغدادی ۲۱۴، ۶۲، ۵۴ / ۲ :
 ۲۹۸ / ۷
 موسی بن جعفر الکاظم ع (أبو الحسن) (أبو ابراهیم)
 (بنگريد: امام کاظم ع = العاصم ع) ۲۱۲ / ۱
 ۲۰۶، ۴۱۰ / ۲ : ۵۰، ۶۰، ۶۴، ۷۶، ۱۵۲، ۱۵۶
 ۱۵۸، ۲۱۰، ۲۱۴، ۲۲۸، ۲۵۴، ۲۶۴، ۲۶۶
 ۲۹۰، ۳۰۰، ۳۱۶، ۳۶۶، ۳۳۷، ۱۱۶، ۱۲۶
 ۱۳۰، ۱۷۰، ۱۸۶، ۱۹۶، ۲۰۴، ۲۰۴، ۲۵ / ۵ : ۱۶۵
 ۲۰۱، ۲۳۰، ۲۳۲، ۲۳۴، ۲۳۶، ۲۴۶، ۲۹۰
 ۳۹۴، ۴۰۶، ۴۲۰، ۶ / ۶ : ۱۶، ۴۴، ۷۸، ۸۴، ۱۷۸
 ۱۸۰، ۱۹۴، ۲۲۴، ۲۳۶، ۳۵۰، ۳۵۲ / ۷ : ۴۰۸
 ۶۶ / ۷ : ۶۸، ۱۲۶، ۲۳۶، ۲۰۶ / ۸ : ۲۶، ۸۸
 ۲۸۸، ۲۹۶ / ۹ : ۶۰، ۶۶، ۱۸، ۸۰، ۱۰۱، ۱۴۲
 ۱۵۲، ۱۸۸، ۲۱۰، ۲۱۴، ۲۴۰، ۲۵۶، ۲۶۲
 ۳۰۱، ۳۳۲، ۳۵۸، ۳۸۶، ۴۷۵
 موسی بن الحسن انرجوزجی (أبو القاسم) ۳۸۲ / ۴
 موسی بن داوود ۳۴۸ / ۸

مقدس اردبیلی ۲۴۷ / ۱۰ : ۲۱۰ / ۵
 المقدسی ۳۳۶ / ۱
 مکارم شیرازی ۱۲۸ / ۹ : ۶۷ / ۳
 مکحول بن ابراهیم ۱۲۳۸، ۲۲۰ / ۸ : ۴۰۸ / ۵ : ۹۰ / ۲ :
 ۳۵۸ / ۹
 مکسفینا ۳۵۸ / ۸
 میرزا ملا جاز بلخی ۵۶ / ۴
 ملک الأمرا ۵۹ / ۲
 ملک معز اسماعیل تویس ۴۴ / ۴
 مفک الموت ع ۳۸۰، ۲۳۶ / ۸
 ملیح بن سعد ۳۵۴ / ۸
 ملیکا ۱۹۶ / ۲
 ملیکه بنت یسوعا بن قیصر ۱۹۵، ۱۸۴، ۱۷۰ / ۲ :
 ۱۹۹، ۱۹۶
 المنادی ۳۵۸ / ۸
 منتصر ۲۸۴، ۲۷۴، ۲۷۳ / ۳
 منجح مولی الحسنین ع ۴۶ / ۷
 المنخل بن جمیل ۳۶۶، ۱۳۲ / ۲ :
 مندل ۴۲ / ۹
 المنذر بن زید ۳۵۸ / ۸
 منذر بن محمد بن قابوس ۱۰۲ / ۳ : ۱۳۲ / ۲ :
 منذر الجوز ۱۴۶ / ۸
 منذر الخوزی ۲۵۰ / ۷
 المنزل بن عمران ۳۵۴ / ۸
 منصور ۳۹، ۲۵ / ۴ : ۳۶۰، ۵۸، ۱۶ / ۲ : ۲۰۶ / ۱ :
 ۳۵۸، ۹۴ / ۸
 منصور اوشیرما چچنی ۶۴ / ۴
 منصور بن ابی الأسود ۳۷۲ / ۱
 منصور بن السندی ۱۳۲ / ۲
 منصور بن علی الأنماطی ۳۲۸ / ۵
 منصور بن المعتمر ۱۶ / ۹ : ۱۵۴ / ۷

- ۲۵۴/۸ موسیٰ بن زرقان
 ۲۸/۹:۳۸۸، ۲۸۶، ۲۱۰/۸ موسیٰ بن سعدان
 ۲۲/۴ موسیٰ بن طلحة بن عبید اللہ
 ۲۲/۴ موسیٰ بن عبید اللہ بن یحییٰ بن خاقان النمیری (ابو مزاحم)
 ۲۰۸/۵ موسیٰ بن عبد اللہ النخعی
 ۲۰۶/۳ موسیٰ بن عبد ربیع
 ۲۹۸/۱ موسیٰ بن عبیدہ
 ۱۲/۹ موسیٰ بن عمران رضی اللہ عنہ
 ۳۷۴، ۱۵۴، ۹۸، ۹۶، ۹۵/۱
 ۲۳۸، ۲۳۴، ۲۳۲، ۱۵۴، ۱۰۳/۲، ۲۰۸، ۳۸۸
 ۱۰۶، ۸۰، ۱۶، ۱۰، ۸، ۶/۳، ۳۹۲، ۳۸۶، ۲۵۲
 ۱۷۸، ۱۴۶، ۱۴۰، ۱۳۹، ۱۲۸، ۱۲۷، ۱۱۸
 ۱۶، ۳۲۰، ۶۸، ۶۶/۵، ۱۵۰، ۷۴، ۵۲/۴، ۲۲۸
 ۱۸۴، ۱۲۲/۷، ۳۹۹، ۳۵۶، ۱۲۰، ۱۱۴، ۸
 ۲۸/۸: ۳۱۴، ۳۷۲، ۳۷۰، ۳۵۶، ۳۴۴، ۲۳۸
 ۲۹۸، ۲۸۴، ۲۳۴، ۲۳۲، ۱۴۴، ۱۴۲، ۱۰۰، ۶۵
 ۲۸/۱۰: ۳۹۰
 ۳۵۰/۸ موسیٰ بن عمران بن لاحق
 ۵۶/۲، ۳۷۶، ۳۵۸/۱ موسیٰ بن عمران النخعی
 ۲۵۰/۹، ۱۶۸، ۱۲۴، ۲۸، ۲۶/۳: ۳۸۰، ۳۵۴
 ۳۶۲، ۲۶۲
 ۲۳۴/۹: ۱۱۴/۳ موسیٰ بن عمر بن یزید الصُّبُل
 ۳۵۸/۸ موسیٰ بن عون
 ۳۵۲/۸ موسیٰ بن کردوبہ
 ۲۳۸/۲ موسیٰ بن محمد
 ۱۴۰/۲ موسیٰ بن محمد البتھاوی
 ۸۸/۲ موسیٰ بن محمد بن القاسم
 ۳۸۸/۵ موسیٰ بن مسلم
 ۳۴۶/۸ موسیٰ بن مہدی
 ۱۰۰، ۹۸/۱ موسیٰ بن مہمون
 ۷۲/۶ موسیٰ بن ہارون بن عیسیٰ المعبدی
 ۲۱۲/۲ موسیٰ بن ہلال
 ۲۷۲/۱۰ موسیٰ بن یوسف کرمی حسنی
 ۳۷۲، ۳۷۰/۹ موسیٰ الجہنی
 ۱۷۳، ۱۷۲/۵: ۲۵۴/۴ سید موسیٰ شبیری زنجانی
 ۱۱۰/۸ موسیٰ العلوی
 ۱۹۴/۳ موسیٰ التفتطانی
 ۳۱۳/۴ شیخ موسیٰ کاشف الغطاء
 ۳۵۶/۵ موسیٰ النمیری
 ۹۲/۱ موصلی
 ۲۹۲/۳ موفق
 ۶۸/۱ مولانا جلال الدین بلخی
 ۲۸۰/۱۰ مولیٰ زفیغ گیلانی
 ۲۳۲/۹ مولیٰ لبنی شیبان
 ۳۱۴/۷ مہاجر بن حکیم
 ۳۳۴/۱ المہاجر بن مسمار
 ۲۸۵، ۲۷۵، ۲۸۴/۳ المہندی باللہ
 ۲۶۹/۵ سید مہدی
 ۲۹۵/۱۰ مہدی اکبر زاد
 ۲۵۱/۵ میرزا مہدی بروجردی
 ۲۹، ۲۸/۴ مہدی بن فیروز
 المہندی رضی اللہ عنہ (بتگریڈ: محمد بن الحسن العسكري رضی اللہ عنہ) =
 حجت بن الحسن المہدی رضی اللہ عنہ = صاحب الامر رضی اللہ عنہ =
 صاحب الزمان رضی اللہ عنہ = آیا صالح رضی اللہ عنہ = امام زمان رضی اللہ عنہ =
 امام عصر رضی اللہ عنہ = ولی عصر رضی اللہ عنہ - امام منتظر رضی اللہ عنہ =
 امام مہدی رضی اللہ عنہ = القاسم رضی اللہ عنہ (۷/۷، ۷۰، ۷۲، ۷۶،
 ۸۶، ۱۱۲، ۱۲۸، ۱۳۴، ۱۳۸، ۱۴۰، ۲۹۰، ۲۹۶،
 ۳۱۴، ۳۲۶، ۳۳۴، ۳۴۴، ۳۸۸، ۳۲۷، ۴۴۳،
 ۴۵۰، ۴۵۴/۸، ۹۶، ۹۸، ۱۰۰، ۱۰۲، ۱۰۴،
 ۱۰۸، ۱۱۰، ۱۱۴، ۱۹۴، ۲۱۲، ۲۳۰، ۲۴۸،
 ۲۵۴، ۲۷۴، ۲۸۲، ۲۹۰، ۳۰۰، ۳۰۲، ۳۲۰،
 ۳۷۸، ۳۸۰، ۳۸۴/۹، ۱۴، ۱۶، ۱۸، ۲۴، ۲۶

۷۲،۴۶،۴۲/۹	۲۶۲، ۲۵۲، ۲۴۲، ۱۸۶، ۱۳۴، ۸۴، ۵۲، ۴۲
میکاه نسی ع/ج ۱۰۴/۱	۲۷۴، ۲۷۲، ۲۷۰، ۳۶۸، ۳۶۶، ۳۶۴، ۲۹۱
میلتون گیب ۳۰۰/۱۰	۳۹۰، ۳۸۲، ۳۸۰، ۳۷۸
میمون ۳۰/۳	مهدی بن هند بن عطار د ۳۵۴/۸
میمون آلبان ۲۰۴، ۱۵۸/۷	مهدی یور ۱۲۴/۴
میمون بن الحارث ۲۵۸/۸	مهدی سودانی ۶۸، ۶۷، ۶۶، ۶۵، ۱۲/۴، ۱۴۷/۱
مؤمن خاندان فرعون ۳۶۹/۸	مهدی عباسی ۲۸/۴
مؤمن الطائی ۲۵۰/۹، ۱۹۶/۳، ۱۸۲/۲	مهدی علیزاده ۲۲۲/۷
ناجیة القطنان ۲۰۶/۷	مهدی غلامعفی ۲۹۶/۱۰
ناصر بن محمد عیانی ۶۳/۴	مهدی لقیه ایمانی ۲۹۸/۱۰
ناصر الدوله حسن بن عبدالله بن حمدان ۵۲/۵	سید مهدی قزوینی ۱۵۶/۵
ناصر الدین آلبانی ۱۸۰، ۷۹، ۷۸/۴، ۳۱۲، ۳۱۱/۱	شیخ مهدی قزوینی ۷۶/۴
۳۴/۹	سید مهدی موسوی اصفهانی ۲۸۷/۱۰
ناصر اندین شاه ۷۵/۴	مهدی نصیری ۲۷/۴
ناصر مکارم ۲۸۷/۱۰	مهدی یوسفیان ۲۹۲/۱۰
ناصر موحدی ۴۴/۴	مهرابه ۸۱/۵
ناظم الإسلام کرمانی ۴۵۳/۷	مهرم بن ابی بردة الأسدی ۱۸، ۳۶۶/۵، ۱۱۵۶/۳
نافع ۳۹۸/۶، ۱۳۴/۲	۱۴۴
نافع بن جبیر بن مضع ۱۵۲/۷	المهزیاری ۱۴۲/۴
نافع بن هلال بن نافع انجلی ۵۰/۷	مهلک ۳۵۵، ۳۴۹/۱
نافع بن یزید ۲۹۴/۸	میتربه ۱۴۱، ۱۳۲، ۱۳۱، ۱۳۰، ۱۲۹، ۱۲۸/۱
نافع مولیٰ ابی قتادة الأنصاری ۶/۹، ۳۱۶/۸	میرچا انیاده ۳۰۱/۱۰
نیاته ۳۱۲/۷	میرزای شیرازی ۱۶، ۲۲۵، ۲۳۷، ۲۳۶، ۱۵۶/۵
انسی ع/ج (بنگربند: أحمد ع/ج = رسول الله ع/ج = پیامبر خدا ع/ج = محمد ع/ج) ۲۵۸، ۲۵۰، ۲۴۶/۱	۳۶۴
۲۸، ۲۸۲، ۲۹۲، ۲۹۴، ۳۳۰، ۳۳۶، ۳۴۰، ۳۴۴/۴	میرزای قمی ۲۲۹، ۲۲۸/۵، ۲۷۰، ۲۶۶، ۲۵۹/۴
۱۱۶، ۱۱۸، ۱۲۸، ۱۴۰، ۱۴۲، ۲۹۲، ۳۶۲/۳	میر شمس الدین محمد بن اسدالله شوشتری ۷۱/۳
۳۰، ۳۷۲، ۴/۳، ۲۰، ۱۸۲/۵، ۳۷۶/۵، ۱۴۰، ۱۴۰/۶	سید میر علی نقی سامان ۲۷۹/۱۰
۴۸، ۱۹۲، ۲۰۲، ۲۵۲، ۲۷۸، ۳۶۸، ۳۹۴/۷	میر سید محمد بهیانی ۲۲۹/۵
۱۲۰، ۱۲۶، ۱۵۴، ۱۹۸، ۲۵۸، ۲۸۲، ۳۰۰/۲	میسرة بن غندر بن الصارک ۳۵۶/۸
۳۱۲، ۳۳۰، ۳۴۰، ۳۴۴/۸، ۹۲، ۱۳۰، ۱۳۲، ۲۱۴	میکائیل ع/ج ۳۹۲/۷، ۱۲۸/۶، ۱۴۲، ۴۸، ۲۷/۲
	۲۸۴، ۳۶۲، ۳۲۰، ۲۳۲، ۲۳۰، ۲۲۸، ۲۲۶/۸

- نصر بن عصام بن المغيرة الفهري أبو شعيبه ٢٤٨/٢
٢٧٦
- نصر بن علي الجهضمي ٢٤٨.٢٤٩/٩.٣٣٢/١
نصر بن قابوس لخمى ٢٤٩.٢٥٩/٣
نصر بن الليث المروزي ٣٣٢.١٤٤/٧
نصر بن مزاحم ٢١٠/٥
نصر بن منصور ٣٥٢/٨
نصر الدين طوسي ٥٣/٢
- انتضر بن سويد ١٠/٢:٣٤٦.٢٤٢.٢١٨.٢٠٦/١
١٩:١٢.١٠/٨:٢٩٢.٢٠٤/٧:١٤٨.٢٤.٢٢
٢٢٦
- انتضر بن شمیل ٣٧٤/٩
انتضر بن صباح البجلي ٣٢٨/٢
نعمان الرزازی ٢١٨/١
نعمانی ٨:٢٢٢/٧:١٩٠/٥:٢٧٩/٣:٥٩/١
١٩٧
- سید نعمت الله جزایری ٧١.٤٥.٤٢/٣
نعمة الله ولي ٢٤٢/١٠
- نعیم بن حکام المروزی ١٤:١٤٧.١٣٠/٢:٧٨/١
٨٤/٧:٤٨.٤٧.٤٥.٤٢.٤٣.٤١.٥٦/٦:٢٤
١٩:٢٥٢/٨:٤٢٨.٤٢٣.٢١٨.٢٥٤.١١٨.٩٤
٣٣٦
- نعم بن عجلان الأنصاری ٢٨/٧
نفسه دختر عمید الله بن عباس بن علی بن ابی
طالب ٣٣/٢
نقیبی ٧٨/٥
نمرود ٧٨/٢
نعمری ٩٧.٩٥.٩٢.٨٣/٢
نوبختی ٣٣.٣١.٣٠.٢٦/٢
- نوح ١٢٢/٢:٢٥٩.٢٣٢.٢١٢.١٠٩/١
٨٠.٢٧.١٨.١٤.١٠/٣:٣٩٤.٣٩١.٣٨٠
- ١٧٢.١٧٠.١٥٢.١٢٢.٢٦/٩:٣٧٨.٢٥٨
٢٢٢.٢٢٠.٢١٠.١٨٨.١٨٦.١٨٤.١٧٤
٣٦٨.٣٥٦.٣٥٠.٣٣٨.٣٣٠.٣٢٦.٣٢٢
٣٧٦.٣٧٢.٣٧٠
- نبیل الکرخی ١١١/٢
نجاشی ١٦:١٢٣.٩٩.٨٩.٨٥/٤:٤٠٠.٣٩٧/١
٢٥٢/١٠:٤١٧/٧:٣٩٤.٣٩٣.١٤٨
نجم بن عقبه بن داوود ٣٥٨/٨
نجم الدين أبو سعيد محمد بن حسن بن ضلت قمی ١/١
٥٥
- نجم اندین جعفر بن زهدری ١٢٩/٥
نجم لدين حیدر ١٢٠/٥
شیخ نجم الدين کبیر ١٧٠/٨
شیخ نجم الدين محمد بن حسن بن محمد ٢٠٤/٥
نجمه نجم ٢٩٤/١٠
- محقق نراقی ٣٠٠.٢٤٢.٢٥٩.٢٥٤/٢:١٨٥/١
٣١٧.٣١٣.٣١٠
- نرجس ١٩٦.١٩٥.١٧٢.١٧٢.١٧٠/٢:١٩٩/١
٢٣٠.٢٢٨.٢٠٦.٢٠٣.٢٠١.١٩٨.١٩٧
١٠٨/٦:٣١٦.٢٢٨.٢٤٠.٢٣٨.٢٣٦
- النزال بن سيرة ٣٢٦.٣٢٠/٧
نزل بن حزم ٣٥٠/٨
نسیم خادم أبي محمد ٢٦٦.٢٦٢/٢:١٩٩/١
١٠/٥
- نصر ٣٥٨/٨
النصر بن أبي السرى ١٠٢/٣
نصر بن حواس ٣٥٤/٨
نصر بن الصباح البنجی ٣٧٢.٣٦٨/٢
نصر بن عبد الله الوشاء ١٨٢/٩
نصر بن عبد ربه ٤٠٢/٢
نصر بن عبد الرحمن الكوفي ٢٧٢/١

۳۵۰. ۲۵۲/۹: ۲۵۲/۸	۱۱۴/۶: ۱۸۰. ۱۲۲/۵: ۱۵۰/۲: ۳۴۶. ۳۴۴
سید ولی الله ۷۶/۴	۳۷۶. ۳۷۲. ۳۷۰. ۱۲۴. ۶/۷: ۳۹۹. ۲۹۳
الولید ۱۱۴. ۹۲. ۹۰. ۸۶/۷: ۳۰/۳: ۲۸۴/۲	۶۲. ۶۰/۹: ۳۶۱. ۲۲۴. ۱۳۲. ۱۲۳/۸: ۱۳۸۰
۳۷۰. ۳۲۶. ۱۸۸. ۱۲۴/۹: ۲۰۸. ۱۵۴. ۱۱۸	۲۰۱. ۲۶۲. ۲۱۲. ۶۶. ۶۴
الولید بن شجاع ۱۲/۹	نوح بن جریر ۲۵۴/۸
الولید بن صالح ۱۵۲/۷	نوح بن دراج ۱۷۶/۲
الولید بن عقبة ۲۰۸/۹	نوربخش ۵۴. ۵۳. ۵۲/۴
الولید بن عباس ۲۵۴. ۸۴/۷	نورالدین عبد الرحمان جامی ۷۲. ۷۰/۱
الولید بن محمّد الموقری ۱۲۰/۲	نورالدین علی بن سلطان محمّد قاری هروی ۱۵۷/۱
الولید بن مسلم ۲۵۴/۸: ۲۵۶. ۱۸۸. ۸۴/۷	۲۶۹/۱۰
ولید بن یزید ۲۵۰/۱	محدّث نوری ۱۶: ۲۴۱. ۱۸۸. ۱۵۴/۵: ۶۴/۳
ولئی عصر <small>عج</small> (بنگريد: محمّد بن انحسن العسكري <small>عج</small> =	۲۶۰/۱۱: ۶۰/۷: ۳۵۹
حجّت بن الحسن المهدی <small>عج</small> = صاحب الأمر <small>عج</small> =	محدّث نوری ۲۶/۳: ۳۲۳. ۳۱۳. ۳۱۲. ۲۱۹/۲
صاحب الزمان <small>عج</small> = أبا صالح <small>عج</small> = امام زمان <small>عج</small> =	۷۱. ۶۵. ۵۱. ۴۸
امام عصر <small>عج</small> = امام منتظر <small>عج</small> = امام مهدی <small>عج</small> =	نوفل بن عمر ۲۵۴/۸
القائم <small>عج</small> = المهدی <small>عج</small>) ۲۴۱/۴: ۸۷. ۵۰/۳	التوفلی ۲۳۲/۷: ۳۲۸/۵: ۴۰۴/۴
۱۵: ۳۱۵. ۲۷۲. ۲۵۰. ۲۴۹. ۲۲۷. ۲۴۵. ۲۴۳	نهادندی ۲۶۰/۱۱
۳۶۴/۶: ۳۰۸. ۲۵۱. ۲۲۰. ۲۰۳. ۱۸۷. ۱۷۱	النهدی ۲۱۶/۱
الوقاب بن حسین ۹۴/۷	محدّث نیشابوری ۱۶۸/۸
وهب بن جریر ۸۲/۷	نوائی بالله ۳۰۲. ۲۷۲/۳
وهب بن جمیع مولی إسحاق بن عمار ۲۴۶/۹	وانلة بن الأشنع ۴۰۸/۵
وهب بن خربند بن سروین ۲۵۲/۸	واصل جلالی أبو یزید خنخالی ۵۴/۴
وهب بن منبه ۳۰۲/۷: ۲۱/۴	وحید بهیانی ۲۶۱. ۲۵۹. ۲۵۶. ۲۵۴/۴: ۲۵۶/۳
وهیب بن حفص ۳۴۰/۵: ۹۴/۲: ۳۹۲. ۳۶۸/۱	۲۸۸. ۲۸۵. ۲۷۸. ۲۷۵. ۲۷۰. ۲۶۵. ۲۶۳
۲۰۶. ۲۰۲. ۱۸۸. ۱۷۴. ۱۲۸. ۸۰/۷: ۳۵۲	۳۱۰. ۲۸۹
۱۲۶. ۳۲/۸: ۴۴۷. ۳۸۲. ۲۸۰. ۲۹۸. ۲۸۶	الورد بن الکمیت ۸۶/۸: ۲۹۶. ۲۹۴/۷
۳۲۰. ۲۵۶. ۵۰/۹: ۳۷۶. ۱۲۸	الوشاء ۱۳: ۱۲۰. ۹۶. ۵۰. ۴۲. ۱۴/۲: ۳۵۸/۱
ویلفرد مانلونگ ۱۴۸/۱	۱۵۰. ۱۲۶. ۷۸/۹: ۲۴۴/۷: ۳۳۸/۵: ۱۸۴
ویلیام موننگری وات ۳۰۰/۱۱	۲۳۲
هادی ۷۱/۴	وکایا بن سعد ۲۵۶/۸
سید هادی خسروشاهی ۲۹۰/۱۱	وکعب بن الجراح ۵۴/۶: ۱۱۰۸/۳: ۷۴/۲: ۳۷۰/۱

- هانری کسرن ۱۶۲، ۱۶۱، ۱۵۴، ۱۴۸، ۱۴۵/۱
 ۳۰۰/۱۰، ۱۶۳
 هانی بن نبیت الحضرمی ۴۲، ۲۰/۷
 هانی العطاردی ۳۵۲/۸
 هیل بن کامل ۳۵۴/۸
 سید هبة الله بن ابي محمد الحسن الموسوی ۱۴۰/۲
 ۳۷۸/۸
 هبة الله بن زریق بن صدقة ۳۵۲/۸
 هبة الله بن عبد الله بن أحمد (أبو القاسم) ۲۸۴/۷
 هبة الله بن محمد بن أحمد الكاتب (أبو نصر) ۳۱۶/۳
 ۳۲۰، ۳۲۶، ۳۲۸، ۳۳۸، ۳۴۶، ۳۴۸، ۳۵۰
 ۳۵۶، ۳۶۴، ۳۹۰، ۳۹۲، ۳۹۴، ۴۰۴، ۴۱۰، ۴۴۴
 ۲۳۵/۱۰، ۳۲۱، ۳۲۰
 هبة الله بن نماء بن علی بن حمدون (أبو البقاء) ۳۷۶/۶
 هذاب بن خالد الأزدي ۳۳۲/۱
 ملا هدايت آرندي شافعی ۶۰/۴
 میرزا هدايت الله وحيد گلپایگانی ۲۵۱/۵
 هدبة بن خالد ۲۸، ۲۶/۹
 هدیة بن عبد الوهاب ۳۶/۳
 هشام ۹۶/۸، ۱۹۸، ۱۷۲، ۱۴۴/۷
 هشام بن ابراهيم عباسی همدانی راشدی ۲۵۹/۳
 ۲۶۹
 هشام بن ابي عبد الله ۸۲/۷
 هشام بن حسان ۳۸۲/۹، ۱۰۸/۸، ۲۴۲/۷
 هشام بن حکم ۲۳۹، ۹۶/۳
 هشام بن خالد الأزرق ۸/۹، ۳۰/۳
 هشام بن سالم ۲۴/۳، ۵۶، ۵۰، ۱۶/۲، ۲۲۸/۱
 ۳۵۸/۵، ۱۹۸، ۱۹۶، ۱۸۶، ۱۸۰، ۱۵۲، ۹۶
 ۱۳۸/۹، ۲۱۰، ۲۰۴، ۱۹۰، ۱۱۰/۷، ۳۶۰
 ۳۵۲، ۲۰۸، ۲۰۴
 هشام بن عبد الرحمان ۲۶/۴
 شیخ هادی کاشف الخطا ۳۱۴/۴
 شیخ هادی مروی ۲۹۰/۵
 هادی نجفی ۲۹۹/۱۰
 هارون ۸۲/۴، ۲۷۲/۳، ۳۱۸، ۲۳۲، ۱۷۲/۲
 ۳۸/۱۰، ۳۹۹، ۱۳۰، ۸/۶، ۱۶۰، ۱۵۸
 هارون بن الحسن بن محبوب ۱۵۲، ۱۵۰/۹
 هارون بن حماد ۲۶۰/۸، ۳۰۶/۷
 هارون بن حمزة الغنوی ۲۱۲/۱
 هارون بن صالح بن ميم ۳۵۶/۸
 هارون بن عبد الله ۲۲، ۱۲/۹
 هارون بن عمران بن خالد ۳۵۲، ۳۵۰/۸، ۴۰۸/۱
 هارون بن عمران همدانی (أبو عبد الله) ۲۶۶، ۲۶۴/۳
 ۴۹/۵
 هارون بن عنتره ۳۷۰/۵
 هارون بن مسلم الكاتب ۱/۴، ۱۹۸/۳، ۲۵۰/۱
 ۳۸۲/۸، ۱۹۶، ۱۵۰/۷، ۳۰۷، ۲۲۶
 هارون بن موسی ۳۳۸/۳
 هارون بن موسی بن أحمد ۳۲۰/۸
 هارون بن موسی بن أحمد التلمکیری (أبو محمد) ۱/۲
 ۲۶۰/۶، ۱۵۶/۴، ۳۶۴، ۳۲۴، ۳۲۲/۳، ۲۷۲
 ۲۹۸، ۲۶۰، ۲۳۴، ۳۰/۸، ۳۰۶/۷
 هارون بن موسی بن القرات ۳۳۰/۴
 هارون بن موسی التلمکیری ۴۰۴/۷، ۱۶۰/۶
 هارون بن موسی العلوی ۱۱۰/۸
 هارون الرشید ۲۹۵، ۲۷۷، ۲۷۶، ۲۴۰/۳
 هارون قزاز ۹۳/۵
 سید هاشم بحرانی ۱/۱۰، ۱۶۰/۵، ۱۶۶/۳، ۵۷/۱
 ۳۸۲، ۲۷۸، ۲۷۵، ۲۴۲
 هاشم بن عتبة ۳۰۸/۱
 هاشم بن انقاسم ۱۷۲/۹
 هاشم فرزند امام زمان علی ۷۲/۳

- هشام بن عبد الملك ٣٥٠/١
 هشام بن عروة ٣٠٠/٩
 هشام بن علی السیرافی (أبو علی) ٢٢٠/٧
 هشام بن عمارة ٨/٩
 هشام بن فاخر ٢٥٦/٨
 هشام النکلی ٢٠٠/٣
 هشیم ٢٩٦/١
 الهقل بن زیاد ٩٦/٧
 هلاکو ٢٥٢/٧
 هلال بن عونر اسلمی ٢٧٦/٩
 هلال بن محمد بن جعفر ٣٠٠/٧
 هلانی ٩٧/٩٥، ٨٣/٤
 هشام ٢٢٠/٧
 هشام بن سهیل کاتب اسکانی ٢٦٧/٣
 هشام بن الفرات ٢٥٦/٨
 هشام بن یحیی ٢٨٠/٢٦، ٩
 هنری لامنس ٣٠٠/١٠
 هودج ٢٥٠/١٠٨، ١٠٢/٧
 هودة بن خليفة ١٧٤/٩، ٢٨٠/٧
 هوشیدر ١٢١/١٢٠/١
 الهیثم بن أبی مسروق النهدی ١٩٨/٣، ٣٨٢/١
 الهیثم بن حبیب ٢٧٠/٧
 الهیثم بن عبد الرحمن ١٤٦/٧، ٣٦٢/٢
 هنسی ٢٢٨/١٠، ٣١٢/٨٠/١
 الهی خراسانی ٢٥٩/٥
 الیاس ٢٣/٤
 الیاس عج ١٦٧/٩، ٢٠٠، ٣٩٩/٦، ٨١/١
 یاسر صالحی ٢٩٩/١٠
 یاسین العجلی ١٠٢/٨
 یحیی ٣٢٢/٩
 یحیی بن آدم ٢٢/٢
 یحیی بن أبی عمران همدانی ٢٦٩، ٢٦٢/٣
 یحیی بن أبی عمرو (أبو زرعة انشیمانی) ١٩، ٢١٦/٨
 ٢٠٤، ٢٢٦
 یحیی بن أبی انقاسم ٢٨/٣، ٢٦٠/١
 یحیی بن أبی کثیر ٢٨/٩، ٨٢/٧
 یحیی بن ادیم ٢٧٢/١
 یحیی بن إسحاق ٣٨٢/٥
 یحیی بن الأعمش ١٧٦/٢
 یحیی بن أم طویل ٢٣٦/٣
 یحیی بن یدیل ٢٥٦/٨
 یحیی بن جعدة ٣١١/١
 یحیی بن حنّاد ٢٨٢/١
 یحیی بن خالد برمکی ٢٢٨/٨، ٢٤٦/٣
 یحیی بن زکریّا عج ٢٠٨، ٢٢، ٢٣، ٢٢، ٢١/٣
 یحیی بن زکریّا بن شیمان (أبو عبد الله) ١٧، ٢٢، ٢٦/٢
 ٢٨٤، ٢٦، ٢٢/٩، ٢٣٠، ٢٢٨/٨، ٢٩٢، ٢٩٠
 یحیی بن سابق ٣٧٢/٥
 یحیی بن سالم ٣٩٢/٧
 یحیی بن سعید ١٧٢/٩، ٢٥٤، ٨٢/٧، ٢٤/٢
 یحیی بن سعید انشیمی الزّیاب ٢٨٢/١
 یحیی بن سعید حلّی ٢٥٢/١٠
 یحیی بن سلیم ١٠٨/٨، ٢٤٢/٧
 یحیی بن عبد الباقي ٢٥٢/٧
 یحیی بن عثمان بن سعید الحمصی ٢٥٢/٧
 یحیی بن العلاء الزّیوی ٣٨٢، ٢٢٢/٩، ١٥٠/٢
 یحیی بن عمر ٢٩٢/٣
 یحیی بن عمران الحلّبی ١٢/٨، ٢١٨/١
 یحیی بن الفضل الثّوفاقی ٢٦٦/٢
 یحیی بن المشنی ١١٦، ٣٤/٣
 یحیی بن محمد بن عبد الله الدّارمی ٢٤٨/١
 یحیی بن محمد عریضی ٧٥/٥، ٢٥٩/٣

- يعقوب ٨٨/٩:٣٩٨/٩:١١٨٤/٣
 يعقوب بن شعيب ٢١٢/٨:١٤٤.١٢/٢:٢٢٤/١
 يعقوب بن عبد الله الأشعري ٢٨٠/٨
 يعقوب بن ليث صفار ٢٨٨.٢٧٧/٣
 يعقوب بن منقوش ٢٤٨.٢٤٢/٢
 يعقوب بن يزيد ٥٨.٥٢/٢:٢٣٢.٢١٨.٢٠٦/١
 ١٤٨.١٣٤/٨:١٦٠.١٥٨/٧:٢٠٠/٣:١٤٢
 يعقوب بن يوسف اعتراب الفسائي ١٢٢/٩:٢٧٢/٦
 يعقوب الجريسي ٢٧٨/٨:١١٢٠/٢
 يعقوب السزاج ١٨:٢٦٠.١٦٢.١٢٨/٧:٢٢٨/١
 ١٩٠
 يعقوب منقوش ٩٧/٥
 يعان بن فتح بن دينار ٢٤/٥
 يمان التتار ٢٨٢/٥
 اليبعاني ١٧٠.١٦٢.١٥٨.١٤٨.٨٠/٧:٢٧/٦
 ٣٩٠.٢٨٨.٢٨٦.٢٣٢.٢١٦.١٧٢.١٧٢
 ١٩٠/٨:٤٤٤.٤٤٤.٤٤٠.٤٢٢.٢٣٢.٢٣٠
 ٥٢/٩:١٩٩
 يوحنا ١١٢.١١٠.١٠٦/١
 شيخ يوسف بهراني ٢٤١.٢٥٢/٤
 يوسف بن ثابت أبو أمية ٥٠/٢
 يوسف بن صربا ٢٤٤/٨
 يوسف بن عبد الرحمن المرورودي ٢٥٢/٧
 يوسف بن علي بن ناشقين ٤٣/٤
 يوسف بن علي بن المطهر ٣٤١.٣٢٨/٦
 يوسف بن عميرة ٩٦/٨
 يوسف بن كليب ٢٨٤.٢٦/٩:٢٢٨/٨:٣٩٠/٧
 يوسف بن ماهر ١٥٢/٧
 يوسف بن موسى ٢٨٠/١
 يوسف بن نفيس ٢٢٨/١
 يوسف بن يحيى المقدسي الشافعي السلمي ٥٧/١
- يحيى بن معين ٢٣٨/١
 يحيى بن المغيرة (أبو سلمة) ١٩٦/٩
 يحيى بن المغيرة السعدي ٢٧٢/١
 يحيى بن نعيم ٢٥٢/٨
 يحيى بن وثاب ١٩٨/٩
 يحيى بن هرثمة ٢٨٢/٣
 يحيى بن يعلى ١٤٠/٩:٢١٠/٢
 يحيى بن اليمان ٢٩٠.٢٣٢/٧:١١٣٨/٢
 سيد يحيى حسيني ٢٨٦.٢٨٢.٢٨١/٥
 يحيى الحلبي ٤٤.٢٠.١٠/٢:٣٦٦.٢٤٢/١
 ٨٦/٩:١٠/٨:٢٩٢.٢٠٤/٧:١٢٨
 يحيى الحماني ٢٤/٢
 يحيى الضويبي ٣٧/٦
 يزيد بن أبي زياد ٢٧٦/٧:٤٨/٦
 يزيد بن إسحاق ٢١٢/١
 يزيد بن حصين الهمداني ٢٨/٧
 يزيد بن حبان ٢٩٦.٢٨٢.٢٨٢.٢٧٢.٢٤٨/١
 ٣١١
 يزيد بن دوست ٢٢٨/٨
 يزيد بن الرقاد الحيني ٤٠/٧
 يزيد بن زريع ٣٣٢/١
 يزيد بن زياد بن المهاجر الكندي ٥٤/٧
 يزيد بن عبد الله ٢٦٠.٢٤٠/٤
 يزيد بن عبد الملك ٢٥٠/١
 يزيد بن عبيدة ٨/٩
 يزيد بن قادر ٢٥٨/٨
 يزيد بن قيس ٢٨٠/٧
 يزيد بن معاوية ١٧:٤٠.٣٢.١٨/٢:٢٥٠.٣٢٨/١
 ١١٤
 يزيد الكناسي ١٨٦/٣
 يعقوب اتق ١٢.١٠.٨/٣:٩٨/١

۲۵۷، ۲۵۰ / ۱۰: ۴۲۰ / ۷: ۸۱

یوسف بن یعقوب عج ۱۴، ۱۰، ۸، ۶ / ۳: ۳۸۶ / ۲

۸۰، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۹۲، ۳۴۴ / ۴: ۵۲

۱۰۶، ۸۰ / ۹: ۳۷۸ / ۷: ۱۸۹، ۱۸۰ / ۵: ۴۲۶

۷۸ / ۱۰: ۱۴۲، ۱۰۸

یوشع بن نون ۲۳۴، ۲۳۲، ۲۸ / ۸

یوشع وصی موسی عج ۳۶۹، ۳۶۱ / ۸

یونس ۶ / ۹: ۱۰۸ / ۸: ۵۶ / ۶: ۱۲۰ / ۲۰: ۲۲۴ / ۱

۱۴۰

یونس بن ابی اسحاق ۲۹۰ / ۸

یونس بن ابی یعقوب ۳۲۶ / ۱

یونس بن ارقم ۳۴۰ / ۷

یونس بن بکر ۳۰، ۸ / ۹: ۲۹۶ / ۷

یونس بن الصقر ۲۵۴ / ۸

یونس بن ظبیان ۳۹۲ / ۸: ۴۱۸، ۳۹۲ / ۵: ۲۰۲ / ۳

یونس بن عبد الاعلیٰ ۳۵، ۳۴، ۳۲ / ۹

یونس بن عبد الرحمن ۲۲، ۲۲، ۱۰، ۶ / ۲: ۲۲۰ / ۱

/ ۶: ۴۱۲، ۴۰۸، ۴۰۶، ۳۴۲ / ۵: ۱۲۶ / ۳: ۱۵۲

۲۱۴، ۱۵۰، ۸۶، ۴۸ / ۹: ۳۷۸ / ۸: ۲۵۴

یونس بن کلبیب ۴۲ / ۹: ۲۳۰ / ۸

یونس بن مشی عج ۴۰۰ / ۶: ۱۳۸، ۸۰، ۸ / ۳

یونس بن یعقوب ۸۲ / ۹: ۲۱۶ / ۱

یونس بن یعقوب تجلی ذهنی کوفی ۲۶۹ / ۳

یونس بن یوسف ۲۵۴ / ۸

(۳)

فهرست جمعیت با قبیلها

۸۶، ۸۴، ۸۰، ۷۸، ۴۵، ۴۳، ۱۴، ۸ / ۶، ۴-۶	آتش پرستان ۲۵۸/۴
۱۷۸، ۱۷۶، ۱۶۴، ۱۵۸، ۱۴۰، ۱۲۰، ۱۱۸	آخوندهای درباری ۴۰/۲
۲۶۰، ۲۳۸، ۲۳۶، ۲۲۰، ۲۱۶، ۲۱۲، ۱۸۸	آسمانیان ۲۲۱، ۲۲۰ / ۳
۱۲۴، ۱۱۴، ۱۰۶، ۱۰۰ / ۷، ۳۹۸، ۳۹۷، ۳۹۶	آق قویونلوها ۵۸/۴
۱۶۸، ۱۶۴، ۱۶۰، ۱۴۴، ۱۴۲، ۱۴۰، ۱۳۰	آل ابی سفیان ۱۱۴، ۹۲ / ۷
۲۶۴، ۲۰۸، ۲۰۶، ۲۰۲، ۲۰۰، ۱۷۶، ۱۷۲	آل ابی محمد العسکری <small>علیه السلام</small> ۲۲۸ / ۷، ۳۷۲ / ۲
۲۵۲، ۲۵۰، ۲۴۸، ۲۳۴، ۲۸۸، ۲۶۸، ۲۶۶	آل اعین ۳۰۳ / ۳
۳۹۲، ۳۹۰، ۳۸۲، ۳۸۰، ۳۷۸، ۳۷۶، ۳۷۴	آل بویه ۲۶۴ / ۸، ۳۰۰ / ۳
۱۰۴، ۳۴، ۳۰، ۲۸، ۴۴۸، ۴۱۷، ۴۰۲، ۳۹۸	آل جعفر ۳۱۸ / ۵
۲۴۲، ۲۳۸، ۲۳۲، ۲۳۰، ۱۶۸، ۱۶۲، ۱۰۶	آل چوپان ۴۷ / ۴
۷۰، ۵۲، ۴۶، ۴۴ / ۹، ۳۶۶، ۲۵۸، ۲۵۰، ۲۴۸	آل داوود <small>علیه السلام</small> ۳۹۲، ۳۸۸ / ۹، ۲۸۶ / ۸، ۱۵۰ / ۲
۲۶۲، ۲۶۰، ۲۳۸، ۲۳۶، ۲۰۲، ۱۹۸، ۱۹۶، ۸۶	آل العباس ۸۸ / ۷، ۳۱۸ / ۵
۴۳۲، ۴۲۱، ۳۸۸، ۳۸۶، ۳۸۴، ۳۸۲، ۲۹۹	آل عیسی <small>علیه السلام</small> ۲۰۸ / ۷
۴۸۶، ۴۸۴، ۴۳۱، ۴۳۹، ۴۲۸، ۴۲۵	آل الفرات ۲۰۸ / ۳
آل هاشم ۲۰، ۱۸ / ۱۰، ۳۶۰ / ۷	آل فرات للعباسین ۳۰۸ / ۳
آل یاسین ۳۷۸ / ۶	آل فرعون ۲۳۴، ۲۳۲ / ۸
آمریکاییان ۱۶۸ / ۱	آل محمد <small>صلی الله علیه و آله</small> = آل رسول الله <small>صلی الله علیه و آله</small> ۲۳۴، ۶۶، ۱۳ / ۱
آواز مخوانان ۷۶ / ۵	۵۰، ۱۸، ۱۶ / ۲، ۴۱۲، ۳۵۸، ۲۹۰، ۲۶۴، ۲۴۲
انسه = الأنس <small>صلی الله علیه و آله</small> ۲۴۶، ۲۴۴، ۲۴۲، ۵۷، ۵۶ / ۱	۳۲۸، ۳۱۵، ۳۱۲، ۱۳۸، ۹۸، ۹۶، ۹۴، ۸۸، ۷۸
۳۶۰، ۳۵۸، ۳۱۷، ۳۱۱، ۳۰۰، ۲۹۶، ۲۶۴	۱۳۰-۸، ۲۹۳، ۲۲۸، ۱۲۸، ۸۸، ۸۷، ۴۷ / ۳، ۳۲۸
۲۶ / ۲، ۴۰۴، ۳۹۰، ۳۸۴، ۳۸۲، ۳۷۶، ۳۷۴	۴۰۰، ۳۵۲، ۳۲۸، ۳۱۶ / ۵، ۱۹۰، ۸۱، ۱۸ / ۴

اثنی عشر اماماً ۲۲۶/۵	۱۹۲، ۱۵۲، ۱۴۲، ۱۰۸، ۹۶، ۸۸، ۵۶، ۵۴، ۳۲
اجداد امام مهدی <small>عج</small> ۲۸، ۲۲/۱	۲۰۰، ۲۹۶، ۲۸۰، ۲۵۶، ۲۴۰، ۲۳۲، ۲۲۴
احلاف عرب ۵۰/۴	۳۲۴، ۳۲۸، ۳۳۰، ۳۲۶، ۳۲۴، ۳۱۶، ۳۱۱
احبار ترکیه ۶۹/۴	۱۴، ۳۰، ۸، ۳۰، ۶، ۲۵۶، ۸۴، ۵۰، ۳، ۲۵۶، ۳۲۸
أحد عشر اماماً ۲۶۸/۹	۱۵، ۲۰، ۲، ۱۸۶، ۱۵۰، ۱۳۲، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۱۹
اخواتی های و حکای ۷۹/۴	۸۲، ۶، ۴۰، ۸، ۳۶۰، ۲۴۲، ۳۴۰، ۳۳۸، ۲۱۶
إخوة یوسف ۲۰۸/۳	۴۲۲، ۳۳۸، ۲۱۶، ۱۹۸، ۱۷۴، ۱۱۸، ۱۱۰، ۹۴
ارامنه ۶۱/۴	۴۲۸، ۴۱۵، ۳۴۶، ۲۹۸، ۲۷۶، ۲۲۲، ۱۸۶/۷
ارویسیان ۱۹، ۳۳، ۱۰، ۴، ۱۵۶، ۱۴۸، ۱۴۷/۱	۲۳۸، ۱۸۹، ۱۵۴، ۱۵۲، ۱۳۲، ۸۴، ۱۶، ۱۰، ۱۸
۲۸۶	۲۱۲، ۲۰۸، ۱۹۰، ۱۵۴، ۱۰۶/۹، ۲۵۰، ۲۲۴
استعمارگران ۱۶۸/۱	۲۴/۱۰، ۳۶۸، ۲۵۲، ۲۵۰، ۲۱۴
اسرای جنگی ۲۷۲/۳	۲۰۸/۳
اسماعیلیان ۲۵/۴، ۲۹۸، ۲۹۴، ۲۹۳، ۲۷۹/۳	اثنه العجور ۳۲۴/۹، ۵۲، ۵۰، ۴۰/۲
الأشهرار ۳۴۲، ۳۲۸، ۲۰۰/۷، ۳۸۶/۵، ۲۳۸/۴	اثنه الضلال ۲۰۴/۹
۳۹۰	اثنه المسلمین ۱۷۴/۹، ۳۰۸/۳
اشعربان ۳۰۳/۳	اثنه الهدی ۳۰۸/۳
الأشقیاء ۲۲۴/۱	أبناء الإمام الحسن <small>عج</small> ۱۳۴/۶، ۱۴۶/۲
اشکانیان ۱۱۸/۱	أبناء الزوم ۳۳۸/۸
اصحاب ائمه <small>عج</small> ۴۱۸/۷، ۳۰۴/۳	أتیاح أهل البيت <small>عج</small> ۳۰۸/۳
أصحاب أبی عبد الله <small>عج</small> ۲۰۲/۹، ۸۲/۲	اثناعشر اماماً ۲۴۰/۹، ۳۰۸/۳، ۳۵۸، ۳۴۵/۱
أصحاب أبی محمد العسكري <small>عج</small> ۱۶۰، ۸۳/۴	اثناعشر أمراً ۲۴۵، ۲۴۰/۱
أصحاب الأئمة ۲۸۴/۸	اثناعشر خليفة ۲۴۰، ۳۳۸، ۳۳۶، ۳۳۴، ۳۳۲/۱
أصحاب امام باقر <small>عج</small> ۳۹۸/۱	۲۵۲، ۳۴۵
أصحاب الإمام انجواد <small>عج</small> ۲۴۰/۱۰، ۳۰۸/۳	اثناعشر قیماً ۲۴۶/۱
أصحاب امام رضا <small>عج</small> ۲۳۲/۱۰، ۳۹/۸، ۶۸/۷	اثناعشر محدثاً ۱۴۸/۲، ۳۶۸، ۳۶۶/۱
۲۳۶، ۲۳۵	اثناعشر ملكاً ۲۴۵/۱
اصحاب امام صادق <small>عج</small> ۶۵/۸	اثناعشر مهدیاً ۱۳۰، ۸/۳، ۱۷۴/۲، ۳۷۰، ۳۶۸/۱
اصحاب امام کاظم <small>عج</small> ۲۳۶/۱۰، ۷۱/۲	۳۵۲/۹
اصحاب امام هادی <small>عج</small> = أصحاب أبی العسن	اثناعشر نقیباً ۳۷۸/۱
الهادی <small>عج</small> ۱۶۰، ۱۵۲، ۸۴، ۸۲/۴، ۳۰۴/۳	اثناعشر وصیاً ۲۶۴، ۳۶۲/۱
۲۳۵/۱۰	

- ۳۰۵/۳ اصحاب امام یازدهم
- ۱۵:۳۰۸/۳:۲۲۸/۱ اصحاب أمير المؤمنين علیه السلام
- ۳۶.
- ۲۶۹:۳۱۴:۲۹۰/۸ اصحاب بدر
- ۳۱۴/۷ اصحاب البراذین
- ۳۱۸/۸ اصحاب ترك
- ۳۵۱/۱ اصحاب جمل
- ۷۶/۴ اصحاب حاج سيد كاظم رشتی
- ۳۰۸/۳ اصحاب انحدیث
- ۳۸۸/۷ اصحاب روایات سود
- ۲۲۰:۲۵۴/۸ اصحاب شفقانی
- ۲۹۰/۸:۱۱۳/۲ اصحاب طالوت
- ۲۱/۶ اصحاب عیسی علیه السلام
- ۳۰/۴ اصحاب غالی
- ۸۴/۲ اصحاب القائم علیه السلام = اصحاب امام مهدی علیه السلام
- ۷:۲۴۲/۵:۱۱۴:۱۱۳:۱۱۲:۱۱۱:۱۱۰:۸۶
- ۲۷۸:۲۶۸:۲۵۴:۲۵۰:۲۴۰/۸:۳۷۰:۱۲۲
- ۳۶۲:۳۴۴:۳۳۶:۳۳۴:۳۲۲:۲۹۰:۲۸۲
- ۳۱۶:۲۰۶:۱۵۶:۶۸:۴۰/۹:۳۸۶:۳۷۴
- ۲۷۵:۲۷۲:۲۴۵:۲۰۴:۳۲۴
- ۲۸/۳:۳۱۷/۱ اصحاب کسا
- ۲۳۴:۱۲۲:۶۵:۴۴/۸:۱۳۵/۵ اصحاب ککهف
- ۲۵۸:۱۲۲/۹:۳۶۱:۳۵۸:۳۳۰
- ۳۷۲/۵ اصحاب المحاضر
- اصحاب محمد صلی الله علیه و آله = اصحاب انبی علیهم السلام = اصحاب رسول الله صلی الله علیه و آله = اصحاب پیامبر صلی الله علیه و آله
- ۲۰۹:۳۰۲/۱
- ۱۸۴:۴۸/۸:۳۵۳:۳۴۵:۳۲۴:۳۱۶:۳۱۰
- ۳۵۸/۹:۳۸۶:۳۶۱
- ۴۲۲/۵ اصحاب الیمین
- ۳۵۱/۱ اصحاب نهران
- ۱۵۴/۸ اصولیان
- اطبۃ ۱۷۸/۵
- الأعراب = اعراب - عرب‌ها - العرب ۱۶۵:۶۷/۱
- ۱۵۷/۲:۱۱۶:۱۱۸:۱۱۹:۳۸۴:۳۸۰/۳
- ۲۷۲:۲۸۰:۳۰۸:۴۰۳:۴۰۲:۴۴/۵:۳۸۲/۴
- ۲۶۲:۱۶۲:۱۴۸:۱۴۶:۱۴۰/۷:۷۲/۶:۳۸۲
- ۳۹۲:۳۸۸:۳۸۴:۳۷۴:۳۳۰:۳۰۸:۲۸۰
- ۳۹۲:۳۶۸:۳۶۷:۲۶۲:۲۱۸:۱۹۰/۸:۴۲۴
- ۱۷۰:۱۵۶:۱۴۸:۱۱۵:۱۰۵:۱۰۴:۲۰/۹
- ۳۸۴:۲۴۴
- اعراب انجیز ۳۱۸/۸
- اعراب صحرائین ۱۷۳/۵
- اغالبه ۳۸/۴
- انغلیبان ۲۷۷/۳
- انفراد فلیج ۲۶۷/۴
- انفانی‌ها ۲۸۹/۵
- انوام آمریکای مرکزی ۱۲۳/۱
- انوام اروپای مرکزی ۱۴۳/۱
- انوام اسکاتلندناوی ۱۴۳/۱
- اناکراد = انکراد ۳۲۸/۷:۴۶/۴
- اناساری ۱۸۸/۲
- انامراه ۳۰۸/۳
- انامان علیهم السلام ۱۹۵:۱۹۴:۱۸۳:۷۳:۵۸:۵۱:۳۵/۱
- ۲۶۲:۶۸:۴۱/۲:۴-۱:۳۹۹:۳۹۵:۳۱۸
- ۷۹:۷۷:۴۷/۳:۳۹۴:۳۳۵:۳۱۵:۳۱۳:۳۱۰
- ۹۵:۹۴:۹۲:۹۱:۸۷:۸۶:۸۵:۸۳:۸۱:۸۰
- ۲۸۱:۲۴۴:۲۴۱:۲۴۰:۲۳۷:۲۱۹:۱۷۲
- ۱۰۰:۹۱:۴۷:۳۰/۴:۳-۶:۳۰-۴:۲۹۵:۲۸۶
- ۲۴۴:۱۲۵:۱۲۴:۱۲۳:۱۱۸:۱۱۶:۱۱۵
- ۱۲۳:۱۰۳:۶۱:۵۲/۵:۳۱۸:۲۶۵:۲۶۱
- ۲۸۹:۲۸۲:۴۳:۴۰:۳۳:۳۲/۶:۲۰-۱:۱۷۹
- ۴۲۴:۴۱۵/۷:۳۹۵:۳۵۷:۳۵۶:۳۳۸:۲۹۲

۱۷۹، ۲۲۵، ۲۲۹، ۳۰۸، ۴/۷۶/۵: ۲۹۲، ۲۰۵/۵	۱۸ / ۶۶، ۷۴، ۷۵، ۷۸، ۸۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴
۶ / ۱۳۶، ۱۴۵، ۱۸ / ۱۴، ۱۶، ۱۶۲، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۳۸	۱۸۶، ۱۸۸، ۱۸۹، ۹/۹۳، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۵
۱۵۴، ۱۵۶، ۱۶۴، ۱۸۷، ۱۹۸، ۲۱۸، ۲۷۴	۷ / ۱۰۷، ۱۱۵، ۱۲۴، ۱۲۹، ۱۳۰، ۲۰۰، ۲۲۱
۳۲۲ / ۹: ۱۶، ۲۸، ۷۶، ۸۰، ۱۴۲، ۴۲۲، ۴۲۳	۲۲۵ / ۱۰: ۲۲۸
۴۲۸، ۴۲۵	امامان اهل بیت <small>علیهم السلام</small> ۱ / ۶۴، ۷۳، ۱۹۸، ۳۲۴، ۳۵۶
تدیشمندان ۱ / ۱۶۷، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۳ / ۲۰۲	۳ / ۲۷، ۲۴۰، ۲۳۵، ۳ / ۳۷۶، ۷۱، ۳۷ / ۲، ۴-۳
۳۰۲ / ۵: ۸، ۱۱۷، ۳۶ / ۸، ۳۷، ۴۵، ۶۸	امامان دوازده گانه ۱ / ۸۹
تدیشمندان فلسفی ۱ / ۱۶۳	امامان شیعه <small>علیهم السلام</small> ۱ / ۳: ۲۵۷، ۳، ۴۳، ۲۸۰، ۲۸۱، ۴
انصار = الأنصار ۱ / ۲۴۲، ۷ / ۸۸، ۹ / ۴۴۲	۳۰
انصار السقیانی ۷ / ۲۰۸	امیراطوران ۱ / ۱۲۵، ۱۲۸
انصار المهدی <small>عج</small> ۸ / ۲۴۴	امت اسلامی ۱ / ۳۰۳، ۳۱۳، ۳۱۷، ۳۱۹، ۳۲۲
انگلیسی ها ۱ / ۱۴۳، ۴ / ۷۴، ۱۰	۲۴۴، ۳۴۸، ۳۵۶ / ۲، ۴۱ / ۳، ۸۲ / ۶، ۲۴
الأوس ۸ / ۳۱۸، ۱۰ / ۵۲	امت رسول الله ۱ / ۷۲
اوستاشناسان ۱ / ۱۱۹	امرا ۴ / ۵۲
الاصیاء = اوصیا = اوصیای الهی ۱ / ۱۷۵، ۲۰۶	امرای قراخانی ۳ / ۲۷۸
۲۳۴، ۲۶۴، ۲۷۶، ۲۸۶، ۳۹۰، ۳۹۲، ۴۰۳ / ۲	امرای مغول ۴ / ۲۶
۱۴۴، ۲۰۸، ۲۴۲، ۲۴۸، ۲۵۰، ۲۵۲، ۲۷۸	امراء الأجناد ۲ / ۱۸۴
۲۴۴، ۳۲۸، ۳ / ۲۲۵، ۲۲۹، ۳۰۸، ۴ / ۱۳۴	اصویان ۱ / ۳۳۱، ۲ / ۱۶۹، ۳ / ۲۷۵، ۴ / ۲۲، ۲۴
۱۴۸ / ۵: ۳۶، ۵۲ / ۸: ۳۶۰، ۳۶۱ / ۷: ۲۷۰	۲۵، ۲۶، ۳۴ / ۷: ۴۲۶
۲۷۴، ۳۸۰ / ۹: ۱۶، ۱۸۴، ۴۲۳، ۴۲۵ / ۱۰	انتهای التبت <small>عج</small> ۲ / ۲۴۸
۲۵۳	انته محمد <small>ص</small> ۲ / ۲۴، ۸۲، ۸۶ / ۶: ۱۲، ۷ / ۱۲۰
أوصیاء رسول الله <small>ص</small> = اوصیای پیامبر <small>ص</small> ۱ / ۳۹۵	۱۹۲، ۲۴۲، ۳۱۰ / ۹: ۱۶۸، ۳۶۶، ۳۷۶، ۴۲۴
۳۰۲ / ۳: ۸۶، ۳۰۸، ۵ / ۳۴۴، ۳۵۸	امران بنی حمود ۴ / ۲۱
أوصیاء عیسی <small>ص</small> ۱ / ۳۶۲	امران سامانی ۳ / ۲۷۸
أولاد الأنبیاء ۲ / ۱۸۴، ۳ / ۳۰۸	امران محلی ۳ / ۲۷۲
أولاد فاطمه <small>ص</small> ۴ / ۲۵	انبیای بنی اسرائیل ۱ / ۹۸
الأولیاء = اولیای خدا = اولیای الهی ۱ / ۸۸، ۴	انبیای دروغین ۱ / ۱۰۸
۱۴۸ / ۸: ۲۷، ۵۰، ۲۸۰، ۳۷۰ / ۹: ۲۴۶	الأنبیاء <small>ع</small> = انبیاء <small>ع</small> = انبیای الهی: ۱ / ۸۸، ۱۰۲
اعالی چند ۴ / ۲۷	۱۷۵، ۲۵۰، ۲۵۲، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۸۲، ۲۸۶ / ۲
اعالی چچن ۴ / ۶۴	۲۲، ۴۸، ۵۴، ۵۶، ۱۰۳، ۱۴۴، ۱۵۲، ۲۶۲
اعالی حله ۵ / ۱۵۶، ۱۵۵	۲۶۸، ۲۸۰، ۳۰۰ / ۳: ۳۸۴، ۳ / ۳۲، ۱۳۸، ۱۳۹

۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵	اهالی دشت ۱۳۳/۵
۳۵۱، ۱۶/۲، ۱۶، ۲۴، ۴۱، ۶۷، ۹۴، ۱۰۴، ۱۰۵	اهالی دحدشت ۶۰/۴
۱۰۶، ۱۱۰، ۱۱۶، ۱۶۶، ۱۲۰، ۱۵۶، ۱۸۲	اهالی روستای آرند ۶۰/۴
۱۹۰، ۱۹۴، ۲۱۴، ۲۴۲، ۲۸۰، ۳۰۲، ۳۲۳	اهالی روستای شلمقان ۹۷/۴
۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۸/۳، ۳۳۹، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۸۸، ۳۹۳، ۳۹۶	اهالی شام ۳۴/۴
۱۳۸، ۱۷۵، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۴	اهالی صرستان ۱۴۳/۱
۳۲۹، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۸، ۳۴۰، ۳۴۲، ۳۴۳	اهالی فارس ۱۵۴/۵
۲۸۱، ۲۹۵، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۰۹، ۳۱۳، ۳۱۹، ۳۲۸، ۳۵۱	اهالی کاشان ۱۴۱/۵
۲۰۳، ۲۷۲، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۳۸، ۳۳۸، ۳۳۸، ۳۳۸	اهالی نجف ۱۴۲، ۱۴۱، ۱۳۰/۵
۱۹، ۲۱، ۲۵، ۲۸، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۵، ۳۹	اهالی نوبه ۳۶۸/۸
۴۰، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۵۰، ۶۲، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹	اهالی آبه ۳۶۶/۴، ۳۰۸/۳
۱۳۳، ۱۳۵، ۱۴۶، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۶۰	اهالی آذربایجان ۹۳/۵
۱۶۶، ۲۱۸، ۳۸۹، ۳۹۸، ۳۰۱، ۳۰۱، ۳۰۱، ۳۰۱، ۳۰۱	اهالی ازمیر ۶۹/۴
۱۶۶، ۳۰۶، ۳۱۲، ۳۲۲، ۳۳۶، ۳۷۰، ۴۰۰	اهالی اسلام ۷۸/۲، ۳۳۶/۸
۴۱۴، ۴۱۹، ۴۰۸، ۴۰۸، ۴۰۸، ۴۰۸، ۴۰۸، ۴۰۸، ۴۰۸	اهالی الانجیل ۴۹۳، ۴۹۲، ۴۰۸/۹
۹۳، ۱۰۰، ۱۰۲، ۱۳۰، ۱۳۴، ۱۴۲، ۱۵۲، ۱۶۵	اهالی ایران ۴۵۴/۷
۱۹۴، ۱۹۸، ۲۱۴، ۲۳۶، ۲۳۸، ۲۴۲، ۲۶۰	اهالی ایساز ۴۴۲/۴، ۸/۲
۴۰۴، ۴۴۳، ۴۸۰، ۴۸۶، ۴۸۶، ۴۸۶، ۴۸۶، ۴۸۶، ۴۸۶	اهالی بدر ۲۶۰، ۲۵۶، ۲۴۶/۸، ۳۰۸، ۱۶۶، ۸۲/۷
۸۶، ۱۰۲، ۱۱۵، ۱۱۳، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۳۰، ۱۳۱	۳۵۸، ۳۳۰، ۲۹۲، ۲۹۰، ۲۸۴، ۲۸۲، ۲۷۴
۱۳۳، ۱۳۶، ۱۶۴، ۱۷۴، ۲۰۰، ۲۱۸، ۲۲۸	۳۳۶، ۲۱۸، ۷۶/۹، ۳۷۸، ۳۷۴
۲۸۳، ۲۹۰، ۳۱۲، ۳۴۸، ۳۶۲، ۳۸۰، ۳۸۶	اهالی البدع ۳۹۶/۷، ۱۸۲/۶
۴۰۸، ۴۱۱، ۴۱۳، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۷، ۴۳۱	اهالی البصرة ۱۰۵/۹، ۳۳۸، ۹۴/۷
۲۳۵، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۷، ۴۶۲	اهالی بغداد ۴۳۴/۴
۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۷، ۴۶۹، ۴۷۲، ۴۸۴	اهالی بلخ ۳۶۸، ۳۶۶/۴
اهالی بیت رسول الله ﷺ = اهالی بیت پیامبر ﷺ ۷۷/۱	اهالی بوسنج ۳۵۰/۸
۲۵۵، ۲۵۶، ۳۲۴، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۰۸، ۳۰۸	اهالی بهاء ۱۶۶/۹
۴۰۰	اهالی بیت امی سفیان ۳۳۴/۷
اهالی تربت ۱۶۱/۵	اهالی البیت ﷺ = اهالی بیت ﷺ ۷/۱، ۱۰، ۱۴، ۱۵
اهالی انترمذ ۳۳۴/۸	۱۸، ۱۹، ۲۲، ۲۳، ۲۷، ۲۸، ۳۰، ۳۱، ۴۲، ۴۳
اهالی نشیخ ۱۶۷/۹	۴۴، ۴۵، ۵۰، ۶۴، ۷۱، ۷۳، ۸۵، ۸۹، ۹۱، ۱۹۴
اهالی تورات ۴۹۳، ۴۹۲، ۴۰۸/۹	۲۵۴، ۲۵۵، ۲۹۰، ۳۰۲، ۳۱۰، ۳۱۲، ۳۱۶

۱۵۸، ۲۸۴، ۴۹۱، ۱۰: ۲۲۷، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۴۷	أهل الجبل ۳۵۲/۹
۲۵۱، ۲۵۳، ۲۵۵، ۲۵۷، ۲۶۲، ۲۶۵، ۲۷۲	أهل حماز ۳۰۲/۹
۲۶۶، ۲۷۷، ۲۸۷، ۲۹۰، ۱۰: ۲۹۲	أهل حدیب ۷۸/۴: ۲۷۲/۳
أهل انبواذ ۲۶۸/۴	أهل حدیب سنی ۲۴/۴
أهل سیراف ۳۴۶/۸	أهل الحرب ۱۴۶/۷
أهل انشام ۱۶۶، ۱۴۶، ۱۴۰، ۱۱۲، ۸۴/۷: ۵۴/۶	أهل حصص ۱۳۶، ۹۲/۷
۱۷۸، ۲۵۸، ۳۳۴، ۱۲۷۴، ۸: ۲۵۸، ۲۶۰، ۲۹۴	أهل خراسان ۲۵۴، ۲۵۲/۸، ۴۲۷، ۸۶/۷
۲۹۶، ۵۲/۹: ۳۴۶، ۲۶۴	أهل خلاط ۳۵۲/۸
أهل لشرك ۱۸/۱۰: ۷۸/۲	أهل دمشق ۳۴۶/۸
أهل الشب ۳۳۸/۸	أهل الذینور ۲۵۴، ۲۵۲، ۳۴۶/۴
أهل عراق ۱۸: ۳۰۸، ۲۵۰، ۲۴۰، ۸۴/۷: ۲۷۴/۲	أهل الذئبة ۲۸۶، ۲۲۶/۹
۵۷، ۶، ۲۵۸، ۲۶۰، ۹: ۸۲، ۱۰۴، ۳۴۴	أهل روم ۸۰/۵
أهل العنم ۱۳۴، ۸۶/۷: ۱۷۷، ۱۵۸/۵	أهل ری ۲۴۰/۷: ۹۵، ۹۲/۵
أهل الغرب ۳۳۴/۷	أهل زیور ۴۹۳، ۴۹۲، ۲۰۸/۹
أهل فارس ۳۶۸/۲	أهل زنج ۲۴۸/۸
أهل فرغانة ۳۲۴/۸	أهل لزوراء ۴۰۰/۷
أهل الفرقان ۲۹۲، ۴۰۸/۹	أهل سامرا ۱۴۵/۳
أهل الفسوق ۱۳۴/۶	أهل السفج ۳۳۸/۷
أهل القبلة ۳۸۰/۷	أهل سنك ۵۷، ۵۲، ۵۲، ۴۵، ۴۲، ۲۱، ۲۰، ۱۷/۱
أهل قرآن ۴۹۳/۹	۷۶، ۷۹، ۸۱، ۸۲، ۸۵، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۱۱۳
أهل قزوین ۳۶۶/۹: ۳۳۸/۷: ۳۷۲/۲	۱۱۶، ۱۴۴، ۱۵۴، ۱۹۷، ۱۹۷، ۲۰۱، ۲۰۴
أهل قم ۱۶/۶: ۹۲، ۷۶/۵: ۳۳۳، ۳۳۶، ۲۳۰/۴	۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۱، ۳۱۸، ۳۳۱، ۳۳۳، ۳۴۴
۹۶	۳۴۸، ۳۵۴، ۲/۲: ۲۵۴، ۱۰۶، ۱۶۶، ۱۶۸، ۱۶۹
أهل الکتاب ۱۱/۹: ۱۵۷، ۷۶، ۶۲/۸: ۲۹۱، ۸/۴	۲۵۹، ۲۶۸، ۲۸۶، ۲۸۷، ۳۱۲، ۳۹۲، ۳۹۴/۳
۲۷۳، ۲۷۴، ۲۸۰، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۸	۳۸، ۴۴، ۱۴۱، ۱۴۵، ۲۱۶، ۲۳۶، ۳۰۱، ۳۰۳
۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۳، ۲۹۸، ۳۰۴، ۳۱۰، ۳۱۱	۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۱، ۳۱۸، ۳۳۱، ۳۳۳، ۳۴۴
۳۱۴، ۳۱۳	۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴
أهل کرستان ۶۹/۴	۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲، ۱۴۲۳، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰، ۱۴۳۱، ۱۴۳۲، ۱۴۳۳، ۱۴۳۴، ۱۴۳۵، ۱۴۳۶، ۱۴۳۷، ۱۴۳۸، ۱۴۳۹، ۱۴۴۰، ۱۴۴۱، ۱۴۴۲، ۱۴۴۳، ۱۴۴۴، ۱۴۴۵، ۱۴۴۶، ۱۴۴۷، ۱۴۴۸، ۱۴۴۹، ۱۴۵۰، ۱۴۵۱، ۱۴۵۲، ۱۴۵۳، ۱۴۵۴، ۱۴۵۵، ۱۴۵۶، ۱۴۵۷، ۱۴۵۸، ۱۴۵۹، ۱۴۶۰، ۱۴۶۱، ۱۴۶۲، ۱۴۶۳، ۱۴۶۴، ۱۴۶۵، ۱۴۶۶، ۱۴۶۷، ۱۴۶۸،

باطل‌گزیان ۹۰/۳	أهل الكوفة ۱۲۲، ۱۱۰/۷، ۱۳۶، ۱۲۰، ۲۸/۲
بت‌پرستان ۲۴۲/۹، ۲۵۸/۴	۱۲۹۲، ۲۵۸/۸، ۳۷۰، ۳۴۰، ۳۱۰، ۲۳۸، ۱۳۶
بدعت‌گذاران ۲۳۲/۹	۲۳۸، ۹۴، ۸۲/۹
بررها ۲۶، ۲۲/۴	أهل الكهف ۲۰۰/۹، ۳۰۴، ۲۳۲، ۲۸/۸
بردگان سیاه‌پوست ۲۸۸/۳	أهل لفت ۲۱۳/۹
البرستون ۲۲۴/۴	أهل مدائن ۲۳۸/۸
برمکیان ۲۸۰/۳	أهل المدينة ۳۰۰، ۲۵۸/۸، ۸۴/۷، ۳۳۱، ۳۲۹/۱
برهسایان هند ۱۴۳/۱	۱۷۶/۹
بربدیان ۳۰۰/۳	أهل المشرق ۱۹۲، ۱۷۶، ۱۵۴، ۱۳۶، ۱۳۴/۷
بزرگان امامیه ۱۶۴، ۱۶۳/۱	۲۵۸/۸، ۳۸۰، ۳۲۸
بزرگان اهل حدیث ۲۳۸/۱۰	أهل مصر ۲۶۰/۸، ۳۰۸/۷، ۴۰۴/۴
بزرگان اهل سنت ۳۱۱، ۸۱/۱	أهل النصبة ۲۸۲/۵
بزرگان بصره ۱۷/۵	أهل المغرب ۲۵۸/۸، ۳۸۰/۷
بزرگان بنی عباس ۴۲۴/۷	أهل مکه ۱۸، ۴۴۰، ۱۶۶، ۱۶۴، ۸۴/۷، ۷۵/۴
بزرگان خشویه ۱۱۰/۵	۲۸۶/۹، ۳۳۸، ۳۳۰، ۳۱۴، ۲۸۶، ۲۵۸، ۱۹۲
بزرگان خاندان اشعری ۳۰۴/۳	أهل نجران ۳۵۲/۷
بزرگان سبعمه ۲۳۶، ۶۷، ۵۸، ۵۶/۳، ۳۲۰/۲	أهل النخاع ۸۸/۹
۲۴۳، ۲۴۰، ۲۳۷، ۲۳۳/۱۰، ۳۰۰، ۲۴۷	أهل النهروان ۱۳۲، ۱۳۰، ۶۵/۸، ۳۳۶/۷
بزرگان قبه ۱۲۷/۴	أهل نیشابور ۹۳/۵
البصرتون ۲۴۰/۹	أهل واسط ۶۴/۸، ۳۲۲/۲
بغی‌ها ۱۰۷/۴	أهل ولایت ۲۲۵/۳
بغاة الذین ۱۰۲/۶	أهل الولاية ۱۸۰/۲
بقدادیان ۹۳/۵	أهل هرقل ۲۵۴/۹
بنو آدم ۲۲۲/۸	أهل همدان ۹۲/۵، ۴۳۴/۴
بنو آسد ۴۰۲/۷	أهل اليمن ۳۱۸، ۲۶۰/۸، ۳۵۸، ۳۰۸/۷
بنو اسرائیل ۱۰۴/۲، ۳۷۴، ۳۷۲، ۱۰۴، ۹۷/۱	الأبناہ ۴۰۸، ۳۶۰، ۲۲۶/۹
۱۶، ۳۳۰، ۵۰/۵، ۶۹/۴، ۳۰۸، ۱۳۷/۳، ۳۶۲	ایرانیان ۲۹۶، ۱۳۶/۵، ۱۵۸، ۱۵۷، ۱۴۳/۱
۸۴، ۴۳، ۴۴/۸، ۴۱۴، ۳۵۸، ۲۳۶/۷، ۱۱۴، ۸	ایلیجیان ۶۱، ۴۷/۴
۲۵۴، ۱۵۶، ۱۵۴/۹، ۲۰۶، ۱۷۱، ۱۵۴، ۱۴۴	ببزرگانان ۵۷/۵
۳۹۵، ۳۹۴	ببستان‌شناسان ۱۷۴/۱
بنو الأشهب ۳۵۲/۷	باطل‌بویان ۴۳۲/۹

بنو کاروان ۳۳۰/۷	بنو امیة ۳۴۲، ۲۸۷، ۱۴۰ / ۲، ۳۵۲، ۳۵۳، ۱۵۹ / ۱
بنو کلب ۳۰۸، ۱۰۰ / ۷	۱۶، ۳۸۶ / ۵، ۲۴، ۲۱ / ۴، ۳۰۸، ۲۷۲، ۲۳۸ / ۳
بنو محمد <small>علیه السلام</small> ۱۸۶ / ۲	، ۱۱۴، ۱۰۶، ۱۰۰ / ۷، ۶۹، ۶۸، ۶۵، ۵۸، ۳۱
بنو مخزوم ۳۳۲ / ۸	، ۳۰۶، ۲۹۸، ۲۰۸، ۲۰۶، ۱۹۸، ۱۳۲، ۱۳۰
بنو مدلیج ۲۷۶ / ۹	، ۴۳۶، ۴۳۵، ۳۸۶، ۳۸۰، ۳۴۸، ۳۳۰، ۳۲۸
بنو مروان ۹۲ / ۷	، ۷۲ / ۹، ۳۷۸، ۳۶۸، ۱۳۴، ۸۱ / ۸، ۴۴۴، ۴۴۶
بنو مسنیه ۳۰۸ / ۳	۳۷۸، ۱۱۷، ۹۹، ۹۸، ۹۰، ۸۶
بنو موسی ۲۸ / ۴	بنو بسطام ۱۰۱، ۹۷ / ۴
بنو نوبخت ۹۴ / ۵، ۱۷۶ / ۴، ۳۰۸ / ۳	بنو عدله ۳۷۲، ۱۴۴ / ۹
بنو هاشم ۳۰۸ / ۳، ۲۷۰، ۱۲۸ / ۲، ۳۴۶، ۲۹۶ / ۱	بنو تمیم ۳۱۰، ۱۱۸ / ۷
۱۷ / ۷۲، ۵۰، ۴۸ / ۶، ۷۵، ۴۴ / ۵، ۲۵۹، ۲۶ / ۴	بنو جندب ۲۷۶ / ۹
۲۷۲، ۲۰۰ / ۸، ۴۳۳، ۲۳۰، ۱۳۶، ۱۱۸، ۹۶	بنو حارثه ۱۳۴ / ۷
بنو هلال ۱۹۰ / ۹	بنو حسن ۲۸۷ / ۲
بنو یارح ۴۰۲ / ۴	بنو حماد ۴۱ / ۴
بنو یحییان ۳۰۵ / ۹	بنو حمدان ۳۰۰ / ۳
بنو یحییان ۷۵، ۷۴ / ۴، ۲۹۵، ۲۹۱ / ۳	بنو ذنب الحمار ۳۷۴، ۱۴۲، ۱۴۰ / ۷
بنو یحییان ۱۶۷، ۱۶۶ / ۹	بنو الشیبان ۷۰ / ۵، ۳۱۶ / ۷
بنو یاسان های عراق ۵۸ / ۵	بنو عامر ۱۵ / ۵
بنو یزیدکان بغداد ۱۲۹ / ۵	بنو العباس ۳، ۲۸۷، ۱۸۲، ۱۶۸، ۱۴۰ / ۲، ۲۴ / ۱
بنو یزیدکان حقه ۱۱۷ / ۵	، ۲۴ / ۴، ۳۰۸، ۲۷۷، ۲۵۵، ۲۵۰، ۲۴۰، ۲۳۸
بنو یزیدکان مغربی ۲۴۳ / ۱۰	، ۴۴، ۶۲، ۶۲، ۵۸، ۳۶ / ۶، ۳۸۶، ۶۵ / ۵، ۲۵
بنو یزیدشکران ۱۷۱، ۱۴۶، ۵۲ / ۱	، ۱۶۰، ۱۵۶، ۱۲۰، ۹۲، ۶۸، ۶۶ / ۷، ۶۷، ۶۵
بنو یزیدشکران اهل سنت ۴۷ / ۱	، ۳۸۰، ۳۶۸، ۳۳۰، ۳۲۸، ۲۶۸، ۲۶۸، ۲۱۴
بنو یامبران <small>علیهم السلام</small> ۲۵۷، ۲۵۶، ۲۵۲، ۱۸۳، ۳۲، ۳۱ / ۱	، ۴۳۶، ۴۳۵، ۴۳۴، ۴۳۰، ۴۲۳، ۴۰۰، ۳۹۴
، ۱۳۵ / ۵، ۲۲۷، ۲۲۶، ۱۳۸، ۵۷ / ۳، ۳۴۸، ۲۵۸	، ۹۸، ۹۰ / ۹، ۳۷۸، ۲۸۴ / ۸، ۴۴۶، ۴۴۵، ۴۴۰
، ۸ / ۳۹۹، ۲۹۲، ۲۹۱، ۳۷ / ۶، ۲۴۹، ۲۰۱، ۱۸۹	۲۹۳، ۵۰ / ۱۰، ۴۱۴، ۱۱۷
، ۹ / ۳۶۱، ۳۶۰، ۱۲۳، ۱۱۹، ۶۶، ۶۴، ۶۲، ۶۱	بنو عبد شمس ۲۱ / ۴
، ۴۳۵، ۴۳۰، ۳۹۹، ۳۰۸، ۳۰۱، ۲۹۳، ۱۰۸، ۹۶	بنو عبد المطلب ۳۰۸ / ۳، ۲۴۰ / ۱
۲۳۹ / ۱۰، ۴۷۳	بنو عقیل ۳۲ / ۱۰، ۸۶ / ۸
بنو یامبران اولوالعزم ۱۰۳ / ۵	بنو فرات ۲۹۰ / ۳
بنو یامبران پیشین ۱۰۶ / ۵	بنو فضال ۱۰۶ / ۴، ۳۰۸ / ۳

جاسوزان این زیاد ۲۳۶/۳	بیرون ادیان ۲۹۳، ۲۹۲، ۲۹۵/۹: ۳۶/۱
جامعه‌شناسان ۱۷۴/۱	بیرون اسلام ۱۷۹/۳: ۱۸۵/۱
حاج‌طلبان ۹۲/۳	بیرون امام مهدی <small>علیه السلام</small> ۳۰۵/۹: ۱۷۹/۳
الجاهلون ۸/۳: ۲۱۲، ۲۰۲/۵: ۳۰۸، ۹۲، ۸۹/۳	بیرون اهل بیت <small>علیهم السلام</small> ۲۸، ۲۷، ۲۱، ۱۹، ۹، ۷/۱
۱۴۴، ۹۸	۲۴۹، ۳۱۸، ۳۰۴، ۱۹۴، ۹۰، ۸۵، ۷۶، ۴۸
انجیایرة ۷/۲: ۲۱۴، ۱۸۶، ۱۸۲/۶: ۳۰۸/۳: ۹۲/۲	۲۵۶/۲: ۱۴۲/۳: ۳۹۰، ۲۸۶، ۱۶۸، ۱۶۶
۱۷۶/۹: ۴۱۰، ۴۰۸، ۳۵۶، ۳۳۸، ۳۲۸، ۳۰۸	۲۸، ۲۷، ۲۶، ۲۲، ۲۱، ۲۰، ۱۹/۶: ۲۱۷، ۱۷۴
الجبّارون - جبّاران ۸۰/۷: ۳۲/۶: ۳۰۸، ۲۸۲/۳	۲۷، ۲۶، ۲۲، ۳۱
۱۹۴، ۱۹۸، ۱۹۸، ۲۲۸، ۳۱۰، ۳۶۸/۹: ۲۴/۹	بیرون ثانو ۳۰۵/۹
۱۰۲، ۱۰۳، ۱۱۶، ۱۶۸، ۲۹۴، ۳۷۶، ۴۲۳	بیرون حلاج ۹۶/۴
۴۳۸، ۴۲۵، ۴۲۴	بیرون دجال ۶۵/۸
الجن ۱/۳: ۳۶۲/۳: ۲۲۸/۶: ۲۰۴/۷: ۱۴۰، ۲۲۸	بیرون شیطان ۲۳۵/۹
۲۴۶/۹: ۲۳۰، ۱۳۲، ۱۳۰/۸: ۳۵۸، ۳۴۴	بیرون عسی <small>علیه السلام</small> ۳۱۲، ۲۸۰/۹
جنگاوران بدر ۳۷۲/۸	بیرون مکتب تشیع ۲۴/۱
جیان ۴/۴: ۹۵، ۳۶۲/۸	بیرون ناب امامان ۱۸۱/۵
جهال ۴/۴	بشوایان حق ۴۱۷/۹
جهال الجاهلیة ۹/۹: ۲۱۰، ۲۳۰	بشوایان معصوم ۱۶۳/۹: ۱۸۰/۵
جیش جزائر ۱۱۲/۷	تاجران نجف ۲۳۸/۵
جیش السغیانی ۷/۷: ۱۱۶، ۱۲۴، ۱۲۴، ۱۳۰، ۱۳۲	تازه‌یهودان آلمان ۶۹/۴
۱۳۸، ۱۴۰، ۳۱۰، ۳۴۰، ۳۷۰، ۳۹۴/۸: ۱۹۴	التجار ۳۳۸/۸
۷۲، ۶۸/۹	تجار اهل فارس ۳۴۴/۸
جیش العراق ۷/۷: ۹۲، ۱۳۴	الترك = اتراک = ترکان ۱/۱: ۱۴۵، ۳۸۸، ۲۷۲/۳
حاکمان ۱/۱: ۳۴۸، ۳۷۲/۸	۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۹، ۳۳/۵: ۶۴، ۶۷/۴
حاکمان اندلس ۴/۴	۸۸/۷: ۹۰، ۹۸، ۱۲۲، ۱۴۰، ۲۴۰، ۳۲۲، ۳۲۴
حاکمان بنی عباس ۳/۳: ۲۷۹، ۲۹۵	۳۶۶، ۳۶۸، ۳۷۴، ۴۲۴، ۴۲۷/۸: ۳۳۶/۱۰
حاکمان جور ۴/۴: ۳۰۱	۲۰
حاکمان ستمگر ۶/۶: ۴۰	ترکان دریاری ۳/۳: ۲۷۲، ۲۷۴
حاکمان سنی‌مذهب ۳/۳: ۳۰۰	ترکان عثمانی ۴/۴: ۶۶
حاکمان صدر اسلام ۱/۱: ۳۵۱	تغلیسی تبار اصفهان ۴/۴: ۱۰
حاکمان غاصب ۲/۲: ۳۱۴	توقیت‌کنندگان ۸/۸: ۱۷۶
حجازیان ۵/۵: ۱۵۱	تغفات ۳/۳: ۳۰۸

- حجج الله = العجج ۲۰۸/۳:۲۰۸/۲
 حدیث‌گرایان اهل سنت ۳۰۳/۳
 حروفیان ۴۹/۴
 التحکام ۴۸۹، ۴۸۷، ۴۰۶/۹:۲۳۴، ۳۲۴/۸
 حمدانیان ۱۰۱/۴:۲۹۵، ۲۸۰/۳
 حمله العرش ۱۴۲/۲
 حنبلیان ۴۹۰/۹
 حفظه ۲۰۲/۴
 حواریان = الحواریون ۶۶/۴:۱۸۶، ۱۸۴، ۱۷۴/۲
 حواری عیسی بن مریم ع ۱۸/۹
 خاندان امام رضا ع ۲۳۷/۱۰
 خاندان ابراهیم ع ۸۸/۵
 خاندان اسرائیل ۱۰۳/۱
 خاندان اشعری ۳۰۳/۳
 خاندان امام عسکری ع ۶۷، ۶۳، ۶۲/۵
 خاندان اموی ۲۷۶/۳
 خاندان اهل بیت ع ۲۰/۱
 خاندان بابویه ۳۰۳/۳
 خاندان بزرگ شیمی ۵۵/۱
 خاندان بنی بسطام ۱۰۳/۴
 خاندان بنی راشد ۹۰/۵
 خاندان بنی زجوجی ۲۶۰/۳
 خاندان بنی زراره ۲۶۰/۳
 خاندان بنی فرات ۳۰۰، ۲۹۹/۳
 خاندان بنی کولی ۲۶۰/۳
 خاندان پیامبر خدا ص ۴۴، ۴۳/۶:۱۰-۸، ۴۰/۲
 ۱۴۵
 خاندان داوود ع ۱۰۲/۱
 خاندان رسالت ۲۲، ۲۱/۶:۲۲۰، ۲۱۶/۳:۱۹/۱
 ۴۳۹/۹:۳۱
 خاندان زراره ۱۴/۵
 خاندان شادان ۳۰۳/۳
 خاندان عباس ۲۹/۴
 خاندان عباسی ۲۹۱، ۲۸۰، ۲۷۱/۳
 خاندان عنوی ۲۸۴/۳
 خاندان فرعون ۳۶۱/۸
 خاندان محمد ص ۹۱، ۸۸، ۱۹/۵:۸۹، ۸۸/۳
 ۴۴۰، ۴۳۲/۹:۲۰۷
 خاندان نوبخت ۲۴۵/۴:۳۰۳/۳
 خاندان‌های شیعی ۲۴۵/۴
 خاندان یهودا ۹۷/۱
 خاورشناسان ۲۸۵/۱۰:۱۵۸/۱
 خدام خانه خدا ۱۰۰/۵
 خراسانیان ۲۶۲/۸:۲۹۳/۳
 خزیمه ۲۹، ۲۸/۴
 خزانه‌داران علم الهی ۳۲۱/۱
 الخزرج ۵۲/۱۰:۳۱۸/۸
 خلفای اربعه ۳۵۳/۱
 خلفای اموی ۲۸۸/۱۰
 خلفای بنی امیه ۳۵۳/۱
 خلفای پیامبر خدا ص ۳۹۴/۲:۳۱۸/۱
 خلفای چهارگانه ۳۵۴/۱
 خلفای دوازده‌گانه ۳۵۱، ۳۵۰، ۳۴۹، ۳۴۸، ۶۳/۱
 ۳۵۷، ۳۵۶، ۳۵۵، ۳۵۳
 خلفای راشد ۳۵۰/۱
 خلفای صدر اسلام ۲۸۳/۳
 خلفای عباسی ۲۷۴، ۲۷۳، ۲۷۲/۳:۳۵۰، ۲۶/۱
 ۲۸۸، ۲۸۱، ۲۸۰، ۲۷۹
 خلفای فاطمی ۳۷/۴
 خلفاء الله ۳۰۸/۳
 الخوارج ۱۱۷/۸:۴۰۰/۵:۲۸۹، ۷۲/۳
 خواص ائمه ع ۹۴/۳

- خواص شیعه ۱۸۲.۷۴/۵
خواص یازن قائم علیه السلام ۱۸۶/۵
خیل الشفائی ۲۵۴.۲۵۲/۸
دائوبیان ۱۳۵/۱
داعیان اسماعیلی ۲۵۲/۷
دانشمندان ۳۰۳.۳۰۱/۳:۳۹۱.۳۹۰.۲۸/۲
۱۱۹/۹.۴۴/۶:۲۵/۵:۳۰۶.۳۰۵.۳۰۴
دانشمندان اهل سنت ۹۱.۸۶.۸۴.۷۶/۱
دانشمندان حنفی مذهب ۲۶۹/۱۰:۸۳/۱
دانشمندان شیعه ۲۴۹.۲۴۲/۳
دانشمندان ق ۲۰۴/۵
دجالون ۲۷۸/۷
دریاریان ۲۷۲/۳
دروغگویان شیعه ۲۸۱/۹
دزدان ۱۵۰/۵
دشمنان اسلام ۲۲۲/۹:۲۲/۶:۱۴۵.۸/۱
دشمنان امام مهدی علیه السلام ۳۶۲/۸
دوازده خلیفه ۹۱.۴۷/۱
دوازده وصی پیامبر $\text{صلی الله علیه و آله}$ ۴۰۲/۱
دوستان اهل بیت علیهم السلام ۲۳۸/۳
دوستان عباسی ۲۴/۱
الدیلم ۲۴۸/۸:۳۹۲.۳۳۲/۷:۲۵۴/۵:۳۹۰/۱
۳۲۲
ذکران مصائب اهل بیت علیهم السلام ۵۹/۷
رافضة انکیسانه ۲۵/۴
راویان ۴۰/۸:۱۲۱/۴:۳۰۴.۲۵۷.۷۷/۳
راویان امام جواد علیه السلام ۱۲۲/۴
راویان حدیث ۳۴۸.۳۴۶/۱
راویان شیعه امامیه ۲۳۲/۱۰:۶۲/۶:۸۷/۴
راویان فقیه ۹۶.۹۳/۳
راهزنان ۱۵۰/۵
راهنمایان مسیر هدایت ۱۹۸/۱
رجال شتاسان ۳۳۷/۶:۱۲۰/۴
رجالیان ۱۰۶/۴:۲۵۶/۳:۴۰۰.۳۹۶/۱
رجالیان اهل سنت ۲۱۸/۷:۳۲۹/۱
رزازین ۳۰۸/۳
رزمندگان جنگ بدر ۲۲/۶
رزمندگان صدر اسلام ۴۷۸/۹
رسولان ۲۲۶/۳
روحانیان ۱۵۲/۵
روحانیان ایرانی ۱۵۶/۵
روس‌ها ۶۴.۱۰/۴
رومیان ۲۸۶/۹:۴۲۷.۴۲۴/۷:۲۰۱/۲
زهبان ۱۸۴/۲
زهبران بزرگ الهی ۱۷۷/۳
زهبران شیعه ۲۵۵/۵
زائران امام حسین علیه السلام ۲۴۰/۵
زاهدان ۱۴۳/۵
زردشتیان ۱۵۷/۱
زاممداران ۴۶۰/۹:۳۵۷/۱
زاممداران جائر ۴۷.۳۳/۶
زاممداران جبار ۲۱/۶
زاممداران سنگر ۴۵.۲۶.۲۰/۶
زاممداران ظالم ۱۷۹/۳
زاممداران فاسد ۴۰/۶:۴۰/۲
زمنیان ۲۲۱.۲۲۰/۳
زندیقان = الزنادقة ۲۹۸.۲۵۸/۹
زنگیان ۳۳/۵:۲۹۳.۲۸۹.۲۸۸/۳
زورمداران ۲۲/۶:۱۷۸/۱
زیدیان ۴۰/۴:۲۹۳/۳:۴۰۲.۴۰۱/۱
زیدی‌های یمن ۶۴/۴
السالون ۱۰۰/۶

سفینانی‌ها ۲۴/۴	سادات ۲۸۷.۲۶۵.۲۳۹.۱۶۱.۱۱۲/۵
سفران امام زمان (عج) ۱۲۳/۴	سادات حسنی ۲۳۸/۷:۶۸.۶۳.۴۲/۴
سفران خاص ۱۹۵/۵:۲۵۲/۴	سادات حسینی ۶۵/۴
سلاطین ۳۵۲.۳۴۸/۶:۳۰۱.۵۲/۴:۹۹/۱	سادات قریش ۲۲/۱۰
سلاطین آسیای صغیر ۲۷/۴	سادات گیلان ۶۱/۴
سنت‌ها ۱۴۳/۱	سادات موسوی ۵۰/۴
سَنیان ۷۸/۴:۲۴۱/۳	ساده أهل الجنة ۲۰۸/۳
سَنان حنفی‌مذهب ۲۷۹/۱۰	ساسانیان ۱۱۸/۱
سَنان سلفی ۷۸/۴	ساکنان اورشلیم ۱۰۲/۱
سَنان شافعی‌مذهب ۲۶۷/۱۰	ساکنان نجد اشرف ۱۵۳/۵
سَنوهای اهل حدیث ۷۸/۴	سامانیان ۲۸۰.۲۷۹.۲۷۸/۳
سوشیانیس ۱۴۱/۱	سیاه تارابی ۴۵/۴
سیاست‌بازان ۳۰/۶	سیاه شام ۲۸/۶
سیاستون ۲۳/۶	سیاهیان امام مهدی (عج) ۲۳۳/۷:۲۷۲.۲۷۳/۹
شارحان صحیح بخاری ۷۷/۱	سیاهیان ترک‌نژاد ۲۷۲/۴
شاعران شیعی ۲۸۰/۱۰	سیاهیان مصری ۶۷.۶۶/۴
شافعیان ۴۹۰/۹	سیاهیان معتصم ۲۹۳/۳
الشاکرین ۲۰۸/۳	ستم‌بندگان ۸/۱
شاگردان امام جواد (عج) ۳۰۵/۳	ستمکاران ۳۰.۳۸/۶:۳۲۵/۵
شاگردان رشتی ۷۳/۴	ستمگران ۲۳۸/۹:۱۸۰.۱۷۸/۱
شاگردان سید کاظم رشتی ۷۶.۷۵/۴	سران استکیار ۴۲۲/۹
شاگردان شیخ احمد احسانی ۷۶.۷۵/۴	سربازان بنی چری ۷۰/۴
شاگردان شیخ انصاری ۱۵۲/۵	سردمداران فتنه ۱۱۳/۹
شاگردان شیخ مفید ۲۴۸/۱۰	سرمایه‌داران ۱۶۸/۱
شاگردان عیسی (عج) ۱۰۹/۱	سروران اهل بهشت ۲۸/۳:۲۱/۱
شاگردان محقق ثانی ۲۶۸/۱۰	استعداء ۲۲۴/۱
شامیان ۶۵/۶	سعودی‌ها ۷۷/۴
اشقراء ۲۲۸/۷	سفرای خاص ۲۴۷/۴
شرق‌شناسان ۶۵/۴	اشقراء ۳۰۸/۳
شریعه ۸۳/۴	اشقراء، المحمودین ۱۷۲/۴
الشعراء ۳۹۶/۷:۲۶۲/۲	اشقفاء - سفیان ۳۴۲/۷:۱۰۸/۲

شیعیان امامیہ ۴۲/۴	شہدا ۲۸/۸
شیعیان اہل بیت علیہ السلام ۲۳۸/۳	شہدای بدر ۲۰۶/۹، ۴۰۶، ۳۵۸/۵، ۳۳۷/۱
شیعیان حلہ ۱۴۵/۳	شہدای فنج ۳۱/۶
شیعیان قم ۲۹۶/۳	الشہداء ۱۶/۹، ۲۷۴، ۲۷۰، ۳۸/۷، ۳۸۸/۱
شیعیان کوفی ۱۵۹/۱	شہادان ۲۰۲، ۱۹۶/۵
شیعیان مغرب ۳۸/۴	الشیاطون ۷/۳، ۳۵۲، ۳۴۸/۶، ۴۰۲/۵، ۳۰۸/۳
شیعیان نیشابور ۲۴۲/۳، ۵۵/۱	۲۲۲/۸، ۳۴۸، ۳۴۴، ۲۴۰
شیعیان یمن ۲۳۹/۳	شیخی‌ها ۷۳/۴
اشیوخ ۸۰/۲	شیخہ آل محمد علیہم السلام ۱۳۷۸، ۳۷۴، ۱۲۴، ۱۴۲، ۸۶/۷
صائبان ۲۹۸/۹	۲۵۲/۸
صاحب‌نصبان اہل سنت ۳۰۰/۳	شیخہ علی علیہ السلام ۳۳۰، ۲۰۰، ۱۰۴/۷، ۳۸۶/۵
الصالحون ۱۳۲/۶، ۱۲۳/۵، ۲۱۶/۴	شیعیان ۸۹، ۷۶، ۷۰، ۴۸، ۲۸، ۲۶، ۲۴، ۲۲/۱
صحابہ پیامبر خدا صلی علیہ وسلم ۴۶/۸	۱۶۶، ۱۵۹، ۱۶۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۶، ۱۹۷
صحابیان ۳۴۴/۱	۴۲/۳، ۳۳۳، ۳۱۴، ۳۱۰، ۲۲۰/۲، ۳-۳، ۱۹۹
صحرائشنان ۱۵۵/۵، ۹۹/۱	۹۱، ۸۵، ۸۳، ۷۷، ۷۲، ۷۱، ۷۰، ۵۸، ۵۶، ۴۴
الصدیقون ۱۶۶/۶، ۴۲۲/۵	۲۳۶، ۲۳۵، ۱۴۵، ۱۴۲، ۹۶، ۹۵، ۹۴، ۹۳، ۹۲
صفویہ - صفویان ۴۵۳/۷، ۱۷۰/۳، ۱۵۵، ۵۲/۴	۲۴۳، ۲۴۲، ۲۴۱، ۲۴۰، ۲۳۹، ۲۳۸، ۲۳۷
صنعاہ أم القری ۷۵/۴	۲۷۴، ۲۷۳، ۲۵۸، ۲۵۳، ۲۵۰، ۲۴۹، ۲۴۴
صوفیان ۱۱۰/۵، ۲۸۱/۳، ۷۲، ۷۱، ۶۵، ۵۲/۱	۲۸۷، ۲۸۶، ۲۸۵، ۲۸۳، ۲۸۲، ۲۸۱، ۲۸۰
صوفیان اہل سنت ۲۶۲/۱۰	۲۹۹، ۲۹۸، ۲۹۷، ۲۹۶، ۲۹۵، ۲۹۲، ۲۸۸
طاغوتیان ۱۸۰/۱	/۴، ۳۰۷، ۳۰۶، ۳۰۵، ۳۰۴، ۳۰۳، ۳۰۲، ۳۰۰
طالبان علم ۱۴۰/۵	۸۲، ۸۱، ۷۹، ۷۸، ۴۹، ۳۷، ۳۴، ۳۳، ۲۷، ۱۹
ظاہریان ۲۸۰، ۳۷۹، ۳۷۸، ۳۷۷/۳	۱۰۷، ۱۰۵، ۱۰۴، ۱۰۳، ۹۹، ۹۷، ۹۵، ۹۳
طایفہ اوس ۴۴۲/۹	۲۴۳، ۲۴۲، ۲۴۰، ۱۲۶، ۱۱۹، ۱۱۸، ۱۱۶
طایفہ خزاعہ ۲۷۶/۹	/۵، ۲۷۹، ۲۷۳، ۲۵۲، ۲۵۰، ۲۴۷، ۲۴۵، ۲۴۴
طایفہ خزرج ۴۴۲/۹	۱۹۳، ۱۹۱، ۱۶۹، ۱۰۵، ۷۶، ۳۱، ۲۳، ۱۷
طرفداران شمسائی ۱۰۰/۴	۱۴۹، ۲۰/۶، ۳۱۱، ۳۰۷، ۳۰۶، ۲۷۰، ۱۹۴
طفلۃ العرب ۲۶۲/۸، ۳۰۸/۳	۴۵۰، ۴۴۵، ۲۲۶، ۴۱۵، ۳۱۴/۷، ۳۵۵، ۳۴۳
طلحہ ہذا ۱۱۰/۵	۱۶۷/۹، ۱۷۴، ۱۶۲، ۱۵۷، ۷۸، ۶۷/۸، ۴۵۲
الطوائف ۵۲، ۴۴/۹، ۴۳۰/۴، ۳۰۸/۳	۴۶۱، ۴۵۴، ۴۵۱
طوائف صیامرہ ۱۰۹/۴	شیعیان اسماعیلی ۳۸/۴

- انظالمون / ۲: ۳۳۸ / ۴: ۴۳۶ / ۵: ۳۷۴ / ۶: ۳۷۴
 ۹۶، ۱۱۰، ۱۴۰، ۲۰۸، ۲۱۰، ۷: ۱۸۶، ۱۸۸، ۸/۸: ۳۳۰
- عزت رسول الله ص / ۱: ۲۹۲ / ۸: ۶۶
 عثمانی ها ۴/ ۵۹
- انجم ۴/ ۵۲، ۵۹، ۷: ۱۳۶، ۴۳۴، ۴۳۵، ۸: ۱۳۰، ۱۳۴، ۱۶۸، ۹: ۲۹۲، ۲۶۲، ۲۶۴
- عدالت خواهان ۱/ ۱۸۰
- عراقیون ۴/ ۳۷، ۲۷، ۲۹۹، ۵: ۱۳۰، ۶: ۱۲۸، ۳۶
- عرب های عوام ۵/ ۱۷۱
- علمای الأزهر ۴/ ۶۷
- علمای اسلام ۹/ ۱۶۷
- علمای امامیه = عالمان امامی ۱۰/ ۲۷۸، ۲۴۸
- علمای اهل سنت ۱/ ۸۲، ۲: ۳۸۹، ۵: ۲۹۲، ۱۰/ ۲۵۱، ۲۴۷، ۲۳۵، ۲۳۸، ۲۳۱
- ۱۶۶/۸
- علمای بلخ ۴/ ۵۶
- علمای حنفی ۱/ ۸۳
- علمای سلفی ۱۰/ ۲۹۰
- علمای سلفی کویت ۴/ ۷۸
- علمای شیخیه ۴/ ۷۴
- علمای فلسطین ۱۰/ ۲۵۲
- علمای مذهب اسلامی ۱/ ۸۶
- علمای هند ۱۰/ ۲۶۶
- علماء آل محمد ص ۶/ ۴۴
- علماء اهل العراقی ۱/ ۲۶۴
- علماء الدین ۳/ ۲۰۸
- علماء اثنی عشریه = علمای شیعه = عالمان شیعی ۳/ ۳۰۸، ۵: ۳۰۹، ۸: ۳۷، ۳۹، ۴۰، ۶۷، ۷۷، ۷۸، ۹/ ۱۲۴، ۱۰: ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۳، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۸۰
- انظالمون / ۲: ۳۳۸ / ۴: ۴۳۶ / ۵: ۳۷۴ / ۶: ۳۷۴
 ۹۶، ۱۱۰، ۱۴۰، ۲۰۸، ۲۱۰، ۷: ۱۸۶، ۱۸۸، ۸/۸: ۳۳۰
- عارفان ۱/ ۱۷۵، ۷۱، ۶۵، ۵۳
- عارف مسلکان ۸/ ۱۷۵
- عالمان ۱/ ۱۳، ۴۱، ۱۸۳، ۲: ۴۰، ۳۰۷، ۳: ۲۹۲، ۷۷، ۹۳، ۹۶، ۲۳۸، ۲۴۲، ۲۴۹، ۲۵۸، ۲۷۹، ۳۰۷، ۴: ۱۷، ۵: ۲۵۱، ۹۰، ۱۵۲، ۱۸۰، ۱۸۳، ۱۸۵، ۱۸۸، ۱۹۶، ۲۰۲، ۲۰۴، ۲۱۶، ۲۲۶، ۲۵۰، ۲۵۴، ۲۳۶، ۲۳۸، ۲۳۹، ۷: ۳۹۵، ۸: ۴۵۴، ۱۵۷، ۱۵۸
- عالمان اهل سنت ۱/ ۸۷، ۸۸، ۷: ۹۲، ۴۵۷، ۸/ ۱۷۸، ۱۰/ ۲۳۱، ۲۳۸، ۲۳۵، ۲۴۷، ۲۵۱، ۲۵۳، ۲۵۵، ۲۶۱، ۲۶۳، ۲۶۹، ۲۸۹
- عالمان بزرگ شیعه ۷/ ۲۱۷
- عالمان بزرگ نجف ۵/ ۲۳۹
- عالمان حنبلی مذهب ۱۰/ ۲۷۷
- عالمان حنبلی مذهب فلسطین ۱۰/ ۲۷۰
- عالمان دینی ۳/ ۳۰۱
- عالمان شافعی ۱۰/ ۲۵۷
- عالمان شیعه ۱/ ۱۴۵، ۱۶۵، ۱۸۲، ۲۰۱، ۳۹۶، ۲: ۲۱۸، ۳: ۳۱۱، ۴: ۴۱، ۴۶، ۷۰، ۹۵، ۱۳۹، ۲۵۷، ۲۹۸، ۳: ۳۰۶، ۵: ۳۰۶، ۶: ۳۳۶
- عالمان صوفی ۱/ ۷۲
- عالمان قم ۳/ ۲۴۶، ۲۵۷، ۴۰۸، ۴: ۳۱۲، ۸۶
- عالمان کاشغری ۵/ ۲۳۸
- عالمان نجف ۵/ ۲۳۸
- عالمان یهود ۱/ ۱۰۴، ۹۷
- عیسایان ۱/ ۲۳، ۱۵۹، ۳۳۱، ۲: ۱۶۹، ۳: ۲۸۷، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۸، ۲۷۸، ۲۷۷، ۲۸۰، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۷، ۲۹۰

- العلماء = علما ۱/۲۵۰، ۲۶۰، ۳۱۱/۳:۳۰۸/۴
 ۷۳، ۲۱۲، ۲۲۸، ۲۵۳/۵:۳۶۲، ۳۶۲/۶:۱۰۲
 ۳۴۲، ۳۶۶/۸:۳۷۲، ۳۶۸/۷:۳۴۳
- علویان ۳/۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۸، ۲۸۰، ۲۸۸، ۲۸۲
 ۲۸۹، ۲۹۲، ۲۹۳/۴:۳۶، ۳۶/۵:۸۶
- علویان زیدی ۳/۲۸۹
 علویان زیدی طبرستان ۳/۲۸۹
 علویان طبرستان ۳/۲۹۷
 عمال السلطان ۴/۱۹۴
 عوام الناس ۴/۲۵
 عیاران ۳/۲۷۷
 عسویان ۱/۱۵۸، ۱۵۷/۴:۶۷
 غاصبان ۱/۳۶
 غالیان ۳/۲۴۱، ۲۹۸، ۲۹۹/۴:۱۱۸
 الغریبین = غربی‌ها ۴/۶۵، ۶۷، ۹۰/۲۴
 فاجران ۶/۲۷
 الفاسقین ۴/۲۳۶
 فاضلان شیعه ۴/۲۵۱، ۲۵۵
 فاطمیان اسماعیلی مذهب ۳/۲۹۰
 فاطمیان مصر ۱/۱۴۷، ۹/۴
 الفاطمیون = فاطمیان ۲/۱۴، ۳/۲۸۰، ۴/۲۹۴
 ۳۸، ۴۰، ۴۶۶/۶:۴۵۰، ۴۵۲، ۸/۱۹۹
- الفجاری ۶/۱۲
 الفراعنة ۲/۹۲، ۷/۳۲۸
 فرزندان امام حسن علیه السلام ۲/۱۶۸
 فرزندان امام حسین علیه السلام ۱/۸۹، ۳۱۷، ۳۱۸/۹
 ۴۲۴
- فرزندان امام زمان علیه السلام ۳/۵۱، ۷۱
 فرزندان امام صادق علیه السلام ۲/۷۰
 فرزندان امیر مؤمنان علیه السلام ۵/۱۲۷
 فرزندان پیامبر خدا صلی الله علیه و آله ۱/۸۶، ۱۹۶، ۴/۲۵۹
- فرزندان عباس ۲/۱۶۹، ۵/۴۸
 فرزندان فاطمه علیه السلام ۱/۶۴، ۶۶، ۲۰۲، ۲۰۳/۶
 ۱۱۵، ۹/۱۱۷
- فرسان ۸/۳۱۸، ۲۵۴
 الفرسان ۹/۳۳۲
- فرشتگان ۱/۳۲، ۳/۵۷، ۶/۳۳۰، ۸/۴۷
 ۳۶۱، ۹/۴۵۶
- فرعونیان ۲/۲، ۳/۱۰۳، ۶/۲۹۳
 فرقه‌های زیدی ۳/۲۹۵
 فرماندهان ترک ۳/۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۹۰، ۲۹۱
 فرهیختگان ۷/۶۱۵
 الفتاح ۵/۳۸۶، ۷/۳۴۲
 فقراء المسلمین ۶/۲۱۲
 فقهای اسلام ۴/۶۹
 فقهای امامیه ۹/۴۹۰
 فقهای اهل سنت ۴/۳۰۰
 فقهای سودان ۴/۶۶
 فقهایان حنفی مذهب ۱۰/۲۶۷
 فقهایان رحالی ۶/۱۴۷
 فقهایان شیعه امامیه ۴/۱۱۹، ۲۴۲، ۳۵۱، ۹/۱۶۲
 ۱۰/۲۷۲
- فقهایان = الفقهاء ۳/۹۶، ۲۴۹، ۲۵۷، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۸
 ۱۷، ۷۹، ۱۲۱، ۲۱۶، ۲۳۲، ۲۳۶
 ۲۴۲، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۵۰، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۴
 ۲۶۵، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۴، ۲۷۵
 ۲۷۶، ۲۷۸، ۲۸۰، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۶، ۲۸۸
 ۲۸۹، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۵، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۱
 ۳۰۲، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱
 ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۲۰، ۳۲۶، ۳۹۶/۵:۳۳
 ۳۴، ۳۵، ۱۵۶، ۱۵۳، ۷/۱۳۴، ۲۳۴، ۲۸۰

قوای انگلیسی ۱۵۶/۱	۱۴۲.۲۴/۹.۳۷۲.۳۳۴.۱۵۷/۸:۳۹۶.۳۰۴
قوم بنی اسرائیل ۲۹۳/۶:۹۶/۱	۴۸۹.۶۰۴.۱۵۲
قوم بنی موسی ۳۷/۴	فلاسفه ۲۰۴/۵
قوم نمود ۴۰۴/۷	فیلسوفان ۲۷۳.۲۵۷/۱۰:۱۹۳.۱۸۹/۱
قوم عاد ۴۰۴/۷	قاجاریه ۷۲/۴
قوم موسی ع ۳۶۱.۲۳۴.۲۳۲.۶۵.۲۸/۸	قادیان پنجاب ۷۴/۴
قوم یهود ۲۸۲.۲۸۱/۹:۹۸/۱	القاسطن ۱۳۲/۶
کاتبان ۳۰۰/۳	قاضیان بدکار ۴۸۸/۹
کارگزاران دولت مهدوی ۲۸۸/۹	قبایل بربر ۴۴/۴
کارگزاران سلطان جرماغون ۱۲۶/۵	قبایل دغیم ۶۶/۴
کارگزاران سلطان جور ۳۰۱/۴	قبایل عرب ۳۴/۴
کارگزاران عباسی ۲۷۷/۳	قبیله اکرع ۱۰۸/۴
کارگزاران علی ع ۷۵/۸	قبیله تمیم ۳۶۶/۸
کاسیان بغداد ۲۴۰/۵	قیمة شنوءه ۴۲۴/۹
کنکافرون = کافران ۸۸/۶:۲۹۱/۴:۳۰۸/۳	قبیله هرغه ۴۳/۴
۶۵.۵۸.۵۷.۴۸.۳۶/۸:۳۱۴/۷:۱۸۲.۱۵۸	قتلیه ۵۸/۴
۷۰.۷۱.۷۳/۹:۹۶.۹۷.۲۵۸.۳۷۹.۲۸۹	قدمای اصحاب ۳۱۴/۲
۲۴۴.۴۳۷	قرمطیان ۲۹۸.۲۹۵.۲۹۴.۲۹۰.۲۸۹.۲۸۸/۳
الکذابون ۲۰۸/۳	۹۹/۵:۳۰۸.۲۹۹
کرعه ۱۲۸/۵	قرمطیان بحرین ۲۹۵/۳
کزاندیشان ۷۷/۳	قریش ۱/۴:۳۴۶.۳۴۰.۳۳۶.۳۳۴.۳۳۲.۳۱۸/۱
الکفار ۲۴۴/۹:۳۱۲.۲۸۲/۷:۷۹/۴:۱۸۶/۲	۱/۷:۱۰۲.۳۴/۵:۴۲۴/۴:۳۰۸.۱۳۵/۳:۴۱
۳۰۹.۲۹۸	۱/۸:۳۱۰.۱۸۲.۱۳۶.۹۶.۹۲.۸۸.۸۴.۸۲
کلب ۱۳۸/۸	۱۱۷.۱۱۶.۸۶.۷۰/۹:۲۵۸.۲۲۰.۱۳۲
کنفوسوسیان ۱۳۵/۱	۳۲۸.۳۱۲
گرجه ۶۱/۴	قرظباشان ۵۹/۴
گردنکشان ۲۸۳/۳	التسیسون ۱۸۴/۲
گمراهان ۲۶۶/۸	القضاة ۴۸۹.۴۸۷/۹:۳۳۴.۳۲۴/۸:۳۰۲/۷
لازکی (الزکی) ۶۵/۴	اللفیون = قسی ها ۷۶.۳۶/۵:۳۲۴/۴:۳۰۸/۳
لشکر ابوبی ۴۴/۴	قواد انصاگر ۱۸۴/۲

۲۲۲/۵:۱۰۶.۸۳/۴:۳۴۸	لشکر سفائی ۲۲۲.۴۳۷/۷:۲۷/۶
محققان شیعی ۲۹۲/۱۰	لشکر کافران ۱۱۰/۱
محققان غریبی ۱۶۲/۱	لشکر مؤمنان ۱۱۰/۱
محققان یهودی ۱۵۱/۱	التعاون ۱۳۰/۲
مخالقان رجعت ۶۹.۵۷/۸	المارقون ۱۳۲/۶
مخالقان شیعه ۱۸۶/۸:۳۹۶/۴	مالکیان ۴۹۰/۹
مخالقان مسیح ۲۵۷/۷	مأموران عیسی ۲۸۷/۳
مداحان ۲۱۵/۵	مبتلایان به پیسی ۲۶۷/۴
مدعیان امامت و نبوت ۲۹۶/۳	المسطلون ۱۴۲.۹۸/۸:۴۱۴/۵:۳۰۸.۸۹/۳
مدعیان یابیت ۷۲/۴	۱۵۳
مدعیان باطل رهبری ۱۲/۴	میلفان ۱۸۳/۱
مدعیان دروغین ۸۳.۷/۴:۲۰۲.۸۷.۵۰.۲۳/۱	میلفان دین ۲۴۸/۱
۴۱۵/۷:۲۴۱	میلفان شیعه ۲۳۸/۳
مدعیان دروغین تشیع ۴۸۱/۹:۳۴/۱	مندیان ۴۱۵/۷
مدعیان دروغین مهدویت - مدعیان مهدویت ۲۴/۱	الترغون ۲۰۸/۳
۱۶:۵۶.۴۲.۱۷.۱۵.۱۳.۹/۴:۱۱۴۷.۱۱۵	متصدیان حرم ۱۲۰/۵
۱۶۷/۸:۴۷	متکلمان ۲۵۱/۴:۲۴۹/۳:۱۹۳.۱۸۹.۱۸۲/۱
مدعیان دروغین نبوت ۸/۴	۳۳/۵
مدعیان دروغین وکالت = مدعیان دروغین نبوت ۱/۱	مکنسان بغدادی ۵۸/۱
۹۴.۸۱/۴:۲۴	متکلمان شیعه امامیه ۶۱.۵۹.۵۶/۱
مدعیان غریبی ۱۸۱/۱	مجتهدان ۱۵۷/۸
مدعیان وکالت ۱۰۷/۴:۲۴۲/۳	المجرمون = مجرمان ۷۱/۸:۴۴۲/۴
المدعیین الکاذبین ۳۰۸/۳	محدثان اهل سنت ۳۳/۹:۴۱۸/۷:۳۴۹.۸۲/۱
مدنیان ۴۸/۵	۲۶۷.۲۶۶.۲۶۲/۱۰
مذبح ۱۲۶/۷	محدثان سلفی ۳۴/۹
مراجع نجف ۱۱۰/۴	محدثون = محدثان ۳۶۸.۲۶۰.۸۶.۸۴.۸۳/۱
المرتابون ۳۶۶/۵	۲۴۷.۱۲۲.۹۱.۹۰/۴:۳۵۷.۲۲۹/۳:۳۷۸
المرتدون ۲۹۸/۹:۲۴۴/۷:۱۰۲/۶	۱۲۱/۹:۱۹۹/۸:۴۲۹/۷:۲۵۱
مردمان سیستان ۲۷۷/۳	مجرمان ۸/۱
مردم چین ۱۳۸.۱۳۳/۱	محققان ۱۴۴.۹۱.۸۲.۷۵.۵۷.۵۳.۴۲.۴۰/۱
مردم شام ۳۵۱/۱	۱۸۳.۱۶۹.۱۶۲.۱۵۳.۱۵۰.۱۴۹.۱۳۸

۲۹۶، ۲۲۲، ۱۶۱، ۱۵۳، ۱۳۴، ۹۴ / ۸، ۴۶۰	مردم عراق ۴۲۴ / ۷
۲۷۳، ۲۲۶، ۱۱۲، ۳۲، ۲۰، ۲۶ / ۹، ۳۴۰، ۳۳۰	مردم کوفه ۳۳۴ / ۷، ۲۳۶ / ۳
۲۵۲، ۳۰۴، ۳۰۱، ۲۸۵، ۲۸۱، ۲۷۷، ۲۷۴	مردم مدینه ۲۰ / ۲
۲۳۵ / ۱۰، ۲۸۳، ۲۴۲، ۴۴۱، ۴۱۳، ۴۰۸، ۳۶۰	مردم یمن ۲۸ / ۴
۲۹۲، ۲۹۰، ۲۸۸	المرسلون ۲۴۶، ۱۶۴، ۳۸، ۲۴ / ۲، ۴۱۰، ۴۰۸ / ۱
سیحان ۱۱۱، ۱۱۰، ۱۰۸، ۱۰۵، ۹۵، ۹۴ / ۱	۱۲۴ / ۹، ۲۰۸، ۱۹۸، ۱۸۶، ۱۵۸، ۱۱۴، ۸۸ / ۶
۱۸، ۱۰۸ / ۵، ۳۶، ۸ / ۴، ۷۲ / ۳، ۱۵۴، ۱۱۲	المروانیهون ۹۲ / ۷
۳۰۶، ۲۹۱، ۲۸۱، ۲۷۸، ۲۶۹، ۱۱ / ۹، ۱۶۱	مردان شلمفانی ۱۰۳ / ۴
۳۱۲، ۳۰۹	المساکین ۴۰۸، ۳۶۰، ۲۲۶ / ۹
مسیحان دروغین ۱۰۹ / ۱	مشرقان ۱۵۰، ۱۶۸، ۱۴۷، ۱۴۵، ۱۳۴، ۱۷ / ۱
مشایخ صوفیه ۲۶۷، ۲۶۴، ۲۶۲، ۲۵۸ / ۱۰	۲۰۶، ۱۶۵، ۱۶۴، ۱۵۵، ۱۵۴، ۱۵۳، ۱۵۲، ۱۵۱
مشركان قریش ۲۴۲ / ۹، ۲۵۸ / ۷	مشرقان اسرائیلی ۱۵۰ / ۱
مشركان = المشركون ۱۳، ۷۶، ۷۴ / ۲، ۱۶۷ / ۱	مشرقان یهودی ۱۵۰ / ۱
۲۹۳، ۱۲۸ / ۶، ۳۴۶ / ۵، ۴۲۸، ۱۹۰ / ۴، ۳۰۸	المستضعفون = المستضعفان ۲ / ۱، ۱۶۹، ۲۰، ۸ / ۱
۱۹، ۲۶۶، ۲۱۶، ۱۲۵، ۷۲ / ۸، ۳۹۰، ۲۸۲ / ۷	۱۹، ۴۹ / ۸، ۳۵۰، ۱۰۶ / ۷، ۸۱ / ۵، ۱۰۴، ۱۰۳
۳۶۲، ۲۰۹، ۲۶۲، ۲۷۵، ۲۵۸، ۲۵۲، ۲۴۴، ۲۲	۵۷
۱۸ / ۱۰	المستعجلون ۳۷۰، ۳۶۸، ۳۶۶، ۲۶۴ / ۵
مصری‌ها ۶۶ / ۴	مسکیران ۴۰ / ۶، ۱۱۰، ۵، ۱۰۴ / ۲، ۳۴، ۸ / ۱
المعاندون ۱۰۷، ۹۸ / ۹، ۱۱۲ / ۶	المسرفون ۲۶۲ / ۵
معتزلیان ۲۰۲، ۳۰۲، ۲۷۲ / ۳	المسلمات ۱۸۴، ۱۶۰ / ۶
المعصومون <small>ع</small> = معصومان <small>ع</small> ۱۸۹، ۴۵ / ۱	مسلمانان اهل سنت ۷۱ / ۴
۱۵، ۱۹۳، ۷۸ / ۳، ۳۴۸، ۳۰۹ / ۲، ۳۰۰، ۱۹۵	مسلمانان - المسمون ۵۲، ۵۱، ۳۳، ۲۷، ۱۹، ۸ / ۱
۲۷۴ / ۷، ۲۸۰، ۶۴، ۶۰ / ۶، ۲۴۰، ۲۰۱، ۲۰۰	۲۲۴، ۱۹۷، ۱۵۴، ۸۸، ۸۵، ۷۷، ۶۵، ۵۸، ۵۳
۲۶۸، ۲۸۷ / ۹، ۱۵۶ / ۸، ۴۳۴	۴۶، ۳۹، ۲۶ / ۲، ۴۰۸، ۳۷۸، ۳۵۵، ۳۵۴، ۳۰۴
معتزین ۳۳۹ / ۱۰	۱۸۸، ۱۶۶، ۱۱۸، ۱۰۴، ۱۰۲، ۷۸، ۶۸، ۴۸
مفولان ۴۵ / ۴	۲۱۹، ۱۷۹، ۹۴، ۳۳، ۴۲ / ۳، ۳۸۹، ۲۰۱، ۱۹۰
مفتیان شافعی‌مذهب ۲۷۹ / ۱۰	۲۴، ۱۴، ۱۰، ۸ / ۴، ۲۹۵، ۲۷۱، ۲۳۵، ۲۲۰
مفتیان ۱۰۹ / ۹، ۷۸، ۶۲، ۵۴ / ۸، ۱۳۷، ۱۳۵ / ۳	۱۵، ۳۰۲، ۲۸۵، ۲۸۱، ۲۰۴، ۱۹۲، ۶۳، ۴۴، ۳۶
۲۵۸ / ۱۰، ۲۸۱، ۲۸۰، ۲۷۶، ۱۱۱	۴۰، ۳۳، ۲۵، ۲۲، ۱۹ / ۶، ۳۹۴، ۳۱۱، ۳۰۶
مفتیان اهل سنت ۶۲، ۶۰، ۵۸، ۵۵، ۵۴، ۵۲ / ۸	۲۵۸، ۱۲۶ / ۷، ۲۰۴، ۱۸۴، ۱۷۶، ۱۶۰، ۴۶
۲۶۱، ۲۵۶ / ۱۰، ۱۰۹ / ۹	۲۳۶، ۲۲۰، ۲۵۸، ۳۵۲، ۳۱۲، ۳۱۰، ۲۶۲

۴۲/۸:۳۹۸/۶	مفسران شیعہ
۱۵۷/۵	مقدسان
۳۶۲/۵	المکذوبون
۳۷۳/۸:۴۸/۵	سکبان
۲۲۸/۸	ملائکة بدر
۲۵۴/۲	ملائکة الرحمة
۱۲۸، ۱۱۸، ۳۸، ۲۲/۲	الملائکة = ملائکة الله
۱۴۴، ۲۴۲، ۳۲۰، ۳۵۰، ۳/۳:۲۲۹، ۳۰۸، ۴/۴	
۱۴۰، ۱۷، ۲۰، ۶، ۱۶۸/۶:۳۶۸/۵:۳۷۴، ۳۱۹	
۲۲۸، ۲۲۶، ۲۲۴/۸:۳۹۲، ۳۵۸، ۲۷۴، ۲۷۰	
۱۹۲، ۷۲، ۲۸، ۲۶، ۴۰/۹:۳۸۴، ۳۲۰، ۲۳۰	
۴۵۶، ۳۴۴	
۴۵۵/۷:۲۲/۶	ملت ایران
۱۸۲، ۱۵۸، ۸۸/۶:۳۷۴/۵	الملحدون
۱۱۴/۶	الملحون
۳۲۲/۷	ملوک بنی اعباس
۱۸۴/۲	ملوک العشار
۱۹۰/۴	ملة ابراهيم عليه السلام
۱۸۲، ۱۵۸، ۸۸/۶:۳۰۸/۳	المتفقون = متفقان
۴۰۶/۹:۴۸/۸:۳۱۰، ۱۸۲/۷:۲۱۶	
۴۶۵/۹	منتظران ظهور امام مهدی عليه السلام
۲۹۶/۷	المنجمن
۱۱۸/۴:۷۷/۳	منحرفان
۱۹۵/۵	منكران رؤیت
۸۴/۱	منكران مهدویت
۳۹۶/۱	موتقان
۳۰۵/۹:۳۷۴/۵	الموحدون
۴۳۶/۷	موزخان
۲۶۱، ۲۵۸/۱۰	موزخان اهل سنت
۶۳/۳	موسویان
۱۶۴/۴:۳۰۸، ۸۹، ۸۳/۳	الموقتون - موقتان
۱۸:۳۹۸، ۱۶۲/۷:۳۶۶، ۳۶۴، ۳۲۰/۵:۴۲۸	
۱۵۶، ۱۵۳، ۱۵۲، ۱۵۰، ۱۴۶، ۱۴۴، ۱۴۲	
۱۷۷، ۱۵۸، ۱۵۷	
۴۴۲/۹	مهاجران
۱۹۲/۴	المهندین
۱۹۹/۸:۳۲/۶:۷/۴:۲۴/۱	مهدیان دروغین
۶۸/۴	مهدی‌های ترکی
۲۲۴، ۱۸۴، ۱۶۰/۶	المؤمنات
۲۲۴، ۳۳۲، ۲۷۳، ۸۱/۴	
۱۸۰، ۱۶۴، ۱۱۱، ۳۱/۱	المؤمنون = مؤمنین
۴/۴:۴۱۲، ۴۰۸، ۲۸۴، ۲۶۴، ۲۳۲، ۲۲۴، ۲۱۶	
۲۲۸، ۲۲۵، ۲۱۹/۳:۳۸۴، ۳۶۶، ۳۰۰، ۱۴۲	
۱۹۵، ۷۴/۵:۴۲۲، ۴۳۶، ۱۴۸/۴:۳۰۸، ۳۰۵	
۸۲، ۷۲، ۲۵/۶:۴۲۲، ۴۲۰، ۳۹۲، ۳۷۴، ۳۶۸	
۱۸۶، ۱۸۴، ۱۶۰، ۱۵۸، ۱۴۰، ۱۳۰، ۱۰۲، ۸۸	
۲۱۸، ۱۸۸، ۱۸۴/۷:۳۷۲، ۲۴۴، ۲۱۴، ۲۱۰	
۳۵۶، ۳۴۶، ۳۱۴، ۲۶۸، ۲۶۶، ۲۳۰، ۲۲۶	
۶۴، ۵۵، ۴۹، ۳۷، ۳۶، ۲۶، ۲۲/۸:۴۱۵، ۴۱۴	
۲۴۴، ۲۲۸، ۱۸۸، ۱۳۲، ۸۰، ۷۳، ۷۱، ۶۵	
۹۷، ۹۶، ۵۹/۹:۳۷۲، ۳۶۱، ۲۶۵، ۲۶۲، ۲۶۰	
۳۰۷، ۲۴۸، ۲۳۴، ۲۱۴، ۱۴۸، ۱۴۴، ۴۸، ۱۱۳	
۴۵۶، ۴۵۵، ۴۰۶، ۳۵۴، ۳۴۸، ۳۴۴	
۳۶۰/۶	نائبان امام زمان عليه السلام
۲۳۷/۳	نائبان عام
۲۱۰/۶	النائبون
۱۳۲/۶	النائبون
۹۷/۳:۶۷، ۲۴، ۲۳/۱	نایبان خاص امام زمان عليه السلام
۱۵، ۳۵۰، ۲۴۴، ۲۴۲/۴:۳۰۷، ۲۸۷، ۲۴۹	
۳۹۰، ۳۳۷/۶:۱۸۰	
۱۲۸، ۱۱۸/۲:۴۱۰، ۴۰۸، ۳۶۲/۱	النسبون عليه السلام
۱۵۸، ۱۱۴، ۱۰۲، ۸۸/۶:۱۵۰، ۱۳۴/۴:۱۵۸	

نیروهای انگلیسی ۱۲/۴	۳۴۶، ۳۰۶، ۲۷۲، ۲۷۰، ۱۶۶/۷، ۲۰۸، ۱۷۴
نیروهای سعودی ۷۷/۴	۱۴۴، ۶۴، ۶۲/۹، ۳۷۶، ۳۷۰
نیروهای عراقی ۱۰۸/۴	النجارون ۳۴۶/۸
وارثان علم انبیا ۳۲۱/۱	النجباء ۴۸۹، ۴۰۴، ۳۷۶/۹، ۳۲۴، ۳۲۴/۸
وزیران ترک ۲۸۰/۳	نجیبان مصر ۴۲۴/۹
وزیران عباسی ۱۰۴، ۱۰۱/۴	نساء بنی اسرائیل ۳۰۸/۳
الوصیون ۱۰۴، ۱۰۱/۴، ۳۸۰/۱	نسل اداره (اندلسیان) ۶۸/۴
۳۴۶/۷	نسل پیامبر اکرم <small>صلی الله علیه و آله</small> ۷۸/۱
وکلاهی امام مهدی <small>علیه السلام</small> ۱۵: ۱۲۵/۴، ۲۹۶، ۵۳/۳	نسل حسین <small>علیه السلام</small> ۱۲۲/۸
۹۲	نسل فاطمه زهرا <small>علیها السلام</small> ۸۸/۵، ۸۶، ۸۳/۱
وکلاهی خاص ۲۴۳/۴، ۲۳۷/۳	نصرانیان ۲۹۱/۹
وکلاهی شرق ایران ۲۴۴/۳	تفسیری‌ها ۴۷/۴
وکلاهی موقوفات ۲۵۲، ۲۵۱/۳	نقباء بنی اسرائیل ۳۷۴، ۳۷۲/۱
ولد ابراهیم <small>علیه السلام</small> ۲۰/۹	نقباء الجیوش ۱۸۴/۲
ولد ابی سفیان ۷۰/۷	نمایندگان قمی ۷۸/۵
ولد اسماعیل <small>علیه السلام</small> ۲۰/۹	نواب اریعه ۱۹۱/۱
ولد الأنتر ۲۵۲/۸	النواب الخاصین ۳۰۸/۳
ولد الأنصار ۱۸۲/۲	نواب خاقان ۶۰/۴
ولد الحسن <small>علیه السلام</small> ۹۰/۷، ۲۳۴/۲	نواب عام ۲۹۲/۱۰، ۲۵۵/۵
ولد انحسین <small>علیه السلام</small> ۳۵۸، ۳۱۷، ۳۰۰، ۲۹۶، ۲۴۴/۱	نوادگان امام حسن <small>علیه السلام</small> ۱۶۶/۲
۷: ۳۰۸/۳، ۲۷۸، ۲۳۴، ۱۲۸/۲، ۳۸۲، ۳۸۰	نوادگان امام زمان <small>علیه السلام</small> ۷۱/۳
۸۸/۸، ۳۷۶، ۳۷۲، ۳۴۶، ۳۲۲، ۱۴۲، ۱۳۴	نوادگان پیامبر خدا <small>صلی الله علیه و آله</small> ۴۰/۶
۳۷۶، ۲۱۲، ۱۸۰، ۱۷۸/۹، ۲۱۲، ۱۰۸، ۱۰۰	نواده‌های امام حسین <small>علیه السلام</small> ۲۰/۱
۳۴/۱۰	نواصب ۲۰۰/۷
ولد خالد بن یزید بن ابی سفیان ۱۳۴/۷	التوبختیون ۳۸۲/۴، ۳۰۸/۳
ولد رسول الله <small>صلی الله علیه و آله</small> ۳۸۴/۱	نوحه سرریان ۱۳۵/۶
ولد العتاس ۲۱۶، ۱۶۲، ۱۴۸، ۱۲۸، ۹۸، ۸۰/۷	نویسندگان ۳۰۶، ۳۰۵، ۳۰۴، ۴۲/۳، ۵۲/۱
۱۹۰/۸	نویسندگان شیعی ۲۴۱/۱۰
ولد عبد المطلب ۱۰۸/۸	نویسندگان مصری ۲۷۶/۱۰
ولد عتبه بن ابی سفیان ۳۴۶/۷	نیروهای احمد پاشا بن ظاهر ۷۰/۴
ولد علی <small>علیه السلام</small> ۱۹۲/۸، ۱۶۶/۷	نیروهای امریکایی ۱۰۸/۴

- ولد عمیر بن الحمام ۲۳۶/۷
 ولد فاطمة رضی اللہ عنہا ۸۶/۹، ۲۹۲، ۵۰، ۱۴/۲، ۳۹۰/۱
 ۲۵۹/۱۰، ۹۰
 ولد محمد رضی اللہ عنہ ۲۲/۹
 ولد موسی رضی اللہ عنہ ۲۳۴/۲
 ولد هارون ۲۳۴/۲
 وهابیون ۱۶۵/۹، ۷۰/۴
 هاشمیان ۲۶/۵
 هخامنشیان ۱۱۸/۱
 همسران پیامبر خدا ۳۱۶/۱
 هندوها ۳۰۵/۹، ۲۸۹/۵، ۱۴۳، ۱۲۶/۱
 هواداران امام مهدی رضی اللہ عنہ ۲۴۴/۷
 هواداران بنی عباس ۲۷۲/۳
 هیئت کبار علما ۸۰/۴
 یاجوج و ماجوج ۴۶۰/۷
 یاران انصاری رضی اللہ عنہم ۲۹۲/۴
 یاران امام باقر رضی اللہ عنہ ۴۱۰/۹
 یاران امام جواد رضی اللہ عنہ ۲۳۳/۱۰
 یاران امام حسن رضی اللہ عنہ ۲۹۵/۹
 یاران امام رضا رضی اللہ عنہ ۱۲۲/۴
 یاران امام صادق رضی اللہ عنہ ۴۱۴/۹
 یاران امام علی رضی اللہ عنہ ۳۱۱/۹
 یاران امام مهدی رضی اللہ عنہ ۲۶۲، ۲۶۵، ۱۹۹/۸، ۲۴۵/۷
 ۲۴۵، ۲۴۴، ۳۱۱/۹، ۳۷۲، ۳۷۰، ۳۶۸، ۳۶۶
 ۴۸۹، ۴۷۹، ۴۷۵، ۴۷۴
 یاران عبدالعزیز ۷۹/۴
 یاجوج و ماجوج ۱۱۹/۸، ۱۵۸/۱
 الیمانیون ۴۰۰/۴
 الیمینیون ۳۰۸/۳
 یونانیان ۱۲۳/۱
 یهود اصبهان ۳۴۴/۸
- یهودیان ۱۵۷، ۱۴۶، ۱۰۱، ۱۰۰، ۹۶، ۹۴/۱
 ۲۶۹، ۱۱/۹، ۶۹، ۹، ۸/۴، ۷۲/۳، ۱۶۵، ۱۵۸
 ۳۱۲، ۳۰۹، ۲۹۸، ۲۹۱، ۲۸۱، ۲۷۹، ۲۷۸
 یهودیان حجاز ۲۹۳/۶

(۴)

فهرست مکان ها

آذنه ۳۶۰/۸	آبادان ۲۶۹.۲۶۸.۲۶۷/۵
اراک ۲۵۰.۲۴۲/۵	آذربایجان ۸۱.۷۰/۵:۴۱۰/۴:۲۸۷.۲۵۸/۳
ارجیش ۳۰۶/۸	۹۳.۸۸
ارحاه ۲۳۸/۹	استان قدس رضوی ۲۵۹.۲۵۷/۱۰:۲۵۹/۵
اردبیل ۳۰۶/۸	آنزلس فرانسه ۱۴۸/۱
الاردن ۳۰۸/۸:۳۰۸.۱۱۴.۱۱۰/۷	آنجان ۲۵۴/۷:۶۹/۴
ارژنه الروم ۱۴۷/۵	آمریکا ۱۸۱.۱۷۰.۱۶۸.۱۴۹/۱
ایزم ۸۸/۷	استردام ۶۹/۴:۱۵۹/۱
ارمنستان ۷۰/۵	آمل ۳۰۴/۸
ایرینیه ۳۰۶/۸	آنتویه ۳۸۰/۳
ازمیر ۶۹/۴	آوه: آبه ۳۶۶/۴:۳۹۰.۲۸۷.۲۵۸/۳
الآزهر ۶۷/۴	الآبر ۳۳۲/۷
اسپانیا ۲۳/۴:۲۷۶/۳	ایرفو ۵۸/۴
استانبول ۲۶۲/۱۰:۱۷۵.۶۴/۴	ابنه ۲۵۶/۸
استان تخار ۲۶۴/۸	آبهر ۲۰۴/۸
استان فارس ۲۶۲/۸	ایبض ۶۶/۴
استان گیلان ۲۶۴/۸	أحجار الزیت ۲۵۰/۸
استان مازندران ۲۶۴/۸	أحد ۲۶۸/۸:۴۰۶.۳۹۸.۲۵۸/۵:۳۲۸/۱
استرآباد ۴۸/۴	الأحصاء ۳۱۴/۸:۲۹۴/۳
استراسبورگ ۱۴۸/۱	اداره پنبه و پوست ۲۶۶/۵
اسدآباد ۹۲/۵	أذرح ۳۱۰/۸

١٥٨/٨ : ٤٥٥، ٤٥٤/٧ : ٣٣، ٢٢/٦ : ٢٨٣	٣١٢/٨ : ٢٩٠/١٠ : ١١١، ٨٠/٥
٢٦٢، ٢٥٥، ٢٣٩/١٠ : ٢٦٥، ٢٦٤، ٢٦٢، ١٨٨	٢٥٢، ٢٢٦/٨ اسوان
٢٩٣، ٢٧٥	اصطخر = استخر ٢٥٦، ٢٢٨/٨ : ١١٨/٧ : ٥٨/٤
٢٢٢/٨ : ٢٢٦/٧ : ٥٦/٦ زبلیاء (بیت المقدس)	٣٦٣
٢٥٢/٤ اردبیل	اصفهان ٧٥، ٧٣، ٦١، ٥٨، ٥٦، ٤٨، ٢٠، ١٠/٤
٢٥٨/٢ أنطاکیه	/٦ : ٢٦١، ٢١٤، ٢١٢، ١٣٧، ٩٤، ٨٥/٥ : ٢١٢
٢٥٤/٨ باب اصطخر	٢٥٦/١٠ : ٢٤٤، ٢٣٦، ٣٠٢/٨ : ٢٢٢/٧ : ٢٧٢
٢٥٢/٨ باب الأبواب	اصوره ٣١٠/٨
٢٥٦/٧ باب بنی أسد	أفرنجیه ٢١٢/٨
٢٤٤/٨ باب الجبل	أفریقا ٢٩٢، ٢٨٠/٣
٦٣/٤ باب السلام	أفغانستان ٣٦٦، ٢٦٥، ٢٦٢/٨
٢٥٠، ٢٢٦/٣ باب الكوفة	أکرعة ٢٧٦/٧
٢٤٢/٨ : ١٥٦/٧ بابل	أمارات ١١٠/٤
٢١٨/٨ باب المد الشرقي	امامزاده هارون ٢٦٧/٥
٣٠٨/٧ باب مسجد دمشق	الأنبار ٣٠٨/٨ : ٣٢٨/٧ : ٨٤/٦
١١٩/٨ باختر	انتشارات مسجد انگجی تبریز ٢٧٦/١٠
٢٩٥/٥ بازار ابوسفیان	اندرا ٢٢٦/٧
٢٦٢/٥ بازار رضا	اندلس ٣٦، ٢٢/٤ : ٧٠/٣ : ١٤٥/١
٢٧٠/٥ بازار سید اسماعیل	اندیشک ٢٦٧/٥
٢٤٦/٨ بازار	أنطاکیه ٢٨٧/٩، ٣٥٨، ٣٤٠، ٣٢٨، ٣٢٠، ٣١٠/٨
٢٢٠/٥ باستانه	٢٩٢، ٢٠٨
٣٠٢/٨ آبسیان	انگلیس ١٠/٤ : ١٥٦/١
٢٤٦/٨ آبغ	اورشلیم ٩/٤ : ١٠٥، ١٠٢، ٩٨/١
٢٥٦، ٢٢٦/٨ باغ	الأهواز ٢٥٦، ٢٠٥، ٢٩٥، ٢٨٧، ٢٥٨، ٢٤٥/٣
٢٥٦، ٣١٠، ٣٠٨/٨ بالس	٢٧٦، ٢٧٦، ٢٢٨/٤ : ٢٧٦، ٢٢٨/٤ : ٢٧٦، ٢٢٨/٤ : ٢٧٦، ٢٢٨/٤
٢٤٦/٨ باورد	٢٥٦، ٢٣٦، ٢٢٨، ٣٠٢/٨ : ٢٦٩، ٢٦٦
٧٠/٥ باهات	بندج ٣٠٢/٨
٧٢/٣ باهی	بهران ١، ١٤٦، ١٤٥، ١٤٤، ١١٨، ٩٣، ٤٨، ٩، ٨/١
٦٥/٤ بحر خزر	٢٤٤، ٢٣٩/٣ : ١٥٧، ١٥٣، ١٤٩، ١٤٨، ١٤٧
٢٧٧/١٠ : ٢٧/٤ : ٢٩٨، ٢٩٤، ٢٨٩/٣ بحرین	١٠، ٩/٤ : ٣٠٠، ٢٨٨، ٢٨٠، ٢٧٧، ٢٥٨، ٢٥١
٢٢٠/٨ بحیره ظریفه	٢٣١/٥ : ١٠٧، ٧٢، ٧١، ٥١، ٤٩، ٤٦، ٣٤، ١٢

۲۲۲، ۲۴۷، ۳۱۶، ۳۲۰، ۳۲۲، ۳۴۸، ۳۵۰
 ۳۵۸، ۳۶۴، ۳۷۸، ۳۸۰، ۴۰۰، ۴۰۶، ۴۱۶
 ۴۲۴ / ۵: ۳۶، ۳۷، ۵۴، ۷۰، ۷۸، ۷۹، ۸۹، ۹۲
 ۹۹، ۱۰۴، ۱۱۰، ۱۱۸، ۱۲۹، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۱
 ۴۰۸ / ۶: ۸۴، ۱۹۴، ۲۳۶، ۲۹۴، ۳۴۸، ۳۶ / ۷: ۹۶
 ۲۵۰، ۳۲۸، ۳۲۸، ۳۴۰، ۳۶۴، ۴۲۴ / ۹: ۲۴۰
 ۲۸۹، ۳۲۸ / ۱۰
 بلاد مصعبین ۶۳ / ۴
 بلیس ۳۵۶، ۳۲۶ / ۸
 بسنج ۳ / ۳: ۲۵۸، ۳۷۶ / ۴: ۳۶۶، ۳۶۸، ۳۳ / ۵: ۱۸
 ۳۰۴، ۳۳۶، ۳۵۸
 بمبئی ۷۶ / ۴
 بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود ۲۹۶ / ۱۰
 بنیاد معارف اسلامی ۲۹۷ / ۱۰
 بوستان بنی عامر ۱۵ / ۵
 بوسنج ۲۵۰، ۳۲۴ / ۸
 بیهان ۲۶۷ / ۵
 بیت المقدس ۱۲۸ / ۷
 بیت ام سلمه ۷ / ۷: ۲۷۶، ۱۸۴ / ۹
 بیت الحرام ۳ / ۳: ۳۴۰، ۱۴۶ / ۵: ۲۰۴، ۱۹۴ / ۸
 ۱۹۷، ۲۸۶، ۳۱۴
 بیت الحسین بن احمد ۴ / ۲۰۲
 لیبیت العقیق ۱۳۲ / ۸
 بیت المقدس ۷ / ۷: ۱۴۶، ۲۱۸ / ۸: ۲۸۶، ۳۱۰، ۳۶۸
 ۹ / ۹: ۱۳۴، ۱۸۶، ۳۷۴، ۲۵۷ / ۱۰
 البیداء ۶ / ۷: ۲۷، ۷۶ / ۷: ۸۲، ۸۴، ۸۶، ۱۰۶، ۱۱۲
 ۱۲۴، ۱۲۴، ۱۲۶، ۱۳۸، ۱۴۲، ۱۴۴، ۱۴۶، ۱۵۰
 ۱۵۲، ۱۵۴، ۱۶۰، ۱۶۲، ۱۷۰، ۱۷۲، ۲۰۲
 ۲۱۶، ۳۰۶، ۳۱۰، ۳۵۰، ۳۷۰، ۳۷۶، ۳۷۸
 ۳۹۰، ۳۹۸، ۴۱۹، ۴۳۰، ۴۳۲، ۴۳۴، ۴۳۵
 ۴۲۷، ۴۴۴ / ۸: ۲۰۰ / ۸: ۲۵۸، ۶۸ / ۹

بخارا ۱ / ۳: ۵۵، ۲۵۸، ۲۷۸، ۳۰۳، ۳۸۰، ۴ / ۵۶
 ۵۷: ۵ / ۲۰۴
 بندر ۵ / ۵: ۳۹۸، ۲۰۶
 بلیس ۸ / ۳۰۶
 البیدو ۸ / ۳۲۶
 براتا ۷ / ۳۳۶
 برجانب ۸ / ۲۰۴
 البرس ۷ / ۲۵۲
 بركة ۸ / ۳۳۸، ۳۱۲
 بركری ۸ / ۳۰۶
 برلین ۱۰ / ۲۵۷
 بروجرده ۵ / ۲۲۱، ۲۲۰
 بروحس ۸ / ۳۰۴
 برهوت ۸ / ۳۲۲
 البرید ۷ / ۱۵۲
 بریده ۴ / ۴۱
 بزج ۸ / ۳۲۶
 بس ۸ / ۳۱۲
 بشم ۸ / ۳۰۲
 البصرة ۲ / ۱۳۴، ۳: ۳۲۹، ۲۵۸، ۲۷۴، ۲۸۷، ۲۸۸
 ۲۹۵، ۳۰۳، ۳۰۳ / ۴: ۲۲، ۳۷، ۴۱، ۴۲، ۱۰۹، ۱۱۰
 ۵ / ۱۷، ۳۳، ۷: ۹۴، ۹۶، ۲۵۰، ۳۰۶، ۳۲۲
 ۳۲۶، ۳۳۲، ۳۳۸، ۳۴۰، ۳۵۶ / ۸: ۳۰۲، ۳۳۰
 ۳۵۸، ۹: ۱۵۲، ۱۷۲
 بصری ۱ / ۲۷۶
 بعلبک ۸ / ۳۵۴، ۳۲۶
 بسنداد ۱ / ۵۸، ۵۹، ۳۳۸، ۲: ۱۸۲، ۱۸۴، ۱۹۹
 ۳۶۶ / ۳: ۲۳۹، ۲۴۴، ۲۵۲، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۷۱
 ۲۷۵، ۲۷۷، ۲۷۹، ۲۸۶، ۲۹۱، ۲۹۷، ۳۰۳
 ۳۳۰، ۳۳۶، ۳۳۶، ۳۵۰، ۳۷۴، ۳۸۰
 ۳۸۲، ۳۹۶ / ۴: ۹۲، ۶۲ / ۴: ۱۰۴، ۱۰۸، ۱۲۴

٢٩٣.٢٩٠.٢٨٧.٢٨٤.٢٧٥.٢٧١/١٠.٣٤٢	بسمروت ٢٨٩.٢٤٣.٢٥٣.٢٣٦/١٠.٣٢٤/٨
٣٢٨/٨ تبرم	٣٠٠.٢٩٨.٢٩٦
٣٥٤/٨ تبس	بیمارستان رضوی ١٦٤/٥
٣٠٦/٨ تریل	بین النهرین سفلی ٢٨٧/٣
٧٠/٩ التعلیمیة	بین النهرین علیا ٢٨٧/٣
٤٠٢/٧.١٥٤/٣.١٣٦/٢ تقیف	بهبق ٢٨٧.٢٥٨/٣
٣٥٠.١٠٢/٧ قنویة	پارک ملت مشهد ٢٦٠/٥
٣٥٢.٣٢٤/٨ جابروان	پاریس ١٢٨/١
٤٢٥.٣٦٨.٣٦٦.١٢٠/٧ انجاییة	پاساژ موسی ٢٤٣/٥
٦٥/٤ جاجان (چچن)	پاکستان ٢٤٥/١٠
٢٥٦.٣٢٨/٨ الجار	پژوهشکده علوم و معارف حدیث ١٠/١
١٣٠/٥ جارف	پیل کوار ٢٦/٤
٣٠٨/٨ الجامنة	پنجاب ٧٤.٧١/٤
٢٩٥/١٠ جامعة المصطفی	فاجیکستان ٢٦٥/٨
١١٦/٧ جبال الدیلم	تاراب بخارا ٤٥/٤
٣٦٦.٣٢٤/٨ جبال انغور	تامسنا ٢٢/٤
١٢٨/٣ جبال فارس	تایلند ١٢٨/١
٣٣٨/٨ جبالا	تبریز ٢٧٦.٢٤٨/١٠.١٢٦/٥.٦١/٤
٢٨٧/٥ جبل الرحمة	نیوک ٣٠٨/٨
١٢٨/٨ جبل رضوی	قدمر ٣٠٦/٨.٣٤/٤
٢٦٠.٣٥٩/٦ جبل عامل لبنان	ترکیه ٢٤٢/١٠.٣٠٤/٩.١٥٧/٥.٦٩/٤
٢٨٦/٥ جبل انور	الترمد ٣٥٨.٣٢٤/٨
٢٩٣.٢٩٢.٢٨١.٦٣.٦٢/٥ جحفه	نستر ٣٠٢/٨
٢٩٢.٢٨١.٢٧٤.٢٤١/٥ جذه	تفلیس ٢٥٢/٨
٣٥٢.٣٢٤.٣٠٨.٣٠٤/٨ جرجان	تکریت ٢٦٦.٧٠/٧
٧٠/٣ جزائر الرافضة	تل موزن ٢٥٤.٣٢٤/٨
جزیره (بین دجله و فرات) ٣٢٠.١٤٠.١٢٢.٧٠/٧	تنگه جبل انطاری ٧٠/٣
٢٢٤.٣٧٤.٣٦٨.٣٦٦.٣٦٤.٣٣٤	توشینته ١٢٢/١
جزیره خضراء ٢٦٠/١٠.٧٢.٧١.٧٠.٥١/٣	تونس ٢٩٤.٢٧٩.٢٧٧/٣
جزیره سیسیل ٢٧٧/٣	تهران ٢٤١.١٧٧.١٦٤.١٦٠.١٥٧/٥.٧٣/٤
جزیره صقلیه ٤١/٤	٢٦٩.٢٦٩.٢٧٥.٢٧٢.٢٦٩.٢٦٩/٨

جزیره کورت ٦٩/٤	الحصار ٣٠٨/٨
جزیره مبارکه ٧٢/٣	حسینه کوثر ٢٧٧/٥
جزیره العرب ١١٩/٨:٣٠٦/٧:٩/٤	الحفيرة ١٢٨/٧
جلال آباد ٢٦٥/٨	حلب ١٣٠٨:١١٠/٧:٥٦/٤:٢٨٧:٢٨٠:٢٧٩/٣
جنولاه ٢٢٤/٧	٢٥٤:٣٢٤:٣١٠/٨
جمکران ١١٠/٣:٦٥:٦٣/٣	حلوان ٢٥٨:٣٣٠/٨:٤٢٠/٤
جنوب اسپانيا ٧٠/٣	حله ١٢٢:١١٧/٥:١٠٨/٤:١٤٥:١٤٢/٣
جنوب عربستان ٢٣٩/٣	٢٧٦/٦:١٥٦:١٥٥:١٣٠
جنوب مصر ٢٦٨/٨	حمص ١٣٦:١١٤:١١٠:٩٤/٧:٣٤/٤:١٢٧٩/٣
الجودی ١٣٢/٨	٣١٠/٨:٢٢٦
جونبور ٥٨/٤	حميم ٣١٢/٨
جهينة ٢٦/٨	حنين ٢٩٨/٥
جیلان ٣٣٢/٧	حوزة عنبة قم ٢٩٤/١٠:١٧٥/٥:٤٤/١
چچن ٦٤/٤	حویزه ٦١/٤
چین ١٣٣:١٣١:١٢٩:١٢٨/١	حیدرآباد ٢٥٢/١٠
انغاز ٢٢٨/٤:٣٧٦/٣	الحیر ١٠٧/٥:٢٢٢:٢٢٤/٤
الحجاز ٢٩٢/٦:١٠٥/٥:٢٣٦:٨٠:٧٠:٣٧/٤	الحيرة ٣٧٠:٣٣٤:٢٨٤:٢٦٠:١٢٢/٧:١٧٠/٥
٢٧٤:١٩٨/٨:٢٣٦:٣٦٤:١٣٦:٩٤:٨٨/٧	٢٢٨/٩:٣٥٦/٨
٢٨٦:٣٨/١٠:٣٠٤/٩:٣١٨	خارطوم ٦٦/٤
جبراسامیل (عج) ٤٦:٤٣/٥	خان الصالیک ٢٨٣/٣
لحدیثه ٢٥٢/٨	خاقین ٢٢٤/٧:١٦١/٥
حدیثه الموصل ٣٠٨/٨	خانه امام رضا (عج) ٨٥/٥
حزان ٢٥٤:٢٢٦:٣٠٨/٨:٢٢٥/٧:١٠٥/٥	خانه امام عسکری (عج) ٣٩:٢٧:٢٣/٥:٢٦٢/٢
حرحس ٣٠٢/٨	٥٨
حرسنا ٢١٤/٧	خانه امام هادی (عج) ٢٥٢/٤:٢٥٦/٣
حرم امیر مؤمنان (عج) ٢٢٩:١٤١/٥	خانه ام سمنه ٣١٥/١
حرم رسول الله (ص) ١٢٦/٧	خانه پیامبر (ص) ١٣٥/٣
حرم عسکریین (عج) ٢٢٧/٥:١٢٠/٣	خانه جعفر بن محمد (عج) ٣٩/٥
حرم کاظمین ٢٣٨:١٠١/٥	خانه حاجی صفر علی ١٢٦/٥
حروراء ٢٨٢/٨:٣٥٦/٧	خانه حسن بن علی (عج) ١٢٣/٣
الحرزة ٨٦/٧	خانه حکیمه ٢٠٢/٢

دارالرزق ۳۲۸/۸	خانه خدیجه علیها السلام ۸۵.۳۸/۵
دارالسلام ۲۱۲/۶	خاور ۱۱۹/۸
دار علی بن ابی طالب علیه السلام ۴۰۲/۵	خاورمیانہ ۱۴۸/۱
دار علی بن احمد اثربختی ۳۹۴/۳	خراسان ۱۲۶۴/۱، ۱۲/۲، ۳/۳، ۲۳۹/۳، ۲۵۸، ۲۵۱
دارالکتب اسلامیة تهران ۲۷۳/۱۰	۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹/۴، ۲۴، ۲۳، ۲۲، ۲۱، ۲۰، ۱۹، ۱۸، ۱۷، ۱۶، ۱۵، ۱۴، ۱۳، ۱۲، ۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
دارالکتب العلمیہ ۲۶۳/۱۰	۲۷، ۲۶، ۲۵، ۲۴، ۲۳، ۲۲، ۲۱، ۲۰، ۱۹، ۱۸، ۱۷، ۱۶، ۱۵، ۱۴، ۱۳، ۱۲، ۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
دارالکتب قاهرہ ۲۵۲/۱۰	۲۷، ۲۶، ۲۵، ۲۴، ۲۳، ۲۲، ۲۱، ۲۰، ۱۹، ۱۸، ۱۷، ۱۶، ۱۵، ۱۴، ۱۳، ۱۲، ۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
دارالمرزشت ۱۴۶/۵	۱۲۲، ۱۱۸، ۱۱۷، ۱۱۶، ۱۱۵، ۱۱۴، ۱۱۳، ۱۱۲، ۱۱۱، ۱۱۰، ۱۰۹، ۱۰۸، ۱۰۷، ۱۰۶، ۱۰۵، ۱۰۴، ۱۰۳، ۱۰۲، ۱۰۱، ۱۰۰، ۹۹، ۹۸، ۹۷، ۹۶، ۹۵، ۹۴، ۹۳، ۹۲، ۹۱، ۹۰، ۸۹، ۸۸، ۸۷، ۸۶، ۸۵، ۸۴، ۸۳، ۸۲، ۸۱، ۸۰، ۷۹، ۷۸، ۷۷، ۷۶، ۷۵، ۷۴، ۷۳، ۷۲، ۷۱، ۷۰، ۶۹، ۶۸، ۶۷، ۶۶، ۶۵، ۶۴، ۶۳، ۶۲، ۶۱، ۶۰، ۵۹، ۵۸، ۵۷، ۵۶، ۵۵، ۵۴، ۵۳، ۵۲، ۵۱، ۵۰، ۴۹، ۴۸، ۴۷، ۴۶، ۴۵، ۴۴، ۴۳، ۴۲، ۴۱، ۴۰، ۳۹، ۳۸، ۳۷، ۳۶، ۳۵، ۳۴، ۳۳، ۳۲، ۳۱، ۳۰، ۲۹، ۲۸، ۲۷، ۲۶، ۲۵، ۲۴، ۲۳، ۲۲، ۲۱، ۲۰، ۱۹، ۱۸، ۱۷، ۱۶، ۱۵، ۱۴، ۱۳، ۱۲، ۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
دارالمقتدر ۳۹۴/۳	۲۳۵، ۲۳۴، ۲۳۳، ۲۳۲، ۲۳۱، ۲۳۰، ۲۲۹، ۲۲۸، ۲۲۷، ۲۲۶، ۲۲۵، ۲۲۴، ۲۲۳، ۲۲۲، ۲۲۱، ۲۲۰، ۲۱۹، ۲۱۸، ۲۱۷، ۲۱۶، ۲۱۵، ۲۱۴، ۲۱۳، ۲۱۲، ۲۱۱، ۲۱۰، ۲۰۹، ۲۰۸، ۲۰۷، ۲۰۶، ۲۰۵، ۲۰۴، ۲۰۳، ۲۰۲، ۲۰۱، ۲۰۰، ۱۹۹، ۱۹۸، ۱۹۷، ۱۹۶، ۱۹۵، ۱۹۴، ۱۹۳، ۱۹۲، ۱۹۱، ۱۹۰، ۱۸۹، ۱۸۸، ۱۸۷، ۱۸۶، ۱۸۵، ۱۸۴، ۱۸۳، ۱۸۲، ۱۸۱، ۱۸۰، ۱۷۹، ۱۷۸، ۱۷۷، ۱۷۶، ۱۷۵، ۱۷۴، ۱۷۳، ۱۷۲، ۱۷۱، ۱۷۰، ۱۶۹، ۱۶۸، ۱۶۷، ۱۶۶، ۱۶۵، ۱۶۴، ۱۶۳، ۱۶۲، ۱۶۱، ۱۶۰، ۱۵۹، ۱۵۸، ۱۵۷، ۱۵۶، ۱۵۵، ۱۵۴، ۱۵۳، ۱۵۲، ۱۵۱، ۱۵۰، ۱۴۹، ۱۴۸، ۱۴۷، ۱۴۶، ۱۴۵، ۱۴۴، ۱۴۳، ۱۴۲، ۱۴۱، ۱۴۰، ۱۳۹، ۱۳۸، ۱۳۷، ۱۳۶، ۱۳۵، ۱۳۴، ۱۳۳، ۱۳۲، ۱۳۱، ۱۳۰، ۱۲۹، ۱۲۸، ۱۲۷، ۱۲۶، ۱۲۵، ۱۲۴، ۱۲۳، ۱۲۲، ۱۲۱، ۱۲۰، ۱۱۹، ۱۱۸، ۱۱۷، ۱۱۶، ۱۱۵، ۱۱۴، ۱۱۳، ۱۱۲، ۱۱۱، ۱۱۰، ۱۰۹، ۱۰۸، ۱۰۷، ۱۰۶، ۱۰۵، ۱۰۴، ۱۰۳، ۱۰۲، ۱۰۱، ۱۰۰، ۹۹، ۹۸، ۹۷، ۹۶، ۹۵، ۹۴، ۹۳، ۹۲، ۹۱، ۹۰، ۸۹، ۸۸، ۸۷، ۸۶، ۸۵، ۸۴، ۸۳، ۸۲، ۸۱، ۸۰، ۷۹، ۷۸، ۷۷، ۷۶، ۷۵، ۷۴، ۷۳، ۷۲، ۷۱، ۷۰، ۶۹، ۶۸، ۶۷، ۶۶، ۶۵، ۶۴، ۶۳، ۶۲، ۶۱، ۶۰، ۵۹، ۵۸، ۵۷، ۵۶، ۵۵، ۵۴، ۵۳، ۵۲، ۵۱، ۵۰، ۴۹، ۴۸، ۴۷، ۴۶، ۴۵، ۴۴، ۴۳، ۴۲، ۴۱، ۴۰، ۳۹، ۳۸، ۳۷، ۳۶، ۳۵، ۳۴، ۳۳، ۳۲، ۳۱، ۳۰، ۲۹، ۲۸، ۲۷، ۲۶، ۲۵، ۲۴، ۲۳، ۲۲، ۲۱، ۲۰، ۱۹، ۱۸، ۱۷، ۱۶، ۱۵، ۱۴، ۱۳، ۱۲، ۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
دارالهجره ۲۸/۲	۲۵۴، ۲۵۳، ۲۵۲، ۲۵۱، ۲۵۰، ۲۴۹، ۲۴۸، ۲۴۷، ۲۴۶، ۲۴۵، ۲۴۴، ۲۴۳، ۲۴۲، ۲۴۱، ۲۴۰، ۲۳۹، ۲۳۸، ۲۳۷، ۲۳۶، ۲۳۵، ۲۳۴، ۲۳۳، ۲۳۲، ۲۳۱، ۲۳۰، ۲۲۹، ۲۲۸، ۲۲۷، ۲۲۶، ۲۲۵، ۲۲۴، ۲۲۳، ۲۲۲، ۲۲۱، ۲۲۰، ۲۱۹، ۲۱۸، ۲۱۷، ۲۱۶، ۲۱۵، ۲۱۴، ۲۱۳، ۲۱۲، ۲۱۱، ۲۱۰، ۲۰۹، ۲۰۸، ۲۰۷، ۲۰۶، ۲۰۵، ۲۰۴، ۲۰۳، ۲۰۲، ۲۰۱، ۲۰۰، ۱۹۹، ۱۹۸، ۱۹۷، ۱۹۶، ۱۹۵، ۱۹۴، ۱۹۳، ۱۹۲، ۱۹۱، ۱۹۰، ۱۸۹، ۱۸۸، ۱۸۷، ۱۸۶، ۱۸۵، ۱۸۴، ۱۸۳، ۱۸۲، ۱۸۱، ۱۸۰، ۱۷۹، ۱۷۸، ۱۷۷، ۱۷۶، ۱۷۵، ۱۷۴، ۱۷۳، ۱۷۲، ۱۷۱، ۱۷۰، ۱۶۹، ۱۶۸، ۱۶۷، ۱۶۶، ۱۶۵، ۱۶۴، ۱۶۳، ۱۶۲، ۱۶۱، ۱۶۰، ۱۵۹، ۱۵۸، ۱۵۷، ۱۵۶، ۱۵۵، ۱۵۴، ۱۵۳، ۱۵۲، ۱۵۱، ۱۵۰، ۱۴۹، ۱۴۸، ۱۴۷، ۱۴۶، ۱۴۵، ۱۴۴، ۱۴۳، ۱۴۲، ۱۴۱، ۱۴۰، ۱۳۹، ۱۳۸، ۱۳۷، ۱۳۶، ۱۳۵، ۱۳۴، ۱۳۳، ۱۳۲، ۱۳۱، ۱۳۰، ۱۲۹، ۱۲۸، ۱۲۷، ۱۲۶، ۱۲۵، ۱۲۴، ۱۲۳، ۱۲۲، ۱۲۱، ۱۲۰، ۱۱۹، ۱۱۸، ۱۱۷، ۱۱۶، ۱۱۵، ۱۱۴، ۱۱۳، ۱۱۲، ۱۱۱، ۱۱۰، ۱۰۹، ۱۰۸، ۱۰۷، ۱۰۶، ۱۰۵، ۱۰۴، ۱۰۳، ۱۰۲، ۱۰۱، ۱۰۰، ۹۹، ۹۸، ۹۷، ۹۶، ۹۵، ۹۴، ۹۳، ۹۲، ۹۱، ۹۰، ۸۹، ۸۸، ۸۷، ۸۶، ۸۵، ۸۴، ۸۳، ۸۲، ۸۱، ۸۰، ۷۹، ۷۸، ۷۷، ۷۶، ۷۵، ۷۴، ۷۳، ۷۲، ۷۱، ۷۰، ۶۹، ۶۸، ۶۷، ۶۶، ۶۵، ۶۴، ۶۳، ۶۲، ۶۱، ۶۰، ۵۹، ۵۸، ۵۷، ۵۶، ۵۵، ۵۴، ۵۳، ۵۲، ۵۱، ۵۰، ۴۹، ۴۸، ۴۷، ۴۶، ۴۵، ۴۴، ۴۳، ۴۲، ۴۱، ۴۰، ۳۹، ۳۸، ۳۷، ۳۶، ۳۵، ۳۴، ۳۳، ۳۲، ۳۱، ۳۰، ۲۹، ۲۸، ۲۷، ۲۶، ۲۵، ۲۴، ۲۳، ۲۲، ۲۱، ۲۰، ۱۹، ۱۸، ۱۷، ۱۶، ۱۵، ۱۴، ۱۳، ۱۲، ۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
داغستان ۶۵/۴	خراسانات ۴۷/۴
دامغان ۳۰۴/۸	خریبه ۷۰/۴
دانشاه ۳۲۶/۸	خرشنا ۳۲۰/۷
دانشکده اصول دین قم ۲۹۵، ۲۹۴/۱۰	لخرفان ۳۵۲/۸
دانشکده حدیث ۲۹۴/۱۰	لخزر ۳۹۲/۷
دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات ۲۹۴/۱۰	خلاط ۳۵۲، ۳۲۶/۸
دانشگاه اصفهان ۳۶۲/۱۰	خلیج فارس ۱۴۹/۱
دانشگاه ایبانی ۲۹۳/۱۰	خمزی ۳۱۰/۸
دانشگاه تبریز ۲۹۵/۱۰	خوزستان ۲۶۷/۵، ۵۰، ۴۹/۴، ۲۹۲، ۲۸۸/۳
دانشگاه تهران ۲۷۶، ۲۷۰/۱۰	خولان ۳۱۸/۸، ۶۳/۴
دانشگاه رازی کرمانشاه ۲۹۵/۱۰	خونبرث ۱۲۱/۱
دانشگاه سورین ۱۵۶/۱	خوی ۳۰۶/۸
دانشگاه علوم پزشکی مشهد ۲۶۰/۵	خیابان ایستگاه راه آهن ۱۵۷/۵
دانشگاه کلمبیا ۱۴۹/۱	خیبر ۳۵۶، ۳۲۸/۸
دانشگاه محمّد بن سعود ۷۹/۴	خیریة انصار الحجّه ۲۶۲/۵
دانشگاه مدینه ۲۹۰/۱۰، ۷۸/۴	خیوان ۳۲۸/۸
اندیر ۳۱۲/۸	دارابن ارضاء ۲۵۶/۴، ۲۴۴/۲
دبیل ۳۰۶/۸	دارابن بسار ۳۹۲/۳
دجته ۳۳۶، ۳۱۶، ۹۶/۷، ۲۳۸، ۸۶/۶، ۳۸۸/۳	دار ابی الحسن الاموی ۳۴۸، ۱۰۶، ۱۰۰/۷
دجیل ۳۱۶/۷	دار ابی محمّد علیه السلام ۲۴۸/۴، ۳۷۰، ۲۵۲/۲
درب جبته ۳۲۸/۳	دار البضیغ ۲۱۲/۵

رامسر ٢٤٤/٨	درب انقراطیس ٣٩٠/٣
رامهرمز ٢٤٧/٥	دروازه بغداد ٢٣٥.٢٣٤/٥
الزبان ٢١٠.٢٢٢/٤	دره بنی عامر ٤٤/٥
ریدار ٢٥٤/٨	دریاچه کوفه ١٥٠/٥
الزینفة ٢٥٤.٢٢٨/٨	دریاچه نجف ٢٤٠/١٦
رض حمید ٣٢٢/٤	دزفول ٢٤٧/٥١٥٠/٢
الزحیة ١٢٢/٧	دغیہ ٤٤/٢
رشت ١٤٤/٥	دمشق ٩٢.٨٤.٧٢/٧:١٢٦.١٢٤/٥:٣٤/٤
رشته کوه البرز ٢٤٤.٢٤٥.٢٤٤/٨	٩٢.٩٦.٩٨.١٠٨.١١٠.١١٤.١٢٠.١٢٤
الزینة ٢٥٤.٢٢٤.٣٠٨/٨	١٢٦.١٢٠.١٢٢.١٥٠.١٥٦.٢٠٨.٣١٠
رکن حجر الأسود ٢٥٨.٢٥٤.٢٠٠.١٩٨.١٩٤/٨	٢٨٢/٨:٤٢٥.٣٧٤.٣٤٨.٢٥٠.٢٣٤.٢١٤
٢٤٠.٢٤٧.٣٧٨.٢٨٦/٩	٨/٩:٢٥٤.٢٢٤.٢٢٦.٢٢٠.٢١٨.٢١٠
٢٢٤.٣٧٦.٢٢٤.٢٥٤.٢٥٤	دمیاط ٢٥٤.٢٢٤.٢١٢/٨
الزینة ٣٤٨.٢٤٤.١٢٤.١٢٠.١٢٢/٧:١٢٥/٥	دمین ٢٢٢/٧
٢١٠/٨:٤٢٤.٣٧٨.٣٧٤	الذین ٢٠٤/٨
الزوحاء ٢٥٠.١٠٨/٧:١٢٨/٣	دورق ٢٠٢/٨
رودخانه فرات ٢٢٤/٧:١٥٤/٥	دهدشت ٤١.٤٠/٤
رود دجله ١١٨/٥	الدبیل ٢٢٨/٨
رود کارون ٢٤٨.٢٤٧/٥:٤١/٤	دیر نصرانی ١٨/٩
روستای آرتند ٤٠/٤	دیلمان ٢٤٤.٢٤٥.٢٤٤/٨:٢٥/٤
روستای تاراب ٤٥/٤	الذینور ١٧:٩٤/٥:٢٦٠.٢٥٤.٢٥٢.٢٤٤/٤
روستای جبشیت ٢٥٩/٦	٢٠٤/٨:٣٣٠
روستای دقوسا ١٣١/٥	ذات الجیش ١٥٢.١٢٨.١٢٦/٧
روستای شلمغان ٩٧/٤	ذات یحیی ٣٠٠.٢٩٩/٤
روستای گرو ٣٠٠.٢٩٩/٥	ذحله ٢٤٨/٧
روستای وسه ٥٢/٤	ذوالشیدة ١٣٠/٨
روسیه ٣٠٤/٩:٤٤.١٠/٤	ذوطوی ٢٧٢/٨:٤٤/٩:١٢٨/٦
روضه مقدسه ٢١٤/٥	ذاتکمان ٣٠٠.٢٩٩/٥
الزوم ٢٢/٤.٢٠١.١٩٩.١٨٨.١٨٢.١٧٢/٢	رأس عین ٢٠٨/٨
١٤٠.١٣٢.١٢٢.٩٨.٩٠.٨٨/٧:٨٠/٥:٢٧	الزینة ٢٥٢.٢٢٤/٨
١٤٤.٢٩٢.٢١٠.٢٢٢.٢٢٤.٢٥٤.٢٤٤	راقیه ٧٢/٣

سرخس ۳/۳۷۸، ۳۷۶/۴:۳۵/۸:۳۳۶، ۳۳۰/۳۳۶	۳۶۸، ۳۷۴، ۳۹۲، ۳۳۵، ۳۳۶/۸:۳۲۰، ۳۲۰
۳۵۸	۳۳۸، ۳۲۰، ۳۵۸، ۷۴/۹:۳۵۸، ۲۵۴، ۲۶۶، ۴۰۲
سرداب مقدس عیبت ۳/۵۰، ۱۴۱، ۱۴۳، ۱۴۴	اژها ۸/۳۲۶، ۳۳۶، ۳۵۴
۱۴۵، ۵/۱۴۵، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۷۲، ۶/۳۹۱	ری ۲/۲۰۰، ۳/۲۴۴، ۲۵۱، ۲۵۸، ۲۷۸، ۲۸۷
سردانیه ۸/۳۳۰، ۳۳۸، ۳۵۸	۳۰۳، ۴/۲۸، ۵۵، ۱۲۴، ۳۳۸، ۵/۳۹، ۷۰، ۹۲
سرزمین فرغانه ۵/۲۵	۲۰۴، ۷/۲۴۰، ۸/۳۲۴، ۲۵۰
سرزمین مغرب ۴/۳۵	ریاض ۴/۷۹، ۱۰/۲۹۰
سرزمین کُور ۵/۱۱۰	زاهره ۳/۷۲
سرمین رأی ۲/۱۸۰، ۱۸۲، ۱۹۰، ۲۰۶، ۲۴۴	زیاده ۵/۳۲۰
۲۴۸، ۲۷۲، ۲۷۴، ۳/۳۲۰، ۳۲۲، ۴/۱۷۰	زید ۸/۳۱۴
۳۳۴، ۳۴۸، ۳۵۶، ۴۰۶، ۵/۲۴۵، ۸/۳۸۲، ۹/۲۲	زوزم ۱/۲۸۰، ۷/۳۰۶، ۸/۳۰۸، ۱۸/۳۶۰
۲۲۰	زنجان ۴/۲۴۲
سرنویب ۸/۳۳۰، ۳۳۴، ۳۵۸	زنگبار ۳/۲۹۲
سرهند ۴/۵۷	زوزراء ۷/۸۸، ۱۰۸، ۱۳۸، ۲۴۰، ۳۱۶، ۳۲۶
سعودی ۴/۷۷	۳۵۰، ۴۰۰، ۸/۳۰۶
الشفیع ۷/۳۳۸	زوزراء (بغداد) ۷/۳۳۵
الشفیاز ۸/۳۰۴	زاین ۱/۱۲۸، ۱۳۱
سفوان ۷/۳۲۶	ساج ۸/۳۰۴
سلماس ۸/۳۰۶	ساحل الذبلة ۷/۳۷۴
سلمیه ۴/۳۷، ۷/۱۳۶، ۸/۳۲۴	ساحل فرات ۵/۱۰۹، ۱۳۱
سلیمانیه ۵/۲۴۴، ۲۴۳	سارزا ۱/۱۰۵، ۱۴۸، ۱۹۹، ۲/۳۱۸، ۲۲۱، ۳۶۸
سماوه ۵/۱۶۷	۳/۵۱، ۱۴۰، ۱۴۳، ۱۴۵، ۲۸۲، ۲۸۴، ۲۸۵
سمرقند ۳/۳۵۸، ۲۷۸، ۳۰۳، ۷/۷۲، ۸/۳۶۶	۲۸۶، ۲۹۳، ۲۹۶، ۲۹۷، ۴/۲۹۸، ۵/۸۴، ۵/۲۵
۳۶۶، ۴/۳۰۴	۱۶، ۱۷، ۲۳، ۲۷، ۳۰، ۳۱، ۴۸، ۵۵، ۵۸، ۷۶
سعدنر ۸/۳۳۰، ۳۳۴	۷۸، ۱۱۸، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۶۱، ۲۰۷، ۲۱۳، ۲۲۶
سموره ۴/۳۶	۲۳۶، ۲۴۲، ۲۷۲، ۱۰/۳۸
سبساط ۸/۳۲۶، ۳۵۴	ساره ۵/۲۶۵، ۲۶۷، ۸/۳۰۲
سنام ۷/۳۲۶	سبزوار ۳/۳۵۸
سنجار ۸/۳۵۲، ۳۲۶	سجستان ۷/۳۰۶، ۸/۳۴۸، ۳۲۴
السند ۷/۳۹۲، ۸/۳۵۲	سجلماسه ۴/۳۸، ۶۲
سندرا ۸/۳۵۸	

شریعة فرات ۱۰۹/۵	سواد عراق ۲۹۴/۳
انشعب ۳۳۸،۲۳۰/۸	سودان ۲۵۰/۸، ۳۰۸/۷، ۶۸، ۶۶، ۵۸/۴
سفت ۲۶۴/۸	۲۸۶/۱۰، ۳۶۸
سلاط ۲۵۸، ۲۴۴، ۳۳۰/۸	سوراه ۳۰۶/۸
شمال افریقا ۶۸، ۳۷، ۱۲/۴، ۲۹۴، ۷۹۰، ۲۷۹/۳	سوریه ۳۱۰/۸، ۱۰۷/۴، ۲۹۸/۳
۱۹۹/۸	التوس ۳۱۲/۸
شمال ایران ۳۶۴/۸	سولقان ۵۵/۴
شمال عربستان ۲۷۷/۱۰	سویقان ۳۶۶/۸
شمال کابل ۳۶۵/۸	سهرورد ۳۶۰/۴
شویه ۳۷۶/۹	سهله ۷۵/۵
شوروی ۱۶۹/۱	سانکوت ۷۴/۴
شوشتر ۲۶۷/۵، ۹۴/۴	سراف ۲۵۸، ۲۴۴، ۳۳۰، ۳۰۲/۸
شهرزور ۹۵/۵	سستان ۳۶۶/۸، ۲۰/۴، ۲۸۸، ۲۷۷، ۲۷۴/۳
شهرک مهدیه ۴۲، ۴۰، ۳۸، ۳۲/۴	شادگان ۲۶۷/۵
شیراز ۱۸، ۲۸، ۲۶۱/۵، ۵۸، ۲۶/۴، ۲۸۷/۳	شاطی فرات ۲۳۸/۶
۳۵۸، ۳۳۰، ۳۰۲	شام ۲۸۹، ۲۸۷، ۲۸۰/۳، ۳۵۸/۲، ۳۵۱/۱
شروان ۳۱۴/۸	۸۴، ۸۲/۷، ۵۴/۶، ۸۹/۵، ۸۰، ۲۷/۴، ۲۹۴
صافیه ۷۲/۳	۱۲۰، ۱۱۴، ۱۱۲، ۹۸، ۹۴، ۹۲، ۹۰، ۸۸، ۸۶
الصامقان ۳۴۶، ۳۲۴/۸	۱۷۲، ۱۵۶، ۱۵۰، ۱۴۶، ۱۴۰، ۱۳۴، ۱۲۲
صحرای ابیض ۱۳۸/۵	۲۶۸، ۲۶۰، ۲۵۸، ۲۵۶، ۲۵۴، ۱۹۴، ۱۷۸
صحرای محشر ۱۱۹، ۷۱/۸	۳۶۸، ۳۶۶، ۳۴۴، ۳۳۴، ۳۲۰، ۳۱۴، ۳۰۸
صحن روضه مقدسه امیر مؤمنان (ع) ۲۱۰/۵	۲۰۰، ۱۶۹، ۱۶۸/۸، ۴۳۶، ۳۹۰، ۳۸۸، ۳۷۴
صرا ۳۱۴/۸	۱۹، ۳۶۷، ۳۵۶، ۳۴۶، ۲۹۴، ۲۶۰، ۲۵۶، ۲۵۲
الضراء ۳۰۶/۸	۴۲۴، ۳۷۶، ۳۶۴، ۳۲۲، ۵۲
صربستان ۱۴۳/۱	شامات ۴۲۴/۷، ۲۷۹/۳
صرباه ۷۵/۵، ۴۰۴/۴	شامرود ۲۷۸/۵
صریح ۳۰۶/۸	شبهستان شیخ عباسی ۲۵۱/۵
صعد ۲۰/۴	شعبا ۳۴/۴
صفا ۴۱۰، ۴۰۸، ۳۴۴، ۲۳۸/۷، ۷۹، ۶۶، ۴۵/۵	شبه جزیره عربستان ۸/۴، ۲۵۸/۳
۳۸۶/۸	شرفا ۷۰/۴
صفین ۱۸/۹، ۳۶۸/۸، ۱۳۴/۵، ۳۳/۴	شرق اروپا ۱۴۵/۱

عائر ٣١٠/٨	صفینة ٣٥٨، ٣٣٨، ٣٣٠/٨
عائرقونا ٩٦/٧	صنماء ٣٢٨/٨:١٢٤، ٩٠/٧، ٤٠/٢:٢٧٦/١
عائفة ٣٢٨، ٣٣٠، ٣٠٤/٨	٣٥٦
عبادان ٢٠٨/٨	صور ٣١٢/٨
عباسیه ٧٩، ٢٦/٥	صيدائیل ٣٢٨/٨
عبات عالیات ٢٧٢، ٢١٦، ١٦١/٥	صیاء ٣٠٦/٨
عدن ٣١٢/٨، ٣٥٨/٧	صمره ٩٢/٥
الغذراء ٣٨٤، ٣٧٨، ١٤٢/٧	اصین ١١٦/٧
عرار ٣١٠/٨	ضعفاء ٢٧٠/٧
العراق ١٨٢/٢:٣٧٢، ٢٦٢، ١٤٩، ١٤٨، ١٢٤/١	طائف ٣١٤/٨:٧٣، ٦٤/٥:٨٠/٢:٣١٤/١
٢٨٧، ٢٧٩، ٢٥٨، ٢٣٩، ١٤٠/٣:٣٧٢، ٢٢٤	ضاربندالشرقی ٢٤٦، ٣٢٢/٨
٢٠، ٩/٢:٣٠٣، ٣٠٠، ٢٩٨، ٢٩٤، ٢٩٢، ٢٩٠	طائفان ٢٢٦، ٢٢٤/٨:٣٧، ٢٥، ١٦/٢:٢٩٣/٣
١٢٢، ١١١، ١١٠، ١٠٧، ٨٧، ٨٤، ٤٩، ٣٧، ٢٩	٢٤٢، ٢٢٨، ٢٢٤، ٢٠٢، ٢٨٠، ٢٥٠، ٢٢٨
٣٩٦، ٣٤٠، ٣٢٤، ٢٢٣، ١٦٨، ١٥٤، ١٢٠	٢٤٦، ٢٤٥، ٢٤٢
٧٥، ٧١، ٧٠، ٦٣، ٥٨/٥:٢٢٨، ٢١٨، ٢١٠	ضبرستان ٢٩٧، ٢٩٣، ٢٩٢، ٢٨٩، ٢٨٠، ٢٧٣/٣
/٧:٣٥٦، ٢٧٥، ٢٦٢، ٢٢٠، ١٢٢، ١١٦، ١٠٥	٢٥٠، ٣٢٢/٨
١٦٤، ١٢٨، ١٢٤، ١٢٢، ٩٢، ٩٠، ٨٨، ٨٢	طیرتة ٣٥٢، ٣٢٦/٨
٢٢٨، ٢٢٢، ٢٠٨، ٢٨٠، ٢٥٠، ٢٤٠، ١٩٢	طرابلس ٣٥٦، ٣٢٨/٨:٢٨٧/٣
٢٥٤، ٢٠١، ١٩٢، ٤٣، ٥٧، ٦/٨:٢٢٥، ٢٢٢	طرابلس غرب ٦٨/٢
٢٢٢، ٢٢٢، ١٠٢، ٨٢/٩:٣٢٨، ٢٦٠، ٢٥٨	طربوزن ١٢٧/٥
٢٨/١٠:٢٢٤، ٢٧٦	طرسوس ٣٢٠، ٣١٠/٨
عراق عجم ٥٢/٢	طرقبة مشهد ٢٩٨/٥
عراق عرب ٢٥٢/٧:٥١/٢	حزر ٥٣/٥
عربستان ٣٠٩، ١٣٢/٩:٧٨، ٩/٢:١٥٧/١	حُفَاف ٣٢/١٠
العرج ٢٠٢/٨	طلبیره ٢٦/٢
عسرافات ٤٤، ٢٥/٥:٣٢٥، ٣٢٦، ٣١٤، ٣١٣/١	طلیطله ٢٦/٢
٢٨٧، ٢٧٧، ٢٧٦، ١١٣، ٦٨، ٦٤، ٦٨، ٢٧	صنجة ٣١٢/٨
٢٨٨/٧:٢٩٩، ٢٩٨، ٢٩٧، ٢٩٦، ٢٩٥، ٢٩٢	طوس ٢٢/١٠:٣٢٦، ٣٢٢/٨:٣٢٦/٢:٢٨٧/٣
٣١٢/٨	طهنة ٢٥٦، ٣٢٨/٨
عسفان ٢١٢/٨:٦٣/٥	طنق ١٣٢/٥
العسکر (أی السامراء) ٢٠٨/٢	ظلوم ٧٢/٣

۳۵۲، ۳۵۰، ۳۱۶، ۳۹۲، ۱۰۸، ۱۰۲، ۹۶ / ۷

۲۸۸

فرانسه ۱۴۸/۱

فراه ۵۷/۴

فراهان ۵۴/۴

فرشوط ۷۰/۴

فرغانه ۳۵۸، ۳۲۲ / ۸

فرودگاه جدّه ۲۸۱/۵

انفساط ۳۵۴، ۳۲۶، ۳۱۲ / ۸

نسطاط مصر ۱۱۰، ۷۹ / ۵

فلسطين ۱۷۱ / ۸، ۳۲۲، ۱۱۴، ۱۱۰ / ۷، ۱۸۰ / ۱

۲۵۳ / ۱۰، ۳۵۴، ۳۲۶

فومن ۲۶۵، ۲۶۴ / ۸

قابس ۲۲۸ / ۸

انقادیسیه ۳۰۶ / ۸، ۳۵۰، ۱۰۸ / ۷

قالقلا ۳۵۴، ۳۲۶، ۳۰۶ / ۸

قاهره ۲۶۵، ۲۵۷، ۲۵۶، ۲۵۴، ۲۳۱ / ۱۰، ۵۶ / ۴

۲۹۲، ۲۸۹، ۲۸۸، ۲۷۷، ۲۷۶، ۲۶۸

قبر الإمام الرضا ع ۳۴۶ / ۸، ۲۸۰ / ۶

قبر امامزاده سهل بن علی ۲۲۰ / ۵

قبر امام کاظم ع ۲۴۱ / ۵

قبر اُمّ محمد ۱۷۲ / ۲

قبر ابي القاسم الحسين بن روح ۳۹۴ / ۳

قبر رسول الله ص ۸۰ / ۵، ۱۷۸ / ۲

قبر الحسين ع ۳۲۸ / ۹، ۳۲۴ / ۸، ۱۸۶، ۳۷ / ۴

قبرس ۳۲۶، ۳۱۲ / ۸

قبرستان ابوظالب ۲۹۵ / ۵

قبر عثمان بن سعید ۳۲۸ / ۳

قبر علی بن الحسین ۳۸ / ۷

قبر محیی الدین ۱۶۸ / ۸

قبر هود ع ۳۵۰، ۱۰۸، ۱۰۲ / ۷

عسکر مکره ۲۰۲ / ۸

عقیق ۲۹۹ / ۴

عکار ۳۱۰ / ۸

عکبرا ۳۵۸، ۳۲۸، ۳۰۸ / ۸

علاقی ۳۱۲ / ۸

العنیه ۲۷ / ۴

العماق ۲۹۲ / ۷

عمان ۲۹۰ / ۱۰، ۴۰۲ / ۸

عنطیس ۷۲ / ۳

عوفی ۱۰۹ / ۵

غار اصحاب کهف ۱۳۵ / ۵

غار حرا ۲۸۶ / ۵

غدیر خم ۳۴۶، ۳۱۴، ۳۱۳، ۳۱۲، ۳۰۹، ۲۸۲ / ۱

۶۷۳ / ۹، ۱۳۴، ۱۳۰ / ۸، ۶۲ / ۵، ۶۱ / ۲

غرب بغداد ۳۲۰ / ۳

غرناطه ۳۱ / ۴

غری ۷۰ / ۵

غزیه ۳۶۶ / ۸

غزّه ۳۱۲ / ۸، ۱۳۴ / ۵

غطفان ۳۵۰، ۱۰۲ / ۷

شمره ۲۹۹ / ۴

شور ۳۴۸ / ۸

سازس ۱۸، ۱۵۴، ۹۵ / ۵، ۹۴، ۶۲، ۶۱، ۳۶ / ۴

۳۰۴، ۲۴۸

فارقین ۳۰۸ / ۸

الفاروق ۳۵۲، ۳۵۰، ۱۰۸ / ۷

الفاریاب ۳۶۶، ۳۴۶، ۳۲۴ / ۸

فاس ۶۷ / ۱

فاقر ۹۵ / ۵

الفرات ۸۴، ۵۶ / ۶، ۴۲۴ / ۴، ۱۵۴ / ۳، ۱۸۲ / ۲

۲۵۶، ۲۴۷، ۲۲۶ / ۱۰، ۳۸۰، ۳۶۲، ۳۵۰، ۳۲۴	القبة ۳۲۸/۸
۲۹۷، ۲۷۴، ۲۷۰، ۲۶۶، ۲۶۵، ۲۶۲، ۲۶۰	قحطان ۵۵/۴
۲۹۹، ۲۹۸	قراج ۳۰۴/۸
۷۰ / ۴ فنا	قربسياه ۸۰ / ۷، ۸۹، ۱۲۲، ۳۲۴، ۳۶۸، ۴۳۵ / ۸
۳۵۸ / ۸ اقتداییل	۲۵۲
۳۶۵ / ۸ قندوز	قرمس ۲۵۴ / ۸
۵۷ / ۴ قندهار	قرمبین ۳۵۸، ۳۵۲ / ۴
۱۱۴ / ۷، ۳۴ / ۴ قنسرین	فریدارحام ۲۲۲، ۲۲۲ / ۵
۲۳۸، ۸۴ / ۶ قطرة الكوفة	فرید سلیمه ۷۰ / ۴
۳۱۰ / ۸ فورص	قریة یسلم ۳۳۸ / ۸
۳۱۲ / ۸ قوس	قزوبین ۳ / ۲، ۳۷۲، ۲۶۴ / ۲، ۲۵۸ / ۵، ۹۵ / ۵، ۳۵۴ / ۷
۳۵۲، ۳۲۴ / ۸ قوس	۳۲۶، ۳۶۵، ۳۶۴، ۳۲۶، ۳۰۴، ۲۴۸ / ۸، ۲۳۸
۳۵۶، ۳۲۶، ۳۱۲ / ۸ القیروان	۳۶۶ / ۹
۳۱۰ / ۸ قیمود	التطینینة ۵ / ۵، ۸۱ / ۷، ۱۱۶ / ۷، ۱۴۶، ۲۹۲، ۳۱۰
۷۵، ۷۴، ۳۳ / ۵، ۲۵۸ / ۳ کابل	۴۰۲ / ۹، ۲۴۰، ۲۷۶ / ۸، ۴۱۹
۳۹۲ / ۷ کابل شاه	قوان ۳۱۰ / ۸
۶۸ / ۴ کاتم	انقصر ۳۱۰ / ۸
۲۶۶ / ۱۰، ۱۴۱ / ۵، ۲۸۷ / ۳ کاشان	قصر شیرین ۱۶۱ / ۵
۲۷۷، ۲۴۱، ۲۳۹، ۱۴۶، ۱۳۲ / ۵، ۲۹۶ / ۳ کافمین	انقصور ۳۰۸ / ۸
کتابخانه آستان قدس رضوی مشهد ۲۶۰ / ۱۰	قطر ۲۸۹ / ۱۰
۲۷۶، ۲۷۱، ۲۶۲	قطیف ۳ / ۲، ۲۹۴ / ۸
کتابخانه آية الله مرعشی ۸ / ۱۷۲، ۱۷۳ / ۱۰	القلم ۳۵۶، ۳۲۸ / ۸
۲۶۵، ۲۶۴، ۲۵۷، ۲۵۵، ۲۵۲، ۲۴۹، ۲۴۶	قنعة جهریق ۷۴ / ۴
۲۷۷، ۲۷۶، ۲۷۱، ۲۶۶	قنهبک ۲۶۲ / ۵
کتابخانه بلدیة اسکندریة مصر ۱۰ / ۲۶۹	قم ۱ / ۱، ۵۵ / ۲، ۱۹۹ / ۳، ۵۹، ۶۳، ۲۴۹، ۲۴۱
کتابخانه دانشگاه تهران ۱۰ / ۲۷۸، ۲۵۶	۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۸۷
کتابخانه راجه فیض آباد ۱۰ / ۲۶۷	۲۹۶، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۱۴، ۳۵۲، ۳۶۶ / ۴، ۱۰۹
کتابخانه سلطنتی برلین ۱۰ / ۲۷۷	۱۱۰، ۱۲۴، ۱۲۷، ۲۳۰، ۲۴۲، ۲۵۲، ۳۲۶
کتابخانه سلیمانیه ترکیه ۱۰ / ۲۵۷	۳۷۶، ۴۳۴ / ۵، ۱۸، ۲۲، ۳۶، ۵۴، ۷۶، ۷۹، ۹۲
کتابخانه سلیمانیه استانبول ۱۰ / ۲۷۰	۹۴، ۱۵۷، ۱۵۸، ۲۵۰، ۲۵۱ / ۶، ۱۶ / ۶، ۱۹۶ / ۷
کتابخانه سید ناصر حسین ۱۰ / ۲۷۹	۲۲۶، ۲۲۸، ۲۴۸، ۴۴۹، ۴۵۴ / ۸، ۲۲۲ / ۸، ۳۰۴

- کتابخانه شیخ حیدر علی مؤید ۲۷۵/۱۰
 کتابخانه صاحب عیقات الانوار ۲۷۹/۱۰
 کتابخانه ظاهره دمشق ۲۵۴/۱۰
 کتابخانه عارف حکمت مدینه ۲۶۴/۱۰
 کتابخانه عاشر ائمه زکویه ۲۶۴/۱۰
 کتابخانه گنج بخش پاکستان ۲۶۶/۱۰
 کتابخانه گوهرشاد مشهد ۲۷۶/۱۰
 کتابخانه مجلس شورای اسلامی ۲۷۰، ۲۵۵/۱۰
 ۲۷۸، ۲۷۶، ۲۷۳
 کتابخانه محقق طباطبائی ۲۷۰، ۲۶۵، ۲۵۶/۱۰
 کتابخانه مدرسه حجازی ها ۲۶۵/۱۰
 کتابخانه مدرسه فاضل خاز مشهد ۲۶۲، ۲۶۱/۱۰
 کتابخانه مدرسه فیضیه ۲۷۱/۱۰
 کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران ۲۶۲/۱۰
 کتابخانه مسجد اعظم قم ۲۶۵، ۲۳۸/۱۰
 کتابخانه مسجد الحرام ۲۶۴، ۲۶۳/۱۰
 کتابخانه ملک ۲۷۶/۱۰
 کتابخانه ملی ۲۷۲/۱۰
 کتابخانه ملی پاریس ۲۷۰/۱۰
 کتابفروشی اسلامیة ۲۷۱/۱۰
 کتبه ۳۸/۴
 کرار ۳۱۰/۸
 کربلا، ۲۷۳، ۲۴۸، ۵۱/۳، ۲۴۴، ۱۷۸، ۴۰/۲، ۲۸۱
 ۲۱۷، ۱۷۴، ۱۵۶، ۱۰۷/۵، ۷۶، ۷۳/۴، ۲۸۱
 ۷۸/۶، ۲۴۴، ۲۳۶، ۲۳۴، ۲۳۳، ۲۳۱، ۲۳۰
 ۸۱/۱۰، ۲۳۸/۹، ۴۵۴، ۳۶۲، ۴۰/۷، ۱۳۶
 کرج ۲۶۵، ۲۶۴/۸
 کرخ ۳۰۲/۸، ۴۲۴/۷، ۱۰۴/۵، ۳۰۳، ۲۳۹/۳
 کردستان ۷۶/۵، ۶۹/۴
 کوه (اکرعه) ۱۹۹/۸، ۱۲۹/۵
 کرمان ۳۵۰/۶، ۲۷۳/۳
 کرمانشاه ۱۵۸/۵، ۲۵۸/۳
 کوه ۱۳۱، ۱۲۹، ۱۲۸/۱
 کزاز ۲۲۰/۵
 کش ۳۰۳/۳
 کشمیر ۲۳/۵
 کشور اسرائیل ۹۶/۱
 لکهنو ۲۴۰، ۱۴۴، ۱۳۶، ۲۸/۳، ۲۹۰، ۲۹/۱
 ۱۳۲۲/۴، ۱۸۰/۵، ۳۸/۵، ۲۶، ۴۵، ۵۰، ۶۳، ۶۶
 ۶۷، ۷۰، ۷۱، ۷۹، ۸۲، ۸۳، ۹۹، ۱۳۸، ۱۴۱
 ۲۰۵، ۲۹۱/۶، ۱۱۶/۶، ۲۱۴/۷، ۴۶، ۷۶، ۱۵۲
 ۱۵۴، ۲۳۸، ۲۹۰/۸، ۱۱۷/۸، ۱۹۲، ۱۹۶، ۱۹۷
 ۱۹۸، ۲۳۲، ۲۸۲، ۲۸۶، ۳۱۶، ۳۲۲، ۳۸۰
 ۳۸۴/۹، ۶۲/۹، ۷۶، ۳۲۲/۱۰، ۷۸
 کتبه ۱۳۴، ۱۳۰/۸
 کتبه ۶۶/۴
 کونی زیا ۳۵۶، ۳۲۸/۸
 کور کرمان ۳۲۶/۸
 کوفان ۲۲۶/۸، ۳۳۰/۷
 لکهنو ۱۳۶، ۱۳۴، ۱۲۰، ۲۸/۲، ۳۴۸، ۱۵۹/۱
 ۱۳۸، ۳۴۲/۳، ۵۶، ۵۷، ۸۰، ۹۵، ۹۶، ۱۲۴
 ۱۹۲، ۱۹۶، ۱۹۸، ۲۰۰، ۲۳۶، ۲۵۸، ۲۸۷
 ۲۸۸، ۲۹۰، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۷، ۲۹۸
 ۳۰۳، ۳۰۵، ۳۰۴/۴، ۲۲، ۲۶، ۳۴، ۳۵، ۳۷، ۳۸۰
 ۳۸۲، ۳۸۴، ۳۸۸، ۳۹۰، ۴۰۲، ۴۰۲/۵، ۶۶
 ۷۰، ۷۵، ۹۲، ۱۰۷، ۱۰۹، ۱۱۴، ۱۳۲، ۱۵۳
 ۱۶۹، ۱۷۰، ۲۱۰/۶، ۵۶/۷، ۸۶/۷، ۹۰، ۹۲
 ۹۶، ۹۲، ۱۰۰، ۱۰۲، ۱۰۴، ۱۰۸، ۱۱۶، ۱۲۲
 ۱۳۰، ۱۳۲، ۱۳۶، ۱۴۸، ۱۴۰، ۱۴۲، ۱۴۴
 ۱۵۶، ۲۲۰، ۲۲۶، ۲۲۸، ۲۳۸، ۲۶۰، ۲۶۲
 ۲۶۶، ۲۶۸، ۲۸۴، ۲۹۲، ۳۰۶، ۳۱۰، ۳۱۴
 ۳۲۶، ۳۲۸، ۳۳۴، ۳۳۸، ۳۴۰، ۳۴۸، ۳۵۰

لاکار ۳۱۰/۸	.۳۸۶ .۳۷۸ .۳۷۴ .۳۷۰ .۳۶۴ .۳۶۲ .۳۵۴
لامد ۳۰۸/۸	/۸:۳۳۸ .۳۳۶ .۳۲۴ .۳۱۰ .۳۰۸ .۳۰۰ .۳۹۴
نبتان ۱/۱۶۶ . ۱۶۹ . ۱۸۰/۴ . ۱۰۷/۵ . ۲۹۷/۶	.۲۳۰ .۲۲۸ .۲۰۸ .۱۳۴ .۱۳۰ .۱۱۰ .۶۵ .۲۸
۳۶۰	.۲۹۲ .۲۸۴ .۲۷۶ .۲۷۴ .۲۵۴ .۲۵۲ .۲۳۲
لکتوی هند ۲۷۹/۱۰	.۳۸۸ .۳۷۶ .۳۶۹ .۳۵۶ .۳۲۸ .۳۰۶ .۲۹۶
لنوس ۷۰/۴	.۲۰۲ .۸۲ .۷۴ .۷۲ .۳۸ .۳۶/۹ .۳۹۲ .۳۹۰
لنجرود (النجرود) ۶۶/۳	.۳۴۲ .۳۳۳ .۳۱۸ .۲۶۲ .۲۴۰ .۲۳۸ .۲۳۶
لمن ۶۹/۴	۲۳۳/۱۰ . ۴۶۰ . ۴۰۶ . ۳۶۶ . ۳۴۸
لیدن هلند ۳۰۱/۱۰	کوه اسکاندال ۹/۴
لیون (جلیقیه) ۲۶/۴	کوه اورانس ۴۰/۴
مارشان ۵۹/۴	کوه الکجان ۳۸/۴
مازن ۳۵۶ . ۳۳۸/۸	کوه رضوی ۱۵۴/۶ . ۱۹/۴
مازندران ۶۱/۴ . ۲۷۸ . ۲۳۹/۳	کوهستان یونک ۴۵/۵
ماکو ۷۴ . ۷۳/۴	کوه سرخ ۷۰/۵
مالقه ۴۱/۴	کوه سوس ۴۲/۴
ماوراءالنهر ۴۴۸/۷ . ۵۵ . ۹/۴ . ۲۷۸ . ۲۷۷/۳	کوه سینه ۷۰/۵
مجلس شورایی اسلامی ۲۳۸/۱۰	کوه سینا ۸/۴
مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی ۲۶۴/۱۰	کوه صفا ۲۲۶ . ۷۲ . ۳۰/۵
محراب مسجد کوفه ۲۱۱ . ۱۷۰/۵	کوه طائف ۶۸/۵
المحنة ۳۱۲/۸	کوه طرق ۱۶۰/۵
مغنیگاه ذی طوی ۲۰۰/۸	کوه خور ۱۰۷ . ۸۱/۱۰
المدائن ۳۰/۵ . ۴۰۴/۴ . ۲۸۷ . ۲۵۸ . ۲۵۲/۳	کوه‌های خمیده ۵۵/۴
۳۵۸ . ۳۳۸ . ۳۲۸/۸ : ۳۱	کوه‌های شمیران ۱۷۵/۵
مدرسه شاهزاده ۲۲۰/۵	کوه‌های طالقان ۷۰/۵
مدرسه صدر ۱۶۷/۵	کوه‌های کردستان ۴۶/۴
مدرسه فیضیه قم ۱۷۳/۸ : ۲۵۱/۵	کوه‌های مازندران ۳۵/۴
المستینة ۳۱۴ . ۳۱۳ . ۲۸۶ . ۲۸۴ . ۲۷۰ . ۸۴/۱	کویت ۱۴۹ . ۱۴۸/۱
.۶۷ . ۶۲ . ۶۰ . ۱۰/۲ . ۳۵۴ . ۳۲۵ . ۳۳۱ . ۳۲۹	کهنکلیوبه ۶۰/۴
.۲۳۵ . ۹۶/۳ . ۳۳۶ . ۲۷۶ . ۱۷۸ . ۱۷۲ . ۶۹	الکهنه ۱۰۸/۷
.۳۹۰ . ۱۰۹ . ۷۸/۴ . ۲۸۲ . ۲۵۸ . ۲۳۹ . ۲۳۸	گیلان ۳۶۵/۸ : ۴۵۳/۷ : ۱۱۲/۵ : ۶۱ . ۵۵/۴
.۲۲۰ . ۸۲ . ۷۹ . ۷۵ . ۷۴ . ۷۱ . ۶۲/۵ . ۶۰۴	۳۶۶

مسجد اعظم کوفه ۲۲۸/۵	۷۲، ۶۶ / ۷ : ۲۳۴، ۷۸ / ۶ : ۲۸۳، ۲۸۱، ۲۷۵
مسجد اموی ۱۳۶/۵	۱۲۲، ۱۰۶، ۱۰۲، ۱۰۰، ۹۶، ۹۴، ۸۸، ۸۴، ۷۴
مسجد اورینه ۷۰/۴	۱۵۶، ۱۴۸، ۱۳۲، ۱۳۸، ۱۳۶، ۱۲۶، ۱۲۴
مسجد براتیا ۳۹۶/۳	۲۷۴، ۳۷۰، ۳۳۸، ۳۱۰، ۲۵۴، ۱۶۴، ۱۶۲
مسجد جامع قدیم اصفهان ۲۱۲/۵	۲۳۷، ۲۳۵، ۲۳۳، ۲۰۰، ۳۹۶، ۳۹۴، ۳۷۸
مسجد جعفی ۱۱۴/۵	۲۰۰، ۱۹۴، ۱۹۲، ۱۹۰، ۱۱۹ / ۸ : ۲۵۲، ۴۲۰
مسجد جمکران ۳/۵۹، ۶۷، ۶۶، ۶۳، ۶۰، ۵۹، ۵۶ / ۳	۲۰۰، ۲۹۸، ۲۹۲، ۲۵۸، ۲۲۰، ۲۱۸، ۲۰۱
۲۶۲، ۲۶۲ / ۵، ۶۹	۷۰، ۵۲، ۲۸، ۸ / ۹ : ۳۷۱، ۳۵۶، ۳۲۸، ۳۱۲
المسجد الحرام ۱/۱، ۲۱۳، ۴، ۴۰۴، ۷۹، ۷۷ / ۵، ۳۰	۲۷۵، ۴۴۲، ۴۴۱، ۴۰۲، ۳۵۴، ۲۷۶، ۱۷۶، ۸۲
۴۰، ۶۲، ۸۹، ۱۱۱، ۲۹۴، ۲۹۵ / ۷ : ۱۶۶ / ۸	۲۹۲ / ۱۰
۱۹۲، ۱۹۸، ۲۰۰، ۲۳۰، ۳۳۰، ۳۷۲ / ۹، ۶۲	مدینه الحاج ۲۸۱/۵
مسجد خنانه ۲۱۱/۵	مدینه السلام ۳/۳، ۳۲۸، ۳۷۸، ۳۸۰، ۳۹۸ / ۴
مسجد الخیف ۱/۱، ۲۷۶، ۲۷۸، ۳۱۳	۱۷۸ / ۹ : ۲۸۸، ۲۲۴ / ۸، ۶۱ / ۵ : ۱۴۶
مسجد دمشق ۷/۷، ۷۰، ۱۲۰، ۳۱۰، ۳۶۶، ۳۶۸	المراغة ۴/۴، ۲۴۳ / ۵، ۴۹ / ۸، ۳۰۶
مسجد رسول الله ﷺ ۷/۷، ۱۲۸	مراکش ۳/۳، ۲۷۶، ۲۷۷ / ۴، ۴۳ / ۴، ۴۴، ۶۲
مسجد سردزک ۵/۵، ۱۵۹، ۱۶۰	المرج ۸/۳-۲
مسجد سهنه ۳/۳، ۲۷، ۴۸، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۷ / ۵، ۱۰۷	مرقد امام هادی (ع) ۵/۵، ۲۱۴
۱۲۳، ۱۵۲، ۱۵۴، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۲، ۱۷۴	مرکز احیای میراث اسلامی قم ۸/۸، ۱۷۳
۲۲۷، ۲۲۸، ۲۵۴ / ۶، ۱۱۶	مرکز تربیت مدرس قم ۱۰/۲۹۵
مسجد صعصعه ۵/۵، ۱۲۳	مسرو ۱/۱، ۲۶۴ / ۲، ۲۷۴ / ۳، ۲۵۸ / ۳، ۳۰۳ / ۴، ۳۵
مسجد غدیر ۵/۵، ۶۲	۳۷۲ / ۵ : ۹۵ / ۸، ۳۲۴ / ۹، ۳۴۶ / ۹، ۳۷۴ / ۱۰، ۴۲
مسجد کوفان ۹/۹، ۱۵۶	مرولزود ۵/۵، ۲۹۴ / ۸، ۳۲۴ / ۸، ۳۴۶ / ۸
مسجد الکوفة ۲/۲، ۱۲۲، ۱۳۶، ۳، ۵۶، ۵۷، ۵۷ / ۵	انعروة ۵/۵، ۶۶، ۷۹، ۷۷ / ۷، ۲۳۸ / ۸، ۴۰، ۴۰
۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۲، ۱۵۲، ۱۷۰، ۲۱۰، ۲۵۲	مریض خانه آبادان ۵/۵، ۲۶۶
۲۵۴، ۴۱۰، ۴۲۴ / ۷، ۴۱۰ / ۹، ۱۰۵ / ۹، ۲۳۶، ۲۴۰	مزار امام حسین (ع) ۵/۵، ۱۰۵، ۱۰۹
۲۴۶	مزار امام علی (ع) ۵/۵، ۷۰، ۱۳۰، ۱۳۱
مسجد مشر ۵/۵، ۲۸۷	مزار موسی بن جعفر (ع) ۵/۵، ۱۲۲
مسجد مکه ۹/۹، ۳۸۶	مزدلفه ۵/۵، ۲۷، ۲۸۵
مسجد النبی ﷺ = مسجد مدینه ۱/۱، ۲۹۸، ۳۲۵ / ۳	مزینة ۷/۲۴۰
۹۵	مسجد ابراهیم (ع) ۷/۷، ۱۳۰ / ۹، ۷۲
مسجد نبیره ۵/۵، ۲۸۷	مسجد ایض ۵/۵، ۱۳۵

٢٢٥ . ١٩٤ . ١٤٤ . ٢٨ / ٣ : ٢٢٢ . ٢١٢ . ٢٢	٣٠٠ . ٢٩٩ . ٢١٨ / ٤ مسلخ
٧١ . ٦٦ . ٥٩ . ٢٨ . ٢٨ . ٢٦ . ٢٧ / ٤ : ٢٩٥ . ٢٥٨	٢٩٩ . ٢٦ . ٢٥ / ٥ مشر
٧٥ . ٧١ . ٦٧ . ٦٦ . ٦٣ . ٦٢ . ٢٥ / ٥ : ٢٧٠ . ٧٧	١٣٩ / ٥ مشرا
١٦٧ . ١٤٨ . ١١١ . ١٠٠ . ٩٦ . ٨٩ . ٨٥ . ٧٩	١٧٨ / ٢ شهید الکاظم <small>علیه السلام</small>
٢٧٢ . ٢٦٧ . ٢٢١ . ٢٢٥ . ٢٢٠ . ٢٠٢ . ١٧٢	٢٥٩ . ٢٢٢ . ١٦١ . ١٦٠ . ١٤٠ / ٥ شهید مقدس
٢٩٠ . ٢٨٣ . ٢٨١ . ٢٧٧ . ٢٧٦ / ٥ ٢٧٥	٢٩٩ . ٢٧٧ . ٢٧٥ . ٢٧٣ . ٢٦٣
٧٢ . ٧٢ . ٦٦ / ٧ : ٦٨ . ٥٦ / ٦ : ٢٢٢ . ٢٢٠ . ٢٩٢	٢٢٩ . ٧٠ . ١٢ . ١٠ / ٣ : ١٥٦ . ١٢٧ . ١٠٢ / ١ مصر
١٢٢ . ١٢٢ . ١٢٠ . ١٠٦ . ١٠٠ . ٩٦ . ٩٢ . ٨٢	٣٠٠ . ٢٩٠ . ٢٨٠ . ٢٧٩ . ٢٧٨ . ٢٧٧ . ٢٧٢
١٦٢ . ١٥٦ . ١٥٤ . ١٢٨ . ١٢٨ . ١٢٦ . ١٢٦	٢٨٢ / ٤ : ٢٨٢ . ٢٩ . ٥٦ . ٦٧ . ٢٧٠ . ٢٧٠ . ٢٧٠ / ٥
٣١٠ . ٢٨٠ . ٢٥٢ . ١٩٢ . ١٦٨ . ١٦٦ . ١٦٦	٢٩٣ . ٢٦٦ / ٦ : ١٢٢ . ١١١ . ١٠٦ . ١٠٥ . ٩٥ . ٨٧
٢٢٧ . ٢٧٦ . ٢٧٢ . ٢٧٠ . ٢٥٠ . ٢٢٨ . ٢٢٢	٣٣٢ . ٣٢٦ . ٣٠٨ . ١٩٢ . ١١٨ . ٩٢ . ٨٨ / ٧
١٩٢ . ١٩٠ . ١٢٨ . ١٢٦ . ١٢٢ . ١١٧ / ٨ : ٢٢٠	٣٦٧ . ٢٦٠ . ١٩٩ . ١٧٠ / ٨ : ٢٢٢ . ٢٥٦ . ٢٢٢
٢٢٨ . ٢٠٠ . ١٩٩ . ١٩٨ . ١٩٧ . ١٩٦ . ١٩٢	٢٨٨ / ١٠ : ٢٢٢ . ٢٧٦ / ٩
٢١٢ . ٢٩٨ . ٢٩٢ . ٢٨٦ . ٢٨٢ . ٢٧٢ . ٢٥٨	١٥٢ / ٧ مصیرا
٢٢٢ . ٢٢٢ . ٢٢٨ . ٢٢٦ . ٢٢٢ . ٢٢٠ . ٢٢٢	٢٢٠ / ٨ : ٢٨٢ / ٥ المعیصه
٢٨٨ . ٢٨٢ . ٢٨٢ . ٢٧٢ . ٢٧٢ . ٢٧٢ . ٢٧١	١١٦ / ١ معبدیت المقدس
٢٨٨ . ٢٧٦ . ٢٦٦ . ١٦٨ . ٧٦ . ٦٨ . ٢٠ / ٩ : ٢٩٠	٣٠٨ / ٨ مملکتایا
٢٨ / ١٠ : ٢٧٥ . ٢٧٣ . ٢٢٧ . ٢٢١ . ٢٢٢ . ٢٠٢	٦٢ . ٥٨ . ٤٠ . ٣٨ . ٢٧ / ٢ مغرب
٢٨٦ . ٢٦٨	مغرب الفصی ٢٦ / ٤
٢٢ / ٤ ملانہ	مغرب دور ٢٥ . ٢٢ / ٤
٢٣٠ / ٧ منتان	مغایر قریش ١٧٨ / ٢
٢٩٥ . ٢٨٥ . ٢٨ . ٢٢ / ٥ : ٢٢٥ . ٢٢٦ . ٢١٣ / ١ منا	١٦٦ / ٧ : ٢٩٥ . ٨٧ . ٧٩ . ٢٥ / ٥ مقام ایراهیم <small>علیه السلام</small>
٦٣ / ٨ : ٢٩٩ . ٢٩٧	٢٦٠ . ٢٥٨ . ٢٥٦ . ٢٠٠ . ١٩٨ . ١٩٦ / ٨ : ٢٢٩
٢٠٦ / ٨ مناوجرد	٢١٨ . ٢٢٦ . ٢٢٦ . ٢٧٨ . ٢٦٧ . ٢٨٨
٢٠٨ / ٨ منج	٢٢٢ . ٢٧٦ . ٢٢٦ . ٢٥٦ . ٢٥٢
٨٢ / ٩ منزل ابی جعفر <small>علیه السلام</small>	١٥٣ . ١٣٠ / ٥ مقام امام زمان <small>علیه السلام</small>
٢٦ . ٢٥ / ٥ منزل امام عسکری <small>علیه السلام</small>	١٠٣ / ٥ مقبره امام جواد <small>علیه السلام</small>
٢٢٦ / ٢ منزل ابی الحسن الهادی <small>علیه السلام</small>	٢٧٢ / ٣ مقبره امام حسین <small>علیه السلام</small>
٣٨٦ / ١ منزل جابر	١٠٢ / ٥ مقبره امام کاظم <small>علیه السلام</small>
١٧ / ٤ منزل شلمغانی	٢٩٢ / ١٠ مکتبه دار السلام الحدیثیه
٣٦٠ / ٤ منزل محمد بن احمد	١ / ٢ : ٢٧٠ . ٢٦٦ . ٢٢٨ . ٢٨٦ . ٢٨٢ . ٢٧٠ / ١ مکه

نصبین ٣/٢٥٨:٢٨٦/٥:٩٦/٨:٣٢٦/٣٥٤	منزل محمّد بن فرج ٣/٢٢٧
انتوا ٨/٣٢٦:٢٥٢	منطقه لاذقیه ٢/٢٧
التوبختیة ٣/٢٩٤	موصل ١/٧١:٣/٢٨٠:٤/١٠١:٨/١٠٨:٣/٢٢٦
التوبة ٨/٢٤٠:٢٤٨	٣٢٤:٣٢٤
نهاوند ٧/٣٣٠:٨/١٠٨:٣/٢٠٢	موقان ٨/٣٢٦:٣٥٢
نهر احمیدیة ٥/١٧٠	المولتان ٨/٣٢٨:٣٥٨
النهران ٢/١٢٢:٤/٣٣٠:٥/٤٠٠:٧/٣٢٦:٨/١٣٢	میدان کوفه ٩/٢٧٨
١٣٢:١٣٠	میان ٧/٣٢٦
نیشابور - نیشابور ١/٥٥:٢/٣٠٦:٣/٢٤٤:٤/٢٥٢	مله ٤/٢٠
٢٨٧:٣٠٢:٣/٣٢٨:٤/٢٠٠:٥/٧٤:٦/٩٣:٧/٩٥	مؤسسه آل‌البیت ١٠/٢٥٩:٢٢٧
٣/٢٢٤:٨/٢٠٣	مؤسسه ابتدء روشن ١٠/٢٩٧
نیل مصر ٥/١٠٦:٨/٣٠٦:٩/٣٥٨:١٠/٣١٢	مؤسسه امام هادی (عج) ١٠/٢٦٠
وادی نیب ٤/٣٤	مؤسسه دارالحدیث ١/٩
وادی رسمه ٥/١١٠	نابلس ٤/٥٥:٥٤
وادی زباله ٥/٣٢٤	القنّاحیة المقدّسة ٢/٢٢٦:٣/٢٥٢:٤/٣٢٨:٥/٢٢٦
وادی السلام ٣/١٥٦:٦/١١٦	٢٤٧:٢٤٩:٢/٢٥٧:٣/١١٨:٤/٢٢٤:٥/٢٢٤
وادی الفتن ٨/٣١٨	٥/٥٣:٦/١٥٢:٧/٢٧٢:٨/٣٠٢:٩/٣٦٠:١٠/٣٦٨
وادی القرئ ٨/٣٥٦:٨/٣٢٨	٣٨٩:٧/٣٩١:٨/٥٩:٩/٦٢:١٠/١٤٢
وادی مشعر ٥/٢٨٥	نجران ٧/٢٥٢
الوادی الیسنیس ٧/٧٢:٨/١٣٤:٩/١٥٤:١٠/٣١٤:١١/٣٢٠	نجف ٣/٧٠:٤/١٢٢:٥/١٠٨:٦/١٠٩:٧/١١٠
٣٢٦:٣٢٦	١٢١:١٣٠:١٤١:١٤٢:١٤٣:١٤٤:١٤٥:١٤٦
واسط ٢/٢١٢:٣/٣٢٢:٤/٢٥٨:٥/٣٢٢:٦/٧٠:٧/١٧	١٥٣:١٥٤:١٦٧:١٦٩:١٧٠:١٧١:٢١١
٣/٣٢٨:٤/٣٢٦:٥/٣٠٦	٢١٩:٢٢٨:٢٣٠:٢٣١:٥/٢٣٢:٦/٢٣٣
واسط عراق ٤/٩٧	٢٣٨:٢٣٩:٢/٢٣٥:٣/٢٧٥:٤/٣٢٠
وین ٤/٦٩	٧/١٤٠:٨/٣٢٤:٩/٢٥٤:١٠/٢٠٨:١١/٢٢٤
الیهان ٤/٤٠	٢٢٨:٢٣٠:٢٣٦:٢/٣٩٢:٣/٣٩٠:٤/٣٧٦:٥/٧٢:٦/٣٨
هجر ٣/٢٩٤:٤/٣١٤	٢٣٨:٣٢٢:٣/٢٢٦:٤/٢٤٥:٥/٢٢٦:٦/٢٧٧:٧/٢٨٨
الهجرة ٧/١٤٠	نحلات ٦/٥٦
هرات ٨/٣٠٢:٩/٣٢٤:١٠/٣٥٠:١١/٣٦٦	التخیلة ٧/١٠٨:٨/١٣٠:٩/٣٥٢:١٠/٧٢
هرقل ٥/١١٧:٦/٢٥٦	نسا ٤/٢٥
هشروود ٨/٣٢٤	نشور ٨/٣٠٦

همدان ۳/۲۳۹، ۲۵۸، ۳۷۸، ۴/۴۳۲، ۵/۷۶، ۷۸

۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۴، ۱۷۶، ۷/۲۱۰، ۳۳۰، ۱۸

۳۰۴، ۳۱۸، ۳۲۶، ۲۵۲

هند ۱/۱۲۳، ۱۲۸، ۴/۱۰، ۲۹، ۵۷، ۵۸، ۷۰، ۷۱

۷۴، ۷۶، ۲، ۴، ۷، ۳۹۲، ۱۰/۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۵

هندوستان ۵/۳۳، ۲۴

هوره ۵/۲۶۷

هویزه ۴/۵۰

هیت ۷/۳۳۸

یانا ۸/۳۲۶، ۳۵۴

یثرب ۴/۵۰۹، ۶۲

یخشب ۸/۳۳۰، ۳۵۸

یزد ۴/۵۸، ۵/۲۸۴، ۲۸۶، ۲۸۷

يسان ۶/۵۶

ایمامه ۸/۳۰۲، ۳۱۴

ایمانی ۷/۱۷۲

الیمین ۳/۲۳۹، ۲۵۸، ۲۷۹، ۳۲۲، ۴/۳۸۶، ۱۶

۳۷، ۳۸، ۳۴، ۶۳، ۷۱، ۵/۹۵، ۱۲۹، ۷/۸۴

۱۳۴، ۱۷۲، ۲۵۴، ۲۷۶، ۳۰۸، ۳۵۸، ۳۸۸

۳۹۰، ۴۰۰، ۴۴۴، ۸/۱۱۹، ۱۹۹، ۲۶۰، ۳۱۸

۵۲/۹

یهودیه (کوهستانی در جنوب فلسطین) ۱/۱۰۵

۱۰۷

فهرست اشعار

۱۵۹/۱۰	مسی دسی از سامره صد مرحبا	ای نسیم صبح، ای یسار صبا
۱۱۱/۱۰	پنهان ز نظر انسا، در دیده جان پیدا	ای جان همه جانها، روح اتدسی گویدا
۱۷۸/۱۰	مجلس صفا ندارد، بی یار مجلس آرا	بر هم زنید یاران، این بزم بی صفا را
۱۳۲/۱۰	که فرقت تو به زاری بسوخت دلها را	صبا به لطف بگو ختم آل طاها را
۲۱۲/۱۰	خسته و سر در گریبانم، نمی دانم چرا	آتشی افتاده بر جانم، نمی دانم چرا
۱۰۱/۱۰	به نور معجز مهدی، امام صدر قضا	به عصمت حسن عسکری و حرمت او
۱۰۸/۱۰	سیرغ برچ کنگره قاف از صفا	در خاتمت محمدی مهدی بود امام
۱۶۸/۸	و یظهر عدل الله فی الناس اولاً	یظهر میم المجد من آل محمد
۱۷۰/۸	بسم الله فالمهدی قانا	اذا بلغ الزمان عقب صوم
۱۶۹/۸	بسم الله فالمهدی قانا	اذا دار الزمان علی حروف
۱۶۰/۱۰	گاهی به سوی ما نهدان از نظر ما	ای یسار صبا کاش رسائی خبر ما
۲۵۴/۱۰	بسم الله فالمهدی قانا	اذا دار الزمان عنی حروف
۱۸۰/۱۰	سر ما و قدم سرو خرامان شما	دلبره، دست امید من و دامان شما
۲۸/۱۰	يوم الضریبه من قتل المغلینا	بنسی اذین بما دان الوصی به
۲۲/۱۰	وقوم الحق فینا	نحن سادات قریش
۵۰/۱۰	وشدوا علی ما فی العیاب وأشرجوا	اجتوا بنی العباس من شتانکم
۱۰۹/۱۰	اسلامان را بسترو آخر زمان را بینوا	آخر من خورشید شو، فرمانده فرمان شنو
۸۵/۱۰	جهد کن کز پای خود بیرون کنی خار هوا	ای دل از خواهی گذر بر گلشن دار البقا
۲۰/۱۰	فیامه وانتاس فی دایها	سعی الیه قائمنا صاحب ال
۵۶/۱۰	ویسطع الله لنا أمثالها	عشر نجوم أفلت فی خلکها

- لا يسأئها المهدي مُدامَ لوصولِ ناولها
 ای دیده را فروغ و دلم را صفا بیا
 ستاره باز به دامان شب درید، بیا
 شکفت غنچه و بنشست گل به بنار، بیا
 السلام ای حُجَّةِ نِقانم امام جن و انس
 بزین دست طلب در عروقه التوتغای مولای
 ای مدنی بفرقع و مکئی نقاب
 این ظلمتی که روی زمین را فرو گرفت
 شاه زمانه، مهدی هادی لقب که هست
 آیا راکباً نحو المدينة جسر
 خروج الإمام لا محالة خارج
 خروج امام لا محالة خارج
 خروج إمام لا محالة خارج
 مدارس آیات خلت من تلاوة
 أرى فيهم في غيرهم متقماً
 فلو لا أئدی أرجوه في اليوم أو غد
 مدارس آیات خلت من تلاوة
 إنه ونروا مدواً إلى واترهم
 و فسر ببغداد نفس زکوة
 و فسر بطوس بالها من مصيبة
 ای یوسف مصر از تو گرفتار محبت
 پس به هر دوری، وئی ای قائم است
 در دور زحیل، خروج مهدی است
 بعد از او، صاحب زمان کز سالهای دیرباز
 نادر چمن این سر و برازنده چمن است
 در جهان، صاحب دل نیست گرفتار جهان
 در مدح حیدر، آن چه خدا و رسول گفت
 دل را ز بیخودی سر از خود ربیدن است
 که در دوران هجرات بسی افتاد مشکلها
 خاک ره تو چشم مرا توتیا بیا
 سرشک شوق ز چشمان شب چکید، بیا
 دمید لاله و سُوری ز هر کنار، بیا
 السلام ای شمس ایوان طای کبریا
 که نقماف معارف، رشعدهی باشد از آن دریا
 سایه نشین چند بود آفتاب
 زایل نمی شود بدمد گر صد آفتاب
 محصوم از پندر به پندر تا ابوتراب
 عذافرة یضوی بها کل سبب
 یقوم علی اسم الله و البرکات
 یقوم علی اسم الله و البرکات
 یقوم علی اسم الله و البرکات
 ومترنل وحی مقفر المرصات
 و أیدیه من فیهم صفات
 تطفع نفسی إثرهم حررات
 و مترنل وحی مقفر المرصات
 أکفناً عن الأذتار مثبضات
 نضمته الزحمن فی الفرفرات
 توفد فی الأخصاء بالحرقات
 عیسی به نعتای تو بیمار محبت
 تا قیامت، آزمایش، دائم است
 جرم و دجسل و دجالیان است
 دیده‌ها در انتظار روی آن لریخ نقاس
 چیزی که به دل نگذرد اندوه خزان است
 سر و پای به گیل مانده ولی آزاد است
 راجع به ذات مهدی صاحب مواهب است
 جان را هوای از نفس تن، بریدن است

- قسم به عصر، که پیوسته بوی آوازه است
هر که راتح سعادت بر سر است
بگذشت دور یوسف و دوران حُسن نوسن
دیندار آن امام امانم آرزوست
من از آن روز که بشناختمت
دل شکستی و جانم هنوز چشم به راهت
شب‌ها ستاره می‌شُرم زانتظار صبح
بمحمد و وصیه و اینهما
اذا ما بلغت للصادقین بنی الرضا
صاحبِ زمانِ محمّد مهدی که عدل او
نزدیک حجت ما آنجهت رکابی
ای به نیایی فرشته روح مجرد
خوش آنکه پشت بر اهل زمانه کرد جو ما
امام آخرین مهدی، قوام هر دو کون آن کو
نویهاری که بی‌خزان باشد
بسا که مهلت عالم به اندکی آمد
جای آن است که شاهان ز نو سرمنده شوند
مگر به حال جهان التفات فرمایند
گر بسز قدر طعمه ابدال شود
ألا إن ختم الأریساء شهید
اگر آن نائب رحمان زدم باز آید
صدای سَمّ سمند سپیده می آید
بازم نوید مزده دولت به جان رسید
بسیا که رایت منصور پادشاه رسید
رخ در تقاب، چون حسن عسکری کشید
موسی به کوه طور، به نور عیان رسید
ای صاحب شرح، پرده بردار
ز پشت دیو، هرگز یک دور، مرای سرآید از حنا سرشار
- که بر بساط زمین، آدمی زیانکاره است
خاک بیای شاه مردان حیدر است
هر مصر دل که هست به فرمان حُسن نوسن
وقت خروج آن شه ابعانم آرزوست
یک نگه کردم و دل بساختمت
شبی سیاهم و در آرزوی طلعت ماهت
بر یاد مهرروی تو ای شهریار صبح
أطلسا هرن و سید العباد
فحسبک من هاد یسیر االی هاد
قانون ضبط کشور کون و مکان نهاد
وضیفک حیث کنت من البلاد
جلفه گری در میان هر دو مُردند
رخ طنب به ره صاحب الزمان دارد
مطیع او قدر گردد، مطاع او قضا باشد
دولت صاحب الزمان باشد
بی نعماند که دوران به آخر اتجماند
سفلت را بگذارند و تورا بنده شوند
که باز عرصه آفتاب را بپارایند
ایمن جمله قیل و قال، یا مال شود
وعین امام العالمین فقید
عمر بگذشته به پیرانه سرم باز آید
بلی که سینت ظلمت دریده، می آید
دل را، سرور وصلت بخت جوان رسید
نوبد فتح و بشارت، به مهر و ماه رسید
قسطیوش به قائم آل نبی رسید
توفیق وصل یار، غنان بر عنان رسید
دجالی چسند را نگون آرز
بسا که بهاری از سقای نسو، با پیش از کربلا سرشار

- می تو ظاهر به کسوت اطوار
وی تو پنهان ز رؤیت ابصار
- مهدی هادی امام ظاهر و باطن که هست
قائم آل محمد، حجّت پروردگار
- ز بعد علی یسازده سیدند
به میدان دین در، ز عصمت سوار
- آه می کشم تو را، با تمام انتظار
پر شکوفه کن سرا، ای کرامت بهار
- به فیروزتر زمان، به زیباترین بهار
به نیکوترین شی، به روشن ترین بهار
- دیده همان منتظر بر راه
چشم همام منتظر بر در
- مصدّر هر هفت گردون، میدا هر هفت اختر
خالق هر شش جهت، نور تل هر پنج مصدر
- صاح عید باز آمد به فیروزی و فال و فر
فرح خیز و طرببیز و آلم ریز و روان پرور
- بِنِي كَأَنَّ الْبَدْرَ أَشْبَهَ وَجْهَهُ
يَسْبُ شِيَابَ الْحَوْلِ فِي مَدَّةِ الشَّهْرِ
- لِكُلِّ أَنْاسٍ دَوْلَةٌ يَرْقُبُونَهَا
وَدَوْلَتَنَا فِي آخِرِ الْأَهْرِ تَظْهَرُ
- امام حاضر و غایب، محمد مهدی
که گشته خاک و وجود به بهر او تخمیر
- مردم دیده، به هر سو نگران اند هنوز
چشم در راه تو، صاحب نظران اند هنوز
- أَمْسَتْ نَجُومُ سَمَاءِ الْأَدْيَانِ أَفْنَةً
وَقَلَّ أَسَدُ الثَّرَى قَدْ ضَمَّتْهَا الْخَيْسُ
- مستی او نهد بسامراء، اذابینت
بهار گلش نصرت، محمد مهدی
- بِنِي إِذَا مَا جَاشَتْ التُّرُكُ فَانظُرْ
بِنِي إِذَا مَا جَاشَتْ التُّرُكُ فَانظُرْ
- امام مشرق و مغرب که می تواند داد
از تشیع دم زنی، ای سو انفضول!
- حاشا که علم عابم، جاهل کند قبول
صَلَّى الْإِلَهِ عَسَلَى النَّبِيِّ مُحَمَّدٌ
- به مقدم خلف منتظر، امام همام
نه دین، مهدی هادی که باد او را به هر وادی
- کاشکی زخم تو در جان داشتم
کاشکی زخم تو در جان داشتم
- تسوی پشت و پناه اهل عالم
تسوی تاج سر اولاد آدم
- فَلَلَهُ دَرَّةٌ مِنْ إِمَامٍ سَمِيدِعٍ
يَسْذَلُ جِيُوشَ الْمُشْرِكِينَ بِصَارِمٍ
- تو آبی تر از آسمانی، تو را دوست دارم
گل آویز این بوستانی، تو را دوست دارم
- ۱۶۵/۱۰
۱۳۴/۱۰
۷۷/۱۰
۲۱۳/۱۰
۱۸۸/۱۰
۲۰۱/۱۰
۱۹۱/۱۰
۱۶۱/۱۰
۲۶۳/۲
۴۳۵/۹
۲۲/۱۰
۱۴۲/۱۰
۲۱۸/۱۰
۵۶/۱۰
۳۸/۱۰
۱۳۰/۱۰
۳۵۸/۷
۲۰/۱۰
۱۳۷/۱۰
۴۹/۴
۱۱۳/۱۰
۶۸/۱۰
۹۱/۱۰
۱۵۰/۱۰
۲۱۹/۱۰
۱۹۷/۱۰
۱۸/۱۰
۲۲۰/۱۰

- ز من هدایت کونین در خور است که هست
تاه اشم امام هدا صاحب الزمان
من تو را خوب - ای رهگنر - می‌شناسم
از غم دوست. در این می‌کده هر یاد کنم
عکس تو را به صفحه پندار می‌کشم
من روز و شب، ظهور تو را آه می‌کشم
بمحمّد و وصیّه و ابی‌ها
کو مسیحا صلت و موسر کف و ساغر نواز؟
قدرت کردگار می‌بینم
لا صوت الناصی بفقّدک اینه
فأشخصنا خمس و خمس و خمسة
با یادت - ای سیده - چه شب‌ها که داشتیم
ما می‌تو - تا دنیاست - دنیایی نداریم
از جمع انبیای هر زمان
أضحکنی الذهر و أبکنی
وسنة لا یستجاری بهم
از جمع انبیای هر زمان
صبحی دگر می‌آید، ای شب‌زنده‌داران!
بارب آن آهوی مشکین به ختن، بازار سان
شافعی أحمد التبی و مولای
من کان مسروراً بما منکم
آدم دم ظهور تو با صاحب الزمان
آن سه‌لایم با رفعت که هنگام خروج
با امام العصر یا کھف الأمان
أضحکنی الذهر و أبکنی
وسنة لا یستجاری بهم
من کان مسروراً بما منکم
چه خوش است صوت قرآن،
- ولای غنیم ولایت دلیل و راهبر
کز نام او سخن به شریفا بر آورم
من تو را خوب - ای خوب‌تر - می‌شناسم
داد رس نیست که در هجر رخس داد کشم
عمری بود که حسرت دیدار می‌کشم
در آسمان، عبور تو را آه می‌کشم
و بمعابد و بیجاقرین و کواظم
کو سلیمان حشمت و داراند و حانه هم
حسانت روزگار می‌بینم
یسوم علی آل الرسول عظیم
علیهم تری أمر الوجود یقیم؟
در باغث - ای امید - چه گل‌ها که کاشتیم
چون سنگ خاموشیم و غوغایی نداریم
شد نبوت ختم بر احمد بدان
والذهر ذو صرف وألوان
بنو عقیل خیر فنیان
شد نبوت ختم بر احمد بدان
از قلعه‌های پسر غبار روزگاران
وان سہی سرو خزانان به چمن، بازار سان
علی والبنت و الشیطان
أوشامتا یوماً من الآن
عالم گرفت نور نو با صاحب الزمان
قطب اعظم باشدش منجوق و مغر آسمان
با جمال انکون یا قطب الزمان
والذهر ذو صرف وألوان
بنو عقیل خیر فنیان
أوشامتا یوماً من الآن
ز تو دل‌ریسا شنیدم
- ۱۴۱/۱۰
۱۴۷/۱۰
۲۱۷/۱۰
۱۹۴/۱۰
۲۰۳/۱۰
۱۹۸/۱۰
۶۶/۱۰
۱۶۴/۱۰
۱۰۴/۱۰
۲۰۶/۵
۱۶۹/۸
۲۰۵/۱۰
۲۲۰/۱۰
۶۷/۱
۸۶/۸
۸۶/۸
۸۰/۱۰
۲۰۴/۱۰
۸۸/۱۰
۶۰/۱۰
۳۴/۱۰
۱۱۷/۱۰
۹۷/۱۰
۱۹۶/۱۰
۳۴/۱۰
۳۲/۱۰
۸۸/۸
۲۲۹/۵

- چه زیباست روی تو در خواب دیدن
 ای زمین، این مردگان را قبر کن
 ای آفتاب گم‌شده! امشب طلوع کن
 ای بیه محشر، تو شفاعت خواه من
 آفرین بر محمد بن حسن
 صد هزاران اولیا رو بر زمین
 حجت حق، نور مطلق، صاحب الامر آن که او
 صد هزاران اولیا رو بر زمین
 ای امیر کاروان واپسین
 من که منور گشتم از نفس فرشتگان
 نمائد شعله خورشید شرع را پر تو
 بینی تو بغا منک مغیر گشته
 چون برده بردارد ز رخ، گیرد جهان از چارسو
 آن بر اوج سلطنت، خورشید رخشان آمده
 آیات حق ظاهر شده، اعلام دین باهر شده
 ایا وجود تو بر خلق سایه‌ای ز خدای
 محبتکم و این قبضت حیاتی
 أنا علی بن الحسین بن علی
 محبتکم و این قبضت حیاتی
 لکبت بالرفض نقا أن منحتهم
 ای غلمت کتبت و نام نبی
 لقد خفت فی الدنیا و ایام سعها
 نبی شفیع و الیتون و حیدر
 والد الأسباط أنوار قلبی
 چو صف کشیده به دل، فوج غم زبیماری
 عشر منهم رسول الله
 نایه گم‌شده بویاه عزیز خدای سرودن اولی که نیست
 از شرم این سیاه‌دلان می‌یرم پناه
- فروغ نگاه تو در آب دیدن
 ای بشر تا قرن دیگر صیر کن
 از مشرق تجلی مذهب، طلوع کن
 قرة العین رسول و شاه من
 قائم مظهر امام زمین
 از خدا خواهند مهدی را یقین
 بحر زخار امامت راست موج واپسین
 از خدا خواهند مهدی را یقین
 ای وجودت لنگر چرخ و زمین
 فال و مقال عالمی می‌کشد از برای تو
 برقت از آتش مصباح دین و ملت ضو
 در وقت غلط زیر و زبرتر گشته
 از بس کمرشده ناز او، از روی ریبیا ریخته
 آسمان مکرمت و اماء نایان آمده
 ایام غم آخر شده، محنت به پابان آمده
 بیا و بر سر ما سایه‌ای فگن جو همای
 و زائیرکم و این عسرت رکابی
 نحن و بیعت الله اولی بساتنی
 و زائیرکم و این عسرت رکابی
 وئی و احسن ما ادعی به تعبی
 خورده لبث آب زجام نبی
 و انسی لأرجو الأمن بعد وفاتی
 و سبطاه و التجاد و الباقر المجدی
 فی مسای بسهم و ابتکاری
 گرفت ناله ز دل، منصب علمداری
 و الکاشف الکرب إذا الکرب عری
 مطلق هر مستنجب کوی مسود انسانی
 بر درگاه امام زمان، نقد عسکری

۳۶/۱۰	به فشانندی ابدیه مثل نذی اخفی	فاین تالانی ما انذی انا دائن
۱۱۲/۱۰	چو نور دیده‌ها، در پرده تاکی	نهران از دیده‌ها، خود کرده تاکی؟
۹۹/۱۰	غالبه بر خاک ریزان، تا به کی	ای صبا! افتان و خیزان تا به کی؟!
۷۰/۱	با عسکری زری بگو، الله مولانا علی	موسی تلی آی و تی، در مهر او عهدی بخوان
۶۲/۱۰	أخشاه إلا بأحمد و علی	لست أرجو انجاة من کل ما
۸۱/۱۰	ای نور چشم عاشقان، الله مولانا علی	ای شاه شاهان جهان، الله مولانا علی
۲۸/۱۰	صفوة الله والوصی إمامی	ربیسی الله و الامین نبیی
۳۴/۱۰، ۸۸/۸	بقوم مهدیکم انسانی؟	متنی بقوم الحق فکم متنی
۱۹۳/۱۰	تا به کی در ظل امر غیبت کرا، نهران	نی که بی نور جلال نیست عالم را بروی
۱۹۹/۱۰	ز سمت مشرق جغرافیای عرفانی	طلوع می‌کند آن آفتاب پنهانی
۱۸۵/۱۰	ای بندگان تو پادشاهی	ای حجت قائم الهی
۲۱۰/۱۰	بلوغ و افشای بی‌تقاب می‌آیی	چو روح موج ز فریاد آب می‌آیی
۱۵۵/۱۰	که نامش علم شد به مشکل‌گشایی	امام اتم، صاحب عصر، مهدی
۱۸۷/۱۰	مسند نشین مجلس والایی	ای آخرین خلیفه یزدانی
۱۸۳/۱۰	چه زیان تو را که من هم برسم به آرزویی	همه هست آرزویی که بینم از تو روسی

(٦)
فہرست زمانہ

لوآخر دورہ اموی ۲۳/۴	آخر الزمان ۱/۱، ۲۲، ۲۸، ۵۱، ۶۶، ۷۱، ۷۷، ۷۸،
لوآخر عمر پیامبر خدا ۳۱۵/۱	۸۴، ۸۷، ۹۳، ۹۶، ۱۰۰، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۱۹،
اوایل عہد صلاح الدین ۲۴/۴	۱۲۰، ۱۳۰، ۱۴۶، ۱۵۸، ۱۹۶، ۲۰۲، ۲/۴، ۸۴،
اوایل غیبت صفرا ۱۲۷، ۹۳/۴، ۲۹۴/۳	۸۶، ۹۲، ۱۰۱، ۱۰۶، ۱۲۴، ۱۳۶، ۱۴۰، ۱۷۲،
اوایل غیبت کبرا ۳۰۳/۳	۲۹۰، ۳۱۸، ۳۴۰، ۳۶۲، ۳۸۹، ۳/۳، ۱۴۲،
ایام تاپستان ۲۲۱/۵	۱۵۴، ۱۸/۴، ۲۳، ۵۳، ۵۵، ۶۵، ۶۹، ۷۷، ۵/۵، ۹۱،
ایام حکمرانی امام مہدی علیہ السلام ۷۷/۸	۳۸۰، ۳۹۶، ۴۰۰، ۶/۶، ۷، ۳۷، ۱۳۶، ۱۶۶، ۲۲۲،
ایام حکومت یزید بن عبد الملک ۲۵۰/۱	۲۵۸، ۲۶۲، ۲۷۲، ۲۷۴، ۳۲۲، ۴۲۰، ۴۴۰،
ایام عید نوروز ۲۲۰/۵	۴۵۷، ۴۵۹، ۸/۸، ۴۰، ۴۵، ۴۷، ۵۱، ۵۶، ۷۰، ۷۷،
ایام فاضیہ ۱۷۸/۵	۱۰۴، ۱۰۶، ۱۰۸، ۱۱۰، ۱۱۲، ۱۱۵، ۱۱۶،
ایام نوح ۱۰۹/۱	۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳،
ایام البیض ۸۶/۸	۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۴، ۲۹۰، ۲۹۴، ۳۷۸، ۹/۹، ۳۲،
ایام رجب ۳۱۰/۶	۱۰۹، ۱۲۲، ۱۵۴، ۱۶۶، ۱۷۶، ۱۹۶، ۲۲۲،
پانزدہم شعبان ۷۰/۳، ۱۷۲/۲	۳۲۲، ۳۲۸، ۳۵۰، ۳۶۴، ۳۷۴، ۳۷۸، ۴۳۵،
دوران آغازین بنی عباس ۲۲۸/۳	۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۱۰/۱۰، ۲۲۵، ۲۵۴، ۲۵۶، ۲۵۹،
دوران امامت امام ہادی علیہ السلام ۶۲/۷	۲۸۶
دوران امام صادق علیہ السلام ۴۲۶/۷	آخر جمادی الاولیٰ ۳۴۸/۳
دوران جاہلیت ۶۹/۶، ۳۶، ۳۹، ۳۷/۲	الأضحیٰ ۱۳۴/۸
دوران حضور امامان ۱۹۱/۵	الخامس عشر من شعبان ۳۹۶/۳
دوران حکومت «الوائق باللہ» ۲۳/۱	النصف من شعبان ۲/۲، ۲۰۶، ۲۲۲، ۲۲۴، ۴/۴،
دوران حکومت امام مہدی علیہ السلام ۴۴۵، ۲۳۸، ۲۸۷/۹	۲۰۶/۶، ۴۰۶
۴۶۹، ۴۶۶، ۴۵۷، ۴۵۴، ۴۲۷	

- دوران حکومت هارون الرشید ۲۷۲/۳
 دوران خلافت امام علی (عج) ۳۵۱/۱
 دوران خلافت پیامبر (ص) ۳۵۴/۱
 دوران خلافت عثمان ۳۵۱/۱
 دوران خلفای اربعه ۳۵۲/۱
 دوران ساسانی ۱۲۲/۱
 دوران ظهور ۲۲۸/۳
 دوران غیبت امام مهدی (عج) - عصر غیبت ۲۷/۱
 ۲۸، ۴۷، ۱۸۵، ۲۰۰، ۲۵۸، ۳۲۷، ۳۷۷/۳
 ۹۱، ۱۱۷، ۱۶۹/۶
 دوران غیبت صغری ۱۱۲۲/۴، ۶۴، ۲۶، ۲۴، ۲۳/۱
 ۲۱۶/۷
 دوران غیبت کبری ۲۳۷، ۲۲۸، ۱۴۴/۳، ۲۶، ۲۳/۱
 ۲۴۳، ۱۸۲/۵
 دوران فترت ۲۵۷/۱
 دوران فترت ائمه ۲۵۸/۱
 دوران فترت رسل ۲۵۸، ۲۵۷/۱
 دوران نبوت پیامبر (ص) ۴۸۴، ۴۱۰/۹
 دوران نیابت عثمان بن سعید ۹۲/۴
 دوره آل بویه ۲۸۰/۳
 دوره امامت امام باقر (عج) ۱۰۷/۹، ۲۴۱/۴، ۲۳۶/۳
 دوره امامت امام حسن عسکری (عج) ۳/۱، ۱۹۵/۱
 ۲۴۲، ۱۲۷/۴، ۲۶۳، ۲۵۹
 دوره امامت امام صادق (عج) ۲۵۹، ۲۴۴، ۲۳۶/۳
 دوره امام جواد (عج) ۲۶۴، ۲۶۳، ۲۶۲/۳
 دوره امام رضا (عج) ۲۶۲، ۲۶۰، ۲۵۹/۳
 دوره امام کاظم (عج) ۲۶۴، ۲۶۰، ۲۵۹، ۲۴۰/۳
 دوره امام هادی (عج) ۲۶۰، ۲۵۹، ۲۵۱، ۲۳۷/۳
 ۲۴۷/۴، ۲۶۳
 دوره ایلخانان ۴۶/۴
- دوره برمکیان ۲۸۰/۳
 دوره خلافت عبد الله بن محمد بن عبد الرحمان اموی ۲۶/۴
 دوره خلافت مقتدر عباسی ۲۹۹/۳
 دوره صفویه ۲۷۲، ۲۷۰، ۲۷۳/۱۰، ۱۵۸/۸، ۵۰/۴
 دوره غیبت صغری ۲۶۰، ۲۴۴، ۲۴۳، ۲۳۷، ۹۴/۳
 ۲۶۱، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۷۱، ۲۸۷، ۲۹۹، ۳۰۶/۴
 ۲۵۰، ۳۱۶، ۳۲۲/۶
 دوره غیبت کبری ۳۴۱، ۲۸۸/۶، ۲۵۰، ۲۴۲/۴
 دوره غیبت مهدی (عج) ۱۲۰/۸
 دوره قاجار ۱۵۳/۱
 دوره مأمون ۲۹۲/۳
 دوره متوکل ۲۹۵/۳
 دوره معاویه ۲۳۸/۳
 دوره معتصم عباسی ۴۳۶/۷
 دوره معتضد عباسی ۲۴۶/۴
 دوره معتمد ۲۷۷/۳
 دوره منصور دوانیقی ۲۳۰/۳
 دوره نایب دوم ۲۴۲/۴
 دوره هارون ۲۴۱، ۲۴۰/۳
 روز پنجشنبه ۲۵۹، ۲۳۹، ۱۵۶، ۱۱۸، ۱۱۶/۵
 ۲۶۶
 روز جمعه ۱۶۲/۴، ۲۹/۳، ۲۱۸/۲، ۲۰۲، ۲۹/۱
 ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۳۱۴، ۱۲۲/۵، ۱۶۷، ۱۴۵
 ۲۳۲، ۲۶۹/۶، ۲۶۲/۸، ۱۴۰، ۱۴۱
 روز چهارشنبه ۱۶۵/۵
 روز دوشنبه ۱۷۵/۵
 روز شنبه ۱۶۵، ۱۴۱، ۱۴۰/۸
 روز عاشورا ۱۸۰/۱۱۰، ۱۰۸/۴، ۲۰۲، ۳۱/۱
 ۱۴۰، ۱۴۱
 روز عرفه ۲۸۴، ۱۰۹، ۲۳/۵، ۲۴۵، ۲۱۳/۱

روز عید فطر ۱۵۳، ۱۵۰ / ۶	زمان امام عسکری علیه السلام ۹۳، ۹۱، ۸۵ / ۴، ۲۴۷ / ۳
روز قیامت ۲۷۹، ۱۶۴ / ۹، ۳۵۲، ۳۲۵، ۹۱ / ۱	زمان امام علی علیه السلام ۲۹ / ۴
۲۵۹ / ۱۰، ۴۳۰، ۳۱۳، ۳۱۲، ۲۸۴، ۲۸۲، ۲۸۰	زمان امام هادی علیه السلام ۲۰۵ / ۳
روزگار امامت امام صادق علیه السلام ۹۴ / ۳	زمان ابی جعفر علیه السلام ۱۶ / ۲
روزگار امام هادی علیه السلام ۹۴ / ۳	زمان پیامبر خدا $\text{صلی الله علیه و آله و سلم}$ ۱۹، ۶۶ / ۸، ۳۶۵ / ۲، ۳۵۵ / ۱
روزگار امت پیامبر $\text{صلی الله علیه و آله و سلم}$ ۲۶۳ / ۱۰	۳۱۱، ۳۰۸
روزگار حکومت جهانی ۲۰۰ / ۱۵	زمان حجاج ۹۹ / ۵
روزگار حیات امام حسن علیه السلام ۱۲۶ / ۴	زمان حضرت موسی علیه السلام ۹۵ / ۱
روزگار صفین ۱۳۴ / ۵	زمان حیات امام صادق علیه السلام ۳۲ / ۴
روزگار طاهریان ۲۷۸ / ۳	زمان خروج مهدی علیه السلام ۳۰ / ۴
روزگار غیبت امام عصر علیه السلام ۳۰۷ / ۵، ۹۰، ۸۷ / ۳	زمان رجعت ۷۸، ۷۷ / ۸
۱۲۳، ۱۱۷ / ۸	زمان سفارت محمد بن عثمان غمری ۱۱۷ / ۴
روزگار غیبت صغری ۱۶، ۱۹۵، ۱۹۴ / ۵، ۱۹۷ / ۳	زمان سید بن طاووس ۲۴۴ / ۴
۲۸۸	زمان غیبت امام عصر علیه السلام ۱۵۴ / ۶، ۶۸ / ۲
روزگار غیبت کبری ۱۹۵، ۱۹۴، ۱۹۱، ۱۸۳، ۱۷۹ / ۵	زمان قیام قائم علیه السلام ۷۹، ۷۷ / ۸
روزگار قائم علیه السلام ۴۵۴ / ۹	زمان «گنول» ۹۷ / ۱
روزگار محمد $\text{صلی الله علیه و آله و سلم}$ ۱۲۰ / ۸	زمان متوکل ۲۹۳ / ۳
روزگار نوح علیه السلام ۱۲۲ / ۸	زمان محمد بن اسماعیل بن جعفر صادق علیه السلام ۳۷ / ۴
روز نهم محرم ۱۰۸ / ۴	زمان مستعین ۲۹۳ / ۳
روز هجدهم ماه رمضان ۶۲ / ۳	زمان معتضد ۲۴۶ / ۴
روز یکشنبه ۲۴۹، ۱۲۳، ۱۲۲ / ۵	زمان معتد ۲۹۴ / ۳
زمان ابو القاسم حسن بن روح نوبختی ۱۱۷ / ۴	زمان وزارت ابن مقفه ۱۰۵ / ۴
زمان الشفایانی ۲۹۸، ۱۳۰ / ۷	زمان هارون الرشید ۲۹۵ / ۳
زمان الشیخ الطوسی ۳۲۰ / ۳	زمان الغیه الکبری ۳۹۶ / ۳
زمان الغیبه ۳۶۲ / ۹، ۳۴ / ۸	شب بیست و پنج ذی القعدة الحرام ۶۲ / ۳
زمان امامت امام باقر علیه السلام ۳۰ / ۴، ۴۰۰ / ۱	شب بیست و سوم ماه رمضان ۴۹ / ۳
زمان امام جواد علیه السلام ۸۲ / ۴، ۲۴۵ / ۳	شب جمعه ۱۵۶، ۱۵۱، ۱۲۱، ۱۰۶، ۱۰۴، ۱۰۲ / ۵
زمان امام رضا علیه السلام ۲۲۶ / ۷، ۸۷ / ۵، ۳۰۵ / ۳	۱۸، ۲۶۷، ۲۶۵، ۲۵۷، ۲۴۰، ۲۲۱، ۲۰۸، ۱۷۶
زمان امام زمان علیه السلام ۷۴ / ۸	۳۷۲
زمان امام صادق علیه السلام ۶۱ / ۶	شب چهارشنبه ۱۷۴، ۱۷۳، ۱۵۲، ۱۳۵ / ۵، ۵۸ / ۳

عصر روز جمعه ۲۹/۱	۲۲۱،۲۰۷
عصر ظهور امام مهدی <small>عج</small> ۱۰۷/۲:۱۸۱،۱۷۹/۱	شب سه شنبه هفدهم ماه رمضان ۶۰/۳
۲۸۵،۴۷۷،۴۶۶،۳۳۵/۹:۱۱۴	شب عرفه ۲۷۶/۵
عصر عباسی ۲۳/۴	شب قدر ۱۸۷/۸:۱۷۰/۵
عصر عمر بن عبدالعزیز ۳۵۱/۱	شهر جمادی الاولی ۴۲۸/۴
عصر غیبت صاحب الزمان <small>عج</small> ۱۵:۲۴۳،۶۶/۳	شهر ذی الحجّه ۱۳۴/۸:۳۹۴/۳
۱۶۴/۹:۱۴۵،۳۳،۲۵،۲۲،۲۰،۱۹/۶:۲۵۲	شهر ذی القعدة ۳۷۸/۴
۲۹۲/۱۰:۴۶۵،۴۶۲	شهر ربیع الأول ۲۷۶،۳۲۸/۶
عصر غیبت صفرا ۱۹۱،۲۴/۱:۲۶۱،۳/۳:۲۸۸	شهر رجب ۱۱۰،۷۸،۷۶/۷:۴۱۴/۴
۱۲۸،۱۲۴/۲:۳۰۰،۲۹۰	شهر رمضان ۴:۴۹،۲۸/۳:۳۵۰،۳۱۸،۱۴۴/۲
عصر غیبت علویان ۲۹۳/۳	۱۷۴،۱۶۸،۵۴/۶:۳۶۶،۲۳۶،۱۹۶،۱۸۴
عصر غیبت کبرا ۱۲۸،۱۱۷/۴	۲۰۲،۱۸۲،۱۷۸،۱۶۲/۷:۲۵۲،۱۹۰،۱۸۴
عصر معصومان ۱۶۴/۹	۲۰۲،۳۹۶،۳۸۸،۳۸۲،۳۵۴،۲۹۶،۲۹۲،۲۰۲
عصر ميثريه ۱۳۲،۱۳۱/۱	۵۲/۹:۱۰۰۸/۸:۳۹۸
عصر نبوت ۲۸۵/۹	شهر شعبان ۲۰۶،۱۹۶/۴:۳۹۶/۳
عصر وکیل دوم ۲۶۲/۳	شهر شوال ۴۴۴/۴
عید الامام العسكري <small>عج</small> ۳۱۶/۳	شهر صفر ۴۳۴/۴
عید القانم <small>عج</small> ۲۲/۳	شهر المحرم ۳۷۶/۴
عید امیر المؤمنین <small>عج</small> ۱۵۴/۳:۱۳۶/۲	ظهور حضرت مهدی <small>عج</small> ۱۶۷/۱
عید نیایه عثمان بن سعید ۳۱۸/۳	عاشورا ۳۳۸/۳
عید النفر ۱۵۶/۶:۲۹/۱	عصر اشعریان ۳۰۳/۳
عید غدیر ۲۹/۱	عصر امامان اهل بیت <small>علیهم السلام</small> ۲۳/۱
عید قربان ۲۹/۱	عصر امام رضا <small>عج</small> ۲۶۵/۳
غروب روز جمعه ۲۹/۱	عصر امام عسکری <small>عج</small> ۲۶۵،۲۶۱،۲۴۵/۳
لیلة البدر ۳۶۲/۷:۱۴۸/۳:۱۶۲/۲	عصر امام کاظم <small>عج</small> ۲۶۰/۳
لیلة الجمعة ۱۷:۳۲۸،۳۰۲/۶:۳۱۸،۲۵۲/۲	عصر امام مهدی <small>عج</small> ۱۱۱/۲
۳۳۰/۸:۳۹۸،۳۸۲،۳۳۸،۲۰۴،۱۸۲	عصر امام هادی <small>عج</small> ۲۶۲،۲۶۱/۳
لیلة انقیة ۲۰۶/۷	عصر بعثت پیامبر خدا <small>ص</small> ۱۶۰/۹:۱۲۳،۱۱۹/۸
لیلة القدر ۱۶:۲۳۹،۲۸/۳:۱۴۴/۲:۳۶۸/۱	عصر حکومت امام مهدی <small>عج</small> ۲۵۰،۴۳۹/۹
۲۱۴،۲۰۶	عصر رسالت پیامبر خدا <small>ص</small> ۳۹۲،۳۷/۲
لیلة التصف من شعبان ۲۳۰،۲۰۶،۱۷۰/۲	

يوم القيامة ۱/۲۳۶، ۲۳۶، ۲۴۲، ۲۶۸، ۲۸۸، ۲۹۶	ليلة النصف من رمضان ۲/۲۲۶
۳۸۰/۲: ۳۲، ۲۱، ۵۰، ۵۲، ۱۵۸، ۱۶۰، ۲۳۲	ماه جمادى الآخر ۵/۱۴۶
۱۶/۳: ۱۲۴، ۱۲۶، ۱۶۲، ۳۹۰، ۴۳۰، ۱۴۲، ۱۶۴	ماه ربيع الاول ۱/۱۹۹
۱۹۲، ۳۷۲، ۵۰، ۳۶، ۳۸۴، ۳۹۶، ۴۰۶، ۴۱۶، ۸۲	ماه رجب ۱/۱۹۹، ۴/۲۶۶، ۵/۱۲۳، ۷/۲۳۴
۸۰، ۱۵۸، ۷/۲۲، ۲۰۶، ۲۱۲، ۲۲۲، ۸/۸	ماه رمضان ۱/۲۹۹، ۲۹۹، ۴/۳۱۶، ۵/۲۵۰
۱۱۷، ۱۳۴، ۲۲۴، ۹/۱۲، ۲۲، ۲۶، ۲۵۸، ۲۲۰	۶/۶۵، ۷/۴۳۶، ۲۵۱/۴۴۲
يوم النهر وان ۵/۴۰۰	ماه شعبان ۱/۴۰۶، ۲/۲۲
يوم النوروز ۸/۱۲۸، ۱۴۰، ۱۳۲، ۱۳۲	ماه صفر ۵/۱۷۶
يوم بدر ۵/۳۷۴، ۷/۲۵۸، ۸/۲۲۴، ۲۳۰، ۲۸۶	ماه مبارك رمضان ۳/۵۹
۹/۴۶	ماه محرم ۸/۱۶۵
يوم جمعة ۱/۳۳۴	نوروز ۸/۱۴۰، ۱۴۱
يوم خروج القائم ۲/۱۵۶	نیمه ماه رمضان ۷/۴۲۳
يوم خيبر ۷/۲۰۰	نیمه ماه شعبان ۱/۱۹۹، ۲/۲۱۸، ۳/۵۱، ۵/۲۳۸
يوم صاحب الزمان (عج) ۸/۱۳۶	۶/۲۵
يوم عاشوراء ۶/۲۱۶، ۸/۱۸۸، ۸/۲۲۲، ۸/۳۹۶	وقت طلوع انجبر ۲/۲۳۸
۱۲۸، ۱۳۶، ۹/۲۱۸	وقت غروب الشمس ۲/۲۳۶
يوم عرفة ۱/۲۷۲، ۲/۲۴۲، ۶/۲۰۸	بازدهم شوژ ۳/۷۰
يوم غدیر ۷/۲۰۰	يوم الأحد ۳/۳۵۶، ۴/۳۷۸، ۷/۶
	يوم الأربعاء ۴/۳۳۰
	يوم الأربعاء ۴/۴۱۸
	يوم الجمعة ۲/۱۲۴، ۲/۱۷۲، ۲/۱۷۴، ۲/۲۵۲، ۲/۲۶۴
	۳/۲۸، ۵۹: ۴/۲۰۸، ۶/۱۶۰، ۱۹۶، ۱۹۶
	۱۹۸، ۲۰۰، ۲۰۲، ۷/۳۴۴، ۸/۱۳۴، ۱۳۶
	۹/۳۲۲، ۲۳۶، ۲۴۰
	يوم العشر ۹/۲۲
	يوم الخميس ۴/۴۱۴، ۲۴۰
	يوم السبت ۷/۱۸۸، ۸/۱۲۸، ۹/۱۳۶، ۲۱۸
	يوم العقیة ۷/۲۰۲
	يوم القدير ۶/۱۶۲، ۸/۱۳۴
	يوم النظر ۸/۱۳۴

(٧)
فهرست غریب الحدیث

استوعره ٢٠٠/٣	أحمش ٢٣٨.٨٢/٦	ابتز ١٦٦/٧
أسواقهم ١٥٢/٧	إحنة ١٠٠/٦	أبدان ٨٢/٧
اشاخه ١٨٢/٢	الأخوص ٩٠/٧	أبر ٢٦٤.٢٦٨.٨٨/٦
استهارة ١٠٠/٦	أحض ١٤٢/٦	٦٨/٧
اشعب ١٥٨.٨٨/٦	أذل ١٤٢/٦	أبرت ١٤٠.٩٦/٦
أشفاره ٢٣٠/٧	أدهم ٣٨/٩:٢٢٤/٨	الأبرص ١٣٤/٣
أشقر ٧٢/٧	أذفر ٢٣٦/٨	أبرضوى ١٢٨/٦
أصحر ٢١٠/٥	أذواد ٢١٠/٦	الأبتع ٨٨/٧
اصطلمكم ٢٣٦/٢	أرب ٣٥٠/٩:٣٧٨/٧	أبلج ٢٤/٢
اصطلى ٢١٤/٣	أربذ ٣٧٤/٢	أبلستا ٢٨٢/٧
الأصهب ٨٨/٧	ارتق ١٥٨.٨٨/٦	أبلق ٣٨/٩:٢٢٤/٨
أصيص ٢٣٨/٩	أرش ٨٠/٩	أقتدر ٣٧٦/١
أصبت ١٣٢/٦	أرحف ٢٦٤/٧	أثرة ٢٩٢/١
أضبوا ١٠٠/٦	الأزر ١٢٠/٦	أتل ١٢٨/٦
أعضاد ٢١٠/٦	أزرق ٧٢/٧	اجتاحهم ٢٠٢/٣
أعنتها ١٤٨/٧	أزلفه ١٠/٧	أجلى ٢٠٦/٨:١٢٦/٢
أغضض ٢٠٢/٦	أزوادهم ٢٧٦/٨	٢٧٠/٩
أفنج ٢٠٨/٨:٢٢٠/٦	أزوف ٢٢٨/٤	أجلى الجبهة ٢٩٢/٢
أقبل ١١٢/٧	أزبل ٢٠٨/٨	أحجار الزئبق ٧٤/٧
أقصد ٢٧٠/٢	أسبل ٢٤/٧	أحلاس ٣٧٢/٥:٣٤٢/٢
أقلنى ٢٢٢/٦	استفذهانا ١٠٤/٦	٢٤٠.٢٥٢/٧
أقنى ٢٥٨.٢٩٢/٢	استوعر ٢٦٢/٥	أحلامكم ١١٨/٣

٩٤/٦ نكأده	٨٦/٩،١٧٤/٢ ابديرا	١٧٢/٩،٢٠٦/٨
٢٠/٨ نكره	١٧٦/٦ بذخلهم	١٢٦/٢ أقبى الأنف
٢٨٦/٥ لئكتع	٢٤٨/٨ ابيراذين	٨٨/٧ أكبش
٢٢٠/٧،٣٩٢/٥ تكفأ	١٢٨/٦ ابيراق	٧٤/٦ اكنعت
١٩٠/٤ تكفة	١٨٢/٧ برأانسة	٤٤٠/٦ أكلته
١٢٨/٦ تلاد	٢٢٨/٩ البطن	١٢٤/٤،٢٧٠/٣ الأكمه
٢٢٦/٧ تنجلج	٢١٨/٤ ببط	٣١٦/٧ الأبنوس
٢٨٦/٥ التلدد	٢٥٠/٤ بضيح	٢١٤/٦ الآلاه
٨٦/٧ تلمة	٢٠/٧ بواترها	١٢٤/٦ الأمت
٢٥٢/٧ تلمات	٣٧٢/٦ بوار	٢٢٠/٧ أميطوا
١٦٠/٣ تمحصوا	٢٩٨،١٢٠/٧ بواره	٢٠٦/٦ الإنابة
٣٧٦،٢٢٦/١ تميد	٩٨/٦ بهم	٢٩٠/٨ انبجست
٤٠٠/٧ تنهد	٢٢٠/٤ بجماء	٢٣٦/٤ انباشكم
٢٠٢/٤ التوتيا	١٥٨/٣ ليدر	٢٥٠/٧ الأندر
٩٨/٣،٢٨٢،١٢٦/٢ الثاقب	١٤٠/٦ الثاقون	٢٤/٧ الأترع
٢٢٨/٦ الثاقبة	١٨/٣ تازرت	٢٢٢/٨ انقضت
٢٢٦/٤ تاوين	١٠٢/٦ الثائب	٢٤/٧ الأواين
٢٢٠/٥ الثففات	٢٢٢/٤ تبيل	١٨/٧ أواء
١٩٦/٩ الثقفين	٢٥٠/٧ الثتر	٢١٤/٦ الأوية
٨٠/٦ الثكلى	١٦٢/٤ تبرى	٢٤٠/٨،٩٢/٢ الأوتار
١٠٠/٦،٣٧٢/٥ جانحة	٢٢٠/٧ تخريق	١٢٢/٦ أودع
١٩٨،٧٤/٧ جاش	١١٨/٣،١٥٤/٢ تدكدكت	٢٨/٧ لأوزار
٨/٧ الجب	٢٠٦/٨	٢١٦/٦ أوضع
٤١٢/٦ الجبب	٢٠٠/٧،٢٨٦/٥ تدلتهت	٢٥٠/٥ أهرق
٢٢٨/٤ الجبل	٢٨٠/٧ ترافهم	٣١٦/٦ أيت
٨٦/٦،٢٢٤/٢ الجعجاج	٨٢/٦،١٢/٣ ترقا	١١٠/٦ أيدك
٣٠٠/٢ جحد	١٠٢/٦ ترة	٨٢/٦،١٤/٣ بالقة
٢٠٦/٧ جحفل	٢٧٨/١ التشريق	٧٤/٦ باذخ
٢٠/٧ الجحود	١٧٨/٢ تضرمت	٣٧٢/٢ بالترق
٢٢٤/٨ جدد	٢١٨/٦ تفض	٢٧٠/٢ بان
٢٢/٧ جديل	٢٣٠/٦ تمعض	٢٢٢/٢ بابها

٢٧٢/٢ الخرق	٢١٤/٦ حرزاً	٢٣٢/٩، ٢٥٨/٨ جراه
٨٨/٢ الخرقه	٢٤٢/٢ حزاز	٢٤٠/٧ جرد
٢١٦/٤ خز	٨٠/٧ الحزور	٧٢/٩، ١١٣٢/٧ جریده
١٢٢/٢ خرف	٢٢٤/٦ حزونها	٢٦٦/٦ الجریرة
٤٠٠/٧ الخصیان	١٦/٧ حشاشه	٧٠/٩ جزر جزور
٢٢٨، ١٢٦/٦ للخضارمة	٧٢/٦ حصد	٢٢٠/٧ الجزل
٢٢٠/٦ خفض	٢٩٢/٨ انحطيم	١٩٤/٩ جزمه
٢١٤/٤ الخماض	١٨٨/٤ حنويه	١١٢/٧ جعد
٢١٦/٤ الخصرة	٢٨٨/٣ حقة	٨٢/٦ الجفر
٢٠٨/٨ خوخة	٢٨٠/٨ حلك	٤٢/٧ جلا
٢٥٦/٦ دارس	٢٢٨/٤ حَم	١٨٢/٧ جلابيب
٢٩٤/٢ دثر	٢٤/٧ حناسي	٧٤/٧ جنف
٤٠٢/٤ الذرب	٤٠٤/٧ حنش الساقين	١٣٨/٧ جقاء
٢٣٠/٤ الذرج	٢٥٤/٧ الحملان	٢٢٠/٧ جئاً
٧٢/٦ درج	٣٢٤/٩، ٢٢٠/٨ حمة	٢٢٠/٦ جناب
١١٨/٦ درس	٢٢٠/٦ حنادس	٢١٦/٤ الجناحين
٣٢٢/٧ دريسين	٣٨٤/٣ حنوط	٢٣٢/٩ جنتها
٧٦/٦ دعاير	٢٣٦/٨، ١٨٨/٤ حنوطه	٣٢٢/٤ جوار
٢٤٨/٥ دق	١٩٠/٤ حنيفاً	١٤٠/٦ الجوى
٢٢٤/٤ الذلق	٢٢٦/٤ الحواصل	٣٧٦/٣ جهورى
٢٥٦، ١٨٠، ٨٨/٦ دسدم	٩٠/٦ حوباً	٢١٢/٧ جیحون
٢٤٤	٢٢٨/٤ حوية	١٢/٧ الجيوب
١٢٢/٢ دنان	٢٨٨/٨ حواله	٢٥٦/٧ جزجؤ
١٢٤/٦ الذئبة	١٩٦/٩، ٢٧٨/٨ الخافقين	١٣٦/٢ حباكم
٢٨٢/١ دوحات	١٠٤/٦ خالوا	٢٤٢/٣ حبر
٢٥٤/٧ دولا	٢٨٦/٣ الخان	٤٨/٦، ١٣٢، ١١٤/٣ حبوا
٣٢٦/٨ دهاقينها	٢٢٤/٦ خنار	٤٠٦/٧ حجاله
٢٤٤/٢ الذهنير	٢٣٢/٤ ختن	١٤٢/٦ حجزهم
٢٥٢/٧ الدخيماء	٥٠/٦ ختر	١٨٦/٧ حزان
٢٤٢، ٨٨/٦ دياراً	٢٠٦/٤ خداج	٢٥٢/٧ حرب
٢٤٨/٦ ديان	١٧٦/٧ خدرحة	٢٨٤/٦ الحردة

٢٢٦/٤ اشكور	١٧٨/٢ ريق	٢١٦/٨ ذراً
٢٢٦/٤ اشجاب	٢٣٠، ٢٣٨/٩ زبر	١٢٦/٦ للذرائع
٢٠/٣ شيوخ	١٢٦/٦ زبرجها	١٠٠/٦ ذرعنا
٢٤٨/٧ الشوس	١٦/٦ زبر لحدید	٢٦٦/٧ ذریع
٢٩٤/٨ سبأ	٣٢٠/٣ زقاقه	٢٨٨/٧ ذعلبة
٢١٢/٧ سجون	٢٦٨/٧ زكاه	٧٢/٦ ذكر
١٩٠/٢ مسرب	٢٦٤/٧ زمر	١٨/٧ الذم
٢٧٦/٦ الشففة	٢٨٦/٣ زقيلجة	١٢٢/٦ ذؤبانهم
٩٠/٧ شارة	٢٢٨/٧ زنيه	٢٠٦/٢ رب
٢٢٢/٥ شجة	١٢٤/٤ زهوقاً	٢٥٤/٥ رباط
٢٦/٧ شرى	١٤٢/٦ ساتنا	٢١٤/٦ ربقته
١٥٢/٧ الشريد	٢١٨/٨ ساج	١٦/٣ ربقة
١٨٢/٢ شنقة	٢٢٨/٣ ساجة	٢٨٨/١ ربوت
٢٨/٧ شعناً	١٨٦/٩، ١٨٢/٣ ساخت	٢٢٨/٧ رث
١٧٠/٦ شعنا	٢٧٢/٦ الشاطع	٢٦٦/٧ الرحبة
١٢٦/٤ اشموذة	٩٨/٦ الشانبة	١٢٦/٦ ردها
٢٦٢/٧ ششقه	٤٤٠/٢ الشبارت	٢٢٦/٣ رزقت
٢٤٤/٣ اشلماب	٢٨٨/٧ اشبال	٢٥٠/٧ رزمة
٥٦/٢ شمائله	٢٤٠/١ سبأ	٢٢٤/٤ رزيمه
٨٨/٢ شمائها	٢٧٠/٢ سبقة	١٢/٦ الرشا
١١٦/٦، ٢٤٠/٤ شمراخ	٣٧٠/٢ سجماء	٢٧٢/٢ وخراضه
٢٤٢، ٢٣٨/٩، ٢٢٢/٨	سدرة المنتهى ٤٠٤/٦	١٢٦/٦ وفدهم
٢٨/٧ شملا	٢٥٠/٩	١١٠/٦ وفدك
٢٣٠/٦ شموسه	٢٣٠/٢ الشرحان	٢٨٦/١ دق
١٠٤/٦ الشنان	٢٤٠، ٢٦٨/٦ سمدأ	٢٣٨/٧ ركبها
٢٢٨/٨ شهب	٣٢٠/٧ سطح	٢٩٠/١ الرنة
١٨/٧ الشيب	٢٣٢/٤، ٢٢٤/٢ سفانج	٢٢٠/٧ الروايا
٢٢٢/٦ صباها	٣٢/٧ السلام	١٠٢/٧ الروحاء
٢٢٠/٤ صحصح	٢٢٠/٦ السلسل	٢٦٠/٧ الرويضه
١٧٠/٦ صدعنا	٩٢/٦ سلوا	٢٢/٧ الرهام
١٤٠/٦ الصدى	١٤/٣ سمت	٢٢٨/٢ ربية

غوائل ٢٠/٧	طود ٧٢/٦	الضَّرارة ٣١٦/٨
غياهب ٢١٤/٣	ظامن ٣١٤/٧	الضَّرارة ٢٣٨،٨٤/٦
الغياهب ٣٢٢/٧	انظرب ٢١٨/٨	صتر ١٥٨/٣
الغيب ٢٠٨/٣	ظعنا ٣٦٨/٥	صفدوا ٢٢/٧
غيدافة ٢٦٨/٧	عائلنا ١٧٢/٦	الصفَّة ٢٣٢/٧، ٢١٤/٦
غيلة ٣٦٢/٨	عارز ٧٢/٦	صفقتين ١٨٢/٢
فائور ٢٢٠/٨	عبايد ٩٨/٦	صكته ٢٥٦/٧
الفاروق ١٠٢/٧	العتاة ١٣٢/٦	الضليب ٣٢٤/٩
فجبد ٣٧٢/٢	العتل ٣٢٨/٧، ١٦٨/٤	صناه ١٨٦/٧
فرائصهم ١٨٦/٢	عدائى ١٣٠/٦	الضمصام ٤١٠/٦
فرطكم ٢٧٦/١	العدوى ١٤٠/٦	صفنها ٣٣٤/١
فرغت ٢٤٢/١	عرصة ٤١٢/٦	صناديد العرب ١٣٢/٦
الفاضيط ١٥٦/٩	العرعر ٣١٦/٧	الضندل ٣٠/٣
فطاط ٢٤/٢	العرفاء ٣٢٢/٧	صيصية ٢٩٢، ١٢٨/٧
فطاطه ٢٠٦/٧، ٣٢٢/٥	عرك ٨٦/٧	١٩٠/٨
فعفر ٣٦/٧	عصائب ١٩٢/٧	صيلم ١٨٦/٧
فل ١١٠/٦	عقال ٣٠٨/٧	ضرغامه ٧٤/٦
فلق ٨/٧	عقبت ٢٢٦/٢	الضروس ٨٨/٢
الفنك ٢٢٦/٤	عقرت ١٣٦/٨	الضغائن ٢٠٠/٧
فنيق ٣٢٢/٧	عقد ١٣٨/٦	ضيجنى ٢٨٢/٤
فورة ٩٠/٧	العلق ٨٤/٩	ضيمة ١٩٢/٢
فتاحاً ٩٦/٦	العبيه ٧٠/٩	الضيم ٢٠٨/٣
قارع ٣٢٨/٥	غابر ١٢٢/٤	طائنة ١٠٢/٦
الفاطول ٣٢٢/٤	غارب ٣١٨/٧	طالح ٢٨٠/٩
القناد ٢٢٢/٩، ٣٨٢/٥	غارماً ٣٨٠/٧	الطامة ٢٦٢/٧، ٢٥٨، ٩٠/٦
القنب ٣١٨/٧	غسق ٩٨/٦	طخياء ٢٠٦/٦
قشم ٧٤/٦	الغضى ٣١٦/٧، ٣٨٠/٥	الطرز ٣٧٦/٦
القند ٢٨٢/٨	٢٢٢/٩	ظرفة ٢٢٨/٧
القنذة ١٥٦، ٢٦/٩، ١٦٨/٣	النظارفة ٢٢٨، ١٣٦/٦	ظسقا ٢٥٢/٩
القنذة بالقنذة ٢٢٦/٧	غمانيل ٤٢٠/٤	طمت ١٩٨/٤
قذبت ١٣٨/٦	غمزت ٢٢٢/٢	طوبى ٢٨٠/٨

٢٧٠/٥	ميجفة	٢٩٠/٨	كمدون	٢١٠/٩	القر
١٢/٧	المجدلين	٣٣٤/٨	كراع	٢٥٢/٨	قرايس
٧٢/٦	المحتد	٩٨/٦	كراعاً	٢٥٨/٨:٣٧٢/٧	قزع الخريف
٢٠٦/٦	محتده	٢٣٠/٨:٣٩٢/٧	الكرويتين	٧٦/٧	قزع كقزع الخريف
٢١٠/١	المحتجلين	٣٢٤/٧	كقوم	٢٠/٧	قسطل الفبار
٢٣٤/٦	المحجة	٣٢٨/٩	كفاتور	٢٧٨/٢	قصب
٢٢/٨:٩٢/٢	محض	٧٢/٧	كلب	٣٨٦/٧	قصع الفخار
٨٨/٦	محضاً	٧٢/٦	لكماء	١٦٨/٢	قصت
٢٠/٣	محضه	٢٢٤/٢	كف	٩٦/٦	قصت
٣١٨/٦	محلين	٩٢/٦	كفك	٢٢٠/٦	قصتها
٩٦/٧	محللة	٢١٦/٢	الكنيسة	٢٢٨/٧	قصه
٧٢/٦	مخدش	٢٣٢/٧	كوة	٢٧٢/١	القصواء
٢٢/٧	مخزياً	٢١٨/٨	الكير	٢٢٢/٩	القطائع
٢٥٢/٧	المخصرة	٣١٦/٧	اللازورد	٣٧٢/٢	قطط
٧٢/٦	مخفر	٩٨/٦	اللاخية	٢٢٨/٩:٢٢٠/٨	القطف
٢٢٢/٦	المدهوات	٢٢/٧	لات	٢٠٦/٨:٣٤٢/٢	قضونيتان
٢٥٠/٧	المدر	٢٢٠/٦:٢٣٢/٢	اللاواه	٣٤٢/٩	قفيز
٢١٠/٢	المدرج	٢٢٨/٢	لبنه	٣٣٤/٧	قلايه
٢٢٢/٩	مدى	٣٥٦/٢	لبد	١٠٤/٦	قلوا
٣٨٦/١	مديل	٢٢٢.٣٠/٨	لحف	١٣٤/٦	القمامة
٢٠٦/٢	المركك	٢١٤/٦	اللزبة	٢١٢/٨	قنطر
١٣٢/٧	مرجها	١٦/٧	لنحتوف	٢٢٢/٦	القنظام
٢٩٢/١	مرحل	٩٨/٧	مارقة	٢١٨/٦	قنهم
٢٤٠/٧	مرد	٢٠٦/٦	المارقين	٢٢٨/٦	قناني
٣٧٠/٦	المرياد	٢٤٢.٢٩٠/٢	ميدح	١٥٢/٢	قوامه
١٠/٧	المرومل	٩٨/٦	المبضة	٣٢٤/٧	قياط
٢٨٠/٧	مروجاً	٢٥٦/٢	مبطنه	٣٠٠/٦	ققوم
٢٢٤/٢	مساجده	٩٦/٦	متاحاً	١٦/٧	كائناً
١١٦/٦	المستجار	٩٨/٦	المتالين	٢٢٢/١	كياة
٣٠٠/٦	المسجور	٢٠٦/٩	متخضضاً	٢١٤/٨	كيسنا
٨٠/٦:١٢/٣	مسح	٢٥٢/٥	المشخط	٣٢٢/٨	كيت

النوشادر ٢٠٨/٢	مضرتين ٢٦/٩	انمسودة ١٢٨/٧
التنوي ١٣٨/٦	مناحك ٩٢/٦	مسومة ٢٤٦/٨
نهل ٣٢٠/٦	مناص ٧٤/٦	المسومين ٢٣٠/٦، ١٢٨/٦
نير ١١٨/٦	المنتجح ٨٢/٦، ٣٦٦/٢	مشاش ١٣٦٢، ٢٩٠/٢
واسط ٢٠٦/٢	٢٣٨	٢٣٨/٩
وتر ١٣٢/٦	منحن ٣٦٢/٧	مشرب ٢٩٠/٢
وتراً ١٤/٦	مولفة ٦٨/٧	المشرف ٣٦٤/٢
الوتين ١٤/٧	الموتور ٣١٨/٢	مشرفة ٢١٠/٨
الوحا ٣٤٢/٧، ١٤٢/٢	مهبجن ٣٢٨/٧	المصطكى ٣٢/٣
وخيت ٢٨٢/٣	مهل ٢٢٠/٦	المصطلمات ١٢/٧
الودج ١٤/٧	مهتده ٢٢/٧	المضارمة ٣٨٠/٢
ورع ١٥٢/٢	انمبيض ٣١٨/٦	مضام ٢٤٠/٨
ورك ٢٥٢/٧	المهيمن ٢٠٨/١	مطرف ١٤/٣
وزراً ١٣٨/٨	الماسين ٢٤/٧	مضروقة ١٨/٧
وظف ٢٣٠/٧	ناصر ٢٢٨/٤	مظلاً عليها ١٢٨/٣
الوغرة ٢٤٠، ٢٦٨/٦	ناغاه ١٢/٧	مظلمة ٢٢٦/٨
وقر ٣٩٠/٨	ناكباً ١٨/٧	معرس ١٢٤/٧
الوقيد ٣٦٢/٧	ناكتين ٢٣٨/٦	المعظون ٢١٨/٢
وليجة ١٨٦، ١٨٤/٧	ناواهم ٢٤٠/١	معين ٧٠/٧
الواله ١٤/٧	ناوى ٢٧٢/٨	مفرنا ١٧٢/٦
الوهل ٢٦٢/٧	النجباء ١٩٢/٧	مفلونب ٧٤/٦
وهى ١٣٨/٧	نسكى ١٩٠/٢	منفضها ٧٢/٦
الهاطل ٢١٢/٣	النشر ٢٧٠/٦	المفوضين ٢١٢/٦
انهام ٤١٠/٦	نشؤ ٧٤/٦	المقام ٣٣٨، ٩٨/٢
هباء ٢٨٢/٧	نطع أديم ٣٧٢/٢	مقسوعاً ٢٨/٧
الهبوات ٢٠/٧	النعم ١٦٠/٣	المكثور ٢٠/٧
الهيبد ٢٦٢/٧	نفسجين ٢٠٦/٢	المكروبين ٧٨/٦
هجهج ٢٦٢/٧	نقبا ١٨٢/٢	الملاحم ١٧٠/٩
حدر ٢٢٤/٧، ٢١٢/٢	تقرأ ٣٧٦/٣	ملطو ٣١٦/٨
حدرت ٢٦٢/٧	نمط ٢٧٢/٢	الملموم ٢٤/٧
هرجاً ٨٦/٩	ننتفع ١٤٠/٦	مرع ٢٢٠/٦

۱۴/۳	بشو	۲۸۲،۲۰۲/۷	الهردی
۲۳۲/۴	بقرعونتی	۷۴/۶	هکمت
۲۳۶/۸	بقله	۳۱۶/۸	الهمالنج
۱۵۸/۳	بکن	۴۲۲/۶	الهام
۱۹۸/۴	بکند	۲۲/۷	صلجوا
۱۹۲/۳	بکعن	۳۳۲،۲۸۲/۷	هنات
۳۳۸/۸	بکبو	۱۷۸/۲	الهواجر
۳۵۲/۵	بکبی	۳۱۶/۶	هواجسر
۱۰۲/۳	بکت	۱۸۲/۲	هوی
		۷۰/۷	البیس
		۱۹۶/۳،۶۲/۲	بآرز
		۲۲۶/۷	
		۱۱۴/۶	بیرمه
		۲۲۰/۴	بیسری
		۱۹۸/۷	بتکالیون
		۱۳۸/۶	بجازی
		۲۹۸/۲	بجولون
		۲۵۶/۶	بخفر
		۷۴/۶	بخور
		۲۰۸/۴	بداف
		۱۴۶/۳	برتاب
		۲۱۸/۴	برع
		۳۱۴/۸	بشرتیون
		۲۳۸/۶،۴۳۶/۴	بعرب
		۱۲/۷،۲۰۶/۶	بعسوب
		۳۲/۷	بعین
		۲۵۸/۶	بغلب
		۱۰۴/۷	بغمز
		۲۱۶/۳	البغاع
		۴۲/۷	بغحص
		۸۲/۶	بغشا

(۸)

فہرست ادیان، فرقہ و مذاہب

.۱۶۲ .۱۵۲ .۱۵۴ .۱۵۶ .۱۶۲ .۱۶۲ .۱۶۵	آریا ۱۲۷/۱
.۱۶۶ .۱۶۸ .۱۷۰ .۲۳۴ .۲۴۲ .۲۵۸ .۲۶۲	اخباریہ ۱۶۴/۸
.۲۶۴ .۲۶۸ .۲۶۹ .۲۷۳ .۲۷۴ .۲۸۳ .۲۸۴	استوت ارتھ ۱۴۱/۱
.۲۸۵ .۲۸۷ .۲۸۸ .۲۸۹ .۲۹۰ .۲۹۱ .۲۹۳	الاسلام ۸.۷/۱
.۲۹۴ .۲۹۵ .۲۹۷ .۲۹۸ .۳۰۰ .۳۰۱ .۳۰۴	.۵۶ .۳۷ .۳۶ .۲۷ .۲۴ .۲۳ .۲۰ .۸.۷/۱
.۳۰۵ .۳۰۶ .۳۰۷ .۳۰۹ .۳۱۱ .۳۱۵ .۳۲۶	.۱۵۱ .۱۵۰ .۱۴۹ .۱۴۷ .۱۴۵ .۱۴۴ .۸۵ .۶۹
.۳۵۶ .۳۸۶ .۳۹۰ .۳۹۰ .۳۹۱ .۴۱۳ .۴۲۱	.۱۵۲ .۱۵۶ .۱۵۷ .۱۶۸ .۱۷۳ .۱۷۴ .۱۷۵
.۴۲۸ .۴۳۲ .۴۳۸ .۴۳۹ .۴۴۰ .۴۴۱ .۴۴۶	.۱۷۷ .۱۷۸ .۲۸۰ .۳۰۳ .۳۱۸ .۳۲۱ .۳۲۳
.۴۴۷ .۴۴۸ .۴۴۹ .۴۷۲ .۴۷۳ .۴۷۷ .۴۸۴ .۴۹۳ /۱۰	.۳۳۲ .۳۳۶ .۳۴۷ .۳۵۰ .۳۵۴ .۳۵۵ .۳۷۲
.۲۷۴ .۲۸۸ .۲۸۹ .۳۰۱	.۳۸۲ .۴۰۸ .۴۱۰ .۴۱۰ /۲ .۸.۸ .۱۸ .۲۴ .۲۸ .۳۹ .۴۰
اسماعیلیہ ۱/۱۴۵ .۱۶۲ .۱۶۳ .۳/۳۷۹ .۲۸۸	.۴۱ .۴۶ .۵۰ .۷۸ .۸۰ .۱۰۱ .۱۰۱ .۱۰۲ .۱۰۵ .۱۰۶
.۲۹۰ .۲۹۴ .۲۹۸ /۴ .۳۱۰ /۳۲۹ .۳۲۹ /۶ .۶۶ /۷	.۱۰۸ .۱۶۹ .۱۹۰ /۳ :۲۹۴ .۱۶ .۲۲ .۱۵۴
.۳۵۰ .۴۵۲ /۱۰ .۲۹۳	.۱۷۵ .۱۷۶ .۱۷۷ .۱۷۹ .۲۲۶ .۲۷۱ .۲۷۲
اشاعرہ ۴۱۸/۷	.۲۷۶ .۲۷۷ .۲۸۳ .۲۸۷ .۲۹۲ .۲۹۳ .۳۰۰ /۴
اسامیہ ۱/۶۰ .۶۹ .۳۵۷ .۴۰۱ .۴۰۲ .۴۰۲ /۲ .۲۲۰	.۹ .۷ .۱۰ .۱۷ .۱۸ .۲۲ .۲۵ .۳۷ .۳۹ .۴۲ .۶۱
.۳۸۹ /۳ .۱۶۲ .۱۶۳ .۱۶۴ .۲۳۸ /۴ .۲۹ .۲۹	.۶۵ .۷۳ .۷۴ .۷۵ .۷۷ .۸۶ .۳۲۲ /۵ :۲۳۷ .۷۴
.۳۳ /۲۵۱ /۵ .۱۱۲ /۵ .۱۲۱ .۱۲۵ .۱۸۵ /۷	.۳۳۳ .۳۵۰ .۳۸۶ /۶ :۱۹ .۲۰ .۲۱ .۲۲ .۲۴
.۴۱۶ .۴۱۸ .۴۲۵ /۸ .۴۰ /۷۷ .۹ /۹ .۱۱۴	.۲۵ .۲۶ .۲۷ .۲۸ .۲۹ .۳۰ .۳۱ .۳۲ .۳۳ .۳۴
.۱۱۶۶ /۱۰ .۲۳۲ .۲۳۴ .۲۳۶ .۲۳۷ .۲۷۴ .۲۸۷	.۸۴ .۲۳۴ .۲۳۶ .۲۸۴ .۳۱۲ .۳۰۸ .۴۱۹ .۴۳۵
۲۹۳	.۴۵۱ .۴۶۰ /۸ .۴۵ .۴۶ .۴۷ .۶۳ .۷۵ .۹۴
بایبٹ ۴/۷۱ .۷۳ .۷۴ .۹/۱۱۶۶ .۱۰/۲۲۹	.۱۱۷ .۱۱۹ .۱۲۵ .۲۶۶ .۲۳۶ .۳۳۸ .۳۶۱ /۹
	.۲۶ .۲۸ .۵۵ .۱۰۰ .۱۰۷ .۱۱۰ .۱۲۲ .۱۴۰

.۳۱۲ .۳۱۱ .۳۰۸ .۳۰۷ .۲۸۶ .۲۷۸ .۲۶۹
 .۵۶ .۴۶ .۴۴ .۴۳ .۳۸ .۲۲ .۱۶ / ۳ : ۳۷۰ .۲۵۲
 .۹۵ .۹۱ .۹۰ .۸۶ .۸۵ .۸۴ .۷۷ .۷۲ .۷۱ .۷۰
 .۲۳۶ .۱۶۰ .۱۴۵ .۱۴۴ .۱۴۳ .۱۴۱ .۱۲۶
 .۲۴۴ .۲۴۳ .۲۴۲ .۲۴۱ .۲۴۰ .۲۳۹ .۲۳۷
 .۲۹۸ .۲۹۶ .۲۹۵ .۲۸۰ .۲۵۷ .۲۴۸ .۲۴۶
 .۳۱۶ .۳۱۴ .۳۱۲ .۳۰۳ .۳۰۱ .۳۰۰ .۲۹۹
 .۳۵۲ .۳۴۰ .۳۳۸ .۳۳۳ .۳۲۸ .۳۲۴ .۳۲۰
 .۴۹ .۳۳ .۳۲ .۳۱ .۱۷ .۹ / ۴ : ۳۹۸ .۳۶۴ .۳۵۸
 .۱۲۷ .۱۲۳ .۱۱۸ .۱۰۵ .۹۶ .۹۰ .۸۴ .۷۸ .۷۱
 .۲۸۴ .۲۸۱ .۲۷۳ .۲۵۶ .۲۵۲ .۲۴۶ .۲۴۱
 .۳۱۹ .۳۱۶ .۳۰۵ .۳۰۲ .۲۹۶ .۲۸۶ .۲۸۵
 .۱۱۳ .۱۰۶ .۹۰ .۸۰ .۷۴ .۴۱ .۲۴ / ۵ : ۳۲۲
 .۱۹۵ .۱۹۳ .۱۸۸ .۱۵۶ .۱۵۵ .۱۳۹ .۱۱۶
 .۲۴۲ .۲۵۵ .۲۴۲ .۲۰۹ .۲۰۳ .۱۹۸ .۱۹۶
 .۲۲۰ .۸۲ .۷۸ .۶۸ .۶۲ / ۶ : ۴۱۴ .۳۹۶ .۳۸۴
 .۱۸۶ .۱۰۰ / ۷ : ۳۹۸ .۳۹۵ .۳۳۷ .۳۳۶ .۲۸۴
 .۴۳۵ .۴۲۰ .۴۱۸ .۴۱۷ .۲۶۴ .۲۴۶ .۲۴۴
 .۴۳۹ .۴۳۸ .۴۳۷ .۴۳۳ .۴۳۲ .۴۳۱ .۴۲۷
 .۱۵۷ .۶۳ .۵۸ .۳۹ .۳۷ .۳۶ / ۸ : ۴۴۵ .۴۴۱
 .۱۰ / ۹ : ۳۸۴ .۱۸۹ .۱۸۸ .۱۸۶ .۱۶۱ .۱۵۸
 / ۱۰ : ۴۵۱ .۴۴۲ .۱۶۶ .۱۲۰ .۱۰۵ .۸۶ .۳۲
 .۲۵۱ .۲۴۴ .۲۴۳ .۲۴۱ .۲۳۷ .۲۳۴ .۲۲۷
 .۲۷۳ .۲۷۱ .۲۷۰ .۲۶۷ .۲۵۸ .۲۵۳ .۲۵۲
 ۲۹۳ .۲۹۱ .۲۸۹ .۲۸۶ .۲۸۳ .۲۷۶

شیوا / ۱ : ۱۲۴

صوفیه / ۴ : ۱۱ / ۴۸ : ۲۵۸ / ۱۰ : ۲۶۷ .۲۶۴

فطحنی / ۱۰ : ۲۸۳ .۲۳۵

کریشنا / ۱ : ۱۴۱

کنئوسوس / ۱ : ۱۳۳ / ۱۳۵ .۱۳۸

بودا / ۱ : ۱۱۷ / ۱۲۷ .۱۲۸ .۱۲۹ .۱۳۱ .۱۳۲ .۱۳۳
 ۱۳۸
 یومسنیه / ۴ : ۲۹
 بهائیت / ۱ : ۴۵۷ / ۱۰ : ۷۵ .۷۳ .۲۲۹
 تانو / ۱ : ۱۳۳ .۱۳۸
 چارودیه / ۱ : ۳۹۹ / ۴ : ۶۳
 خشویه / ۵ : ۱۱
 حنبلی / ۱۰ : ۲۷۷
 حنفیه / ۹ : ۴۹۱ / ۱۰ : ۲۵۳ / ۲۶۱ .۲۶۷ .۲۶۹ .۲۷۲
 خرمدینه / ۴ : ۲۹
 دائو / ۱ : ۱۳۴
 زرتشت / ۱ : ۱۱۷ / ۱۱۸ .۱۱۹ .۱۲۰ .۱۲۱ .۱۲۲
 ۱۵۸ .۱۵۷ .۱۲۳
 زیدیه / ۱ : ۵۲ .۵۶ .۲۹۹ .۴۰۰ .۴۰۱ .۴۰۲ .۴۰۳
 .۱۱۰ / ۵ : ۴۰ .۳۵ .۳۴ / ۴ : ۲۹۳ .۲۷۸ .۲۷۶
 ۲۹۳ / ۱۰ : ۱۰۷ / ۹ : ۴۵۴ .۴۱۶ / ۷ : ۱۲۱ .۱۱۲
 سلفی / ۴ : ۷۸
 شی / ۱ : ۱۹ / ۳۸ .۵۲ / ۴ : ۵۶ .۵۵ / ۸ : ۱۶۱
 / ۹ : ۲۵۸ .۲۵۲ .۲۴۸ / ۱۰ : ۴۵۱ .۴۴۲ .۳۲۰ / ۱۰
 ۲۶۱
 سونگ جیانو / ۱ : ۱۳۳
 شافعی / ۴ : ۵۵ / ۱۰ : ۶۰ .۲۷۳ .۲۶۷
 شاکته / ۱ : ۱۲۴
 شیخیه / ۱ : ۱۶۳ .۱۶۲ / ۴ : ۷۶ .۷۲
 شیعه / ۱ : ۱۹ / ۲۴ .۳۸ .۴۲ .۴۵ .۵۱ .۵۲ .۵۳ .۵۴
 .۷۲ .۸۶ .۸۸ .۸۹ .۱۱۳ .۱۴۴ .۱۴۵ .۱۴۷
 .۱۴۸ .۱۴۹ .۱۵۰ .۱۵۴ .۱۵۹ .۱۶۳ .۱۸۲
 .۱۹۵ .۱۹۶ .۱۹۷ .۲۰۱ .۲۰۸ .۳۳۶ .۳۴۴
 .۳۵۷ .۳۵۵ .۳۹۶ .۳۹۷ .۳۹۹ .۴۰۰ / ۲ :
 .۱۸ .۲۰ .۳۶ .۸۲ .۸۲ .۱۰۶ .۱۸۲ .۲۲۰ .۲۶۸

- کسانیه ۱۵۹/۴:۱۹/۶:۱۵۴/۱۰:۲۹۲/۱
- مالکی ۲۲۲/۱۰:۵۵/۴
- مجنوس ۳۲۲.۹۶/۴:۱۴۱/۱
- مرجئه ۸۲/۹:۱۸۰/۷:۳۵۰/۵
- سجیت ۴۵۶/۷:۱۶۴.۱۶۳.۱۵۷.۱۴۰/۱
- معتزله ۴۱۸/۷:۲۷/۴
- مفوضه ۲۰/۵
- مقتضیه ۲۰/۵
- منصوریه ۲۰/۴
- مهایانه ۱۲۸/۱
- مهدویت ۴۳۸.۵۸/۴:۲۳/۱
- نصاری ۱۳۵۲/۷:۳۲۲.۹۶/۴:۱۸/۳:۱۸۸/۲
- ۲۹۸/۹
- واقفیه ۲۸۳.۲۳۷.۲۳۴/۱۰:۳۵/۴
- وقایبت ۷۱/۴
- ویشنو ۱۴۱.۱۲۴/۱
- هذیله ۲۰۲/۳
- هندو ۱۲۷.۱۲۶.۱۲۴.۱۲۳.۱۱۷/۱
- هینه یانه ۱۲۸/۱
- یهود ۱۵۷.۱۵۴.۱۰۴.۱۰۰.۹۸.۹۷.۹۶/۱
- ۱۵۸/۳:۱۸/۴:۶۹/۷:۳۵۲/۸:۲۱۸.۲۶/۸
- ۴۴۲.۲۸۱.۲۸۰.۲۸/۹:۳۴۲.۲۲۲

فهرست منابع و مآخذ

۱. آب زوهر، فاطمه جدلی (معاصر)، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۸۹ ش.
۲. آثار الحجّة، محمد شریف رازی (م ۱۳۷۹ ش)، قم: دارالکتاب، ۱۳۳۲ ش.
۳. آدابی از قرآن، سید عبدالحسین دستغیب (م ۱۳۶۰ ش)، شیراز: کانون تربیت، ۱۳۵۷ ش.
۴. آفتاب انتظار، بابک نیک طلب و سیامک نیک طلب (معاصر)، تهران: مؤسسه زیتون، ۱۳۸۰ ش.
۵. آکام المرجان فی غرائب الأخبار و أحكام الجان، بدر الدین محمد بن عبدالله الشبلی الحنفی (م ۷۶۹ ق)، تحقیق: ایمن البحیری، بیروت: مؤسسه الکتب الثقافیة، ۱۴۱۵ ق.
۶. آد عاشقان در انتظار موعود، محمد علی مجاهدی (پروانه) (معاصر)، قم: سرور، ۱۳۷۹ ش.
۷. آینده آزادی، ژان ماری گنو (م ۱۹۴۹ م)، مترجم: عبد الحسین نیک گهر، تهران: کتابخانه تخصصی وزارت امور خارجه، ۱۳۸۰ ش.
۸. آیین بودا، هانس ولفگانگ شومان (م ۱۹۲۸ م)، مترجم: پاشایی و عسکری، تهران: مروارید، ۱۳۶۲ ش.
۹. آیین هندو، سیمن ویتمن (معاصر)، مترجم: علی موحدیان عطار، قم: مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب، ۱۳۸۳ ش.
۱۰. ائعاط الحنفاء بأخبار الأئمة الفاطمیین الخلفاء، أحمد بن علی انمقریزی (م ۸۴۵ ق).
۱۱. إثبات الرجعة، ولی الله اشراقی (م ۱۳۲۲ ق)، تبریز: حاج حسن مرکب ساز التبریزی، ۱۳۶۳ ق.
۱۲. إثبات الوصیة للإمام علی بن أبی طالب، المنسوب إلی علی بن الحسین المسعودی (م ۳۴۶ ق)، بیروت: دارالأضواء، ۱۴۰۹ ق.
۱۳. إثبات الهداة، محمد بن الحسن الحرّ العاملی (م ۱۱۰۴ ق)، شرح و ترجمه: محمد نصر اللّهی، قم: المطبعة العلمیة.

١٤. اثر آفرینان، زندگی نامه نام آفرینان فرهنگی ایران از آغاز تا سال ١٣٣٠ ش، سید کمال حاج سید جوادی و عبدالحسین نوایی، تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ١٣٧٧ ش.
١٥. احادیث المهدی من مسند احمد بن حنبل، السید محمد جواد الحسینی الجلالی (معاصر)، قم: مؤسسه النشر الاسلامی، ١٤٠٩ ق.
١٦. الاحتجاج علی أهل اللجاج، أحمد بن علی الطبرسی (م ٦٢٠ ق)، تحقیق: ابراهیم الیهادی و محمد هادی به، تهران: دار الأسوة، ١٤١٣ ق.
١٧. احسن التواریخ، حسن بیگ ردملو (م ٩٨٥ ق)، تصحیح: عبدالحسین نوائی، تهران: بابک، ١٣٥٧ ش.
١٨. الاختصاص، [المنسوب إلى] محمد بن محمد بن نعمان العکبری البغدادی (الشیخ المفید) (م ٤١٣ ق) تحقیق: علی أكبر الغفاری، قم: مؤسسه النشر الاسلامی، ١٤١٤ ق.
١٩. الاختیار بن الاسلام و النصرانیة، احمد دیدات، مترجم: اکرم یاسین الشریف، ریاض: مكتبة العبيکان، ١٤٢٨ ق.
٢٠. اختیار معرفة الرجال (رجال الکشی)، محمد بن الحسن الطوسی (الشیخ الطوسی) (م ٤٦٠ ق)، تحقیق: السید مهدی الرجائی، قم: مؤسسه آل البيت ع، ١٤٠٤ ق.
٢١. الأدب فی ظلّ التشیع، عبدالله نعمه (م ١٤١٤ ق)، بیروت: دار اتوجیه الاسلامی، ١٣٥٩ ق.
٢٢. الأربعون حدیثاً، محمد بن الحسن العاملی (الشیخ انبهای) (م ١٠٣٠ ق).
٢٣. الإرشاد فی معرفة حجج الله علی العباد، محمد بن محمد بن نعمان العکبری البغدادی (الشیخ المفید) (م ٤١٣ ق)، تحقیق: مؤسسه آل البيت ع، ١٤١٣ ق.
٢٤. اساطیر هند، ورونیکا ایونس، مترجم: محمد حسین باجلان فرخی، تهران: اساطیر، ١٣٧٣ ش.
٢٥. الاستبصار فی ما اختلف من الأخبار، محمد بن الحسن الطوسی (الشیخ الطوسی) (م ٤٦٠ ق)، تحقیق: السید حسن الموسوی الخراسانی، تهران: دار الکتب الإسلامیة، ١٣٩٠ ق.
٢٦. استجلاب ارتقاء الغرف بحبب اقرباء الرسول و ذوی الشرف، محمد بن عبدالرحمان السخاوی الشافعی (م ٩٠٢ ق)، تحقیق: نزار المنصوری، قم: مؤسسه المعارف الإسلامیة، ١٤٢١ ق.
٢٧. الاستنصار فی النص علی الأئمة الأطهار ع، محمد بن علی انکراجکی (م ٤٤٩ ق)، بیروت: دار الأضواء، ١٤٠٥ ق.
٢٨. الاستیعاب فی معرفة الأصحاب، یوسف بن عید البرّ اقرطبی (ابن عبد البرّ) (م ٤٦٣ ق)، تحقیق: علی محمد معوض و عادل أحمد عبد الموجود، بیروت: دار الکتب العلمیة، ١٤١٥ ق.

۲۹. إسعاف الراغبين في سيرة المصطفى و فضائل أهل بيته الطاهرين، محمد بن علي الصبان (۱۲۰۶ق)،
 قاهره: المطبعة العامرة العثمانية، ۱۳۱۰ق.
۳۰. الأسفار الأربعة، صدر الدين محمد بن ابراهيم انشیرازی (م ۱۰۵۰ق)، تهران: مطبعة الحيدري،
 ۱۴۱۳ق.
۳۱. اسلام و جهانی شدن، سيد محمد حسيني شیرازی (م ۱۳۸۰ش)، مترجم: عبد الحسين هراتي، قم:
 ياس زهراء، ۱۳۸۷ش.
۳۲. اسماعيليه، فرهاد دفتري (معاصر)، مترجم: فريدون بدره‌اي، تهران: فروزان فر، ۱۳۸۹ش.
۳۳. الإشارات و التنبهات، الحسين بن عبد الله (ابن سينا) (م ۴۲۸ق).
۳۴. الإصابة في تمييز الصحابة، أحمد بن علي العسقلاني (ابن حجر) (م ۸۵۲ق)، تحقيق: عادل أحمد عبد
 الموجود و علي محمد معوض، بيروت: دار الكتب العلمية، ۱۴۱۵ق.
۳۵. الأصفى في تفسير القرآن، محمد محسن بن شاه مرتضى (الفيض الكاشاني) (م ۱۰۹۱)، تحقيق:
 محمد حسين الدرايتي، قم: مكتب الإعلام الإسلامي، ۱۴۲۰ق.
۳۶. الأصول الستة عشر، عدة من الرواة، تحقيق: ضياء الدين المحمودي، قم: دار الحديث، ۱۴۲۵ق.
۳۷. الاعتقادات، محمد بن علي ابن بابويه القمي (الشيخ الصدوق) (م ۳۸۱ق)، تحقيق: عاصم عبد السيد،
 قم: المؤتمر العالمي لألفية الشيخ المفيد، ۱۴۱۳ق.
۳۸. اعتقادات الإمامية = الاعتقادات
۳۹. الأعلام، خير الدين الزركلي (م ۱۹۶۶م)، بيروت: دار العلم للملايين، ۱۹۹۰م.
۴۰. الأعلام الشرقية، زكي محمد مجاهد (معاصر)، بيروت: دار الغرب الإسلامي، ۱۹۹۴م.
۴۱. إعلام النوري بأعلام الهدى، الفضل بن الحسن الطبرسي (م ۵۴۸ق)، تحقيق: مؤسسة آل البيت (ع)،
 قم: مؤسسة آل البيت (ع)، ۱۴۱۷ق.
۴۲. الأغاني، علي بن الحسين الأموي الإصفهاني (أبو الفرج) (م ۳۵۶ق)، شرح: علي مهنا، بيروت: دار
 الكتب العلمية، ۱۴۰۷ق.
۴۳. افق بينا (ماهنامه)، تهران: ارگان انجمن كليميان تهران، ۱۳۷۹ش.
۴۴. إقبال الأعمال - الإقبال بالأعمال الحسنة في ما يعمل مرة في السنة
۴۵. الإقبال بالأعمال الحسنة في ما يعمل مرة في السنة: رضى الدين عبد الكريم علي بن موسى الحنفي
 (السيد ابن طاروس) (م ۶۶۴ق)، تحقيق: السيد جواد القيومي، قم: مكتب الإعلام الإسلامي،
 ۱۴۱۴ق.

٤٩٠ ..... ناشر نامه امام مهدي عليه السلام / ج ١٠

٤٦ . إزام الناصب في إثبات الحجة الغائب، الشيخ علي اليزدي (م ١٣٣٧ق)، قم: دار انوار الهدى، ١٤٢٤ق.

٤٧ . الأمل، محمد بن الحسن الطوسي (الشيخ الطوسي) (م ٤٦٠ق)، تحقيق: مؤسسة البعثة، قم: دار الثقافة، ١٤١٤ق.

٤٨ . الأمل، محمد بن علي ابن بابويه القمي (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ق)، تحقيق: مؤسسة البعثة، قم: مؤسسة البعثة، ١٤٠٧ق.

٤٩ . الأمل، محمد بن محمد بن نعمان العكبري البغدادي (م ٤١٣ق)، تحقيق: حسين أستاذ ولي و علي أكبر الغفاري، قم: مؤسسة النشر الاسلامي، ١٤٠٤ق.

٥٠ . إمامته التقدير في أحكام المعصير، فتح الله بن محمد جواد انمازي (شيخ الشريعة الإصفهاني) (م ١٣٣٩ق)، قم، ١٤١٠ق.

٥١ . الإمامة و التبصرة من الحيرة، علي بن الحسين ابن بابويه القمي (الصدوق الأول) (م ٣٢٩ق)، تحقيق: السيد محمدرضا الحسيني الجلاني، قم: مؤسسة آل البيت عليه السلام، ١٤٠٧ق.

٥٢ . الإمامة و أهل البيت، محمد بيومي مهران، بيروت: مركز الغدير للدراسات الاسلامية، ١٤١٥ق.

٥٣ . الأمان من أخطار الأسفار و الأزمان، رضي الدين عبد الكريم علي بن موسى الحلبي (السيد ابن طاووس) (م ٦٦٤ق)، تحقيق: مؤسسة آل البيت عليه السلام، قم: مؤسسة آل البيت عليه السلام، ١٤٠٩ق.

٥٤ . الإمتاع و المؤانسة، علي بن محمد التوحيدى (ابو حيان التوحيدى) (م ٤١٣ق)، تحقيق: مرسل فاتح العجمي، دمشق: دار سعد الدين، ٢٠٠٥م.

٥٥ . امام علي أولين مظلوم تاريخ، علي اصغر عطايي خراساني، مشهد: ندای اسلام، ١٣٧٥ش.

٥٦ . امام مهدي عليه السلام موعود موجود، عبد الله جوادى أمني (معاصر)، گرد آورنده: سيد محمد حسين مخبر، قم: إيسرا، ١٣٨٧ش.

٥٧ . الانتصار للصحب و الأهل من افتراءات السماوى الضال، ابراهيم بن عامر الرحيلي، مدينة: مكتبة انغرياء الأثرية، ١٩٩٩م.

٥٨ . الأنساب، عبد الكريم بن محمد السمعاني (م ٥٦٢ق) تحقيق: عبد الله عمر انبارودى، بيروت: دار الجنان، ١٤٠٨ق.

٥٩ . انوار الفقاهة (كتاب النكاح)، ناصر المكارم الشيرازي، قم: مدرسة الإمام علي بن أبي طالب عليه السلام، ١٤٢٥ق.

٦٠ . الأنوار الثالعة في شرح زيارة الجامعة، السيد عبد الله الشير (م ١٢٤٢ق)، قم: مكتبة الأمين، ١٤٢٥ق.

۶۱. الأنوار اللوامع فی شرح مفاتیح الشرائع، حسین بن محمد آل عصفور (البحرانی) (م ۱۲۱۶ ق)، قم: مجمع البحوث الإسلامية.
۶۲. الأنوار النعمانية، السيد نعمة الله الجزائري (م ۱۱۱۲ ق)، بیروت: مؤسسة الأعلمی، ۱۴۰۴ ق.
۶۳. اوبانیشادها، مترجم: مهدی جواهریان، پیام یزدانجو، تهران: نشر مرکز، ۱۳۸۷ ش.
۶۴. او خواهد آمد، عنی اکبر مهدی پور (معاصر)، قم: رسالت، ۱۴۱۸ ق.
۶۵. اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی سعه در غیبت صفوی، حسن حسین زاده شانمچی (معاصر)، ویرایشگر: سید علیرضا واسعی، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۶ ش.
۶۶. اهل البیت فی الکتاب والسنة، محمد محمدی ری شهری (معاصر)، تحقیق: دارالحدیث، قم: دار الحدیث، ۱۳۷۵ ش.
۶۷. اهل بیت در قرآن و حدیث، محمد محمدی ری شهری، ترجمه: حمیدرضا شیخی و حمیدرضا آزریر، قم: دارالحدیث، ۱۳۷۹ ش.
۶۸. الإيضاح، فضل بن شاذان الأزدي النيسابوري (م ۲۶۰ ق)، تحقیق: میر جلال الدین الحسینی الأرموی، تهران: جامعة طهران، ۱۳۵۱ ش.
۶۹. إيضاح الانتباه، الحسن بن يوسف بن المطهر الحلي (العلامة الحلي) (م ۷۲۶ ق)، تحقیق: محمد حسن، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ۱۴۱۱ ق.
۷۰. إيضاح ترددات الشرائع، جعفر بن الحسن الحلي (محقق الحلي) (م ۶۷۶ ق)، تحقیق: السيد مهدی الرجائی، قم: مكتبة آية الله المرعشي، ۱۴۰۸ ق.
۷۱. الإيقاظ من النهج بالبرهان على الرجعة، محمد بن الحسن الحر العاملي (م ۱۱۰۴ ق)، تحقیق: مشنق المنظر، قم: دلیل ما، ۱۳۸۰ ش.
۷۲. أئمة أهل البيت، رسالته و جهاد، حسن موسی الصفار (معاصر)، بیروت: مؤسسة الأعلمی، ۱۴۰۱ ق.
۷۳. أحكام القرآن، محمد بن عبدالله (ابن العربي المالکی) (م ۵۴۳ ق)، تحقیق: عطاء محمد عبد القادر، بیروت: دار الفکر.
۷۴. أسد الغابة في معرفة الصحابة، عنی بن أبی انکرم محمد الشيباني (ابن الاثير الجزري) (م ۶۳۰ ق)، تحقیق: علی محمد معوض و عادل أحمد عبد الموجود، بیروت: دار الکتب العلمية، ۱۴۱۵ ق.
۷۵. أسمى المناقب في تهذيب أسنى المناقب، شمس الدین محمد بن محمد الجزري (م ۸۳۳)، تحقیق و تهذيب: محمد باقر محمودی، ۱۴۰۳ ق.

٧٦. أشعة اللمعات، عبد الحق الدهلوي (م ١٠٥٢ق)، باكستان: مكتبه نوريه رضويه، ١٣٥٥ق.
٧٧. أضواء على السنة المحمدية، محمود أبو رية (م ١٣٩٠ق)، قم: مؤسسة الاسماعيليان.
٧٨. أعلام الدين في صفات المؤمنين، انحسن بن محمد الديلمي (م ٧١١ق)، تحقيق: مؤسسة آل البيت عليهم السلام، قم: مؤسسة آل البيت عليهم السلام، ١٤١٤ق.
٧٩. أعيان الشيعة، السيد محسن الأمين العاملي (م ١٣٧١ق)، تحقيق: السيد حسن الأمين، بيروت: دار التعارف، ١٤٠٣ق.
٨٠. أفعال المهدي الشيعية، مجدى المكي.
٨١. أمل الأمل في علماء جبل عامل، محمد بن الحسن الحر العاملي (م ١١٠٤ق)، تحقيق: السيد أحمد الحسيني، نجف: مكتبة الأندلس، ١٣٨٥ق.
٨٢. أنساب الأشراف، أحمد بن يحيى البلاذري (م ٢٧٩ق)، تحقيق: سهيل زكار و رياض زركلي، بيروت: دار الفكر، ١٤١٧ق.
٨٣. أوائل المقالات، محمد بن محمد بن النعمان المكبرى البغدادي (الشيخ المفيد) (م ٤١٣ق)، تحقيق: إبراهيم الأنصاري، قم: المؤتمر العالمي بمناسبة ذكر ألفية الشيخ المفيد، ١٤١٣ق.
٨٤. با انقلاب و حكومت جهاني موعود، محمد علي ششمسيري ميلاني، تبريز: نور، ١٣٦١ش.
٨٥. باغ پيراهن نو بود، عبدالعظيم صاعدي (معاصر)، تهران: ثالث، ١٣٨٥ش.
٨٦. بحار الأنوار الجامعة لأخبار الأئمة الأطهار، محمد باقر بن محمد تقي المجلسي (العلامة المجلسي) (م ١١١٠ق)، بيروت: مؤسسة الطبع والنشر، ١٤١٠ق.
٨٧. بحث حول المهدي، السيد محمد باقر الصدر (م ١٩٧٩م)، بيروت: دار آنتعارف، ١٩٧٧م.
٨٨. البحر المحيط، محمد بن يوسف الفرناطي (م ٧٤٥ق)، تحقيق: عادل أحمد عبد الموجود، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤١٣ق.
٨٩. بداية المتجهد، محمد بن أحمد القرطبي (ابن الرشد) (م ٥٢٠ق)، بيروت: دار المعرفة، ١٤٠١ق.
٩٠. البداية والنهاية، اسماعيل بن عمر الدمشقي (ابن كثير) (م ٧٤٤ق)، تحقيق: مكتبة المعارف، بيروت: مكتبة المعارف، ١٤١٠ق.
٩١. البدء و التاريخ، أحمد بن سهل البخى (م ٥٠٧ق)، القاهرة: مكتبة الثقافة الدينية.
٩٢. البدء و التاريخ، مطهر بن طاهر المقدسي (م ح ٣٥٥ق)، القاهرة: مكتبة الثقافة الدينية.

- ٩٢ . بذل المجهود في إثبات مشابهة الرافضة لليهود، عبد الله الجميلي (معاصر).
- ٩٤ . البرهان = البرهان في تفسير القرآن
- ٩٥ . البرهان في تفسير القرآن، السيد هاشم البحراني (م ١١٠٧ ق)، تحقيق: مؤسسة البعثة، تهران: مؤسسه البعثة، ١٤١٥ ق.
- ٩٦ . بشارت ظهور، مجيد نوري (معاصر)، قم: سلسيل، ١٣٨٠ ش.
- ٩٧ . بشاره المصطفى شيعه المرتضى، محمد بن محمد الطبري (م ٥٢٥ ق)، نجف: المطبعة انجيدرية، ١٣٨٣ ق.
- ٩٨ . بصائر الدرجات، محمد بن الحسن الصفار القمي (ابن فروخ) (م ٢٩٠ ق)، قم: مكتبة آية الله المرعشي، ١٤٠٤ ق.
- ٩٩ . بطلان عقائد الشيعة، محمد عبد الستار التونسي (معاصر)، شارقة: مكتبة الصحابة، ١٤٢٩ ق.
- ١٠٠ . البلاغ المبين (ضمن أربع رسائل)، محمد جواد البلاغي (م ١٣٥٢ ق)، تحقيق: السيد محمد علي الحكيم، بيروت: مؤسسة الأعلمي، ١٤٢٦ ق.
- ١٠١ . البلد الأمين و الذرع الحصين، إبراهيم بن علي الحارثي العاملي (الكفعمي) (م ٩٠٠ ق)، قم: ١٤٠٠ ق، (افست از چاپ نجف).
- ١٠٢ . بلغة الفقيه، محمد بن محمد تقي بحر العلوم (م ١٣٢٦ ق)، تهران: منشورات مكتبة الصادق ع، ١٤٠٣ ق.
- ١٠٣ . بهانيان، محمد باقر نجفي (م ١٢٨١ ش)، تهران: مشعر، ١٣٨٣ ش.
- ١٠٤ . بهترين كاسب قرن: خاطرات مرحوم حاج مرشد چلویی (م ١٣٥٧ ش)، علي عابد نهاوندی، تهران: سبحان، ١٣٨٣ ش.
- ١٠٥ . بهشت و دوزخ از منظر قرآن و حديث، محمد محمدي ري شهري (معاصر)، مترجم: حميدرضا شيخي، قم: دار الحديث، ١٣٨٩ ش.
- ١٠٦ . بيان خطا من اخطا على الشافعي، أبو بكر أحمد بن الحسين البيهقي (م ٤٨٥ ق)، تحقيق: الشريف نايف الدعيبس، بيروت: مؤسسة الرسالة، ١٤٠٢ ق.
- ١٠٧ . البيان في أخبار صاحب الزمان (المطبوع مع كفاية الطالب)، محمد بن يوسف الكنجي الشافعي (م ٦٥٨ ق)، تحقيق: محمد هادي الأميني، تهران: دار إحياء تراث أهل البيت ع، ١٤٠٤ ق.
- ١٠٨ . البيان و التعريف في أسباب ورود الحديث الشريف، إبراهيم بن محمد (ابن حمزة الحسيني الدمشقي الحنفي) (م ١٠٥٤)، تحقيق: محمد فايز كامل، دمشق: دار القيس، ١٤٢٨ ق.

۱۰۹. پذیرا شناسی دین. محمود خاتمی (معاصر). تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۲ ش.
۱۱۰. پرتوی از زندگانی علی بن موسی الرضا (ع). علی اصغر عطایی خراسانی (معاصر). مشهد: مؤسسه مطبوعاتی طوس، ۱۳۴۷ ش.
۱۱۱. پژوهش‌های مهدوی (فصلنامه). قم: مؤسسه آینده روشن.
۱۱۲. پژوهشی نو درباره مادر امام زمان (عج). ناهید طیبی (معاصر). قم: بوستان کتاب، ۱۳۹۲ ش.
۱۱۳. پیام بهارستان (فصلنامه). تهران: کتابخانه مجلس.
۱۱۴. تاج العروس من جواهر القاموس. السيد محمد المرتضى بن محمد الحسيني الزبيدي (م ۱۲۰۵ ق) تحقیق: علی شیری، بیروت: دار الفکر، ۱۴۱۴ ق.
۱۱۵. تاج اللغة و صحاح العربية، إسماعیل بن حماد انجوهري (م ۳۹۸ ق)، ترتیب: علی بن یلیان (م ۷۳۹ ق)، تحقیق: شعيب الأرنؤوط، بیروت: مؤسسة الرسالة، ۱۴۱۴ ق.
۱۱۶. تاج الموالید (طبع ضمن «مجموعه نفیسه»). الفضل بن احسن الطبرسی (م ۵۴۸ ق)، قم: مکتبه بصیرنی، ۱۴۰۶ ق.
۱۱۷. تاریخ آل زبارة، السيد محمد علی الموحد الأبطحي الإصفهاني (م ۱۴۱۵ ق)، اصفهان: مطبعة ربانی، ۱۳۹۹ ق.
۱۱۸. تاریخ ابن خلدون، عبدالرحمان بن محمد انحضرمی (ابن خلدون) (م ۸۰۸ ق)، بیروت: دار الفکر، ۱۴۰۸ ق.
۱۱۹. تاریخ ادبیات در ایران، ذبیح الله صفا (م ۱۳۷۸ ش)، تهران: فردوس، ۱۳۶۳ ش.
۱۲۰. تاریخ اسماعیلیان، برنارد لوئیس (معاصر) و دیگران، مترجم: یعقوب آژند، تهران: مولی، ۱۳۶۳ ش.
۱۲۱. تاریخ الأئمة (طبع ضمن «مجموعه نفیسه»). محمد بن أحمد البغدادي (أبو الثلج) (م ۳۲۵)، قم: مکتبه بصیرنی، ۱۴۰۶ ق.
۱۲۲. تاریخ الأدب العربی.
۱۲۳. تاریخ الإسلام و وقیات المشاهیر و الأعلام، محمد بن أحمد الذهبي (م ۷۴۸ ق)، تحقیق: عمر عبد السلام تدمری، بیروت: دار الكتاب العربی، ۱۴۰۹ ق.
۱۲۴. تاریخ الأمم و الملوک - تاریخ الطبری
۱۲۵. تاریخ الطبری، محمد بن جریر الطبری (م ۳۱۰ ق)، تحقیق: محمد أبو الفضل إبراهيم، قاهرة: دار المعارف، ۱۹۷۲ م.

- ۱۲۶ . تاریخ النبیة الکبری، السيد محمد الصدر (م ۱۴۱۹ ق)، قم: مدین، ۱۳۸۲ ش.
- ۱۲۷ . تاریخ النبی، قاضی احمد تنوی (م ۹۹۶ ق) و آصف خان قزوینی (م ۱۰۲۱ ق)، تصحیح: غلامرضا طباطبایی مجد، تهران: علمی و فرهنگی، ۱۳۸۲ ش.
- ۱۲۸ . التاريخ القويم لمكة و بيت الله الكريم، محمد طاهر الكردي المكي (م ۱۹۷۹ م)، مكة: دار النهضة الحديثة، ۱۳۸۵ ق.
- ۱۲۹ . التاريخ الكبير، محمد بن إسماعيل البخاري (م ۲۵۶ ق)، بيروت: دار الفكر.
- ۱۳۰ . تاريخ المدينة المنورة، عمر بن شبة النميري البصري (م ۲۶۲ ق)، تحقيق: فهمي محمد شلتوت، بيروت: دار التراث، ۱۴۱۰ ق.
- ۱۳۱ . تاريخ اليعقوبي، أحمد بن أبي يعقوب (ابن واضح اليعقوبي) (م ۲۸۴ ق)، بيروت: دار صادر، ۱۳۹۰ ق.
- ۱۳۲ . تاريخ اليمن (فرجة الهموم والحزن في حوادث و تاريخ اليمن)، عبد الواسع بن يحيى الواسعي اليماني (معاصر)، صفاء: مكتبة الإرشاد، ۲۰۰۷ م.
- ۱۳۳ . تاريخ اولجايتو، ابو انقاسم عبد الله بن محمد افشاري (زنده در ۷۳۸ ق)، تحقيق: مهين هميلي، تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۸۴ ش.
- ۱۳۴ . تاريخ ابوييان، جمال الدين محمد بن سالم بن واصل (م ۶۹۷ ق)، مترجم: پرويز اتابكي، تهران: علمی و فرهنگی، ۱۳۸۲ ش.
- ۱۳۵ . تاريخ اصبهان، أحمد بن عبدالله الأصفهاني (أبو نعيم) (م ۴۳۰ ق)، تحقيق: السيد حسن الكسروي، بيروت: دار الكتب العلمية.
- ۱۳۶ . تاريخ بغداد (مدينة السلام)، أحمد بن علي الخطيب البغدادي (م ۴۶۳ ق)، مدينة: المكتبة السلفية.
- ۱۳۷ . تاريخ تشيع در ايران، رسول جعفریان، قم: انصاریان، ۱۳۸۵ ش.
- ۱۳۸ . تاريخ جهان آرای عباسی، محمد طاهر و حید قزوینی (م ۱۱۲۰ ق)، تحقيق: سعيد مير محمد صادقی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۸۳ ش.
- ۱۳۹ . تاريخ جهانگشای جوينی، تظا ملک بن محمد جوينی (م ۶۸۱ ق)، تحقيق: محمد قزوینی، تهران: بامداد و ارغوان، ۱۳۶۷ ش.
- ۱۴۰ . تاريخ دولت اسلامي در اندلس، محمد عبدالله عنان (م ۱۹۸۶ م)، مترجم: عبدالمحمد آيتي، تهران: مؤسسه کیهان، ۱۳۸۰ ش.
- ۱۴۱ . تاريخ رشیدی، ميرزا محمد حيدر دو غلات (م ۹۵۸ ق)، تحقيق: عباسقلی غفاری فرد، تهران: ميراث مکتوب، ۱۳۸۳ ش.

۱۴۲. تاریخ رویان، مولانا اولیاء الله املی (ق ۸ ق)، تهران: بنیاد فرهنگ ایران، ۱۳۴۸ ش.
۱۴۳. تاریخ سیاسی اسلام، حسن ابراهیم حسن، مترجم: ابوالقاسم پاینده، تهران: جاویدان، ۱۳۲۷ ش.
۱۴۴. تاریخ سیاسی غیبت امام دوازدهم (عج)، دکتر جاسم حسین (معاصر)، مترجم: سید محمد تقی آیت اللهی، تهران: امیر کبیر، ۱۳۷۷ ش.
۱۴۵. تاریخ صدر الصدور، عباس افندی، تهران: مطبوعات امری.
۱۴۶. تاریخ طبق الحلوی و صحاف الحسن و السلوی (تاریخ اليمن خلال القرن الحادي عشر الهجوي)، عبد الله بن علی الوزير (م ۱۴۰۶ ق)، صنعاء: مكتبة الجيل الجديد، ۲۰۰۸ م.
۱۴۷. تاریخ علماء النجوم = فرج المهموم فی تاریخ علماء النجوم
۱۴۸. تاریخ علماء و روحانیت دزفول، علی راجی (معاصر)، قم: زائر، ۱۳۸۲ ق.
۱۴۹. تاریخ غیبت کبری = تاریخ الغیبة الكبرى.
۱۵۰. تاریخ فلسفه اسلامی، هانری کربن (م ۱۹۷۹ م)، مترجم: اسد الله مبشری، تهران: امیر کبیر، ۱۳۶۱ ش.
۱۵۱. تاریخ قم، حسن بن محمد قمی (ق ۴ ق)، ترجمه: حسن بن علی قمی (ق ۹ ق)، تصحیح: محمدرضا انصاری قمی، قم: کتابخانه آیت الله مرعشی، ۱۳۸۵ ش.
۱۵۲. تاریخ ما بعد الظهور، السید محمد الصدر (م ۱۴۱۹ ق)، قم: مدین، ۱۳۸۲ ش.
۱۵۳. تاریخ محمدی، شیخ حسین کاشی (بعد از ۷۰۸ ق)، به کوشش: رسول جعفریان، قم: کتابخانه تخصصی تاریخ اسلام و ایران، ۱۳۷۷ ش.
۱۵۴. تاریخ مدینه دمشق، علی بن الحسن بن هبة الله دمشقی (ابن عساکر) (م ۵۷۱ ق)، تحقیق: علی شیری، بیروت: دارالفکر، ۱۴۱۵ ق.
۱۵۵. تاریخ منتظم ناصری، محمد حسن بن علی (اعتماد السلطنة) (م ۱۳۱۳ ق)، تحقیق: محمد اسماعیل رضوانی، تهران: ذنبای کتاب، ۱۳۶۲ - ۱۳۶۷ ش.
۱۵۶. تاریخ موالید الأئمة و وفیاتهم (طبع ضمن «مجموعه نفیسه»)، عبدالله بن النصر البغدادی (م ۵۶۷ ق)، قم: مكتبة آية الله المرعشي، ۱۴۰۶ ق.
۱۵۷. تاریخ نظم و نثر در ایران، سعید نفیسی (م ۱۳۴۵ ش)، تهران: فروغی، ۱۳۶۳ ش.
۱۵۸. تاریخ و سفرنامه حزین، شیخ محمد علی حزین لاهیجی (م ۱۱۸۰ ق)، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۷۵ ش.

- ۱۵۹ . تأسیس الشيعة الكرام لعلام الإسلام، السيد حسن الصدر (م ۱۳۶۴ ق)، تهران: منشورات الأعلمی، ۱۳۷۵ ش.
- ۱۶۰ . تأویل الآيات الظاهرة في فضائل العترة الطاهرة (كنز جامع الفوائد)، شرف الدين علي الحسيني الإسترآبادی (م ۹۴۰ ق)، تحقيق: مدرسة الإمام المهدي (عج)، قم: مدرسة الإمام المهدي (عج)، ۱۴۰۷ ق.
- ۱۶۱ . تباشر المحرورين، شيخ محمد واعظ يزدي حائري (ق ۱۴ ق)، كربلا: مطبعة حسيني، ۱۳۳۲ ق.
- ۱۶۲ . تبيان الصلاة، السيد حسين الطباطبائي البروجردی (م ۱۳۸۹)، قم: گنج عرفان، ۱۴۲۶ ق.
- ۱۶۳ . التبيان في تفسير القرآن، محمد بن الحسن الطوسي (الشيخ الطوسي) (م ۴۶۰)، نجف: مكتبة الأمين، ۱۳۸۱ ق.
- ۱۶۴ . تبين آيات خداوند، آنه ماری شيميل (م ۲۰۰۳ م)، مترجم: عبدالرحيم گواهي، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامي، ۱۳۷۶ ش.
- ۱۶۵ . تجارب الأمم، أحمد بن محمد الرازي (ابو علي مسكويه) (م ۴۲۱ ق)، تحقيق: أبو القاسم الإمامي، تهران: سروش، ۱۴۰۷ ق.
- ۱۶۶ . تجريد أسانيد الكافي، السيد حسين الطباطبائي البروجردی (م ۱۳۸۹ ق)، مشهد: مجمع البحوث الإسلامية، ۱۴۰۹ ق.
- ۱۶۷ . التحرير الطاوسي، حسن بن زين الدين الشهيد الثاني (صاحب المعالم) (م ۱۰۱۱ ق)، قم: دار الذخائر، ۱۳۶۸ ش.
- ۱۶۸ . تحرير الوسيلة، السيد روح الله الموسوي (الإمام الخميني) (م ۱۳۶۸ ش)، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ۱۴۰۵ ق.
- ۱۶۹ . تحرير تاريخ وصاف، عبدالمحمد آيتي (م ۱۳۹۲ ش)، تهران: مؤسسة مطالعات و تحقيقات فرهنگي، ۱۳۷۳ ش.
- ۱۷۰ . التحرير و التنوير، محمد الطاهر ابن عاشور (م ۱۳۹۳ ق).
- ۱۷۱ . التحصين، رضی الدين عبد الكريم علي بن موسى الحلبي (السيد ابن طاووس) (م ۶۶۴ ق)، قم: مؤسسة دار الكتاب، ۱۴۱۳ ق.
- ۱۷۲ . تحف العقول عن آل الرسول ﷺ، الحسن بن علي الحراني (ابن شعبة) (ق ۴ ق)، تحقيق: علي أكبر الغفاري، قم: مؤسسه النشر الإسلامي، ۱۴۰۴ ق.
- ۱۷۳ . تحفه اثني عشرية، عبد العزيز محدث دهلوي (م ۱۲۳۹ ق)، لاهور، ۱۹۸۳ م.

۱۷۴. التحقيق في كلمات القرآن الكريم، حسن المصطفوي (م ۱۳۸۴ ش)، تهران: مركز نشر آثار العلامة المصطفوي، ۱۳۸۵ ش.
۱۷۵. تحقيقي در دين يهود، جلال الدين آشتياني (م ۱۳۸۴ ش)، تهران: نگارش، ۱۳۶۸ ش.
۱۷۶. تدوين السنة الشريفة، السيد محمد رضا الحسيني الجلالی (معاصر)، قم: مكتب الإعلام الاسلامی، ۱۴۱۳ ق.
۱۷۷. تذکره حزين، شيخ محمد علي بن ابو طالب (حزين لاهیجی) (م ۱۱۸۰ ق)، اصفهان: کتابفروشی تأييد، ۱۳۳۴ ش.
۱۷۸. تذکره شاعران کرمان، حسين بهزادی اندوهجردي (معاصر)، تهران: هرمند، ۱۳۷۰ ش.
۱۷۹. تذکره شعراي آذربايجان، محمد ديهيم (معاصر)، تهران: تالار کتاب، ۱۳۶۷ ش.
۱۸۰. تذکره ميخانه، ملا عبد النبي بن خلف فخر الزماني قزوینی (ق ۱۱ ق)، به اهتمام: احمد گلچيني معانی، تهران: شرکت حاج محمد حسين اقبال، ۱۳۴۰ ش.
۱۸۱. تذکره نصر آبادی، ميرزا محمد طاهر نصر آبادی، تصحيح: رحيد دستگردی، تهران: فروغی.
۱۸۲. تذکره الأولياء، فريد الدين محمد بن ابراهيم (عطار نيشابوري) (م ۶۲۷ ق)، ليدن: بريل، ۱۳۲۲ ش.
۱۸۳. تذکره الخواص (تذکره خواص الأمة في خصائص الأئمة عليهم السلام)، يوسف بن فرغلي (سبط أبي الفرج عبد الرحمان ابن الجوزي) (م ۶۵۴ ق)، مقدمه: السيد محمد صادق بحر العلوم، تهران: مكتبة نينوى الحديثية.
۱۸۴. تذکره الفقهاء، الحسن بن يوسف بن المطهر الحلي (العلامة الحلي) (م ۷۲۶ ق)، تحقيق: مؤسسة آل البيت عليهم السلام، قم: مؤسسة آل البيت عليهم السلام، ۱۴۱۴ ق.
۱۸۵. التذکره في أحوال الموتى و أمور الآخرة، محمد بن أحمد القرطبي (م ۶۷۱ ق)، تحقيق: مجدي فتحي السيد، طنطا (مصر): دار الصحابة للتراث، ۱۴۱۵ ق.
۱۸۶. ترتيب كتاب العين، خليل بن أحمد الفراهيدي (م ۱۷۵ ق)، تحقيق: مهدي انمخرومی و ابراهيم السامرائي و اسعد الطيب، تهران: دار الأسوة، ۱۴۱۴ ق.
۱۸۷. ترجمه جراید سبعة، ابوالحسن نجفی مرندی (م ۱۳۴۹ ق)، تهران: مطبعه حاج عبدالرحيم باسمه چی، ۱۳۳۲ ق.
۱۸۸. التشيع و الاستنراق، عبد الجبار ناجی (معاصر)، بيروت: دار المحجة البيضاء، ۱۳۹۰ ق.
۱۸۹. تشيع و ولاي اهل بيت در ادب فارسی قديم (جنگ عبد الكريم مداح)، عبد الكريم مداح (ق ۹ ق)، به كوشش: امينه محلاتی، تهران: كتابخانه مجلس، ۱۳۹۰ ش.

۱۹۰. تصحيح اعتقادات الإمامية = تصحيح الاعتقاد .
۱۹۱. تصحيح الاعتقاد (مصنفات الشيخ المفيد)، محمد بن محمد بن نعمان البغدادي (م ۴۱۳ ق)، تحقيق: حسين درگاهی، قم: المؤتمر العالمي لألفية الشيخ المفيد، ۱۴۱۳ ق.
۱۹۲. تصوف در اسلام، جلال الدين همايي (م ۱۳۵۹ ش)، تهران: هما، ۱۳۶۲ ش.
۱۹۳. التعليقة على رياض المسائل، السيد محمد رضا الموسوي الكليبايگاني (م ۱۳۷۲ ق)، قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، ۱۴۱۸ ق.
۱۹۴. تعليقة على منهج المقال، محمد باقر بن محمد أكمل (الوحيد البهبهاني) (م ۱۲۰۵ ق).
۱۹۵. تفسير ابن كثير، ابو الفداء إسماعيل بن عمر بن كثير البصري دمشقي (م ۷۷۴ ق)، تحقيق: عبد العظيم غنيم و محمد أحمدى شور و محمد إبراهيم اليننا، القاهرة: دار الشعب، ۱۹۸۴ م.
۱۹۶. تفسير ابو الفتح رازي = روض الجنان و روح الجنان
۱۹۷. تفسير الآلوسی = روح المعاني فى تفسير القرآن
۱۹۸. تفسير التبيان = التبيان فى تفسير القرآن
۱۹۹. تفسير الجلالين، جلال الدين محمد بن أحمد المحلى (م ۸۶۴ ق) و عبد الرحمان بن ابى بكر السيوطي (م ۹۱۱ ق)، تحقيق: ابو فارس الدحداح، بيروت: مكتبة لبنان ناشرون، ۲۰۰۰ م.
۲۰۰. تفسير السمرقندى (بحر العلوم)، ابو الليث نصر بن محمد السمرقندى (ق ۴ ق)، تحقيق: على محمد معوض و آخرون، بيروت: دار الكتب العلمية، ۱۴۱۳ ق.
۲۰۱. تفسير السمعاني، منصور بن محمد (السمعاني) (م ۴۸۹ ق)، تحقيق: مصطفى عبد انقادر عطا، بيروت: دار الكتب العلمية، ۱۴۳۱ ق.
۲۰۲. تفسير الصافى = الصافى فى تفسير القرآن.
۲۰۳. تفسير الطبرى = جامع البيان عن تأويل آي القرآن
۲۰۴. تفسير العياشى، محمد بن مسعود السلمى السمرقندى (العياشى) (م ۳۲۰ ق)، تحقيق: السيد هاشم الرسولى امحلاتى، تهران: المكتبة العلمية، ۱۳۸۰ ق.
۲۰۵. تفسير القرآن العظيم = تفسير ابن كثير
۲۰۶. التفسير القرآنى للقرآن، عبد الكريم الخطيب (م ۱۹۸۵ م)، قاهره: دار الفكر العربى، ۱۳۴۶ ق.
۲۰۷. تفسير القرطبي = الجامع لأحكام القرآن
۲۰۸. تفسير الثمى، على بن إبراهيم القمى (م ۳۰۷ ق)، تحقيق: السيد الطيب الموسوي الجزائري، نجف: مطبعة النجف الأشرف، ۱۳۸۷ ق.

۲۰۹. التفسیر الکبیر = مفاتیح الغیب
۲۱۰. تفسیر المرآة، أحمد بن مصطفى المرآة (م ۱۳۷۱ ق)، بیروت: دار إحياء التراث العربی، ۱۳۶۴ ق.
۲۱۱. التفسیر المظهری، محمد ثناء الله العثماني الحنفی المظهری البانی یتى (م ۱۸۱۰ م)، تحقیق: ابراهیم شمس الدین، بیروت: دار الکتب العلمیة، ۱۴۲۸ ق.
۲۱۲. تفسیر المنار، محمد رشید رضا (م ۱۹۳۵ م)، تعلیق: محمد احمد کنعان، بیروت: المکتب الإسلامی، ۱۴۰۴ ق.
۲۱۳. التفسیر المنسوب إلى الإمام العسکری (ع)، تحقیق: مدرسة الإمام المهدي (عج)، قم: مدرسة الإمام المهدي (عج)، ۱۴۰۹ ق.
۲۱۴. التفسیر المنیر فی العقیدة والشریعة والمنهج، وهبة زحیلی (معاصر)، بیروت: دار الفکر، ۱۴۱۸ ق.
۲۱۵. تفسیر المیزان = المیزان فی تفسیر القرآن
۲۱۶. تفسیر الوسیط = الوسیط فی تفسیر القرآن المجید
۲۱۷. تفسیر اوستا، جمیس دار مستتر (م ۱۸۹۴ م)، مترجم: موسی جوان، تهران: دنیای کتاب، ۱۳۸۲ ش.
۲۱۸. تفسیر سور آبادی (تفسیر التفاسیر)، ابو بکر عتیق بن محمد نیشابوری (سور آبادی) (م ۴۹۴ ق)، تصحیح: علی اکبر سعیدی سیرجانی، تهران: فرهنگ نشر نو، ۱۳۸۰ ش.
۲۱۹. تفسیر علی بن ابراهیم = تفسیر القمى
۲۲۰. تفسیر غرائب القرآن = غرائب القرآن و رغائب الفرقان
۲۲۱. تفسیر خمر رازی = مفاتیح الغیب
۲۲۲. تفسیر فرات الکوفی، فرات بن ابراهیم الکوفی (ق ۴ ق)، تحقیق: محمد کاظم المحمودی، تهران: وزارة الثقافة و الإرشاد الإسلامی، ۱۴۱۰ ق.
۲۲۳. تفسیر مقاتل بن سلمان، مقاتل بن سلیمان (م ۱۵۰ ق)، تحقیق: عبد الله محمود شحاته، قاهرة: هیئة المصریة العامة لکتاب، ۱۹۸۹ م.
۲۲۴. تفسیر نمونه، ناصر مکارم شیرازی و همکاران، تهران: دار الکتب الإسلامیة، ۱۳۶۹ - ۱۳۷۰ ش.
۲۲۵. تفسیر نود الثقلین = نور الثقلین
۲۲۶. تفسیر هدایت، محمد تقی مدرس (معاصر)، مترجم: احمد آرام دیگران، مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۷۷ - ۱۳۷۸ ش.

- ٢٢٧ . تفصيل الشريعة في شرح تحرير الوسيلة (الحج)، محمد فاضل الموحدي اللنكراني (م ١٣٨٦ ش). بيروت: دار المعارف للطبوعات، ١٤١٨ ق.
- ٢٢٨ . تقويم البلدان، إسماعيل بن علي بن محمود (ابو الفداء) (م ٧٣٢ ق)، باريس: دار الطباعة السلطانية، ١٨٤٠ م.
- ٢٢٩ . تكملة العروة الوثقى، السيد محمد كاظم الطباطبائي اليزدي (م ١٣٣٧ ق)، قم: كتاب فروشي داوري، ١٤١٤ ق.
- ٢٣٠ . تكملة أمل الآمل، السيد حسن الصدر (م ١٣٦٤ ق)، قم: كتابخانه آية الله مرعشي، ١٤٠٦ ق.
- ٢٣١ . تلخيص المستدرک (طبع مع المستدرک)، ابو عبدالله محمد بن احمد الذهبي (م ٧٤٨ ق)، رياض: مكتبة و مطابع النصر.
- ٢٣٢ . تلخيص تاريخ نبييل زرندي = مطابع الأنوار
- ٢٣٣ . تنمود.
- ٢٣٤ . تبيين الخواطر و تزهة النواظر (مجموعة ورام)، ورام بن أبي فراس الحمدان (م ٦٠٥ ق)، بيروت: دار المعارف و دار الصعب.
- ٢٣٥ . التنزيل و التحريف، ابو عبدالله أحمد بن محمد السيارى (ق ٣ ق)، تحقيق: انان كلبرگ و محمد علي امير مغرى، ليدن: داربريل، ٢٠٠٩ م.
- ٢٣٦ . تنقيح المقال في علم الرجال، عبدالله بن محمد حسن المامقاني (م ١٣٥١ ق)، تهران: جهان، ١٣٥١ - ١٣٥٢ ق.
- ٢٣٧ . تنوير الحوالک شرح على موطأ مالك، عبد الرحمان بن ابى بكر السيوطى (م ٩١١ ق)، بيروت: دار الندوة الجديدة.
- ٢٣٨ . تنوير الملك في إمكان رؤية النبي و الملك، عبد الرحمان بن ابى بكر السيوطى (م ٩١١ ق).
- ٢٣٩ . التوحيد، محمد بن علي ابن بابويه القمي (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ ق)، تحقيق: السيد هاشم الحسيني الطهراني، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ١٣٩٨ ق.
- ٢٤٠ . تهذيب الأحكام في شرح المفنعة، محمد بن الحسن الطوسي (الشيخ الطوسي) (م ٤٦٠ ق)، بيروت: دار المعارف، ١٤٠١ ق.
- ٢٤١ . تهذيب الأسماء و اللغات، يحيى بن شرف النَوَوِي (م ٦٧٦ ق)، بيروت: دار الفكر، ١٤١٦ ق.
- ٢٤٢ . تهذيب التهذيب، أحمد بن علي المسقلاني (ابن حجر) (م ٨٥٢ ق)، تحقيق: خليل مأمون شيحا و عمر السلاحى و علي بن مسعود، بيروت: دار المعرفة، ١٤١٧ ق.

٥٠٢ ..... دانش نامه امام مهدی عجله الله عنه / ج ١٠

٢٤٣ . تهذيب الكمال في أسماء الرجال، يونس بن عبد الرحمان الميزي (م ٧٤٢ق)، تحقيق: بشار عماد معروف، بيروت: مؤسسة الرسالة، ١٤٠٩ق.

٢٤٤ . تهذيب المقال في تنقيح كتاب الرجال، السيد محمد علي الموحد الأبطحي (١٤ق)، قم: ابن المؤلف، ١٤١٧ق.

٢٤٥ . تيسير الكريم الرحمن في تفسير كلام المنان، عبد الرحمان بن ناصر آل سعدي (١٣٧٦ق).

٢٤٦ . الثاقب في المناقب، محمد بن علي الطوسي (ابن حمزه) (م ٥٦٠ق)، تحقيق: نبيل رضا علوان: قم: مؤسسة أنصاريان، ١٤١٢ق.

٢٤٧ . الثقات، محمد بن حبان البستي (م ٣٥٤ق)، بيروت: مؤسسة الكتب الثقافية، ١٤٠٨ق.

٢٤٨ . الثقات العميون في سادس القرون، محمد محسن بن علي المنزوي (أقا بزرگ الطهراني) (م ١٣٨٩ق)، بيروت: دار إحياء التراث العربي، ١٤٣٠ق.

٢٤٩ . ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، محمد بن علي ابن بابويه القمي (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ق)، تحقيق: علي أكبر الغفاري، تهران: مكتبة الصدوق، ١٤٠٢ق.

٢٥٠ . جامع الأصول في أحاديث الرسول، ابو السعادات مجد الدين المبارك بن محمد بن محمد (ابن الأثير) (م ٦٠٦ق)، تحقيق: عبد القادر الأرناؤوط، القاهرة: مكتبة الحلواني.

٢٥١ . جامع البيان في تفسير أي القرآن (تفسير الطبري)، محمد بن جرير الطبري (م ٣١٠ق)، بيروت: دار الفكر، ١٤٠٨ق.

٢٥٢ . جامع الدرر، حسين فاطمي، قم: چاپخانه علميه، ١٣٨٥ق.

٢٥٣ . الجامع الصغير في أحاديث البشير النذير، عبد الرحمان بن أبي بكر السيوطي (م ٩١١ق)، بيروت: دار الفكر، ١٤٠١ق.

٢٥٤ . الجامع الصغير في أحاديث البشير النذير، عبد الرحمان بن أبي بكر السيوطي، (م ٩١١ق)، بيروت: دار الفكر، ١٤٠١ق.

٢٥٥ . جامع العلوم في اصطلاحات الفنون الملقب بدستور العلماء، عبد النبي بن عبد الرسول احمد نكري (م ١١٧٣ق)، تحقيق: محمود بن غياث الدين الحيدر آبادي، بيروت: مؤسسة الأعلمي، ١٣٩٥ق.

٢٥٦ . جامع المدارك في شرح المختصر النافع، السيد أحمد الخوانساري (م ١٣٦٣ش)، تعليق: علي أكبر الغفاري، تهران: مكتبة الصدوق، ١٤٠٥ق.

٢٥٧ . جامع المقاصد في شرح الفوائد، علي بن الحسين بن عبد العالي (المحقق انكري) (م ٩٤٠)، قم: مؤسسة آل البيت ع، ١٤٠٨ق.

۲۵۸. جامع أحاديث الشيعة، السيد حسين انضباطبائی البروجردی (م ۱۳۸۹ ق)، تهران: انتشارات فرهنگ سبز، ۱۴۲۹ ق.
۲۵۹. جامع‌شناسی سیاسی معاصر، کیت ناش، مترجم: محمدتقی دلفروز، تهران: کویر، ۱۳۸۰ ش.
۲۶۰. الجامع فی الرجال، الشيخ موسى الزنجانی (م ۱۳۵۸ ش)، قم: چاپخانه پیروز، ۱۳۹۴ ق.
۲۶۱. الجامع لأحكام القرآن، محمد بن أحمد القرطبي (م ۶۷۱ ق)، تحقيق: محمد عبد الرحمان المرعشلي، بيروت: دار إحياء التراث العربي، ۱۴۰۵ ق.
۲۶۲. الجامع للمشائخ، يحيى بن سعيد الحلبي (م ۶۹۰ ق)، تحقيق و تخريج: جمع من الفضلاء، قم: مؤسسة سيد الشهداء العلمية، ۱۴۰۵ ق.
۲۶۳. النجرح و التعديل، عبد الرحمان بن أبي حاتم الرازي (م ۳۲۷ ق)، بيروت: دار إحياء التراث العربي، ۱۳۷۱ ق.
۲۶۴. جرعه‌ای از دریا، سید موسی شبیری زنجانی (معاصر)، قم: مؤسسه کتابشناسی شیعه، ۱۳۸۹ ش.
۲۶۵. جغرافیای تاریخی کشورهای اسلامی، حسین قرچانلو (معاصر) تهران: سمت، ۱۳۸۰ ش.
۲۶۶. جغرافیای تاریخی و انسانی شیعه در جهان اسلام، رسول جعفریان (معاصر)، قم: انصاریان، ۱۳۷۱ ش.
۲۶۷. جغرافیای حافظ ابرو، شهاب‌الدین عبدالله بن لطف‌الله خوافی (م ۸۳۴ ق)، مترجم: صادق سجادی، تهران: میراث مکتوب، ۱۳۷۵ ش.
۲۶۸. جمال الأسبوع بكمال العمل المشروع، رضی‌الدین عبد‌الکریم موسی بن علی الحلبي (السید ابن ضاوروس) (م ۶۶۴ ق)، تحقيق: السيد جواد الفيومي، قم: مؤسسة الآفاق، ۱۳۷۱ ش.
۲۶۹. جنة المأوى في ذكر من فاز ببقاء الحجّة، أو معجزته في الغيبة الكبرى، ميرزا حسين نوري طبرسي (م ۱۳۲۰ ق)، تحقيق: مركز الدراسات التخصصية الامام المهدي، قم: مؤسسة السيدة المعصومة، ۱۴۲۷ ق.
۲۷۰. جوامع الجامع، الفضل بن الحسن الطبرسي (أمين الاسلام) (م ۵۴۸ ق)، تحقيق: ابوالقاسم گرجي، تهران: دانشگاه تهران، ۱۴۱۲ ق.
۲۷۱. الجوامع والفوارق بين السنة و الشيعة، محمد جواد مغنیه (م ۱۹۷۹ م)، تحقيق: عبد الحسين مغنیه، بيروت: مؤسسة عز الدين، ۱۴۱۴ ق.
۲۷۲. جواهر العقدين في فضل الشرفين، علي بن عبدالله السمهودي (م ۹۱۱ ق)، تحقيق: مصطفى عبدالقادر عطا، بيروت: دار الكتب العلمية، ۱۴۱۵ ق.

- ٢٧٣ . جواهر القوانين ، ابو جعفر محمد باقر يزدي انكرمانى (م) ، چاپ سنگى .
- ٢٧٤ . جواهر الكلام فى شرح شرائع الاسلام ، محمد حسن النجفى الاصفهانى (صاحب الجواهر) ، (م ١٢٦٦ ق) ، تحقيق : عباس القوچانى و آخرون ، تهران : دار الكتب الإسلامية . ١٣٩٠ ق .
- ٢٧٥ . چشم به راه مهدي ، جمعى از نويسندگان ، قم : دفتر تبليغات اسلامى . ١٣٧٨ ش .
- ٢٧٦ . الحاشية على مدارك الأحكام . محمد باقر بن محمد أكمل البهبهانى (م ١٢٠٥ ق) ، قم : مؤسسه آل البيت ع . ١٤١٩ ق .
- ٢٧٧ . الحاوى فى الفتاوى = الحاوى للفتاوى .
- ٢٧٨ . الحاوى للفتاوى ، عبد الرحمان بن ابى بكر السيوطى (م ٩١١ ق) ، بيروت : دار الجليل ، ١٤١٢ ق .
- ٢٧٩ . الحاوى للفتاوى فى الفقه و علوم القرآن و الحديث و الأصول و العقائد و التصوف و النحو و غير ها ، عبد الرحمان بن ابى بكر السيوطى (م ٩١١ ق) ، بيروت : دار الكتاب العربى .
- ٢٨٠ . الحج فى الشريعة الإسلامية الفراء ، جعفر السبحانى التبريزى (معاصر) ، قم : مؤسسه الإمام الصادق ع . ١٤٢٤ ق .
- ٢٨١ . الحدائق = الحدائق الناضرة
- ٢٨٢ . الحدائق الناضرة فى أحكام العترة الطاهرة . يوسف بن أحمد البحرانى (م ١١٨٦ ق) ، تحقيق : محمد تقى الايروانى ، نجف : دار الكتب الإسلامية ، ١٣٧٧ ق .
- ٢٨٣ . حدود العالم من المشرق إلى المغرب ، نويسنده : ناشناس ، به كوشش : منوچهر ستوده ، تهران : دانشگاه تهران ، ١٣٤٠ ش .
- ٢٨٤ . حديث انديشه انيم سالنامه) ، قم : دانشگاه قرآن و حديث .
- ٢٨٥ . حديقه الشيعة ، أحمد بن محمد (المقدس الأردبيلى) (م ٩٢٣ ق) ، تهران : گلى ، ١٣٩١ ش .
- ٢٨٦ . حق اليقين ، محمد باقر بن محمد تقى مجلسى (علامه مجلسى) (م ١١١٠ ق) ، تصحيح : حسين نادرى ، قم : امام عصر ، ١٣٨٦ ش .
- ٢٨٧ . حكمت نامه جوان ، محمد محمدى رى شهرى ، مترجم : مهدي مهريزى ، قم : دار الحديث ، ١٣٨٤ ش .
- ٢٨٨ . الحلقة الضائعة من تاريخ جبل عامل من الفتح الاسلامى حتى سيطرة العثمانيه ، على داود جابر ، بيروت : دار الهادى ، ١٤٢٦ ق .
- ٢٨٩ . حلة الأولياء و طبقات الأصفياء ، أحمد بن عبدالله الاصفهانى (أبو نعيم) (م ٤٣٠ ق) ، بيروت : دار الكتاب العربى ، ١٣٨٧ ق .

٢٩٠. الحور العين. نشوان بن سعيد الحميري (م ٥٧٣ق)، تحقيق: كمال مصطفى، بيروت: دار آزال - المكتبة اليمنية، ١٩٨٥ م.
٢٩١. حوزة (فصل نامه)، قم: دفتر تبليغات اسلامي.
٢٩٢. حيات الإمام محمد المهدي (عج)، باقر شريف القرشي، بيروت: دار المرتضى، ١٤١٦ ق.
٢٩٣. حيات فكري و سياسي امامان شيعه، رسول جعفریان، قم: انصاريان.
٢٩٤. خاتمة مستدرک الوسائل، الميرزا حسين النوري الطبرسي (م ١٣٢٠ق)، تحقيق: مؤسسة آل البيت (ع)، قم: مؤسسة آل البيت (ع)، ١٤١٥ ق.
٢٩٥. خاطرات مرحوم مرشد جلوي - بهترين كاسب قرن.
٢٩٦. خاندان نوبختي، عباس اقبال آشتياني (م ١٣٣٤ش)، تهران: طهوري، ١٣٤٥ش.
٢٩٧. الخرائج، أبو يوسف يعقوب بن إبراهيم الأنصاري (القاضي أبو يوسف) (م ١٨٢ق)، بيروت: دار المعرفة.
٢٩٨. الخرائج و الجرائح، سعيد بن عبد الله الراوندي (قطب الدين الراوندي) (م ٥٧٣ق)، تحقيق: مؤسسة الإمام المهدي (عج)، بيروت و قم: مؤسسة النور للمطبوعات و مدرسة الإمام المهدي (عج)، ١٤١١ ق.
٢٩٩. خريدة العجائب و فريدة الغرائب، سراج الدين أبو حفص عمر بن علي (ابن الملقن) (م ٧٤٩ق)، بيروت: دار انشرق العربي.
٣٠٠. خزينة الجواهر في زينة المنابر، علي اكبر نهاوندي (م ١٣٢٨)، تهران: وفائي، ١٣٨١ش.
٣٠١. خصائص الأئمة (خصائص أمير المؤمنين ع)، محمد بن الحسين الموسوي (الشريف الرضي) (م ٤٠٦ق)، تحقيق: محمد هادي الأميني، مشهد: مجمع البحوث الاسلامية، ١٤٠٦ ق.
٣٠٢. خصائص أمير المؤمنين ع، أحمد بن شعيب النسائي (م ٣٠٣ق)، تحقيق: محمد باقر المحمودي، تهران: وزارة الثقافة و الإرشاد الإسلامي، ١٤٠٣ ق.
٣٠٣. الخصال، محمد بن علي ابن بابويه (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ق)، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ١٤١٤ ق.
٣٠٤. الخصال، محمد بن علي ابن بابويه القمي (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ق)، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ١٤١٤ ق.
٣٠٥. خط امان در ولايت صاحب الزمان، محمد امامي كاشاني، ناشر: مؤلف، ١٣٨٦ش.
٣٠٦. الخطط التوقيفية، الجديدة لمصر القاهرة، علي باشا مبارك (م ١٨٩٣ق)، القاهرة، الهيئة المصرية العامة للكتاب، ١٩٨٠ م.

۵۰۶ ..... دانش‌نامه امام مهدی (عج) / ج ۱۰

۳۰۷. خلاصه الأموال فی معرفة الرجال (رجال العلامة الحلی)، الحسن بن یوسف بن المطهر الحلی (العلامة الحلی) (م ۷۲۶ ق)، تحقیق: انسید جواد القیومی، قم: مؤسسه نشر الفقاهة، ۱۴۱۷ ق.

۳۰۸. خلافت و ولایت از نظر قرآن و سنت، محمدتقی شریعتی (م ۱۳۶۶ ش)، تهران: حسینیه ارشاد، ۱۳۵۱ ش.

۳۰۹. خوشه‌های طلائی، محمد علی مجاهدی (پروانه) (معاصر)، قم: مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۶ ش.

۳۱۰. دائرة المعارف بزرگ اسلامی، زیر نظر: سید کاظم موسوی بجنوردی، تهران: مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۶۹ ش.

۳۱۱. دار السلام در احوالات حضرت ولی عصر، محمود بن جعفر میثمی عراقی (م ۱۳۰۸)، قم: مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۳ ش.

۳۱۲. داستانهای شگفت، عبدالحسین دستغیب (م ۱۳۶۰ ش)، تهران: صبا، ۱۳۶۲ ش.

۳۱۳. دانشمند آذربایجان، محمدعلی تربیت (م ۱۳۱۸ ش)، تهران: مجلس، ۱۳۱۴ ش.

۳۱۴. دانشمندان و بزرگان اصفهان، مصلح الدین مهدوی (م ۱۳۷۴ ش)، تصحیح: رحیم قاسمی و محمدرضا نینفروشان، اصفهان: گلدسته، ۱۳۸۴ ش.

۳۱۵. دانشنامه احادیث پزشکی، محمد محمدی ری شهری با همکاری مرتضی خوش نصیب و دیگران، ترجمه: حسین صابری، قم: دارالحدیث، ۱۳۸۰ ش.

۳۱۶. دانشنامه ادب فارسی، حسن انوشه (معاصر)، تهران: مؤسسه فرهنگی و انتشاراتی دانشنامه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۵ ش.

۳۱۷. دانشنامه جهان اسلام، زیر نظر سید مصطفی میر سلیم (م ۱۳۶۳ ش)، تحقیق: بنیاد دائرة المعارف اسلامی، تهران: بنیاد دائرة المعارف اسلامی، ۱۳۷۵ ش.

۳۱۸. دانشنامه شعر مهدوی، طاهره مسلمی زاده (معاصر)، تهران: مؤسسه مطالعات و اطلاع رسانی منتظران موعود.

۳۱۹. دانشنامه عقاید اسلامی از نگاه قرآن و حدیث، محمد محمدی ری شهری و همکاران، قم: دار الحدیث، ۱۳۸۵ ش.

۳۲۰. دانشنامه قرآن و حدیث، محمد محمدی ری شهری و همکاران (معاصر)، قم: دار الحدیث، ۱۴۳۲ ق.

۳۲۱. دانشنامه میزان الحکمه، محمد محمدی ری شهری (معاصر)، قم: دار الحدیث، ۱۴۲۶ ق.

۳۲۲. دانشنامهٔ امیرالمؤمنین علیه السلام بر پایهٔ قرآن، حدیث و تاریخ، محمد محمدی ری شهری، با همکاری سید محمد کاظم طباطبائی و سید محمود طباطبائی نژاد، ترجمه: عبدالهادی مسعودی و دیگران، قم: دار الحدیث، ۱۳۸۱ ش.
۳۲۳. داوری وجدان و قضاوت فطرت، راضی بن محمد حسین نجفی تبریزی (م ۱۳۶۸ ش)، قم: کتابفروشی داوری، ۱۳۸۴ ق.
۳۲۴. دراسات فی المكاسب المحرمة، حسینعلی المنتظری (م ۱۳۸۸ ش)، قم: نشر تفکر، ۱۴۱۵ ق.
۳۲۵. دراسات فی ولاية الفقیه، حسینعلی المنتظری (م ۱۳۸۸ ش)، قم: المرکز العالمی للدراسات الاسلامیة، ۱۴۰۹ ق.
۳۲۶. الدر المنثور فی التفسیر المأثور، عبدالرحمان بن أبی بکر السیوطی (م ۹۱۱ ق)، بیروت: دار الفکر، ۱۴۱۴ ق.
۳۲۷. الدر النظیم فی تفسیر القرآن العظیم، محمدرضا بن محمد امین همدانی (کوثر) (م ۱۲۴۷ ق)، تهران: چاپخانه آقا میرزا علی اکبر تهرانی، ۱۲۷۹ ق.
۳۲۸. در جستجوی استاد شرح حال آیت الله العظمی آقا شیخ محمدتقی آملی، صادق حسن زاده، قم: آل علی، ۱۳۸۰ ش.
۳۲۹. الدرر الکامنة فی أعیان المائة الثامنة، أحمد بن علی (ابن حجر العسقلانی) (م ۸۵۲ ق)، بیروت: دار النجیل، ۱۴۱۴ ق.
۳۳۰. در غبار کاروان، محمود شاهرخی (جذبه) (م ۱۳۸۸ ش)، تهران: انجمن قلم ایران، ۱۳۸۸ ش.
۳۳۱. در محفل روحانیان، محمد علی مجاهدی (پروانه) (معاصر)، قم: هجرت، ۱۳۷۲.
۳۳۲. الدر و المرجان فی تفسیر الایمان، سید عبد الهادی دلجانی (م ق ۱۱)، مخطوط.
۳۳۳. الدروع الوافیة، رضی الدین علی بن موسی الحلّی (السید ابن طاووس) (م ۶۶۴ ق)، تحقیق: مؤسسه آل البيت علیهم السلام، قم: مؤسسه آل البيت علیهم السلام، ۱۴۱۴ ق.
۳۳۴. الدرّة الباهرة من الأصداف النظاهرة، [المنسوب إلى] محمد بن مکی العاملی (الشهید الاول) (م ۷۸۶ ق)، مشهد: مؤسسه الطبع والنشر التابعة للحضرة الرضویة المقدّسة، ۱۳۶۵ ش.
۳۳۵. دستور معالم الحکم و مآثور مکارم الشیم، محمد بن سلامة القضاعی (القضاعی القضاعی) (م ۴۵۴ ق)، بیروت: دار الكتاب العربی، ۱۴۰۱ ق.
۳۳۶. دعائم الإسلام و ذکر الحلال و الحرام و القضايا و الأحکام، النعمان بن محمد التمیمی المغربي (القاضی أبو حنیفة) (م ۲۶۳ ق)، تحقیق: آصف بن علی أصغر فیض، مصر: دار المعارف، ۱۳۸۹ ق.

۳۳۷. الدعوات، سعيد بن عبد الله الراوندى (قطب الدين الراوندى) (م ۵۷۲ق)، تحقيق: مؤسسة الإمام المهدي (عج)، قم: مؤسسة الإمام المهدي (عج)، ۱۴۰۷ق.

۳۳۸. الدعوات في يوم الغدير.

۳۳۹. دقائق التفسير الجامع لتفسير الامام ابن تيمية، جمع و تحقيق: محمد السيد الجليند.

۳۴۰. دلائل الإمامة، محمد بن جرير بن رستم الطبري الإمامي (ق ۵ق)، تحقيق: مؤسسة البعثة، قم: مؤسسة البعثة، ۱۴۱۳ق.

۳۴۱. دليل تحرير الوسيلة، على اكبر السيدي المازندراني (معاصر)، تهران: مؤسسه تنظيم و نشر آثار امام خميني، ۱۳۸۵ش.

۳۴۲. دولت عباسيان، محمد سهيل طقوش (معاصر)، مترجم: حجت الله جودكي، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۱ش.

۳۴۳. دوست سخور، على نظمي تبريزي (معاصر)، تهران: علمی، ۱۳۶۳ش.

۳۴۴. ده رساله (تحقیقی درباره دعای ندبه)، رضا استادی (معاصر)، قم: پیروز، ۱۳۵۱ش.

۳۴۵. الديباج على صحيح مسلم بن الحجاج، عبد الرحمان بن ابى بكر السيوطي (م ۹۱۱ق)، تحقيق: زكريا كاندهلوي، بيروت: شركة دار الأرقم بن ابى الأرقم، ۱۴۱۹ق.

۳۴۶. دیدار در عصر غیبت، جواد جعفری، قم: آینده روشن، ۱۳۸۱ش.

۳۴۷. دیوان آذری نسفراینی، حمزة بن علی (آذری اسفراینی) (م ۸۶۶ق)، تصحيح: سيد عباس رستاخيز و محسن کيانی، تهران: کتابخانه مجلس، ۱۳۸۹ش.

۳۴۸. دیوان ابن حسام خوسفی، محمد بن حسام الدين خوسفی (م ۸۷۵ق)، به کوشش: احمد احمدی بیرجندی و محمدتقی سالک، مشهد: سازمان حج و اوقاف و امور خیریه، ۱۳۶۶ش.

۳۴۹. دیوان اشعار، محمود بن یحیی بن علی (ابن یحیی فریومدی) (م ۷۶۹ق)، تحقيق: حسينعلی باستانی راد، تهران: کتابخانه سنایی، ۱۳۴۴ش.

۳۵۰. دیوان اشعار بابا فغانی شیرازی، بابا فغانی (م ۹۲۵ق)، به اهتمام: احمد سهیلی خوانساری، تهران: اقبال، ۱۳۶۲ش.

۳۵۱. دیوان افسری کرمانی، مهدی قلی خان بن ابوالقاسم کرمانی (افسری کرمانی) (م ۱۳۰۰ق)، گردآورنده: عبدالرضا افسری کرمانی، تهران: اطلاعات، ۱۳۸۰ش.

۳۵۲. دیوان السيد الحمیری، إسماعیل بن محمد الحمیری (م ۱۷۳ق)، تحقيق: شاکر هادی شکر، بیروت: دار مکتبة الحياة، ۱۴۰۶ق.

۳۵۳. دیوان المنسوب إلى أمير المؤمنين، جمع و ترتیب: عبد العزيز مكرم، بيروت: مؤسسة النکتب الثقافیه، ۱۴۰۹ ق.

۳۵۴. دیوان امام، سید روح الله موسوی (امام خمینی) (م ۱۳۶۸ ش)، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.

۳۵۵. دیوان حزین لاهیجی، شیخ محمد علی بن ابو طالب (حزین لاهیجی) (م ۱۱۸۰ ق)، تصحیح: بیژن ترقی، تهران: کتابفروشی خیام، ۱۳۵۰ ش.

۳۵۶. دیوان سلیم تهرانی، محمد قلی سلیم تهرانی (م ۱۰۵۷ ق)، تصحیح: محمد قهرمان، تهران: ابن سینا، ۱۳۴۹ ش.

۳۵۷. دیوان سنا (همایی)، جلال الدین همایی (م ۱۳۵۹ ش)، به کوشش: ماهدخت بانو همایی، تهران: مؤسسه نشر هما، ۱۳۶۴ ش.

۳۵۸. دیوان شاه نعمت الله ولی، نعمت الله بن عبدالله (م ۸۳۴ ق)، به کوشش: جواد نوربخش، تهران: خانقاه نعمت اللهی، ۱۳۶۱ ش.

۳۵۹. دیوان شفیعای شیرازی، میرزا شفیع اثر شیرازی (م ۱۱۱۳ ق)، رضا عبداللهی، تهران: برگ، ۱۳۷۲ ش.

۳۶۰. دیوان عندلیب کاشانی، میرزا تقی خان عندلیب کاشانی (ق ۱۳)، گردآورنده: تیره اندیشه، تهران: فروغی، ۱۳۶۳ ش.

۳۶۱. دیوان غزلیات شمس تبریزی، جلال الدین محمد بلخی رومی (مولوی) (م ۶۷۵ ق)، تصحیح: بدیع انزمان فروزانفر، تهران: امیر کبیر.

۳۶۲. دیوان فتحعلی خان صبا، فتحعلی خان صبا (م ۱۲۳۸ ق).

۳۶۳. دیوان فیاض لاهیجی، عبدالرزاق بن علی (فیاض لاهیجی) (ق ۱۰)، به کوشش: امیر بانو کریمی (امیری فیروز کوهی)، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۷۲ ش.

۳۶۴. دیوان فیض کاشانی، محمد محسن بن شاه مرتضی (فیض کاشانی) (م ۱۰۹۱ ق)، تهران: اسوه، ۱۳۷۱ ش.

۳۶۵. دیوان قوامی رازی، بدر الدین قوامی رازی (ق ۶)، تصحیح: میر جلال الدین محدث ازموئی، تهران: سپهر، ۱۳۳۴ ش.

۳۶۶. دیوان کمال غیاث شیرازی، کمال غیاث شیرازی (م ۸۳۸ ق)، تصحیح: محسن کیانی و احمد بهشتی شیرازی، تهران: کتابخانه مجلس، ۱۳۹۰ ش.

۳۶۷. دیوان لطفعلی بیگ آذر بیگدلی، لطفعلی بیگ بن آقاخان بیگدلی (آذر) (م ۱۱۹۵ ق)، تصحیح: سید حسن سادات ناصری و غلامحسین بیگدلی، تهران: جاویدان، ۱۳۶۶ ش.
۳۶۸. دیوان ملا محمد رفیع واعظ فزوی (م ۱۰۸۹ ق)، تهران: علی اکبر علمی، ۱۳۵۹ ش.
۳۶۹. دیوان میر داماد، محمد یاقربین محمد استرآبادی (میر داماد) (م ۱۰۴۱ ق)، تصحیح: احمد کریمی، تهران: انتشارات ما، ۱۳۷۹ ش.
۳۷۰. دیوان ناظم هروی، ملا فرخ حسین (ناظم هروی) (ق ۱۱ ق)، تصحیح: محمد قهرمان، مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۷۴ ش.
۳۷۱. دیوان نظری نیشابوری، محمد حسین نظری نیشابوری (م ۱۰۲۱ ق)، تصحیح: محمدرضا طاهری، تهران: نگاد، ۱۳۷۹ ش.
۳۷۲. دیوان وحشی بافقی، کمال الدین وحشی بافقی (م ۹۹۱ ق)، به کوشش: پروین قائمی، تهران: پیمان، ۱۳۸۱ ش.
۳۷۳. ذخائر العقبی فی مناقب ذوی القربی، أحمد بن عبدالله الطبری (م ۶۹۳ ق)، تحقیق: اکرم البوشی، جدّه: مکتبة الصحابة، ۱۴۱۵ ق.
۳۷۴. ذخیره المعاد فی شرح الإرشاد، ملا محمد باقر بن محمد مؤمن السبزواری (م ۱۰۹۰)، قم: مؤسسه آل البيت ع،
۳۷۵. الذریعة إلی تصانیف الشيعة، محمد محسن بن علی المنزوی (آقا بزرگ انزلی) (م ۱۳۸۹ ق)، بیروت: دار الأضواء، ۱۴۰۳ ق.
۳۷۶. ذکر أخبار أصبهان - تاریخ أصبهان
۳۷۷. ذکری الشيعة فی أحكام الشریعة، محمد بن مکی العاملی (الشهید الأول) (م ۷۸۶ ق)، تحقیق: مؤسسه آل البيت ع، قم: مؤسسه آل البيت ع، ۱۴۱۹ ق.
۳۷۸. راز دازان حرم اهل بیت، جواد سلیمانی (معاصر)، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۶ ش.
۳۷۹. راهنمای ادیان زنده، جان راسل هینلز (معاصر)، مترجم: عبدالرحیم گواهی، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۵ ش.
۳۸۰. الرجال، محمد بن الحسن الطوسی (الشیخ الطوسی) (م ۴۶۰)، تحقیق: السید جواد القیومی، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ۱۴۱۵ ق.
۳۸۱. رجال ابن داود، الحسن بن علی الحلّی (ابن داود) (م ۷۳۷ ق)، تحقیق: السید محمد صادق آل بحر العلوم، قم: الشریف الرضی، ۱۳۹۲ ق.

۳۸۲. رجال البرقی، أحمد بن محمد البرقی (م ۲۷۴ / ۲۸۰ ق)، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۴۲ ش.
۳۸۳. رجال الطوسی، محمد بن الحسن الطوسی (الشیخ الطوسی) (م ۴۶۰ ق)، تحقیق: السيد جواد القیومی، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ۱۴۱۵ ق.
۳۸۴. رجال العلامة الحلی = خلاصة الأقوال فی معرفة الرجال
۳۸۵. رجال الکشی = اختیار معرفة الرجال
۳۸۶. رجال النجاشی (فهرست أسماء مصنّفی الشيعة)، أحمد بن علی النجاشی (م ۴۵۰ ق)، بیروت: دار الأضواء، ۱۴۰۸ ق.
۳۸۷. الرجال لابن الغضائری، أحمد بن الحسين النواظری البغدادی (ابن الغضائری) (م ۴۱۱ ق)، تحقیق: السيد محمدرضا الحسينی الجلالی، قم: دار الحديث، ۱۴۲۲ ق.
۳۸۸. الرحلة، محمد بن عبد الوهاب المکناسی (م ۱۲۱۳ ق)، تحقیق: محمد بوکبوظ، بیروت و ابو ظبی: المؤسسة العربية للدراسات و النشر و دار السويدي، ۲۰۰۳ م.
۳۸۹. رحيق مختوم، عبد الحميد اشراق خاوری (۱۳۳۹ ش)، تهران: مطبوعات امری.
۳۹۰. الرسائل الرجالية، ابو المعالی محمد بن محمد ابراهيم انکلباسی (م ۱۳۱۵ ق)، تحقیق: محمد حسين الدرايتی، قم: دار الحديث، ۱۴۲۲ ق.
۳۹۱. رسائل الشهيد الثاني، زين الدين علی بن أحمد (الشهيد الثاني) (م ۹۶۵ ق)، قم: بوستان کتاب، ۱۴۲۱ ق.
۳۹۲. الرسائل العشرة، السيد روح الله الموسوي (امام خميني) (م ۱۳۶۸ ش)، قم: مؤسسه تنظيم و نشر آثار امام خميني، ۱۴۱۸ ق.
۳۹۳. الرسائل الفقهية، محمد باقر بن محمد أكمل انبهبانی (م ۱۲۰۵ ق)، تحقیق: مؤسسه العلامة المجدو الوحيد انبهبانی، قم: مؤسسه العلامة المجدو و الوحيد انبهبانی، ۱۴۱۹ ق.
۳۹۴. رسائل فيض كاشاني، محمد محسن بن شاه مرتضى (فيض كاشاني) (م ۱۰۹۱)، تهران: مدرسة عالی شهيد مطهری، ۱۴۲۹ ق.
۳۹۵. رسائل و مقالات فلسفی، ابو احسن رفيعی قزوینی (م ۱۳۵۳ ش)، تصحيح: غلامحسين رضائزاد، تهران: الزهراء، ۱۳۶۷ ش.
۳۹۶. رسالة مهديه (ضمن شاه ولي و دعوت به مهدويت)، نعمت الله بن عيد الله (شاه نعمت الله ولي) (م ۸۳۴ ق)، اصفهان: دانشگاه اصفهان، ۱۳۸۱ ش.
۳۹۷. روائی نديشه، مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیما، قم: مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیما.

۳۹۸. روح البیان، اسماعیل بن مصطفی حقی البروسوی، تحقیق: احمد عبید و عنایه، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۲۱ ق.
۳۹۹. روح المعانی فی تفسیر القرآن (تفسیر آلوسی)، محمود بن عبد الله آلوسی البغدادی (م ۱۲۷۰ ق)، بیروت: دار احیاء التراث العربی.
۴۰۰. روح مجرد: یادنامه موحد عظیم و عارف کبیر حاج سید هاشم موسوی حداد، سید محمد حسین حسینی تهرانی (م ۱۳۷۴ ش)، نسخه الکترونیکی به نشانی: www.maarefislam.com
۴۰۱. روزنهایی از عالم غیب، سید محسن خرازی (معاصر)، قم: مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۳ ش.
۴۰۲. روش شناسی علوم انسانی، محمد تقی ایمان و احمد کلاته ساداتی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۲ ش.
۴۰۳. روضات الجنات فی أحوال العلماء و السادات، السید محمد باقر الخوانساری الإصفهانی (م ۱۳۱۳ ق)، إعداد: اسد الله إسماعیلیان، قم: مؤسسه اسماعیلیان، ۱۳۹۰ ق.
۴۰۴. روض الجنان و روح الجنان (تفسیر ابوالفتوح رازی)، حسین بن علی رازی (ابوالفتوح) (ق ۶ ق)، مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۷۱ ش.
۴۰۵. الروض المعطار فی خبر الأقطار، محمد بن عبد المنعم الحمیری (م ق)، تحقیق: إحسان عباس، بیروت: مؤسسه ناصر الثقافة، ۱۹۸۰ م.
۴۰۶. روضة المتقین فی شرح کتاب من لا یحضره الفقیه، محمد تقی المجلسی (م ۱۰۷۰ ق)، تصحیح: انسید حسین الموسوی الکرمانی و علی پناه الإشتهاردی، تهران: بنیاد فرهنگ اسلامی کوشان پور.
۴۰۷. روضة الواعظین، محمد بن الحسن الفتال النیسابوری (م ۵۰۸ ق)، تحقیق: حسین الأعلمی، بیروت: مؤسسه الأعلمی، ۱۴۰۶ ق.
۴۰۸. ریاض الابرار فی مناقب الأئمة الأطهار، السید نعمه الله بن عبدالله الجزائری (م ۱۱۱۲ ق)، بیروت: مؤسسه التاريخ العربی، ۱۴۲۷ ق.
۴۰۹. ریاض العلماء و حیاض الفضلاء، میرزا عبدالله الأفندی الإصفهانی (ق ۱۲ ق)، تحقیق: انسید أحمد الحسینی، قم: مکتبه آیه الله المرعشی، ۱۴۰۱ ق.
۴۱۰. ریاض الفردوس خانی، محمد میرک بن مسعود حسینی منشی (ق ۱۱ ق) تهران: بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار، ۱۳۸۵ ش.
۴۱۱. ریاض المسائل فی بیان الأحكام بالدلائل، السید علی بن محمد الطباطبائی (م ۱۲۳۱ ق)، قم: مؤسسه آل البيت (ع)، ۱۴۰۴ ق.

۴۱۲. ریحانة الأدب فی تراجم المعروفین بالکنیة واللقب، محمد علی مدرّسی تبریزی (م ۱۳۷۳ ق)، تبریز، کتابفروشی خیتام، ۱۳۴۶ ش.
۴۱۳. زاد المعاد، محمد باقر مجلسی (علامة مجلسی) (م ۱۱۱۰ ق)، تهران: کتابفروشی اسلامیه، ۱۳۷۹ ش.
۴۱۴. لوزار، محمد بن مکی العاملی (الشهید الأول) (م ۷۸۶ ق): تحقیق: مدرسة الإمام المهدي (عج)، قم: مدرسة الإمام المهدي (عج)، ۱۴۱۰ ق.
۴۱۵. زندگانی و شخصیت شیخ انصاری، مرتضی انصاری (معاصر)، ۱۳۸۰ ق.
۴۱۶. الزهر و الحجر الثمره الشیعی فی اليمن، عادل علی نعمان الأحمدی، تحقیق: أنیس یاسین، صنعاء: مرکز نشوان الحمیری للدراسات و النشر، ۲۰۰۶ م.
۴۱۷. زیر آسمان های جهان (گفتگو با داریوش شایگان)، رامین جهانینگلو، مترجم: نازی عظیمی، تهران: نشر فروزان روز، ۱۳۷۴ ش.
۴۱۸. سازمان وکالت و نقش آن در عصر ائمه، محمدرضا جباری (معاصر)، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۲ ش.
۴۱۹. ساقی نامه (همراه با دیوان غزلیات)، ملاهادی بن مهدی سبزواری (م ۱۲۸۹ ق)، تهران: محمد میر کمالی.
۴۲۰. سبائک الذهب فی معرفة قبائل العرب، محمد امین السویدی (م ۱۸۳۰ م)، بیروت: دار القلم.
۴۲۱. سداد العباد و رشاد العباد، الشیخ حسین بن محمد آل عصفور (البحرانی) (م ۱۲۱۶ ق).
۴۲۲. السرائر الحاوی لتحریر الفتاوی، محمد بن منصور العلی (ابن إدیس) (م ۵۹۸ ق)، تحقیق: مؤسسه النشر الإسلامی، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ۱۴۱۰ ق.
۴۲۳. سر الفتوح ناظر بر پرواز روح، سید محمد حسین حسینی تهرانی (م ۱۳۷۴ ش)، تهران: مکتب وحی، ۱۳۹۱ ش.
۴۲۴. سرای دیگر، عبدالحسین دستغیب (م ۱۳۶۰ ش)، تهران: صبا، ۱۳۳۵ ش.
۴۲۵. سر دلبران، حسین حداد (م ۱۳۸۵ ش)، تهران: سوره مهر، ۱۳۸۸ ش.
۴۲۶. سرود جاودانی (۱)، مرکز فرهنگی دانشجویی امام و انقلاب اسلامی جهاد دانشگاهی، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۸۷ ش.
۴۲۷. سرور أهل الإيمان فی علامات ظهور صاحب الزمان، بهاء الدین علی بن عبد الکریم النیلی (ح ۸۰۳ ق)، تحقیق: قیس العطار، قم: دلیل ما، ۱۴۲۶ ق.

٥١٤ ..... دانش نامه امام مهدی عجله / ج ١٠

٤٢٨ . سعد السعود، رضی الدین عبد الکریم علی بن موسی الحلّی (السید بن طاووس) (م ٦٦٤ق)، قم: مكتبة الشریف الرضی، ١٣٦٢ش.

٤٢٩ . سفرنامه ناصر خسرو، حکیم ناصر خسرو قبادیانی مروزی (م ٤٨١ق)، تصحیح: محمد دبیر سیاقی، تهران: زوار، ١٣٧٣ش.

٤٣٠ . سلسلة الأحادیث الضعیفة، محمد ناصر الدین الآلبانی (م ١٤٢٠ق)، بیروت: المكتب الإسلامی، ١٤٠٥ق.

٤٣١ . سلسلة الأحادیث الضعیفة و الموضوعة، محمد ناصر الدین الآلبانی (م ١٤٢٠ق)، مكتبة المعارف، ١٤٢٠ق.

٤٣٢ . السلطان المفرج عن أهل الإیمان، السید بهاء الدین علی بن عبد الکریم النیلی النجفی (ح ٨٠٣ق)، تحقیق: قیس العطار، قم: دلیل ما، ١٤٢٦ق.

٤٣٣ . السلطان المفرج عن أهل الإیمان فیمین رأى صاحب الزمان (عج)، بهاء الدین علی بن عبد الکریم النیلی النجفی (ح ٨٠٣ق) تحقیق: قیس العطار، قم: دلیل ما، ١٤٢٦ق.

٤٣٤ . سمط النجوم العوالی فی أبناء الاوائل و التوالی، عبد الملك بن الحسین الشافعی العاصمی (م ١١١ق)، تحقیق: عادل أحمد عبد الموجود و علی محمد معوض، بیروت: دار الکتب العلمیة، ١٩٩٨م.

٤٣٥ . سنن ابن ماجة، محمد بن یزید القزوینی (ابن ماجة) (م ٢٧٥ق)، تحقیق: محمد فؤاد عبد الباقي، بیروت: دار إحياء التراث، ١٣٩٥ق.

٤٣٦ . سنن الترمذی (الجامع الصحیح)، محمد بن عیسی الترمذی (م ٢٩٧ق)، تحقیق: أحمد محمد شاکر، بیروت: دار إحياء التراث.

٤٣٧ . سنن الدارقطنی، علی بن عمر البغدادی (الدارقطنی) (م ٢٨٥ق)، تحقیق: أبو الطیب محمد آبادی، بیروت: عالم الکتب، ١٤٠٦ق.

٤٣٨ . سنن الدارمی، عبد الله بن عبد الرحمن الدارمی (م ٢٥٥ق)، تحقیق: مصطفى ديب البغا، بیروت: دار القلم، ١٤١٢ق.

٤٣٩ . السنن الکبری، أحمد بن الحسین البیهقی (م ٤٥٨ق)، تحقیق: محمد عبد القادر عطا، بیروت: دار انکتب العلمیة، ١٤١٤ق.

٤٤٠ . السنن الکبری، أحمد بن شعيب النسائی (م ٣٠٣ق)، تحقیق: عبد الغفار سلیمان البنداری، بیروت: دار الکتب العلمیة، ١٤١١ق.

۴۴۱. سنن النسائي (السنن الكبرى)، أحمد بن شعيب نسائي (م ۳۰۲ ق)، تحقيق: عبد الغفار سليمان البنداري، بيروت: دار الكتب العلمية، ۱۴۱۱ ق.
۴۴۲. السنن الواردة في الفتن و غوائلها و الساعة و أشراطها، ابو عمرو عثمان بن سعيد المقرئ الدانسي (م ۴۴۷ ق)، تحقيق: رضاء الله المباركفوري، رياض: دار العاصمة، ۱۴۱۶ ق.
۴۴۳. سنن أبي داود، ابو داود سليمان بن أشعث السجستاني الأزدي (م ۲۷۵ ق)، تحقيق: محمد محيي الدين عبد الحميد، بيروت: دار إحياء التراث العربي.
۴۴۴. السنة، أحمد بن عمرو الشيباني (ابن أبي عاصم) (م ۲۷۸ ق)، بيروت: المكتب الإسلامي، ۱۴۱۳ ق.
۴۴۵. سوشيات يا سير اندیشه ایرانیان درباره موعود آخر الزمان، علی اصغر مصطفوی (معاصر)، تهران: ندا، ۱۳۶۱ ش.
۴۴۶. سوشیانس، هاشم رضی (معاصر)، تهران: بهجت، ۱۳۸۹ ش.
۴۴۷. سهوردی دثای حکمت باستان، کاظم محمدی وایقانی، تهران: پازینه، ۱۳۸۵ ش.
۴۴۸. السيادة العربية والتسعة و الإسرائيليات في عهد بني أمية، فان فلوتن (م ۱۹۰۳ م)، مترجم: حسن ابراهيم حسن و محمد زکی ابراهيم، قاهرة: مكتبة النهضة المصرية، ۱۹۶۵ م.
۴۴۹. سياست مدينه، ابونصر محمد بن محمد فارابی (م ۳۳۹ ق)، مترجم: سيد جعفر سجادی، تهران: انجمن فلسفه ايران، ۱۳۵۸ ش.
۴۵۰. سياست و مهدويت، غلامرضا بهروزنک (معاصر)، قم: حکمت رویش، ۱۳۸۴ ش.
۴۵۱. سيد أعلام النبلاء، محمد بن أحمد الذهبي (م ۷۲۸ ق)، تحقيق: شعيب الأرنؤوط، بيروت: مؤسسة الرسالة، ۱۴۱۴ ق.
۴۵۲. سيمای امام مهدي در شعر عربي، محمود عبد اللهی (معاصر)، قم: مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۴ ش.
۴۵۳. سيمای مهدي موعود در آينه شعر فارسي، محمد علي مجاهدي (پروانه) (معاصر)، قم: مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۴ ش.
۴۵۴. شجرة طيبة يا امامزادگان بهبهان، غلامرضا خادمی، قم: عصر ظهور، ۱۳۸۱ ش.
۴۵۵. شذرات الذهب في أخبار من ذهب، عبد الحی بن أحمد بن عماد الحنبلي الدمشقي (ابن عماد) (م ۱۰۸۳ ق)، تحقيق: عبد القادر الأرنؤوط، دمشق: دار ابن كثير، ۱۴۰۶ ق.
۴۵۶. شرائع الإسلام في مسائل الحلال و الحرام، جعفر بن الحسن الحلبي (المحقق الحلبي) (م ۶۷۶ ق)، تحقيق: عبد الحسين محمد علي بقال، قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، ۱۴۱۵ ق.

۴۵۷. شرح احقاق الحق، شهاب‌الدین المرعشی النجفی (م ۱۲۶۹ ش)، باهتمام: السيد محمود المرعشی، قم: مكتبة آية الله المرعشی، ۱۴۰۸ ق.
۴۵۸. شرح اصول الكافي، مولى محمد صالح المازندرانی (م ۱۰۸۱ ق)، تصحيح: على عاشور، بيروت: دار إحياء التراث العربی، ۱۴۲۱ ق.
۴۵۹. شرح الأخبار فی فضائل الائمة الاطهار، النعمان بن محمد المصری (القاضي أبو حنیفة) (م ۳۶۳ ق)، تحقيق: السيد محمد الحسينی الجلالی، قم: مؤسسة النشر الإسلامی، ۱۴۱۲ ق.
۴۶۰. شرح السنة، حسين بن مسعود الفراء البغوی (م ۵۱۶ ق)، تصحيح: على محمد معوض وعادل أحمد عبد الموجود، بيروت: دار الكتب العلمية، ۱۴۱۲ ق.
۴۶۱. شرح اموال حضرت آية الله العظمی اراکی، رضا استادی (معاصر)، اراک: انجمن علمی فرهنگي و هنری استان مرکزی، ۱۳۷۵ ش.
۴۶۲. شرح نكلمة رسالة بي غالب الزراري، السيد محمد علي الموحد الأبطحي (م ۱۴۱۵ ق)، اصفهان: علويه اصفهانيه، ۱۳۹۹ ق.
۴۶۳. شرح فص حكمة عصمية في كلمة فاطمية، حسن حسن زاده آملی (معاصر)، تهران: سنا، ۱۳۷۹ ش.
۴۶۴. شرح نهج البلاغه، عز الدين عبد الحميد بن محمد ابن أبي الحديد (ابن ابي الحديد المعتزلي) (م ۶۵۶ ق)، تحقيق: محمد ابو الفضل ايراهيم، بيروت: دار إحياء التراث العربی، ۱۳۸۷ ق.
۴۶۵. شرح نهج البلاغه (مصباح السالكين)، ميشم بن علي البحراني (ابن ميشم) (م ۶۸۹ ق)، بيروت: دار الآثار للنشر، ۱۴۰۲ ق.
۴۶۶. شرح الجيب (همراه با چهار رساله الهی)، محمد بن علي (محيي الدين ابن عربي) (م ۶۳۸ ق)، مترجم: گل بابا سعیدی، تهران: شفيعی، ۱۳۸۱ ش.
۴۶۷. شناخت‌نامه نماز، محمد محمدی ری شهری و مرتضی خوش نصیب (معاصر)، مترجم: عبد الهادی مسعودی، قم: دار الحديث، ۱۳۹۲ ش.
۴۶۸. شناخت‌نامه علامه سيد عبد الهادی حسینی دليجانی، سيد محمود مرعشی، قم: كتابخانه آية الله مرعشی، ۱۳۸۶ ش / ۱۴۲۸ ق.
۴۶۹. شواهد التنزيل لقواعد التفضيل، عبيد الله بن عبد الله النيسابوري (الحاكم الحسكاني) (ق ۵ ق)، تحقيق: محمد باقر محمودی، تهران: مؤسسه الطبع و النشر التابعة لوزارة الثقافة و الإرشاد الإسلامی، ۱۴۱۱ ق.

- فهرست منابع و مأخذ.....
- ٤٧٠ . شهر الله في الكتاب و السنة، محمد محمدي ري شهري و رسول افقي (معاصر)، قم: دار الحديث، ١٣٨٢ ش.
- ٤٧١ . شيعه در اسلام، سيد محمد حسين طباطبايي (علامه طباطبايي) (م ١٤٠٤ ق).
- ٤٧٢ . الشيعة و الرجعة، محمدرضا الطيبي النجفي (م ١٣٦٣ ق)، نجف: مطبعة آداب، ١٩٦٦ م.
- ٤٧٣ . انصار المسلمون على شاتم الرسول، احمد بن عبد الحلیم (ابن تيمية الحراني) (م ٧٢٨ ق)، تحقيق: محمد محيي الدين عبد الحميد، بيروت: المكتبة العصرية، ١٤١١ ق.
- ٤٧٤ . انصافي في تفسير القرآن، محمد محسن بن شاه مرتضى (الفيض الكاشاني) (م ١٠٩١ ق)، تهران: مكتبة الصدر، ١٤١٥ ق.
- ٤٧٥ . صافي نامه و فيض يزدي، ملا محمد جواد صافي گلپايگاني (م ١٣١٧ ش)، قم: مؤسسة الإمام المهدي عجله، ١٣٦٠ ش.
- ٤٧٦ . صبح الأعشى في صناعة الإنشاء، أحمد بن عبدالله الفلقشندي (م ٨٢ ق)، القاهرة: وزارة الثقافة و الإرشاد القومي، ١٣٨٣ ق.
- ٤٧٧ . الصحاح = تاج اللغة و صحاح العربية
- ٤٧٨ . صحيح ابن حبان بترتيب ابن بلبان، علي بن بلبان (م ٧٣٩)، تحقيق: شعيب الارنؤوط، بيروت: مؤسسة الرسالة، ١٤١٤ ق.
- ٤٧٩ . صحيح البخاري، محمد بن إسماعيل البخاري (م ٢٥٦ ق)، تحقيق: مصطفى ديب انبغا، بيروت: دار ابن كثير، ١٤١٠ ق.
- ٤٨٠ . صحيح الجامع الصغير، محمد ناصر الدين الألباني (م ١٤٢٠ ق)، بيروت: المكتب الاسلامي، ١٤٠٨ ق.
- ٤٨١ . صحيح مسلم، مسلم بن الحجاج القشيري النيسابوري (م ٢٦١ ق)، تحقيق: محمد فؤاد عبد الباقي، قاهره: دار الحديث، ١٤١٢ ق.
- ٤٨٢ . الصحيح من سيرة النبي الأعظم، السيد جعفر مرتضى العاملي (معاصر)، بيروت: دار السيرة، ١٤١٥ ق.
- ٤٨٣ . صحيفه امام (مجموعه رهنمودهاي امام خميني، [امام] روح الله موسوي خميني (م ١٣٦٨ ش)، به كوشش: مؤسسه تنظيم و نشر آثار امام خميني، تهران، عروج، ١٣٧٩ ش.
- ٤٨٤ . الصحيفه السجادية، الإمام علي بن الحسين زين العابدين عجله (م ٩٤ ق)، تحقيق: علي أنصاريان، دمشق: المستشارية الثقافية.

- ٤٨٥ . الصراط المستقیم إلى مستحقّی التقدیم، علی بن یونس النباطی البیاضی (م ٨٧٧ق)، به کوشش: محمد باقر الیهودی، تهران: المکتبة المرتضویة، ١٣٨٤ق.
- ٤٨٦ . صفات الشیعة، محمد بن علی ابن بابویه القمی (الشیخ الصدوق) (م ٣٨١ق)، تحقیق: مؤسسه الإمام المهدی (عج)، قم: مؤسسه الإمام المهدی (عج)، ١٤١٠ق.
- ٤٨٧ . صلة تاریخ الطبری، غریب بن سعد القرطبی (م ٣٦٩ق)، لیدن: بریل، ١٨٩٧م.
- ٤٨٨ . الصواعق المحرقة فی الردّ علی أهل البدع و الزندقه، أحمد بن حجر انهیسی (م ٩٧٤ق)، تصحیح: عبد الوهاب عبد اللطیف، قاهره: مکتبة انقاهرة، ١٣٨٥ق.
- ٤٨٩ . صورة الأرض، ابوالقاسم محمد ابن حوقل النصیبی (ق ٤ق).
- ٤٩٠ . ضحی الإسلام، أحمد امین (م ١٩٥٤م)، بیروت: دار الکتب العربی.
- ٤٩١ . طبقات الزیدیه الکبری، ابراهیم بن قاسم ابن المؤید بالله (م ١١٥٢ق)، تحقیق: عبد السلام بن عباس الرجویه، عمان: مؤسسه الإمام زید بن علی الثقافیة، ١٤٢١ق.
- ٤٩٢ . الطبقات الکبری (لواقح الأنوار فی طبقات الأخیار)، عبد الوهاب الشعرانی (م ٩٧٣ق)، تحقیق: عبد الرحمان حسن محمود، قاهره: مکتبة الآداب، ١٤١٤ق.
- ٤٩٣ . الطبقات الکبری، محمد بن سعد الزهری (کاتب الواقدی) (م ٢٣٠ق)، بیروت: دار صادر، ١٣٧٧ق.
- ٤٩٤ . الطوائف فی معرفة مذاهب الطوائف، رضی الدین عبد الکریم علی بن موسی الحللی (السید ابن طاووس) (م ٦٦٤ق)، قم: مطبعة الخیام، ١٤٠٠ق.
- ٤٩٥ . العبری الحسان فی أحوال مولانا صاحب الزمان (عج)، شیخ علی اکبر نهانندی (م ١٣٢٨ق)، تحقیق: صادق برزگی بفرویی و حسین احمدی قمی، قم: مسجد مقدس جمکران، ١٣٨٦ش.
- ٤٩٦ . العتیق (المناقب)، محمد بن علی بن الحسین العلوی (ق ٥ق)، تحقیق: السید حسین الموسوی البروجردی، قم: دلیل ما، ١٣٨٦ش.
- ٤٩٧ . عجائب دنیا السبع القديمة، منیر العجلانی، دمشق: دار القلم.
- ٤٩٨ . العدد الثبوتیة لدفع المخارف الیومیة، (رضی الدین علی بن یوسف بن المطهر الحللی) (م ٧٠٣ق)، تحقیق: السید مهدی الرجائی، قم: مکتبة آیه الله المرعشی، ١٤٠٨ق.
- ٤٩٩ . عدة الداعی و نجاح الساعی، أحمد بن محمد الحللی الأسدی (ابن فهذ) (م ٨٤١ق)، تحقیق: أحمد الموحدی، تهران: مکتبة وجدانی.
- ٥٠٠ . المعروف الوردی فی اخبار المهدی، عبد الرحمان بن ابی بکر السیوطی (م ٩١١ق)، تحقیق: محمد کاظم الموسوی، تهران: المجمع العالمی بین المذاهب الاسلامیة، ١٤٢٧ق.

٥٠١. العروة الوثقى، السيد محمد كاظم الطباطبائي اليزدي (م ١٣٣٧ ق)، بيروت: مكتب وكلاء الإمام الخميني، ١٤١٠ ق.
٥٠٢. العروة الوثقى (المحشى)، السيد محمد كاظم الطباطبائي اليزدي (م ١٣٣٧ ق)، تحقيق: مؤسسة النشر الاسلامي، قم: مؤسسة النشر الاسلامي، ١٤١٩ ق.
٥٠٣. العروة لأهل الخلوة والخلوة، احمد بن محمد البيهاني (علاء الدوله السمناني) (م ٧٣٦ ق)، تحقيق: نجيب مايل انهروي، تهران: مولى، ١٣٦٢ ش.
٥٠٤. عقائد الإمامية، محمد رضا المظفر (م ١٩٦٤ م)، نجف: المكتبة الحيدرية، ١٤١٢ ق.
٥٠٥. عقد الدرر في أخبار المنتظر، يوسف بن يحيى المقدسي (ق ٧ ق)، تحقيق: جمعي از دانشمندان، بيروت: دار الكتب العلمية.
٥٠٦. العقد النضد و الدر الفريد في فضائل أمير المؤمنين و أهل بيت النبي، محمد بن الحسن القمي (م ق ٨ ق)، تحقيق: علي اوسط الناطقي، قم: دار الحديث، ١٤٢٣ ق.
٥٠٧. عقيدة أهل السنة و الأثر في المهدي المنتظر، عبد المحسن عباد (معاصر)، القاهرة: مكتبة السنة، ١٤١٦ ق.
٥٠٨. العقيدة و الشريعة في الاسلام، ايگناس گندزبهر (م ١٩٢١ م)، مترجم: محمد يوسف موسى و علي حسن عبدالقادر، مؤسسه الاندلس، ١٤١٤ ق.
٥٠٩. علل الشرائع، محمد بن علي ابن بابويه (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ ق)، بيروت: دار إحياء التراث، ١٤٠٨ ق.
٥١٠. علم اليقين في أصول الدين، محمد محسن بن شاه مرتضى (الفيض الكاشاني) (م ١٠٩١ ق)، قم: بيدار، ١٤٠٠ ق.
٥١١. علوم الحديث (نيم سالنامه)، تهران: كلية علوم الحديث.
٥١٢. علويان طهران (برچمندان امر به معروف)، بهاء الدين قهرماني نژاد شائق (معاصر)، قم: نور السجاد، ١٣٧٨ ش.
٥١٣. العمدة = عمدة عيون صحاح الأخبار في مناقب إمام الأبرار
٥١٤. عمدة الطالب في أنساب آل أبي طالب، احمد بن علي (ابن عنيه) (م ٨٢٨ ق).
٥١٥. عمدة القاري شرح صحيح البخاري، ابو محمد محمود بن احمد العيني (م ٨٥٥ ق)، بيروت: دار إحياء التراث العربي.
٥١٦. عمدة عيون صحاح الأخبار في مناقب إمام الأبرار، يحيى بن الحسن الأسدي الحلبي (ابن البطريق) (م ٦٠٠ ق)، قم: مؤسسة النشر الاسلامي، ١٤٠٧ ق.

۵۲۰. ..... دانش نامه امام مهدی عجله الله عنه / ج ۱۰
۵۱۷. عنایات حضرت مهدی موعود به علما و مراجع تقلید، علی کریمی جهری (معاصر)، مشهد: مؤسسه نشر و تبلیغ، ۱۴۰۷ ق.
۵۱۸. عنقاء مغرب فی ختم الأولیاء و شمس المغرب، محمد بن علی (محبی الدین ابن عربی) (م ۶۳۸ ق)، تحقیق: بهنساوی أحمد السید الشریف، قاهرة: المكتبة الأزهرية للتراث.
۵۱۹. عوالی اللآلی العزیزة فی الأحادیث الدینیة، محمد بن علی الأحسانی (ابن أبی جمهور) (م ۹۴۰ ق)، تحقیق: مجتبی العراقی، قم: مطبعة سید الشهداء، ۱۴۰۳ ق.
۵۲۰. عون المعبود شرح سنن أبی داود، شمس الحق عظیم آبادی (م ۱۲۳۷ ق).
۵۲۱. عهد عتیق سخن می گوید، ساموئل شولتز، مترجم: مهرداد فاتحی، تهران: شورای کلیساهاى جماعات ربانى، ۱۳۳۹ ش.
۵۲۲. العین، خلیل بن أحمد الفراهیدی (م ۱۷۵ ق)، تحقیق: مهدی المخزومی، قم: دار الهجرة، ۱۴۰۹ ق.
۵۲۳. عیون الحکم و المواعظ، علی بن محمد اللیثی الواسطی (ق ۶ ق)، تحقیق: حسین الحسنی البیرجندی، قم: دار الحدیث، ۱۳۷۶ ش.
۵۲۴. عیون المعجزات، حسین بن عبدالوهاب (ق ۵ ق)، قم: الشریف الرضی، ۱۴۱۴ ق.
۵۲۵. عیون أخبار الرضا علیه السلام، محمد بن علی ابن بابویه القمی (الشیخ الصدوق) (م ۳۸۱ ق)، تحقیق: السید مهدی الحسینی اللاجوردی، تهران: جهان.
۵۲۶. الفدیر فی الکتاب و السنة و الأدب، عبد الحسین بن أحمد الأمینی (م ۱۳۹۰ ق)، بیروت: دار الکتب العربی، ۱۳۸۷ ق.
۵۲۷. غرائب القرآن و رغائب الفرقان، نظام الدین الحسن بن محمد انیشابوری (م ۷۲۸ ق)، تحقیق: زکریا تمیرات، بیروت: دار الکتب العلمیة، ۱۴۱۶ ق.
۵۲۸. غرب شناسی، تهیه: پایگاه اطلاع رسانی سراسری اسلامی (پارسا)، قم: مؤسسه اطلاع رسانی اسلامی مرجع، ۱۳۸۹ ش.
۵۲۹. غرر الحکم و درر الکلم، عبد الواحد الامدی التمیمی (م ۵۵۰ ق)، تحقیق: میر جلال الدین محدث ارموی، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۶۰ ش.
۵۳۰. غریب الحدیث فی بحار الأنوار، حسین الحسنی البیرجندی (معاصر)، قم: دار الحدیث، ۱۳۸۰ ش.
۵۳۱. غزالی نامه، جلال الدین بن ابوالقاسم همایی (م ۱۳۵۹ ش)، تهران: هما، ۱۳۶۸ ش.
۵۳۲. غنائم الأيام فی مسائل الحلال و الحرام، ابوالقاسم بن محمد حسن القمی (میرزای قمی) (م ۱۲۳۱ ق)، قم: دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۴۱۷ ق.

۵۳۳. الغيبة، محمد بن إبراهيم الكاتب النعماني (م ۳۵۰ ق)، تحقيق: علي أكبر الغفاري، تهران: مكتبة الصدوق.

۵۳۴. الغيبة، محمد بن الحسن الطوسي (الشيخ الطوسي) (م ۴۶۰)، تحقيق: عباد الله الطهراني وعلي أحمد ناصح، قم: مؤسسة انمعارف الاسلامية، ۱۴۱۱ ق.

۵۳۵. فائق المقال في الحديث و الرجال، أحمد بن عبد الرضا البصري (م ۱۰۸۵ ق)، تحقيق: غلامحسين قيصريه ها، قم: دار الحديث، ۱۴۲۲.

۵۳۶. فارسنامه ناصري، ميرزا حسن حسيني فسايي (م ۱۳۱۶ ق)، تصحيح: منصور رستگار فسايي، تهران: امير كبير، ۱۳۶۷ ش.

۵۳۷. فتح الأبواب بين ذوى الألباب و بين رب الارباب فى الاستخارات، رضى الدين عبد الكريم على بن موسى الحلبي (السيد ابن طاووس) (م ۶۶۴ ق)، تحقيق: حامد الخفأف، قم: مؤسسة آل البيت، ۱۴۰۹ ق.

۵۳۸. فتح الباري شرح صحيح البخارى، أحمد بن على العسقلاني (ابن حجر) (م ۸۵۲ ق)، تحقيق: عبد العزيز عبد الله بن باز و محمد فؤاد عبد الباقي، بيروت: دار الفكر، ۱۳۷۹ ق.

۵۳۹. فتح القدير الجامع بين فنى الرواية و الداراية من علم التفسير، محمد بن على الشوكاني (م ۱۲۵۰ ق)، بيروت: دار الفكر، ۱۴۰۱ ق.

۵۴۰. فتح المغيث بشرح ألفية الحديث، محمد بن عبد الرحمان السخاوى (م ۹۰۲).

۵۴۱. الفتن، نعيم بن حماد المروزي (ق ۳ ق)، تحقيق: سمير بن أمين زهيرى، القاهرة: مكتبة التوحيد، ۱۴۱۲ ق.

۵۴۲. الفتن، نعيم بن حماد المروزي (ق ۳ ق)، تحقيق: سمير بن أمين زهيرى، القاهرة: مكتبة التوحيد، ۱۴۱۲ ق.

۵۴۳. فتوح نامه سلطاني، مولى حسين واعظ كاشفى (م ۹۱۰ ق)، تصحيح: محمد جعفر محبوب، تهران: بيناد فرهنگ ايران، ۱۳۵۰ ش.

۵۴۴. الفتوح، أحمد بن أعثم الكوفي (ابن أعثم) (م ۳۱۴ ق)، تحقيق: على شيرى، بيروت: دار الأضواء، ۱۴۱۱ ق.

۵۴۵. الفتوحات المكية فى معرفة الاسرار المالكية و الملكية، محمد بن على (محمى الدين ابن عربى) (م ۶۳۸ ق).

۵۴۶. فتوحات شاهى، امير صدر الدين ابراهيم امينى هروى (ق ۱۰ ق)، تصحيح: محمد رضا نصيرى، تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگى، ۱۳۸۳ ش.

٥٢٢ ..... دانش نامه امام مهدی عجله الله عنه / ج ١٠

٥٤٧. فتوح الشام، محمد بن عمر الواقدي (م ٢٠٧ ق)، تحقيق: عبد اللطيف عبد الرحمن، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤١٧ ق.

٥٤٨. فجر الإسلام، أحمد أمين (م ١٩٥٤ م)، بيروت: دار الكتاب العربي، ١٩٧٥ م.

٥٤٩. الفخرى في الآداب السلطانية و الدول الإسلامية، محمد بن علي العلوي (ابن الطقطقي) (م ٧٠٩ ق)، قم: الشريف الرضي، ١٤١٤ ق.

٥٥٠. فرائد السمطين في فضائل المرتضى و النبول و السبطين و الأئمة من ذريتهم، إبراهيم بن محمد الجويني (م ٧٣٠ ق)، تحقيق: محمد باقر محمودي، بيروت: مؤسسة محمودي، ١٣٩٨ ق.

٥٥١. فرج المهموم في تاريخ علماء النجوم، رضى الدين عبد الكريم موسى بن علي الحلبي (السيد ابن طاووس) (م ٦٤٤ ق)، قم: الشريف الرضي.

٥٥٢. الفرج بعد الشدة، علي بن محمد التنوفي (م ٣٨٤ ق)، بيروت: مؤسسة النعمان، ١٤١٠ ق.

٥٥٣. فرحة القرى في تعيين قبر أمير المؤمنين علي عجله الله عنه، عبد انكريم بن أحمد الطاووسي العلوي (م ٦٩٣ ق)، قم: الشريف الرضي.

٥٥٤. الفردوس بمأثور الخطاب، شيروية بن شهر دار الديلمي انهمداني (م ٥٠٩ ق)، تحقيق: محمد بسيوني زغلول، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤٠٦ ق.

٥٥٥. فرق الشيعة، حسن بن موسى النوبختي (م ٣١٧ ق)، نجف: المكتبة المرتضوية، ١٣٥٥ ق.

٥٥٦. الفرقان في تفسير القرآن بالقرآن و السنة، محمد الصادقي (م ١٣٩٠ ش)، قم و بيروت: فرهنگ اسلامي و مؤسسة الوفاء و مؤسسة الأعلی، ١٤٠٥ ق، ١٣٨٠ ش.

٥٥٧. فرق عامرة تسب إلى الإسلام، غالب بن علي عواجي (معاصر)، مدينة: مكتبة لينه، ١٩٩٣ م.

٥٥٨. فرقه اسماعيلية، مارشال گودوين سيمز (م ١٩٦٨ م)، مترجم: فريدون بدره اي، تهران: شركت انتشارات علمي و فرهنگي، ١٣٧٨ ش.

٥٥٩. فرهنگ اديان جهان، جان راسل هينلز، مترجم: ع. ياشايي، تهران: مركز مطالعات و تحقيقات اديان و مذاهب، ١٣٨٥ ش.

٥٦٠. فرهنگ عميد، حسن عميد (م ١٣٥٨ ش)، تهران: امير كبير، ١٣٨٢ ش.

٥٦١. فرهنگ فرق اسلامي، محمد جواد مشكور، مشهد: بنياد پژوهش هاي اسلامي آستان قدس رضوي، ١٣٦٨ ش.

٥٦٢. فرهنگ لاروس (عربي - فارسي)، خليل انجر، مترجم: حميد طيبيان، تهران: امير كبير، ١٣٧٥ ش.

۵۶۳. فرهنگ معارف اسلامی، سید جعفر سجادی (معاصر)، تهران: مؤلفان و مترجمان ایران، ۱۳۶۶ ش.
۵۶۴. فرهنگ معین (فرهنگ فارسی)، محمد معین (م ۱۳۵۰ ش)، تهران: امیر کبیر، ۱۳۷۱ ش.
۵۶۵. فصوص الحکم، محمد بن علی (محبی الدین ابن عربی) (م ۶۳۸ ق).
۵۶۶. الفصول العشرة فی الغيبة (مصنفات الشيخ المفید)، محمد بن محمد بن النعمان العکبری البغدادی (الشیخ المفید) (م ۴۱۳ ق)، تحقیق: فارس حسون، قم: مؤتمر العالمی بمناسبة ذکری الغيبة الشیخ المفید، ۱۴۱۳ ق.
۵۶۷. الفصول المختارة من العمون و المحاسن، علی بن الحسین الموسوی (الشریف المرتضی) (م ۴۳۶ ق)، قم: المؤتمر العالمی بمناسبة ذکری الغيبة الشیخ المفید، ۱۴۱۳ ق.
۵۶۸. الفصول المهمة فی معرفة أحوال الأئمة عليهم السلام، علی بن محمد المالکی المکی (ابن الصبأغ) (م ۸۵۵ ق)، بیروت: مؤسسة الأعلمی، ۱۴۰۸ ق.
۵۶۹. فضائل الصحابة، أحمد بن محمد الشیبانی (ابن حنبل) (م ۲۴۱ ق)، تحقیق: وصی الله بن محمد عباس، مكة: جامعة ام القرى، ۱۴۰۳ ق.
۵۷۰. فضیلت های فراموش شده، شرح حال آخوند ملاعباس تربنی، حسینعلی راشد، تهران: اطلاعات، ۱۳۷۲ ش.
۵۷۱. فقه الرضا عليه السلام (الفقه المنسوب إلى الإمام الرضا عليه السلام)، تحقیق: مؤسسة آل البيت عليهم السلام، مشهد: المؤتمر العالمی للإمام الرضا عليه السلام، ۱۴۰۶ ق.
۵۷۲. فقه اللغة و سر العربية، عبد الملك بن محمد الشعالی (م ۴۲۹ ق)، قاهرة، المكتبة الفیصلية، ۱۳۹۲ ق.
۵۷۳. فلاح المسائل و نجاح المسائل فی عمل اليوم و اللیلة، رضی الدین عبد الکریم علی بن موسی انحلی (السید ابن طاووس) (م ۶۶۴ ق)، تحقیق: غلامحسین المجیدی، قم: مکتب الإعلام الإسلامی، ۱۴۱۹ ق.
۵۷۴. فوائد فرائد الفكر فی الإمام المهدي المنتظر، مرعی بن یوسف المقدس (م ۱۰۳۳ ق)، تحقیق: سامی القریری، قم: دار الكتاب الإسلامی، ۱۴۲۳ ق.
۵۷۵. فهرس التراث، السید محمد حسین الحسینی الجلانی (معاصر)، تحقیق: السید محمد جواد الحسینی الجلانی، قم: دلیل ما، ۱۴۲۲ ق.
۵۷۶. الفهرست، محمد بن إسحاق التندیم البغدادی (ابن التندیم) (م ۳۸۰ ق)، ترجمه و تحقیق: محمدرضا تجدد، تهران: امیر کبیر، ۱۳۶۶ ش.

- ۵۲۴ ..... دانش‌نامه امام مهدی (عج) / ج ۱۰
۵۷۷. الفهرست، محمد بن الحسن الطوسی (الشیخ الطوسی) (م ۴۶۰)، تحقیق: السید جواد القیومی، قم: مؤسسه نشر الفقاهة، ۱۴۱۷ ق.
۵۷۸. فهرست أسماء علماء الشيعة، علی بن عبید الله بن بابویه الرازی (منتجب الدین) (ق ۶ ق)، قم: مجمع الذخائر الإسلامية، ۱۴۰۴ ق.
۵۷۹. فهرست کتابهای خطی کتابخانه ملی ملک، ایرج افشار و دیگران، تهران: ۱۳۵۲ - ۱۳۸۰ ش.
۵۸۰. فهرست متون حروفیه، عبد انباقی گولینارلی (م ۱۴۰۲ ق)، مترجم: توفیق هاشم پور سبحانی، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۴ ش.
۵۸۱. فهرست منتخب الدین = فهرست أسماء علماء الشيعة
۵۸۲. فهرست نسخ خطی کتابخانه آیت الله مرعشی، سید محمود مرعشی و همکاران، قم: کتابخانه آیت الله مرعشی.
۵۸۳. فهرست نسخه‌های خطی (حدیث و علوم حدیث شیعه)، علی صدرایی خویی، قم: دارالحدیث، ۱۳۸۱ ش.
۵۸۴. فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه غرب مدرسه آخوند همدانی، جواد مقصود همدانی (معاصر)، تهران: چاپخانه آذین، ۱۳۵۶ ش.
۵۸۵. فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی، عبدالحسین حائری، تهران: کتابخانه مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۸ ش.
۵۸۶. فهرست نسخه‌های خطی مدرسه فیضیه قم، رضا امتادی (معاصر)، قم: چاپخانه مهر، ۱۳۹۶ ق.
۵۸۷. فهرست نسخه‌های خطی مرکز احیاء میراث اسلامی، سید احمد حسینی اشکوری (معاصر)، قم: مرکز احیاء میراث اسلامی، ۱۴۲۶ ق.
۵۸۸. فهرستواره کتابهای فارسی، احمد منزوی (معاصر)، تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۷۸ - ۱۳۷۴ ش.
۵۸۹. فیض الملك العلام، نصری بن أحمد الحسينی (م ۸۵-۱)، تحقیق: تمیم مأمون مردم بک، دمشق: الأوائل، ۱۴۲۵ ق.
۵۹۰. قاموس الرجال فی تحقیق روات الشيعة و محمدتہم، محمد تقی التستری (الشوشتری) (م ۱۴۱۵ ق)، قم: مؤسسه النشر الإسلامية، ۱۴۱۰ ق.
۵۹۱. قاموس الكتاب المقدس، عدہ من الأساتید، قاہرہ: دار الثقافة، ۱۹۹۱ م.
۵۹۲. القاموس المحيط، محمد بن یعقوب الفيروزآبادی (م ۸۱۷ ق)، بیروت: دار الفكر، ۱۴۰۳.

۵۹۳. قرب الإسناد، عبدالله بن جعفر الجعفی القمی (م بعد ۳۰۴ ق)، تحقیق: مؤسسة آل البيت ع، قم: مؤسسة آل البيت ع، ۱۴۱۳ ق.
۵۹۴. قرّة العیون فی المعارف و الحكم، محمد محسن بن شاه مرتضی (الفیض الكاشانی) (م ۱۰۹۱ ق)، تحقیق: ابراهیم المیانجی، تهران: مكتبة الإسلامية، ۱۳۷۸ ق.
۵۹۵. قصص الأنبياء، سعيد بن عبدالله (قطب الدين الراوندى) (م ۵۷۳ ق)، تحقیق: غلامرضا عرفانیان، مشهد: مجمع البحوث الإسلامية التابع لمؤسسة الآستانة الرضوية، ۱۴۰۹ ق.
۵۹۶. قصص العلماء (زندگی دانشمندان)، محمد بن سلیمان التنکابنی (م ۱۳۰۲ ق)، تحقیق: محمدرضا حاجی شریعتی خوانساری، قم: مؤسسه فرهنگی انتشاراتی حضور، ۱۳۸۰ ش.
۵۹۷. قضاء الفطرة في إمامة العترة، راضی بن محمد حسین نجفی (م ۱۳۶۸ ق)، ۱۳۹۴ ق.
۵۹۸. قواعد الأحكام في معرفة الحلال و الحرام، الحسن بن يوسف بن المطهر الحلبي (العلامة الحلبي) (م ۷۲۶ ق)، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ۱۴۱۳ ق.
۵۹۹. قواعد کلی فلسفی در فلسفه اسلامی، غلامحسین ابراهیمی دینانی (معاصر)، تهران: مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ۱۳۷۲-۱۳۶۵ ش.
۶۰۰. القول المختصر في علامات المهدي المنتظر، أحمد بن أنحجر الهيثمي (م ۹۷۴ ق)، تحقیق: مصطفى عاشور، قاهره: مكتبة القرآن، ۱۹۸۷ م.
۶۰۱. الكافي، محمد بن يعقوب الكليني الرازي (م ۳۲۹ ق)، تحقیق: علی أكبر الغفاری، تهران: دار الكتب الإسلامية، ۱۳۸۹ ق.
۶۰۲. كامل الزيارات، جعفر بن صمد بن قولويه (ابن قولويه) (م ۳۶۷ ق)، تحقیق: السيد جواد القيومي، قم: نشر الفقاهة، ۱۴۱۷ ق.
۶۰۳. الكامل في التاريخ، علی بن محمد الشيباني الموصلي (ابن الأثير) (م ۶۳۰ ق)، تحقیق: علی شیری، بیروت: دار إحياء التراث العربي، ۱۴۰۸ ق.
۶۰۴. كتاب الحج، السيد محمدرضا الموسوي الكليبايگانی (م ۱۳۷۲ ش)، قم: مؤسسة الإسلامية، ۱۴۱۸ ق.
۶۰۵. كتاب الحج، السيد محمد محقق الداماد (م ۱۳۸۸ ق)، قم: چاپخانه مهر، ۱۴۰۱ ق.
۶۰۶. كتاب الحج، السيد محمود بن علی الحسيني الشاهرودي (م ۱۲۵۳ ق)، قم: انصاربان، ۱۴۰۲ ق.

- ٦٠٧ . كتاب الخلل في الصلاة، السيد روح الله الموسوي (الإمام الخميني) (م ١٣٦٨ ش)، قم: چاپخانه مهر.
- ٦٠٨ . كتاب الخمس، مرتضى بن محمد أمين الأنصاري (الشيخ الأنصاري) (م ١٢٨٩ ق)، قم: المؤتمر العالمي بمناسبة تكريم الشيخ الأعظم الأنصاري، ١٤١٥ ق.
- ٦٠٩ . كتاب الصلاة، عبد الكريم الحائري اليزدي (م ١٣١٥ ق)، قم: انتشارات دفتر تبليغات اسلامي، ١٤٠٤.
- ٦١٠ . كتاب الصلاة، محمد علي الأراكي (م ١٣٧٣ ش)، قم: دفتر مؤلف، ١٤٢١ ق.
- ٦١١ . كتاب الصلاة، مرتضى بن محمد أمين الأنصاري (الشيخ الأنصاري) (م ١٢٨٩ ق)، قم: المؤتمر العالمي بمناسبة تكريم الشيخ الأعظم الأنصاري، ١٤١٥ ق.
- ٦١٢ . كتاب الطهارة، السيد روح الله الموسوي (الإمام الخميني) (م ١٣٦٨ ش)، قم: مؤسسه تنظيم و نشر آثار امام خميني، ١٤٢١ ق.
- ٦١٣ . الكتاب العتيق - العتيق
- ٦١٤ . كتاب النكاح، السيد موسى الشيرازي الزنجاني (معاصر)، قم: مؤسسه پژوهش رأي پرداز، ١٤١٩ ق.
- ٦١٥ . كتاب خانه ابن طاووس و احوال و آثار او، إتان كئيرگ (معاصر)، مترجم: سيد علي قرآني و رسول جعفریان، قم: كتابخانه آية الله مرعشي، ١٣٧١ ش.
- ٦١٦ . كتاب سليم بن قيس، سليم بن قيس الهلالي م ح ٩٠ ق)، تحقيق: محمد باقر الأنصاري، قم: الهادي، ١٤١٥ ق.
- ٦١٧ . كتاب من لا يحضره الفقيه، محمد بن علي ابن بابويه القمي (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ ق)، تحقيق: علي أكبر الغفاري، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ١٤٠٤ ق.
- ٦١٨ . كتاب نامه حضرت مهدي، علي أكبر مهدي يور (معاصر)، قم، ١٤١٧ ق.
- ٦١٩ . الكشاف، محمود بن عمر الزمخشري (م ٥٣٨ ق)، بيروت: دار المعرفة.
- ٦٢٠ . كشف الأسرار و عدّة الأبرار، أبو الفضل رشيد الدين ميدي (ق ٦ ق)، تصحيح: علي اصغر حكمت، تهران: امير كبير، ١٣٧٦ ش.
- ٦٢١ . كشف الغمة في معرفة الأئمة، علي بن عيسى الإربلي (م ٦٨٧ ق)، تصحيح: السيد هاشم الرسولي المحلاني، بيروت: الكتاب، ١٤٠١ ق.
- ٦٢٢ . كشف الثمام، محمد بن الحسن الإصفهاني (الفاضل الهندي) (م ١١٣٥ ق)، قم: مكتبة آية الله المرعشي.

۶۲۳. کشف المحجّة لثمره المهجّة، رضی اللّٰه عنہم، عبد الکریم عنی بن موسی الحلّی (السید ابن طاووس) (م ۶۶۴ق)، تحقیق: محمد الحسنون، قم: مکتب الإعلام الإسلامی، ۱۴۱۲ق.
۶۲۴. کشف المراد فی شرح تجرید الاعتقاد، الحسن بن یوسف بن المطهر الحلّی (العلامة الحلّی) (م ۷۲۶ق)، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ۱۴۱۹ق.
۶۲۵. کشف المشکل من حدیث الصحیحین، عبد الرحمان بن الجوزی (م ۵۹۷ق)، تحقیق: علی حسین البواب، ریاض: دار الوطن، ۱۴۱۸ق.
۶۲۶. کشف الیقین فی فضائل أمير المؤمنین (ع)، الحسن بن یوسف بن المطهر (العلامة الحلّی) (م ۷۲۶ق)، تحقیق: علی آل کوثر، قم: مجمع إحياء الثقافة الإسلامیة، ۱۴۱۱ق.
۶۲۷. الکشف عن مجاوزة هذه الأمة الأئمة، عبد الرحمان بن ابی بکر السیوطی (م ۹۱۱ق)، مخطوط.
۶۲۸. الکشف و البیان فی تفسیر القرآن (تفسیر الثعلبی)، أبو اسحاق أحمد بن محمد الثعلبی (م ۴۲۷ق)، تحقیق: أبو محمد بن عاشور و نظیر الساعدی، بیروت: دار إحياء التراث العربی، ۱۴۲۲ق.
۶۲۹. کفاية الأثر فی النصّ علی الأئمة الاثنی عشر، علی بن محمد الخزّاز اقمی (ق ۴ق)، تحقیق: السید عبد اللطیف الحسینی الکوه کمرئی، قم: بیدار، ۱۴۰۱.
۶۳۰. کفاية الأحكام (کفاية الفقه)، محمد باقر بن محمد مؤمن انسبزواری (م ۱۰۹۰ق)، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ۱۴۲۲ق.
۶۳۱. کفاية الطالب فی مناقب علی بن أبی طالب (ع)، محمد بن یوسف انکنجی انشافعی (م ۶۵۸ق)، تحقیق: محمد هادی الأمینی، تهران: دار إحياء تراث أهل البيت (ع)، ۱۴۰۴ق.
۶۳۲. الکلام بحر الکلام، السید أحمد الحسینی الزرنجانی (م ۱۲۵۳ش)، قم: چاپخانه قم، ۱۳۷۰ق.
۶۳۳. الکلم الطیب و النقیث الصب، السید علی خان المدنی شیرازی (م ۱۱۲۰ق).
۶۳۴. کلیات اشعار ملك الشعراء طالب أملی، طالب أملی (م ۱۰۳۶ق)، تصحیح: محمد طاهری شهاب، تهران: سنایی، ۱۳۴۶ش.
۶۳۵. کلیات اشعار مولانا اهلئ شیرازی، محمد اهلئ شیرازی (ق ۱۰ق)، به کوشش: حامد ربانی، تهران: کتابخانه سنایی، ۱۳۴۴ش.
۶۳۶. کلیات جوهری (طوفان الیکام)، محمد ابراهیم بن محمد باقر (جوهری) (م ۱۲۵۳ق)، تهران: علمی، ۱۳۴۲ش.

۶۳۷. کلیات جویا، ذرآب بیگ (جویا تبریزی) (م ۱۱۱۸ ق)، لاهور: دانشگاه پنجاب، ۱۳۳۷.
۶۳۸. کلیات حزین = دیوان حزین لاهیجی
۶۳۹. کلیات دیوان حکیم الهی قمشای (م ۱۳۵۲ ش)، تهران: علمیه اسلامیة، ۱۴۰۸ ق.
۶۴۰. کلیات دیوان شمس تبریزی = دیوان شمس تبریزی
۶۴۱. کلیات قاسم انوار، علی بن نصیر قاسم انوار (م ۸۳۷ ق)، تصحیح: سید صدقیس، تهران: سنائی، ۱۳۳۷ ش.
۶۴۲. کلیات نجیب کاشانی، نور الدین محمد شریف کاشانی (ق ۱۱ ق)، تصحیح: مهدی صدری و اصغر داد به، تهران: میراث مکتوب، ۱۳۸۲ ش.
۶۴۳. کمال الدین و تمام النعمة، محمد بن علی ابن بابویه القمی (الشیخ الصدوق) (م ۳۸۱ ق)، تحقیق: علی اکبر الغفاری، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ۱۴۰۵ ق.
۶۴۴. کنز الدقائق و بحر الغرائب، محمد بن محمد رضا المشهدی القمی (ق ۱۲ ق)، تحقیق: مجتبی العراقی، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ۱۴۰۷ ق.
۶۴۵. کنز العمال فی سنن الأقوال و الأفعال، علی المتقی بن حسام الدین الهندی (م ۹۷۵ ق)، تصحیح: صفوة السقا، بیروت: مكتبة التراث الإسلامی، ۱۳۹۷ ق.
۶۴۶. کنز الفوائد، محمد بن علی الکرآجکی الطرابلسی (م ۴۴۱ ق)، به کوشش: عبد الله نعمة، قم: دار الذخائر، ۱۴۱۰ ق.
۶۴۷. کنوز النجآح، الفضل بن الحسن الطبرسی (م ۵۴۸ ق)، به کوشش: پیوک آقا واعظ تبریزی، ۱۳۸۲ ق.
۶۴۸. الکنی و الألقاب، الشیخ عباس القمی (م ۱۳۵۱ ق)، تهران: مكتبة الصدر، ۱۳۹۷ ق.
۶۴۹. گزیده کافی، محمدباقر یهودی (معاصر)، تهران: مرکز انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۶۳ ش.
۶۵۰. گلشن آبرار، جمعی از نویسندگان، قم: معروف، ۱۳۸۲ ش.
۶۵۱. گلشن صبا، فتحعلی بن محمد صبا (م ۱۲۳۸ ق)، تصحیح: حسین کوهی کرمانی، تهران: صبا، ۱۳۰۸ ش.
۶۵۲. گناهان کبیره، عبدالحسین دستغیب (م ۱۳۶۰ ش)، قم: دار الکتب.
۶۵۳. گنجینه دانشمندان، محمد شریف رازی (م ۱۳۷۹ ش)، تهران: اسلامیة، ۱۳۵۲ - ۱۳۵۴ ش.
۶۵۴. گونه شناسی اندیشه منجی در ادیان، علی موحدیان عطار، قم: دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۸۹ ش.

۶۵۵. اللباب في تهذيب الأنساب، عز الدين علي بن محمد (ابن الأثير) (م ۶۲۰ ق)، قاهرة: مكتبة القدسي، ۱۲۵۷ ق.
۶۵۶. لسان العرب، محمد بن مكرم المصري الأنصاري (ابن منظور) (م ۷۱۱ ق)، بيروت: دار صادر، ۱۴۱۰ ق.
۶۵۷. لسان الغيب، فريد الدين محمد بن ابراهيم (عطار نيشابوري) (م ۶۲۷ ق)، تصحيح: تقى حاتمی: تهران: اسلاميه، ۱۳۱۵ ق.
۶۵۸. لسان الميزان، أحمد بن علي العسقلاني (ابن حجر) (م ۸۵۲ ق)، مؤسسة الأعلمي، ۱۴۰۶ ق.
۶۵۹. لغت نامه دهخدا، علي أكبر دهخدا (م ۱۳۲۴ ش)، زیر نظر: دکتر محمد معین و سيد جعفر مشهدي، تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۲ ش.
۶۶۰. اللمع في أسباب ورود الحديث، عبد الرحمان بن ابي بكر السيوطي (م ۹۱۱ ق)، تحقيق: يحيى إسماعيل، منصوره: دار الوفاء للطباعة والنشر والتوزيع، ۱۴۰۸ ق.
۶۶۱. لوائح الأتوار في طبقات الأخيار (الطبقات الكبرى)، عبد الوهاب بن أحمد الشعراني (م ۹۷۳ ق)، بيروت: دار الفكر.
۶۶۲. اللهوف على قتلى الطنوف، رضی الدين عبد الكريم علي بن موسى الحلبي (السيد ابن طاروس) (م ۶۶۴ ق)، تحقيق: فارس حسون، قم: دار الاسود، ۱۴۱۴.
۶۶۳. مئة منقبة من مناقب أمير المؤمنين علي بن أبي طالب و الأئمة من ولده عليه السلام، محمد بن أحمد القمي (ابن شاذان) (ق ۵ ق)، تحقيق: نبيل رضا علوان، قم: أنصاريان، ۱۴۱۳ ق.
۶۶۴. ماه خدا، محمد محمدی ری شهری و رسول افقی، مترجم: جواد محدثی، قم: دار الحديث، ۱۴۲۵ ق.
۶۶۵. المبسوط في فقه الإمامية، محمد بن الحسن الطوسي (الشيخ الطوسي) (م ۴۶۰ ق)، تحقيق: محمد علي الكشفي، تهران: المكتبة المرتضوية، ۱۳۸۷ ق.
۶۶۶. منشاه القرآن و مختلفه، محمد بن علي (ابن شهر آشوب) (م ۵۸۸ ق)، قم: بيدار، ۱۴۱۰ ق.
۶۶۷. مثنوی طافدیس، ملا احمد بن مهدي نراقی (م ۱۲۴۵ ق)، تهران: امیر کبیر، ۱۳۸۶ ش.
۶۶۸. مثنوی معنوی، جلال الدين محمد مولوی بلخی (م ۶۷۲ ق)، تصحيح: ناهید فرشاد مهر، تهران: نشر محمد، ۱۳۷۸ ش.
۶۶۹. المنجارات النبوية، محمد بن الحسين الموسوي (الشریف الرضی) (م ۴۰۶ ق)، تحقيق و شرح: طه محمد الزيني، قم: مكتبة بصيرتي.

- ٥٣٠ ..... داتشرنامه امام مهدي عليه السلام / ج ١٠
- ٦٧٠ . مجالس المؤمنین ، نور الله بن شرف الدين شوشتری (قاضي نور الله) (م ١٠١٩ ق) . تهران : كتابفروشي اسلاميه . ١٣٦٥ ش .
- ٦٧١ . مجمع البحرين و مطلع النزين . فخر الدين بن محمد الطيحي (م ٨٥٠ - ١٠ ق) . تحقيق : السيد أحمد الحسيني ، تهران : مكتبة نشر الثقافة الإسلامية . ١٤٠٨ ق .
- ٦٧٢ . مجمع البلدان
- ٦٧٣ . مجمع البيان في تفسير القرآن (تفسير مجمع البيان) ، الفضل بن الحسن الطبرسي (امين الاسلام) . (م ٥٤٨ ق) . تحقيق : السيد هاشم الرسولي المحلاتي و السيد فضل الله اليزدي انطباطباني ، بيروت : دار المعرفة ، ١٤٠٨ ق .
- ٦٧٤ . مجمع الزوائد و منبع الفوائد ، علي بن ابي بكر الهيثمي (م ٨٠٧ ق) . تحقيق : عبد الله محمد درويش ، بيروت : دار الفكر ، ١٤١٢ ق .
- ٦٧٥ . مجمع الفائدة و البرهان في شرح إرشاد الأذهان ، أحمد بن محمد الأردبيلي (المقدس الأردبيلي) (م ق) . قم . ١٤٠٣ ق .
- ٦٧٦ . مجمع النصح ، رضا قلي بن محمد هادي هدايت (م ١٢٨٨ ق) . تهران : امير كبير . ١٣٣٦ ش .
- ٦٧٧ . مجموعه مقالات و گفتارها پيرامون حرث مهدي . به كوشش رضا استادي (معاصر) . تبريز : مسجد آيت الله انجلی .
- ٦٧٨ . مجموعه مقالات مؤتمر الإمام المهدي (عج) ، نجف : مجمع اهل البيت عليهم السلام ، ١٤٢٤ ق .
- ٦٧٩ . المحاسن ، أحمد بن محمد البرقي (م ٢٨٠ ق) . تحقيق : السيد مهدي الرجائي . قم : المجمع العالمي لأهل البيت عليهم السلام ، ١٤١٣ ق .
- ٦٨٠ . المحتضر ، الحسن بن سليمان الحلبي (م ق ٨) ، تحقيق : مشتاق صالح المظفر ، ١٣٨٨ ش .
- ٦٨١ . المحرر الوجيز في تفسير الكتاب العزيز ، عبد الحق بن غالب (ابن عطية الأندلسي) (م ٥٤٢ ق) .
- ٦٨٢ . مختصر إتحاف السادة المهرة ، أحمد بن ابي بكر البوصيري (م ٨٤٠) . تحقيق : حسن الكسري ، بيروت : دار الكتب العلمية . ١٤١٧ ق .
- ٦٨٣ . مختصر إثبات الرجعة ، فضل بن شاذان (م ٢٦٠ ق) ، تصحيح : باسم الهاشمي ، بيروت ، دار الكرام ، ١٤١٣ ق .
- ٦٨٤ . مختصر بصائر الدرجات . الحسن بن سليمان الحلبي (ق ٩) ، قم : الرسول المصطفى .
- ٦٨٥ . مختلف الشيعة في أحكام الشريعة ، الحسن بن يوسف بن انمطهر الحلبي (العلامة الحلبي) (م ٧٢٦ ق) ، تهران : مكتبة نينوى الحديثية . ١٣٢٣ ق .

۶۸۶. مدارک الأحكام فی شرح شرائع الإسلام. محمد بن علی العاملی الجبعی (م ۱۰۰۹ ق). تحقیق: مؤسسة آل البيت علیهم السلام. قم: مؤسسة آل البيت علیهم السلام. ۱۴۱۰ ق.
۶۸۷. مدارک العروة، علی بنیه الإشتهاردی (م ۱۲۸۷ ش)، تهران: دار الأسوه، ۱۴۱۷ ق.
۶۸۸. مدينة معاجز الأئمة الإثنی عشر و دلائل الحجج علی البشر، السيد هاشم بن سلیمان انبهرانی (م ۱۱۰۷ ق)، تحقیق: عزة الله المولانی الهمدانی، قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، ۱۴۱۲ ق.
۶۸۹. مرآة العفول فی شرح أخبار آل الرسول، محمد باقر بن محمد تقی المجلسی (العلامة المجلسی) (م ۱۱۱۰)، تحقیق: السيد هاشم الرسولي المحلاتی، تهران: دار الكتب الإسلامية، ۱۳۷۰ ش.
۶۹۰. مرصد الاطلاع علی أسماء الأمكنة و البقاع، عبد المؤمن بن عبد الحق (ابن عبد الحق) (م ۷۲۹ ق)، تحقیق: علی محمد البجاوی، بیروت: دار المعرفة، ۱۳۷۳ ق.
۶۹۱. مروج الذهب و معادن الجواهر، علی بن الحسین المسعودی (م ۳۴۶ ق)، تحقیق: محمد محیی الدین عبد الحمید، قاهرة: مطبعة السعادة، ۱۳۸۴ ق.
۶۹۲. المزار، محمد بن محمد بن النعمان العکبری البغدادی (الشیخ المفید) (م ۴۱۳ ق)، تحقیق: انسید محمد باقر الأبطحی، قم: المؤتمر العالمی لألفية الشیخ المفید، ۱۴۱۳ ق.
۶۹۳. مزارات أهل البيت و تاریخها، السيد محمد حسین الحسینی الجلانی (معاصر)، بیروت: مؤسسة الأعلی، ۱۴۰۹ ق.
۶۹۴. المزار الکبیر، محمد بن جعفر المشهدی (م ۶ ق)، تحقیق: السيد جواد القیومی، قم: قیوم، ۱۴۱۹ ق.
۶۹۵. المسائل الجارودية، محمد بن محمد بن النعمان العکبری البغدادی (الشیخ المفید) (م ۴۱۳ ق)، تحقیق: کاظم مدیر شانه چی، قم: مؤتمر العالمی لألفية الشیخ المفید، ۱۴۱۳ ق.
۶۹۶. المسائل السروية (مصتفات الشیخ المفید)، محمد بن محمد بن النعمان العکبری البغدادی (الشیخ المفید) (م ۴۱۳ ق)، تحقیق: علی أكبر الإلهی الخراسانی، قم: مؤتمر العالمی لألفية الشیخ المفید، ۱۴۱۳ ق.
۶۹۷. مسالك الأبصار فی مسالك الامصار، شهاب الدین أحمد (ابن فضل الله العمری) (م ۷۴۹ ق)، تحقیق: کامل سلمان الجبوری، بیروت: دار الكتب العلمیة، ۱۴۲۰ ق.
۶۹۸. مسالك الأنفهام إلى تنقیح شرایع الإسلام، زین الدین علی بن أحمد العاملی (الشهید الثاني) (م ۹۶۶ ق)، قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، ۱۴۱۳ ق.
۶۹۹. المستجاد من کتاب الإرشاد، (ضبع فی مجموعة نفیسة)، الحسن بن یوسف الحلی (العلامة الحلی) (م ۷۲۶ ق)، تحقیق: محمود البدری، قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، ۱۴۱۷ ق.

٥٣٢ ..... دلش نامه امام مهدي عليه السلام / ج ١٠

- ٧٠٠ . مستدركات أعيان الشيعة، السيد حسن الأمين (م ٢٠٠٢م)، بيروت: دار التعارف، ١٤٠٨ق.
- ٧٠١ . مستدركات رجال الحديث، علي النمازي الشاهرودي (م ١٤٠٥ق)، اصفهان: حسينية عمادزاده، ١٤١٢ق.
- ٧٠٢ . مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ميرزا حسين النوري الطبرسي (م ١٣٢٠ق)، قم: مؤسسه آل البيت عليه السلام، ١٤٠٧ق.
- ٧٠٣ . مستدرک سفينة البحار، علي النمازي الشاهرودي (م ١٤٠٥ق)، تهران: مؤسسه البعثة، ١٤٠٩ق.
- ٧٠٤ . المستدرک علي الصحيحين، ابو عبدالله، محمد بن عبدالله (الحاكم النيشابوري) (م ٤٠٥ق)، تحقيق: مصطفى عبد القادر عطا، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤١١ق.
- ٧٠٥ . المسترشد في امامة أمير المؤمنين علي بن أبي طالب عليه السلام، محمد بن جرير الطبري الإمامي (م ٥ق)، تحقيق: أحمد محمودي، تهران: مؤسسه الثقافة الاسلاميه لكوشانبور، ١٤١٥ق.
- ٧٠٦ . مسطرفات السرائر (المطبوع مع السرائر)، محمد بن منصور الحلبي (ابن ادريس) (م ٥٩٨ق)، تحقيق: مؤسسه النشر الاسلامي، قم: مؤسسه النشر الاسلامي، ١٤١٠ق.
- ٧٠٧ . مستمسك العروة الوثقى، السيد محسن الحكيم الطباطبائي (م ١٣٩٠ق)، قم: مؤسسه التفسير، ١٤١٦ق.
- ٧٠٨ . مستند الشيعة في أحكام الشريعة، أحمد بن محمد مهدي النراقي (م ١٢٤٥ق)، قم: مؤسسه آل البيت عليه السلام، ١٤١٥ق.
- ٧٠٩ . المسند، أحمد بن محمد الشيباني (ابن حنبل) (م ٢٤١ق)، تحقيق: شعيب الأرنؤوط، بيروت: مؤسسه الرحالة، ١٤١٦ق.
- ٧١٠ . مسند ابن الجعد، علي بن الجعد الجوهري (م ٢٣٠ق)، بيروت: مؤسسه ناور، ١٤١٠ق.
- ٧١١ . مسند إسحاق بن راهوية، إسحاق بن إبراهيم الحنظلي المروزي (ابن راهويه) (م ٢٣٨ق)، تحقيق: عبد الغفور عبد الحق حسين ابلوشي، مدينة: مكتبة الإيمان، ١٤١٢ق.
- ٧١٢ . مسند الشاميين، سليمان بن أحمد الطبراني (م ٣٦٠ق)، تحقيق: حمدي عبد المجيد السلفي، بيروت.
- ٧١٣ . مسند الشهاب، محمد بن سلامة القضاعي (القاضي القضاعي) (م ٤٥٤ق)، تحقيق: حمدي عبد المجيد السلفي، بيروت: مؤسسه الرسالة، ١٤٠٥ق.
- ٧١٤ . مسند أبي داود الطيالسي (مسند الطيالسي)، سليمان بن داود البصري (ابو داود الطيالسي) (م ٢٠٤ق)، بيروت: دار المعرفة.

٧١٥. مستند أبي يعلى الموصلي، أحمد بن علي التميمي الموصلي (أبو يعلى) (م ٣٠٧ ق)، تحقيق: إرشاد الحق الأثرى، جده: دار القبلة، ١٤٠٨ ق.
٧١٦. مستند زيد بن علي، المنسوب إلى زيد بن علي بن الحسين عليه السلام (م ١٢٢ ق)، بيروت: منشورات دار مكتبة الحياة، ١٩٦٦ م.
٧١٧. مشارق الأنوار في نوز أهل الاعتبار، حسن العدوي الحمزاوي (م ١٨٨٦ م)، القاهرة، المكتبة الأزهرية للتراث، ١٤٢٧ ق.
٧١٨. مشارق أنوار اليقين في اسرار أمير المؤمنين عليه السلام، رجب التبرسي (ق ٨ ق)، قم: الشريف الرضي، ١٤١٥ ق.
٧١٩. مشاهير علماء الأمصار، محمد بن جبان البستي (م ٣٥٤ ق)، تحقيق: رزوق علي إبراهيم، بيروت: دار الوفاء، ١٤٧ ق.
٧٢٠. مشرق موعود (فصلنامه)، مؤسسه آينده روشن.
٧٢١. مشكاة الأنوار في غرر الأخبار، علي بن الحسن الطبرسي (ق ٧ ق)، تحقيق: مهدي هوشمند، قم: دار الحديث، ١٤١٨ ق.
٧٢٢. المشيخة (الإسناد المصفي إلى آل المصطفى)، محمد محسن بن علي المنزوي (أقا بزرگ الطهراني) (م ١٣٨٩ ق)، نجف: مطبعة الغري، ١٣٥٦ ق.
٧٢٣. مصابيح السنة، حسين بن مسعود البغوي (م ٥١٦ ق)، تحقيق: يوسف عبد الرحمان المرعشلي و آخرون، بيروت: دار المعرفة، ١٤٠٧ ق.
٧٢٤. مصابيح الظلام، محمد باقر بن محمد أكمل البهبهاني (الوحيد البهبهاني) (م ١٢٠٥ ق)، قم: مؤسسة العلامة المجدد والوحيد البهبهاني، ١٤٢٤ ق.
٧٢٥. مصادقة الإخوان، محمد بن علي ابن بابويه (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ ق)، تحقيق: مؤسسة الإمام المهدي (عج)، قم: مؤسسة الإمام المهدي، ١٤١٠ ق.
٧٢٦. مصباح الأصول، السيد ابوالقاسم الموسوي الخوئي (م ١٤١٣ ق)، تقرير: محمد سرور الواعظ الحسيني النهسودي، قم: مكتبة انداوري، ١٤٢٢ ق.
٧٢٧. مصباح الزائر، رضي الدين عبد الكريم علي بن موسى الحلبي (السيد ابن طاووس) (م ٦٦٤ ق)، تحقيق: مؤسسة آل البيت عليهم السلام، قم: مؤسسة آل البيت عليهم السلام، ١٤١٧ ق.
٧٢٨. مصباح الفقيه، آقا رضا بن محمد هادي الهمداني (م ١٣٢٢ ق)، قم: مؤسسة الجعفرية لإحياء التراث و مؤسسة النشر الإسلامي، ١٤١٦ ق.

..... ۵۳۴ دانش نامه امام مهدی ع/ج ۱۰

۷۲۹. مصباح المتهجد، محمد بن الحسن (الشيخ الطوسي) (م ۴۶۰ ق)، تحقيق: علي أصغر مرواريد، بيروت: مؤسسة فقه الشيعة، ۱۴۱۱ ق.

۷۳۰. المصباح المنير في غريب الشرح الكبير للرافي، أحمد بن محمد القتيومي (م ۷۲۰ ق)، قم: مؤسسة الهجرة، ۱۴۱۴ ق.

۷۳۱. مصباح الهداية في اثبات الولاية، السيد علي البهبهاني (م ۱۳۱۵ ق)، تهران، ۱۳۶۶ ق.

۷۳۲. مصباح الهداية و مفاح الكفاية، عز الدين محمود بن علي كاشاني (م ۷۲۵ ق)، تصحيح: جلال الدين همامي، تهران: زوار، ۱۳۸۹ ش.

۷۳۳. مصباح الهدى في شرح العروة الوثقى، ميرزا محمدتقي الآملی (م ۱۳۴۹ ش)، تهران، ۱۳۸۰ ق.

۷۳۴. المصباح في الأدعية و الصلوات و الزيارات (المصباح للكفعمي)، إبراهيم بن علي الحارثي العاملي (الكفعمي) (م ۹۰۰ ق)، قم: انشريف الرضى، ۱۴۰۵ ق.

۷۳۵. المصنف، عبد الرزاق الصنعاني (م ۲۱۱ ق)، تحقيق: حبيب الرحمان الأعظمي، بيروت: منشورات المجلس العلمي.

۷۳۶. المصنف ابن أبي شيبة = المصنف في الأحاديث والآثار

۷۳۷. المصنف في الأحاديث والآثار، عبد الله بن محمد العيسى الكوفي (ابن أبي شيبة) (م ۲۳۵ ق)، تحقيق: سعيد محمد اللحام، بيروت: دار الفكر، ۱۴۰۹ ق.

۷۳۸. مطالب السؤول في مناقب آل الرسول، محمد بن طلحة الشافعي (م ۶۵۴ ق)، قم: النسخة المخطوطة في مكتبة آية الله المرعشي.

۷۳۹. المطالب العالية بزوائد المسانيد الثمانية، أحمد بن علي العسقلاني (ابن حجر)، (م ۸۵۲ ق)، تحقيق: حبيب الرحمان الاعظمي، بيروت: دار المعرفة، ۱۴۱۴ ق.

[ ] مطالع الأنوار (تاريخ نبيل زرندي)، عبد الحميد اشراق خاوري، تهران: مؤسسه ملي مطبوعات امري.

۷۴۰. مطلع سعدين و مجمع بحرين، كمال الدين عبد الرزاق بن اسحاق سمرقندي (م ۸۸۷ ق)، به اهتمام: عبد الحسين نوایی، تهران: پژوهشگاه علوم و مطالعات فرهنگي، ۱۳۷۲ ش.

۷۴۱. مظهر العجائب و مظهر الأسرار، فريد الدين محمد بن ابراهيم (عطار نيشابوري) (م ۶۷۲ ق)، تهران: سنایی، ۱۳۴۵ ش.

۷۴۲. معارف از قرآن، عبد الحسين دستغيب (م ۱۳۶۰ ش)، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامي، ۱۳۷۷ ش.

- ٧٤٣ . المعالم الأثرية في السنة والسيرة . محمد محمد حسن شراب (م ٢٠١٣ م) . دمشق : دار القلم ، ١٩٩١ م .
- ٧٤٤ . معالم التنزيل في تفسير القرآن (تفسير البغوي) ، الحسين بن مسعود البغوي (م ٥١٠ ق) ، تحقيق : خاند عبد الرحمان العك ، بيروت : دار المعرفة ، ١٤١٣ ق .
- ٧٤٥ . معالم العلماء ، محمد بن علي (ابن شهر آشوب) (م ٥٨٨ ق) ، نجف : المطبعة الحيدرية ، ١٣٨٠ ق .
- ٧٤٦ . معاني الأخبار ، محمد بن علي ابن بابويه (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ ق) ، تحقيق : علي أكبر الغفاري ، قم : مؤسسة النشر الإسلامي ، ١٣٦١ ش .
- ٧٤٧ . المعيار في شرح المختصر ، جعفر بن الحسن النحلي (المحقق الحلي) (م ٦٧٦ ق) ، تصحيح : ناصر مكارم الشيرازي ، قم : مؤسسة سيد الشهداء ، ١٣٦٤ ش .
- ٧٤٨ . معتصم الشيعة في أحكام الشريعة ، محمد محسن بن شاه مرتضى (الفيض الكاشاني) (م ١٠٩١ ق) ، تهران : مدرسة عالی شهيد مطهری ، ١٤٢٩ ق .
- ٧٤٩ . المعجم الأوسط ، سليمان بن أحمد اللخمي الطبراني (م ٣٦٠ ق) ، تحقيق : طازق بن عوض الله و عبد الحسن بن ابراهيم احسنی ، قاهره : دار الحرمين ، ١٤١٥ ق .
- ٧٥٠ . معجم تيلندان ، ياقوت بن عبدالله الحموي الرومي (م ٦٢٦ ق) ، بيروت : دار احياء التراث العربي ، ١٣٩٩ ق .
- ٧٥١ . المعجم الصغير ، سليمان بن أحمد اللخمي الطبراني (م ٣٦٠ ق) ، تحقيق : محمد عثمان ، بيروت : دار الفكر ، ١٤٠١ ق .
- ٧٥٢ . المعجم الكبير ، سليمان بن أحمد اللخمي الطبراني (م ٣٦٠ ق) ، تحقيق : حمدي عبد المجيد السلفي ، بيروت : دار احياء انترات العربي ، ١٤٠٤ ق .
- ٧٥٣ . معجم المؤلفين ، عمر رضا كحالة (١٤٠١ ق) ، بيروت : مؤسسة الرسالة ، ١٤١٤ ق .
- ٧٥٤ . المعجم الوسيط ، ابراهيم انيس (م ١٣٩٨ ق) و آخرون ، قاهره : مجمع اللغة العربية ، ١٩٧٢ م .
- ٧٥٥ . معجم أحاديث الإمام المهدي ، علي الكوراني و آخرون ، قم : مؤسسة المعارف الإسلامية ، ١٣٨٦ ش .
- ٧٥٦ . معجم رجال الحديث ، السيد أبو القاسم الموسوي الخوئي (م ١٤١٣ ق) ، قم : مدينة العلم ، ١٤٠٣ ق .
- ٧٥٧ . معجم ما استعجم من أسماء البلاد و المواضع ، عبد الله بن عبدالعزيز البكري (م ٤٨٧ ق) ، تحقيق : مصطفى السقا ، بيروت : عالم الكتب ، ١٤٠٣ ق .
- ٧٥٨ . معجم مقاييس اللغة (مقاييس اللغة) ، أحمد بن فارس بن زكريا الرازي (ابن فارس) (م ٣٩٥ ق) ، تحقيق : عبد السلام محمد هارون ، قم : مكتب الإعلام الإسلامي ، ١٤٠٤ ق .
- ٧٥٩ . معدن الأسرار ، حسن معاون إسلامي (معاصر) ، مشهد : سخن گستر ، ١٣٨٦ ش .
- ٧٦٠ . معرفي عهد جديد ، مریل سی تنی ، مترجم : ط . میکائیلیان ، تهران : حیات ابدی ، ١٣٦٢ ش .

- ٧٦١ . مفاتيح الغيب، محمد بن عمر الرازي، (الفخر الرازي) (م ٦٠٤ ق)، بيروت: دار الفكر، ١٤١٠ ق.
- ٧٦٢ . مفتاح الإرادة، فريد الدين محمد بن ابراهيم (عطار نيشابوري) (م ٦٢٧ ق)، تصحيح: تقى حاتمي، تهران: اسلامية، ١٣١٥ ق.
- ٧٦٣ . مفتاح الفلاح في عمل اليوم و الليلة، محمد بن حسين العاملي (الشيخ البهائي) (م ١٠٢٠ ق)، تحقيق: السيد مهدي الرجائي، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ١٤١٥ ق.
- ٧٦٤ . مفتاح الكرامة في شرح قواعد العلامة، السيد جواد بن محمد الحسيني العاملي (م ١٢٢٦ ق)، قم: مؤسسة آل البيت عليه السلام.
- ٧٦٥ . مفتاح النبوة، رضا بن محمد امين همداني (م ١٢٤٧ ق)، تهران: دار الطباعة.
- ٧٦٦ . مفردات ألفاظ القرآن = المفردات في غريب القرآن
- ٧٦٧ . المفردات في غريب القرآن، حسين بن محمد الراغب الإصفهاني (م ٤٢٥ ق)، تحقيق: صفوان عدنان داودي، بيروت: دار القلم، ١٤١٢ ق.
- ٧٦٨ . مقاتل الطالبين، علي بن الحسين الإصفهاني (أبو الفرج) (م ٣٥٦ ق)، تحقيق: السيد أحمد صقر، قم: الشريف الرضي، ١٤٠٥ ق.
- ٧٦٩ . المقاصد العلية في شرح الرسالة الألفية، زين الدين بن علي العاملي (الشهيد الثاني) (م ٩٦٥ ق)، قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، ١٤١٣ ق.
- ٧٧٠ . مقالات الإمامية = فرق الشيعة
- ٧٧١ . مقاييس الهداية، عبد الله بن محمد حسن المامقاني (م ١٣٥١ ق)، تحقيق: محمدرضا المامقاني، قم: مؤسسة آل البيت عليه السلام، ١٤١١ ق.
- ٧٧٢ . مقتضب الأثر في النص على الأئمة الاثني عشر عليهم السلام، أحمد بن محمد بن عياش الجوهري (م ٤٠١ ق)، بيروت: دار الأضواء، ١٤٠٥ ق.
- ٧٧٣ . مقدمه تاريخ ابن خلدون، عبد الرحمان بن خلدون (م ٨٠٨ ق)، بيروت: دار إحياء التراث العربي.
- ٧٧٤ . مقصد أقصى أعمراء با شرح اشعة اللغات، شيخ عزيز نسفي (ق ٧ ق)، ١٢٥٣ ق.
- ٧٧٥ . المقنع، محمد بن علي ابن بابويه القمي (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ ق)، تحقيق: مؤسسة الإمام الهادي عليه السلام، قم: مؤسسة الإمام الهادي عليه السلام، ١٤١٥ ق.
- ٧٧٦ . المقنع في الإمامة، عبيد الله بن عبدالله أسد آبادي (ق ٥ ق)، تحقيق: شاکر شيع، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ١٤١٤ ق.

- ۷۷۷ . المقنعه ، محمد بن محمد بن النعمان العکبری ابیغدادی (الشیخ المفید) (م ۴۱۳ ق) ، تحقیق : مؤسسة النشر الإسلامی ، قم : مؤسسة النشر الإسلامی ، ۱۴۱۰ ق .
- ۷۷۸ . مکاتب الرسول ، علی الأحمدی النیانجی (م ۱۳۸۰ ش) ، الإخراج : مرکز تحقیقات الحج ، قم : دار الحديث ، ۱۴۱۹ ق .
- ۷۷۹ . مکارم الأخلاق ، الحسن بن الفضل الطبرسی (ق ۶ ق) ، تحقیق : علاء آل جعفر ، قم : مؤسسة النشر الإسلامی ، ۱۴۱۴ ق .
- ۷۸۰ . المکاسب ، مرتضی بن محمد بن امین الأنصاری (الشیخ الأنصاری) (م ۱۲۸۱ ق) ، قم : المؤتمر العالمی بمناسبة تکریم انشیخ الأعظم الأنصاری ، ۱۴۱۵ ق .
- ۷۸۱ . مکالمات کنفوسیوس ، مترجم : کاظم زاده ایرانشهر ، تهران : بنگاه ترجمه و نشر کتاب ، ۱۳۳۴ ش .
- ۷۸۲ . مکمال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم عج ، محمدتقی موسوی الاصفهانی (م ۱۳۰۸ ق) ، تحقیق : مؤسسة الإمام المهدي (عج) ، قم : مؤسسة الإمام المهدي (عج) ، ۱۴۰۴ ق .
- ۷۸۳ . الملاحم ، احمد بن جعفر بن محمد (ابن المنادی) (م ۳۳۶ ق) ، تحقیق : عبد الکریم العقیلى ، قم : دار السیرة ، ۱۴۱۸ ق .
- ۷۸۴ . الملاحم و الفتن (التشريف باليمن فی التعریف بالفتن) ، رضی الدین عبد الکریم علی بن موسی الحلّی (السید ابن طاووس) (م ۶۶۴ ق) ، تحقیق : مؤسسة صاحب الامر ، اصفهان : گلپهار ، ۱۴۱۶ ق .
- ۷۸۵ . الملهوف - للهوف علی قلبی الطفوف
- ۷۸۶ . مناقب الکریم فی أخبار مكة و البيت و لاة الحرم ، علی بن تاج الدین بن تقی السنجای (م ۱۱۲۵ ق) ، مكة : جامعة أم القرى ، ۱۹۹۸ م .
- ۷۸۷ . المناقب (المناقب للخوارزمی) ، الموفق بن أحمد المکی الخوارزمی (م ۵۶۸ ق) ، تحقیق : سائد محمودی ، قم : مؤسسة النشر الإسلامی ، ۱۴۱۴ ق .
- ۷۸۸ . مناقب آل أبی طالب ، أبو جعفر محمد بن علی السروی (ابن شهر آشوب) ، (م ۵۸۸ ق) ، قم : المطبعة العلمية .
- ۷۸۹ . المناقب الإمام أمير المؤمنين عج (المناقب للکوفی) ، محمد بن سلیمان الکوئی القاضی (م ۳۰۰ ق) ، تحقیق : محمد یاقر محمودی ، قم : مجمع إحياء الثقافة الإسلامية ، ۱۴۱۲ ق .
- ۷۹۰ . المناهل ، السيد محمد المجاهد الطباطبائي (م ۱۲۴۲ ق) ، قم : مؤسسة آل البيت عج .
- ۷۹۱ . منتخب الاثر فی الإمام الثاني عشر ، لطف الله الصافي الكنپايگانی ، قم : دفتر آية الله لطف الله صافي گلپايگانی ، ۱۴۲۲ ق .

٧٩٢. منتخب الأشعار في مناقب الأبرار، عباس رستاخیز (معاصر)، تهران: عرفان، ١٣٨١ ش.
٧٩٣. منتخب الأتوار المضیئة، بهاء الدين علي بن عبدالكريم انبلی (ح ٨٠٣ ق)، تحقيق: عبد انطيف الكوه كسرنی، قم: مطبعة الخيام، ١٤٠١ ق.
٧٩٤. منتخب التواريخ، محمد هاشم بن محمد علي الخراسانی (م ١٣١٢ ق)، تهران: ككتاب فروشی اسلامیه، ١٣٤٧ ش.
٧٩٥. المنتخب من مسند عبد بن حُمد، عبد بن حُمید (م ٢٢٩ ق)، تحقيق، السيد صبحی البدری السامرائی و محمود محمد خليل الصعیدی، قاهرة: مكتبة السنة، ١٤٠٨ ق.
٧٩٦. المنتظم في تاريخ الامم والملوك، عبد الرحمان بن علي ابن الجوزی (م ٥٩٧ ق)، تحقيق: محمد عبد القادر عطا، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤١٢ ق.
٧٩٧. منتهى المطلب في تحقيق المذهب، الحسن بن يوسف بن المطهر الحلبي (العلامة الحلبي) (م ٧٢٦ ق)، مشهد: مركز البحوث و الدراسات الإسلامية التابع للحضرة الرضوية المقدسة، ١٤١٢ ق.
٧٩٨. المنجد في اللغة، لويس معلوف، بيروت: دارالمشرق، ١٩٧٣ م.
٧٩٩. منجى در آيين بودا، ابوالقاسم جعفری (معاصر)، قم: دانشگاه اديان و مذاهب، ١٣٩٠ ش.
٨٠٠. من عاش بعد الموت، عبد الله بن محمد (ابن ابي الدنيا) (م ٢٨١ ق)، تحقيق: مصطفى عاشور، قاهرة: مكتبة القرآن.
٨٠١. من وحى القرآن، السيد محمد حسين فضل الله، بيروت: دار الملاك، ١٤١٩ ق.
٨٠٢. منهاج البراعة في شرح نهج البلاغه، ميرزا حبيب الله بن محمد هاشم الخوني (م ١٣٢٤ ق)، بيروت: دار احياء التراث العربي، ١٤٢٤ ق.
٨٠٣. منهاج البراعة في شرح نهج البلاغه، سعيد بن عبدالله (قطب الدين فراوندي) (م ٥٧٣)، قم: مكتبة آية الله المرعشي، ١٤٠٦ ق.
٨٠٤. منهاج السنة النبوية، أحمد بن عبدالحليم بن تيمية الحراني (ابن تيمية)، (م ٧٢٨ ق)، تحقيق: محمد رشاد سالم، قاهرة: مكتبة ابن تيمية، ١٤٠٩ ق.
٨٠٥. منهاج الصلاح في اختصار المصباح، الحسن بن يوسف بن المطهر الحلبي (العلامة الحلبي) (م ٧٢٦ ق)، تحقيق: عبد الحميد الميردامادي، قم: مكتبة العلامة المجلسي، ١٣٨٨ ش.
٨٠٦. منهج المقال في تحقيق أحوال الرجال (رجال الأسترآبادي)، ميرزا محمد بن علي الأسترآبادي (م ١٠٢٨ ق)، قم: مؤسسة آل البيت الإحياء التراث، ١٤٢٢ ق.
٨٠٧. من هدى القرآن، محمد تقي المدرسي (معاصر)، تهران: مكتب آية الله المدرسي، ١٤٠٧ ق.

٨٠٨. منية الراغب في إيمان أبي طالب، محمدرضا الطبسی النجفی (م ١٣٦٣ ق)، تحقیق: محمد جعفر الطبسی، قم: مکتب الإعلام الإسلامی، ١٣٧٥ ش.
٨٠٩. منية المرید فی أدب المفید و المستفید، زین الدین بن علی العاملی (الشهید الثانی) (م ٩٦٥ ق)، قم: مکتب الإعلام الإسلامی، ١٤١٥ ق.
٨١٠. انمواعظ، محمد بن علی ابن بابویه (الشیخ الصدوق) (م ٣٨١ ق)، بیروت: دار الیهادی، ١٤١٢ ق.
٨١١. مواهب الرحمن فی تفسیر القرآن، السید عبد الأعلى السبزواری (م ١٣٧٢ ش)، بیروت: مؤسسة التاریخ العربی، ١٤٢٤ ق.
٨١٢. موسوعة الإمام الخوئی، السید أبو القاسم الموسوی الخوئی (م ١٤١٣ ق)، قم: مؤسسة إحياء آثار الإمام الخوئی، ١٤١٨ ق.
٨١٣. الموسوعة الشعرية المهدوية، علی بن جعفر العوامی القطفی (م ١٣٦٤ ق)، بیروت: دار العلوم، ١٤٣١ ق. (افست)
٨١٤. موسوعة العتبات المقدسة، جعفر الخلیلی (معاصر)، بیروت: مؤسسة الأعلمی، ١٤٠٧ ق.
٨١٥. موسوعة العلامة المرعشی، السید شهاب الدین النجفی المرعشی (م ١٣٦٩ ش)، تحقیق: السید محمود المرعشی و آخرون، قم: مکتبة آیت الله المرعشی، ١٣٨٩ ش.
٨١٦. موسوعة طبقات الفقهاء، جعفر السبحانی و آخرون (معاصر)، قم: مؤسسة الإمام الصادق (ع)، ١٤١٨ ق.
٨١٧. الموسوعة فی أحادیث المهدي الضعيفة و الموضوعة، عبد العظیم البستوی، بیروت: دار ابن حزم، م ١٩٩٩.
٨١٨. الموطأ، مالك بن أنس (م ١٥٨ ق)، تحقیق: محمد فؤاد عبد الباقي، بیروت: دار إحياء التراث العربی، ١٤٠٦ ق.
٨١٩. موعود (ماه نامه)، تهران: مؤسسه کیهان.
٨٢٠. مولوی نامه، جلال الدین همایی (م ١٣٥٩ ش)، تهران: آگاه، ١٣٦٧ ش.
٨٢١. مهج الدعوات و منهج العبادات، رضی الدین عبد الکریم علی بن موسی الحللی (السید ابن طاووس) (م ٦٦٤)، تحقیق: حسین الأعلمی، بیروت: مؤسسة الأعلمی، ١٤١٤ ق.
٨٢٢. مهديت از دیدگاه دین پژوهان غربی، سید رضی موسوی گیلانی (معاصر)، تهران: بنیاد فرهنگي مهدي موعود، ١٣٨٥ ش.

۵۲۰ ..... دانش‌نامه امام مهدی (عج) / ج ۱۰

۸۲۳. مهدی از صدر اسلام تا قرن سیزدهم، آرسن دار مستتر (م ۱۸۹۴م)، مترجم: محسن جهانسوز، تهران: ادب.

۸۲۴. المهدی المنتظر عند الشيعة الاثني عشرية، جواد علی (م ۱۹۸۷م)، مترجم: ابو العبد دودو، نجف: مكتبة طريق المعرفة، ۲۰۰۵م.

۸۲۵. المهدی المنتظر فی الفكر الإسلامی، مركز الرسالة، قم: مركز الرسالة، ۱۴۱۷ق.

۸۲۶. المهدی المنتظر فی ضوء الأحادیث و الآثار الصحیحة، عبد العظیم عبد العظیم البستوی، بیروت: دار ابن حزم، ۱۹۹۹م.

۸۲۷. مهدبان دروغین، رسول جعفریان، پیش از انتشار.

۸۲۸. مهدی موعود ذخیره الهی، سید علی شفیعی (معاصر)، اهواز: خوزستان، ۱۴۲۴ق.

۸۲۹. المهدی و المهدویة، أحمد أمين (م ۱۹۵۴م)، قاهرة: شركة نوايغ النکر، ۱۴۳۰ق.

۸۳۰. المهدیة فی الإسلام، سعد محمد حسن، قاهرة: دار انكتاب العربی.

۸۳۱. المهدب، عبدالعزیز ابن البراج الطرابلسی (ابن البراج) (م ۴۸۱ق)، قم: مؤسسه النشر الاسلامی، ۱۴۰۶ق.

۸۳۲. مهذب الأحكام، السيد عبد الأعلى السبزواری (م ۱۳۷۲ش)، قم: مؤسسه المنار، ۱۴۱۳ق.

۸۳۳. المهدب البارح فی شرح المختصر النافع، احمد بن محمد (ابن فهد الحلبي) (م ۸۴۱ق)، تحقیق: الشيخ مجتبی العراقي، قم: مؤسسه النشر الاسلامی، ۱۴۱۴ق.

۸۳۴. مهر تابان، سید محمد حسین حسینی تهرانی (م ۱۳۷۴ش)، مشهد، علامه طباطبایی، ۱۴۲۱ق.

۸۳۵. میراث شهاب (فصلنامه)، قم: کتابخانه آیت الله مرعشی.

۸۳۶. میراث محدث از موی آثار چند دربارۀ دعای ندبه، به اهتمام: سید جعفر اشکوری، قم: دارالحديث، ۱۳۸۵ش.

۸۳۷. میزان الحکمة با ترجمه فارسی، محمد محمّدی ری شهری، مترجم: حمیدرضا شیخی، قم: دار احديث، ۱۳۷۷ش.

۸۳۸. میزان فی تفسیر القرآن، السيد محمد حسین الطباطبائی (م ۱۴۰۴م)، قم: اسماعیلیان، ۱۳۹۴ق.

۸۳۹. منوی خرد، مترجم: احمد تفضلی، به کوشش ژاله آموزگار، تهران: توس، ۱۳۸۰ش.

۸۴۰. النجعة فی شرح اللعنة، محمد تقی التستری (م ۱۳۷۴ش)، تهران: کتابفروشی صدوق، ۱۴۰۶ق.

۸۴۱. نجم الثاقب، میرزا حسین نوری طبرسی (م ۱۳۲۰ق)، مشهد: کتابفروشی جعفری، ۱۳۶۱ش.

۸۴۲. النجوم الزاهرة في ملوك مصر القاهرة، يوسف بن تغري بردى الأتابكي (م ۸۷۴ق)، القاهرة: المؤسسة المصرية العامة للكتب، ۱۳۴۸ق.

۸۴۳. نزهة الناظر و تنبيه الخواطر (الحسين بن محمد الحنواي) (ق ۵ق)، تحقيق: مؤسسة الإمام المهدي (عج)، قم: مؤسسة الإمام المهدي (عج)، ۱۴۰۸ق.

۸۴۴. نسب قريش، مصعب بن عبدالله الزبيري (م ۲۲۶ق)، تحقيق: بروفنسال، القاهرة: دارالمعارف.

۸۴۵. نسب نامه خلفا و شهرياران، زام باور (م ۱۹۴۷م)، مترجم: محمدجواد مشكور، تهران: خيام، ۱۳۵۶ش.

۸۴۶. نصيحة الملوك، محمد بن محمد الغزالي (م ۵۰۵ق)، تصحيح: جلال الدين هماني، تهران: انجمن آثار ملی، ۱۳۱۵ش.

۸۴۷. نظريه برخورد تمدن ها، ساموئل هانتينگتون (معاصر)، مترجم: مجتبی امیری وحید، تهران: وزارت امور خارجه، ۱۳۷۴ش.

۸۴۸. نظریه اتصال دولت صفویه با دولت صاحب الزمان بیخ، رسول جعفریان، تهران: نشر علم، ۱۳۹۱ش.

۸۴۹. نظم المتناثر من الحديث المتواتر، محمد بن جعفر الكتاني (۱۳۴۵ق)، حلب: دارالمعارف.

۸۵۰. النعيم المقيم لعتره النبا العظيم، عمر بن محمد الموصلی (م ۵۷۰ق)، تحقيق: سامی الغریری، قم: دار الكتاب الإسلامي، ۱۴۳۰ق.

۸۵۱. نقحات الأزهار (خلاصة عبقات الأنوار)، السيد علي الحسيني الميلاني (معاصر)، قم: مؤلف، ۱۴۱۴ق.

۸۵۲. نقض الوشيعة، سيد محسن الأمين، بيروت: مؤسسه الأعلمی، ۱۴۰۳ق.

۸۵۳. نطقة الكاف در تاريخ ظهور باب و وقایع هشت سال اول از تاريخ بابیه، حاجی میرزا جانی كاشانی (م ۱۲۶۸ق)، به كوشش: ادوارد براون، لیدن: بریل، ۱۳۲۸ق.

۸۵۴. نوابع الرواة في رابعة المئات، محمد محسن تهرانی (آقا بزرگ) (م ۱۳۴۸ش)، بيروت: دار إحياء التراث العربي، ۱۴۳۰ق.

۸۵۵. نوادر الأصول في معرفة أحاديث الرسول، محمد بن علي الترمذی (الحكيم الترمذی) (م ۳۲۰ق)، تحقيق: مصطفى عبد القادر عطا، بيروت: دار الكتب العلمية، ۱۴۱۳ق.

۸۵۶. نور الأبصار في مناقب آل بيت النبي المختار عليه السلام، مؤمن بن حسن مؤمن الشبلنجی (م ۱۲۹۸ق)، بيروت: دار الكتب العلمية، ۱۳۹۸ق.

٨٥٧. نور الثقلين (تفسير نور الثقلين)، علي بن جمعة العروسي الحويزي (م ١١١٢ ق)، تحقيق: السيد هاشم الرسولي المحلاتي، قم: إسماعيليان، ١٤١٢ ق.
٨٥٨. نهاية الأرب في فنون الأدب، أحمد بن عبد الوهاب النويري (م ٧٣٣ ق)، قاهره: وزارة الثقافة، ١٤٠٤ ق.
٨٥٩. نهاية البداية والنهاية في الفتن والملاحم، إسماعيل بن عمر (ابن كثير) (م ٧٧٤ ق)، تحقيق واختصار: محمد أحمد عبد العزيز، قاهره: مكتبة التراث الإسلامي، ١٤٠٩ ق.
٨٦٠. نهاية التقرير، السيد حسين الطباطبائي البروجردي (م ١٣٨٩ ق)، قم: مركز فقه الأئمة الأطهار، ١٣٧٨ ش.
٨٦١. نهاية الحكمة، السيد محمد حسين الطباطبائي (العلامة الطباطبائي) (م ١٣٦٠ ش).
٨٦٢. النهاية في غريب الحديث والأثر، مجد الدين مبارک بن محمد الجزدي (ابن الأثير) (م ٦٠٦ ق)، تحقيق: طاهر أحمد الزاوي و محمود محمد الطناحي، قم: مؤسسة إسماعيليان، ١٣٦٧ ش.
٨٦٣. نهج البلاغه، محمد بن الحسين (الشريف الرضي) (م ٤٠٦ ق).
٨٦٤. وازنامه گرگانی، محمد صادق کیا (م ١٣٨٠ ش)، تهران: دانشگاه تهران، ١٣٣٠ ش.
٨٦٥. الواسی، محمد محسن بن شاه مرتضى الكاشاني (الفيض الكاشاني) (م ١٠٩١ ق)، تحقيق: ضياء الدين حسين الإصفهاني، اصفهان: مكتبة الامام أمير المؤمنين ﷺ، ١٤٠٦ ق.
٨٦٦. الوافي بالوفيات، خليل بن أبيك الصفدي (م ٧٤٩ ق)، ويسبادن (ألمان): فرانزشتاينر، ١٣٨١ ق.
٨٦٧. وجود امام مهدي در یرتو عقل، علي اصغر رضواني، قم: مسجد مقدس جمکران، ١٣٨٥ ش.
٨٦٨. الوجيز في تفسير القرآن العزيز، علي بن الحسين العاملي (ابن أبي جامع) (م ١١٢٥ ق)، تحقيق: مالك محمودي، قم: دار القرآن الكريم، ١٤١٣-١٤١٧ ق.
٨٦٩. وسائل الشيعة إلى تحصيل مسائل الشريعة، محمد بن الحسن الحر العاملي (الحر العاملي) (م ١١٠٤ ق)، تحقيق: مؤسسة آل البيت ﷺ، قم: مؤسسة آل البيت ﷺ، ١٤٠٩ ق.
٨٧٠. الوسيط في تفسير القرآن المجيد، علي بن أحمد الواحد النيسابوري (م ٤٦٨ ق)، تحقيق: عادل أحمد عبد الموجود، بيروت، دار انكتب العلمية، ١٤١٥ ق.
٨٧١. وضع و نقد حديث، عبد الهادي مسعودي، تهران: سمت، ١٣٨٨ ش.
٨٧٢. وفيات الأعيان، أحمد بن محمد البرمكي (ابن خلکان) (م ٦٨١ ق)، تحقيق: إحسان عباس، بيروت: دار صادر، ١٣٩٧ ق.
٨٧٣. وقت ظهور، عبد احسين حاجي ابو الحسنی، قم: انتشارات أبو الحسنی، ١٣٩٠ ش.

٨٧٤. ولاية الفقيه و تطورها، خاند عبد المحسن التويجري، رياض، مجلة البيان، ١٤٣١ ق.
٨٧٥. هداية الأمة إلى أحكام الأئمة عليهم السلام منتخب المسائل، مشهد: مجمع البحوث الإسلامية، ١٤١٢ ق.
٨٧٦. الهداية الكبرى، حسين بن حمدان الخصيبي (م ٣٣٤ ق)، بيروت: مؤسسة البلاغ، ١٤٠٦ ق.
٨٧٧. هدى المتقين إلى شريعة سيد المرسلين، هادي بن عباس كاشف الغطاء (م ١٣٣٦ ق)، نجف: المطبعة العلوية، ١٣٤٢ ق.
٨٧٨. هزار و يك كلمه، حسن حسن زاده آملي، قم: دفتر تبليغات، ١٣٧٥ ش.
٨٧٩. هفت آسمان (فصلنامه)، قم: دانشگاه اديان و مذاهب.
٨٨٠. يار غائب از نظر، محمد حجتى، قم: انتشارات مسجد مقدس جمكران، ١٣٨٦ ش.
٨٨١. البقن باختصاص مولانا علي عليه السلام بإمرة المسلمين، رضى الدين عبد الكريم على بن موسى الحلبي (السيد ابن طاووس) (م ٦٦٤ ق)، تحقيق: محمد باقر الأنصاري، قم: مؤسسة دار انكتاب، ١٤١٣ ق.
٨٨٢. يك سال در ميان ايرانيان، ادوارد براون (م ١٩٢٦)، مترجم: ذبيح الله منصوري، تهران: معرفت.
٨٨٣. ينابيع الأحكام فى معرفة الحلال و الحرام، على بن اسماعيل الموسوى (م ١٢٩٨ ق)، قم: مؤسسة النشر الإسلامى، ١٤٢٤ ق.
٨٨٤. ينابيع المودة لذوى القربى، سلمان بن إبراهيم القندوزى الحنفى (م ١٢٩٤ ق)، تحقيق: على جمال أشرف الحسينى، تهران: دار الأسوة، ١٤١٦ ق.
٨٨٥. اليواقيت و الجواهر فى بيان عقايد الأكابر، عبد الوهاب بن احمد بن على الشعرانى (م ٩٧٣ ق)، بيروت: دار إحياء التراث العربى، ١٩٩٧ م.

فهرست تفصیلی مجموع مجلدات

فهرست تفصیلی جلد یکم

۳	اهدا
۵	فهرست اجمالی
۷	پیش‌گفتار
۱۰	سپاس از همکاران
۱۳	مقدمه مترجم
۱۷	درآمد
۱۸	(۱) دانش‌نامه امام مهدی <small>علیه السلام</small> در یک نگاه
۱۸	بخش اول: مهدویت از نگاهی کلی
۱۸	۱-۱. تداوم رهبری الهی
۱۹	۱-۲. تداوم امامت در نسل پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small>
۱۹	۱-۳. شمار رهبران الهی پس از پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small>
۱۹	۱-۴. وجوب شناخت امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۲۰	۱-۵. بشارات قرآن
۲۰	بخش دوم: زندگی‌نامه امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۲۰	۲-۱. نیاکان
۲۰	۲-۲. ولادت
۲۱	۲-۳. نام
۲۱	۲-۴. سیما
۲۱	۲-۵. طول عمر
۲۱	۲-۶. ویژگی‌ها
۲۲	۲-۷. پاسخ برخی پرسش‌ها

۲۲	بخش سوم: غیبت امام مهدی <small>علیه السلام</small> .....
۲۲	۱-۳. پیشگویی در باره غیبت .....
۲۲	۲-۳. حکمت غیبت .....
۲۳	۳-۳. برکات غیبت .....
۲۳	بخش چهارم: سفر او وکلای امام مهدی <small>علیه السلام</small> .....
۲۳	۱-۴. نهاد وکالت .....
۲۳	۲-۴. فضای جامعه اسلامی .....
۲۴	۳-۴. نایبان خاص .....
۲۴	۴-۴. مدعیان دروغین .....
۲۵	بخش پنجم: توقیعات امام مهدی <small>علیه السلام</small> .....
۲۵	۱-۵. توقیعات اعتقادی و سیاسی .....
۲۵	۲-۵. توقیعات فقهی .....
۲۵	۳-۵. توقیعاتی حاکی از کرامت .....
۲۵	۴-۵. توقیعات گوناگون دیگر .....
۲۶	بخش ششم: دیدار با امام مهدی <small>علیه السلام</small> .....
۲۶	۱-۶. دیدار با امام <small>علیه السلام</small> پیش از غیبت .....
۲۶	۲-۶. دیدار با امام <small>علیه السلام</small> در دوران غیبت صغریا .....
۲۶	۳-۶. دیدار با امام <small>علیه السلام</small> در ایام غیبت کبرا .....
۲۶	۴-۶. عنایت امام <small>علیه السلام</small> به شماری از علما و مراجع تقلید .....
۲۶	۵-۶. خاطراتی از نگارنده .....
۲۷	بخش هفتم: وظایف مسلمانان در روزگار غیبت .....
۲۷	۱-۷. انتظار .....
۲۷	۲-۷. صبر .....
۲۷	۳-۷. پایداری .....
۲۷	۴-۷. دعا برای فرج .....
۲۸	۵-۷. زمینه‌سازی .....
۲۸	بخش هشتم: دعا، توسل و استخاره .....

۲۸	۸-۱. دعاهای پدر و اجداد امام
۲۹	۸-۲. دعاهای امام
۲۹	۸-۳. دعا برای امام در اعیاد
۲۹	۸-۴. دعا برای امام در ماه رمضان
۲۹	۸-۵. دعا در روز جمعه
۲۹	۸-۶. دعا برای امام در سایر اوقات
۲۹	۸-۷. دعا برای امام در هر حال
۳۰	۸-۸. دعاهای مأثور از امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۳۰	۸-۹. استخاره
۳۰	۸-۱۰. توسل
۳۰	بخش نهم: زیارات
۳۰	۹-۱. زیارت نامه های امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۳۰	۹-۲. زیارت های منسوب به امام
۳۱	بخش دهم: نشانه های ظهور
۳۱	۱۰-۱. نشانه های حتمی
۳۱	۱۰-۲. نشانه های غیر حتمی
۳۱	۱۰-۳. رجعت
۳۲	بخش یازدهم: قیام
۳۲	۱۱-۱. زمان قیام
۳۲	۱۱-۲. مکان قیام
۳۲	۱۱-۳. سیمای امام هنگام قیام
۳۲	۱۱-۴. یاران امام
۳۳	۱۱-۵. عیسی بن مریم ۷ در کنار امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۳۳	۱۱-۶. پرچم امام
۳۳	۱۱-۷. سخنان امام در آغاز قیام
۳۴	۱۱-۸. برخورد با دشمنان اسلام
۳۴	۱۱-۹. پاسخ به چند پرسش

۲۴	بخش دوازدهم: سیره حکومتی
۲۴	۱-۱۲. مبانی سیره حکومتی مهدوی
۲۵	۲-۱۲. اصلی‌ترین سیاست‌ها
۲۵	۳-۱۲. سیاست‌های فرهنگی
۲۵	۴-۱۲. سیاست‌های اجتماعی
۲۶	۵-۱۲. سیاست‌های اقتصادی
۲۶	۶-۱۲. سیاست‌های قضایی
۲۶	بخش سیزدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های مهدوی
۲۷	بخش چهاردهم: کتاب‌شناسی مهدویت
۲۷	۱-۱۴. مهدویت‌نگاری تا قرن دوازدهم
۲۷	۲-۱۴. مهدویت‌نگاری پس از قرن دوازدهم
۲۸	(۲) مراحل تحقیق و تدوین دانش‌نامه
۲۸	۱. اخذ و تدوین متن
۲۸	۱-۱. گردآوری نخستین
۲۸	۲-۱. تدوین اولیه
۲۹	۳-۱. طراحی مؤلف
۲۹	۲. تکمیل پژوهش
۲۹	۲-۱. نقد
۲۹	۲-۲. تخریب، مستندسازی و انتخاب متن مناسب‌تر
۴۰	۲-۲. نگارش تحلیل و توضیح
۴۰	۳. افزوده‌های پژوهشی
۴۱	۴. تدوین نهایی
۴۱	۵. ترجمه
۴۱	نکات پایانی
۴۳	(۳) ویژگی‌های دانش‌نامه امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۴۳	۱. بهره‌گیری از تجربه نگارش دو دانش‌نامه
۴۴	۲. اعتبارسنجی مضاعف منابع

۳. استناد گسترده به منابع فریقین ۴۵
۴. نقد و ارزشیابی دلایل غیر نقلی مهدویت ۴۵
۵. جامعیت و گزیده‌نگاری ۴۶
۶. تبیین و تحلیل ۴۷
۷. نقد و بررسی ۴۷
۸. تبیین عقاید دیگران در باره منجی ۴۸
۹. جمع‌بندی و تحلیل گزارش‌های متعارض ۴۸
۱۰. پاسخگویی به پرسش‌ها و شبهه‌ها ۴۸
۱۱. ارائه گزیده‌ای از سرورده‌های مهدوی در پانزده قرن ۴۹
۱۲. تنظیم منطقی و آسان‌یاب ۴۹
۱۳. برطرف کردن نیازهای فرعی پژوهشگر ۵۰
۱۴. هشدار در باره خرافه‌گرایی ۵۰
۱۵. روش دانش‌نامه در تکریم معصومان ۵۰
- (۴) رویکردهای پژوهشی در مهدویت‌نگاری ۵۱
۱. رویکرد نقلی ۵۳
۲. رویکرد نقلی - عقلی ۵۸
- ۲-۱. شیخ مفید (م ۴۱۳ق) ۵۹
- ۲-۲. سید مرتضی (م ۴۳۶ق) ۵۹
- ۲-۳. شیخ طوسی (م ۴۶۰ق) ۶۰
- ۲-۴. خواجه نصیرالدین طوسی (۵۹۷-۶۷۲ق) ۶۱
- ۲-۵. صدرالدین شیرازی (۹۷۹-۱۰۵۰ق) ۶۱
- ۲-۶. شهید سید محمدباقر صدر (۱۲۵۳-۱۴۰۰ق / ۱۳۱۳-۱۳۵۹ش) ۶۳
- ۲-۷. آیه الله جوادی آملی ۶۴
۳. رویکرد عرفانی - صوفی ۶۵
- ۳-۱. محیی الدین ابن عربی (۵۶۰-۶۳۸ق) ۶۵
- ۳-۲. عطار نیشابوری (م ۶۱۸ق) ۶۷
- ۳-۳. مولوی (۶۰۴-۶۷۲ق) ۶۸

- ۷۰ ..... ۴-۳. نورالدین عبدالرحمان جامی (۸۱۷-۸۹۷ق)
- ۷۱ ..... ۵-۳. علاء‌اندوله سمنانی (قرن ۷ و ۸)
- ۷۱ ..... اشاره عرفا به روایات مهدویت
- ۷۳ ..... تحلیل و جمع بندی
- ۷۶ ..... (۵) مهدویت از نگاه اهل سنت
- ۷۶ ..... پیگیری روایات مهدوی در منابع روایی اهل سنت
- ۸۲ ..... ۱. آبری شافعی (م ۳۶۳ق)
- ۸۳ ..... ۲. دهلوی (م ۱۰۵۲ق)
- ۸۳ ..... ۳. سفارینی (م ۱۱۸۸ق)
- ۸۳ ..... ۴. شوکانی (م ۱۲۵۰ یا ۱۲۵۵ق)
- ۸۴ ..... ۵. عبدالمحسن عبّاد
- ۸۶ ..... تقاطع اشتراک
- ۸۶ ..... ۱. منجی موعود
- ۸۶ ..... ۲. تبار منجی
- ۸۶ ..... ۳. نام منجی
- ۸۷ ..... ۴. لقب منجی
- ۸۷ ..... ۵. وقت ظهور منجی
- ۸۷ ..... ۶. قیام و پیروزی منجی
- ۸۸ ..... ۷. همراهی عیسی علیه السلام با منجی
- ۸۸ ..... ۸. جهان پس از قیام منجی
- ۸۸ ..... تقاطع اختلاف
- ۸۸ ..... ۱. نام پدر امام مهدی علیه السلام
- ۸۹ ..... ۲. از نسل امام حسن علیه السلام یا امام حسین علیه السلام
- ۹۰ ..... ۳. ولادت و مدت عمر او
- ۹۴ ..... (۶) منجی موعود در ادیان ابراهیمی
- ۹۴ ..... معرفی عهدین
- ۹۶ ..... ۱. پیشگویی‌های تورات در باره ظهور منجی

- ۹۶ ..... ۱-۱. شخصیت منجی (ماشیح) .....
- ۹۸ ..... ۱-۲. نصوص مرتبط با ظهور منجی .....
- ۱۰۱ ..... ۱-۳. علامات ظهور منجی .....
- ۱۰۱ ..... ۱-۴. برکات ظهور منجی .....
- ۱۰۱ ..... ۱-۴-۱. تحقق امنیت .....
- ۱۰۲ ..... ۱-۴-۲. پایان شرک و گناه .....
- ۱۰۳ ..... ۱-۴-۳. فراگیر شدن خداشناسی .....
- ۱۰۳ ..... ۱-۴-۴. فراگیر شدن خداپرستی .....
- ۱۰۴ ..... ۱-۴-۵. همزیستی مسالمت آمیز .....
- ۱۰۵ ..... ۲. پیشگویی های انجیل از ظهور منجی .....
- ۱۰۵ ..... ۲-۱. بشارت به ظهور منجی .....
- ۱۰۷ ..... ۲-۲. نشانه های ظهور منجی .....
- ۱۰۷ ..... ۲-۲-۱. گسترش جنگ افروزی، قحطی و بیماری های واگیردار .....
- ۱۰۷ ..... ۲-۲-۲. ویرانی هیکل سلیمان .....
- ۱۰۸ ..... ۲-۲-۳. تاریکی خورشید و ماه و ستارگان (اختلال در نظام طبیعت) .....
- ۱۰۸ ..... ۲-۲-۴. ظهور مسیحان و انبیای دروغین .....
- ۱۰۹ ..... ۲-۲-۵. ناگهانی بودن ظهور .....
- ۱۱۰ ..... ۲-۲-۶. جنگ آرماگدون (هَرْمَجْدُون) .....
- ۱۱۱ ..... ۲-۳. برکات ظهور منجی .....
- ۱۱۳ ..... ۳. تشابه پیشگویی های عهدین و منابع اسلامی .....
- ۱۱۳ ..... ۳-۱. ویژگی های منجی و جهان پس از ظهور .....
- ۱۱۵ ..... ۳-۲. حوادث قبل از ظهور .....
- ۱۱۷ ..... (۷) منجی موعود در ادیان غیر ابراهیمی .....
- ۱۱۸ ..... یک. منجی در آیین زرتشت .....
- ۱۲۳ ..... دو. منجی در آیین هندو .....
- ۱۲۷ ..... سه. منجی در آیین بودا .....
- ۱۳۳ ..... چهار. منجی در ادیان چینی .....

- ۱۳۹ ..... (۸) نام‌های منجی موعود در ادیان
- ۱۴۰ ..... ۱. یهودیت و مسیحیت
- ۱۴۱ ..... ۲. دین زرتشت و دیگر ادیان کهن ایرانی
- ۱۴۱ ..... ۳. ادیان هندی
- ۱۴۱ ..... الف - گزارش نجم‌الشاغب
- ۱۴۳ ..... ب - گزارش «او خواهد آمد»
- ۱۴۴ ..... (۹) مهدویت در نگاشته‌های مستشرقان
- ۱۴۶ ..... مهدویت در آثار مستشرقان
- ۱۴۷ ..... زمین‌ها و ابعاد اهمیت
- ۱۴۷ ..... سیر تاریخی و قلمرو جغرافیایی
- ۱۴۸ ..... ۱. مهدویت در مطالعات اروپایی
- ۱۴۸ ..... ۲. مهدویت در مطالعات آمریکایی
- ۱۵۰ ..... ۳. مهدویت در مطالعات یهودی - اسرائیلی
- ۱۵۱ ..... ادوار تاریخی و رویکردها
- ۱۵۲ ..... دوره اول: تشکیک و اسطوره‌پنداری مهدویت
- ۱۵۳ ..... دوره دوم: تنوع رهیافت
- ۱۵۳ ..... ۱. رهیافت سیاسی و جامعه‌شناختی
- ۱۵۴ ..... ۲. رهیافت عرفانی - معنوی به مهدویت
- ۱۵۵ ..... روش‌شناسی مهدویت پژوهی در غرب
- ۱۵۵ ..... روش تاریخی
- ۱۶۰ ..... روش پدیدارشناسانه
- ۱۶۲ ..... ۱. عدم جامع‌نگری
- ۱۶۳ ..... ۲. ضعف مصادر و منابع
- ۱۶۳ ..... ۳. حیات هُورقلیایی امام غایب
- ۱۶۴ ..... مسائل و شبهات
- ۱۶۶ ..... (۱۰) مهدویت و جهانی شدن
- ۱۶۶ ..... جهانی شدن در منابع دینی

- ۱۶۶ ..... الف - دولت جهانی در قرآن کریم
- ۱۶۷ ..... ب - دولت جهانی در احادیث
- ۱۶۷ ..... جهانی شدن در دوره معاصر
- ۱۶۸ ..... دیدگاه‌های شکلی جهانی شدن
- ۱۶۸ ..... ۱. پروژه جهانی شدن
- ۱۷۱ ..... ۲. فرایند جهانی شدن
- ۱۷۲ ..... ۳. پدیده جهانی شدن
- ۱۷۲ ..... چالش‌ها و فرصت‌های جهانی شدن
- ۱۷۴ ..... ریشه‌های تاریخی جهانی شدن
- ۱۷۴ ..... نقد مبانی فکری جهانی‌سازی غربی
- ۱۷۴ ..... ۱. انسان‌محوری
- ۱۷۵ ..... ۲. سکولاریسم (جدانگاری دین از سیاست و زندگی اجتماعی)
- ۱۷۵ ..... ۳. لیبرالیسم (آزادی بدون محدودیت)
- ۱۷۶ ..... ۴. حس‌گرایی و تجربه‌گرایی
- ۱۷۷ ..... ۵. دید استکباری
- ۱۷۸ ..... امتیازات طرح اسلام
- ۱۸۲ ..... (۱۱) دلایل غیر نقلی بر ضرورت وجود امام مهدی عج
- ۱۸۲ ..... ۱. برهان فطرت
- ۱۸۴ ..... ۲. برهان قاعده لطف
- ۱۸۶ ..... ۳. برهان امکان اشرف
- ۱۸۷ ..... ۴. برهان ضرورت پرستش
- ۱۸۸ ..... ۵. برهان واسطه فیض
- ۱۸۸ ..... ۶. برهان علت غایی
- ۱۸۹ ..... ۷. برهان نظام اصح (عنایت)
- ۱۹۰ ..... ۸. برهان عدم تبعیض در فیض
- ۱۹۰ ..... ۹. برهان استقرار تام
- ۱۹۰ ..... ۱۰. برهان رئیس مدینه فاضله

۱۹۱	..... ۱۱. برهان حساب احتمالات
۱۹۲	..... ۱۲. برهان مظهر جامع
۱۹۲	..... ۱۳. برهان تجلی اعظم
۱۹۲	..... ۱۴. برهان تقابل انوہیت و عبودیت
۱۹۳	..... جمع‌بندی
۱۹۴	..... (۱۲) گزاره‌های اعتقادی و گزاره‌های تاریخی مهدویت
۱۹۵	..... الف - گزاره‌های اعتقادی مباحث مهدوی
۱۹۶	..... ویژگی‌های موضوعات اعتقادی در مباحث مهدوی
۱۹۸	..... ب - گزاره‌های تاریخی مهدوی
۲۰۱	..... چند نکته مهم در مهدویت پژوهی
۲۰۲	..... خلاصه سخن

بخش یکم: امام مهدی (عج) در پرتو ادله کلی

۲۰۵	..... فصل یکم: استمرار امامت
۲۰۵	..... ۱ / ۱ زمین از پیشوایان هدایت (عج) خالی نمی‌ماند
۲۲۹	..... ۲ / ۱ زمین از حجت، خالی نمی‌ماند
۲۳۷	..... ۳ / ۱ حجت، یا آشکار و به نام است و یا پنهان و گم‌نام
۲۳۹	..... ۴ / ۱ هر ستاره‌ای که ناپدید شود، ستاره‌ای دیگر طلوع می‌کند
۲۵۱	..... ۵ / ۱ در هر نسلی، دادگری دانا از اهل بیت پیامبر (ص) وجود دارد
۲۵۴	..... پژوهشی درباره تداوم رهبری در همه عصرها
۲۵۶	..... نقد دلایل نفی استمرار امامت
۲۵۷	..... ۱. دلایل دوران فترت
۲۵۹	..... تذکر
۲۶۰	..... ۲. بقای زمین منوط به امام ظاهر
۲۶۳	..... فصل دوم: حدیث ثقلین
۲۶۳	..... ۱ / ۲ حدیث ثقلین، به روایت پیروان اهل بیت (عج)
۲۶۹	..... ۲ / ۲ حدیث ثقلین، به روایت اهل سنت

۲۷۵	.....	۳ / ۲ جایگاه‌های صدور حدیث ثقلین
۲۷۵	.....	الف - عرفات
۲۷۵	.....	ب - منا
۲۷۷	.....	ج - مسجد خیف
۲۸۱	.....	د - مسجد الحرام
۲۸۱	.....	ه - غدیر خم
۲۸۷	.....	و - آخرین سخنرانی پیامبر ﷺ
۲۹۱	.....	ز - راپسین لحظات زندگی پیامبر ﷺ
۲۹۳	.....	۴ / ۲ معنای «عترت» و «اهل بیت»
۳۰۳	.....	پژوهشی درباره حدیث ثقلین
۳۰۳	.....	یک . متن حدیث ثقلین
۳۰۴	.....	دو . راویان حدیث ثقلین
۳۰۴	.....	الف - راویان حدیث ثقلین از میان اصحاب پیامبر ﷺ
۳۰۹	.....	ب - راویان حدیث ثقلین از میان اهل بیت پیامبر ﷺ
۳۱۰	.....	ج - راویان حدیث ثقلین از میان تابعین
۳۱۱	.....	د - راویان حدیث ثقلین از قرن دوم تا قرن چهاردهم
۳۱۱	.....	سه . صحت و صدور حدیث ثقلین
۳۱۲	.....	چهار . موارد صدور حدیث ثقلین
۳۱۴	.....	پنج . مقصود از «عترت» و «اهل بیت»
۳۱۵	.....	اهل بیت، در آیه تطهیر
۳۱۸	.....	شش . معنای حدیث ثقلین
۳۱۹	.....	۱ . عصمت اهل بیت:
۳۲۱	.....	۲ . مرجعیت علمی اهل بیت:
۳۲۲	.....	۳ . نلایم مهاجوریت اهل بیت و قرآن
۳۲۳	.....	هفت . دلالت حدیث ثقلین بر امامت امام مهدی ﷺ
۳۲۴	.....	۱ . غیبت امام عصر ﷺ
۳۲۵	.....	پاسخ یک شبهه

- ۳۲۶ ..... ۲. مقصود از تمسک به اهل بیت علیهم‌السلام
- ۳۲۷ ..... ۳. چگونگی تمسک به امام غایب
- ۳۲۸ ..... هشت. بررسی گزارشی دیگر در باره حدیث ثقلین
- ۳۲۸ ..... بررسی سند
- ۳۳۰ ..... چند نکته
- ۳۳۲ ..... فصل سوم: احادیث شمار امامان علیهم‌السلام
- ۳۳۲ ..... ۱/۳ روایت‌های «دوازده خلیفه»
- ۳۳۲ ..... الف - روایت جابر بن سمره
- ۳۳۷ ..... ب - روایت ابو جحیفه
- ۳۳۹ ..... ج - روایت عبد الله بن عمر
- ۳۳۹ ..... د - روایت عبد الله بن عمرو بن عاص
- ۳۴۱ ..... ه - روایت عبد الله بن ابی اوفی
- ۳۴۱ ..... و - روایت آنس
- ۳۴۱ ..... ۲/۳ روایات «دوازده امیر»
- ۳۴۲ ..... پژوهشی در باره احادیث مربوط به دوازده خلیفه
- ۳۴۲ ..... ۱. ارزیابی سند احادیث
- ۳۴۵ ..... ۲. زمان و مکان صدور حدیث
- ۳۴۵ ..... ۳. اختلاف در متن احادیث
- ۳۴۷ ..... ۴. مقصود از «دوازده خلیفه»
- ۳۵۰ ..... شماری از آرای غیر منطبق بر خلفای دوازده‌گانه
- ۳۵۰ ..... نظریه اول: حکام دوران اقتدار سیاسی اسلام
- ۳۵۰ ..... نقد نظریه اول
- ۳۵۱ ..... نظریه دوم: حاکمان صدر اسلام تا عصر عمر بن عبد العزیز
- ۳۵۲ ..... نقد نظریه دوم
- ۳۵۲ ..... نظریه سوم: دوازده خلیفه نامشخص تا قیامت
- ۳۵۲ ..... نقد نظریه سوم
- ۳۵۳ ..... نظریه چهارم: خلفای بنی امیه

۳۵۴	.....	تقد نظریه چهارم
۳۵۵	.....	نظریه پنجم: امارت دوازده امیر در یک زمان
۳۵۵	.....	تقد نظریه پنجم
۳۵۵	.....	پاسخ به دو اشکال
۳۵۶	.....	۱. بیشتر امامان شیعه به خلافت نرسیدند
۳۵۶	.....	۲. عدم اتفاق ائمت بر خلافت امامان شیعه
۳۵۹	.....	۲/۳ روایات «دوازده امام»
۳۶۱	.....	یادداشت
۳۶۱	.....	۴/۳ روایات «دوازده وصی»
۳۶۷	.....	۵/۳ روایات «دوازده محدث»
۳۶۹	.....	۶/۳ روایات «دوازده هدایت یافته»
۳۷۱	.....	۷/۳ روایات «به شمار دوازده تقیب بنی اسرائیل»
۳۷۹	.....	۸/۳ روایت‌های دربردارنده شمار و نام امامان <small>علیهم‌السلام</small>
۳۸۵	.....	۹/۳ حدیث لوح
۳۹۵	.....	تحقیق درباره حدیث لوح
۳۹۶	.....	الف - مباحث مرتبط با سند
۳۹۸	.....	ابو انجارود
۳۹۹	.....	وضعیت حدیثی و رجالی
۴۰۰	.....	مذهب ابو انجارود
۴۰۲	.....	ب - بررسی متن حدیث لوح
۴۰۵	.....	۱۰/۳ حدیث خضر <small>علیه‌السلام</small>
۴۰۷	.....	۱۱/۳ حدیث اسلام ناب
۴۱۱	.....	۱۲/۳ دعای حاجت‌طلبی

فهرست تفصیلی جلد دوم

۷	فصل چهارم: لزوم شناخت امام مهدی <small>علیه السلام</small> .....
۷	۱ / ۴ لزوم شناخت امام <small>علیه السلام</small> در هر زمان .....
۱۵	۲ / ۴ لزوم شناخت امامان اهل بیت <small>علیهم السلام</small> .....
۲۵	۳ / ۴ فضیلت کسی که امام زمانش را می شناسد .....
۲۹	۴ / ۴ بر حذر داشتن از نشناختن امام زمان <small>علیه السلام</small> .....
۲۹	الف - آنچه از طریق پیروان اهل بیت <small>علیهم السلام</small> روایت شده است .....
۳۳	ب - آنچه از طریق اهل سنت روایت شده است .....
۳۶	سخنی در باره وجوب شناخت امام عصر <small>علیه السلام</small> .....
۳۹	شناخت کدام امام؟ .....
۴۳	۵ / ۴ عرضه روایت لزوم شناخت امام <small>علیه السلام</small> بر اهل بیت <small>علیهم السلام</small> .....
۴۶	مرگ جاهلیت، اشاره به کفر است یا گمراهی؟ .....
۴۹	۶ / ۴ نهی از انکار امامت اهل بیت <small>علیهم السلام</small> و پیروی حاکمان مستمگر .....
۵۳	۷ / ۴ نهی از انکار حتی یک امام از اهل بیت <small>علیهم السلام</small> .....
۵۵	۸ / ۴ نهی از انکار امامت امام قائم <small>علیه السلام</small> .....
۵۹	۹ / ۴ تکلیف کسی که توان شناخت امام <small>علیه السلام</small> را ندارد .....
۶۷	پژوهشی در باره وظیفه شخص ناتوان از شناخت امام <small>علیه السلام</small> .....
۶۷	۱. تلاش برای شناخت امام <small>علیه السلام</small> .....
۶۷	۲. اعتقاد اجمالی به امام عصر <small>علیه السلام</small> .....
۶۸	۳. عمل طبق احکام قرآن و سنت .....
۷۳	فصل پنجم: اشارت‌ها و بشارت‌های قرآن .....
۷۳	۱ / ۵ ظهور دین حق در جهان .....

۸۱	۲ / ۵	پیدایی حق و رفتن باطل
۸۳	۳ / ۵	زنده شدن زمین با عدالت
۸۵	۴ / ۵	وراثت صالحان
۸۷	۵ / ۵	امامت مستضعفان
۹۳	۶ / ۵	خلافت مؤمنان
۹۷	۷ / ۵	اجابت دعای درمانده
۱۰۱		در باره اشارت‌ها و بشارت‌های قرآن
۱۰۱		شمار آیات مرتبط با حکومت جهانی امام مهدی <small>عج</small>
۱۰۲		اقسام آیات بشارت
۱۰۲	۱.	آیات پیشگویی کننده از جهانی شدن اسلام
۱۰۲		الف - آیات فراگیر شدن دین حق
۱۰۲		ب - آیه حکومت صالحان بر زمین
۱۰۳		ج - آیه امامت و وراثت مستضعفان
۱۰۴		د - آیه خلافت اهل ایمان و عمل صالح
۱۰۵		ه - آیات پایان یافتن فتنه
۱۰۶	۲.	آیات اشاره کننده به حکومت جهانی اسلام
۱۰۶		الف - حیات زمین پس از مرگ
۱۰۷		ب - پیروزی حق و نابودی باطل
۱۰۸	۳.	آیات ناویل شده به قیام امام مهدی <small>عج</small>
۱۱۰	۳.	آیات تطبیق شده بر یاران امام مهدی (عج)

بخش دوم: زندگی امام مهدی عج

۱۱۷		فصل یکم: تبار امام مهدی <small>عج</small>
۱۱۷	۱ / ۱	مهدی <small>عج</small> ، از اهل بیت پیامبر <small>ص</small> است
۱۲۳	۲ / ۱	مهدی <small>عج</small> ، از عترت پیامبر <small>ص</small> است
۱۲۵	۳ / ۱	مهدی <small>عج</small> ، از فرزندان پیامبر <small>ص</small> است
۱۲۷	۴ / ۱	مهدی <small>عج</small> ، از نسل علی <small>ع</small> و فاطمه <small>س</small> است

- ۱۳۱ ..... نکته
- ۱۳۱ ..... ۵/۱ مهدی علیه السلام، از فرزندان فاطمه علیها السلام است
- ۱۳۲ ..... ۶/۱ مهدی علیه السلام، از فرزندان علی علیه السلام است
- ۱۴۲ ..... ۷/۱ مهدی علیه السلام، نهمین نفر از نسل حسین علیه السلام است
- ۱۴۷ ..... نکته
- ۱۴۷ ..... ۸/۱ مهدی علیه السلام، از نسل امام زین العابدین علیه السلام است
- ۱۴۷ ..... ۹/۱ مهدی علیه السلام، نسل هفتم امام باقر علیه السلام است
- ۱۵۱ ..... ۱۰/۱ مهدی علیه السلام، از نسل امام جعفر صادق علیه السلام است
- ۱۵۱ ..... ۱۱/۱ مهدی علیه السلام، نسل پنجم امام موسی کاظم علیه السلام است
- ۱۵۵ ..... ۱۲/۱ مهدی علیه السلام، نسل چهارم امام رضا علیه السلام است
- ۱۵۷ ..... ۱۳/۱ مهدی علیه السلام، نسل سوم امام جواد علیه السلام است
- ۱۵۷ ..... ۱۴/۱ مهدی علیه السلام، از نسل امام هادی علیه السلام است
- ۱۶۱ ..... ۱۵/۱ مهدی علیه السلام، فرزند امام عسکری علیه السلام است
- ۱۶۶ ..... انتساب امام مهدی علیه السلام به پیامبر صلی الله علیه و آله از طریق امام حسین بن علی علیه السلام
- ۱۶۶ ..... ذیل کسانی که معتقدند امام مهدی علیه السلام از نسل امام حسن علیه السلام است
- ۱۶۷ ..... رد نظریه انتساب امام مهدی علیه السلام به امام حسن علیه السلام
- ۱۶۹ ..... امام مهدی علیه السلام و عباسیان
- ۱۷۱ ..... ۱۶/۱ مادر امام مهدی علیه السلام
- ۱۹۴ ..... پژوهشی درباره شخصیت مادر امام مهدی علیه السلام
- ۱۹۵ ..... یک. نام‌های مادر امام علیه السلام
- ۱۹۷ ..... دو. نیاکان مادر امام علیه السلام
- ۱۹۹ ..... آیا مادر امام علیه السلام، نواده پادشاه روم بوده است؟
- ۲۰۵ ..... فصل دوم: ولادت امام مهدی علیه السلام
- ۲۰۵ ..... ۱/۲ تاریخ تولد امام علیه السلام
- ۲۱۱ ..... ۲/۲ ولادت پنهانی
- ۲۱۸ ..... پژوهشی درباره زمان و مکان ولادت امام مهدی علیه السلام
- ۲۱۸ ..... سال ولادت

۵۶۱	فهرست تفصیلی مجموع مجلدات.....
۲۲۱	محلّ ولادت.....
۲۲۳	۳/۲ ماجرای ولادت امام <small>علیه السلام</small> .....
۲۵۹	سخنی درباره رشد غیر عادی امام مهدی <small>علیه السلام</small> .....
۲۶۵	۴/۲ سخن گفتن امام <small>علیه السلام</small> پس از تولّد.....
۲۶۸	پژوهشی درباره سخن گفتن امام مهدی <small>علیه السلام</small> پس از ولادت.....
۲۷۱	۵/۲ عقیقه برای امام <small>علیه السلام</small> .....
۲۷۳	۶/۲ تبریک تولّد امام <small>علیه السلام</small> .....
۲۷۵	۷/۲ خبر تولّد و تأکید بر پنهان کردن امام <small>علیه السلام</small> .....
۲۸۱	فصل سوم نام‌ها، کنیه‌ها و لقب‌های امام <small>علیه السلام</small> .....
۲۸۱	۱/۳ نام‌های امام <small>علیه السلام</small> .....
۲۸۱	الف - همنام و هم‌کنیه پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> .....
۲۸۶	نقدی بر گزارشی درباره نام پدر امام مهدی <small>علیه السلام</small> .....
۲۸۹	ب - م ح م د.....
۲۹۱	نکته.....
۲۹۱	ج - احمد.....
۲۹۳	د - مهدی.....
۲۹۵	ه - عبد الله.....
۲۹۵	و - مؤمن.....
۲۹۷	۲/۲ نهی از بر زبان آوردن نام امام عصر <small>علیه السلام</small> .....
۳۰۵	نکته.....
۳۰۷	پژوهشی درباره نهی از بر زبان آوردن نام امام عصر <small>علیه السلام</small> .....
۳۰۷	۱. دسته‌بندی احادیث موجود.....
۳۰۹	۲. بررسی نکات موجود در احادیث و امکان جمع بین آنها.....
۳۱۰	۳. بررسی سند احادیث.....
۳۱۱	۴. اقوال موجود در موضوع تسمیه.....
۳۱۲	۵. جمع‌بندی.....
۳۱۲	یک. مراد از تسمیه.....

۳۱۳	..... دو. بررسی اقوال
۳۱۷	..... ۳/۳ کنیه‌های امام <small>علیه السلام</small>
۳۲۲	..... توضیحی در باره کنیه «ابا صالح»
۳۲۵	..... ۴/۳ لقب‌ها و اوصاف امام <small>علیه السلام</small>
۳۲۵	..... اقسام القاب امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۳۲۷	..... الف - بقیة الله
۳۲۹	..... ب - حجت الله
۳۲۹	..... ج - حجت
۳۲۹	..... د - قائم
۳۳۳	..... پژوهشی در باره حکم برخاستن به هنگام ذکر امام مهدی <small>علیه السلام</small> بالقب «قائم»
۳۳۷	..... هـ - منتظر
۳۳۷	..... و - منتقم
۳۳۹	..... ز - مضطر
۳۳۹	..... ح - مأمول
۳۳۹	..... ط - صاحب الزمان
۳۴۱	..... ی - صاحب الامر
۳۴۱	..... ک - صاحب الدار
۳۴۱	..... ل - خَلْف صالح
۳۴۳	..... م - طاهر
۳۴۳	..... ن - سید
۳۴۵	..... س - غریب
۳۴۵	..... ع - خاتم اوصیا
۳۴۵	..... ف - خاتم امامان
۳۴۵	..... ص - اوصاف و القابی دیگر
۳۵۵	..... فصل چهارم: شمایل امام <small>علیه السلام</small>
۳۵۵	..... ۱/۴ شمایل امام <small>علیه السلام</small> . مانند شمایل پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small>
۳۵۹	..... ۲/۴ احادیث پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> و اهل بیت <small>علیهم السلام</small> در باره شمایل امام <small>علیه السلام</small>

- ۳۶۹ ..... ۳/۴ شمایل امام علیه السلام از نگاه کسانی که موفق به دیدار او شدند
- ۳۷۶ ..... سخنی درباره ویژگی های جسمی امام مهدی علیه السلام
- ۳۷۶ ..... دسته اول: پیشگویی از سیمای امام علیه السلام پیش از ولادت
- ۳۷۷ ..... دسته دوم: ترسیم سیمای امام علیه السلام در کودکی
- ۳۷۷ ..... دسته سوم: ترسیم سیمای امام علیه السلام در دوران غیبت
- ۳۷۸ ..... دسته چهارم: ترسیم سیمای امام علیه السلام پس از ظهور
- ۳۸۱ ..... فصل پنجم: طول عمر امام علیه السلام
- ۳۸۱ ..... ۱/۵ ویژگی نوح علیه السلام در امام علیه السلام
- ۳۸۳ ..... ۲/۵ مثل او، مثل خضر علیه السلام است
- ۳۸۷ ..... ۳/۵ مثل او، مثل عیسی علیه السلام است
- ۳۸۹ ..... پژوهشی درباره طول عمر امام مهدی علیه السلام
- ۳۹۰ ..... یک. ادله ثبوتی طول عمر
- ۳۹۰ ..... ۱-۱. امکان عقلی طول عمر
- ۳۹۰ ..... ۱-۲. امکان علمی طول عمر
- ۳۹۱ ..... ۱-۳. بهترین دلیل بر امکان طول عمر
- ۳۹۳ ..... دو. ادله اثباتی طول عمر امام عصر علیه السلام
- ۳۹۳ ..... ۲-۱. ادله نقلی
- ۳۹۴ ..... ۲-۲. ادله تجربی

فهرست تفصیلی جلد سوم

۷	فصل ششم: ویژگی‌های امام مهدی <small>علیه السلام</small> .....
۷	۱/۶ ویژگی‌های پیامبرانه .....
۲۳	نکته .....
۲۳	۲/۶ خصوصیتی از ذوالقرنین .....
۲۵	۲/۶ شبیه‌ترین مردم به پیامبر خدا <small>صلی الله علیه و آله</small> .....
۲۷	۴/۶ برترین امامان، پس از امیر مؤمنان <small>علیه السلام</small> .....
۲۹	۵/۶ آخرین امام و وصی .....
۳۵	۶/۶ حضور همه‌ساله در حج .....
۳۵	۷/۶ از سروران بهشت .....
۳۸	سخنی در باره سروران اهل بهشت .....
۴۱	فصل هفتم: پاسخ چند پرسش .....
۴۱	۱/۷ توضیحی در باره امامت در خردسالی .....
۴۵	۲/۷ ازدواج امام مهدی <small>علیه السلام</small> .....
۴۶	یک. نظریه موافقان .....
۴۶	الف - ازدواج، سنت مؤکد اسلامی .....
۴۷	ب - احادیث، ادعیه و زیارات .....
۵۱	ج - دامستان جزیره خضرا .....
۵۲	د - کنیه «ابا صالح» .....
۵۲	دو. نظریه مخالفان .....
۵۵	سه. نظریه تردید یا سکوت .....
۵۵	تحلیل و ارزیابی .....

۵۶	.....	مکان‌های منسوب به امام مهدی <small>علیه السلام</small>	۳/۷
۵۷	.....	۱. مسجد سهله	
۵۹	.....	۲. مسجد جمکران	
۶۰	.....	۱-۲. گزارش آغاز بنا	
۶۴	.....	۲-۲. منابع گزارش	
۶۴	.....	یک. بررسی منابع گزارش	
۶۵	.....	دو. بررسی محتوای گزارش	
۶۶	.....	سه. موارد دیگر	
۷۰	.....	جزیره خضراء	۴/۷
۷۲	.....	تحلیل و نقد	

بخش سوم: غیبت امام مهدی (عج)

۷۷	.....	درآمد	
۷۸	.....	الف - اقدامات علمی (آگاهی‌بخشی و انکارزدایی)	
۷۸	.....	۱. انکارزدایی	
۷۹	.....	۱-۱. دو گونه بودن حضور امام	
۸۰	.....	۱-۲. مشابه پیشین داشتن غیبت	
۸۱	.....	۲. بیان ویژگی‌های غیبت	
۸۱	.....	۱-۲. مقدر بودن غیبت	
۸۲	.....	۲-۲. تعیین سرآغاز غیبت	
۸۵	.....	۲-۳. دو بخشی و طولانی بودن غیبت	
۸۶	.....	۳. تبیین آسیب‌های روزگار غیبت	
۸۷	.....	۱-۲. حیرت و ضلالت	
۹۰	.....	۲-۲. فتنه و یأس	
۹۰	.....	۲-۳. بلا و محنت	
۹۲	.....	۳-۴. اختلاف و درگیری	
۹۳	.....	ب - جریان‌های جانبی یاری دهنده	

۱. نصب وکیلان خاص ۹۳
۲. ارجاع به عالمان ۹۴
- فصل یکم: پیشگویی غیبت امام مهدی (عج) ۹۹**
- ۱/۱ خبر دادن پیامبر (ص) از غیبت امام مهدی (عج) ۹۹
- ۲/۱ خبر دادن امام علی (ع) از غیبت امام مهدی (عج) ۱۰۳
- ۳/۱ خبر دادن امام حسن (ع) از غیبت امام مهدی (عج) ۱۰۵
- ۴/۱ خبر دادن امام حسین (ع) از غیبت امام مهدی (عج) ۱۰۹
- ۵/۱ خبر دادن امام زین العابدین (ع) از غیبت امام مهدی (عج) ۱۱۱
- ۶/۱ خبر دادن امام باقر (ع) از غیبت امام مهدی (عج) ۱۱۳
- ۷/۱ خبر دادن امام صادق (ع) از غیبت امام مهدی (عج) ۱۱۵
- ۸/۱ خبر دادن امام کاظم (ع) از غیبت امام مهدی (عج) ۱۱۷
- ۹/۱ خبر دادن امام رضا (ع) از غیبت امام مهدی (عج) ۱۱۹
- ۱۰/۱ خبر دادن امام جواد (ع) از غیبت امام مهدی (عج) ۱۲۱
- ۱۱/۱ خبر دادن امام هادی (ع) از غیبت امام مهدی (عج) ۱۲۳
- ۱۲/۱ خبر دادن امام عسکری (ع) از غیبت امام مهدی (عج) ۱۲۳
- ۱۳/۱ غیبتی طولانی دارد ۱۲۵
- ۱۴/۱ دو غیبت کوتاه و بلند دارد ۱۲۷
- ۱۵/۱ مردم، ظهور امام (عج) را به دلیل طولانی شدن غیبتش، بعید می‌شمرند ۱۳۱
- چگونگی غیبت و توضیحی در باره سرداب غیبت ۱۳۴**
۱. چگونگی غیبت ۱۳۴
۲. سرداب غیبت ۱۴۰
۱. سرداب غیبت در منابع شیعه ۱۴۳
۲. افترای ظهور امام مهدی (عج) از سرداب غیبت ۱۴۴
- فصل دوم: اشاراتی به حکمت غیبت امام مهدی (عج) ۱۴۷**
- ۱/۲ رازی که جز پس از ظهور، آشکار نمی‌شود ۱۴۷
- ۲/۲ آزمودن همه حکومت‌ها ۱۵۳
- ۳/۲ آزمودن و ناب کردن مردم ۱۵۵

۱۶۱	۴/۲ بیعت برگردن نداشتن
۱۶۵	۵/۲ اگر ظاهر شود، کشته می شود
۱۶۹	۶/۲ جاری شدن سنت های پیامبران <small>علیهم السلام</small> در باره او
۱۷۱	۷/۲ بیرون آمدن ودیعه های خدا
۱۷۴	تبیین حکمت غیبت
۱۷۴	قلمرو این پژوهش
۱۷۵	سه نکته مهم در تبیین حکمت غیبت
۱۷۵	۱. جهانی شدن اسلام در آینده تاریخ
۱۷۶	۲. نقش انسان در سرنوشت خود و جهان
۱۷۷	۳. نقش بی بدیل امام مهدی <small>علیه السلام</small> در جهانی شدن اسلام
۱۷۷	حکمت غیبت امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۱۸۱	فصل سوم: برکات تکوینی امام غایب
۱۸۱	۱/۳ بقای نظام جهان
۱۹۵	۲/۳ نعمت نمان و هدایت پنهان
۲۰۳	۳/۳ خورشید در پس ابر
۲۰۷	۴/۳ برکت های دیگر
۲۱۶	تبیین برکات امام غایب
۲۱۷	الف - برکت اجمالی وجود امام غایب
۲۱۸	ب - برکات تفصیلی وجود امام غایب
۲۱۸	برکات عام
۲۱۸	۱. بقای نظام زمین
۲۱۹	۲. بقای نظام جهان
۲۱۹	۳. فرود آمدن انواع نعمت ها
۲۲۰	۴. امان اهل زمین
۲۲۲	نقش خورشید پشت ابر
۲۲۴	خطر بطلان حجّت های الهی
۲۲۴	برکات خاص

۲۲۹ ..... واسطه فیوضات الهی

۲۳۰ ..... نیازمندی فیض الهی به واسطه

۲۳۱ ..... واسطه فیض الهی قبل از آفرینش انسان

بخش چهارم: سفیران امام مهدی (ع) در غیبت صغری

فصل یکم: نهاد وکالت در عصر امامان اهل بیت (ع) ۲۳۵

۱. دلایل تشکیل رگسترش نهاد وکالت ۲۳۷

    ۱-۱. فراوانی شمار شیعیان ۲۳۷

    ۱-۲. گسترش مناطق شیعه نشین ۲۳۸

    ۱-۳. دشواری ارتباط مستقیم با امام ۲۴۰

    ۱-۴. تنوع نیازها ۲۴۰

    ۱-۵. پدید آمدن انحرافات ۲۴۱

    ۱-۶. آماده سازی برای دوره غیبت کبرا ۲۴۲

۲. وظایف نهاد وکالت ۲۴۳

    ۲-۱. اقتصادی ۲۴۴

    ۲-۲. فرهنگی ۲۴۷

    ۲-۳. سیاسی اجتماعی ۲۴۹

    ۲-۴. حفاظتی ۲۵۰

۳. ساختار نهاد وکالت ۲۵۱

۴. ویژگی های وکیلان ۲۵۲

    ۴-۱. کاردانی، مدیریت و تدبیر ۲۵۳

    ۴-۲. رازداری و نهانکاری ۲۵۴

    ۴-۳. عدالت و وثاقت ۲۵۵

۵. قلمرو جغرافیایی نهاد وکالت ۲۵۸

    ۱. مدینه ۲۵۹

    ۲. مکه ۲۵۹

    ۳. کوفه ۲۵۹

۴. بغداد ۲۶۰
۵. سامرا ۲۶۲
۶. قم ۲۶۲
۸. ری ۲۶۳
۹. همدان ۲۶۳
۱۰. آذربایجان ۲۶۴
۱۱. اهواز و بصره ۲۶۴
۱۲. بیهق، سبزوار و نیشابور ۲۶۵
۱۳. سمرقند ۲۶۵
۷. اسامی یافته شده از وکیلان ۲۶۶
- فصل دوم: فضای جامعه اسلامی منتهی به عصر غیبت کبرا ۲۷۱
- الف - جهان اسلام، در آستانه غیبت صغرا ۲۷۱
۱. خلافت عباسی ۲۷۲
- ۱- ۱. هارون بن معتصم ملقب به «الواثق بالله» (۲۲۷-۲۳۲ ق) ۲۷۳
- ۱- ۲. جعفر بن معتصم ملقب به «المتوکل علی الله» (۲۳۲-۲۴۷ ق) ۲۷۳
- ۱- ۳. محمد بن متوکل ملقب به «المنتصر بالله» (۲۴۷-۲۴۸ ق) ۲۷۳
- ۱- ۴. احمد بن محمد بن معتصم ملقب به «المستعین بالله» (۲۴۸-۲۵۲ ق) ۲۷۴
- ۱- ۵. محمد بن متوکل ملقب به «المعتز بالله» (۲۵۲-۲۵۵ ق) ۲۷۴
- ۱- ۶. محمد بن واثق ملقب به «المهتدی بالله» (۲۵۵-۲۵۶ ق) ۲۷۵
- ۱- ۷. احمد بن متوکل ملقب به «المعتمد علی الله» (۲۵۶-۲۷۹ ق) ۲۷۵
۲. تجزیه دولت عباسی ۲۷۶
- ۲- ۱. اقلیدان (۱۸۴-۲۹۶ ق) ۲۷۷
- ۲- ۲. طاهریان (۲۰۷-۲۵۴ ق) ۲۷۷
- ۲- ۳. صفاریان (۲۵۴-۲۹۶ ق) ۲۷۷
- ۲- ۴. طولونیان (۲۵۴-۲۹۲ ق) ۲۷۷
- ۲- ۵. علویان طبرستان (۲۵۴-۳۱۴ ق) ۲۷۸
- ۲- ۶. سامانیان (۲۶۱-۳۸۹ ق) ۲۷۸

۲۷۹	۲-۷. فاطمیان (۲۹۶-۵۷۸ق)
۲۷۹	۲-۸. حمدانیان (۲۹۳-۳۹۲ق)
۲۸۱	۳. امامان و خلافت عباسی
۲۸۸	ب- جهان اسلام در دوران غیبت صغرا
۲۸۸	۱. خلافت عباسی
۲۸۸	۱-۱. محمد بن منوکل ملقب به «المعتمد علی الله» (۲۵۶-۲۷۹ق)
۲۸۹	۱-۲. احمد بن موفق ملقب به «المعتضد بالله» (۲۷۹-۲۸۹ق)
۲۸۹	۱-۳. علی بن معتضد ملقب به «المکتفی بالله» (۲۸۹-۲۹۵ق)
۲۹۰	۱-۴. جعفر بن معتضد ملقب به «المقتدر بالله» (۲۹۵-۳۲۰ق)
۲۹۱	۱-۵. احمد بن مختضد ملقب به «القاهر بالله» (۳۲۰-۳۲۲ق)
۲۹۱	۱-۶. احمد بن مقتدر ملقب به «خلیفه الراضی بالله» (۳۲۲-۳۲۹ق)
۲۹۲	۲. رویدادهای سیاسی مهم
۲۹۲	۲-۱. قیام زنگیان
۲۹۳	۲-۲. قیام زیدیان
۲۹۳	۲-۳. قیام اسماعیلیان
۲۹۴	۲-۴. قیام فرمطیان
۲۹۶	۳. شیعیان و عباسیان
۳۰۰	۴. اوضاع علمی و فرهنگی
۳۰۱	۴-۱. دانش حدیث
۳۰۱	۴-۲. دانش فقه
۳۰۲	۴-۳. نگاهشدهای علوم دیگر
۳۰۲	۴-۴. گسترش مکتب معتزله
۳۰۳	۴-۵. فتائیت‌های علمی و فرهنگی شیعیان
۳۰۴	۴-۶. دانشمندان بزرگ شیعه در عصر غیبت صغرا
۳۰۶	نتیجه‌گیری
۳۰۹	فصل سوم: نایبان چهارگانه امام مهدی <small>عج</small>
۳۰۹	۱/۲ نایب نخست: عثمان بن سعید عمری

- ۳۱۱ ..... منزلت «عمری» نزد امامان علیهم السلام
- ۳۱۳ ..... دلایل نیابت «عمری» از امام مهدی علیه السلام
- ۳۱۳ ..... ۱. اجماع شیعیان اثنا عشریه
- ۳۱۵ ..... ۲. روایاتی که دلالت بر نیابت وی دارند
- ۳۱۵ ..... ۳. وثاقت عثمان بن سعید
- ۳۱۷ ..... ۴. کراماتی که از وی صادر شد
- ۳۱۷ ..... ۵. صدور توقیعات به خط ناحیه مقدسه
- ۳۱۷ ..... ۶. وجوب اعلام امام در صورت عدم صحت ادعای عثمان
- ۳۱۹ ..... وفات عثمان بن سعید
- ۳۳۱ ..... ۲/۳ نایب دوم: محمد بن عثمان
- ۳۳۵ ..... نگاشته‌ها
- ۳۳۵ ..... وفات
- ۳۵۱ ..... ۳/۳ نایب سوم: حسین بن روح
- ۳۵۲ ..... شخصیت علمی
- ۳۵۲ ..... حوادث دوران نیابت
- ۳۵۷ ..... وفات
- ۳۹۷ ..... ۴/۳ نایب چهارم: علی بن محمد شمّری

فهرست تفصیلی جلد چهارم

۷	فصل چهارم: مدعیان دروغین
۷	۱/۴ مدعیان دروغین مهدویت
۷	۱. سوء استفاده از مفاهیم اصیل
۸	۱/۱. سوء استفاده از عنوان «منجی موعود» در سایر ادیان
۹	۲/۱. سوء استفاده از عنوان «مهدویت» در فِرَق مختلف مسلمان
۹	۳/۱. سوء استفاده استعمارگران
۱۱	۲. انگیزه مدعیان
۱۱	۱/۲. قدرت طلبی
۱۱	۲/۲. موقعیت اقتصادی
۱۱	۳/۲. موقعیت اجتماعی
۱۲	۴/۲. توهم درونی
۱۲	۵/۲. بسیج توده‌ها بر ضد ستمگران
۱۲	۳. زمینه‌های پذیرش ادعای مدعیان دروغین
۱۳	۱/۳. جهل
۱۵	۲/۳. فساد سیاسی و اجتماعی
۱۵	۳/۳. مشکلات اقتصادی
۱۵	۴/۳. استناد به شماری از احادیث
۱۷	۴. خاستگاه مدعیان دروغین
۱۷	نکته
۱۸	تاریخچه مهدیان دروغین
۱۸	۱. محمد بن حنفیه نخستین کاربرد نام «مهدی»

- ۲۰ ..... ۲. عبد الرحمان بن اشعث قحطانی (م ۸۳ ق)
- ۲۱ ..... ۳. عمر بن عبد العزیز (م ۱۰۱ ق)
- ۲۲ ..... ۴. صالح بن طریف (م ۱۱۰ ق)
- ۲۳ ..... اوجگیری باورهای مهدی گرایانه در آغاز عصر عباسی
- ۲۶ ..... ۵. محمد بن عبد الله بن حسن (نفس زکیه) (م ۱۴۵ ق)
- ۲۷ ..... ۶. محمد المهدی (مهدی عباسی) (م ۱۶۹ ق)
- ۲۸ ..... ۷. ابو مسلم خراسانی (م ۱۳۷ ق)
- ۲۹ ..... مهدویت برخی غالبان و رهبران فرقه‌های انشعابی از امامیه
- ۳۳ ..... ۸. جنبش سفیانی - مهدوی (۱۹۵ ق)
- ۳۴ ..... ۹. محمد بن قاسم علوی (م ۲۱۹ ق)
- ۳۵ ..... ۱۰. احمد بن معاویه أموی (م ۲۸۸ ق)
- ۳۶ ..... ۱۱. عبید الله مهدی (۲۹۶ ق)
- ۴۰ ..... ۱۲. امام المهدی لدین الله (م ۴۰۴ ق)
- ۴۱ ..... ۱۳. محمد بن عبد الله بن ادريس (ق ۵ ق)
- ۴۱ ..... ۱۴. بلیا (م ۴۸۴)
- ۴۲ ..... ۱۵. ابن تومرت (۴۸۵ - ۵۲۴ ق)
- ۴۴ ..... ۱۶. ابن الفرس (۵۶۵ - ۶۰۱ ق)
- ۴۴ ..... ۱۷. ملک معز اسماعیل اتوی (م ۵۹۸ ق)
- ۴۵ ..... ۱۸. محمود تارابی (م ۶۳۶ ق)
- ۴۵ ..... ۱۹. قاضی شرف الدین ابراهیم (م ۶۶۳ ق)
- ۴۶ ..... ۲۰. موسای کُرد (م ۷۰۷ ق)
- ۴۷ ..... ۲۱. مهدی نصیری (م ۷۱۷ ق)
- ۴۷ ..... ۲۲. تیمورتاش بن چوپان (م ۷۲۲ ق)
- ۴۸ ..... ۲۳. احمد بن ابراهیم (اوایل ق ۸ ق)
- ۴۸ ..... ۲۴. فضل الله حروفی (م ۷۹۶ ق)
- ۴۹ ..... ۲۵. سید محمد فلاح مشعشی (م ۸۶۶ ق)
- ۵۱ ..... ۲۶. سید محمد نوریخش (م ۸۶۹ ق)

۲۷. شیخ شمس‌الدین فریانی ۵۵
۲۸. ملا عرشی کاشانی (م ۸۸۰ ق) ۵۶
۲۹. میرزا ملا جان بلخی (۸۹۰ ق) ۵۶
۳۰. شیخ عبدالقدیر بخارایی (۹۰۰ ق) ۵۶
۳۱. سید محمد جونپوری (۸۴۷-۹۱۰ ق) ۵۷
۳۲. مهدی کره ابرقوهی (م ۹۱۰ ق) ۵۸
۳۳. مردی شرقی (م ۹۲۸ ق) ۵۹
۳۴. شاه طهماسب (م ۹۶۲ ق) ۵۹
۳۵. ملا هدایت آرنندی شافعی ۶۰
۳۶. شماری از سادات گیلان ۶۱
۳۷. بایزید انصاری (۹۳۱-۹۸۰ ق) ۶۱
۳۸. مهدی صوفی (۹۶۷-۱۰۲۲ ق) ۶۲
۳۹. مردی عجمی (م ۱۰۸۱ ق) ۶۲
۴۰. سید محمد بن علی حیدانی (م ۱۰۶۱ ق) ۶۳
۴۱. ناصر بن محمد عیانی (م ۱۰۶۲ ق) ۶۳
۴۲. منصور اوشیرما چچنی در سال (م ۱۲۰۰ ق) ۶۴
۴۳. مهدی سودانی (م ۱۲۵۹-۱۳۰۲ ق) ۶۵
۴۴. محمد مهدی سنوسی (۱۲۶۰-۱۳۱۷ ق) ۶۸
۴۵. اسحاق سبتی ۶۸
۴۶. شیخ احمد مصری (م ۱۲۳۷ ق) ۷۰
۴۷. سید احمد بریلوی (۱۲۰۱-۱۲۴۶ ق) ۷۰
۴۸. فقیه سعید (م ۱۲۵۶ ق) ۷۱
۴۹. علی محمد باب (۱۲۳۵-۱۲۶۶ ق) ۷۱
۵۰. غلام احمد قادیانی (۱۸۳۹-۱۹۰۸ م) ۷۴
۵۱. پنج نفر از شاگردان شیخ احساسی و سید کاظم رشتی ۷۵
۵۲. محمد بن عبدالله قحطانی (م ۱۹۸۰ م) ۷۷
- ۲/۴ مدعیان دروغین و کالت ۸۰

۸۲ ..... شریعی

۸۴ ..... احمد بن هلال

۸۵ ..... ناهنجاری‌های رفتاری احمد بن هلال ..

۸۷ ..... مواجهه امام با احمد بن هلال

۸۸ ..... چگونگی مواجهه با روایات او .....

۹۱ ..... ابو طاهر محمد بن علی بن بلال ..

۹۳ ..... محمد بن علی بن بلال از نگاه رجال‌شناسان

۹۴ ..... حسین بن منصور حلاج

۹۴ ..... حلاج در منابع شیعی

۹۷ ..... محمد بن علی شلمغانی (ابن ابی العزافر) ..

۹۹ ..... موقعیت علمی شلمغانی ..

۹۹ ..... انحراف شلمغانی .....

۱۰۱ ..... یازگیری شلمغانی .....

۱۰۱ ..... عقاید شلمغانی .....

۱۰۳ ..... مواجهه با انحراف .....

۱۰۴ ..... فرجام شلمغانی .....

۱۰۵ ..... شلمغانی و کتاب «التکلیف» .....

۱۰۶ ..... شلمغانی از منظر رجالیان .....

۱۰۷ ..... ۳/۴ دروغ‌پردازان اخیر .....

۱۰۸ ..... چند 'سما و ضیا، الکرعاری .....

۱۰۹ ..... جنبش احمد اسماعیل کویتع سوبلی .....

۱۱۰ ..... جنبش سید محمود حسنی صرخی .....

بخش پنجم: توقیعات امام مهدی عج

۱۱۵ ..... درآمد

۱۱۶ ..... توقیعات امام عصر عج .....

۱۱۷ ..... دسته‌بندی موضوعی توقیعاتها .....

۱. معارف اعتقادی و سیاسی ۱۱۸
۲. احکام فقهی ۱۱۸
۳. کرامت‌ها و دعاها ۱۱۹
۴. موضوعات پراکنده ۱۱۹
- ارزیابی توقیع‌ها ۱۲۰
- منابع توقیع‌ها ۱۲۲
- خط توقیع‌ها ۱۲۵
- فصل یکم: مکتوب‌هایی در پاسخ پرسش‌های عقیدتی و سیاسی** ۱۳۱
- ۱/۱ صفات خدا ۱۳۱
- ۲/۱ نبوت و امامت ۱۳۳
- ۳/۱ زمین از حجت، خالی نمی‌ماند ۱۳۹
- ۴/۱ ختم نبوت و پایه‌های علم امام عج ۱۴۵
- ۵/۱ تکذیب کسانی که پنداشته‌اند امام عسکری عج بدون جانشین از دنیا می‌رود ۱۴۵
- ۶/۱ برائت از غالیان و منحرفان ۱۵۱
- ۷/۱ نهی از تعیین وقت برای قیام ۱۶۵
- ۸/۱ نهی از بردن نام و شناساندن مکان امام عج ۱۶۵
- ۹/۱ نهی از پیگیری (جای امام عج) ۱۶۷
- ۱۰/۱ وکالت محمد بن ابراهیم بن مهزیار ۱۶۹
- ۱۱/۱ وکالت حاجز ۱۷۱
- ۱۲/۱ وکالت محمد بن جعفر عربی ۱۷۳
- ۱۳/۱ حفاظت وکیلان از آسیب دشمن ۱۷۵
- ۱۴/۱ وقوع غیبت تام (کامل) ۱۷۷
- فصل دوم: مکتوب‌هایی در پاسخ پرسش‌های فقهی** ۱۸۱
- ۱/۲ پاسخ پرسش‌های محمد بن عثمان عمری ۱۸۱
- ۲/۲ پاسخ پرسش‌های محمد بن عبد الله حمیری ۱۸۷
- ۳/۲ پاسخ پرسش‌های جعفر بن حمدان ۲۲۳
- ۴/۲ پاسخ پرسش‌های خضر بن محمد ۲۲۵

۲۲۷	..... ۵/۲ پاسخ پرسش‌های هارون بن مسلم
۲۲۹	..... ۶/۲ پاسخ پرسش‌هایی که از قم ارسال شده بودند
۲۴۰	..... تبیین توقیع‌های فقهی
۲۴۱	..... ویژگی‌های کلی توقیعات فقهی
۲۴۱	..... ۱. حجم و تنوع
۲۴۴	..... ۲. آمیختگی با نضای تقیه
۲۴۸	..... ۳. اعتبار اسناد و محتوا
۲۵۰	..... ۴. جایگاه دینی و فقهی سفیران چهارگانه
۲۵۳	..... ۵. اهتمام و استناد فقها
۲۵۵	..... بررسی توقیعات فقهی در منابع فقه استدلالی
۲۵۵	..... ۱. برگزاری نافله هنگام طلوع و غروب خورشید (ح ۶۸۳ و ۱/۶۸۴)
۲۵۷	..... ۲. شرط اقباض در وقف (ح ۲/۶۸۴)
۲۵۷	..... ۳. حکم خمس در دوره غیبت (ح ۳/۶۸۴)
۲۵۸	..... ۴. تکرار ختنه (ح ۴/۶۸۴)
۲۵۸	..... ۵. نماز گزاردن رو به روی آتش (ح ۵/۶۸۴)
۲۵۹	..... ۶. خوردن عبوری میوه باغات (حق المازة) (ح ۶/۶۸۴)
۲۶۰	..... ۷. کفارة روزه‌خواری (ح ۶۸۵)
۲۶۰	..... ۸. نماز گزاردن کنار قبر امام (ح ۶۸۶ و ۱۴/۶۹۰)
۲۶۱	..... ۹. فضیلت تربت امام حسین <small>علیه السلام</small> (ح ۶۸۷، ۶۸۸ و ۱۰/۶۹۰)
۲۶۲	..... ۱۰. چگونگی پوشیدن لباس احرام (ح ۱/۶۸۹ و ۲)
۲۶۳	..... ۱۱. استحباب دعا در تکبیرهای هفتگانه (ح ۳/۶۸۹)
۲۶۳	..... ۱۲. آداب قنوت (ح ۴/۶۸۹)
۲۶۳	..... ۱۳. استحباب سجده شکر پس از نماز (ح ۵/۶۸۹)
۲۶۴	..... ۱۴. شرط مالکیت در بیع (ح ۶/۶۸۹)
۲۶۴	..... ۱۵. استحباب روزه ماه رجب (ح ۱/۶۹۰)
۲۶۴	..... ۱۶. حکم گزاردن نماز واجب روی حیوان سواری (ح ۲/۶۹۰)
۲۶۵	..... ۱۷. چگونگی رسیدن به رکوع امام جماعت (ح ۳/۶۹۰)

۱۸. پی بردن به نقص نماز ظهر میان نماز عصر (ح ۴/۶۹۰) ۲۶۶
۱۹. عدّه زن در عقد موقت (ح ۵/۶۹۰) ۲۶۷
۲۰. گواهی دادن مبتلایان به پسی و جذام و فلج (ح ۶/۶۹۰) ۲۶۷
۲۱. ازدواج یا دختر همسر (ح ۷/۶۹۰) ۲۶۸
۲۲. حرمت مادر بزرگ زن بر شوهر (ح ۸/۶۹۰) ۲۶۸
۲۳. دعوای مالی (ح ۹/۶۹۰) ۲۶۹
۲۴. استحباب نوشتن «لا إله إلا الله» بر کفن (ح ۱۱/۶۹۰) ۲۶۹
۲۵. گرداندن تسیح در نماز و با دست چپ (ح ۱۵/۶۹۰ و ۱۶) ۲۷۰
۲۶. فروش مال موقوفه (ح ۱۷/۶۹۰) ۲۷۰
۲۷. روغن زدن محرم برای درمان (ح ۱۸/۶۹۰) ۲۷۱
۲۸. گواهی دادن نابینا (ح ۱۹/۶۹۰) ۲۷۱
۲۹. شهادت در وقف (ح ۲۰/۶۹۰) ۲۷۲
۳۰. ذکر رکعت سوم و چهارم نماز (ح ۲۱/۶۹۰) ۲۷۳
۳۱. حرمت کم و زیاد مسکر (ح ۲۲/۶۹۰) ۲۷۴
۳۲. چگونگی استنخارد (ح ۲۳/۶۹۰) ۲۷۵
۳۳. وقت نماز جعفر طیار ع (ح ۲۴/۶۹۰) ۲۷۷
۳۴. اولویت در دادن صدقه (ح ۲۵/۶۹۰) ۲۷۹
۳۵. ادعای عدم پرداخت مهریه (ح ۲۶/۶۹۰) ۲۸۰
۳۶. نماز گزاردن در لباس خز (ح ۲۷/۶۹۰) ۲۸۲
۳۷. نماز گزاردن در لباس ابریشمی (ح ۲۸/۶۹۰) ۲۸۳
۳۸. ترتیب مسح پا (ح ۲۹/۶۹۰) ۲۸۴
۳۹. اشتباه در شمارش تسبیح فاطمه ع (ح ۳۱/۶۹۰) ۲۸۵
۴۰. حکم تکبیر بعد از تشهد در رکعت دوم (ح ۱/۶۹۱) ۲۸۷
۴۱. نماز با انگشتر خُماهن و ایزاری آهنی (ح ۲/۶۹۱ و ۱۲) ۲۸۹
۴۲. فراموشی در نام بردن از صاحب قربانی (ح ۳/۶۹۱) ۲۹۰
۴۳. طهارت لباس ساخته و بافته دست زردشتی (ح ۴/۶۹۱) ۲۹۱
۴۴. خطا در جای سجده (ح ۵/۶۹۱) ۲۹۲

۲۹۴	..... ۴۵. سایه گرفتن مُحَرَّم (ح ۶/۶۹۱ و ۷)
۲۹۶	..... ۴۶. نام بردن از صاحب حج و قربانی کردن از طرف او (ح ۸/۶۹۱ و ۹)
۲۹۸	..... ۴۷. احرام در پارچه خَز (ح ۱۰/۶۹۱)
۲۹۸	..... ۴۸. نماز در سرپایی و کفش بدبو (ح ۱۱/۶۹۱ و ۱۴)
۲۹۹	..... ۴۹. نقیته در میقات (ح ۱۳/۶۹۱)
۳۰۱	..... ۵۰. حکم مال شبهه‌ناک (ح ۱۵/۶۹۱)
۳۰۳	..... ۵۱. تعهد بر ترک ازدواج موقت (ح ۱۶/۶۹۱)
۳۰۴	..... ۵۲. الحاقی فرزند به پدر و تغییر وقف با شرط (ح ۶۹۳)
۳۰۶	..... ۵۳. نماز در انواعی از پوست حیوانات (ح ۶۹۳)
۳۰۶	..... ۵۴. صدقه تراشیدن موی سر نوزاد (ح ۶۹۴)
۳۰۷	..... ۵۵. شرط وجوب غسل مستمیت (ح ۱/۶۹۵)
۳۰۹	..... ۵۶. فراموشی در تسبیحات نماز جعفر طیار (ح ۲/۶۹۵)
۳۱۱	..... ۵۷. خروج زن از خانه در عده وفات (ح ۳/۶۹۵ و ۴ و ۵)
۳۱۲	..... ۵۸. سوره‌های بافضیلت‌تر در نماز (ح ۵/۶۹۵)
۳۱۴	..... ۵۹. وقت وداع یا ماه رمضان (ح ۶/۶۹۵)
۳۱۵	..... ۶۰. احکام توقیع اسحاق بن یعقوب
۳۲۰	..... جمع‌بندی
۳۲۳	..... فصل سوم: مکتوب‌هایی حکایت‌گرا کرامت‌ها
۳۲۳	..... ۱/۳ مستجاب شدن دعا‌های امام <small>علیه السلام</small>
۳۲۳	..... الف - مستجاب شدن دعا برای صدوق اول
۳۲۹	..... ب - مستجاب شدن دعا برای شفای سُروز
۳۲۹	..... ج - مستجاب شدن دعا برای محمد بن یوسف
۳۳۱	..... د - مستجاب شدن دعا برای ابو عبدالله بن صالح
۳۳۱	..... ه - مستجاب شدن دعا برای این افراد
۳۳۷	..... ۲/۳ پیشگویی در باره حقوق مالی
۳۷۷	..... ۳/۳ خبرهای غیبی در امور گوناگون
۴۲۷	..... فصل چهارم: مکتوبات گوناگون

..... ۵۸۰ دانش‌نامه امام مهدی (عج) / ج ۱۰

- ۴۲۷ ..... پاسخ پرسش‌های اسحاق بن یعقوب ..... ۱ / ۴
- ۴۲۳ ..... پاسخ پرسش‌های محمد بن صالح ..... ۲ / ۴
- ۴۲۵ ..... مکتوب منسوب به ناحیه در زمان غیبت کبرا خطاب به شیخ مفید ..... ۳ / ۴

فهرست تفصیلی جلد پنجم

بخش ششم: دیدار امام مهدی عج و کرامات او

۹	فصل یکم: گروهی از دیدار کنندگان با امام مهدی <small>عج</small> پیش از غیبت
۹	۱/۱ حکیمه
۱۰	۲/۱ نسیم و ماریه
۱۱	۳/۱ کنیز ابو علی خیزرانی
۱۲	۴/۱ ابو نصر ظریف
۱۳	۵/۱ احمد بن اسحاق بن سعد
۱۴	۶/۱ ابو هارون
۱۴	۷/۱ ابو عنی بن مطهر
۱۵	۸/۱ ابو غانم خادم
۱۵	۹/۱ عبد الله سوری
۱۶	۱۰/۱ عمرو اهوازی
۱۶	۱۱/۱ سعد بن عبد الله قتی
۱۹	۱۲/۱ یعقوب بن منقوش
۲۰	۱۳/۱ کامل بن ابراهیم
۲۲	۱۴/۱ ابراهیم بن محمد بن فارس نیشابوری
۲۴	۱۵/۱ گروهی از پیروان اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۲۶	۱۶/۱ مردی از فارس
۲۹	فصل دوم: دیدار کنندگان امام <small>عج</small> در دوران غیبت صغری
۲۹	۱/۲ ابراهیم بن ادریس
۲۹	۲/۲ ابراهیم بن عبده نیشابوری و خادم او

۳۰	..... ابو‌الادیان	۳/۲
۳۳	..... ابو سعید	۴/۲
۳۷	..... ابو عبدالله صالح	۵/۲
۳۸	..... ابو محمد حسن بن وجناء نصیبی	۶/۲
۴۰	..... ابو نعیم، محمودی، علان، ابو هیشم، ابو جعفر و علوی	۷/۲
۴۸	..... احمد بن عبدالله هاشمی	۸/۲
۴۹	..... ازدی (اودی)	۹/۲
۵۱	..... اسماعیل بن علی نوبختی و عقید	۱۰/۲
۵۲	..... حسین بن حمدان	۱۱/۲
۵۵	..... رشیق	۱۲/۲
۵۷	..... زهری	۱۳/۲
۵۸	..... سیما	۱۴/۲
۵۸	..... عثمان بن سعید	۱۵/۲
۶۲	..... علی بن ابراهیم بن مهزیار	۱۶/۲
۷۴	..... کابلی	۱۷/۲
۷۵	..... محمد بن اسماعیل	۱۸/۲
۷۶	..... محمد بن جعفر جمیری و چند تن از قمیان	۱۹/۲
۷۹	..... محمد بن عبدالله، بزرگی از قم در مصر	۲۰/۲
۸۲	..... محمد بن عثمان عمری	۲۱/۲
۸۳	..... محمد بن علی بن بلال	۲۲/۲
۸۵	..... یعقوب بن یوسف ضراب غسانی	۲۳/۲
۸۹	..... یوسف بن احمد جعفری	۲۴/۲
۹۰	..... مردی از بنی راشد	۲۵/۲
۹۲	..... و این افراد	۲۶/۲
۹۹	..... فصل سوم: دیدار کنندگان امام (عج) در روزگار غیبت کبرا و کسانی که کرامتی از او دیده‌اند	
۹۹	..... ابن هشام	۱/۳
۱۰۱	..... ابن جعفر قثم	۲/۳

- ۱۰۲ ..... ۳/۳ ابو الحسین بن ابی بقل
- ۱۰۵ ..... ۴/۳ محمد بن علی علوی
- ۱۰۷ ..... ۵/۳ حسن بن عبد الله تمیمی
- ۱۱۲ ..... ۶/۳ سید حسنی جبلی، ثائر بالله
- ۱۱۲ ..... ۷/۳ ابو الحسن علی بن محمد علوی
- ۱۱۳ ..... ۸/۳ ابو محمد دلجی
- ۱۱۴ ..... ۹/۳ زاهد کوفی و عمر بن حمزه
- ۱۱۵ ..... ۱۰/۳ اسکندر دیر پیش
- ۱۱۶ ..... ۱۱/۳ ابو عباس واسطی
- ۱۱۷ ..... ۱۲/۳ اسماعیل بن حسن هرقلی
- ۱۲۱ ..... ۱۳/۳ عطوة علوی
- ۱۲۱ ..... ۱۴/۳ کسانی که سید بن طاووس گزارش کرده
- ۱۲۳ ..... ۱۵/۳ محمد بن ابی رواد رواسی و محمد بن جعفر دهان
- ۱۲۴ ..... ۱۶/۳ مردی صالح به گفته قطب راوندی
- ۱۲۵ ..... ۱۷/۳ مردی صالح به گفته حسن بن حمزه علوی
- ۱۲۶ ..... ۱۸/۳ سید محمد آوهای
- ۱۲۸ ..... ۱۹/۳ تاجر پیر
- ۱۲۹ ..... ۲۰/۳ نجم الدین جعفر بن زهدری
- ۱۳۰ ..... ۲۱/۳ حسین مدلل
- ۱۳۱ ..... ۲۲/۳ محمد بن نجم اسود
- ۱۳۲ ..... ۲۳/۳ مردی از کوفه
- ۱۳۳ ..... ۲۴/۳ مردی در راه مصر
- ۱۳۴ ..... ۲۵/۳ شهید ثانی
- ۱۳۶ ..... ۲۶/۳ شیخ حسن عراقی
- ۱۳۷ ..... ۲۷/۳ امیر اسحاق استرآبادی
- ۱۳۹ ..... ۲۸/۳ ملا عبد الرحیم دماوندی
- ۱۳۹ ..... ۲۹/۳ شیخ محمد مشغرای

۱۴۱	..... میرزا محمد امیرآبادی	۳۰/۳
۱۴۱	..... مردی فلج	۳۱/۳
۱۴۳	..... حاج علی سگی	۳۲/۳
۱۴۴	..... زین العابدین سلماسی	۳۳/۳
۱۴۶	..... سید احمد موسوی	۳۴/۳
۱۴۹	..... سید مرتضی نجفی	۳۵/۳
۱۵۰	..... سید محمد بن سید مال الله بن سید معصوم قطیفی	۳۶/۳
۱۵۲	..... مرد سبزی فروش به نقل از سید حیدر کاظمی	۳۷/۳
۱۵۴	..... یاقوت حلی	۳۸/۳
۱۵۶	..... اشکانی	۳۹/۳
۱۵۹	..... حاجی مؤمن	۴۰/۳
۱۶۱	..... شاگرد محمدتقی تربتی	۴۱/۳
۱۶۲	..... شفا دادن بیمار به نقل دکتر عبدالحسین تبریزی	۴۲/۳
۱۶۶	..... شیخ محمد شوشتری کوفی	۴۳/۳
۱۷۲	..... صیئة آية الله اراکی	۴۴/۳
۱۷۳	..... مردی آرایشگر به نقل از شیخ باقر نجفی	۴۵/۳
۱۷۴	..... پدر ملا فتحعلی سلطان آبادی	۴۶/۳
۱۷۵	..... همسر شیخ محمد متقی همدانی	۴۷/۳
۱۷۹	..... پژوهشی در باره روایت امام <small>عج</small> در روزگار غیبت کبرا	
۱۷۹	..... امکان عقلي روایت	
۱۸۰	..... امکان تقلي روایت	
۱۸۱	..... دلیل وقوع روایت	
۱۸۳	..... اشکالها و پاسخ آنها	
۱۸۴	..... ۱. توقیع علی بن محمد سمري	
۱۸۵	..... منابع و سند	
۱۸۵	..... دلالت حدیث	
۱۸۵	..... الف - عبارت میانی	

۱۸۸	ب - عبارت پایانی
۱۸۸	۲. روایات ندیدن و نشناختن امام <small>علیه السلام</small>
۱۹۰	۳. توقیع احمد بن خضر
۱۹۲	احادیث عمومی غیبت
۱۹۵	پیامدهای نادرست ادعایی برای رویت
۱۹۵	یک. تنافی با فلسفہ غیبت و انتظار
۱۹۵	دو. همسان شدن غیبت کبرا با غیبت صغرا
۱۹۶	آسیب‌ها و پیامدها
۱۹۷	رهنمودهای ارائه شده برای دیدار امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۲۰۳	فصل چهارم: شماری از عالمان مورد عنایت امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۲۰۳	۱/۴ شیخ صدوق
۲۰۵	۲/۴ شیخ مفید
۲۰۷	۳/۴ سید ابن طاووس
۲۰۸	۴/۴ علامہ حلی
۲۱۰	۵/۴ مقدس اردبیلی
۲۱۱	۶/۴ مجلسی اول
۲۱۶	۷/۴ شیخ حرّ عاملی
۲۱۷	۸/۲ وحید بهبهانی
۲۱۹	۹/۴ شیخ حسین نجف
۲۲۰	۱۰/۴ ملا محمود عراقی
۲۲۵	۱۱/۴ سید بحر العلوم
۲۲۹	۱۲/۴ فقیه بزرگوار، علامہ شیخ مرتضی انصاری
۲۳۱	۱۳/۴ شیخ انصاری و سید علی شوشتری
۲۳۵	۱۴/۴ میرزای شیرازی
۲۳۸	۱۵/۴ شماری از مراجع تقلید
۲۴۲	۱۶/۴ سید محمد فشارکی
۲۴۳	۱۷/۴ شیخ عنی یزدی

۲۴۴	.....	۱۸/۴	ملا علی طهرانی
۲۴۷	.....	۱۹/۴	سید عبدالحسین لاری
۲۴۸	.....	۲۰/۴	آخوند ملاعباس تربتی
۲۵۰	.....	۲۱/۴	حاج شیخ عبدالکریم حائری
۲۵۱	.....	۲۲/۴	سید ابو الحسن اصفهانی
۲۵۲	.....	۲۳/۴	شیخ محمدتقی آملی
۲۵۴	.....	۲۴/۴	حاج آقا حسین بروجردی
۲۵۷	.....		فصل پنجم: خاطراتی از نگارنده
۲۵۷	.....	۱/۵	تشرّف آیه الله بهاء الدینی
۲۵۸	.....	۲/۵	تشرّف آقای عبد الرحیم بلورساز
۲۶۴	.....	۳/۵	توشل بانو نیک صفت
۲۷۰	.....	۴/۵	تشرّف سید کریم پینه‌دوز
۲۷۱	.....	۵/۵	پاسخ پرسش حیدر آقا معجزه
۲۷۳	.....	۶/۵	تشرّف سید حسن ذرافشان
۲۷۶	.....	۷/۵	تشرّف محمدعلی اربابی
۲۷۷	.....	۸/۵	ارتباط شاگرد میرزا محمدباقر اصطهباناتی
۲۸۱	.....	۹/۵	عنایت امام (عج) به سید یحیی حسینی
۲۸۴	.....	۱۰/۵	عنایت امام عصر (عج) به مادر شهید
۲۸۶	.....	۱۱/۵	عنایت امام عصر (عج) به زائر بیمار
۲۹۰	.....	۱۲/۵	تشرّف در راه مسجد الحرام
۲۹۱	.....	۱۳/۵	امداد غیبی در راه جُحفه
۲۹۴	.....	۱۴/۵	امداد غیبی در راه عرفات
۲۹۷	.....	۱۵/۵	امداد غیبی در عرفات
۲۹۸	.....	۱۶/۵	امداد غیبی در مینا
۳۰۰	.....	۱۷/۵	امداد غیبی در بازگشت از جمرات

بخش هفتم: وظایف مردم در روزگار غیبت

۳۰۵	.....	انتظار قریح امام عصر (عج)
-----	-------	---------------------------

۵۸۷ ..... فهرست تفصیلی مجموع مجلدات

۳۱۵ ..... فصل یکم: انتظار فرج

۳۱۵ ..... ۱/۱ ترغیب به انتظار فرج (گشایش)

۳۲۳ ..... پژوهشی درباره حدیث «إِذَا رَفِعَ عَلْمُكُمْ»

۳۲۵ ..... تحلیل مجموعه احادیث

۳۲۹ ..... ۱/۱ فضیلت انتظار

۳۲۹ ..... الف - انتظار کشیدن، عبادت است

۳۲۹ ..... ب - برترین عبادت

۳۳۱ ..... ج - نخستین عبادت

۳۳۱ ..... د - برترین عمل

۳۳۵ ..... هـ - محبوب‌ترین عمل نزد خدا

۳۳۵ ..... و - برترین جهاد

۳۳۵ ..... ز - انتظار فرج، خود، فرج است

۳۳۷ ..... ح - از بزرگ‌ترین فرج‌هاست

۳۳۹ ..... ط - از ارکان دین است

۳۴۳ ..... ۲/۱ فضیلت منظر

۳۴۳ ..... الف - از اولیای انبی

۳۴۵ ..... ب - به سان پیکارگر پیش روی پیامبر خدا ﷺ

۳۴۹ ..... ج - مانند شهید در رکاب پیامبر خدا ﷺ

۳۵۱ ..... د - مانند جنگجوی سپاه قائم ﷺ

۳۵۵ ..... هـ - مانند به خون خود غلتیده در راه خدا

۳۵۵ ..... و - مانند کسی که در خیمه قائم ﷺ است

۳۵۷ ..... ز - پاداش روزدارِ شب‌زنده‌دار را دارد

۳۵۹ ..... ح - برتر از افراد هر زمان

۳۵۹ ..... ط - در زمره اهل بیت نبی ﷺ محشور می‌شود

۳۶۱ ..... ی - اشتیاق امیر مؤمنان ﷺ به دیدار او

۳۶۵ ..... فصل دوم: عجله نکردن

۳۶۵ ..... ۱/۲ بر حذر داشتن از عجله

۳۶۹	.....	هلاکت تندروان	۲/۲
۳۷۵	.....	باشکیبایی، امید فرج می‌رود	۳/۲
۳۷۷	.....	خداوند به خاطر عجله‌بندگان، عجله نمی‌کند	۴/۲
۳۸۱	.....	فصل سوم: استقامت	
۳۸۱	.....	سختی دینداری در روزگار غیبت	۱/۳
۳۸۳	.....	گرفتاری پیروان اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small> در روزگار غیبت	۲/۳
۳۸۹	.....	کسانی نجات می‌یابند که ایمان در دشمنان استوار است	۳/۳
۳۹۵	.....	فضیلت جنگ زدن به دین در روزگار غیبت	۴/۳
۴۰۳	.....	فضیلت جنگ زدن به ولایت اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small> در روزگار غیبت	۵/۳
۴۱۳	.....	باری خواستن از خدا در روزگار غیبت	۶/۳
۴۱۳	.....	الف - دعای غریقی	
۴۱۵	.....	ب - دعای معرفت	
۴۱۹	.....	ج - دعای عهد	

فهرست تفصیلی جلد ششم

۷	فصل چهارم: دعا برای تعجیل در فرج
۱۱	فصل پنجم: زمینه‌سازی برای حکومت امام مهدی <small>عج</small>
۱۱	۱/۵ احادیثی که به انقلاب زمینه‌ساز اشاره دارند
۱۵	۲/۵ نقش قمیان در دفاع از حق و نصرت امام مهدی <small>عج</small>
۱۹	پژوهشی در باره مهم‌ترین وظیفه پیروان اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small> در عصر غیبت
۱۹	دو دیدگاه در باره تأسیس حکومت در عصر غیبت
۱۹	۱. تأسیس حکومت، مهم‌ترین وظیفه عصر غیبت
۲۰	یک. ضرورت زمینه‌سازی برای ظهور امام غایب
۲۱	دو. ضرورت تشکیل حکومت برای زمینه‌سازی ظهور
۲۲	۲. اختصاص تشکیل حکومت به عصر حضور
۲۳	شواهد دیدگاه دوم
۲۴	یک. احادیث فراگیر شدن ظلم، قبل از ظهور امام مهدی <small>عج</small>
۲۵	دو. احادیث نهی از قیام، قبل از قیام قائم <small>عج</small>
۳۰	نقد و بررسی احادیث نهی از قیام
۳۰	الف - ارزیابی سند احادیث نهی از قیام
۳۱	ب - ارزیابی مضمون احادیث نهی از قیام
۳۳	ج - سنجش احادیث نهی از قیام با موازین حدیث‌شناسی
۳۳	یک. تعارض با قرآن
۳۵	دو. تعارض با سنت
۳۹	سه. تعارض با سیره اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small>
۴۰	چهار. تعارض با احادیث قیام

۴۶	چکیده مطالب
۴۹	۲/۵ قیام گروهی از شرق با پرچم‌های سیاه رنگ
۵۵	۴/۵ پرچم‌های سیاه‌رنگ از خراسان
۶۰	پژوهشی درباره روایات «رایات سوده»
۶۰	بیان گزارش‌ها
۶۰	۱. مصادر
۶۰	الف - مصادر شیعی
۶۲	ب - مصادر اهل سنت
۶۵	۲. احادیث
۶۵	الف - احادیث خالص شیعی
۶۶	نکته
۶۶	ب - احادیث اهل سنت
۶۶	ب / ۱. احادیث نبوی
۶۷	ب / ۲. احادیث اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small>
۶۸	ج - آثار
۶۹	جمع‌بندی

بخش هشتم: دعا

۷۳	فصل یکم: دعاهای اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small> برای امام مهدی <small>عج</small>
۷۳	۱/۱ دعای امام علی بن ابی طالب <small>علیه‌السلام</small>
۷۷	۲/۱ دعای امام زین العابدین <small>علیه‌السلام</small>
۷۹	۳/۱ دعای امام صادق <small>علیه‌السلام</small> و اندوه او بر طول کشیدن غیبت امام مهدی <small>عج</small>
۸۵	۴/۱ دعای امام کاظم <small>علیه‌السلام</small>
۸۷	۵/۱ دعای امام رضا <small>علیه‌السلام</small>
۹۵	۶/۱ دعای امام جواد <small>علیه‌السلام</small>
۹۷	۷/۱ دعای امام عسکری <small>علیه‌السلام</small>
۱۰۹	فصل دوم: دعای امام مهدی <small>عج</small> برای فرجش

۱۰۹	۱ / ۲	دعایش هنگام تولد
۱۱۱	۲ / ۲	دعایش در قنوت
۱۱۷	۳ / ۲	دعایش نزد کعبه
۱۱۷	۴ / ۲	دعایش هنگام عبور از وادی السلام
۱۱۹	۵ / ۲	دعا برای محفوظ ماندن
۱۲۱	۶ / ۲	دعایش برای آسان شدن کارهای سخت او
۱۲۵		فصل سوم: دعا برای امام مهدی <small>علیه السلام</small> در عیدها
۱۲۵	۱ / ۳	دعا برای امام در عیدهای چهارگانه «دعای ندبه»
۱۴۵		تحلیلی در باره متن و سند دعای ندبه
۱۴۶		نگاهی به سند دعای ندبه
۱۴۶		۱. دعای ندبه در مصادر کهن
۱۴۶		الف - المزار الکبیر، نگاشته محمد بن جعفر، معروف به ابن مشهدی (ق عقیق)
۱۴۷		ب - مصباح الزائر، نگاشته سید ابن طاووس (۵۸۹ - ۶۶۴)
۱۴۸		ج - اقبال الأعمال، نگاشته سید ابن طاووس
۱۴۸		د - زوائد الفوائد، نگاشته جمال الدین علی بن علی بن طاووس
۱۴۸		ه - مزار قدیم، نویسنده نامعلوم (ق عقیق)
۱۴۸		۲. بررسی سند: ابن مشهدی و سید ابن طاووس
۱۴۹		۳. انتساب دعای ندبه به اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۱۴۹	۱ / ۳	قریندهای اجمالی انتساب
۱۵۱	۲ / ۳	انتساب تفصیلی دعا به اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۱۵۴		پاسخ به یک شبهه
۱۵۷	۲ / ۳	دعا برای امام <small>علیه السلام</small> در روز عید فطر
۱۶۱	۳ / ۳	دعا برای امام <small>علیه السلام</small> در روز جمعه و دو عید
۱۶۳	۴ / ۳	دعا برای امام <small>علیه السلام</small> در عید غدیر
۱۶۹		فصل چهارم: دعا برای امام مهدی <small>علیه السلام</small> در ماه رمضان
۱۶۹	۱ / ۴	دعا برای امام <small>علیه السلام</small> در هر شب ماه
۱۶۹		دعای افتتاح

- ۲/۴ دعای هر روز ماه رمضان برای امام (عج) ۱۷۳
- ۳/۴ دعا برای امام (عج) در روز سیزدهم رمضان ۱۷۹
- ۴/۴ دعا برای امام (عج) در روز بیست و یکم رمضان ۱۸۵
- ۵/۴ دعا برای امام (عج) در شب بیست و سوم ۱۹۱
- فصل پنجم: دعا برای امام مهدی (عج) در روز جمعه ۱۹۵
- ۱/۵ دعا برای او پس از نماز جعفر طیار در روز جمعه ۱۹۵
- ۲/۵ دعا برای او پس از ظهر جمعه ۱۹۷
- ۳/۵ دعا برای او در خطبه نماز جمعه ۱۹۹
- ۴/۵ دعا برای او در قنوت نماز جمعه ۲۰۱
- ۵/۵ دعا برای او پس از عصر روز جمعه ۲۰۳
- فصل ششم: دعا برای امام مهدی (عج) در وقت‌های دیگر ۲۰۷
- ۱/۶ دعا برای او در شب نیمه شعبان ۲۰۷
- ۲/۶ دعا برای او در روز عرفه ۲۰۹
- ۳/۶ دعا برای او در روز دحو الارض (گسترده شدن زمین) ۲۱۵
- ۴/۶ دعا برای او در روز عاشورا ۲۱۷
- ۵/۶ دعا برای او پس از نمازهای واجب ۲۲۳
- ۶/۶ دعا برای او پس از نماز صبح ۲۲۵
- ۷/۶ دعای پگاه «دعای عهد» ۲۲۷
- ۸/۶ دعا برای او پس از نماز ظهر ۲۳۵
- ۹/۶ دعا برای او بعد از نماز عصر ۲۳۷
- ۱۰/۶ در نماز شب، پس از رکعت چهارم ۲۴۱
- ۱۱/۶ دعا برای او در قنوت نماز وتر ۲۴۱
- ۱۲/۶ دعا برای او در زیارت امام جواد (عج) ۲۴۵
- ۱۳/۶ دعا برای او پس از نماز امام زمان ۲۴۹
- فصل هفتم: دعا برای امام مهدی (عج) در هر حال ۲۵۳
- ۱/۷ دعای فرج (اللهم کن لولیک القائم) ۲۵۳
- ۲/۷ دعای «خدایا، از و نیت [بلاها را] دفع کن» ۲۵۵

فهرست تفصیلی مجموع مجلدات ۵۹۳

۲۶۱ ..... ۳/۷ دعای معرفت

۲۷۱ ..... ۴/۷ دعای صلوات

۲۸۲ ..... پژوهشی درباره حکمت دعا برای امام زمان علیه السلام

۲۸۲ ..... موضوعات ادعیه

۲۸۵ ..... سؤال‌ها

۲۸۶ ..... مقدمات بحث

۲۸۸ ..... پاسخ سؤال یک تا سه

۲۸۹ ..... پاسخ سؤال چهار

۲۹۰ ..... پاسخ سؤال پنج

۲۹۱ ..... پاسخ سؤال شش

۲۹۳ ..... پاسخ سؤال هفت

۲۹۵ ..... فصل هشتم: دعا‌های رسیده از امام مهدی علیه السلام

۲۹۵ ..... ۱/۸ دعای «خداها! بلا فزونی گرفت»

۲۹۷ ..... ۲/۸ دعای «ای که زیبا را آشکار می‌کنی»

۲۹۹ ..... ۳/۸ دعای فرج (اللَّهُمَّ رَبِّ النُّورِ الْعَظِيمِ)

۳۰۱ ..... ۴/۸ دعا برای حاجت‌خواهی

۳۰۵ ..... ۵/۸ دعای او برای خواسته‌های دنیایی و آخرتی

۳۰۷ ..... ۶/۸ دعای بهره شب

۳۰۹ ..... ۷/۸ دعا برای مردان و زنان با ایمان

۳۱۱ ..... ۸/۸ دعای هر روز از ماه رجب

۳۱۳ ..... ۹/۸ دعای توسل به دو مولود رجب

۳۱۵ ..... ۱۰/۸ دعایی دیگر برای هر روز از ماه رجب

۳۱۹ ..... ۱۱/۸ دعای مشاهد مشرفه در ماه رجب

۳۲۱ ..... ۱۲/۸ دعای روز بیست و هفتم رجب

۳۲۷ ..... فصل نهم: استخاره‌های منسوب به امام مهدی علیه السلام

۳۲۷ ..... ۱/۹ استخاره به دعا

۳۲۹ ..... ۲/۹ استخاره با تسبیح

۳۴۱	..... استخاره مصری ۳/۹
۳۴۴	..... پژوهشی درباره استخاره‌های منسوب به امام زمان <small>علیه السلام</small>
۳۴۷	..... ۱. حدیث اول
۳۴۷	..... سند گزارش ابن طاووس
۳۴۸	..... ۲. استخاره مصری
۳۴۱	..... ۳. استخاره با تسبیح و عدد
۳۴۲	..... ۴. استخاره با تسبیح
۳۴۲	..... نتیجه‌گیری
۳۴۵	..... فصل دهم: توسل به امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۳۴۵	..... ۱/۱۰ دعای «خدایا! بلا فزونی گرفت»
۳۴۷	..... ۲/۱۰ دعای «ای که زیبا را آشکار می‌کنی»
۳۴۹	..... ۳/۱۰ دعای ابو الوفا
۳۵۵	..... سخنی درباره توسل به امام زمان <small>علیه السلام</small> به وسیله عریضه
۳۵۶	..... جواز شرعی

بخش نهم: زیارت‌ها

۳۶۹	..... فصل اول: زیارت‌های امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۳۶۹	..... ۱/۱ زیارت نخست: زیارت آل یس
۳۶۹	..... الف - زیارت آل یس به روایت الاحتجاج
۳۷۳	..... دعای پس از این زیارت
۳۷۷	..... ب - زیارت آل یس به روایت المزار الکبیر
۳۷۹	..... توجه
۳۸۵	..... دعای پس از این زیارت
۳۸۸	..... پژوهشی درباره سند و متن زیارت آل یس
۳۹۰	..... دو گزارش متفاوت
۳۹۱	..... اسناد زیارت آل یس
۳۹۴	..... جمع بندی مباحث سندی

فهرست تفصیلی مجموع مجندات ۵۹۵

در باره متن زیارت آل یس ۳۹۵

زیارت دوم ۲/۱ ۴۰۳

زیارت سوم ۳/۱ ۴۰۵

زیارت هنگام وارد شدن به سرداب ۴۱۱

زیارت چهارم ۴/۱ ۴۱۳

زیارت پنجم ۵/۱ ۴۱۷

زیارت ششم ۶/۱ ۴۲۱

فهرست تفصیلی جلد هفتم

فصل دوم: زیارت‌های منسوب به او	۷
۱/۲ زیارت امیر مؤمنان <small>علیه السلام</small>	۷
۲/۲ زیارت امام حسین <small>علیه السلام</small> در روز عاشورا	۹
الف - زیارت اوّل	۹
ب - زیارت دوم	۳۷
سخنی دربارهٔ میزان اعتبار دو زیارت منسوب به ناحیهٔ مقدّسه	۵۹
میزان اعتبار زیارت نخست (مشهور به «زیارت ناحیهٔ مقدّسه»)	۶۰
میزان اعتبار زیارت دوم (مشهور به «زیارت شهدا»)	۶۱

بخش دهم: نشانه‌های ظهور امام مهدی علیه السلام

فصل یکم: نشانه‌های حتمی	۶۵
۱/۱ شورش سفیانی	۶۵
۱-۱/۱ حتمی بودن شورش سفیانی	۶۵
۲-۱/۱ ویژگی‌های سفیانی	۷۱
۳-۱/۱ زمان شورش سفیانی	۷۷
الف - ماه رجب	۷۷
ب - روزگار دودستگی فرزندان فلان طایفه	۷۹
ج - خروج سفیانی، خراسانی و یمانی در یک سال	۸۱
د - خروج سفیانی و امام مهدی <small>علیه السلام</small> در یک سال است	۸۳
۴-۱/۱ جای خروج سفیانی	۸۳
۵-۱/۱ مدّت فرمان‌روایی سفیانی	۱۰۹

- ۱۱۵ ..... ۱/۱-۶ جنگ سفیانی با امام مهدی علیه السلام
- ۱۱۹ ..... ۱/۱-۷ شکست لشکر سفیانی در برابر پرچم‌های سیاه
- ۱۲۱ ..... ۱/۱-۸ به زمین فرو رفتن لشکر سفیانی در پیدا
- ۱۲۹ ..... ۱/۱-۹ کشته شدن سفیانی
- ۱۳۵ ..... ۱/۱-۱۰ گزارش‌های پراکنده
- ۱۵۱ ..... ۲/۱-۲ فرو رفتن زمین در پیدا
- ۱۵۱ ..... الف- آنچه فرو رفتن زمین را نشانه حتمی قیام مهدی علیه السلام می‌داند
- ۱۵۱ ..... ب- آنچه فرو رفتن زمین را از نشانه‌های قیامت می‌داند
- ۱۵۳ ..... ج- آنچه تنها از فرو رفتن زمین در پیدا خبر می‌دهد
- ۱۵۷ ..... ۲/۱-۳ کشته شدن نفس زکیه
- ۱۵۷ ..... ۱-۳/۱ حتمی بودن کشته شدن نفس زکیه
- ۱۶۳ ..... ۲-۳/۱ گزارش‌هایی در باره مکان و زمان کشته شدن نفس زکیه
- ۱۶۹ ..... ۴/۱-۴ خروج یمانی
- ۱۶۹ ..... ۱-۴/۱ خروج یمانی، حتمی است
- ۱۷۱ ..... ۲-۴/۱ مبدأ قیام یمانی
- ۱۷۳ ..... ۳-۴/۱ همزمانی قیام یمانی و شورش سفیانی
- ۱۷۵ ..... ۴-۴/۱ یمانی، رادیاخته‌تر است
- ۱۷۵ ..... ۵/۱-۵ ندای آسمانی
- ۱۷۵ ..... ۱-۵/۱ ندای آسمانی، حتمی است
- ۱۸۱ ..... ۲-۵/۱ هنگام ندا
- ۱۸۱ ..... الف- ماه رمضان
- ۱۸۳ ..... ب- ماه رجب
- ۱۸۹ ..... ج- ماه محرم
- ۱۸۹ ..... د- روز عاشورا
- ۱۹۱ ..... ۳-۵/۱ هر که در زمین است، ندا را به زبان خود می‌شنود
- ۱۹۳ ..... ۴-۵/۱ محتوای ندا
- ۱۹۹ ..... ۵-۵/۱ بازتاب ندای آسمانی

- ۲۰۱ ..... ۵/۱-۶ ندای شیطانی، پس از ندای آسمانی
- ۲۰۱ ..... الف - اشتباه شدن دو ندا
- ۲۰۹ ..... ب - چه کسی ندای راست را می شناسد؟
- ۲۱۲ ..... ج - شک باطل اندیشان
- ۲۱۵ ..... ۶/۱ مجموعه علامت های حتمی
- ۲۲۳ ..... ۷/۱ امکان بردار نشانه های ظهور، حتی در موارد قطعی
- ۲۲۳ ..... ملاحظه
- ۲۲۷ ..... فصل دوم: نشانه هایی که حتمی خوانده نشده اند
- ۲۲۷ ..... ۱/۲ سرازیر شدن علم از قم به دیگر جاها
- ۲۳۱ ..... ۲/۲ قیام دعوتگران دروغین
- ۲۳۳ ..... ۳/۲ از میان رفتن اسلام حقیقی
- ۲۳۹ ..... ۴/۲ جلوگیری از زیارت کعبه
- ۲۴۱ ..... ۵/۲ فراوانی اختلاف و زلزله
- ۲۴۵ ..... ۶/۲ اختلاف درونی شیعه
- ۲۵۱ ..... ۷/۲ فراگیر شدن هراس بی امان در همه عراقیان
- ۲۵۳ ..... ۸/۲ فتنه های پیاپی
- ۲۶۳ ..... ۹/۲ فراگیری ظلم و ستم
- ۲۶۵ ..... ۱۰/۲ فتنه ها و بلاهای سیاسی، اقتصادی و جانی
- ۲۷۱ ..... ۱۱/۲ آشفتگی و کشتار فراوان
- ۲۸۷ ..... ۱۲/۲ مرگ عبد الله (خلیفه)
- ۲۸۹ ..... ۱۳/۲ مرگ سرخ و مرگ سفید
- ۲۹۱ ..... ۱۴/۲ از میان رفتن دو سوم مردم
- ۲۹۳ ..... ۱۵/۲ آتش سوزی در حجاز و سیل در کوفه و نجف
- ۲۹۵ ..... ۱۶/۲ خورشیدگرفتگی و ماه گرفتگی در ماه رمضان
- ۲۹۹ ..... ۱۷/۲ نشانه آسمانی
- ۲۹۹ ..... ۱۸/۲ و این چند نشانه
- ۴۱۳ ..... پژوهشی درباره علانم ظهور

- ۴۱۳ ..... ۱. معنای علامت
- ۴۱۴ ..... ۲. کارکرد نشانه‌های ظهور
- ۴۱۴ ..... ۱-۲. شناخت حق
- ۴۱۵ ..... ۲-۲. شناسایی مدعیان باطل
- ۴۱۶ ..... ۳. کتاب‌شناسی علانم ظهور
- ۴۱۶ ..... ۱-۲. کتب غیبت‌نگاری
- ۴۱۶ ..... ۱-۲-۱. کتاب الغیبه
- ۴۱۷ ..... ۲-۱-۳. کمال‌الدین و تمام‌النعمة
- ۴۱۷ ..... ۳-۱-۳. کتاب الغیة
- ۴۱۸ ..... ۳-۱-۴. کتاب الفتن
- ۴۱۹ ..... ۳-۲. کتب حدیثی
- ۴۲۱ ..... ۳-۳. تأنیفات معاصرین
- ۴۲۲ ..... ۴. شمار علانم ظهور
- ۴۲۳ ..... ۵. فهرست اجمالی علانم ظهور
- ۴۲۵ ..... ۶. آمیختگی علانم ظهور با برخی مفاهیم دیگر
- ۴۲۶ ..... ۱-۶. ملاحم
- ۴۲۶ ..... ۲-۶. فتن
- ۴۲۷ ..... ۳-۶. اشراط‌الساعة
- ۴۲۷ ..... ۱-۳-۶. آمیختگی اشراط‌الساعة و علانم ظهور
- ۴۲۹ ..... ۷. اقسام علانم ظهور
- ۴۲۹ ..... ۱-۷. علانم حتمی و غیر حتمی
- ۴۳۰ ..... ۲-۷. نشانه‌های حتمی
- ۴۳۱ ..... ۸. احتمال‌پدا در نشانه‌ها
- ۴۳۲ ..... ۹. مهم‌ترین علانم ظهور
- ۴۳۳ ..... ۱-۹. شورش سفیانی
- ۴۳۴ ..... ۱-۱-۹. سفیانی در احادیث فریقین
- ۴۳۵ ..... ۱-۲-۹. ایهامات در احادیث سفیانی

- ۴۳۶ ..... ۹-۱-۳. خروج سفیانی‌های گوناگون
- ۴۳۷ ..... ۹-۲. خَشَف در بیدا
- ۴۳۸ ..... ۹-۳. قتل نفس زکیه
- ۴۳۹ ..... ۹-۴. قیام سید حسنی
- ۴۴۱ ..... ۹-۵. ندای آسمانی
- ۴۴۴ ..... ۹-۶. قیام پمانی
- ۴۴۵ ..... ۹-۷. قیام خراسانی
- ۴۴۸ ..... ۹-۸. انتشار علوم اهل بیت (علیهم‌السلام) از قم
- ۴۴۹ ..... ۹-۹. در باره طلوع خورشید از مغرب
- ۴۵۰ ..... ۹. تطبیق علائم ظهور
- ۴۵۶ ..... ۱۰. خروج دجال
- ۴۵۶ ..... ۱. واژه‌شناسی
- ۴۵۶ ..... ۲. دجال در مسیحیت
- ۴۵۷ ..... ۳. دجال در احادیث اهل سنت
- ۴۵۸ ..... ۴. دجال در احادیث شیعه
- ۴۵۹ ..... ۵. ماهیت دجال
- ۴۵۹ ..... ۶. نشانه قیامت یا ظهور؟
- ۴۵۹ ..... علامت‌ها: نماد یا واقعیت

فهرست تفصیلی جلد هشتم

فصل سوم: رجعت	۷
۱/۳ رجعت برخی از مردگان پیش از روز قیامت	۷
۲/۳ رجعت پیامبر خدا ﷺ و اهل بیت او	۱۱
۳/۳ رجعت پیامبران و اوصیای آنان	۱۵
۴/۳ رجعت شهیدان	۲۱
۵/۳ رجعت برخی مؤمنان	۲۵
۶/۳ رجعت برخی کافران	۳۱
۷/۳ دعای علاقه‌مندان به بازگشت، هنگام قیام امام مهدی	۳۵
پژوهشی در باره بازگشت شماری از وفات‌یافتگان، هنگام قیام امام مهدی	۳۶
رجعت و تشیع	۳۷
تاریخچه بحث رجعت	۳۹
وقوع رجعت در تاریخ	۴۱
رجعت‌کنندگان هنگام ظهور	۴۷
حکمت رجعت	۴۹
ادله اثبات رجعت	۵۲
ادله قرآنی رجعت	۵۲
ادله حدیثی رجعت	۶۳
سایر ادله رجعت	۶۷
ادله و شبهات مخالفان رجعت	۶۹
مقارنت رجعت با قیام امام مهدی	۷۷

بخش یازدهم: قیام امام مهدی (عج)

۸۵	فصل یکم: زمان قیام امام مهدی (عج) .....
۸۵	۱/۱ مانند رستاخیز، ناگهان قیام می‌کند .....
۹۳	۲/۱ قیام پس از ناامیدی مردم از قیام .....
۹۹	۳/۱ خداوند کارش را در یک شب سامان می‌دهد .....
۱۰۵	۴/۱ در آخر الزمان قیام می‌کند .....
۱۱۵	تبیین چگونگی ارتباط آخر زمان و ظهور امام مهدی (عج) .....
۱۱۶	دسته‌بندی احادیث آخر زمان .....
۱۱۹	جمع‌بندی احادیث .....
۱۲۱	مفهوم اول زمان .....
۱۲۴	حوادث آخر زمان .....
۱۲۷	۵/۱ در سال‌های فرد، قیام می‌کند .....
۱۲۷	۶/۱ گزارش‌های رسیده در باره روز قیام .....
۱۲۷	الف - روز عاشورا .....
۱۲۹	ب - نوروز .....
۱۳۵	ج - روز جمعه .....
۱۳۷	د - روز شنبه .....
۱۳۷	ه - پس از نماز عشا .....
۱۴۰	تبیین گزارش‌های مختلف در باره روز قیام .....
۱۴۳	۷/۱ نهی از وقت‌گذاری و تکذیب وقت‌گذاران .....
۱۵۰	تبیین احادیث نهی از توقیت .....
۱۶۰	توقیت در گستره تاریخ .....
۱۶۱	توقیت در جامعه تشیع .....
۱۶۱	یک - سال ۹۶۳ ق .....
۱۶۲	دو - سال ۱۱۵۵ ق .....
۱۶۳	سه - سال ۱۲۱۴ ق .....

۶۰۲	فهرست تفصیلی مجموع مجلدات
۱۶۲	چهار. سال ۱۳۲۹ ق
۱۶۴	پنج. سال ۱۳۳۵ - ۱۳۳۸ ق
۱۶۴	شش. سال ۱۳۴۷ ق
۱۶۴	هفت. سال ۱۳۴۷ ق
۱۶۵	هشت. سال ۱۴۰۰ ق
۱۶۵	ند. روز شنبه، دهم محرم سال ۱۴۲۹ ق
۱۶۵	ده. روز شنبه، دهم ماه محرم سال ۱۴۲۷ ق
۱۶۵	توقیت در اهل سنت
۱۶۶	یک. سال ۱۰۴۲ و ۱۳۳۷ ق
۱۶۶	دو. سده دوازدهم
۱۶۷	سه. سال ۱۲۰۴ ق
۱۶۷	چهار. سال ۱۲۲۶ و ۱۳۳۸ و ۱۳۴۶ ق
۱۶۸	پنج. سال ۱۳۲۵ و ۱۳۴۰ ق
۱۷۰	شش. سال ۱۳۳۵ و ۱۳۳۷ ق
۱۷۰	هفت. حداکثر تا سال ۱۴۲۰ ق
۱۷۱	هشت. سال ۲۰۲۲ م (۱۴۴۳ ق)
۱۷۱	آثار نگاشته شده با موضوع نهی از توقیت
۱۷۴	مستندات توقیت‌کنندگان
۱۷۶	بررسی علمی مستندات
۱۷۹	۸/۱ آیا در وقت قیام، بدارخ داده است؟
۱۸۶	تبیین روایات مرتبط با بدار در وقت قیام
۱۹۱	فصل دوم: جای قیام
۱۹۶	تبیین گزارش‌های رسیده در باره جای قیام
۲۰۳	فصل سوم: سیما و حالت امام <small>علیه السلام</small> هنگام قیام
۲۰۳	۱/۲ بیری، به سیمای جوان
۲۰۵	۲/۳ چگونگی بیکرش
۲۰۹	۳/۳ شکل زره امام <small>علیه السلام</small>

۲۱۱	..... شکل لباس امام (عج) ۴/۳
۲۱۵	..... فصل چهارم: یاران امام (عج)
۲۱۵	..... پیامبران یاور امام (عج) ۱/۴
۲۲۵	..... فرشتگان یاور امام (عج) ۲/۴
۲۳۳	..... یاوران امام (عج) از میان رجعت‌کنندگان ۳/۴
۲۳۳	..... الف- برخی از پیروان پیامبران پیشین
۲۳۵	..... ب- برخی از پیروان خاتمه پیامبران و خاندانش
۲۴۳	..... یاوران امام (عج) از شهرها و اقوام گوناگون ۴/۴
۲۴۳	..... الف- قمیان
۲۴۵	..... ب- مردانی از طالقان
۲۵۱	..... ج- برخی از اهل نوبه
۲۵۳	..... د- برخی از اهل خراسان
۲۵۵	..... ه- گروهی از مشرق زمین
۲۵۷	..... و- برخی از اهل عراق، شام و مصر
۲۶۱	..... ز- گروه‌هایی از عجم و قبیله‌هایی از عرب
۲۶۳	..... ۵/۴ برخی از بی‌بهرگان از نیکی
۲۶۵	..... تبیین یاری رساندن بی‌بهرگان از نیکی
۲۶۹	..... ویژگی‌های یاران امام (عج) ۱/۴
۲۶۹	..... الف- جوان و نه پیر
۲۷۱	..... ب- قوی‌دل و نیرومند
۲۷۵	..... ج- عابدان شب و شب‌بران روز
۲۷۷	..... د- و این چند ویژگی
۲۸۳	..... شمار یاوران ویژه امام (عج) ۲/۴
۲۹۱	..... نکته
۲۹۳	..... شمار یاران عمومی امام (عج) ۳/۴
۲۹۹	..... نقش زنان در یاری امام (عج) ۴/۴
۳۰۱	..... گزارش‌های رسیده در باره نام و موطن یاوران امام (عج) ۵/۴

۶۰۵	..... فهرست تفصیلی مجموع مجلدات
۳۶۰	..... سخنی در باره یاران امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۳۶۰	..... ۱. پیامبران و برخی یاران ایشان
۳۶۱	..... ۲. فرشتگان
۳۶۲	..... ۳. اهالی مشرق زمین
۳۶۳	..... ۴. خراسانیان
۳۶۳	..... ۵. قمیان
۳۶۳	..... ۶. شماری از مردم طالقان
۳۶۴	..... الف - طالقان‌ها
۳۶۴	..... ۱. طالقان در شمال غربی تهران در ایران
۳۶۴	..... ۲. طالقان در استان گیلان در ایران
۳۶۴	..... ۳. طالقان در افغانستان
۳۶۵	..... ب - تعیین «طالقان» مورد نظر
۳۶۷	..... ۷. شماری از عرب‌ها
۳۶۸	..... ۸. زنان
۳۶۸	..... ۹. یاران ویژه امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۳۷۱	..... نکته
۳۷۲	..... ۱۰. اسامی و موطن یاران امام <small>علیه السلام</small>
۳۷۵	..... ۶/۴ گرد هم آمدن یکباره و بدون قرار قبلی یاران امام <small>علیه السلام</small> در مکه
۳۸۷	..... ۷/۴ شروط بیعت امام <small>علیه السلام</small>
۳۸۹	..... ۸/۴ پشتیبانی لشکر و ابزار جنگی

فهرست تفصیلی جلد نهم

۷	فصل پنجم: همباری عیسی بن مریم <small>علیه السلام</small> .....
۷	۱/۵ فرود آمدن عیسی <small>علیه السلام</small> برای یاری امام <small>علیه السلام</small> .....
۱۰	تبیین روایات فرود آمدن عیسی <small>علیه السلام</small> از آسمان .....
۱۳	۲/۵ نماز خواندن عیسی <small>علیه السلام</small> پشت سر امام <small>علیه السلام</small> .....
۲۷	۳/۵ مدت ماندن عیسی <small>علیه السلام</small> .....
۳۲	نقد روایت: «لا مهدی إلا عیسی <small>علیه السلام</small> » .....
۳۷	فصل ششم: پرچم امام مهدی <small>علیه السلام</small> .....
۳۷	۱/۶ پرچمش پرچم پیامبر خداست .....
۴۱	۲/۶ شعار یاران امام <small>علیه السلام</small> .....
۴۳	۳/۶ نوشته‌های روی پرچم امام <small>علیه السلام</small> .....
۴۳	۴/۶ هراس آفرینی پرچم امام <small>علیه السلام</small> .....
۵۱	۵/۶ چیرگی پرچم امام <small>علیه السلام</small> .....
۵۵	تبیین ویژگی‌های پرچم قیام از منظر احادیث .....
۵۶	۱. مقدس بودن و اتنساب آن به خداوند .....
۵۶	۲. شعار پرچم، نماد توحید .....
۵۷	۳. ایجاد کننده هراس در دل دشمنان .....
۵۸	۴. استوار کردن دل مؤمنان .....
۵۸	۵. همراهی فرشتگان و نصرت الهی .....
۶۱	فصل هفتم: گزارش‌های درباره سخنان امام <small>علیه السلام</small> در آغاز قیام .....
۷۹	فصل هشتم: رویارویی با دشمن .....
۷۹	۱/۸ قاطعیت امام <small>علیه السلام</small> در رویارویی با مستکبران .....

۸۷	۲/۸ قاطعیت امام <small>علیه السلام</small> در رویارویی با مدعیان دروغین تشیع و محبت اهل بیت <small>علیهم السلام</small> .....
۸۹	۲/۸ برافکندن فتنه از بیخ و بن .....
۹۲	تحلیلی بر احادیث کشتار در قیام امام مهدی <small>علیه السلام</small> .....
۹۳	الف - حکمت تأخیر در قیام امام مهدی <small>علیه السلام</small> .....
۹۵	ب - شدت، معیار قرآنی در رفتار با مخالفان .....
۹۸	۱. فضاشناسی صدور احادیث کشتار در قیام امام مهدی <small>علیه السلام</small> .....
۹۹	۲. ارزیابی احادیث کشتار در قیام امام مهدی <small>علیه السلام</small> .....
۱۰۰	دسته اول: جنگ با فتنه گران .....
۱۰۰	۱. همراهی با شمشیر .....
۱۰۰	۱/۱. صاحب سیف .....
۱۰۱	۲/۱. شمشیر، میراثی از محمد <small>صلی الله علیه و آله</small> .....
۱۰۱	۳/۱. شمشیر، از نشانه‌های ظهور .....
۱۰۲	۴/۱. هشت ماه با شمشیر .....
۱۰۲	۵/۱. صاحب سیف، میراث دار سنت .....
۱۰۳	۶/۱. جفر سرخ، معیار داور، صاحب سیف .....
۱۰۵	ارزیابی .....
۱۰۵	معنا و مقصود .....
۱۰۹	۲. نبرد مسلحانه .....
۱۱۱	مفهوم و مقصود .....
۱۱۱	دفع فتنه، راهبرد قرآنی .....
۱۱۲	شرط مقابله مسلحانه با فتنه .....
۱۱۳	دسته دوم: گردن زدن مخالفان .....
۱۱۵	مفهوم و مقصود .....
۱۱۶	دسته سوم: عدم ترحم امام مهدی <small>علیه السلام</small> .....
۱۱۹	فصل نهم: پاسخ به چند پرسش .....
۱۱۹	۱/۹ مدت حکومت امام مهدی <small>علیه السلام</small> .....
۱۱۹	زمان‌های ذکر شده .....

۱۲۴	تعییر به کار رفته
۱۲۷	نظریه‌ها
۱۲۸	بررسی
۱۲۹	اختلاف زمان به دلیل تنوع موضوعات
۱۳۰	گسترش ظرف زمان (هر سال، معادل ۱۰ یا ۲۰ سال)
۱۳۱	مخفی نگاه داشتن
۱۳۱	مقدار حکومت: کوتاه یا بلند

بخش دوازدهم: سیره حکومتی امام مهدی عج

۱۳۷	فصل یکم: بنیادهای سیره حکومتی امام مهدی
۱۳۷	۱/۱ عمل به کتاب خدا
۱۳۹	۲/۱ احیای سنت و سیره پیامبر خدا <small>صلی الله علیه و آله</small>
۱۵۱	۳/۱ احیای ارزش‌های اسلامی
۱۵۸	تبیین برخی از تعبیرات درباره مبانی حکومتی امام مهدی <small>عج</small>
۱۵۹	۱. امر جدید
۱۶۰	۲. کتاب جدید
۱۶۱	۳. قضای جدید
۱۶۲	۴. سنت جدید
۱۶۲	۵. دعای جدید
۱۶۳	۶. استیناف الإسلام جدیداً
۱۶۳	۷. سلطان جدید
۱۶۴	اصل اول: توجه به محکمت و مسلمات کتاب و سنت
۱۶۴	اصل دوم: واقعیت‌های تاریخی جهان اسلام
۱۶۹	فصل دوم: سرنوشت سازترین سیاست
۱۶۹	۱/۲ مبارزه با مستکبران
۱۷۱	۲/۲ زنده کردن زمین با عدالت
۱۷۱	الف - احادیث پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small>

۱۸۹	ب - احادیث امام علی <small>علیه السلام</small>	
۱۹۷	ج - احادیث فاطمه <small>علیها السلام</small>	
۱۹۷	د - احادیث امام حسن <small>علیه السلام</small>	
۱۹۹	هـ - احادیث امام حسین <small>علیه السلام</small>	
۱۹۹	و - احادیث امام زین العابدین <small>علیه السلام</small>	
۲۰۱	ز - احادیث امام باقر <small>علیه السلام</small>	
۲۰۳	ح - احادیث امام صادق <small>علیه السلام</small>	
۲۱۵	ط - احادیث امام کاظم <small>علیه السلام</small>	
۲۱۷	ی - احادیث امام رضا <small>علیه السلام</small>	
۲۱۷	ک - احادیث امام جواد <small>علیه السلام</small>	
۲۱۹	ل - احادیث امام هادی <small>علیه السلام</small>	
۲۲۱	م - احادیث امام حسن عسکری <small>علیه السلام</small>	
۲۲۵	چشمگیرترین نموده‌های عدالت امام مهدی <small>علیه السلام</small> ۳/۲	
۲۲۵	الف - نخستین پرتو عدالت	
۲۲۵	ب - عدالت با نه‌کوکار بدکار	
۲۲۷	ج - مبارزه با تصرف‌های نامشروع زمین‌خواری	
۲۲۹	د - عدالت فردی و اجتماعی	
۲۳۱	هـ - عدالت در خانواده	
۲۳۳	فصل سوم: سیاست‌های فرهنگی	
۲۳۳	۱/۳ گسترش مرزهای دانش و خردورزی	
۲۳۵	۲/۳ آموزش قرآن بر اساس نزول آن	
۲۳۷	۳/۳ ساختن مسجدهای بزرگ	
۲۴۱	۴/۳ روبا رویی با بدعت‌ها	
۲۴۳	۵/۳ فتح سنگرهای گم‌راهی	
۲۴۵	۶/۳ پایان حکومت مستکبران	
۲۴۷	ملاحظه	
۲۴۹	۷/۲ تعمیق و تکامل ایمان	

- ۲۴۹ ..... ۸/۶ زنده کردن زمین با علم و ایمان و عدل
- ۲۵۳ ..... ۹/۳ فراگیر شدن حکومت اسلامی در تمام جهان
- ۲۶۱ ..... ۱۰/۳ وحدت ادیان
- ۲۶۷ ..... وحدت و یا کثرت ادیان در حکومت مهدوی
- ۲۶۷ ..... چکیده
- ۲۶۹ ..... کثرت ادیان آسمانی در جامعه مهدوی
- ۲۶۹ ..... الف - ادله عام قرآنی
- ۲۶۹ ..... ۱. عدم اکراه در دین
- ۲۷۳ ..... ۲. دستور به جدال احسن با اهل کتاب
- ۲۷۳ ..... ۳. هم‌زیستی مسالمت‌آمیز در حاکمیت اسلام
- ۲۷۵ ..... ۴. قرآن کریم و استقبال از پیشنهاد صلح
- ۲۷۸ ..... ب - ادله خاص قرآنی
- ۲۷۸ ..... ۱. حکایت قرآن از بقای دشمنی بین یهودیان و نیز بین نصارا تا روز قیامت
- ۲۷۹ ..... ۲. برتری پیروان واقعی عیسی علیه السلام بر کافران و یهودیان تا قیامت
- ۲۸۱ ..... ۳. استمرار کیفر یهودیان تا قیامت
- ۲۸۳ ..... ج - ادله روایی
- ۲۸۳ ..... ۱. مشابهت روش امام زمان علیه السلام با سیره پیامبر صلی الله علیه و آله
- ۲۸۵ ..... ۲. گرفتن جزیه از اهل کتاب در جامعه مهدوی
- ۲۸۷ ..... ۳. داور میانی پیروان ادیان بر اساس کتاب خودشان
- ۲۸۷ ..... وحدت دین در جامعه مهدوی
- ۲۸۷ ..... الف - ادله قرآنی
- ۲۸۷ ..... ۱. اسلام، تنها دین مورد پذیرش خداوند متعال
- ۲۸۸ ..... ۲. پیروزی اسلام بر همه ادیان
- ۲۹۰ ..... ۳. نزول عیسی علیه السلام و ایمان آوردن همه اهل کتاب
- ۲۹۳ ..... ب - احادیث اسلامی
- ۲۹۳ ..... ۱. تجدید حیات اسلام و پیروی همه مردم از آن
- ۲۹۶ ..... ۲. تفاوت سیره امام زمان با سیره پیامبر صلی الله علیه و آله

۲۹۷	..... ۳. الزام و اجبار به تغییر دین
۲۹۸	..... ۴. برداشته شدن جزیه
۳۰۰	..... وحدت دین و کثرت شرایع
۳۰۲	..... محور تدریجی تعدد ادیان در جامعه مهدوی
۳۰۳	..... ۱. مفروضات بحث
۳۰۴	..... ۲. سیر از کثرت به وحدت
۳۰۶	..... ۳. چگونگی پیروزی اسلام بر سایر ادیان
۳۰۷	..... ۴. تشابه سیره امام مهدی با سیره پیامبر
۳۱۰	..... ۵. سختگیری بر معاندان
۳۱۲	..... ۶. بررسی ادله بقای ادیان تا قیامت
۳۱۳	..... ۷. جزیه در حکومت مهدوی
۳۱۴	..... نتیجه
۳۱۷	..... فصل چهارم: سیاست‌های اجتماعی
۳۱۷	..... ۱/۴ استوار ساختن پیوندهای اجتماعی بر پایه برادری دینی
۳۲۱	..... ۲/۴ گسترش امنیت
۳۲۹	..... ۳/۴ پیشرفت بهداشت و درمان
۳۳۱	..... ۴/۴ توسعه راه‌ها و اجرای قوانین رفت و آمد
۳۳۳	..... ۵/۴ رضایت زمینیان و آسمانیان
۳۳۷	..... ۶/۴ نقش برکات الهی در توسعه اجتماعی
۳۴۷	..... فصل پنجم: سیاست‌های اقتصادی
۳۴۷	..... ۱/۵ ریشه کن کردن فقر
۳۵۳	..... ۲/۵ استیفای امواز عمومی
۳۵۷	..... ۳/۵ به کارگیری اندوخته‌های توانگران در آغاز قیام
۳۵۷	..... ۴/۵ آشکار شدن گنج‌های زمین
۳۵۹	..... ۵/۵ تقسیم اموال عمومی میان مردم به طور یکسان
۳۶۳	..... ۶/۵ ممنوعیت سود گرفتن مؤمن از مؤمن
۳۶۳	..... ۷/۵ آباد کردن همه زمین

- ۳۶۵ ..... ۸/۵ بخشش مال، بدون حساب
- ۳۷۱ ..... ۹/۵ نقش برکات الهی در توسعه اقتصادی
- ۳۸۵ ..... فصل ششم: سیاست‌های قضایی
- ۳۸۵ ..... ۱/۶ آیین قضایی جدید
- ۳۸۷ ..... ۲/۶ قضاوت به شیوه داوود و سلیمان علیهم السلام
- ۳۹۲ ..... تبیین شیوه داوری داوود و سلیمان علیهم السلام
- ۴۰۳ ..... ۳/۶ فراهم‌سازی امکانات برای قضاوت دقیق و سریع
- ۴۰۳ ..... ۴/۶ برکناری قاضیان ناشایست
- ۴۰۵ ..... ۵/۶ گزینش قاضیان صالح
- ۴۰۷ ..... ۶/۶ ریشه‌کن ساختن رشوه
- ۴۰۷ ..... ۷/۶ قضاوت زنان در خانه‌ها
- ۴۰۹ ..... ۸/۶ قضاوت میان پیروان ادیان آسمانی بر پایه کتابشان
- ۴۱۰ ..... پژوهشی درباره سیره حکومتی امام مهدی علیه السلام
- ۴۱۲ ..... رمز حکومت بر دل‌ها
- ۴۱۳ ..... شیوه زندگی شخصی اهل بیت علیهم السلام
- ۴۱۶ ..... شیوه زندگی پیشوایان عدل
- ۴۱۸ ..... شیوه زندگی امام مهدی علیه السلام در آغاز قیام
- ۴۱۹ ..... مبادی پیشرفت همد جانبه در دولت مهدوی
- ۴۱۹ ..... ۱. سیاست‌های مدیریتی امام مهدی علیه السلام
- ۴۲۰ ..... ۲. امدادهای ویژه الهی
- ۴۲۲ ..... (۱) سرنوشت‌سازترین سیاست‌ها
- ۴۲۲ ..... ظلم‌ستیزی و عدالت‌محوری
- ۴۲۳ ..... ۱-۱. پیوند عدالت‌گستری و رهبری معصوم
- ۴۲۳ ..... ۱-۲. پیوند عدالت‌گستری و ظلم‌ستیزی
- ۴۲۵ ..... ۱-۳. ظلم‌ستیزی، مبدأ همه اصلاحات
- ۴۲۶ ..... ۱-۴. عدالت‌گستری، جامع ارزش‌ها
- ۴۲۷ ..... (۲) سیاست‌های فرهنگی

- ۴۲۷ ..... ۱-۲. توسعه و تعمیق معرفت و بصیرت
- ۴۳۰ ..... ۲-۲. آشنایی کامل با معارف قرآن
- ۴۳۱ ..... ۲-۳. توسعه مساجد و مراکز فرهنگی
- ۴۳۲ ..... ۲-۴. مبارزه قاطع با فساد و انحراف
- ۴۳۴ ..... ۲-۵. ریشه کن کردن گمراهی
- ۴۳۵ ..... ۲-۶. پایان دادن به دوندت ابلیس
- ۴۳۵ ..... ۲-۷. تعمیق و تکامل ایمان
- ۴۳۶ ..... ۲-۸. زنده کردن معنوی زمین
- ۴۳۸ ..... ۲-۹. فراگیر شدن حکومت اسلامی در جهان
- ۴۳۸ ..... ۲-۱۰. اتحاد ادیان
- ۴۴۱ ..... (۳) سیاست‌های اجتماعی
- ۴۴۱ ..... ۳-۱. تقویت روابط اجتماعی بر پایه برادری دینی
- ۴۴۱ ..... ۳-۱-۱. نقش برادری دینی در تأسیس نخستین حکومت اسلامی
- ۴۴۲ ..... ۳-۱-۲. نقش برادری دینی در حکومت جهانی اسلام
- ۴۴۶ ..... ۳-۲. تأمین امنیت فراگیر
- ۴۴۶ ..... ۳-۲-۱. پیوند امنیت با فلسفه رسالت و امامت
- ۴۴۷ ..... ۳-۲-۲. شهر نمونه در امنیت
- ۴۴۷ ..... ۳-۲-۳. نوید امنیت فراگیر
- ۴۴۸ ..... ۳-۲-۴. سیاست‌های امنیتی
- ۴۴۹ ..... ۳-۳. بهداشت و درمان برای همه
- ۴۵۰ ..... یک. امام علی علیه السلام
- ۴۵۰ ..... دو. امام صادق علیه السلام
- ۴۵۰ ..... سه. امام باقر علیه السلام
- ۴۵۱ ..... چهار. امام زین العابدین علیه السلام
- ۴۵۱ ..... پنج. امام زین العابدین علیه السلام
- ۴۵۱ ..... ۳-۴. جلب رضایت جهانیان
- ۴۵۲ ..... ۳-۴-۱. مردمی‌ترین حکومت

- ۴۵۲ ..... ۲-۴-۲. اهتمام به رضایت همگانی در نظام اسلامی ..
- ۴۵۲ ..... ۳-۲-۳. امکان تأمین رضایت همگانی در محدوده مقررات
- ۴۵۲ ..... ۴-۴-۲. نقش عدالت‌محوری در تأمین رضایت همگانی
- ۴۵۲ ..... ۵-۴-۲. تأمین رضایت ساکنان زمین و آسمان
- ۴۵۲ ..... ۶-۴-۲. نقش امدادهای الهی در پیشرفت اجتماعی
- ۴۵۲ ..... الف- افزایش توانمندی‌های ارتباطی
- ۴۵۴ ..... ب- افزایش توانمندی‌های جسمی اهل ایمان
- ۴۵۵ ..... ج- افزایش توانمندی روحی اهل ایمان
- ۴۵۵ ..... د- توانمندی ارتباط با فرشتگان
- ۴۵۷ ..... (۴) سیاست‌های اقتصادی
- ۴۵۷ ..... عوامل پیشرفت اقتصادی عصر ظهور
- ۴۵۷ ..... ۱. سیاست‌های حکومتی
- ۴۵۷ ..... ۱-۱. سیاست‌های غیرمستقیم
- ۴۵۸ ..... ۲-۱. سیاست‌های مستقیم
- ۴۵۸ ..... ۱-۲-۱. فقر زدایی و رفاه عمومی
- ۴۵۹ ..... ۲-۲-۱. استرداد اموال عمومی و ثروت‌های نامشروع
- ۴۶۱ ..... ۳-۲-۱. به‌کارگیری اندوخته‌های ثروتمندان
- ۴۶۲ ..... ۴-۲-۱. استخراج منابع زیرزمینی
- ۴۶۳ ..... ۵-۲-۱. توزیع عادلانه ثروت ملی
- ۴۶۴ ..... ۶-۲-۱. تحریم سود گرفتن مؤمن از مؤمن
- ۴۶۵ ..... ۷-۲-۱. عمران و آبادانی زمین
- ۴۶۶ ..... ۸-۲-۱. ایجاد عمران و آبادانی عصر ظهور
- ۴۶۷ ..... ۲. امدادهای ویژه الهی
- ۴۶۷ ..... ۱-۲. نزول باران رحمت
- ۴۶۸ ..... ۲-۲. برکات استثنایی زمین
- ۴۷۱ ..... (۶) سیاست‌های نظامی
- ۴۷۲ ..... ۱. بهره‌گیری از نیروهای جوان و توانمند

- ۴۷۲ ..... ۱-۱. سیاست جوان‌گرایی در ادیان انهی
- ۴۷۳ ..... ۱-۲. توانمندی فوق‌العاده جسمی و روحی سپاهیان
- ۴۷۴ ..... ۱-۳. بهره‌گیری از مدیریت و تجربه سال‌خوردگان
- ۴۷۵ ..... ۲. نقش زنان در قیام مهدوی
- ۴۷۵ ..... ۲-۱. جمعی از زنان، در شمار خواص اصحاب امام
- ۴۷۵ ..... ۲-۲. رجعت شماری از بانوان
- ۴۷۶ ..... ۳. ساز و برگ نظامی در قیام مهدوی
- ۴۷۷ ..... ۳-۱. مضمون احادیث
- ۴۷۹ ..... ۳-۲. ارزیابی احادیث
- ۴۸۰ ..... ۴. قاطعیت کامل در برخورد با مستکبران
- ۴۸۱ ..... ۴-۱. برخورد قاطعانه با مدعیان دروغین تشیع
- ۴۸۱ ..... ۴-۲. ریشه‌کن کردن فتنه
- ۴۸۱ ..... ۴-۳. رعایت دقیق ارزش‌های اخلاقی در برخورد با دشمنان
- ۴۸۳ ..... (۷) سیاست‌های قضایی
- ۴۸۴ ..... ۷-۱. نوسازی سازمان قضایی
- ۴۸۵ ..... ۷-۲. دآوری بر پایه علم
- ۴۸۷ ..... ۷-۳. فراهم ساختن امکانات دادرسی دقیق و سریع
- ۴۸۸ ..... ۷-۴. برکناری قاضیان ناشایسته
- ۴۸۸ ..... ۷-۵. انتخاب قاضیان شایسته
- ۴۸۹ ..... ۷-۶. ریشه‌کن کردن رشوه‌خواری
- ۴۹۰ ..... ۷-۷. قضاوت زنان
- ۴۹۲ ..... ۷-۸. دآوری ویژه برای پیروان ادیان

فهرست تفصیلی جلد دهم

بخش سیزدهم: امام مهدی عج از دیدگاه شاعران

۹	درآمد
۹	۱. پیشینه تاریخی شعر مهدوی
۱۴	۲. مضامین شعر مهدوی
۱۵	۳. سیر تحول شعر مهدوی
۱۹	فصل یکم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن نخست
۱۹	۱/۱ امام علی <small>علیه السلام</small>
۲۳	فصل دوم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دوم
۲۳	۱/۲ امام صادق <small>علیه السلام</small>
۲۳	۲/۲ زید بن علی بن حسین
۲۵	۳/۲ سید حمیری
۳۱	۴/۲ عبدی کوفی
۳۳	۵/۲ کمیت بن زید خنیس اسدی
۳۷	۶/۲ مصعب بن وهب نوشجانی
۳۹	۷/۲ ورد بن زید اسدی
۴۳	فصل سوم: سروده‌هایی از شاعران قرن سوم
۴۳	۱/۳ امام رضا <small>علیه السلام</small>
۴۷	۲/۳ دعبل خزاعی
۴۹	۳/۳ ابو تمام طائی
۵۱	۴/۳ ابن رومی
۵۵	۵/۳ اسلم بن مهوز طهوی

۵۷	۶/۳	علی بن عبدالله خوانساری
۵۷	۷/۳	محمد بن اسماعیل صیمری
۶۱		فصل چهارم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن چهارم
۶۱	۱/۴	ابو فراس حمدانی
۶۳	۲/۴	ابوالقاسم زاهی
۶۷	۳/۴	صاحب بن عباد
۶۹	۴/۴	ابوالفتح محمود بن محمد کشاجم
۶۹	۵/۴	محمد بن حبیب ضنی
۷۳		فصل پنجم: نمونه‌ای از سروده‌های قرن پنجم
۷۳	۱/۵	سید رضی
۷۷		فصل ششم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن ششم
۷۷		قوامی رازی
۷۹		فصل هفتم: نمونه‌ای از سروده‌های قرن هفتم
۷۹	۱/۷	عطار نیشابوری
۸۱	۲/۷	مولوی
۸۲	۳/۷	نظامی گنجوی
۸۵		فصل هشتم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن هشتم
۸۵	۱/۸	ابن بزمین فریومندی
۸۷	۲/۸	حافظ شیرازی
۸۹	۳/۸	حمزه کوچک ورامینی
۹۱	۴/۸	خواجوی کرمانی
۹۳	۵/۸	شیخ حسن کاشی
۹۵		فصل نهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن نهم
۹۵	۱/۹	آذری طوسی اسفراینی
۹۹	۲/۹	ابن حسام خوسفی
۱۰۰	۳/۹	جلال‌الدین جعفری فراهانی
۱۰۱	۴/۹	امیر نصرت رازی

- ۱۰۲ ..... رفیع‌الدین اشرف شروانی ۵/۹
- ۱۰۴ ..... شاه نعمت‌الله ولی ۶/۹
- ۱۰۷ ..... قاسم انوار ۷/۹
- ۱۰۸ ..... کمال غیاث شیرازی ۸/۹
- ۱۰۹ ..... لطف‌الله نیشابوری ۹/۹
- ۱۱۰ ..... هلالی جغتایی ۱۰/۹
- ۱۱۱ ..... فصل دهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دهم ۱۱۱
- ۱۱۱ ..... ۱/۱۰ اهلی شیرازی
- ۱۱۲ ..... ۲/۱۰ بابافغانی شیرازی
- ۱۱۴ ..... ۳/۱۰ صدقی استرآبادی
- ۱۱۷ ..... ۴/۱۰ شعبان کاشی
- ۱۲۰ ..... ۵/۱۰ وحشی بافقی
- ۱۲۵ ..... فصل یازدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن یازدهم ۱۲۵
- ۱۲۵ ..... ۱/۱۱ میرزا ابوالحسن حسینی فراهانی
- ۱۲۶ ..... ۲/۱۱ حکیم شفایی اصفهانی
- ۱۲۸ ..... ۳/۱۱ سلیم تهرانی
- ۱۲۹ ..... ۴/۱۱ طالب آملی
- ۱۳۰ ..... ۵/۱۱ ملا طهرامشهدی
- ۱۳۲ ..... ۶/۱۱ ملا محسن فیض کاشانی
- ۱۳۴ ..... ۷/۱۱ فیاض لاهیجی
- ۱۳۹ ..... ۸/۱۱ میر داماد
- ۱۴۱ ..... ۹/۱۱ ملا ملک قمی
- ۱۴۲ ..... ۱۰/۱۱ ناظم هروی
- ۱۴۳ ..... ۱۱/۱۱ نظیری نیشابوری
- ۱۴۵ ..... ۱۲/۱۱ واعظ قزوینی
- ۱۴۷ ..... ۱۳/۱۱ وجیه‌الدین تکلو
- ۱۴۹ ..... فصل دوازدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دوازدهم ۱۴۹

۱۴۹	.....	۱/۱۲	اثر شیرازی
۱۵۰	.....	۲/۱۲	آذر بیگدلی
۱۵۳	.....	۳/۱۲	جویای تبریزی
۱۵۴	.....	۴/۱۲	حزین لاهیجی
۱۵۷	.....	۵/۱۲	نجیب کاشانی
۱۵۹	.....		فصل سیزدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن سیزدهم
۱۵۹	.....	۱/۱۳	ملا احمد نراقی
۱۶۱	.....	۲/۱۳	افسر کرمانی
۱۶۴	.....	۳/۱۳	ابراهیم جوهری
۱۶۵	.....	۴/۱۳	ابو القاسم راز شیرازی
۱۶۶	.....	۵/۱۳	ادیب الممالک فراهانی
۱۶۷	.....	۶/۱۳	سافی کلانی خراسانی
۱۶۹	.....	۷/۱۳	عندیب کاشانی
۱۷۰	.....	۸/۱۳	صبا کاشانی
۱۷۲	.....	۹/۱۳	مشتاق سمنانی
۱۷۳	.....	۱۰/۱۳	ملاحظا شوشتری
۱۷۷	.....		فصل چهاردهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن چهاردهم
۱۷۷	.....	۱/۱۴	مهدی الهی قمش‌ای
۱۷۸	.....	۲/۱۴	شیخ محمد حسین غروی اصفهانی
۱۸۳	.....	۳/۱۴	فصیح الزمان شیرازی (رضوانی)
۱۸۵	.....	۴/۱۴	جلال‌الدین همائی (سنا)
۱۸۷	.....	۵/۱۴	ملا محمد جواد صافی گلپایگانی
۱۹۱	.....		فصل پانزدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن پانزدهم
۱۹۱	.....	۱/۱۵	امام خمینی
۱۹۵	.....	۲/۱۵	آیه الله سید علی خامنه‌ای
۱۹۶	.....	۳/۱۵	آیه الله حاج شیخ نطف الله صافی گلپایگانی
۱۹۷	.....	۴/۱۵	آیه الله وحید خراسانی

۱۹۸	.....	آیه الله ناصر مکارم شیرازی	۵/۱۵
۱۹۸	.....	رضا اسماعیلی	۶/۱۵
۱۹۹	.....	قبر امین پور	۷/۱۵
۲۰۰	.....	عباس براتی پور	۸/۱۵
۲۰۱	.....	سید علی اکبر تقویان	۹/۱۵
۲۰۳	.....	حیب چایچیان	۱۰/۱۵
۲۰۴	.....	سید حسن حسینی	۱۱/۱۵
۲۰۵	.....	حمید سیزواری	۱۲/۱۵
۲۰۶	.....	محمود شاهرخی زاده	۱۳/۱۵
۲۰۸	.....	نعمت الله شمس پور	۱۴/۱۵
۲۰۸	.....	محمدحسین بیجت شهریار	۱۵/۱۵
۲۱۰	.....	عبد العظیم صاعدی	۱۶/۱۵
۲۱۰	.....	احمد عزیزی	۱۷/۱۵
۲۱۲	.....	صبا فیروزکوهی	۱۸/۱۵
۲۱۳	.....	علی رضا قزوه	۱۹/۱۵
۲۱۴	.....	عبد الجبار کاکایی	۲۰/۱۵
۲۱۴	.....	محمدعلی مجاهدی	۲۱/۱۵
۲۱۶	.....	نصر الله مردانی	۲۲/۱۵
۲۱۷	.....	سهیل محمودی	۲۳/۱۵
۲۱۸	.....	مشفق کاشانی	۲۴/۱۵
۲۱۹	.....	علی معلم	۲۵/۱۵
۲۱۹	.....	سلیمان هراتی	۲۶/۱۵
۲۲۰	.....	سیمین دخت وحیدی	۲۷/۱۵

بخش چهاردهم: کتاب‌شناسی مهدویت

۲۲۵	.....	درآمد
۲۳۱	.....	فصل یکم: مهدویت‌نگاری تا قرن دوازدهم

- ۱ - ۱. مهدویت‌نگاری در قرن سوم ۲۳۱
- الف - آثار موجود ۲۳۱
- ب - آثار مفقود ۲۳۲
- ۱ - ۲. مهدویت‌نگاری در قرن چهارم ۲۳۸
- الف - آثار موجود ۲۳۸
- ب - آثار مفقود ۲۴۰
- ۱ - ۳. مهدویت‌نگاری در قرن پنجم ۲۴۵
- الف - آثار موجود ۲۴۵
- ب - آثار مفقود ۲۴۸
- ۱ - ۴. مهدویت‌نگاری در قرن ششم ۲۵۲
- ۱ - ۵. مهدویت‌نگاری در قرن هفتم ۲۵۳
- الف - آثار موجود ۲۵۳
- ب - آثار مفقود ۲۵۷
- ۱ - ۶. مهدویت‌نگاری در قرن هشتم ۲۵۸
- الف - آثار موجود ۲۵۸
- ب - آثار مفقود ۲۶۱
- ۱ - ۷. مهدویت‌نگاری در قرن نهم ۲۶۲
- الف - آثار موجود ۲۶۲
- ب - آثار مفقود ۲۶۲
- ۱ - ۸. مهدویت‌نگاری در قرن دهم ۲۶۲
- الف - آثار موجود ۲۶۲
- ب - آثار مفقود ۲۶۷
- ۱ - ۹. مهدویت‌نگاری در قرن یازدهم ۲۶۸
- الف - آثار موجود ۲۶۸
- ب - آثار مفقود ۲۷۲
- ۱ - ۱۰. مهدویت‌نگاری در قرن دوازدهم ۲۷۳
- الف - آثار موجود ۲۷۳

۲۷۸	ب - آثار مفقود .....
۲۸۰	جمع بندی و چند نکته .....
۲۸۵	فصل دوم: مهدویت‌نگاری پس از قرن دوازدهم .....
۲۸۵	۱- ۲. تدوین رساله‌ها و کتب فراوان .....
۲۸۶	۲- ۲. تدوین آثار انتقادی و گاه مغرضانه .....
۲۹۳	۲- ۳. تدوین پایان نامه‌های دانشگاهی .....
۲۹۶	۲- ۴. انتشار مجلات موضوعی - تخصصی .....
۲۹۷	۲- ۵. تدوین فرهنگ‌نامه‌ها و دانش‌نامه‌ها .....
۲۹۹	۲- ۶. مطالعات خاورشناسان .....
۳۰۰	آثار خاورشناسان .....